ՉԱՀԱԿԻՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

چاهاكير
جريدة أسبوعية
ص.ب ٢١١١ بالقاهرة "ج.ع.م" - ت ٩١٥٠١٣
صاحبة الامتياز : السيدة عايدة سيروبيان (بالايان)

TCHAHAKIR
HEBDOMADAIRE ARMENIEN
B.P. 2111 Le Caire (R.A.U.) - Tél. 915013
Adresse Télégraphique: TCHAHAKIR, Cairo
Rédacteur en chef: SARKIS BALAYAN

Արտօնատէր — ԱՅՏԱ ՍԵՐՈՎԲԵԱՆ
Սեփականատէր խմբագիր — ՍԱՐԳԻՍ ՊԱԼԵԱՆ

Հիմնուած 1948ին

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ ԹԻՒ 124 — ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 7 ԱՊՐԻԼ 1966 — ՀԱՏԸ ՁԵՌՔԷ 2,5 Եգ. Դհկ. կամ 25 Լիբ. Դհկ. — عدد رقم ١٢٤ — الخميس ٧ إبريل ١٩٦٦

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ ՈԳԻՆ

(Ս. ԶԱՏԿԻ ԱՌԹԻՒ)

Զատիկը՝ ճանչցուած կամ չճանչցուած՝ տօնն է համայն մարդկութեան, ոչ թէ՝ միա՛յն քրիստոնեայ մարդկութեան եւ քրիստոնեայ հայութեան:

Քրիստոնէական կրօնքին հիմնական յօդուածներէն մէկն է՝ մեռելներու յարութեան հաւատքը, հաստատուած՝ այդ կրօնքին հիմնադիր Նազովրեցի Յիսուսի իսկ Յարութեան իրողութեանը վրայ, զոր տասնըվեց դարէ ի վեր կը տօնենք մեծ շուքով եւ խանդավառութեամբ:

Յարութեան, այսինքն՝ անկումէ մը, խորտակումէ մը, մահէ մը ետք կրկին վերականգնելու, վերաշինուելու եւ նոր կեանք մը սկսելու գաղափարը, հաւատալիքը կուգայ Զենտ-Ավեստայէն:

Եւ մարդուն համար, որ տիեզերքին կեդրոնական իրն է, թերեւս՝ տիեզերքին նպատակ-առարկան, եթէ գոյութիւն չունենար հոգիի անմահութեան տեսութիւնը, աշխարհ խաւար պիտի ըլլար: Եւ քանի դեռ չէ հասած գիտական եւ ապացուցուած զօրաւոր նիւթահայեցութեան մը կենսոյժը որ հաւասարակշռէր իրերը, յարութեան իրողութեան ու գաղափարին, ըսե՛նք հաւատքին բացակայութիւնը՝ իմաստը պիտի պարպէր մարդը եւ պիտի դժբախտացնէր զայն:

Քրիստոնէական կրօնքին մեծագոյն տեսաբան Պօղոս Առաքեալ՝ կ՚ըսէ որ եթէ չհաւատանք՝ թէ Քրիստոս յարութիւն առած է, զուր են մեր պայքարները ու կեանքն ալ. եթէ չհաւատանք՝ ամէն ինչ կը դառնայ անհամ ունայնութիւն...

Նազովրեցի Յիսուս, որ կոչուեցաւ նաեւ Քրիստոս, ծագում առաւ խոնարհ խաւերէն: Ան պայքարեցաւ ժողովուրդին (իր նմաններուն, իր եղբայրներուն՝ ամբողջ աշխարհի մարդերուն) համար: Բացատրեց, լուսաբանեց, համոզեց, քարոզեց եւ պաշտպանեց Բարին՝ ընդդէմ կեղեքիչին, բռնակալին, կեղծաւորին, ընչաքաղցին, շահագործողին եւ ամբարիշտին:

Պայքարի այս ուղիին վրայ՝ Ան պահ մը հարուածուեցաւ: Զարկեն. ինկա՛ւ ալ, ու մեռաւ պատնէշին վրայ: Բայց, ինչպէս քրիստոնէական հաւատքը կը նախատեսէր, երեք օր ետք յարութիւն առաւ:

Յարութիւն առաւ՝ ապացուցանելու համար ԲԱՆ ՄԸ:

Յարութիւն առաւ՝ ապացուցանելու համար, որ Ճշմարտութեան, Արդարութեան եւ Իրաւունքի համար պայքարն ալ, պայքարողն ալ ունայն պիտի չանցնին ու պիտի չմահանան երբեք:

Ապացուցանելու համար, որ Ճշմարտութեան, Արդարութեան եւ Իրաւունքի ջահակիրն ու դրօշակիրը անմահ են՝ անունով, ոգիով, գաղափարով եւ գործով, եթէ նոյնիսկ գերեզմանուին մարմնապէս:

Յիսուս, Յարութեան Ոգիին ստեղծիչն ու Յարութեան Գաղափարին տարածիչը, իր անձին հրաշագեղ օրինակովը եւ իր ճակատագրին հրաշափառ փաստովը ապացուցուց, որ Մեծ Գործերը եւ անոր նուիրուած Մարդիկը, այսինքն՝ իր Եսը մոռնալով, Ամբողջին եւ Ամբողջականութեան համար գործողը, ժողովուրդին, անոր ազատութեան, անոր բարօրութեան եւ երջանկութեան համար պայքարողը՝ պիտի չմեռնի՛, յարութիւն պիտի առնէ...

Նախքան իր ողջակիզումը խաչին վրայ, Յիսուս գառնուկ ուտելով տօնեց Զատիկը, որ տարուան մէջ զոհողութեան (պահքի եւ պահեցողութեան) քանի մը շաբաթներուն վերջ դնելու արարքն է, յաղթանակի տօն մը: Յաղթանակ՝ եսամոլ եւ ագահ անձին վրայ, վասն շինարար ոգիի, վասն եղբայրութեան եւ խաղաղութեան, վասն աշխատանքի եւ ստեղծագործութեան՝ Արդարութեան եւ Իրաւունքի դրօշին ներքեւ:

Հրեաները կը շարունակեն անբիծ (արու) ոչխարի միսով (Պենտեկոստէի շաբաթներուն պարարտացուած) տօնել Զատիկը: Մահմետականները եւս՝ կը շարունակեն — Աբրահամի օրերէն հասած յաղթանակի եւ զոհաբերումի այս տօնը — տօնել ոչխար մորթելով: Արեւելեան եկեղեցիները եւ մանաւանդ Հայաստանեայց Եկեղեցին՝ Յաղթանակի այս աքթը կ՚ոգեկոչէ Կարմիր Հաւկիթով, Կարմիր Հաւկիթներ կոտրելով...:

«Քրիստոս Յարեաւ ի մեռելոց —
Օրհնեալ է Յարութիւն Քրիստոսի...

Տիպիկ հայկական այս լոզունգը՝ յունադաւան եկեղեցիները (հելլէն, ռուս եւն.) կ՚արտասանեն տարբեր ձեւով մը. անոնք կ՚ըսեն՝

«Քրիստոս Յարութիւն առաւ մեռելներէն —
«Ան իսկապէս, ճշմարտապէս Յարութիւն առաւ...

Ծաղկազարդ անուանուած միւս մեծ տօնին յաջորդող Կիրակին, երբ եկեղեցիին զանգակները այսպէս դղրդագին կը ղօղանջեն եւ երբ մեր տաճարներն ու մեղեդիները կը բարձրանան առ երկին, միթէ չե՞նք վերահաստատեր մեր անխախտ հաւատքը՝ մարդէն ետք նաեւ ցեղին Յարութեան...

(Շարունակութիւն տես էջ Բ.)

ՏԱՂ Ի ՎԵՐԱՅ ԶԱՏԿԻ ՀԱՅՈՑ

Յորժամ գայ պայծառ Զատիկն հայոց,
Մեծ աւետիս տամք ծերոց եւ տղայոց,
Ասեմք՝ Քրիստոս յարեաւ ի մեռելոց,
Կեա՛նք ննջեցելոց.
Փրկութիւն հոգւոց է Զատիկն հայոց,
Գովե՛մք Զատիկն հայոց:

Վերանայ ձմեռն եւ գայ ամառըն
Հասանի գինին եւ թագայ դաշտըն,
Կանաչի խոտըն եւ ծաղկի ծառըն,
Տերեւախառըն.
Քաղցր եւ անոյշ է Զատիկն հայոց,
Գովե՛մք Զատիկն հայոց:

Թռչունքն խայտան, խօսի բլբուլըն,
Փայլի մանուշակ, բացուի սմբուլըն,
Սերամիք ցանեն, աշխատի ցողըն,
Բոլոր աւուրըն.
Առատ գարուն է Զատիկն հայոց,
Գովե՛մք Զատիկն հայոց:

Նստէ՛ք, հա՛յրք եւ եղբայրք, ի մէջ գիմանի,
Եւ խմէ՛ք գինի վերայ սեղանի,
Նաղաշն արարէք յիշման արժանի,
Քաղցրութեան բանի,
Քանզի նա գովեաց Զատիկն հայոց,
Գովե՛մք Զատիկն հայոց:

ՄԿ. ՆԱՂԱՇ ՅՈՎՆԱԹԱՆ
(ԺԷ. դար)

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ ՄԱՄՈՒԼԻ

Արաբական Մամուլի հարիւրամեակին առթիւ տօնախմբութիւններ կատարուեցան՝ սկսելով Օփերայի շէնքէն, ուր, Նախագահ Կամալ Ապտէլ Նասէրի անձնական ներկայացուցիչ հազարապետ Հասան Սապրի էլ-Խուլիի նախագահութեամբ տեղի ունեցաւ հանդիսութիւն՝ Մարտ 25ին: Ներկայ էր նաեւ Արաբ. Լիկի քարտուղար Ապտէլ Խալէք Հասունա:

Տեղի ունեցան ատենախօսութիւններ: Ա.Մ.Հ.ի մամլոյ գրասենեակի տնօրէն Հաֆըզ Մահմուտ պատմականն ըրաւ եգիպտ. մամուլին: Արաբ առաջին թերթը՝ «Վատի էլ Նիլ», Ապտալլա Ապու էլ Սուուտի խմբագրութեամբ, հրատարակուած էր 1866ին:

ՄԵՐ ՄԱՄԼՈՅ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

Երեքշաբթի, 5 Ապրիլ 1966, երեկոյեան ժամը 6էն սկսեալ, խմբագրատանս սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Հայաստանի Սուսերամարտիկներու Մամլոյ Ասուլիսը:

Խումբին վարիչ ընկերներ Լեւոն Հայրապետեան, (Նախ. տեղակալ), Հրաչ Գասպարեան և Օլեկ Մուրատեան տուին բացատրութիւններ ու պատասխանեցին հայ և օտար խմբագիրներու և մարզասէրներու հարցումներուն:

Մանրամասնութիւնք յաջորդով:

ԽՐԱԽՃԱՆՔ ՀԱՅՐԵՆԻ ՍՈՒՍԵՐԱՄԱՐՏԻԿՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Շաբաթ, 2 Ապրիլ 1966, կազմակերպութեամբ Հայկ. Ընթերցասրահի վարչութեան և հոգածութեամբ Տիկնանց Յանձնախումբին, տեղի ունեցաւ Հայաստանի Սուսերամարտիկներու խումբին ի պատիւ մէկ մեծ խրախճանդէս:

Սրահին կեդրոնը երկար սեղանի մը շուրջ բազմած էին հայրենի մեր հարազատները, մինչ հասարակութիւնը, յատուկ սեղաններու շուրջ, ընտանիք առ ընտանիք, կը մասնակցէր խրախճանքին: Ներկայ էին արաբ և սովետական դիւանագիտական անձնաւորութիւններ, ԱՄՀի ֆետերասիոնի վարիչներ, խմբագիրներ, ականաւոր մարզիկներ և երիտասարդութիւն:

Մէկ կողմը ԱՄՀի դրօշով, միւս կողմը հայկական կարմիր-կապոյտ-կարմիր գոյներով զարդարուած բեմին վրայ տեղի կ՚ունենային ելոյթները՝ մեր ուժերուն, ապա հայրենի երիտասարդներուն, խանդավառութիւնը հասցնելով իր գագաթնակէտին:

Ընթերցասրահի վարչութեան կողմէ՝ բոլոր սուսերամարտիկներուն և իրենց ղեկավարներուն տրուեցան յիշատակի նուէրներ: Նուէր-թոմպոլա քաշուեցաւ և ոսկեայ մատանի մը (նուէր՝ Օ. Սուլթանեան ընտանիքէ) շահեցաւ սուսերամարտիկ Անտրէ Պետրոսեան (երգիչ):

Ընկ. Օլեկ Մուրատեան, յանուն հայրենի խումբին՝ Ընթերցասրահին նուիրեց շիշ մը «Արարատ» գոնեաք և մէկ ֆութպոլի գնդակ (Երեւանեան արտադրութիւն): Գոնեաքը դրուեցաւ վիճակահանութեան. շահողն էր սուսերամարտիկ Եուրիա Խաչատրեան, որ զայն վերստին նուիրեց Ընթերցասրահին: (Ընկեր Լեւոն Հայրապետեան գնդակ մըն ալ նուիրած է ֆութպոլիսթ Մարտիկ Պալեանին):

Սթար-Լայթս խանդավառ նուագախումբին առաջնորդութեամբը՝ հայրենի, եգիպտահայ և արաբ երիտասարդներն ու երիտասարդուհիները անընդհատ պարեցին, մինչ սեղանէ սեղան՝ բաժակներ կը փոխանակուէին ու կենացներ կ՚արտասանուէին: Մանաւանդ հայրենի խումբին տրամադրութիւնը շատ բարձր էր. իսկ մենք՝ ատիկա տեսնելով՝ կ՚երջանկանայինք:

Այստեղ հրապարակաւ պէտք է շնորհաւորել Ընթերցասրահի Տիկնանց Յանձնախումբը սեղաններուն ճոխութեանը համար:

Պարահանդէս - խրախճանքը տեւեց մինչև ժամը առաւօտեան 3ը: Օգտակար ծանօթացում և մտերմութիւն ստեղծուեցաւ այնտեղ ներկայ արաբ ներկայացուցիչներուն և հայ ղեկավարներուն միջև՝ ապագայ գործակցութեան հեռանկարներով:

Ժողովուրդը սուսերամարտիկներէն եւ անոնք ժողովուրդէն չէին ուզեր բաժնուիլ: Դժուարութեամբ վերջ տրուեցաւ այս անմոռանալի հաւաքոյթին:

Մ. Կ.

Աջէն ձախ՝ Սպորտի նախարարի տեղակալ Լեւոն Հայրապետեան, Ս. Պալեան, Վ. Տեփոյեան եւ «Նովոստի Փրէս» գործակալութեան տնօրէնը, խրախճանքի պահուն:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՀԱՅՐԵՆԻ ԱՇԽԱՐՀ

ԵՐԵՔ ՊԱԼԷՆԵՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՕՓԵՐԱՅԻՆ ՄԷՋ

Երեւանի օփերան նոր թատերական եղանակի ընթացքին պիտի բեմադրէ Յովհաննէս Թումանեանի գործերէն ներշնչուած եւ մէկ արարնոց երեք պալէներ, որոնց երաժշտութեան հեղինակն է Գրիգոր Ախինեան։ Այս 39 տարու երգահանի ստեղծագործութիւնը սերտօրէն կապուած է հայ հեղինակներու գործերուն։ Յովհ. Թումանեանի գործերուն հիման վրայ քանի մը սիմֆոնիք գործեր գրած է, ինչպէս նաեւ ֆիլմի առնուած «Տէրն ու Ծառան»ի երաժշտութիւնը։

Ախինեան ազգային երաժշտանոցի Փրոֆ. Գրիգոր Եղիազարեանի աշակերտն է եւ այժմ Երեւանի երաժշտական դպրոցին մէջ յօրինումի ու տեսական դասեր կուտայ։

ԱԴԱՄԱՆԴԻ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Արուեստական ադամանդի եւ ադամանդային գործիքներու արտադրութեան առաջին ձեռնարկութիւնը սկսաւ գործել Երեւանի մէջ։

Տնտեսագէտները կը նկատեն՝ թէ թեքնիքական քարերու արտադրութիւնը Հայաստանի համար հեռանկարներ ներկայացնող արդիւնաբերական ճիւղ մըն է։ Բացի «Ալմաս» գործարանէն, քիմիական քոմպլեքս մը կը գործէ Կիրովականի մէջ, իսկ ճշգրտաչափութեան թեքնիքական քարերու գործարան մը Արզնիի մէջ։ Ադամանդէ առարկաները կ'օգտագործուին ելեկտրոնիքի, ժամագործութեան, հանքերու եւ այլ ճիւղերու մէջ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԿԵՐԱՍՓԻՒՌԻ ԱՇԽԱՏԱԿԻՑՆԵՐԸ ԿԸ ՎԱՐՁԱՏՐՈՒԻՆ

Երեւանի պատկերասփիւռի բեմադրիչներ Աւիկ Թորոսեան եւ Գրիգոր Էյրամճեան Հայաստանի Արուեստի վարպետի տիտղոսը ստացան իրենց պատրաստած կարճամեթրաժ ֆիլմերուն բեմադրութեան համար։

Պատկերասփիւռի սթիւտիոներու գլխաւոր բեմադրիչը Գրիգոր Ջալիկեան Հայաստանի Վաստակաւոր Արթիստի տիտղոսը ստացաւ հայկական թատերական արուեստին զարգացման իր բերած նպաստին համար։

Երաժիշտներ Արամ Նիկողոսեան եւ Վաչօ Յովսէփեան, որոնք հայկական ձայնասփիւռի ու պատկերասփիւռի ժողովրդական գործիքներու խումբին մէջ կ'աշխատին, նոյնպէս Վաստակաւոր Արթիստի կոչում ստացան։

«ԲԱՐԻ ԼՈՅՍ, ԵՍ ԵՄ» ԺԱՊԱՒԷՆԸ

Մարտ 2ին, սինեմայի ինը սրահներուն մէջ միաժամանակ ու առաջին անգամ ըլլալով ցուցադրուեցաւ «Բարի լոյս, ես եմ» ֆիլմը։ Այդ օրը, Երեւանի սթիւտիոններուն նոր ֆիլմը դիտեցին 50.000 մարդիկ։ Տոմսերը մէկ շաբաթ առաջուընէ ծախուած էին։ Ֆիլմին յաջողութիւնը կը բացատրուի անով, որ մոսկուացի ու պուլկար քննադատները սովետական սինեմայի 1965ի աչքառու իրականացումներէն մէկը կը նկատեն զայն։

Բեմադրիչը Ֆ. Տովլեթեան արդէն ծանօթ է «Առաւօտեան գնացքները» եւ «Տիմա Կորինի ասպարէզը» ֆիլմերով, որոնք Մոսկուայի սթիւտիոններուն մէջ նկարահանուեցան։ Ֆիլմը նուիրուած է կորիզային բնագիտութեան մարզին մէջ աշխատող գիտնականներուն։

ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ ԵՒ ՌՈՒԽԿԵԱՆ

Մասնագէտները կը նկատեն, թէ նկարիչ Հրաչեայ Ռուխկեանի ստեղծած Սայաթ-Նովայի դիմանկարը միւս բոլորէն աւելի կը համապատասխանէ այն պատկերին, զոր ժողովուրդը կազմած է իր մտքին մէջ։ Ռուխկեան այս գործը կը ներկայացնէ Երեւանի իր անձնական ցուցահանդէսին մէջ, որ այս օրերուն բացուեցաւ։

Հրաչեայ Ռուխկեան հեղինակն է շարք մը շահագրգռական գծագրութիւններու, որոնց միջեւ կը գտնուին հայկական հին ճարտարապետութեան յուշարձաններ, Եգիպտոս, Իրաք ու Լիբանան կատարած ճամբորդութեան ընթացքին պատրաստած ուրուագծումներ (քրոքի)։ Հ. Ռուխկեան կատարած է Աւ. Իսահակեանի «Ապուլ Ալա Մահրի» պոէմային նկարազարդումը, որուն հիմը կը կազմեն իր Պաղտատ այցելութենէն ստացած տպաւորութիւնները։

ԼԻԲԱՆԱՆ

ԳՈՀԱՐ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ ՀԱՄԵՐԳԸ

Աշխարհահռչակ Հայաստանի Սոխակը Զատկի օրերուն կը ժամանէ Պէյրութ, բ. անգամ ըլլալով, Նուպար Խուպեսերեանի հրաւէրով։ Թէատրը տը Լիպանի մէջ պիտի տայ երկու համերգ, 13 եւ 15 Ապրիլին, հովանաւորութեամբ Լիբանանի կրթական նախարարին։

ԱՊԱՔԻՆՈՒՄ

Մեր պաշտօնակից «Արարատ»ի վարչական պաշտօնեաներէն ընկեր Արսէն Տէմիրճեան անկողնոյ կը ծառայէր Մարտ 10էն ի վեր եւ կը խնամուէր Տոքթ. Ֆոսատ Հատտատի կողմէ, «Ալ-Շարք» հիւանդանոցին մէջ։

Ուրախութեամբ կը տեղեկանանք որ ընկերը արդէն տուն դարձած է։ Կը մաղթենք կատարեալ ապաքինում։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԳՐԱԳԻՏՈՒՀԻ ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ՄԱՌՔԻ ՄԱՀԸ

Գրագիտուհի Հայկանոյշ Մառք իր մահկանացուն կնքած է Պոլսոյ Ս. Փրկիչ հիւանդանոցին մէջ՝ 7 Մարտ 1966ին։ Հիւանդ էր տարիէ մը ի վեր։

Ուրբաթ, 11 Մարտին, Ազգային յուղարկաւորութիւն կատարուեցաւ եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Շիշլիի գերեզմանատան, մտաւորականներու հանգստարանին մէջ։ Յուղարկաւորութեան նախագահեց Ս. Պատրիարք Հայրը եւ դամբանականներ խօսեցան քանի մը մտաւորականներ, պարզելով ողբացեալ գրագիտուհիին կեանքն ու գործունէութիւնը։

Հայկանոյշ Մառք ծնած էր 1880ին՝ Պոլիս։ Ուսած է Էսաեան Լիսէի մէջ։

Մեծ է Հայկանոյշ Մառքի վաստակը եւ Հայ Կինին մատուցած ծառայութիւնները։ 1902ին, հազիւ քսան տարեկան, իր ուսուցչուհիին՝ Զապէլ Ասատուրի (Սիպիլ) շունչով սնած՝ Հայկանոյշ Մառք իջաւ ասպարէզ։ Հրատարակեց «*Ծաղիկ*» հանդէսը՝ երբ ամուսնացած էր լրագրող Վահան Թոքիկեանի հետ։ «*Ծաղիկ*»ով հիմերը դրաւ իր ապագայ կիսամսեայ «*Հայ կին*»ին (զոր սկսաւ 1920ին) որուն աշխատակցեցան երէց եւ երիտասարդ գրողներ։ «*Հայ կին*»ի մէջ լոյս տեսան ամբողջական թարգմանութիւններ, ուսումնասիրութիւններ, ընտիր յօդուածներ եւ նորանուն գրողներու առաջին էջերը, զորս հանդէսին խմբագրուհին կը հիւրընկալէր եւ կը քաջալերէր հոգածութեամբ։ «Հայ կին»ը տեւեց 13 տարի։

1920ին հրատարակեց արձակ տաղերու հատոր մը, «*Ծուլութեան Պահերէս*», ուր իր քնքուշ եւ վիրաւոր հոգին է որ կը տրոփէ։ Վերասլաց քերթողուհին, որ հեքեաթի մը պէս կը պատմէ իր յիշատակները, վէրքերը, երազները, իղձերը, տալով զանոնք հովին, «ամէն ինչ հովին»։ Կը թողու նոյնպէս քերթուածներու, ոտանաւորներու շարք մը, որոնք ամփոփուած չեն հատորի մէջ, ինչպէս նաեւ տարիներու ընթացքին գրած իր արձակ էջերը, որոնք ապացոյցը կուտան իր գրական հարուստ բերքին։ Կը թողու նաեւ անտիպ թարգմանութիւնը եռահատոր վէպի մը, որուն հրատարակութեան ձեռնարկուեցաւ տարիներ առաջ, բայց ձեռնարկը ձախողեցաւ նիւթական դժուարութեանց հետեւանքով։

Կինը Հայկանոյշ Մառքի մէջ կու գար լրացնել արուեստագիտուհին։ Իր բնակարանը իր ճաշակին, իր մասնաւոր շնորհները կը կրէր եւ տեսակ մը ուխտատեղի էր օրուան մտաւորականներուն, գրագէտներուն, արուեստագէտներուն համար, որոնք նուրբ եւ գեղագէտ կինն էր, որ կը գտնէին իր առտնին կեանքին մէջ։

1955 Մայիսին, ազգը յոբելեանով պատուեց արժանաւոր գրագիտուհին՝ նախագահութեամբ հոգելոյս Պատրիարք Գարեգին Արքեպիսկոպոս Խաչատուրեանի եւ այս առթիւ հրատարակուեցաւ իր կեանքն ու վաստակը պատկերացնող ընդարձակ յուշամատեանը։ Կը յիշենք յոբելեար Հայկանոյշ Մառքը, որ բեմին վրայ կանգնած եւ յուզումէն երջանիկ, կը մրմնջէր պարզօրէն.— Շնորհակալութի՜ւն բոլորիդ։

Ողբ. գրագիտուհին իր ճոխ մատենադարանը նուիրած էր Ս. Խաչ դպրեվանքին։

ՊՈԼՍԱՀԱՅ

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Շաբաթ, 22 *Մարտ* 1966, *Ս. Հայաստանի Սուսերամարտիկներու խումբին պատասխանատու եւ Մարմնակրթանքի Նախարարի տեղակալ Ընկ. Լեւոն Հայրապետեան, ընկերակցութեամբ Գահիրէի Սով. Դեսպանատան բ. Քարտուղար Ընկ. Պետրոս Պետրոսեանի, այցելեց խմբագրատունս, ծանօթացաւ խմբագրութեան անդամներուն եւ աշխատակիցներուն, ունեցաւ հոգեշահ զրոյց եւ տեղեկութիւններ առաւ մեր գաղութի ու շրջանակի մարզական եւ ազգային գործունէութեան մասին, իր կարգին շահեկան տեղեկութիւններ տալով Հայաստանի մարզական եւ մշակութային յառաջդիմութեանց վրայ։*

Յարգելի հիւրերը այցելեցին խմբագրատանս բոլոր բաժանմունքները եւ խրախուսիչ մաղթանքներ ընելով բաժնուեցան մեզմէ։

ՍՈՒՍԵՐԱՄԱՐՏԻԿՆԵՐԸ ԿՈԿԱՆԵԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանի Սուսերամարտիկներու խումբը Աղեքսանդրիա մեկնեցաւ Չորեքշաբթի 30 Մարտին։ Նոյն օրը՝ անոնք մրցեցան տեղւոյն արաբ խառն խումբին հետ եւ յաղթական հանդիսացան՝ 9ով 7 եւ 9ով 3 (ա. օր) եւ 9ով 2 (բ. օր), Չորեքշաբթի գիշեր, ժամը 10ին, տեղի ունեցած է ընդունելութիւն՝ Հ.Մ.Ը.Մ.ի սրահին մէջ, ի ներկայութեան հայ եւ արաբ պաշտօնական անձնաւորութեանց։ Ելոյթներ ունեցած են շատեր։ Իսկ Հինգշաբթի գիշեր, մրցումէն ետք, Աղեքսանդրիոյ արաբ ֆետերասիոնը տուած է ճաշկերոյթ, որու ընթացքին կատարուած է մրցանակաբաշխութիւն։

Ուրբաթ վերադարձան Գահիրէ եւ գիշերը գացին Հելիոպոլսոյ Կոկանեան սրահը, ուր եւս տրուած էր ընդունելութիւն, զոր բացաւ Պ. Հ. Գարաեան։ Սեղանապետ ընտրուեցաւ պ. Ս. Սարուխան։ Գործադրուեցաւ գեղարուեստական յայտագիր մը՝ մասնակցութեամբ Տիկին Ն. Գուլթնուեանի, Հ. Հինայեկեանի, Օր. Ս. Ճիզմէճեանի, Կ. Եազըճեանի եւ Օր. Ա. Մամուրեանի, խօսեցան նաեւ պ. Սամիր Էլ Իսքանտարանի եւ տեղակալ Լ. Հայրապետեան։ Վարչութեան կողմէ սուսերամարտիկներուն տրուեցան յուշանուէրներ։

Ս. Հօր փակման խօսքէն ետք սկսաւ պարահանդէսը մինչեւ ուշ գիշեր։

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Գահիրէի Հայց. Եկեղեցւոյ Կիրակնօրեայ Վարժարանի կազմակերպած «Կրօնական Դասախօսութեանց շարք»ին երկրորդը տեղի ունեցաւ անցեալ Հինգշաբթի, 31 Մարտ 1966, երեկոյեան ժամը 8.30ին, Նուպարեան Ազգ. Վարժ.ի Պըլըքտանեան Սրահին մէջ։

Ներածական իր խօսքին մէջ՝ Պր. Նուպար Քիւփէլեան արտայայտուեցաւ կրօնքի հանդէպ առհասարակ հայ հաւատացեալներուն ցոյց տուած անտարբերութեան մասին, իբրեւ միջազգային ընդհանուր երեւոյթ, զոր դարմանելու համար եկեղեցիները մտահոգուած են եւ համաքրիստոնէական շարժում մը ձեռնարկած։ Իսկ Կիրակնօրեայ Վարժարանը իր այս հաւաքոյթներով՝ կը ձգտի օժանդակել համեստ միջոցներով։

Ծանօթ ասմունքող Պր. Հայկազ Գալուստեան հաղորդական շունչով արտասանեց Դ. Վարուժանի «Ցանը»։

Օրուան դասախօսն էր՝ Կիրակնօրեայ Վարժ.ի ուսուցիչ եւ վարչութեան անդամ՝ Պր. Յակոբ Համբիկեան։ Նիւթն էր՝ «Խորհրդածութիւններ Հայ Եկեղեցւոյ մասին»։

Պր. Համբիկեան ընդհանուր գիծերու մէջ խօսեցաւ Հայ Եկեղեցւոյ առաքելականութեան, դաւանանքին, Նուիրապետականութեան եւ կազմակերպական դրութեան մասին։ Ըսաւ, որ Հայ Եկեղեցին նպաստած է քրիստոնեայ ընդհանուր եկեղեցւոյ զարգացման եւ հայ ժողովուրդի հոգեւոր թէ աշխարհական կեանքին։ Մասնաւորելով՝ Ս. Էջմիածնայ Կաթողիկոսական Աթոռին տեղափոխութեան շուրջ՝ տուաւ բացատրութիւններ։ Ս. Աթոռը ժամանակաւոր կերպով հաստատուած է Վաղարշապատ, Դուին, Անի, Հռոմկլա, Սիս եւ կրկին Էջմիածին։ Արտայայտուեցաւ Սիսի Կաթողիկոսութեան եւ Պատրիարքական զոյգ Աթոռներուն մասին, որոնք չըլլալով հակամարտ, հանդիսացած են ամուր օժանդակներ Ս. Էջմիածնայ Աթոռին։

Դասախօսութիւնը մեծապէս գնահատուեցաւ ներկաներէն։

Պր. Միքայէլ Գարանֆիլեան իր հմայիչ ձայնով երգեց երկու տաղեր (Ծաղկազարդի եւ Ս. Յարութեան)։

Առաջնորդ Ս. Հայրը ջատագովեց Կիրակնօրեայ Վրժ.ի դասախօսութիւնները եւ Պահպանիչով փակեց երեկոյթը։

Ն. Մ.

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

(*Շարունակութիւն Ա. էջէն*)

Ամենէն աւելի, ամենէն շատ, ամենէն եղերականօրէն՝ Հա՛յն է որ պայքարեցաւ եւ կը պայքարի Ճշմարտութեան, Արդարութեան եւ Իրաւունքի համար։ Հա՛յն է որ չարչարուեցաւ, խաչուեցաւ, թաղուեցաւ եւ յերրորդ աւուր յարուցեալ եղաւ, իր պաշտած Աստուածորդւոյն պէս...։

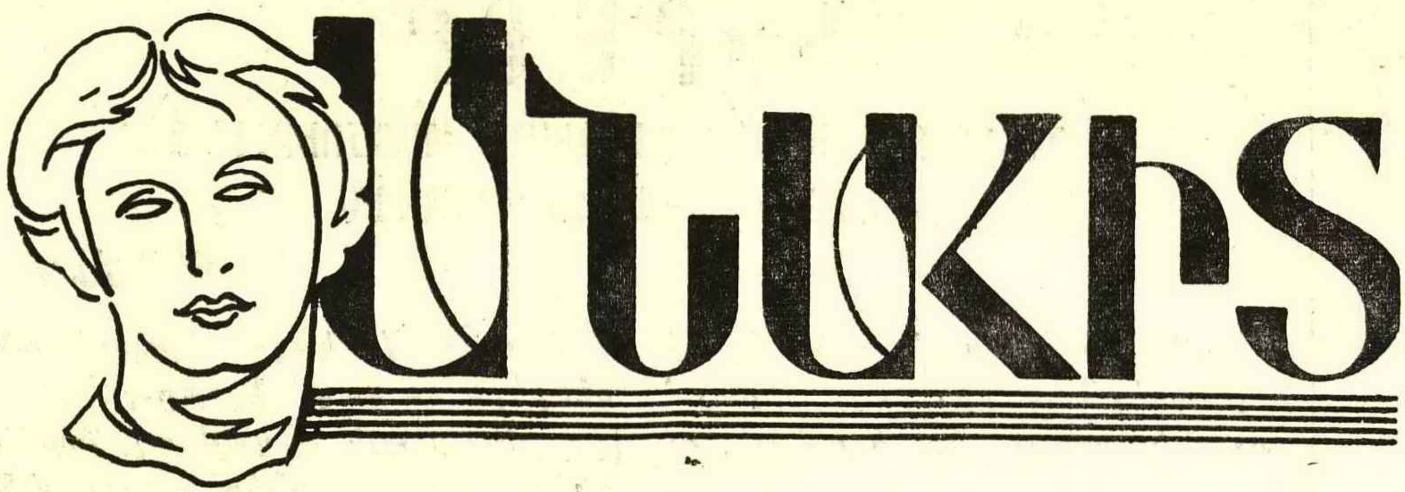
Բանաստեղծը, Մեծ Եղեռնէն անմիջապէս ետք, մարգարէացած էր արդէն՝ թէ,

Ցամըր սակայն ապահով
Շարժմամբ մ'ոտքի պիտ' ելլես,
Թափած պատանքը հողին...։

Անհատին ֆիզիքական ազատագրումէն, հոգեկան յարութենէն ետք, ազգին ալ ֆիզիքական փրկութիւնը եւ ոգեկան յարութիւնը շեփորող տօ՛նն է Զատիկը, Տօ՛նը Փրկչին Սուրբ Յարութեան՝ որպէս վէմ։

Գիտակից ենք, որ Յարութեան իրողութենէն աւելի, Յարութեան Գաղափարէն ու Հաւատքէն առաջ, անոր Ոգի՛ն է՝ որ մեզ պիտի պահէ— իբրեւ մարդ եւ իբրեւ ազգ — արժանաւոր գոյութեամբ եւ արդիւնաւոր կեանքով։ Եւ ոգին հաւատք է արդէն։

Փա՜ռք Յարութեան։

ԿՆՈՋԱԿԱՆ
ԷՋ
ԹԻՒ 7

(ԸՍՏ ՊԱՏՄԱ-ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՏՈՒԵԱԼՆԵՐԻ)

Գրեց ԱՐԱՄ ՂԱՆԱԼԱՆԵԱՆ
(Հայկական ՍՍՌ Գիտութիւնների Ակադեմիայի թղթակից անդամ)

Պատմական անբարենպաստ հանգամանքների բերումով Հայաստանի վրայ դարեր շարունակ կախուած է եղել օտար բռնակալի զաւթիչ թաթն ու արիւնոտ սուրը։ Զանազան մեծ ու փոքր կողոպտիչներ դարերի ընթացքում ձգտել են զրկել հայ ժողովրդին ազատութիւնից ու անկախութիւնից, ոչնչացրել են նրա ստեղծած նիւթական ու հոգեւոր հարուստ մշակոյթի հիանալի յուշարձանները, վիրաւորել են ազգային արժանապատուութիւնը, բռնաղատել մարդկային իրաւունքները, արհամարհել լեզուն ու կրօնը, տարել նրա արդար վաստակի արդիւնքը։

Սակայն, ժողովուրդը, հաւատարիմ իր ազատասէր ու քաջարի նկարագրին, երբեք կամովին յանձն չի առել թշնամու բերած ստրկութեան շղթաները։ Չնայած վերջինիս գերակշիռ ուժերին և իր համեմատաբար փոքր քանակի, նա ոգի ի բռին միշտ մահու և կենաց պայքարի է ելել ոսոխների դէմ։ Որքան աւելի արիւնռուշտ ու բարբարոս են եղել նրանք, այնքան աւելի անզիջում ու անսասան է եղել ժողովրդի պայքարի կորովը։ Իր խոփը վահան դարձրած և գրկած՝ սուր վանքերը դարան շինած և խաչքարերը դիրք, տաճարները բերդի վերածած և խունկը՝ վառօդի, նա յամառօրէն դիմադրաւել է իր ոսոխներին, վանել նրանց հայրենի հողից։

Օտար նուաճողների դէմ մղած բազմամեայ ազատագրական ու պաշտպանող հայ ժողովուրդը ծնել ու սնել է նաև ոչ քիչ թուով քաջուհիներ։ Հայաստանին սպառնացող վտանգի ծանր օրերին, ժողովրդի խիզախ ու անվեհեր այդ դուստրերը, հանդէս են բերել ոգու մեծ արիութիւն, տուել քաջութեան ու անձնազոհութեան անկրկնելի օրինակներ, թանկ գնով փրկել իրենց պատիւը, հարազատների կեանքն ու հայրենիքի անկախութիւնը։

Այդպիսի քաջուհիներ հայ ժողովուրդը, ունեցել է իր պատմական բազմամեայ կեանքի գրեթէ բոլոր փուլերում, սկսած իր ցեղային կազմաւորման վաղ արշալոյսից, մինչեւ նոր և նորագոյն դարերը։ Նրանց մենք հանդիպում ենք Հայաստանի բոլոր գաւառներում, քաղաքներում, գիւղերում ու աւաններում։ Աւելի կամ պակաս թուով քաջուհիներ են տուել Արարատը, Տուրուբերանը, Վասպուրականը, Սիւնիքը, Բարձր Հայքը, Չորրորդ Հայքը, Աղձնիքը, Մոկ-Կորճէքը, Պարսկահայքը, Գուգարքը և Տայքը։

Հայ քաջուհիների մէջ եղել են ինչպէս թագաւորական պալատներից ու իշխանական ապարանքներից, այնպէս էլ ռամիկների ու շինականների խրճիթներից դուրս եկած մարդիկ։ Նրանց բոլորին միաւորել է արտաքին թշնամու դէմ միասնական ճակատ կազմելու անհրաժեշտութեան գիտակցութիւնը։

Հարիւրաւոր ու հազարաւոր հայ քաջուհիներից պատմութիւնը պահել է միայն տասնեակների կատարած սխրանքի յուշը, երբեմն կատարողի անուան հետ միասին, երբեմն էլ ուղղակի անանուն։ Նրանց մասին հպանցիկ ու սուղ տեղեկութիւններ կարելի է գտնել մասամբ հայոց հին, միջնադարեան և նոր շրջանի մատենագրական երկերում, մասամբ էլ ժողովրդական բանահիւսութեան տարբեր տիպի ստեղծագործութիւններում (զրոյց, վէպ, աւանդութիւն և այլն)։ Վերջին կարգի աղբիւրներում առկայ տեղեկութիւնները ճիշտ է ունեն որոշակի վիպական-առասպելական երանգաւորում, բայց այդ հանգամանքը չի զրկում նրանց պատմա-ճանաչողական արժէքից, քանի որ դրանք եւս իրականութեան խորայատուկ արձագանգներն են, որոնց տակ, Խորենացու խօսքով ասած, «այլաբանօրէն թաքնուած են ճշմարիտ իրողութիւններ»։

Ահա մի շարք օրինակներ դարերի ընթացքում հայ քաջուհիներու կատարած սխրանքներից։

Յիշենք հայոց Տիգրան երկրորդ թագաւորի քոյր՝ խորագէտ ու գեղատեսիլ Տիգրանուհուն։ Նրա մասին մենք տեղեկանում ենք Մովսէս Խորենացու «Հայոց պատմութեան» մէջ բերուած վիպասանական պատառիկներից։

Մարաց Աժդահակ թագաւորը իր խորհրդականների թելադրանքով ամուսնանում է Տիգրանուհու հետ, նրա միջոցով Տիգրանին դաւելու մտադրութեամբ։ Մեծ պատիւների արժանացնելով Տիգրանուհուն, Աժդահակը միաժամանակ գաղտնի ոստայններ է հիւսում Տիգրանի դէմ։ Ամուսնութիւնից շատ չանցած, նա դիմում է Տիգրանուհուն և ասում։ «Իմացիր, որ Տիգրանն իր կնոջ Զարուհու նախանձից գրգռուած, ձգտում է սպանել ինձ, որպէսզի իր կինը քո փոխարէն թագուհի դառնայ մարերի վրայ և անցնի աստուածների շարքը։ Այժմ մնում է, որ դու կամ մնաս եղբայրասէր և յանձն առնես խայտառակ պարտութիւն, կամ անձիդ օգուտը գիտակցելով՝ օգնես ինձ եղբորդ կողմից սպառնացող վտանգը վերացնելու»։ Կռահելով Աժդահակի մտադրութիւնը, Տիգրանուհին սիրալիր խօսքերով ճանապարհ է դնում նրան և միաժամանակ, հաւատարիմ մարդկանց միջոցով տեղեկացնում Տիգրանի նրա չար խորհրդի մասին։

Շուտով Աժդահակը նամակով սահմանագլուխ է հրաւիրում Տիգրանին՝ մի կարեւոր գործի վերաբերեալ նրա հետ խորհրդակցելու պատրուակով։ Բոլորից նախօրօք իմանալով բանի էութիւնը, Տիգրանը մերժում է Աժդահակի առաջարկը և պատերազմի է պատրաստուում։ Երկու ախոյեանները հանդիպում են իրար։ Տիգրանը ջրի պէս ճեղքելով Աժդահակի զրահը շամփրում է նրան իր նիզակի ծայրին և ձեռքը ետ քաշելիս՝ նիզակի հետ դուրս է բերում թշնամու թոքերի կէսը։ Աժդահակը մեռնում է և կռիւը աւարտում է։

Յիշենք Աւարայրի նշանաւոր ճակատամարտում հերոսի մահով ընկած կամ թշնամու կողմից դաւադրաբար բանտարկուած հայ նախարարների կանանց։ Նրանց հետ մենք ծանօթանում ենք ճակատամարտի ականատես Եղիշէ պատմիչի միջոցով։ Ճիշդ է հայոց աշխարհի այդ «փափկասուն տիկինները» անձամբ չեն մասնակցել մահու ու կենաց այն ահեղ գոտեմարտին, որ մղել է հայ ժողովուրդը պարսից բազմամբոխ բանակների դէմ, յանուն իր անկախութեան ու ազատութեան, յանուն իր ազգային, քաղաքական ու կրօնական ինքնուրոյնութեան, սակայն նրանք իրենց կեանքով ու վարքով ետ չեն մնացել մարտի դաշտ մեկնած իրենց քաջարի հայրերից, եղբայրներից ու ամուսիններից։ Նոյն Եղիշէն հաւաստիացնում է, թէ ինչպէս 5րդ դարի հայրենասէր այդ կանայք՝ «մոռացան իրենց կանացի տկարութիւնը և առաքինի տղամարդիկ դարձան հոգեւոր պատերազմի մէջ. կռիւ բաց արին ու մարտնչեցին ծայրագոյն մեղքերի դէմ, կտրեցին ու դէն գցեցին նրանց մահաբեր արմատները···» Նրա վկայութեամբ հայոց աշխարհի տիկինները «Ամենեւին չյիշեցին մայրենի ազատութեան փափկութեան անունը, այլ իբրեւ այնպիսի մարդիկ, որոնք հէնց սկզբից նեղութիւնների են համբերել շինական սովորութիւնների օրինակով և տանջուելով են անցկացրել իրենց կեանքը, նրանցից էլ աւելի մեծ վշտերի համբերել յանձն առան։ Նրանք իրենց կեանքում նմանուեցին մեռած քաջ նահատակներին և հեռուից հեռու մխիթարիչ եղան բանտարկուածներին»։

Ահա Սասունցի Դաւթի և Սասունի միւս դիւցազունների նախամայր, ծովածին ու ծովազն հրաշագեղ Ծովինարը, որի անձնազոհ նուիրումով է սկսւում մեր ազգային-ժողովրդական հոյակապ վէպը՝ «Սասունականը»։

Պաղտատի խալիֆի մարդիկ հարկ առնելու համար գալիս են Հայաստան։ Վասպուրականում նրանք տեսնում են հայոց Գագիկ թագաւորի հրաշագեղ աղջկան՝ Ծովինարին։ Խելակորոյս նրա հրաքանչ արտաքինից, արաբ հարկահանները կ ի ս ա տ են թողնում իրենց գործը, վերադառնում Պաղտատ և պատմում խալիֆին իրենց տեսածի մասին։

Խալիֆը դեսպաններ է առաքում Հայաստան։ Սրանք խալիֆի անունից պահանջում են Գագիկ թագաւորի աղջկան և սպառնում են չտալու դէպքում պատերազմ սկսել։

Հայաստանում տարբեր կարծիքներ են ծայր առնում։ Ոմանք պնդում են, թէ պէտք է տալ Ծովինարին, ոմանք էլ առաջարկում են պատերազմել և չտալ արքայադստերը, քանի որ խալիֆը կռապաշտ է, իսկ աղջիկը՝ խաչապաշտ։

Ծովինարը միանում է այն մարդկանց կարծիքին, ովքեր գտնում են, որ լաւ է կնութեան գնալ չխրած մարդուն, թշնամուն և խնայել հազարաւորների կեանքը։ Նա դառնալով հօրն ասում է.

Որ ես են կռապաշտ թագաւոր
չառնեմ,
Ջամեն ֆի սպանի իմ պատճառով,
Աղէկն են է, ես էրթամ,
Ուրիշ մարդու թող բան չըլնի։
Ես մէկ ջան եմ, էրթամ, կորսուիմ
լաւ է,
Քան մեր Հայաստան երկիր աւերի,
էն հազար հոգիք կորուսանին···

Յիշենք անեցի Այծեմնիկին։ Նրա մասին պատմում է մեզ ժամանակակից մատենագիր Սամուէլ Անեցին։

Անի քաղաքը հայերից խլելու համար, Փաթլուն ամիրան պարսկական վարձկաններից և մուսուլման հրոսակներից կազմուած խառն բանակով, 1125 թուականին յարձակւում է հայոց մայրաքաղաքի վրայ։ Չնայած իրենց փոքրաթիւ ուժերին, անեցիները յամառօրէն դիմադրում են թշնամուն և չեն թոյլ տալիս, որ նա գրաւի հայրենի քաղաքը։ Մի ամբողջ տարի Անին մնում է պաշարուած։ Մի կողմից սովը, միւս կողմից թշնամու կրկնուող կատաղի գրոհները դիակներով ու աւերակներով են ծածկում չորս կողմը։ Պատերազմը հետզհետէ սաստկանում է։ Թշնամին մօտենում է քաղաքի պարիսպներին։ Յանկարծ այդ պարիսպների վրայ յայտնւում է մի երիտասարդ աղջիկ և կատաղօրէն սկսում է քարակոծել առաջ սողացող թշնամուն։ Ուշադրութիւն չդարձնելով կարկուտի պէս տեղացող նետերի տարափին, նա ճարպկօրէն հանում է իր մարմնի մէջ մխրճուած նետերը և նրանցով խոցում թշնամուն։ Երիտասարդ աղջկայ վարքագիծը տագնապ ու խուճապ է առաջացնում թաթար հրոսակների շարքերում և նրանք սկսում են ընկրկել··

Դարեր յետոյ, երբ հնախոյզ գիտնականները պեղեցին Անիի աւերակները, քաղաքի միջնաբերդում նրանք գտան երիտասարդ կնոջ մի գանկ՝ իրական ապացոյցը անեցի Այծեմնիկի կամ նրա մարտական ընկերուհիներից մէկն ու մէկը հեռաւոր անցեալում կատարած հերոսական սխրանքի։

Ահա սիւնեցի Շահանդուխտը, տեղական իշխաններից մէկի՝ Վարազ Տրդատի դուստրը։ Նրան իր «Պատմութեան» մէջ յատուկ տեղ է յատկացրել Սիւնեաց աշխարհի պատմիչ Ստեփանոս Օրբելեանը։ Նրա մասին հիւսուած բանաւոր աւանդութիւնը մինչև հիմա էլ յարատեւում է ժողովրդի մէջ։

Շահանդուխտին մեծ շուքով հարսն են տանում հարեւան գաւառը։ Լսած լինելով նրա գեղեցկութեան համբաւը, իսմայէլացի զինուած հրոսակները Բաղաց աշխարհի սահմանագլխին յանկարծակի յարձակւում են հարսնեւորների վրայ և սրի քաշում վերջիններիս հեծեալ թիկնապահնե-

(Շար. տես էջ 4)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՐՄԱՐԸ

Հայաստան բնական բարձրորակ շինութիւններու բանգարան է, որուն առաջնակարգ նմոյշներէն մէկը մարմարն է:

Սովետական Միութեան մէջ, Ուրալէն ետք, մեր հանրապետութիւնը մարմարով հարուստ երկրորդ շրջանն է: Սակայն Հայաստանի մարմարները յատկութիւն մը ունին, որուն շնորհիւ անոնց կիրառութեան ասպարէզն անհամեմատ կերպով կ'ընդարձակուի: Այդ գոյներու բազմազանութիւնն ու բնական պճնանքներու հարստութիւնն է:

Հայաստանի մարմարային հետազօտուած հանքավայրերուն պաշարները կը կազմեն մօտ տասնըմէկ միլիոն խորանարդ մեթր: Մարմարի հանքավայրեր կան Իջեւանի, Հրազդանի, Արտաշատի, Ղափանի, Գորիսի, Բասարգեչարի եւ այլ շրջաններուն մէջ։ Անոնցմէ կարեւորները Արզական-Աղուերանի, Իջեւանի, Խոր-Վիրապի, Արարատի եւ Մայմեխի հանքավայրերն են:

Հանրապետութեան մարմարը կը մշակուի Երեւանի «Հայմարմար» աշխատանոցին մէջ, որ այս տարի երկրին պիտի տայ մօտ 12 հազար քառակուսի մեթր սալիկներ։

Մեր բազմագոյն մարմարները լայնօրէն կ'օգտագործուին Երեւանի եւ հանրապետութեան միւս քաղաքներուն նորակառոյց շէնքերուն մէջ։

Հայկական մարմարները կը զարդարեն մեր Միութեան միւս մեծ քաղաքներուն, յատկապէս Մոսկուայի բազմաթիւ ճարտարապետական խոշոր կառոյցներն ու շէնքերը։ Որո՞ւ հիացում չէ պատճառած Մոսկուայի Վ. Ի. Լենինի անուան համաշխարհային հռչակ ունեցող մետրոփոլիթէնը, որուն «Քուրսկի», «Քիեւան», «Նովըսկուզնիցկի» եւ «Բելոռուսկայա» կայարաններու սրահները կը զարդարեն Աղուերանի, Խոր-Վիրապի եւ Արարատի բազմերանգ մարմարները: Իսկ Իջեւանի վարդագոյն մարմարը, Ուրալի հանրածանօթ սպիտակ մարմարին հետ, Քրեմլինի Համագումարներու նորակառոյց հանդիսասրահներուն մէջ հոյակապ ներդաշնակութիւն ստեղծած է։

Հայկական մարմարները մեծապէս գնահատուած են համաշխարհային շուկաներուն վրայ։ Այդ տեսակէտէն՝ յատկապէս յիշատակութեան արժանի է Իջեւանի վարդագոյն մարմարը:

Ինչպէս յայտնի է, աշխարհի մարմարով հարուստ առաջնակարգ երկիրներէն է Իտալիան, ուր հին դարերէն սկսեալ, մարմարը լայնօրէն կ'օգտագործուի ճարտարապետական կոթողներու ներքին ձեւաւորման համար:

Բայց ահա համաշխարհային չափանիշով մարմարի մեծ պաշար ունեցող այդ երկիրը՝ Իջեւանի վարդագո՞յն մարմարին համար մեծ ապսպրանք տուած է։ Նշենք, որ մեծ հնարաւորութիւններ կան Իջեւանի վարդագոյն մարմարի արդիւնահանումը ընդլայնելու եւ համաշխարհային շուկայի վրայ հանելու համար:

Բացի երեսպատման սալիկներէն, «Հայմարմար» գործարանին մէջ կը պատրաստուին մեծ ճաշակութեամբ լայն սպառման առարկաներ. մոխրամաններ, թանաքամաններ, արձաններ, ինչպէս նաեւ ելեկտրատեխնիկական բաշխիչ վահաններ եւայլն...

ՁԱՏԻԿԻ ԱՌԻԹՈՎ

Անկիւն մ'ունիմ սրտիս մէջ ուր՝
Կ'առանձնանամ ատեն ատեն,
Վերյիշումներ երբոր սփիւռ
Երկրէն զիս պահ մը կ'անջատեն:

Հոն՝ կը կենամ ես ծնրադիր
Ինչպէս առաջքը խորանին,
Եւ ուր միայն կը ծաղկի իր,
Կէս սուգին մէջ եղրեւանին։

Հող շաղուած են իրարու մօտ
Մութ փոսերը իմ իղձերուս,
Ցիշատակներ՝ հիմա աղօտ,
Անուններ՝ զոր չըսեր լեզուս։

Խոլ տենչանքներ, թռիչք անհուն
Զոր ձեռքովս տուի հովին,
Մեռելներ՝ որ ուրիշներուն
Պէս յարութեան յոյս չունին։

1902 ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

Մեծ արժէք կը ներկայացնէ նաեւ մարմարի մնացորդներէն ստացուող խիճը, որ ամբողջութեամբ կ'օգտագործուի մոզայիք սալիկներու արտադրութեան համար:

Հայաստանի մարմարի հանքավայրերուն մէջ՝ հեռանկարային տեսակէտէն մեծ կարեւորութիւն կը ներկայացնէ Մայմեխի հանքավայրը, որ իր վրայ ուշադրութիւն կը հրաւիրէ ո՛չ միայն իր մեծ պաշարով (աւելի քան չորս միլիոն խորանարդ մեթր), այլ նաեւ մարմարի բարձր որակով:

Նախատեսուած է, մօտաւոր ապագային, հոն կառուցանել մարմարի մշակման մեծ գործարան։

Ս. ՄԵԼՔՈՒՄԵԱՆ
(Քարի և սիլիկատների հիմնարկի աւագ գիտական աշխատող)

ԺԻՐԱՅՐ

(ԸՆԿԵՐ ԲԱՐՈՒՆԱԿ ԱՅՎԱԶԵԱՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ ԵՈԶՂԱՏԻ ՀՆՉԱԿԵԱՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

Ա· ՔԷՉԵԱՆ

Մասնաճիւղը կ'որոշէ տեղւոյն ենթարկել Ղազարը, բայց Ժիրայր՝ «ոչ մէկ քայլ» կը հրամայէ, ու կը կարգադրէ անձամբ տեսնուիլ մատնիչին հետ։

Սարաֆին աղբիւրին մօտ, Պարսամեանի տան մէջ դէմ առ դէմ կու գան երկուքը։ Երկու ժամ տեւող խոստովանութիւն և քարոզ, բաւական կ'ըլլան մեղաւորը արդարի, և գայլը գառնուկի վերածելու։ Կուսակցական մկրտութեան արարողութիւն մը Ժիրայրի կնքահայրութեամբ, և ահա Մատնիչ Ղազար կուսակցական ու յեղափոխական ուխտեալ մը դառնալով, դուրս կ'ելլէ։

Ժիրայրի՝ հոգիները տիրելու ներաթափանց ազդեցութիւնը հրաշալի արդիւնքներ կու տայ։ Սա՝ այլեւս Թուրքերու գաղտնիքներուն լրաբերն է, և տարիներով տրամադրուողը իր վստահութեամբ, Պոլսէն իր առեւտրական բեռներով, փոխադրելով կազմակերպութեան զէնքերն ու ռազմանիւթը։

Բայց այս անգամ ալ, նոր և աւելի կատաղի անհարազատ մըն է որ կը բուսնի։

Մազար օղլու գիւղէն Կիրակոս, որ իր դաւաճանի նետը կ'ուղղէ կազմակերպութեան սրտին, ձեռնարկելով Ժիրայրը ողջ կամ մեռած բռնելու և կառավարութեան յանձնելու գործին։

Այս երկրորդը, առաջինին հետ բաղդատել կարելի չէր։ Ժիրայր հոգեբանի իր դատողութեամբ այդ երկուքը իրենց դաստիարակութեան և բարոյական արժէքով դէմ առ դէմ դրաւ, և այս վերջինը գտաւ անուղղայ ու սարսափելի։ Վճիռը տրուած էր։

Մուշեղ՝ Ժիրայրի հաւատարիմներէն արի զինուոր մը, Կիրակոսը գգետնելու պաշտօնով կը հասնի Մազար օղլու գիւղը, և

(Շար. տես էջ 5)

ՀԱՅ ՔԱՋՈՒՀԻՆԵՐ

(Շարունակութիւն Գ. էջէն)

րին։ Շահանդուխտը չի ընկրկում, Նա արագ ապաստանում է իր նժոյգը, վայրկենապէս հասնում մօտակայ ձորաբերանին և այնտեղից ցած նետւում դէպի խոր անդունդը՝ մահը գերադասելով անպատիւ կեանքից։

Յիշենք մշեցի բազմաթիւ «անանուն» քաջուհիներից մէկին: Նրա մասին մենք կարդում ենք Թովմա Մեծոփեցու «Պատմութեան» մէջ։

Լենկ-Թեմուրի արշաւանքի օրերին, վայրագ Թշնամու սրից ու ապականութիւնից զերծ մնալու համար, մշեցիները ապաւինում են մօտակայ բարձրաբերձ լեռներին։ Հայրենակիցների հետ լեռներն է բարձրանում նաեւ մի երիտասարդ ու գեղեցիկ կին՝ 7–8 տարեկան զաւակի հետ։ Թաթարները նկատում են վերջիններիս. յարձակւում են, որ գերի բռնեն։ Ատելի Թըշնամու ձեռքը չընկնելու և իր պատիւն ու հաւատը մաքուր պահելու համար, երիտասարդ կինը սեղմում է կրծքին հարազատ զաւակին և լեռան գագաթից իբրեւ կամաւոր նահատակ, նետւում դէպի ձորը։

Ահա և «անանուն» հայ քաջուհիների մի ամբողջ հոյլ։ Նրանց հետ մենք ծանօթանում ենք Հիւսիսային Կովկասի Ղզլար հայաբնակ քաղաքի անուան ծագումը բացայայտող հետեւեալ հնօրեայ յուշապատումի միջոցով։

Ասում են, թէ Թաթար և մոնղոլ խաները իրենց հարէմի համար ժամանակին Ղարաբաղից երև աւար բռնութեամբ բերել են տալիս մի ամբողջ խումբ ընտրովի երիտասարդ հայ աղջիկներ։ Ճանապարհին, պատուախնդիր հայուհիները որոշում են ինչ գնով էլ լինի ազատուել իրենց սպառնացող անարգութիւնից։ Հէնց որ գալիս է յարմար տեղը, նրանք ջուր խմելու իրաւունք են խնդրում պահապաններից, դուրս գալիս ճանապարհից, հասնում են մօտակայ գետի վրայ եղած կամուրջին և այնտեղից նետւում են ջրի ալիքների մէջ։ Մինչև պահապանները լսում են ջրի ճողփիւնը և վրայ հասնում, ամէն բան արդէն վերջացած է լինում։ Ի յիշատակ այդ ինքնասպան աղջիկների, դէպքի վայրը դրանից յետոյ կոչւում է Ղզլար, որ Թաթարների լեզուով աղջիկներ է նշանակում։

Յիշենք մի ուրիշ «անանուն» հայ քաջուհու եւս, որի հերոսապատումը կապւած է Մալաթիա հայաբնակ քաղաքի ճանապարհին գտնուող քարէ կոթողի հետ։

Աւանդութիւնն ասում է, թէ Թուրք արիւնարբու սուլթաններից մէկը՝ Սուլթան Մուրատ առաջինը, իր հրոսակախմբով ժամանակին յարձակւում է Մալաթիայի վրայ։ Քաղաքի մերձակայքում նրա առաջը կտրում է մի երիտասարդ հայ աղջիկ՝ ձեռքին դէպի վեր ուղղած մի ահագին մեծ քար։ Տեսնելով նրան զօրաց սուլթանը սարսում ու ապշահար է լինում։

... Մի տկար ու փոքր աղջիկ և այդքան ուժ և համարձակութիւն։ Երանի տալով այն ժողովրդին, որ ծնել է այդպիսի զաւակներ, նա կարգադրում է իր մարդկանց՝ վերցնել աղջկայ ձեռքից քարը և ի նշան նրա անօրինակ քաջութեան՝ այդ քարից կոթող կանգնեցնել քաղաքի դարպասների մօտ։

Ահա օշականցի Վարթիկը։ Նրա կատարած անձնազոհ սխրանքի մասին երախտագէտ ժողովուրդը յիշել է իր բանաւոր աւանդութիւնների մէջ։

Լեզգի հրոսակները աւարառութեան և գերեվարութեան նպատակով յարձակւում են Օշականի և Աշտարակի վրայ։ Թշնամուն դիմագրաւելու համար օշականցիք և աշտարակցիք ամրանում են Քասաղի ձորի քարանձաւներում։ Հայրենակիցներին կենսամթերք հայթայթելու համար Վարթիկը գիշերով ելնում է քարայրից և գալիս է գիւղ, լեզգիները բռնում են նրան և մահուան սպառնալիքի տակ ստիպում յայտնել քարայրների ճանապարհը։ Թշնամու կամքը կատարելու փոխարէն Վարթիկը դիմում է քարայրներում գտնուող իր հայրենակիցներին և բարձրաձայն զգուշացնում է նրանց.

«Օշականի մարդիկ,
Անունս է Վարթիկ,
Ինձ տեսէք, ձեզ լացէք,
Ուր որ կաք՝ ամուր կացէք...

Լեզգիների հրոսակապետը գլխի է ընկնում թէ ինչ է ասում նա և կարգադրում է տեղն ու տեղը սպանել անհնազանդ կնոջը։ Վարթիկը ընկնում է հերոսի պէս, իր մահով փրկելով իւրայինների կեանքը:

Ահա սիւնեցի մի ուրիշ քաջուհի։ Խնձորեսկ գիւղացի Սէյրեանեան Մարգարիտն է դա։ Ժողովրդական աւանդութիւնն ասում է, թէ նա Դաւիթ բէկի կռիւների ժամանակ իր որդու հետ մասնակցել է Մխիթար Սպարապետի ջոկատում։ Երբ Թշնամու գնդակը գետին է տապալում Մարգարիտի որդուն, քաջարի մայրը մոռացած իր ծանր կորուստը, վերցնում է զոհուած զաւակի հրացանը և սկսում է նրանով գնդակներ տեղալ Թշնամու վրայ։

Յիշենք և մի երրորդ «անանուն» սիւնեցի քաջուհու։ Ժողովրդական աւանդութիւնն ասում է, թէ Արաքս գետի ափին պարսիկների դէմ հայերի մղած արիւնալի կռուից յետոյ, լեռնցի մի հարս գիշերով նստում է իրենց ջորին և գնում է պատերազմի դաշտ՝ զոհուած ամուսնու դին գիւղ տեղափոխելու համար։ Վերադարձին նրա դէմ ելնում են մի խումբ պարսիկ զինուորներ և ուզում են բռնել։ Ուժգին ապտակելով ջորուն գազազած հարսը ծառս է լինում հետիոտն Թշնամիների դէմ, փախուստի մատնում նրանց, տուն հասցնում ռազմի դաշտում զոհուած ամուսնու դիակը և պատուով Թաղում նրան։

Բերուած օրինակներով չի սահմանափակւում այն հայ քաջուհիների շարքը, որոնք աստղերի նման ժամանակին փայլել են հայոց պատմութեան երկնակամարում, իրենց լուսաւոր հետքը Թողնելով այնտեղ։ Դրանց Թիւը կարելի է կրկնապատկել ու բազմապատկել։ Հայ ժողովրդի պատմական անցեալում տեղի ունեցած իւրաքանչիւր ազատագրական պատերազմ պաշտպանական ամէն մի կռիւ, ստեղծել է նման բազմաթիւ անուանի ու «անանուն» քաջուհիներ։ Վերը Թուարկուած օրինակներն էլ սակայն, բաւական են պատկերացում տալու համար վերջիններիս ընդհանուր նկարագրի մասին։

Հանդէս գալով պատմական տարբեր ժամանակներում և տարբերուելով իրարից իրենց հասարակական, ընտանեկան դիրքով, տարիքով ու անհատական յատկութիւններով, հայ քաջուհիները մօտ ու հարազատ են լրար իրենց հոգեկան-բարոյական և ազգային-քաղաքական նկարագրի մի շարք բնորոշ կողմերով։

Նրանք աչքի են ընկնում ոչ Թէ ֆիզիքական ուժով ու յաղթանդամ մարմնով, այլ՝ խիզախութեամբ, համարձակութեամբ, վճռականութեամբ ու տոկունութեամբ։ Նրանց համար ընդհանուր ու բնորոշ է՝ նուիրուածութիւնը, անձնազոհութիւնը, մեծահոգութիւնը, ազնուութիւնը, առաքինութիւնը, խոհեմութիւնն ու հեռատեսութիւնը։

Դրա հետ միասին հայ քաջուհիները խտացնում են իրենց մէջ հարազատ ժողովրդի լաւագոյն գծերը և առաջին հերթին ու ամենից աւելի նրա՝ բուռն հայրենասիրութիւնը, անկոտրում կամքը, ազատասիրական ոգին, մաքառման կորովն ու հերոսական բնաւորութիւնը։

Նրանց բոլորին էլ յատուկ է այս անհանդուրժողականութիւնը ամէն տիպի բռնութեան նկատմամբ Թշնամու հանդէպ անզիջում ու անողոք լինելը։ Ապրելով ու գործելով իրենց ծնող ժողովրդի ընդհանուր կեանքով, նրա երազանքներով ու ակնկալութիւններով, հայ քաջուհիները միաժամանակ յարգում ու գնահատում են նաեւ ուրիշ ժողովուրդների ազատութիւնն ու անկախութիւնը, հոգատար են այլազգի ճնշուած ու հարստահարուած մարդկանց նկատմամբ, օժտուած են մարդասիրական բարձր առաքինութիւններով։

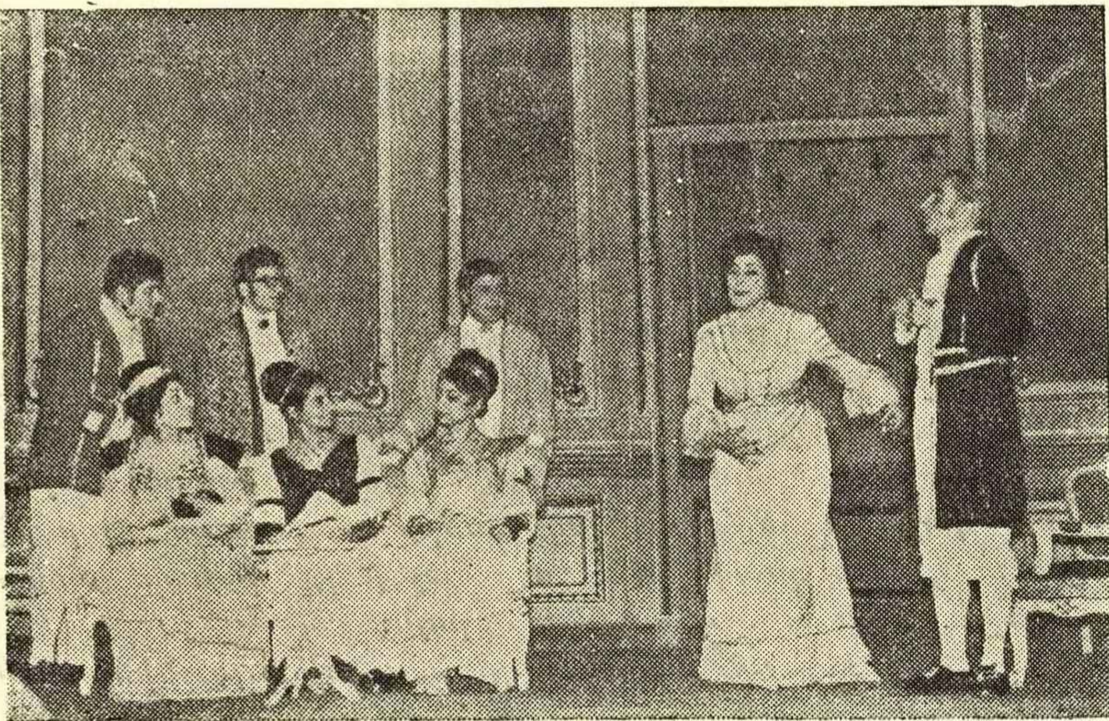
Ու Թէեւ հայ քաջուհիների ճակատագիրը հարազատ ժողովրդի ճակատագրի նման յաճախ ունեցել է ողբերգական բնոյթ, քանի որ նրանց անձնազոհ պայքարը Թշնամու դէմ՝ սրա գերակշիռ ուժերի պատճառով, միշտ չէ որ պսակուել է յաջողութեամբ, այդու հանդերձ նրանք իրենց կեանքում միշտ հաւատարիմ են մնացել «Չգիտակցուած մահը՝ մահ է, գիտակցուած մահը՝ անմահութիւն» հնօրեայ նշանաբանին և առաջնորդուել հերոսական ու իմաստուն այդ նշանաբանով։

ԹԱՏՐՈՆ

«ՍԱՆ-ԺԷՆ»Ի ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Գրեց ՅԱԿՈԲ ՇԱՀՆՈՒՐ

Համեմատելով անցեալի թատերական եռուզեռին հետ, ներկայիս մեր գաղութին մէջ շատ քիչ պատեհութիւն կը տրուի մեզի ներկայ ըլլալու թատերական ներկայացումներու։ Հիները հետզհետէ հրաժեշտ տալով կեանքէն՝ անվերադարձ մեկնեցան. նորեր դժբախտաբար չհասան. հիներէն միայն Տիկ. Արաքսի Օհանեանն է, որ հազար դժուարութիւններով ու զոհողութիւններով վառ կը պահէ եգիպտահայ բեմին կանթեղը...։

Ներկայացումէն տեսարան մը

Կիրակի, 27 Մարտ 1966 կէսօրէ ետք ժամը 5ին, նախաձեռնութեամբ՝ Հայկական Ընթերցասրահի վարչութեան, կազմակերպութեամբ վաստակաւոր դերասանուհի Տիկ. Արաքսի Օհանեանի, ըմբոշխնեցինք ֆրանսական պատմական կեանքէ՝ շինիչ ու առինքնող կատակաերգական թատերգութիւնը։ Հեղինակ Վիգթորիէն Սարտու, թարգմանիչ՝ Պ. Զ. Մասիկեան։

Խաղին բովանդակութիւնը հետեւեալն է.—

Ֆրանսական յեղափոխութեան նախօրեակին, Փարիզի աղքատ մէկ թաղամասին մէջ, Գաթերին (Սան-Ժէն)՝ լուացարարուհիի համեստ հաստատութիւն մը ունի, որ կը լուայ և կը կարկտէ հայրենասէր զինուորներու լաթերը։ Այդ զինուորներուն մէջ կը գտնուէին նաև Նափոլէոն Պոնափարթ (յիսնապետ), Ֆուշէ (յեղափոխ. գործիչ), Լը Ֆէվր (յեղ. զինուոր) և ուրիշ շատեր։

Այդ շրջանին Նափոլէոն պարզ յիսնապետ մը ըլլալով, հազիւ կրնար վճարել իր պարտքը։ Վերջին վճարումը չկարողանալով կատարել, երախտագիտական նամակ մը կը գրէ Գաթերինին և կ'անհետանայ։

Կը տապալի միապետութիւնը։ Պալատականներ խուճապի կը մատնուին։ Յեղափոխութեան օրերուն կոմս Նիեփերք (ծագումով Աւստրիացի) յեղափոխականներու փամփուշտէն վիրաւորուած՝ կ'ապաստանի Գաթերինի խանութը։ Գաթերին և Լը Ֆէվր՝ արգահատելով խեղճ վիրաւորեալին՝ կ'ազատեն զայն ստոյգ մահէ և այնուհետեւ կը դառնան լաւագոյն բարեկամներ։

Վերջ գտած է յեղափոխութիւնը։ Նափոլէոնի աստղը կը փայլի։ Ան ձեռք կ'անցընէ իշխանութիւնը և ինքզինք կը հռչակէ կայսր։ Լը Ֆէվր կ'ամուսնանայ Գաթերինի հետ և կը կազմեն երջանիկ զոյգ մը։ Լը Ֆէվր Նափոլէոնի կողքին կռուելով կը յառաջդիմէ և կը դառնայ մարաջախտ, իսկ իր կողակիցը՝ Դքսուհի։ Միւս կողմէն Ֆուշէ, միշտ ցանկալով ոստիկանապետի պաշտօնին, կ'ընտրուի կայսերական պալատի ներքին գործերու վարիչ։ Նիեփերք, Նափոլէնի երկրորդ կնոջ՝ Մառի-Լուիզի ազգականը ըլլալով՝ կը դառնայ կայսեր զօրականներէն մէկը...։

Բոլորը գոհ են իրենց դիրքէն և ապրելակերպէն. բայց Գաթերին՝ չընտելանալով ազնուականներու յատուկ ձեւակերպութեանց՝ կը տառապի. կ'երազէ անցեալի իր ազատութիւնը, որմէ զրկուած է։ Նափոլէոնին քոյրերը կը զբօսնուն զինք ծաղրելով։ Գաթերին չհանդուրժելով անոնց անարգանքներուն՝ զանոնք կը վտարէ իր դղեակէն։

Միւս կողմէն, կայսրը կասկածելով Նիեփերքէն, որ իբրև ազգական շատ կ'այցելէր կայսրուհիին, զայն կը վտարէ Ֆրանսայէն։ Նափոլէոն իր քոյրերուն հանդէպ եղած նախատինքը լսելով՝ կը զայրանայ և կը հրամայէ Լը Ֆէվրի որ լքէ իր կինը և վերամուսնանայ իր դիրքին արժանի իշխանուհիի մը հետ։ Մարաջախտը կ'ընդդիմանայ։ Կայսրը իր մօտ կը կանչէ դքսուհին։ Գաթերին կը ներկայանայ կայսեր և առանց յայտնելու ինքնութիւնը, կը պաշտպանէ ինքզինք իբրեւ հայրենիքին համար կռուած, վիրաւորուած և շքանշան ստացած զինուոր։ Նափոլէոն լսելով Գաթերինի մատուցած ծառայութիւնները հայրենիքին, կ'ոգեւորւի, իսկ Դքսուհին այդ առիթէն օգտուելով՝ անոր կը ներկայացնէ երբեմնի յիսնապետին գրած նամակը...։ Նափոլէոն ուրախացած այդ անակնկալէն, կը կանչէ Լը Ֆէվրը, ետ կ'առնէ իր հրամանը և երջանկութեան մաղթանքներով ճամբու կը դնէ զանոնք։ Նիեփերք, մեկնելէ առաջ կ'ուզէր տեսնել իր զարմուհին՝ Մառի-Լուիզը. կը բռնուի պալատին մէջ և Նափոլէոն վճիռ կ'արձակէ որ գլխատուի այդ «պատուոյ գողը»... Գաթերին կը փորձէ միջամտել, բայց կայսրը կը մնայ անդրդուելի։

Գաթերին գաղտնապէս կը տեսակցի կայսրուհիին հետ և կը տեղեկացնէ պատահածը ու կը յանձնարարէ որ նամակ մը գրէ՝ ուղղուած իր հօր, ըսելու համար կայսեր թէ Նիեփերք եկած էր այդ նամակը ստանալու։ Գաթերին կը յաջողի նաև Ֆուշէի միջոցաւ առեւանգել Նիեփերքը, խոստանալով անոր՝ իր ցանկացած ոստիկանապետի պաշտօնը։

Գաթերինի կարգադրութեամբ, կայսրը, կարդալով Մառի-Լուիզի իր հօրը ուղղած նամակը, կը հաստատէ իր կնոջ հաւատարմութիւնը և Նիեփերքի անմեղութիւնը։

Կայսրը կը վարձատրէ իր պատիւը փրկող հերոսները... դքսուհին կը դառնայ մարքիզուհի, իսկ Ֆուշէ կը տիրանայ իր տենչացած ոստիկանապետի պաշտօնին։

Դերակատարութիւն.—

Գաթերինի (Սան-Ժէն) կերպարը ապրեցաւ և ապրեցուց վաստակաւոր դերասանուհի Տիկ. Արաքսի Օհանեան։ Իր քնքուշ խաղարկութիւնը, անտաշ դքսուհիի մը բոլոր ձեւերը կատարելութեան հասցուց. իր այլազան դերերուն մէջ այս քրմուհիին համար գաղտնիք չունի բեմը։ Շնորհաւորելի է։

Նափոլէոն եւ կայսրուհին

Իշխանուհի Գառոլինի դերը ստանձնած էր Օր. Մ. Վեցիկեան. իր յստակ ու վճիտ առոգանութիւնը և իշխանավայել կեցուածքը ուշագրաւ էին, շէնշող խաղարկութեամբ...։

Իշխանուհի Փօլինի դերով Օր. Լ. Մընըշեան, ըրաւ ինչ որ կրնար. քիչ մը ջանք թափելով՝ ան աւելին կրնար տալ. նորեկ մը ըլլալուն՝ չենք ուզեր խստապահանջ ըլլալ...։

Օր. Վ. Մընըշեան կ'անձնաւորէր իշխանուհի Էլզայի դերը. ան եւս չարդարացուց իր վրայ դրուած յոյսերը. գեղեցիկ զգեստաւորումին հետ՝ հարկ էր ուսումնասիրել կերպարին հոգեբանութիւնը...։

Մառի-Լուիզի (կայսրուհի) դերով, ինչպէս յաճախ, այս անգամ ալ՝ Օր. Մ. Պալաեան եղաւ յանկուցիչ դերակատարուհի մը. օրիորդը ինքնածին շնորհ ունի. կ'ուզենք որ հետագային աւելի պատասխանատու դերով հանդէս գայ։

(Շար. տես էջ 6)

← «Սան-Ժէն»ի դերակատարներէն՝ Տիկ. Ա. Օհանեան, Խ. Տէտէեան, եւ Տ. Գմգմեան, բեմական զգեստաւորումով։

ՕՄԱՐ ԽԱՅԵԱՄԻ ՔԱՌԵԱԿՆԵՐԸ

- ՌՈՒՊԱՅԱԹ -

Հետեւողութեամբ Գ. Փառնակի, Արամ Չարըգի եւ Լեւոն Մեսրոպի թարգմանութիւններուն:

166

Երազներու միշտ անձնատուր յիմարներ կան
Հուրիներով դրախտ գտնել, լի կը յուսան,
Բայց երբ վերնայ վարագոյրը պիտի տեսնան
Որ հեռու են, հեռու Եդեմէ, հեռու որքան:

167

Ոչ մէկ բանի երբեք չըլլաս դու գերին
Քեզ են տուեր հոգը չարին ու վատին,
Թէ ըլլաս իսկ գէմզէմի հոր, կեանքի ակ,
Վերջըդ նորէն թաղուիլ է չէ՞, հողին տակ։

168

Գինին երգել առանցքըն է կարճ կեանքիս
Գինի խըմել անվերջ փափաքն է սրտիս,
Եթէ խելքին «վարպետ» կ'ըսեն ով տէրվիշ
Եկ շուտ մօտըս, եղիր «աշկերտ» որ սորվիս։

169

Գինեպանին՝ հոգիս սիրտըս, ես տխրադէմ
Գրաւ դրի՝ որ ժպտերես գինի խըմեմ
Թռչիմ հեռու, ազատ, անվախ դուրս աշխարհէն
Հեռու, հեռու հողէն, բոցէն, ջուրէն, չարէն։

Աղեքսանդրիա

Տաղաչափեց ՀԱՅԿ ԿԱՐԻՆԵԱՆ

ԺԻՐԱՅՐ

(Շար. Դ. էջէն)

Երբ Թուրք մօտենալով դաւաճանին, զայն կը խոստովանցնէ, անոր իր գործակցութիւնը խոստանալով, և այսպիսով Կիրակոսի ինքնութիւնը ստուգելէ ետք, իր իսկ այգիին մէջ գետին կը փռէ այդ զզուելի «հայ»ածինը։

Մուշեղ ձերբակալուած է սակայն, և շղթայակապ կը փոխադրուի Եոզղատ։

Ժիրայր, իր հաւատարիմին հետքին վրայ է, ու կը վճռէ գեռ Եոզղատ չհասած հասնիլ ու ազատել զայն։

Ինճիրլի գիւղը, ուր գիշերած էր Մուշեղը փոխադրող պահակախումբը, կէս գիշերին արդէն կը պաշարուի, և հայդուկներուն սաստիկ կրակին տակ, ժամուան մը դիմադրութենէ ետք, թիւով գերազանց պահակախումբը կը փախի, Մուշեղն ու գիւղը ձգելով Ժիրայրին։

«Մօրուք»ին անձին անխոցելի ըլլալու և ոգիներու պաշտպանութեան առասպելը, հոս ալ իր դերը կը կատարէ։ Կռուի ամենատաք մէկ վայրկեանին, պահակ տասնապետ մը վախէն խելագարած, «Մօրուքը... Մօրուքը... կը պոռայ, և ամպերուն մէջէն հրեղէն կառքերով մեր վրայ կուգայ», կը զառանցէ։ Ու այս սարսափը կը մղէ խայտառակ փախուստի մը։

Հերոսական անհաւասար, բայց կատաղի այս կռիւին ու յաղթանակին մէջ, անգամ մը եւս կը հաստատուի մեծ ճշմարտութիւն մը. «Կռիւը զինուորին բարձր հոգիովը կը շահուի, զէնքը միջոց մըն է միայն»։

Ժիրայր, իր զինուորներուն հոգեկան այս բարձր ձիրքերէն ու տարուած յաղթանակէն հպարտ, ժայռի մը վրայ բարձրացած՝ լուսնի արծաթ լոյսին տակ, դաշտն ի վար խելապատառ փախող հարիւրներով ժանտարմըրին ցոյց տալով անոնց, հրաբորբ ու խրախուսիչ ճառ մը կը խօսի, փառաբանելով անոնց քաջութիւնն ու նուիրումը, ու այդ գիշերն իսկ Մուշեղն ալ միասին, կը բարձրանան Թորոս լերան բարձունքները։

Պաշտօնական քննութիւններ, ստրկանազրկումներ ու պաշտօնանկութիւններ, իրարու կը յաջորդեն պետական շրջանակին մէջ, պարտկելու համար եղածը, տասնեակ մը հայդուկի դէմ, հարիւրաւոր ոստիկաններու և խուժանին կրած այս պարտութիւնը, պետութեան հեղինակութիւնը խախտած և Աստուածընտիր վեհապետին հոգին զայրացուցած էր։

«Զօրեղ և ոյժգին հարուածով մը, յանդուգն այդ Ֆէտայիին գըլուխը», Նշանաբանեցին ամէն կողմէ եկող բարձրագոյն հրամաններ...

Պաշարման վիճակի յայտարարութիւն, որուն յաջորդեց 1000նոց զինուորական ոյժի մը յատկացումը. հալածելու և բռնելու համար յեղափոխականները, կործանելու և վրէժ լուծելու համար հայ գիւղերէն։

Ագտաղի մօտ, Գարաչայ գիւղի հայերը կուտան առաջին զոհերը։ Հոն՝ տեղի ունեցող մասնակի ջարդ մը, թալան և բռնաբարում, պատճառ կը դառնան որ ճարահատ մնացող հայ գիւղացիոյն համբերութեան բաժակը յորդի, և ահա՛ ընդհանուր ընդվզումի մը նշաններ կ'երևին:

Ժողովուրդը, խոլաբար կը դիմէ քաղաք, բողոքի ընդհանուր ցոյցի համար։

Եոզղատի եկեղեցին, դպրոցներն ու հանրային վայրերը, լիքն են բողոքող գիւղացի ու քաղաքացի հայերով։

Մինչև այդ՝ գառնուկներու պէս իրենց վիզը եաթաղանին երկարող հեզ ու խոնարհ ստրուկներու՝ յեղակարծ այս ցցուածքը, կը շուարեցնէ պետութիւնը, օտար միջամտութիւններու վախը ներշընչելով, և որպէսզի այդպիսի բարդութիւն չստեղծուի, տեղի կ'ունենան առ երեւոյթ քննութիւններ: Այդ քննութիւնները կատարելու պաշտօն ունեցող հրամանատար Տուրսուն պէյ, կը ծեծուի ու կը խոշտանգուի, որուն հետեւանքով ընդհանուր ջարդի վախն է որ կը ցցուի։ Բայց երբ կը հաստատուի Տուրսուն պէյի կատարած առեւանգումներն ու չարիքը Գարաչայ գիւղին մէջ, ի դերև կ'ելլէ Տուրսուն պէյի ջարդի մտադրութիւնը, բայց վերէն եկած հրամաններուն հակառակ ան՝ խուժանին նաև կեցած, կը յարձակի հայոց թաղերուն վրայ։ Երկու կողմէն կրակ կը տեղայ, երկու օր ու գիշեր։ Հայերը որևէ կորուստ չեն ունենար, իսկ Թուրքերը երկու մեռեալ ու բազմաթիւ վիրաւորներ կը ձգեն։ Այս անգամ ալ կը պարտուին Թուրքերը, և կռիւը վերջ կը գտնէ հայերու մէկ խաղովը։

(Շար. 2)

ՋԱՀԱԿԻՐ
7 ԱՊՐԻԼ 1966
ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎՈԼԻՊՈԼԻ ԽՈՒՄԲԸ ԼԻԲԱՆԱՆ ՀՐԱՒԻՐՈՒԱԾ

Լիբանանի Վոլիպոլի ֆետերասիոնի վարչութիւնը պաշտօնական հրաւէր ուղղած է Հայաստանի վոլիպոլի ֆետերասիոնին: Որով՝ հայրենի մարզիկները Պէյրութ կը հրաւիրուին կայացնելու համար միջազգային բարեկամական մրցումներ, որոնք հաւանաբար տեղի պիտի ունենան յառաջիկայ աշնան սկիզբը։

1965 *Թուականին, լիբանանցի վոլիպոլիստները Խորհրդային Միութիւն հրաւիրուած էին. անոնք բարեկամական մրցումներ ունեցան նաև Հայաստանի մէջ, արժանանալով ջերմ ընդունելութեանց։*

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԻՍՄԱՅԻԼԻ ԿԸ ՅԱՂԹԷ ԶԱՄԱԼԷՔԻ՝ 3ՈՎ 0

Իսմայիլիի խումբին եւ ամբողջ Իսմայիլիայի ժողովուրդին դէմքին վրայ կ'երեւէր ուրախութիւնը· պատճառն այն էր որ իրենց խումբը չարաչար պարտութեան մատնեց զօրաւոր Զամալէքը՝ որ մեծ յոյս ունի լիկի բաժակին տիրանալու, իսկ Իսմայիլիի խումբը ոչ մէկ յոյս։ Անոնք այս յաղթութիւնը կը պարտին դաշտին վրայ իրենց լաւ խաղարկութեան եւ իրերահասկացողութեան: Իսկ Զամալէք բոլորովին հակառակը· կատարեալ անհասկացողութիւն, յուսահատութիւն կը տիրէր դաշտին վրայ:

Իսմայիլիի խումբին մէջ յայտնութիւն մը կ'ըլլայ երիտասարդ Ապու Գրէշա, որ իր խումբը առաջնորդեց յաղթութեան, իր կողքին ունենալով Շեհիդա եւ Ամիրօ, որոնք կրցան Զամալէքի պաշտպանողական ամուր գիծը ճեղքել եւ նշանակել 3 կէտեր ընդդէմ ոչ մէկ կէտի· իսկ Զամալէք չկրցաւ մինչեւ իսկ փենալթի մը վերածել կէտի մը, ինչ որ շատ մեծ դեր պիտի խաղար, եւ կրնար այս կէտէն վերջ Զամալէքի խաղարկութիւնը փոխել։

ՕԼԻՄՓԻՔ՝ ԿԸ ՅԱՂԹԷ ՄԱՀԱԼԼԱՅԻ 1ՈՎ 0

Մահալլայի խումբը, որ պարտուեցաւ Օլիմփիքէն՝ 1ով 0, լիկի մրցումներուն շատ աւելի հաւաքական խաղարկութիւն մը ցուցաբերեց, մանաւանդ յետսապահներ՝ Սիակի եւ Մուրասիի, որոնք արիութեամբ հետեւեցան Օլիմփիքի երկու տիտաններուն՝ Էզ Էլ Տինի եւ Պասսունի Ապտէլ Ֆաթթահի շարժումներուն եւ այս երկու վերջիններր չկրցան տալ իրենցմէ սպասուածը, բացի Պասսունիի գլուխով նշանակուած յաղթութեան կէտէն՝ գեղեցիկ «զարնըրի օվըրով» մը։

Օլիմփիք պէտք էր որ առիթէն օգտուէր եւ քանի մը կէտեր նշանակէր, որովհետեւ Մահալլայի խումբը բաւական ժամանակ 10 հոգիով խաղաց, ու մրցումը վերջացաւ Օլիմփիքի յաղթանակով՝ 1ով 0:

ԹԵՐՍԱՆԱ ԿԸ ՅԱՂԹԷ ՄԱՍՐԻԻ՝ 2ՈՎ 1

Երկու խումբերն ալ արագ, ճշգրիտ, ինքնավստահ, բայց թէքնիքով տկար խաղարկութիւն մը ցոյց տուին:

Թերսանա ա· կիսախաղին մեծ մասը պաշտպանողական խաղաց. այս առիթէն օգտուեցան Մասրիի յառաջապահները ու 17րդ վայրկեանին Ապտալլա Ապտէլ Լաթիֆ յաջողեցաւ նշանակել Մասրիի ա· կէտը՝ ու խաղը շարունակուեցաւ նոյն ձեւով։

Բ· Կիսախաղին Թերսանա իր խաղարկութեան տարբեր ձեւ մը տուաւ ու յաջողեցաւ տիրապետել դաշտին ու 18րդ վայրկեանին Շազլի յաջողեցաւ նշանակել հաւասարութեան կէտը։ Այս կէտը երկու խումբերուն վրայ ալ ազդեց եւ երկու խումբերն ալ կ'ուզէին անպայման երկրորդ կէտ մը նշանակել՝ ապահովելու յաղթանակը եւ այդ առիթը ներկայացաւ 27րդ վայրկեանին· Թերսանայի մարզիկ Ապուլ Էզզ նշանակեց երկրորդ եւ յաղթութեան կէտը· այս ձեւով շարունակուեցաւ մրցումը եւ վերջացաւ Թերսանայի յաղթութեամբ՝ 2ով 1·

Հ·Մ·Ը·Մ·— ՆՈՒՊԱՐԻ Բ· ԽՈՒՄԲԸ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Անցեալ Ուրբաթ, 1 Ապրիլին, բարեկամական մրցում մը տեղի ունեցաւ Հ·Մ·Ը·Մ·— Նուպարի Բ· եւ Գոլէժ Փաքրիարգալի խումբերուն միջեւ:

Մրցումը սկսաւ ժամը 2.30ին իրաւարարութեամբ Պ· Ժորժ Մարանկոզեանի։ Երկու խումբերը հաւասար խաղարկութիւն մը ցոյց տուին: Առաջին կիսախաղը վերջացաւ հաւասար արդիւնքով (0·0):

Բ· կիսախաղը սկսաւ արագ խաղարկութեամբ մը եւ Հ.Մ.Ը.Մ.- Նուպարի լաւագոյն խաղացողներէն Արթօ Արթինեան նշանակեց առաջին կէտը, որմէ ետք Հրաչ Ներճիվանեան նշանակեց բ· կէտը· ապա 3րդ եւ 4րդ կէտերը նշանակուեցան Արա Տեփոյեանի ճարպիկ հարուածներով: Մրցումը վերջանալէ առաջ՝ Փաքրիարգալի խումբը կրցաւ նշանակել իր միակ կէտը եւ այսպէսով խաղը վերջացաւ ի նպաստ Հ.Մ.Ը.Մ.- Նուպարի Բ·խումբին՝ 4–1 արդիւնքով։

Կը շնորհաւորենք մեր երիտասարդ Ֆութպոլիստները։

ՍՈՒՍԵՐԱՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆ

Եգիպտոսի սուսերամարտութեան Ֆետերասիոնը իր հաւանութիւնը կու տայ Եգիպտոսի մասնակցութեանը այն ախոյեանական խաղերուն, որոնք տեղի պիտի ունենան Վիեննայի մէջ՝ Ապրիլ 8ին եւ որ պիտի տեւեն չորս օր։

Եգիպտոս կը ներկայանայ 5 մարզիկներով, որոնցմէ 3ը մրցեցան Հայաստանի սուսերամարտիկներուն հետ։

Յաջողութիւն մեր այս 5 մարզիկներուն։

ՎԱՀԱՆ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

ՇԷՆՔ ՏԱԽԵԼ ՈՒԶՈՂՆԵՐՈՒՆ

Կ'ուզենք գնել շէնքեր, Գահիրէ քաղաքին մէջ, 15·000էն մինչև 70·000 եգ· ոսկի արժողութեամբ: Հաղորդակցիլ իրաւաբան Մեթր Մա'ի Եուսէֆի հետ. հեռաձայն Թ.. 919365։

«ՋԱՀԱԿԻՐ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Ս· Յարութեան տօնին առթիւ, Պր· Հրանդ Թուֆայեան (Գահիրէ) մէկ տարուան «Ջահակիր» կը նուիրէ իր սիրեցեալ եղբօր՝ Պր· Յարութիւն Թուֆայեանի (Նիւ Ճըրսի, Մ·Ն·)։

Տէր և Տիկին Գէորգ Ծիհանեան (Գահիրէ) մէկ տարուան «Ջահակիր» կը նուիրեն իրենց քեռայրին և քրոջ Տէր և Տիկին Արշակ Մինասեանի (Երևան):

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՍՐԱՀԻՆ

Առ ի գնահատութիւն Հայկ· Ընթերցասրահի «Սան-Ժէն» թատերական ձեռնարկին յաջող բեմադրութեան՝ կը նուիրեն.

Տէր և Տիկ· Խոսրով Զաքարեան	*ե·գ·*300
» » *Արամ Ֆերհատ*	» 200
» » *Պերճ Տերվիշեան*	» 100
» » *ՍիմոնՍէտէֆճեան*	» 100
Տոքթ· և Տիկ· Մակարոս Գազանճեան	*ե·գ·*50
Տէր և Տիկ.Միհրան Ալթունեան	» 50
Տէր և Տիկ· Պերճ Սարգիսեան	» 25

2 Ապրիլ 1966ի Սուսերամարտիկներու Խրախճանք–Պարահանդէսին յաջողութեան առթիւ առ ի գնահատութիւն՝ կը նուիրեն.

Տէր և Տիկ· Մարտիկ Թաթիկեան	*ե·գ·* 1000
» » *Վարդ Պանիրեան*	500
» » *Օննիկ Ալեքսանեան*	500
ՈՖ (Հ·Գ· Ընկ· թիւ 1344)	500
» *(Ա·Մ· Ընկ· Թիւ 1345)*	500

«ՍԱՆ-ԺԷՆ»Ի ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

(*Շար· Ե· էջէն*)

Նափոլէոնի դերով Պ· Կ.Նիկողոսեան եղաւ տիրական, իր արտաքին ձեւերը, շարժումները, պոռթկումները շատ տեղին· թող ներէ մեր սիրելի բարեկամը՝ որ երրորդ արարին ձայնը դաւաճանեց իրեն· իր զգացած յուզումներուն վերագրե՞նք այս արդեօք··· Ամէն պարագայի՝ մեր Կարպիսը դերակատարումի սեռ չունի. ամէն կերպար կը խաղայ հաւասար ուժականութեամբ։

Պ· Խ· Տէտէեան, Ֆուշէյի դերը յայտնաբերեց սինիք խաղարկութեամբ·· իր յաճախակի համբորդութիւններէն և տեսած տաղանդաւոր դերասաններու խաղարկութեան նրբութիւններէն շատ օգտուած է ան· լաւ էին իր դիմախաղերը և շարժուձեւերը։

Հակառակ երկրորդ անգամ բեմ ելլելուն՝ մարաջախտ Լը Ֆէվրի պէս ծանր և պատասխանատու կերպարը կրցաւ հարազատութեամբ տալ Պ· Տ· Գըմգըմեանը։ Պիտի յանձնարարենք մեր այս նորեկ դերասանին, որ՝ իսկապէս յաջողելու և իր վրայ լաւագոյնս խօսեցնելու համար՝ մեր անցեալի և ներկայի տաղանդներուն կեանքը և խաղարկութիւնը լաւ ուսումնասիրէ. ամէն պարագայի՝ գոհ ենք իմէ որ այսքան քիչ ժամանակի մէջ այս յառաջդիմութիւնը ունեցաւ:

Չէինք ակնկալեր պ· Մ·Մընըշեանէ, որ հակառակ նորեկ մը ըլլալուն, կոմս տը Նիեփեռքի այս կերպարը տանէր ըստ բաւականի. նորանոր յաջողութիւններ կը մաղթենք։

Ներելի չէր մեր բարեկամ պ. Լ· Յարութին, որ Ռընէ Սավարիի կերպարը տար մեզի ըստ իր հասկացողութեան և հայեցողութեան··· ինք հին ուժերէն ըլլալով, աւելին կը սպասէինք. Թատերականօրէն անպատշաճ էր իր կեցուածքը կայսրին առջեւ... Թող ներէ մեզի այս խստապահանջութիւնը···

Գալով պ· Գ· Թապագեանի, Դ· Թոգաթլեանի, Թ· Արապեանի Թ· Դաւիթի, Ս· Թագւորի, բոլորն ալ առաւել կամ նուազ չափով ըրին իրենց կարելին, սատարելով խաղին ներկայացման ընդհանուր յաջողութեան։

Տեսանք և ցաւ զգացինք, որ բեմըզուրկ էր յուշարարի խուցէն··· Գիտենք թէ որքա՜ն տառապած է յուշարարի պաշտօնը ստանձնող Տիկ· Մ· Յակոբեանը, բեմի քովերէն յուշելով, շունչդ անսպառ ազնիւ Տիկին···:

Կարելի չէ մոռնալ դերասան ու կազմակերպիչ Սեդի Փօչունեանը, որ այս ներկայացման բերած էր իր աջակցութիւնը՝ իբրև փորձառու և վարժ բեմավար։

Գոհ էր հանդիսատեսը, գոհ մնացին նախաձեռնողները, իսկ հոգեկան անհուն հրճուանք ունեցաւ կազմակերպիչը՝ մոռնալով իր ունեցած յոգնութիւնները։

ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ

ԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ 50ԱՄԵԱԿԸ

Յիսնամեակն է Համաստեղի գրական գործունէութեան։ Իր ծննդեան ալ եօթանասնամեակը։

Այդ բարեբաստ առիթով, վերջերս, Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներուն մէջ կազմուեցաւ Կեդր· Յանձնախումբ մը, որուն նպատակն է՝ գնահատել ու պատուել Հայ Մշակոյթի մեծ վաստակաւոր մը՝ Համաստեղը, համահայկական ու միասնական Յոբելեանով մը։

Ո՛չ մէկ տարակոյս, որ ազգային ու մշակութ. ամէն գործունէութիւն քաջալերելու կոչումն ունեցող ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼը ուրախութեա՛մբ պիտի լսէ այս աղուոր լուրը, և առաջին առթիւ իսկ սիրով ու հպարտութեամբ պիտի հաղորդէ զայն, իր ընթերցողներուն և իր շրջանի հասարակութեան։ Նոյն ատեն պիտի ընէ ամէն ջանք, որ մշակութային այս ձեռնարկով շատե՛ր հետաքրքրէ, շատե՛ր ոգևորէ:

Մեր յոյսն է — պիտի ըլլայ նաև մեր ջանքը — որ այս շարժումը իր բարերար ազդեցութիւնն ունենայ, հայկական շրջաններու մէջ ուսանող բազմութիւններուն վրայ ևս — պատանի՛ թէ երիտասա՛րդ։

Այս մասին մտածել ու անհրաժեշտ ջանքեր կատարել՝ անպայման կրնայ հայկականօրէն դաստիարակիչ ըլլալ մեր ուսանողներէն շատերուն, տեղ տեղ հայախօս, քանի տեղեր ալ՝ ոչ հայախօս — հիւրընկալ երկրին լեզո՛ւն խօսող և այդ երկրին վարժարաննե՛րը յաճախող։

Այս ազդեցութիւնը — եթէ նոյնիսկ երբեմն ժամանակաւոր — հայ երիտասարդութեան համար կրնայ ըլլալ սթափեցուցիչ մը, որ մտածել տայ գոնէ ոմանց։ Մանաւանդ, երբ այս երիտասարդները տեսնեն թէ ո՞րքան շատեր իրենց սիրտն ու հոգին կը դնեն բոլորի՛ն խօսող ու բոլորը ոգևորող այս ձեռնարկին մէջ. ասոր նման ա՛յլ գործերու մէջ։

Համաստեղի այս Յոբելեանը թո՛ղ ըլլայ լաւ առիթ մը, որ հայ ժողովուրդի յաւերժութեան ձգտող առաջնորդներ՝ աւելի՛ հետաքրքրեն մեր բազմութիւնները հա՛յ գրականութեամբ ու հա՛յ մշակոյթի բոլոր նուիրեալներով, ամէն տեղ — սկսած Հայաստանէն՝ մինչև փոքր ու հեռաւոր անկիւնները աշխարհի, ուր հայեր կ'ապրի՛ն ու կը ստեղծագործե՛ն. ուր հայեր կը ջանան տոկա՛լ ու տևե՛լ, Հայութեան ու Հայաստանի սիրոյն:

Մեծ յոյս ունինք որ Համաստեղի այս Յոբելեանին առիթով, ջերմ ու սրտագին պիտի ըլլայ արձագանգը, նա՛և Հայաստանի մէջ։

Քաղցր է յիշել այստեղ թէ 1965ի վերջերը, Համաստեղի եօթանասնամեակի առիթով, Հայաստանի ցոյց տուած սիրալիր հետաքրքրութիւնը մեզ համար ա՛լ եղաւ քաջալերական մղում մը:

Սա անցնող տարիներուն, յատկապէս Ամերիկայի մէջ, քանիներուն բաղձանքն ու գաղափարն էր եղած, համազգային տարողութեամբ տօնել Համաստեղի Յոբելեանը, բայց չէր եղած մէկը, որ շարժումին իրական նախաձեռնողը դառնար, առանց Համաստեղին ալ գիտութեան ու հաւանութեան:

Բարեբախտաբար եղաւ վերջապէս՝ գրեթէ նման բան մը։

Եւ այդպէսով ալ սկսաւ մեր բոլորին փափաքած շարժումը՝ ինքնաբերաբար:

Մեր յոյսն է ու փափաքը, որ Համաստեղի հանդէպ սիրոյ ու յարգանքի ամէ՛ն արտայայտութիւն, և իր գրականութիւնը աւելի ծանօթացնելու ամէ՛ն ջանք, լայն արձագանգ գտնեն ամէ՛ն հայ թերթի մէջ։

Հայ Մամուլի շինարար դերին հաւատքն ու բաղձանքը ունեցող մեր ժողովուրդը ա՛յդ կը սպասէ։

Լաւ կ'ըլլար եթէ այս Յոբելեանին նուիրուած բոլոր հանդիսութիւնները, ՈՐՔԱՆ ՀՆԱՐ է, կատարուէին մօտն ու հեռուն, առաջիկայ Մարտ, Ապրիլ ու Մայիս ամիսներուն։

Որոշ ժամանակի մը մէջ այս գործը սկսելու և լրացնելու ջանքը կրնայ նպաստել, որ հանրային ուշադրութիւնն ու հետաքրքրութիւնը մնան՝ աշխոյժ ու խանդավառ։

Այս ուղղութեամբ մեծապէս գնահատելի պիտի ըլլայ ամէն աջակցութիւն, զոր պիտի ուզեն ընծայել մեր մտաւորականութիւնն ու մամուլը, այս Յոբելեանը առաւելագոյն յաջողութիւն մը դարձնելու համար։

Նոյնպէս սիրելի ու գնահատելի պիտի ըլլայ ամէ՛ն գործակցութիւն, զոր նա՛և ժողովուրդի համեստ խաւերը պիտի բերեն՝ յաճախ անանուն, բայց հաւատաւոր իրենց կամաւորներով, մեր բոլոր շրջաններուն մէջ:

Յոբելինական Յանձնախումբի անունով՝

Նախագահ՝ *ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ*

Քարտուղար՝ *ՅԱԿՈԲ ԽԱՇՄԱՆԵԱՆ*

ՃԱՀԱԿԻՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

جريدة أسبوعية
جاهاكير
ص.ب ٢١١١ بالقاهرة ج.ع.م. - ت ٩١٥٠١٣
صاحبة الامتياز : السيدة عايدة سيروبيان (بالامين)

TCHAHAKIR
HEBDOMADAIRE ARMENIEN
B.P. 2111 Le Caire (R.A.U.) - Tél.915013
Adresse Télégraphique: TCHAHAKIR, Cairo
Rédacteur en chef: SARKIS BALAYAN

Արտօնատէր — ԱՅՏԱ ՍԵՐՈՎԲԵԱՆ
Սեփականատէր խմբագիր — ՍԱՐԳԻՍ ՊԱԼԱԵԱՆ

Հիմնուած 1948ին

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ ԹԻՒ 125 — ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 14 ԱՊՐԻԼ 1966 | ՀԱՏԸ ԶԵՐՕՒԷ 2,5 Եգ. Դհկ. կամ 25 Լիբ. Դհկ. | عدد رقم ١٢٥ - الخميس ١٤ إبريـــل ١٩٦٦

ՄԱՍՆԱՒՈՐ «ՃԱՀԱԿԻՐ»ԻՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՅԵՐՈՒ ՏԵՂԱՓՈԽՈՒՄԸ

ՈՍԿԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Սփիւռք բառը ծնունդ առաւ մասնաւորապէս Մեծ Եղեռնի ցեղասպանութեան հետեւանքով, թէեւ անկէ առաջ ալ թրքական խժդժութիւններէ խուսափելու համար արեւմտահայեր կը դիմէին արտագաղթի։

Մեծ Եղեռնի սպանդէն վերապրողներ ցրուեցան բազմաթիւ հիւրընկալ երկիրներու մէջ, սակայն միշտ ալ զգացին, թէ օտարութեան ազդեցութիւնը զիրենք կը հիւծէ, հակառակ անոր որ կրթական, մշակութային և ազգային զանազան կռուաններ ալ հաստատեցին այդ վայրերուն մէջ։ Այս պարագան կը հաստատէ թէ հայոց միակ իրական հայրենիքը Հայաստանն է, ուր ազգապահպանումը երաշխաւորուած է պետականութեամբ։

Այժմ սփիւռքահայութեան մէջ վնասակար ծայրայեղութիւն մը սանձազերծուած է, Տեղափոխութիւն, խուճապ՝ ամէն տեղ։ Հին գաղութներէ դէպի հեռաւոր երկիրներ կը չուեն կարգ մը մարդիկ, որոնք կը մտածեն բարօրութեան և դիրքի տիրանալ։ Մենք չենք ժխտեր, թէ երիտասարդ մասնագէտներ չեն կրնար գործ մը գտնել կամ ապրուստ ճարել։ Սակայն գիտենք, որ անոնք կը տուժեն նոր բնակավայրերու մէջ տարբեր եղանակներով, բարոյապէս, հոգեկան և ազգային խաթարման տեսակէտով, մեկուսացման և փճացման ուղիներով։

Տեղափոխութիւնն սկիզբ առաւ Բ. Պատերազմի ռազմագերիներու ցրուումով, որոնք ընտանիք և զաւակներ ունէին մայր երկրին մէջ։ Անոնցմէ շատեր ամուսնացան, բայց դեռ կ՚երազեն հայաստանի իրենց ծնողքի, կնոջ և զաւակներուն հմայքը։ Այսպիսի ողբերգութիւններու ականատես ենք։

Ռազմագերիներէն վերջ, որպէս անհայրենիք տարագիրներ, հայեր խումբերով կը տեղափոխուին Ամերիկաները, Գանատա, Աւստրալիա, իբր թէ Պաղեստին, Լիբանան, Եգիպտոս, Ռումանիա և Պուլկարիա այլեւս ապրելիք վայրեր չեն։ Ամերիկա տեղափոխուած խումբեր յաճախ առաջին անգամ Նիւ Եորք կը ժամանեն։ Ասոնք միայնակ անձեր և ընտանիքներ են, որոնց մէջ կան մանուկներ, դեռատի աղջիկներ եւ տղաք՝ հայկական բարքերն ու լեզուն իւրացուցած։ Սակայն կը ցրուին համատարած Միացեալ Նահանգներու մէջ, չես գիտեր ո՛ր անկիւնը եւ կը կորսուին անհետ։

Հարց կուտայինք սիրուն աղջնակի մը.
— Հայերէնը ո՞ւր սորված ես։
— Դպրոցին մէջ, Ռումանիա, յետոյ Պէյրութ։
— Ի՞նչպէս է այնտեղ։
— Շատ լաւ է։
— Ինչո՞ւ եկար հոս։
— Մեզ բերին։
— Հոն ազգական ունի՞ս։
— Մօրեղբայր ունիմ, ինժիներ է։
— Ան ինչո՞ւ չեկաւ։
— Չուզեց գալ։

Այս հարցումներն ըրինք լոկ հայերէն խօսելու սիրոյն համար։ Բայց պատասխանները բնորոշ են։

Ահաւասիկ այսպիսի մանուկներն ու պատանիներն են, որ զոհ կ՚երթան ներմակ ջարդին և մէկ օրէն միւսը կը խլուի իրենցմէ հայկական հնչեղ լեզուն և անոնց հոգին բաղձանքն կը դառնայ ընդմիշտ։ Ընդհանրապէս, պէտք է ըսել որ ժամանող տարեցներն ալ անխնդում երեւոյթ մը ունին՝ զուցէ անորոշ ճակատագրի մը ընդառաջելու մտահոգութեամբ։

Ծանօթացած ենք նաեւ եգիպտահայերու, որոնք այստեղ եկած են, իսկ բախտը՝ տարբեր ուղղութեամբ չուած։ Մէկն իր կեանքի պատմութիւնը կը պարզէր այսպէս։

— Ես Եգիպտոսի մէջ վաճառականութեամբ կը զբաղէի։ Հանգիստ ու սովորական գործ։ Բայց այստեղ առաւօտուն կանուխ պիտի ելլեմ դէպի գործարան վազելու։ Միայն երթ ու դարձը երեք ժամէն աւելի կը տեւէ։ Տղաներէս մէկը Գերմանիա գացած է եւ օտարի հետ ամուսնացած, իսկ միւսը՝ հեռու քաղաք մը։ Չեմ գիտեր թէ այս միայնակ կեանքին, պայմաններուն ու լեզուին հետ ե՞րբ պիտի ընտելանանք։

Ուրիշ եգիպտահայ մըն ալ, համեմատաբար երիտասարդ, ինժիների մասնագիտութիւն ունի, բայց ընտանիքի անմիջական կարիքն հոգալու համար պարտաւորուած է հասարակ գործի մը հետեւելու։ Իր կինն ալ գիշերը կ՚աշխատի, որպէսզի կարողանան երկուքը միասին յարկաբաժինի մը վարձքը վճարել, փոքրիկները խնամել և ասկէ զատ ալ ԱՆԶԱ-ին պարտքերը տալ։

(Շարունակութիւն տես էջ 5)

ՏՆՏԵՍԱԳԻՏԱԿԱՆ

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան զարգացումի յառաջիկայ հանգրուանին սահմանումը կը պահանջէ այս երկրին ներկայ կացութեան և անոր ձեռնարկած պայքարներուն խոր հասկացողութիւնը։

Իւրաքանչիւր մարդկային ընկերութեան պատմութիւնը միայն գործունէութեանց շարք մըն է, գործունէութիւններ՝ որոնցմէ իւրաքանչիւրը ուղի կը պատրաստէ յաջորդին։ Ներկան շարունակութիւնն է անցեալին, և ներկան կը պատրաստէ ապագայի ճամբան, որուն համար ան սերմնցու կը կրէ։

Ատենօք, մեր ընկերութիւնը կը թուալէր, կ՚ապրէր փճացած վարչութեան մը և աւատական բնոյթով դրամատիրական շահագործումի մը յոռի շրջանակին մէջ։

Յեղափոխութեան հաստատումով՝ ծնաւ նոր յոյս մը զանգուածներուն համար և նոր պայքարներու ձեռնարկուեցաւ երկրին ներսը թէ դուրսը, ցոյց տալով հետեւեալը.—

1.— Ընկերվարութիւնը անխուսափելի է պատմականօրէն, նկատի առած այն պարագաները՝ որոնց մէջ կը գտնուի մեր ընկերութիւնը։ Ընկերվարութիւնը միակ միջոցն է՝ ընկերային հաւասարութիւնը և բախտերու հաւասարութիւնը տիրապետող դարձնելու համար։ Ընկերվարութիւնն է որ կը հաստատէ, կը փաստէ մեր քաղաքական և տնտեսական անկախութիւնը։

2.— Խորհրդարանային ժողովրդավարութիւնը (դեմոկրասի), մեր ընկերութեան քաղաքական գործունէութեան մարզին մէջ լաւագոյն ուղին է, և թէ՝ ժողովրդավարութիւնը սահմանադրական օրէնքներու պարզ ամբողջութիւն մը չէ, այլ արդիւնքը՝ տնտեսական և քաղաքական միջոցառումներու՝ որոնք իւրաքանչիւր քաղաքացիի կ՚ապահովեն պատշաճ կեանքի մակարդակ մը և յուսալի ապագայ մը։ Այս ժողովրդավարութեան արդիւնաւէտութիւնը սահմանուած է զանգուածին և աշխատաւոր բնակչութեան, համախմբուած՝ Արաբ Ընկերվարական Միութեան շրջանակին մէջ։

3.— Ժողովուրդի աշխատաւոր զանգուածները ներկայացուած են Արաբ Ընկերվարական Միութեան մէջ, որ ժողովուրդին բարձրագոյն իշխանութիւնն է և ինք միայն կը կազմէ վաւերականօրէն անոր կամքը։ Այնտեղէն է որ ծնունդ կ՚առնէ քաղաքական մեքենան, յառաջապահը իր զանգուածներուն և իր լաւագոյն տարրերուն։

Ներկայ փուլին բնոյթը փոխանցական է՝ աւատական դրամատէր ընկերութենէ մը առ՝ ընկերվարական մէկ համայնք։ Այս հանգրուանի ընթացքին, կարգ մը կարգախօսներ և յարաբերութիւններ իրարու կը խառնուին՝ գալով դրամատիրական և ընկերվարական երկու համայնքներէն։ Այս հանգրուանը կարեւորագոյնն է ընկերային կառուցման և յետադիմական ուժերու դէմ պայքարի կազմակերպման մէջ. անոր գործունէութիւնը և ազդեցութիւնը պիտի պարտադրուի, ըստ կարգի, քաղաքական և ընկերային մարզերուն։

ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

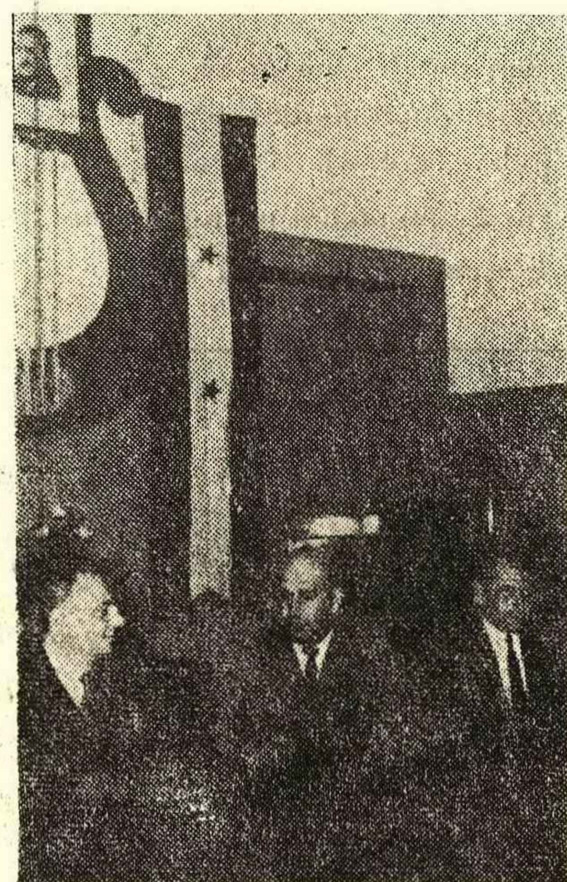
Արաբ ընկերվարական Միութեան հերթական հաւաքոյթներէն մէկուն ընթացքին, Խորհրդարանական Գրասենեակին մէջ արտասանած իր ճառին մէջ՝ Նախագահ Կամալ Ապտէլ Նասէր ընկերվարութիւնը սահմանած է իբրեւ ՄԱՐԴԸ ՄԱՐԴՈՒՆ ԿՈՂՄԷ ՇԱՀԱԳՈՐԾԵԼՆ ԱՐԳԻԼՈՂ ՄԻՋՈՑ ՄԸ։ Ընկերվարութիւնն է՝ որ կը ստեղծէ պայմաններ և չափանիշներ՝ որպէսզի ընկերութիւնը զարգանայ, որպէսզի՝ իբրեւ անհատ հնարաւորութիւն տրուի մարդուն, իբրեւ հաւաքականութիւն՝ միջոցներ տրուին ընկերութեան՝ կարենալ զարգացնելու խորապէս, իրենց նիւթական և ոգեկան զօրութենականութիւնները։

Ազգային Ուխտը (Էլ Միսագ) այս նպատակները կ՚ամփոփէ հետեւեալ եզրերուն մէջ.—ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՊԱՏԵՀՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՒԱՍԱՐՈՒԹԻՒՆ՝ ԲՈԼՈՐԻՆ։

ԺԸ. և ԺԹ. դարերուն, երբ Արեւելեան Եւրոպայի ընկերութեանց մէջ նորնոր կը կազմուէր ընկերվարութիւնը, ընկերվարական մտածողութիւնը՝ ընկերային հաւասարութեան կու տար նախնական կարեւորութիւն մը. ընկերվարութիւնը կը նկատուէր պարզ միջոց մը՝ եկամուտները անհատներուն բաշխելու, հիմնուած այն խորհուրդեան վրայ, թէ այդ ընկերութեանց իրական խնդիրը առանձնապէս կը կայանար բաշխումին մէջ։ Այս տեսութիւնը կիրարկելով զարգացման ուղիս մէջ

(Շար. տես էջ 6)

ՄԱՄԼՈՅ ԱՍՈՒԼԻՍ
ԵՐԵՒԱՆԻ ՍՈՒՍԵՐԱՄԱՐՏԻԿՆԵՐՈՒ

Ս. Հայաստանի սուսերամարտիկներու խումբի պատասխանատու անձերէն, ընկերներ Լեւոն Հայրապետեան (մարզական փոխ-նախարար), Օլեգ Մուրատեան (միջազգային իրաւարար, մարզական խաղերու դպրոցի տնօրէն եւ վաստակաւոր մարզիչ) եւ Հրաչեայ Գասպարեան (աւագ մարզիչ Ս. Հայաստանի սուսերամարտի հիմնարկի) խմբագրատանս մէջ մամլոյ ասուլիս մը ունեցան, Երեքշաբթի 5 Ապրիլ 1966, կ. ե. ժամը 6.30ին:

Ներկայ էին «Նովոստի Փրէս» եւ «Թասս» լրատու գործակալութեանց եւ «Արեւ» օրաթերթի թղթակիցները, ինչպէս նաեւ՝ արուեստագէտներ, գրողներ, ուսուցիչներ, մարզիչներ, մարզիկներ եւ ակումբներու ներկայացուցիչներ:

Առաջին խօսողը եղաւ թերթիս խմբագրապետը, որ ներկայացնելէ ետք օրուան հիւրերը, ցաւ յայտնեց՝ որ յաջորդ օրն իսկ պիտի մեկնին անոնք եւ բարի նաւապարհ մաղթեց անոնց: Արտայայտուեցաւ հայրենիքի սուսերամարտիկներու խումբին ներկայութեամբ եգիպտահայ գաղութին մէջ ստեղծուած խանդավառ մթնոլորտին մասին, եւ փափաք յայտնեց՝ որ այսպիսի այցելութիւններ յաճախ ըլլան, մինչեւ այն օրը՝ երբ արտասահմանի ամբողջ հայութիւնը պիտի համախմբուի մայր հայրենիքի երկինքին տակ: Եւ հրաւիրեց ընկ. Լ. Հայրապետեանը, որ արտայայտուի իրենց ԱՄՀ այցելութեան մասին:

— Ինչպէս մամուլին մէջ տեղեկացուած էր, սկսաւ ընկ. Հայ-

(Շար. տես էջ 2)

ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ ԼՐԱԳՐՈՂՆԵՐ

Արաբական մամուլի հայ խմբագրական տօնակատարութեանց առթիւ, Մամլոյ Ընկերութեան նախագահ Հաֆըզ Մահմուտ ծանոյց, որ իրենց մատուցած ծառայութեանց համար՝ պարգեւատրուած են և ոսկեայ շքանշաններ ստացած հետեւեալ լրագրողները.—

Մոհսէն Հասանէյն Հէյքալ, Տոքթ. Սէյիտ Ապուլ Նակա, Մոհմ. Էլ Թապէի, Կալալ Էլ Համամսի, Զաքի Ապտէլ Գատէր Գասիմ Յարահամ, Մուսա Սապրի, Հիւսէյն Ֆարիտ և Մոհմ. Նասըր։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՊԱՏՈՒՈՅ ԳԻՐ ԼԱԹՎԻԱ ՆԱԻՐՈՒՆ

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի Նախագահութիւնը պատուոյ վկայագիր շնորհեց խորհրդային ԼԱԹՎԻԱ նաւուն։ Անձնակազմը կը վարձատրուի հայերու հայրենադարձին աջակցած ըլլալուն համար։ 1965 թուին ԼԱԹՎԻԱ նաւը հազարաւոր սփիւռքահայեր հայրենիք տեղափոխեց Սուրիական Արաբական Հանրապետութենէն, Ա.Մ. Հանրապետութենէն և այլ երկիրներէ։ Ան այս տարի ևս պիտի շարունակէ նպաստել հայերու իրենց մայր հողի վրայ վերամիաւորման։

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՍԱՐԵԱՆԻ ԳԾԱԾ ԵՌԱՓԵՂԿ ՆԿԱՐԸ ՏՐԱՄԱԹԻԿԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԻ ՀԱՄԱՐ

Երևանի Տրամաթիկական Թատրոնի նոր շէնքին բացումը մէկ ինքնատիպ բացումը պիտի ըլլայ նաև Մարտիրոս Սարեանի նոր գործին։ Արդարև, վերջերս լրացած երկու հարիւր քառ. մեթր ծաւալով իր նկարը Թատրոնի հանդիսասրահին ամբողջ պատը կը գրաւէ։

Արարատը, որուն ստորոտը կը տարածուի Հայաստանի մայրաքաղաքը, եռափեղկին կեդրոնական մասը կը գրաւէ։ Կողմնակի պաստառները լեռնային բնանկարներ կը ներկայացնեն։

Քառասուն տարի առաջ, երբ այս Թատրոնը կը բացուէր, Սարեան պատկերազարդած էր անոր վարագոյրը, որ այժմու նկարէն վեց անգամ նուազ ծաւալուն էր։

Այսուհանդերձ, նկարիչը հաւատարիմ մնացած է այն ատեն ընտրած թեմային, այսինքն վարագոյրին թեման եռափեղկի նկարին ալ թեման դարձած է։

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ԵՐԿԵՐ

Արտասահմանեան գրողներու գործերուն տպագրութիւնը այս տարի Երեւանի մէջ պիտի սկսի Վազգէն Շուշանեանի (Ֆրանսահայ) գործերուն հրատարակութեամբը, «Հայաստան» հրատարակչականի կողմէ։ Առաջին հատորը կը պարունակէ «Ամրան Գիշերներ»ն ու «Գարնանային»ը։

Պիտի հրատարակուի նաեւ Արշակ Չօպանեանի գործերը։ Չօպանեան, քննադատ եւ հրապարակագիր պատուոյ լեգէոնի շքանշանին արժանացած էր Ֆրանսական կառավարութեան կողմէ։

Պիտի տպագրուի նաեւ հատոր մը Մատթէոս Մամուրեանէն, հրապարակագիր եւ թարգմանիչ, ինչպէս նաեւ բանաստեղծութիւն եւ արձակ՝ Գեղամ Աթմաճեանէն (Ա. Սեմա) եւ հաւաքածոյ մը՝ արտասահմանի 60 յառաջդիմական գրողներու գործերէն։

ԻՍԱԲԷԿԵԱՆԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Վրաստանի մայրաքաղաք Թիֆլիսի մէջ բացուած է հայկական ժողովրդական արուեստագէտ Եդուարդ Իսաբէկեանի նկարներու անձնական ցուցահանդէսը։ Ցուցադրուած են 200 նկարներ։ Հազիւ 52 տարեկան այս նկարիչին գործերը մեծապէս գնահատուած են վրացի եւ հայ քննադատներէն, յատկապէս «Թանեա» պաստառը՝ որ կը ներկայացնէ հայրենական պատերազմի հերոսուհի մը, «Ռոստովի գրաւում»ը եւ «Պատասխան առ Յազկերտ» պատմական նկարները, ինչպէս նաեւ Դաւիթ Բեկի, Սայաթ-Նովայի, Աւետիք Իսահակեանի կենդանագիրները։

ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐ ՊԻՏԻ ՀՐԱՒԻՐՈՒԻՆ

Մշակութային Կապի Կոմիտէն արտասահմանեան հայ ուսուցիչներ հրաւիրած է Երեւան՝ ուսումնասիրութեանց համար։ Այդ ուսուցիչները պիտի գան Հիւսիսային Ամերիկայէն, Ֆրանսայէն, Լիբանանէն, Սուրիայէն եւ այլ երկիրներէն՝ Սեպտեմբերին։ Հիւրերը երկու շաբաթներու ընթացքին պիտի ուսումնասիրեն լեզուի, գրականութեան, կրթութեան եւ ուսման ընդհ. կազմակերպութեան հարցերը ու պիտի ծանօթանան երկրին նուաճումներուն։

Որոշուած է նաեւ մեծ թիւով արտասահմանեան մանուկներ հրաւիրել, իրենց ամրան արձակուրդը անցընելու Հայաստանի առողջապահական կեդրոնավայրերուն մէջ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՍՐԱՀ
ԳԱՀԻՐԷ

Ս. ԶԱՏԿԻ ԱՌԹԻՒ

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ-ՀԱՒԿԹԱՍԵՂԱՆ

Տեղի կ'ունենայ

Հինգշաբթի, 14 Ապրիլ 1966, կ.ե. ժամը 9ին

Իրենց ներկայութեամբ պիտի պատուեն հիւրաբար քաղաքս գտնուող

Լիբանանահայ գրող և հասարակական գործիչ՝

ԸՆԿԵՐ ՅԱԿՈԲ ՆՈՐՈՒՆԻ

Որուն կ'ընկերանայ իր ընտանիքը

Սիրալիր հրաւէր բոլորին

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԺԱՄԱՆՈՒՄ

Ուրախութեամբ կը տեղեկացնենք որ Պէյրութի մեր ղեկավար ընկերներէն բանաստեղծ և թատերագիր Ընկեր Յակոբ Նորունի (Նորաշխարհեան), ընկերակցութեամբ իր ազնիւ տիկնոջ և երեք զաւակներուն, ամսոյս 9ին «Օդոնիա» շոգենաւով ժամանեցին Ա.Մ.Հ. և դիմաւորուեցան Ընկեր Վրէժ Սէֆէրեանի և «Ջահակիր»ի Աղեքս. ներկայացուցիչ Պր. Վահան Պէնտեանի կողմէ։ Նոյն օրը կէսօրին շոքեկառքով հասան Գահիրէ, ուր պիտի մնան մէկ շաբաթ և պիտի այցելեն տեսարժան վայրերը։

Բարի գալուստ կը մաղթենք մեր ընկերոջ, իր Տիկնոջը և զաւակներուն։

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ Յ. ՇԻՐԱԶԻ ՕՐ ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ ՄԷՋ

Հայ Գրականութեան Բարեկամներու Միութիւնը կազմակերպած է Բանաստեղծ Յովհաննէս Շիրազի Օր մը, Նիւ Եորքի մէջ, Մարտ 27, 1966ին, Սթաթլըր Հիլթըն պանդոկի Սքայթափ Պալրումի մէջ։

Յայտագիրը վարած է ծանօթ մտաւորական Սուրէն Մանուէլեան, իսկ Շիրազի կեանքին ու գործին մասին խօսած Վազգէն Յովհաննէսեան, որ վերջերս վերադարձաւ Հայաստանէն։

Ունկնդրուած է բանաստեղծին պատգամը՝ ձայնագրուած, և իր բանաստեղծութիւնը՝ Հայոց Տանիքականը։ Գունաւոր նկարներ ցուցադրուած են։

Արտասանած են Օր. Ռոզ Մարի Մալճեան և Անուշ Գրիգորեան։

Բեմադրութիւնը կատարած են նկարիչներ Մարկոս Գրիգորեան և Վազգէն Յովհաննէսեան։ Գործադրութեան մասնակցած են Հենրիկ Պուտաքեան և Սիրա Գաբրիէլեան։

ԼՈՆՏՈՆ

ՓԵՀԼԻՎԱՆԵԱՆԻ ՀԱՄԵՐԳԸ

Լիբանանահայ յայտնի երգչուհի Արփինէ Փեհլիվանեան հրաւիրուած է Լոնտոն և «Արեգակ»

ամսաթերթի նախաձեռնութեամբ կուտայ երգահանդէս մը, 3 Մայիս 1966ին, Գոմընուէլթ Ինսթիթութի թատերասրահին մէջ (Հայ Սթրիթ Քենզինկթըն)։

ՍՈՒՐԻԱ

ԺԱՆԷԹ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆԻ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հալէպ, Նոր Սերունդ Մշ. Միութեան Նախաձեռնութեամբ, Սուրիական յեղափոխութեան տարեդարձին առթիւ, տեղի ունեցած է սիրուած երգչուհի Ժանէթ Գույումճեանի երգահանդէսը Մարտ 13ին, Հ.Բ.Ը.Մ.ի սրահին մէջ, դաշնակի ընկերակցութեամբ Միշել Ջեսքինոֆի։ Հանդէսը կը ղեկավարէր ընկ. Վարդան Եաղսըզեան։ Յայտագիրը կը բաղկանար Պատմագրեանէ, Կոմիտասէ և այլ երգահաններու գործերէն։

ՀԱՅՐԵՆԻ ՍՈՒՍԵՐԱՄԱՐՏԻԿՆԵՐՈՒՆ ՄԵԿՆՈՒՄԸ

Ապրիլ 6ի առաւօտեան ժամը 9.30ին, «Իլ-18» օդանաւով, Գահիրէի օդակայանէն Մոսկուա մեկնեցան Երեւանի Սուսերամարտիկները։ Ողջերթ մաղթելու համար օդանաւակայան եկած էին Սուսերամարտիկներու Ֆետերասիոնի ընդհ. քարտուղար Սէյտ Մոհամ. Ապտէլ Ֆաթթահ Ապուլ Ֆատլ եւ իր տիկինը, որ իւրաքանչիւր սուսերամարտիկի նուիրեց ծաղկեփունջ։

Նկարին մէջ՝ օդանաւի կամրջակին վրայ, ընկերներ Լ. Հայրապետեան, Օ. Մուրատեան, Է. Աւագեան եւ Հ. Գասպարեան, հրաժեշտի պահուն։

ՄԱՄԼՈՅ ԱՍՈՒԼԻՍ

(Շարունակութիւն Ա. էջէն)

ռապետեան, մեր այցելութիւնը կազմակերպուած էր Սովետ. Միութեան մարզական նախարարութեան եւ ԱՄՀի Ողիմպիական Կոմիտէի համաձայնութեամբ եւ Եգիպտոսի սուսերամարտի Ֆետերասիոնին հրաւէրով։

Մենք Գահիրէ հասանք 21 Մարտ 1966, կ. ե. ժամը 12.30ին։ Մեզ դիմաւորելու եկած էր պատւիրակութիւն մը՝ Ֆետերասիոնի ընդհ. քարտ. Սէյտ Մոհամէտ Ապտէլ Ֆատլի գլխաւորութեամբ։

Ս. Հայաստանի սուսերամարտի խումբը, եօթը օրերու ընթացքին, մրցեցաւ ԱՄՀի խումբին դէմ՝ էզպէքիէի ակումբին մէջ եւ հոծ թիւով հանդիսականներու ներկայութեան։ Այդ մրցումներուն ընթացքին՝ լարուած պայքար մը նշմարելի եղաւ հակամարտ ուժերու միջեւ, եւ Հայաստանի մարզիկները ուշագրաւ յաղթանակներ տարին։

Այս առթիւ, պէտք է ըսել՝ որ ԱՄՀի խումբը բաւական յառաջդիմութեան մէջ է եւ լաւ թէքնիքի տիրացած։

Սակայն այդ բոլոր մրցումները ամենէն աւելի նպաստեցին սովետաւարաբ ու հայեւ արաբ ժողովուրդներու բարեկամութեան։ Մեր արաբ բարեկամները շրջապատեցին մեզ մեծագոյն ուշադրութեամբ, որուն համար շնորհակալ ենք։

Գահիրէի սուսերամարտի ակումբի նախագահ Սէյտ Ապու Շասի շատ մեծ աշխատանք կը տանի ակումբի յառաջդիմութեան գործին մէջ։ Ակումբը, որ նախապէս կը ծառայէր քաղաքական եւ ազնուական նկատուած մարդոց միայն, յեղափոխութենէն ետք՝ իր դռները լայն բացած է բոլորին առջեւ. կ'ողջունենք այդ երեւոյթը եւ ժողովուրդին մուտքը այնտեղ։

Մենք սիրալիր կերպով ընդունուեցանք Ողիմպիական Կոմիտէի ղեկավար Պր. Թունիի կողմէ։ Մեզի հնարաւորութիւն տրուեցաւ ծանօթանալու Գահիրէի մարզական կառոյցներուն, եղանք հոյակապ շինութիւն մը եղող «Սթաս»ին մէջ, այցելեցինք մարզական դպրոց մը։ Այս բոլորը ցոյց կուտան, որ եգիպտական կառավարութեան լուրջ ուշադրութեան առարկան է երիտասարդութիւնն ու մարմնամարզը։

Այցելեցինք Փոր-Սայիտ, արաբական այս Վոլկոգրադը, հռչակ շահած՝ իմփերիալիստներու դէմ տարած իր յաղթանակով։ Մեզ դիմաւորեց քաղաքի կառավարիչը եւ ի պատիւ մեզի տուաւ մեծ ընդունելութիւն, որուն ներկայ էին Փոր-Սայիտի պաշտօնական անձնաւորութիւնները։

Եղանք Աղեքսանդրիա՝ շատ հետաքրքրական քաղաք մըն է։ Անոր մաքրութեան եւ կարգաւորման մէջ կ'արտացոլայ ժողովուրդին մաքրութիւնն ու կարգապահութիւնը։ Հոն եւս սուսերամարտի ակումբ կայ։ Տարիներ առաջ պատահած աղէտի ընթացքին մահացած երիտասարդ մարզիկներուն յիշատակը վառ պահելու եւ յաւերժացնելու համար՝ ակումբի վարչութիւնը ջանք չի խնայեր։ Մեր մարզիկները հոն եւս յաղթական դուրս եկան։

Մեզի համար կազմակերպուեցաւ ընդունելութիւն, ուր՝ երկու ժողովուրդներու բարեկամական լաւ յարաբերութեանց մասին ճառ մը խօսեցաւ ակումբի նախագահ՝ Ֆերիք Ապտէլ Լաթիֆ։ Ցուցանուէրներու փոխանակութիւն տեղի ունեցաւ։

Մեր պատուիրակութիւնը առաջին անգամ կը հրաւիրուի Եգիպտոս, եւ մեծապէս ազդուած ցոյց տրուած հիւրասիրութենէն, մեր կարգին, փոխադարձ հրաւէր մը ուղղեցինք ԱՄՀի սուսերամարտիկներու խումբին եւ պատասխանատուներուն. եւ մենք համոզուած ենք՝ որ մեր լաւ բարեկամները անպայման պիտի տեսնենք Ս. Հայաստանի մէջ, ուր իրենք զիրենք պիտի զգան իրենց տան մէջ՝ ինչպէս որ մենք մեզ հոս զգացինք։

Մեր այցելութեան ընթացքին արաբ լաւագոյն երիտասարդութիւն մը, երիտասարդութեան ծաղիկը, հանոյակատար լաւագոյն տրամադրութեամբ շրջապատեց մեզ, եւ շնորհիւ անոր՝ մենք ոչ մէկ խոչընդոտ հանդիպեցանք։ Այդ երիտասարդները այնքան մօտիկ եղան մեզի, որ նոյնիսկ Պայրամի տօնին առթիւ չմիացան իրենց հարազատներուն եւ մնացին մեզի հետ։ Մեծապէս կը գնահատենք այս վերաբերմունքը։

Հոս կ'ուզէի շեշտուած կերպով, ամբողջ սրտով եւ մեծատառ գրերով ողջունել սուսերամարտի Ֆետերասիոնի ընդհ. քարտուղար Մոհամէտ Ապտէլ Ֆաթթահ Ապուլ Ֆատլը՝ որպէս մեր լաւ բարեկամը ինչպէս նաեւ մեր միւս բոլոր բարեկամները, որոնցմէ յատկապէս կ'ուզեմ յիշատակել Ահմէտ Ֆարիս Ապու Շասին, Մահմուտ Ռուֆէսը, Մոհամէտ Մոհիէտտինը, Մոհամէտ Լաթիֆը, Մուսթաֆա Սոհէմը, Մոհամէտ Սամի Շոհտին եւ Սամիր Էլ Խաֆանտարանին, որոնց ցոյց տուած վերաբերմունքը անձնական սահմաններէն անդին՝ արաբ ժողովուրդին բարեկամական ցոյցն է հանդէպ սովետ ժողովուրդին։

Ուղղակի բացագանչելով մեր ուրախութիւնը պէտք է յայտնենք եւ ողջունենք արաբ ժողովուրդի նոր ղեկավարները, որոնք լաւագոյն պայմաններ ստեղծած են Եգիպտոսի մէջ մեր հայ մշակոյթը, դպրոցը, եկեղեցին, գիրն ու գրականութիւնը եւ լեզուն անաղարտ պահպանելու համար։

Ն. ՔԻՒՓԼԵԱՆ

(Վերջը յաջորդով)

ՀՈՎԵՐԸ ՄԵԾ ՄՏԱԾՄԱՆՑ

Հովերը մեծ մտածմանց չե՛ն այցելեր ա՛լ ինծի,
Էր երբեմն կու գային առաւօտեան, մայրօրէն,
Անրջական քաղցրութեամբ, սարսուռներով տարօրէն,
Ըսփոփարար, աղուական, ձայն մը ինչպէս կանացի:

Նիւթին հսկայ թաթին տակ երբ կը կքի մեր հոգին,
Չյանձնուիլ ա՛լ ի՜նչպէս խոհերու մեծ ու խորունկ,
Խոհերու որ տանէին մեզ բարձունքէ ի բարձունք,
Ուր նետէինք մեր ուսէն օրերու բեռն ահագին։

Ի՜նչպէս չտեսել կեանքը գորշ ու չփարիլ երազին,
Երբ առաջինն ապերախտ, իսկ երկրորդն է ամոքիչ,
Պատրանքներով, ի՜նչ փոյթ թէ, մեզ օրրող ոյժ մը մոգիչ:

Ի՜նչպէս չերթալ երազին, ի՜նչպէս չտեսել գորշ ներկան,
Ուր կը վխտան ամէն օր նենգ հաշիւներ, քէն ու ոխ,
Չյանձնուիլ խոհերու, հովերը մեծ մտածմանց
Երբ լոկ կրնան մեզ տանիլ բարձունքներու լուսաւոր:

Երուսաղէմ — Գ. ՃԱՐՏԱՐ

ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ

Փրցուած էջեր երջիհաբանի մը յուշատետրէն

Երէկ Ֆրիզէլ քաղաքին ամենամեծ սրահներէն մէկուն մէջ ծովածաւալ բազմութեամբ հայկական հաւաքոյթ մը կար: Նախապէս տեղական թերթերը մեծատառ յայտարարութեամբ արդէն ծանուցեր էին, որ հայերը իրենց երկիրը՝ «Հայաստանը ազատելու համար» շարժում մը սկսեր են և այդ շարժումը ընդհանրացնելու նպատակով պիտի սարքեն «բողոքի հանդիսութիւն» մը:

«Հայաստանը ազատե՜լ»... Աննախընթաց ձեռնարկ մը...: Ո՞վ պիտի չուզեր մասնակցիլ այդ ձեռնարկին, եթէ իրական հայ մըն էր...: Ես ալ հայ մըն էի, չէ՞... Ինչո՞ւ չէզոք պիտի մնայի...

Գացի ծանուցուած վայրը... Սրահը ծայրէ ծայր լեցուած էր հայերով. աթոռները բոլորն ալ գրաւուած էին, շատեր ոտքի վրայ կանգնած՝ պատերու երկայնքին...: Բայց նոյն ժամուն՝ չկրցայ զսպել իմ զարմանքը. գիտէ՞ք ինչո՛ւ... Խորհրդային Հայաստանի տօնակատարութեան օրը՝ Նոյեմբեր 29ին հազիւ 200 հայեր կը հաւաքուէին փոքր սրահի մը մէջ, տօնելու մեր ազգային Մեծ Տօնը. մինչդեռ աւելի քան հինգ հազար հայեր խռնուեր էին Ֆրիզէլի մեծ սրահը «Հայաստանը ազատելու» հայրենասիրական եռանդով... Ո՞ւր թաքնուած էր աստր գաղտնիքը: Այս հարցը կը տանջէր իմ միտքը և ես չկրցայ անոր պատասխանը գտնել, մինչեւ որ բեմին վրայ ելաւ մեր համբաւաւոր խոհաբարը՝ Ջորճ Մարտիկեանը:

Եւ Մարդը սկսաւ իր բացման խօսքերը՝ նախ անգլերէն լեզուով, ապա հայերէնով:

— Այսօ՛ր մենք հաւաքուա՛ծ ենք հոս, հայ ժողովուրդի իրաւունքի ձա՛յնը լսելի դարձնելու ամբո՛ղջ աշխարհին, մանաւորապէս մեր Ամերիկայի ազատասէ՜ր կառավարութեան, որ բոլոր գերի ազգերու ազատութեան ախոյեա՛նը ճանչցուած է իրաւա՛մբ: Մեր Հայաստանի մէկ մասը՝ Արարատեան Հայաստանը, որ երկու տարի հազիւ ազատութեան ու անկախութեան շրջան մը ունեցած է, 1920էն սկսեալ գերի՛ դարձաւ Մոսկուային: Հայ ժողովուրդն այսօր, կորսնցուցե՛ր է իր ազատութիւնը, իր աւանդական սրբութիւնները և սարսա՛փ է դարձեր Ռուսաստանին: Կ'աշխատի, բայց իր աշխատանքին արդիւնքը ի՛նք չի՛ վայելեր. կը տառապի, բայց իր հառաչանքը լսո՛ղ չկայ: Կարմիրները հայ ժողովուրդի կարմիր արիւնը ծծելով զայն կմախքի են վերածեր: Այժմ, մեր մէջ ունինք Ամերիկացի Ծերակուտական մը՝ մեծայարգ տիար Վիլիըմ Սէվէյճ, որ խոստացած է մեզի հայութեան ձայնը լսելի դարձնել Ամերիկեան Գոնկրէսին մէջ, որպէսզի Ամերիկայի կառավարութիւնը հարկ եղած միջոցներուն դիմէ՛ մեր ժողովուրդը գերութեան լուծէն ազատելու համար: Թրքահայաստանը դատարկուա՛ծ է. այդ երկրէն մեզի յոյս չկայ. այժմ հայերը մեծ մասով հաւաքուած են Կովկասեան Հայաստանի մէջ. ահա մենք ա՛յդ Հայաստանն է որ պիտի ազատենք: Այսօր, մեր մէջ ունինք նաեւ պարոն Ասլանեան, որ 1947ին խելքերնին կորսնցուցած մաս մը հայերու հետ Հայաստան գնաց ընտանեօք և հոն 17 տարի մնալէն յետոյ՝ հոգին ազատեց ու վերադարձաւ հոս: Ան կենդանի վկա՛ն է իմ տուած հաւաստիացումներուս: Ես հիմա ձեր ժամանակը պիտի չառնեմ, նախքան մեր յարգամեծար ծերակուտականին խօսիլը, ես պիտի հրաւիրեմ որ Պր. Ասլանեանը իր կեանքէն պատմէ ձեզի...

Խոհարար Ջորճ Մարտիկեանի բացման ճառին հանելուկը պարզուեցաւ. մարդիկը այդ հաւաքոյթը սարքեր էին Խորհրդային Հայաստանը «Մոսկուայի ճիրաններէն ազատելու» համար:

Մարտիկեան այնուհետեւ բեմ հրաւիրեց վաղեմի հայրենադարձը, որ այժմ եկեր էր հայրենատեաց: Ու Թորոս Ասլանեան, ազուէսի աչքերով նիհար մարդ մը, հետեւեալը խօսեցաւ:

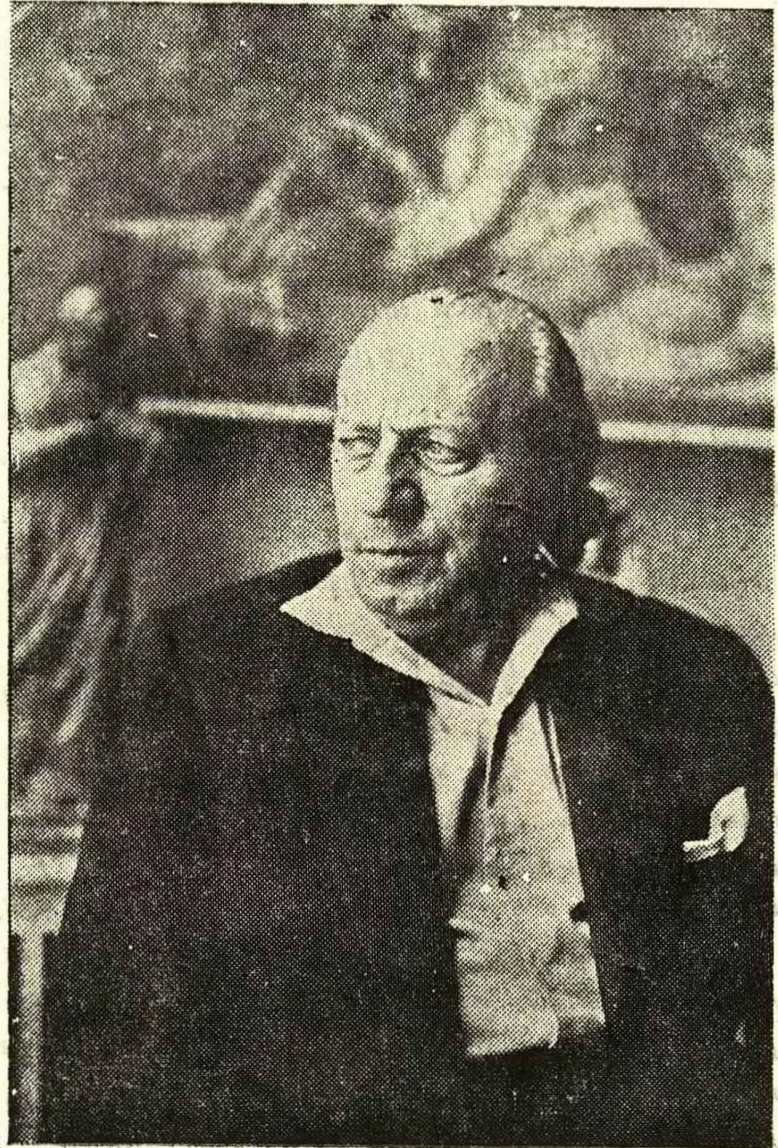
— Սիրելի հայրենակիցնե՛ր, տակաւին Հայաստան չգացած, այստեղի կարգ մը հայ թերթեր, Հայաստանը որպէս դրա՛խտ կը ներկայացնէին: Հոս ես լաւ գործ ունէի, տուն ունէի, ամէն տեսակի նորաձեւութեանց հետեւելով տանս կահկարասիքը սարքաւորեր էի. բայց կոյր հայրենասիրութեան անձնատուր՝ ամէն ինչ ոտքիս տակառի և ընտանեօք Հայաստան փոխադրուեցայ: Ատենօք, փեսիս մէկ բարեկամս, որ Պոլսոյ շլացուցիչ անունն էր լսեր և բախտ որոնելու համար Պոլիս էր գացեր, յաճախ կ'ըսէր ինծի.— «խորովածի հոտ էր առեր, գացի, տեսայ որ հոն ալ էշ կը տաղէին...»: Ինծի ալ նոյնը պատահեցաւ, Հայաստանը դրախտ է, ըսին, գացի, տեսայ որ

(Շար. տես էջ 4)

ՊԱՆԾԱԼԻ ԷՋ ՄԸ ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԷՆ

Գրեց ՀԵՆՐԻԿ ԻԿԻՏԵԱՆ
(Արուեստագիտութեան թեկնածու)

Արուեստի պատմութեան ծանօթ են պարագաներ, որոնց մէջ քանդակագործութիւնը, նկարչութիւնն ու գեղագրութիւնը համախմբուած ըլլան մէկ արուեստագէտի մէջ, սակայն հազուագիւտ է գտնել արուեստագէտ մը՝ որ կարող ըլլայ լաւ կերպով յայտնաբերել իր գերազանցութիւնն ու ճարտարութիւնը բոլոր այս ճիւղերուն մէջ՝ հաւասար աստիճանի վրայ: Այս կարգի արուեստագէտ մըն է Երուանդ Քոչար:

Արուեստագէտ Երուանդ Քոչար (Լուսանկար Ս. Հէքիմեանի)

Երբ կը դիտենք հայկական կերպարուեստը, անհնար է անտեսել Երուանդ Քոչարի ստեղծագործութիւնները, որոնք բոլորն ալ, իսկապէս շահեկան են և արժէքաւոր: Տաղանդաւոր այս արուեստագէտին անձնական ցուցահանդէսը, որ վերջերս կազմակերպուեցաւ Երեւանի Նկարիչներու տան մէջ, կը յայտնաբերէ իր ստեղծագործական կարողութիւնները գեղարուեստի բոլոր մարզերուն մէջ:

Խոր տրամաբանականութիւն, մարդկային ցանկութիւններ ու ներքին զգացումներ կ'ընկերանան Քոչարի գործերուն:

Իր սկզբնական շրջանի նկարներէն մէկը՝ «Պրոմեթէոս», կը ներկայացնէ հերոս մը, որուն մկանուոր մարմինը կը թուի շղթայուած ըլլալ նկարի շրջանակին: Մարդ մըն է, ձեռքերը ամուր իրար սեղմած, որ անտեսանելի բեռ մը կը շալկէ իր հուժկու վիզին վրայ և որուն ծանրութեան տակ կքած է, շատ կքած: Այս նկարը ապրում մը կը ներկայացնէր անձնական կեանքին մեր երիտասարդ ստեղծագործողին, որուն շղթայուած ուժերը պիտի խուժէին օր մը յորդառատ ակի մը նման: Այդ տարիներուն է որ Քոչարը ստեղծագործեց Գէորգ Գրիգորեանի դիմանկարը, «Ուրիշ»ը, «Նաթիւր Մորթ»ը, «Գաւաթ»ը, «Աղջիկը և գիրքը», «Պարտէզ մը Թիֆլիսի մէջ», և «Ջուլթակ»ը նկարները: Դժուար է հաւատալ, որ այս հասուն գործերը արդիւնքը ըլլան քսան տարու երիտասարդի մը վրձինին:

Անձնական այս ցուցահանդէսէն երկու տարի ետք, Քոչար Թիֆլիսէն արտասահման մեկնեցաւ: Ան Իտալիոյ և Ֆրանսայի մէջ անցուց 15 երկար տարիներ: Այդ տարիները ապարդիւն չանցան: Քոչար՝ ժամեր, օրեր և ամիսներ շարունակ ուսումնասիրեց համաշխարհային վարպետներու գործերը: Լուվրի, Վատիկանի, Վենետիկի և Ֆլորենցայի թանգարաններուն մէջ:

Երիտասարդ Քոչար, տեսնելէ առաջ դասական վարպետներու հարազատ գործերը, երբ զանոնք կը ճանչնար այդ արուեստէն արտատպուած օրինակներէն միայն, կ'ուսումնասիրէր զանոնք խորապէս և մանրակրկիտ կերպով, չբաւականանալով մակերեսային ուսումնասիրութեամբ, կ'ուսումնասիրէր սիրով, թափանցելով նկարին պաստառին վրայ ամէն մասնիկի և այդ իսկ պատճառաւ՝ ամէն չնչին գիծ որ կը քաշէր Քոչար՝ լեցուն էր ներքին ոյժով և շինիչ ոգիով:

Իր գերբնական ճարտարութեան շնորհիւ՝ այս երիտասարդ հայը, Փարիզի մէջ, որուն ծանօթ չէր բացարձակապէս, ընդունուեցաւ ժամանակակից գեղարուեստի վարպետներու շարքին մէջ:

Երուանդ Քոչարի անունը յաճախ կը տեսնուի ցուցահանդէսներու յայտագիրներուն, թերթերու և շաբաթաթերթերու յօդուածներուն և նկարներու վերարտադրութեանց վրայ: Իր անունը կը տեսնուի համաշխարհային նշանաւոր նկարիչներու՝ ինչպէս Փիքասոյի, Պրաքի, Մաթիսի, Լէժէի, Լորսայի և Տըլոնէի անուններուն կարգին:

Երուանդ Քոչար կ'աշխատի «Պատերազմի Արհաւիրքը» նկարին վրայ:

Ինչ չափով օգտուեցաւ Քոչար Փարիզի մէջ անցուցած ժամանակի ընթացքին: Նկարիչը չըբաւականացաւ ընդօրինակելով՝ բնութիւնը — եթէ նոյնիսկ այդ բնութիւնը գերազանցօրէն գեղեցիկ է: Ան սկսաւ խորայատակ աշխարհի մը ստեղծագործութեան, նոր աշխարհի մը, աշխարհը՝ իր երեւակայութեանց, աշխարհ մը՝ որուն զօրաւոր կերպով կառչած է իրապաշտ հիմերու վրայ:

Սկզբնական շրջանին՝ իր յաջող նկարչութեան իբրեւ նշանակ կը գտնենք նոր փիլիսոփայութեան մը գաղափարները, ինչպէս նաեւ խորայատակ այն զգացումը՝ որ կը ճզմէ գերազանց նկարչութեան մը արուեստի սահմանները:

Փարիզի մէջ անցուցած ժամանակամիջոցին՝ Քոչարի գործերուն մէջ կը գտնենք իսկական գոհարներ, որոնց կարեւորներէն են «Բանաստեղծը», «Աղջիկը և խնձորը», «Նաթիւր մորթ»ը, «Անխելքը», «Աղջկան մը գլուխը», «Ընտանիք մը», «Ծառը և պտուղը» և «Դիմանկար»ը:

Քոչարի նկարները ժամանակակից արուեստի վերաբերող ստեղծագործութիւններ են, սակայն չկան անոնց մէջ արդիական այնպիսի գիծերը, որոնք կը զանազանեն Քոչարը և շրջապատող նկարիչները:

Հայաստան վերադառնալէ ետք՝ Քոչարի ստեղծագործութեանց մէջ կարեւոր փոփոխութիւններ մտան: Ցեղաշրջուեցաւ անոր ստեղծագործութեանց ոգին: Անոնց մէջ յայտնապէս երեւան եկաւ ազատագրական և հերոսական դրոշմ: Այս ուղղութեան մէջ մեծ դեր կը խաղայ հայրենի հողը՝ որ ծնունդ տուած է մեծ ճարտարապետութեան մը, նըրբին զարդանկարչութեան մը և գիւտաշնորհ (?) ցաղնէրգութիւններու: Այս ամէնքը՝ Քոչարի գործերը լեցուցին ստեղծագործական ներզօրութեամբ և կարողութեամբ: Քոչարի ըմբոստականութիւնն, ժողովուրդին և անոր ապագային հանդէպ ունեցած վստահութիւնը յստակօրէն կը տեսնուին իր «Առիւծ»ը, «Մեծն Տիգրան» դիւցազներգութեանց նկարներուն, ինչպէս նաեւ «Սասունցի Դաւիթ» և «Վարդան Մամիկոնեան» յուշարձաններուն մէջ:

Անհնար է գտնել յուշարձան մը՝ որ այնքան խոր կերպով թափանցած ըլլայ ժողովուրդին սրտին և կապուած ըլլայ, յաւիտեանս, Հայաստանի հետ՝ ինչպէս է «Սասունցի Դաւիթ» յուշարձանը:

Դէպի Սասունցի Դաւիթը կերտելու ուղին երկար էր և դժուարին: Այս գործը պատահական յաջողութեան մը արդիւնքը չէր բնաւ: Նախքան այս գործին ձեռնարկուիլը, խոր ուսումնասիրութիւններ կատարուած են՝ ժողովրդական ստեղծագործութեան և հայ հին արուեստին իսկութեան շուրջ:

Բազմակողմանի գեղեցիկ գըծագրութիւններու պատրաստուիլը

(Շար. տես էջ 4)

ՅԱՂԱԳՍ ԶԳԱՍՏՈՒԹԵԱՆ

Նիւ Եորքի «Նոր Աշխարհ» թերթին խմբագիրը՝ Ս. Թումայեան Հայաստան այցելելէ եւ վերադառնալէ ետք գրած է հետեւեալը. «Զ»

Արտասահմանէն Հայաստան այցելող հայը, մանաւանդ եթէ ան Ամերիկայէն է, շուտով կը սկսի պահանջկոտի և մեծամիտի հովեր առնել ու նեղը դնել հայաստանցի իր հարազատը։ Այդ այպանելի երեւոյթին մենք ականատես եղանք բազմաթիւ անգամներ և պէտք է խոստովանինք, որ ամօթ զգացինք «արտասահմանցի»ի մեր պիտակին համար։

— Այս ինչ տեսակ կերակուր է, կ'ըսէ ամերիկայի հայը։

— Եղբայր, մենք վարժուած չենք լիղոտ ապուր ուտելու։

— Դուք հոս բան չունի՞ք...

— Քանի՞ ժամ պիտի սպասենք սպասարկութեան համար։

Ուշիմ ընթերցողը կրնայ երեւակայել այն դժուար կացութիւնը, որուն կը մատնուի հայաստանցին, արտասահմանէն Հայաստան «ուխտ»ի գացած պահանջկոտ ու մեծամիտ «հիւր»ին կենցաղագիտութենէ բոլորովին զուրկ կոշտութիւններուն պատճառով։

Անկեղծ ըլլալու համար, պէտք է ըսել, թէ «Արմենիա» հիւրանոցին մէջ մարդիկ իրենց կարելին կ'ընեն գոհացնելու համար հոն իջեւանած հիւրերը։

Իրաւ է, որ Հայաստանի և խորհրդային քաղաքներու մէջ գոյութիւն չունին այն ճոխութիւնները, որոնց վարժուած են արտասահմանի մէջ ապրողներ: Իրաւ է, դարձեալ, որ պանդոկներու և ճաշարաններու սպասարկութիւնը չափազանց դանդաղ է: Եւ սակայն, ասոնք այդ երկիրներու մասնայատուկ երեւոյթներ են, որոնց համար հարկ չկայ մեծամտութիւն ծախել ու սիրտեր վիրաւորել։

Արտասահմանէն Հայաստան այցելողներուն մեծամտութիւնը, սակայն, այսքանով չի սահմանափակուիր։ Ոչ։

Մարդիկ, յանկարծ, կը սկըսին «խելք» ծախել, առատ առատ «նետել»։

Մենք անհանգիստ եղանք, երբ նոյնիսկ պաշտօնական ընդունելութիւններու ատեն անգամ ականատես եղանք այս կարգի ծանծաղ, անխորհուրդ և ամբոխային ելոյթներու։

Անշուշտ, ամէն ինչ իր տեղն ու վայրկեանը ունի։ Բայց ոչ արտասահմանէն Հայաստան գացող «ուխտաւոր»ին կամ «հիւր»ին համար: Ան միշտ «բեմ»ին վրայ է, «երեւալ» կ'ուզէ, կը «խօսի» հայաստանցին տպաւորելու համար, առանց սակայն պահ մը անդրադառնալու, որ հայաստանցի հայը նոյնքան ուշիմ է, որքան ինք կը կարծէ թէ ինք է։

Մէկէ աւելի անգամներ, հայաստանցի մեր ազգակիցներէն ոմանք այս ուղղութեամբ դիտողութիւններ ըրին մեզի, ըսելու և շեշտելու համար թէ արտասահմանեան «հիւրեր»ը առհասարակ «չեն պահեր» իրենք զիրենք և ընականօրէն ծիծաղելի ու արգահատելի կը դառնան իրենց աչքին։

Հայաստանցի լուրջ հայը սակաւախօս է։ Ան կը դիտէ դիմացինը, կը ժպտի քաղցրօրէն ու կը լռէ։ Սակայն, անոր այդ լռութեան ու ժպիտին մէջ իսկ արգահատանք կը զգացուի արտասահմանէն Հայաստան այցելող մեծխօսիկ, պահանջկոտ, աղմկարար «հիւրին» հանդէպ։

Հայաստանցին կը զգայ իր պակասութիւնները ամենէն աւելի ու առաջ։ Սակայն, այդ պակասութիւնները իրեն կարելի չէ վերագրել: Ան կ'ապրի տարբեր իրաւակարգի մը տակ, ուր պակասութիւններն ու սխալները կը դարմանուին միայն ժամանակի թաւալումով։

Այս տարրական հասկացողութիւնն իսկ պէտք է կապանք մը դնէ արտասահմանէն Հայաստան գացող մեր մեծխօսիկներու ու պահանջկոտներու լեզուներուն վրայ, ի զուր տեղը չվիրաւորելու, չցաւցնելու համար հայաստանցի իրենց հարազատները:

Այն ցուցամոլութիւնը, որ արժէք մը կրնայ ունենալ թերեւս արտասահմանի մէջ, անարժէք է Հայաստանի մէջ, ուր մարդիկ կ'աշխատին ու կը գործեն մեղուաջանութեամբ և լռութեամբ, ըստ կարգի ու կանոնի։

Դուրսէն եղած խրատներն ու աժան ծախուած «խելք»երը, որոնք ըստինքեան անզօր եղած են արտասամանի մէջ զանոնք ծախողներու անմիջական շրջապատին մէջ անգամ, պարզապէս ցուցամոլական անմիտ երեւոյթներ են, որոնց ոչ ոք կը տպաւորուի Հայաստանի մէջ։ Ընդհակառակն, ցաւ ու զարմանք կ'արթընցընեն անոնց մէջ՝ արտասահմանի մեր այսպէս կոչուած կարգ մը «ուխտաւոր»ներուն ու «հիւր»երուն հանդէպ։

Հայաստան գացող այս «հիւր»երուն և «ուխտաւոր»ներուն մէջ գտնուած են նաև բազմաթիւ անասնատիպ չարաշահներ, որոնք ամօթի տարրական գիտակցութենէն զուրկ, փորձած են արտասահմանէն իրենց ներմուծած «նըւէր»ները տեղւոյն վրայ ծախելով սև մամոնա ձեռք ձգել՝ սև շուկայի վրայ, իրենց «ճամբու ծախք»երը հանելու համար։

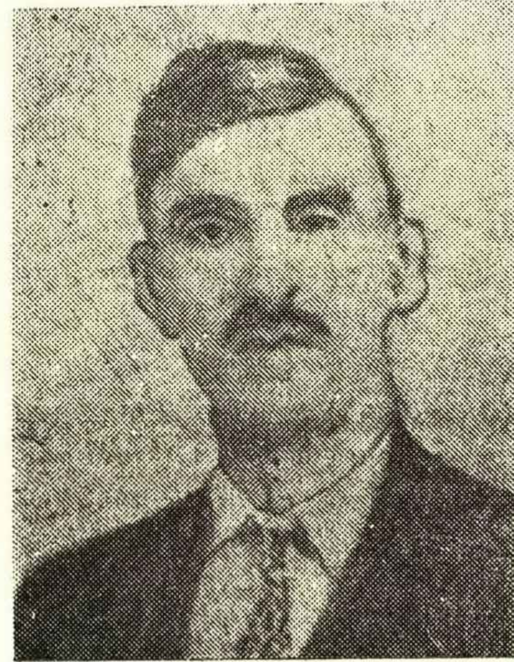
«Ուխտաւո՞ր»... «Հի՞ւր»...։ Բայց այս մարդակերպ արարածները ո՛չ ուխտաւոր են, ոչ հայ, ոչ ալ մարդ։

Հայաստան այցելութեան գացող հայե՛ր, արտասահմանի հայութեան անունին ու վարկին սիրոյն լռե՛լ գիտցէք՝ երբ կիրթ ու խելացի խօսք մը ընել չէք գիտեր, երբ կենցաղագիտութեան տարրական կանոնները կ'անգիտանաք։ Եւ մանաւանդ՝ գետնին տա'կը մտէք, երբ ձեր «մարդակերպ» անասուններ ըլլալն անգամ չէք զգար, սև մամոնային ձեր սև հոգին ծախած ըլլալնուդ հանգամանքով իսկ։

Ս. ԹՈՒՄԱՅԵԱՆ

ՄԱՀ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐԻՖԵԱՆԻ

Շիգակոյի Ալեքսեան Եղբայրներու հիւանդանոցին մէջ, երկարատեւ հիւանդութենէ ետք, 1965, Դեկտ. 8ին իր մահկանացուն կնքեց Ս. Դ. Հնչ. Կուսակցութեան վեթերան կաղնիներէն ընկ. Յարութիւն Մարիֆեան, 78 տարեկան հասակին մէջ։

Յուղարկաւորութեան տխուր արարողութիւնը կատարուեցաւ Շիգակոյի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյն մէջ:

Ընկեր Յ. Մարիֆեանի յուղարկաւորութեան ներկայ ըլլալու համար, Միլուոքիէն, Վիսքանսընէն մասնաւորապէս եկած էր ընկեր Յովհաննէս Պանիրեան, որ հոգեհանգստէն ետք, համառօտ կերպով վեր հանեց հանգուցեալ ընկերոջ անցեալի յեղափոխական յանդուգն ու խիզախ գործունէութեան շարքը՝ ինչ որ տեսած էր Վանի մէջ, և յետոյ նշեց թէ՝ ընկ. Յ. Մարիֆեան իր եռանդուն մասնակցութիւնը բերած էր կամաւորական շարժման և վարած էր կուսակցական ամենապատասխանատու պաշտօններ, պահելով իր յեղափոխական անխախտ կեցուածքը մինչև իր կեանքին վերջին օրերը։ Այնուհետև խօսք առին Իսթ Սէնթ Լուիզէն՝ ընկ. Ա. Եղիկեան, Շիգակոյէն՝ ընկ. Ա. Վասիլեան, որոնք ևս դրուատեցին հանգուցեալ ընկերոջ կուսակցական և հասարակական նուիրեալ գործունէութիւնը:

Ընկեր Յ. Մարիֆեան Միացեալ Նահանգներ եկած էր 1911ին։ Հաստատուած էր Իսթ Սէնթ Լուիզ, ուր հիմնած էր իր անձնական գործը, որուն շնորհիւ կարողացած էր գաղթականական կեանքէն ազատուած իր ընտանեկան պարագաները բերել իր մօտ: Հետագային փոխադրուած էր Շիգակօ, ուր կ'ապրէր երկար տարիներէ ի վեր։

Ողբացեալ ընկերը իր ետին կը թողու այրին՝ ընկերուհի Վերժինը, երեք աղջիկները՝ Մայիս, Վայոլա և Սէյտի, երեք թոռնիկները և ընտանեկան այլ պարագաները։

Ցաւակցականներ նուիրած էին այրին՝ ընկերուհի Վերժին Մարիֆեան և զաւակունք, Ս. Դ. Հնչ. Կուսակցութեան Շիգակոյի Մասնաճիւղը, ազգականներ և ընկերներ։ Յարգանք իր յիշատակին։

ՎՇՏԱԿԻՐ ԸՆԿԵՐ ՄԸ

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Կծծին՝ աղքատ ձեւանալով՝ կը հարստանայ: Շռայլը՝ հարուստ ձեւանալով՝ աղքատ կը դառնայ։

ՇԷՅՔՍՓԻՐ

Երեսունըհինգը լաւ տարիք մըն է: Տարիներէ ի վեր, Լոնտոն ողողուած է երեսունըհինգ տարեկան կիներով։

ՕՍՔԱՐ ՈՒԱՅԼՏ

Աղուոր բան է երիտասարդութիւնը, ո՛չ թէ անոր համար, որ թոյլ կու տայ անմտութիւններ ընել, այլ անո՛ր համար, որ ժամանակ կու տայ սրբագրելու զանոնք։

ԺԱՆ ՊԷՌՆԱՐ

Կիները հրեշտակներ են, բայց ամուսնութիւնը դժոխք է:

ԼՈՐՏ ՊԱՅՐԸՆ

ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ

(Շար. Գ. էջէն)

դժոխք էր։ (Խնդուք, ծափահարութիւն)... Մեզի երկու սենեակ տուին և ըսին որ տարի մը վերջ ձեզ նոր բնակարան մը կը փոխադրենք։ Վեց հոգի երկու սենեակի մէջ, երեւակայեցէ՛ք մեր վիճակը: Ինչ որ է, ատով ալ գոհացանք ու համբերեցինք։ Ակռաներս սեղմեցի ու բնաւ տրտնջալ չուզեցի. որովհետեւ յանցաւորը ե'ս էի...։ Դուրսէն դոյլով ջուր բեր խմելու համար. դուրսէն դոյլով ջուր բեր՝ լուացքի համար. դուրսէն դոյլով ջուր բեր՝ լոգանքի համար. և ըսել թէ Հայաստանը դրա՛խտ է. (խնդուք, ծափահարութիւն)... Տարի մը չարչարուելով սպասեցի, որ մեզի նոր բնակարան մը տան... յոյս չկար... Ի՞նչ կրնայի ընել... Ծուղակի մը մէջ ինկած էի, դուրս չէի կրնար ելլել...: Երկու տարի յետոյ՝ վերջապէս նոր բնակարան մը տուին... խճողուած շէնքի մը 4րդ յարկին վրայ, երեք սենեակնոց ապարտմըն մը, վար իջնելու և վեր բարձրանալու դժուարութիւնը կար։ Օրական տասն անգամ սանդուխներէն վար պիտի իջնէի և վեր բարձրանայի... Ուտելիք բան մը պիտի գնես, ձեռքովդ պիտի բռնես ու տուն բերես. տոպրակ, թուղթ չկայ...։ Միայն մենք չէինք տառապողը, հասարակ ժողովուրդը բոլորն ալ նոյն վիճակին մէջ էին. միայն պաշտօնեաները փաշայի պէս կ'ապրին։ Շիտակ է, Երեւանի մէջ մեծ գործարաններ շինուած են, բայց անոնց արտադրութիւնը Մոսկուա կ'երթայ: Կօշիկի գործարան կայ, բայց շատեր կօշիկ չունին։ Իրաւացի է պարոն Մարտիկեանը, հայ ժողովուրդը գերի է Մոսկուայի ձեռքին տակ և այդ ժողովուրդը պէտք է ազատել։

Երկարատեւ և բուռն ծափահարութիւն։

Որքան հպարտ էր մեր այդ բանախօսը, երբ կը տեսնէր որ կը փառաբանուէր իր ապերախտութեան ու ստախօսութեան համար։ Եթէ մէկը հարցնէր այդ ծափահարողներուն թէ՝ ինչո՞ւ կը ծափահարէին, պարզ էր որ ոչ մէկը պիտի կրնար հասկնալի պատասխան մը տալ, կարծէք մարդիկը հաւաքուած էին հոն՝ բան մը լսելով ծափահարելու համար։

Վերջին խօսողն եղաւ նորին վսեմութիւնը ծերակուտական պարոն Սեվէյճ:

Սեվէյճ անունը հայերէնի թարգմանելով կը նշանակէ վայրենի։ Այդ վայրենիէն ի՞նչ կարելի էր սպասել..

Մարդը խօսեցաւ կարմիր վըտանգին շուրջ, որ կը սպառնար աշխարհին։ Անիկա քիչ մըն ալ հայոց պատմութենէն ճառեց. ապէ անկէ բաներ մը լսեր էր, շարեց անուններ մը. Տիգրան Թագաւոր, Տրդատ Թագաւոր, Լեւոն Թագաւոր... Եւ ամենէն վերջը ըսաւ, որ հայերը պէտք է իրենց ազատ ու անկախ թագաւորութիւնը ունենան... Եւ Ամերիկայի կառավարութիւնը պատրաստ է օգնելու, եթէ բոլոր հայերը միանան և դիմեն Ուաշինկթընի կառավարութեան։

Դարձեալ երկարատեւ և բուռն ծափահարութիւն... Այս անգամ ժողովուրդը ոտքի կանգնած էր ի յարգանս ծերակուտականին։

Այնուհետեւ պարոն Մարտիկեան, որ բանաձեւ մը պատրաստած էր, կարդաց, քուէի դրաւ և որոշուեցաւ որ այդ բողոք-պահանջագիրը հեռագրով ղրկուի Ուաշինկթըն։

Եւ պահանջագիրը ղրկուեցաւ Ուաշինկթըն։

Այժմ մարդիկը կը սպասեն որ Հայաստանը ազատուի։

Բայց պարոն Մարտիկեան ուրիշ շարժում մըն ալ սկսաւ 1965ի գարնան, 150 հոգինոց պատգամաւորութիւն մը մասնաւոր օդանաւով պիտի մեկնի Անթիլլասի Կաթողիկոսին մօտ, որպէսզի ան ես միանայ խաչակրութեան՝ «Հայաստանը Մոսկուայէն ազատելու» համար։

Մայրս առենօք ինծի կ'ըսէր. «Տղա՛յ, դուն խելք չունիս. Աստուած խելք տարտղնած ատեն, կ'երեւի դուն էչ կ'արածէիր...»

Կը ցաւիմ, որ մայրս մեռած է. եթէ ողջ ըլլար, իրեն պիտի ըսէի.— «Մայրիկ, Ֆրիզնէ քաղաքի այս հաւաքուող հայերն ալ խելք չունին, Աստուած խելք տարտղնած ատեն կ'երեւի անոնք ալ էչ կ'արածէին...»։

ԸՆԿԵՐ ՕԶՈՒՆԻ

ՊԱՆԾԱԼԻ ԷՋ ՄԸ ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԷՆ

(Շարունակութիւն Գ. էջէն)

ՆԻԶԱՄԻ ԵՒ ԻՐ ՈՐԴԻՆ (Նկար՝ Երուանդ Քոչարի)

հայկական դիւցազներգութեանմասին, իրականութեան մէջ հազուագիւտ երեւոյթ է համաշխարհային կերպարուեստին մէջ։

«Սասունցի Դաւիթ»ը քսաներորդ դարու հայ գեղարուեստական գործերուն մէջ ամենագեղեցիկը կը ներկայացնէ։

Քոչարի Դաւիթը օրինակ մըն է՝ որ ուղիղ կը համեմատի փոթորկալից մեր այս դարուն հետ, գերբնականօրէն ուժական է, արտայայտիչ և զօրեղ։ Զարմանալի չէ ուրեմն, որ այս յատկանշական յուշարձանը դարձած ըլլայ Երեւանի խորհրդանիշը։

Քոչարի ստեղծագործութիւնը հայկական ժամանակակից արուեստի ամենափայլուն էջերէն է և զարմանալի չէ որ անիկա հիացումի առարկան ըլլայ երիտասարդ այն արուեստագէտներուն, որոնք կը շրջապատեն այս վարպետը։

Երիտասարդութիւնը շատ բան կը սորվի վարպետներէն ու Քոչար իր կարգին, իր ոյժը կը ստանայ զինք շրջապատող այս երիտասարդներէն, իրագործելու համար իր ստեղծագործական անհամար յղացումները։

Արաբերէնէ թարգմանեց

Ա. Գ. ԱՐԻՍԵԱՆ

ԺԻՐԱՅՐ

(ԸՆԿԵՐ ԲԱՐՈՒՆԱԿ ԱՅՎԱԶԵԱՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ ԵՈԶՂԱՏԻ ՀՆՉԱԿԵԱՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

Ա. ՔԷՉԵԱՆ

Եկեղեցւոյ պարիսպներուն վրայէն կուռող մարտիկներ, «ռո՛ւմբ ... ռո՛ւմբ»... կը պոռան: «Ռումբ» բառը, բաւական կը գտնայ խուժանը լեղապատառ հանելու և փախցնելու համար։

Կուսակալ Ապէտին պէյ, Դադատիայէն Եոզղատ ժամանելով, վերջ կը տրուի յարձակումներուն, և կը կազմուին հայերու և Թուրքերու կողմէ յանձնախումբեր՝ ժողովուրդը հանդարտեցնելու և բնականոն վիճակին վերադարձնելու մտքով։

Կ'որոշուի, 1. Կարօտ ժողովուրդին օգնել։ 2. Եկեղեցին, դպրոցը և շուկան մէջոց մը փակ պահել 3. Տեղեկագիրներ ղրկել Պոլիս։

Յանձնախումբի դիմումներուն վրայ, Պոլսէն եօ մասնաւոր Քննիչ Յանձնախումբ մը կուգայ, Նախագահ ունենալով Հիւսէյին Հիլմի փաշան, (*) որ յետոյ Ատանայի 1908-ի ջարդին ատեն եղաւ մեծ եպարքոս։ Այս յանձնախումբը երկուստեք լսելէ ետք, կը բաժնուի երկուքի։ Հիւսէյին Հիլմի փաշա, հայոց անմեղութիւնը հաչակելով կը հրաժարի և կը մեկնի Պոլիս, իսկ մնացեալները, Թուրքերը արդարացնելով հայահալած նոր շարժումի մը կը լծուին։

850 հայ մտաւորական, առեւտրական և աչքի ինկողներ կը լեցուին բանտ, ուր ամիսներ տեւող չարչարանքներու և զրկանքներու տակ կը տառապին, տիրող համաճարակին զոհ տալով շատերը, մինչեւ որ «Ուրբաթ»ի նշանաւոր դէպքէն ու ջարդէն ետք Ժիրայրի դատին կը կցուի նաեւ ասոնց ալ դատավարութիւնը։

Եոզղատի հայութեան համար սուգի, ցասումի և յիշատակութեան անմոռանալի օր մըն է 1894-ի գարնան՝ հանդիպող այդ «Սեւ Ուրբաթ»ի օրը։ Այդ օրն էր որ Պոլսէն եկած քննիչ յանձնախումբին քթին առջեւ, Ուրբաթի աղօթքէն ետք, Թուրք ջարդարար խուժանը, կառավարութեան յայտարար նշաններով, ինկաւ անպաշտպան հայոց թաղերուն վրայ, կոտորելով, ջարդելով ու թալանելով բանտին մէջ տուայտող այրերուն տունը ձգուած ծերունի ծնողներն ու անմեղ զաւակները։ Այդ կառավարութեան բազմաթիւ անմեղներ զոհ գացին, ու թերեւս ալ աղէտը վերջնական ու անդարմանելի ըլլար, եթէ երբեք, բնութիւնը իր հեգնոտ մէկ ցոյցով, օգնութեան չհասնէր։ Արտակարգ և աւերող մեծ փոթորիկ մը, ամբողջ քաղաքը փոշիներու մէջ կը թաղէ, հիմնայատակ տապալելով հին տուներն ու աշտարակները։ Եւ ահա՛, Աստուածապետական կրօնին տխմար ու ապուշ մոլեռանդութիւնը ցնցուեցաւ ու կծկուեցաւ իր պատեանին մէջ, եղածը պատուհաս նկատելով։

Բայց այդ օրէն ետք, հալածանքը հայերուն դէմ քրոնիկ հանգամանք մը կը ստանայ, ու արգիլող փորձ ու միջամտութիւն ապարդիւն կը դառնան։

Մեծ յեղափոխականին ուշադրութենէն չի վրիպիր այս բանը։ Ահա՛ լերան անտառիկ կողերուն վրայ գիշերներով անքուն, ժողովուրդին վիշտն ու ցաւը կ'ողբայ, կը խորհի ցնցող դէպք մը յառաջացնելէ ետք, յանձնուիլ դատարանին, և հոն իր խօսքերով հանրային կարծիքը յեղաշրջելու և յեղափոխելու փորձն ընել։

«Իմ զոհուելովս պուցէ բարիք մը ծնի տարաբախտ այս ժողովուրդին» կը խորհի ան, ու այս մտքով կը պատրաստէ ծրագիր կը։ Իր պատրաստութիւնները լրացուցած՝ կը քաշուի «Զոմագ տաղի» լեռներուն մէջ, պատուիրելով հայ գիւղացիներուն «առաջին արշաւախումբին իսկ, ցոյց տալ իր տեղը»։ Ու այդպէս ալ կը պատահի։ 1500 կանոնաւոր Թուրք ոյժեր կը պաշարեն «Զոմագ տաղի» լեռը, և կռիւ կը բռնուին Ժիրայրի խումբին հետ։

Գիշեր ու ցերեկ տեւող կատաղի կռիւէ մը ետք, երբ արդէն թշնամիին մեծ կորուստ պատճառած էին, Ժիրայր կը խորհի գիշերուան մութին մէջ կտրել պաշարման շղթան, և իջնել դաշտ, անգամ մըն ալ բաց դաշտի վրայ ցոյց տալու համար իր ոյժերը։ Յաջորդ առաւօտ արդէն ան անցած էր Թէրզիլի գիւղի շրջանը, դիրք բռնելով գոմերուն մէջ։

Հոն եւս տեղի կ'ունենայ նմանը քիչ անգամ տեսնուած հերոսամարտ մը, որուն ընթացքին Թուրք զինուորականութիւնը կը ստիպուի հիացումի խօսքեր ուղղել և բանագնացի մը միջոցաւ յայտնել որ խնայէ զինուորին և յանձնուի, ապաւինելով օրէնքին։

Ժիրայր, որ հաշուուած քայլերով կ'ընթանար և կը տեսնէր իր ռազմանիւթին սպառումը, կ'ընդունի բանագնացին առաջարկը, պայմանաւ սակայն, որ ինք յանձնուի Զէրքէզ Պէքիր պէյի։ Ընդունուած էր իր այդ պայմանը։ Տարիներով հազարաւոր ոյժեր զբաղեցնող ու սպառող լեռնորդին, ժողովուրդներու ազատութեան, հաւասարութեան ու եղբայրութեան գաղափարական քարոզիչը, վար դրած իր զէնքերը, կը դիմէ դատարան, այս անգամ ալ զէնքին տեղ արդարութեան և բողոքի խօսքերը հնչեցնելու համար։ Տարաբախտ մտաւորականն ու մարտիկը իր այս քայլով կը խաբուի՜ ...։Ան՝ կը հաւատար թէ իր անձին զոհաբերումով՝ մեծ գործին, տառապող, հարստահարուող և ջարդուող իր ցեղին, և հիւծող ու շահագործուող Թուրքիոյ ժողովուրդներուն, ազատագրութեան սրբազան դատին տուրքն էր որ պիտի վճարէր, բայց միևնոյն ատեն կը յուսար որ իր արիւնն ու խօսքերը պիտի ցնցէին ու արթնցնէին Թուրքիոյ ժողովուրդները, թէ գիտակցութեան սերմերն էր որ կը ցանէր անոնց մէջ, որոնք մօտաւոր ապագայի մը մէջ սթափած ու ձեռք ձեռքի տուած՝ ժողովուրդներուն երջանկաբեր լուսաշող ապագան պիտի ողջունէին։ Պիտի ներուի՞ մեզ ըսել ու կրկնել, թէ կը սխալէր իր այդ հաւատքին ու մտածման մէջ, կամ չէր ճանչցած Թուրք ցեղը, Թուրքիոյ բաղկացուցիչ ցեղերուն մէջ, որ տիրողն էր, որ ան ընդունակ չէր գաղափարականին, բարձրին ու վսեմին, ինչ որ մարդուն վայել էր....։

Բայց Ժիրայրի դատողութիւնն ու հաւատքը ուրիշ հիմունքներ ունէին։ Ան՝ ճանչցած էր Թուրք ցեղը, գիտէր անոնց բոլոր ախտանիշները, բայց կը հաւատար նաեւ թէ տառապող փոքրամասնութիւններ իր ցեղին առաջնորդութիւնով, եթէ գիտակցութեան գային, Թուրք ցեղը կրնային չէզոքացնել և առնելով անոնց ձեռքէն տիրապետութեան սուրը, Թուրքը հլու, աշխատող և հողին կապուող ընդունակ տարր մը կրնար դառնալ։ Ահա՛ թէ ինչո՞ւ ան ընդվզեցաւ, ցեղերու անունով, կռուեցաւ միայն, մէկին, Թուրքին դէմ, և մեռաւ գիտակից մահով մը, իր սուր նայուածքները ապագային ուղղած։

Ու Ժիրայր յանձնուեցաւ, և հազարաւոր սուիններու պաշտպանութեան տակ, տարուեցաւ Արտակարգ Դատարանին առջեւ։

Կը խայտար ամբողջ բռնակալութիւնը, կարմիր գահիճէն, մինչեւ յետին ժանտարմըրին։ Ան հսկայատեսիլ թափօրով մը կ'առաջնորդուէր քաղաքէ քաղաք, որոնց մուտքին վրայ արքայական ընդունելութեան մը շքացոյցն էր որ կարծես տեղի կ'ունենար։ Հազարաւոր հեծեալ զինուորներ, ձիուն վրայ շղթայուած, վտիտ ու ջղուտ մարդ մը կը տանէին՝ հետն ալ տասնեակ մը հետեւորդ։ Հետաքրքրական ի՞նչ բան, սրտերը վեր հանող ի՞նչ ձգողականութիւն կար այդ ափ մը մարդուն մէջ, որ ամէն քաղաքի առջեւ ամբոխը իրեն կը քաշէր...։ Պատասխանը մենք չէ որ պիտի տանք, Թուրք ժողովուրդին պէտք է հարցնել։ Ու եթէ ան ըլլար իտէալ ցեղը, անշուշտ է որ պատմութիւնը օր մը պիտի դնէր անոր առջեւ այդ հարցումը։

(Շար. 3)

(*) Այս Փաշան էր որ դարձեալ Ատանայի Իթթիհատեան ջարդի ատեն եպարքոսի իր աթոռին վրայէն պաշտօնապէս հայոց անմեղութիւնը հռչակեց։

«ՀԱՄԲՈՅՐԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ»

Փարիզի մէջ փրոֆեսոր Վալէնսէն հրատարակած է հատոր մը, որուն խորագիրն է «Համբոյրին Պատմութիւնը»։

Այս հատորին մէջ, ֆրանսացի փրոֆեսորը ի միջի այլոց կը գրէ.

«Երեսուն տարի առաջ, սիրային համբոյրին այսօրուան տեսակը՝ բացարձակապէս արգիլուած էր աղջիկներուն։

Սիրահարին ամենամեծ յանդգնութիւնը՝ իր մատին ծայրը համբուրել և ապա անով իր սիրուհիին շրթներուն հպիլ էր։

Բանին համբոյրը պաշտօնական նշանտուքի համազօր էր։

— Սպիտակամորթներու համբոյրը դարերով ծանօթ էր միայն Եւրոպայի և Ամերիկայի մէջ։

— Սեւամորթները բացարձակապէս անտեղեակ էին համբոյրին, Դեղնամորթները՝ նոյնպէս։ Արաբները, Հնդիկները և Ովկէանիոյ բնակիչները կը խուսափէին համբոյրէն։

Համբոյրի առաջին ուսուցիչը եղաւ շարժապատկերը։ Առաջին ժապաւէնները տակնուվրայութիւն ստեղծեցին։ Հնդկաստանի մէջ, այդ անհամեստ տեսարանները կը կտրէին։ Սիրային գիրկընդխառնում մը աւելի հանդուրժելի էր, քան սպիտակամորթներու համբոյրը։

Ճարոններն ալ համբոյրներու տեսարանները կը կտրէին։ Կտրուած կտորներէն երկու հարիւր մեթր երկարութեամբ կոյտ մը գոյացաւ։ Այս ամբողջ կոյտը կը գտնուի Թոքիոյի նշանաւոր Այլասեռումի Թանգարանը։

Փարիզի մէջ, երկու սիրահարներ, ամերիկացի զբօսաշրջիկ մը և երիտասարդ ֆրանսացի պարուհի մը, Սէն գետի եզերքը, համբոյրի մը պահուն, իրենց հասարակական կարգը խանգարած ըլլալնուն կը գտնուին սկսած էր, ...

ԶԱՏԻԿ

Լուսոյ առտուն՝ տենչացող մի բարձունքի
Ցարեց աչքը, վեհս աղբիւր արցունքի,
Գողգոթային, հարցափորձով՝ թէ այնտեղ,
Յիսուս ի՞նչպէս եղաւ մարդոց վառ կանթեղ։

Ճամբայ կ'ելլէ հանդարտ քայլով դէպի վեր։
Հանգիստ կ'առնէ ու կը քալէ կարեվէր։
Ծերահաս մարդիկ արդեօք կը խորհի՞ն,
Ցաղբահարել սարակոյսներ շատ խոր, հին։

Ձիթենիի շարքը երկար ու թանձր
Առաջնորդեց հեզահեզ շատ բարձր։
Շուքին ներքեւ, ո՞վ անդորր է լիովին,
Ոչ մէկ ձայն կայ բացի շունչէն քոյլ հովին։

Բայց աւելի սուրբ հառաչներ կ'արձակէ,
Կարծես յանկարծ զարնուած ըլլար կայծակէ։
Պայծառ կաթիլ մը արցունքի սիրալիր,
Հազիւ կ'իյնայ, կը հանդարտի միտքն իր։

Դաշտ ու բլուր, հորիզոնին ընդմէջէն,
Իբրեւ խորհուրդ, շնչաս ու յաղթ Փրկիչէն,
Հեշտեր ունին։ Կը համբուրէ հող ու փայս։
Կաթիլ-կաթիլ աղօթքին մէջ հաւասն յայս։

Ուղեւորին կասկածները չարաղէտ,
Կը հալածին տեսարանին ցոլքին հետ.
Երկու փայտեր իրար գամուած անմարմին,
Փողոցի խունկ կը ծխայ բաց շիրիմին...

Նուակառոյց մէկ մէկ *խորա՞ն* են՝ արդէն.
Փուշերու տեղ, փառապսակ լուսեղէն,
Իր Հօրը մօտ ընդմիշտ դարձը Յիսուսի,
Գանձ անսպառ, ծով ցնծութեան եւ յոյսի։

Գահիրէ ԼԵՒՈՆ ՀԱԶԱՐԵԱՆ

ՀԱՅԵՐՈՒ ՏԵՂԱՓՈԽՈՒՄԸ

(Շար. Ա. էջէն)

Պուլկարահայ մը գործատէր եղած էր։ Թէեւ գործարանը գրաւած էին այնտեղ, բայց զինք հսկիչ կարգած էին. տուած էին իրեն հանգստեան ժամեր և լաւ պայմաններ։ Բայց այս ծերունին հիմա այլեւս հիասթափուած է։ Իր նախկին կեանքը կը փնտռէ և կ'անիծէ իր «փրկիչները»։

Բոլոր այս գաղթականները միեւնոյն խմորէն շաղուած չեն։ Ոմանց դժգոհութեան ակնարկելով երբ հարցնենք, թէ ինչո՞ւ եկաք, կը պատասխանէն.

— Մեր տեղը շատ լաւ էր. սոսկալի համայնավարութեան ձեռքէն ազատուելու համար եկանք հոս.— Այս բառերը կը կրկնեն՝ թերեւս բարենիշ մը կորզելու համար։

Ամենայն դէպս տխուր է հայերու տեղափոխութեան գործը, որուն ձեռնարկած են շարք մը օտարամոլներ, իբր թէ համայնավարութեան դէմ կը պայքարին. մինչդեռ հարուածը ուղղակի «հերոսաբար» կ'իջնէ հայ ժողովուրդի գլխուն։

Բարերար գործ մը պիտի ըլլար եթէ այդ հայ «փրկիչները» փոխանակ օտար հեռաւոր սուրբերու գովքը հիւսելու, իրենց ուժերը համադրէին հայ ժողովուրդը փոխադրելու Մայր Հայաստանի հողին վրայ։ Այսպիսով օժանդակած պիտի ըլլային իրենց տարաբախտ ցեղի դատին և պիտի արժանանային ապագայ սերունդի երախտագիտութեան։

Նիւ Եորք Ո.Ց.

ՋԱՀԱԿԻՐ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ
14 ԱՊՐԻԼ 1966

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑԱՇԱՐՔ

ՋԱՄԱԼԷՔ ԿԸ ՊԱՐՏՈՒԻ ԹԵՐՍԱՆԱՅԷՆ՝ 2ՈՎ 0

Թերսանա կը սկսի մրցումը արագ եւ կ'անցնի յարձակողականի, բայց ի զուր: Իր կարգին Ջամալէք եւս կը կազմակերպէ իր յարձակողականները եւ fանիցս կը սպառնայ Թերսանայի բերդին:

Երկու խումբերն ալ ամէն ջանք կ'ընէին՝ որպէսզի կէս մը նշանակեն եւ Ա. կիսախաղը վերջացաւ հաւասար արդիւնքով՝ 0–0: Բ. կիսախաղին Թերսանայի խումբը աւելի զօրացուց եւ կազմակերպեց իր յարձակողականները, մինչ Ջամալէք կը խաղար հաւասարութեան համար, ինչ որ շատ սխալ էր. որովհետեւ մրցումի վերջանալուն դեռ կէս ժամէն աւելի կար: Այս տեսնելով՝ Թերսանայի յառաջապահները խուճապեցուցին իրենց գրոհները ու 10րդ վայրկեանին Շազլի գլխու գեղեցիկ հարուածով մը նշանակեց Ա. կէսը: Ջամալէքը յանկարծակիի եկած՝ սկսաւ յարձակողականի, բայց հանդիպեցաւ զօրաւոր պաշտպանողականի: Եւ անմիջապէս Թերսանա անցաւ հակայարձակողականի ու 25րդ վայրկեանին Շազլի յաջողեցաւ նշանակել Բ. կէսը: Ջամալէքի շարքերուն մէջ կ'երեւի թեթեւ յուսահատութիւն մը՝ որ կը տեւէ fանի մը վայրկեան:

Մրցումը վերջանալուն 18 վայրկեան մնացած խայրի դուրս կ'ելլէ եւ Թերսանայ կը խաղայ 10 հոգիով: Ջամալէք չկրցաւ այս առիթէն օգտուիլ ու մրցումը վերջացաւ 2ով 0 ի նպաստ Թերսանայի: Այսպէսով Ջամալէք դուրս կ'ելլէ այս մրցաշարքէն:

ԱՀԼԻ ԴՈՒՐՍ ԿԸ ՀԱՆԷ ՕԼԻՄՓԻՔԸ՝ 1ՈՎ 0

Երկու խումբերն ալ միջակ խաղարկութիւն մը ցուցաբերեցին եւ այս մրցումը տեսակ մը փոխվրէժի մրցում մըն էր ու Ահլի դաշտ իջած էր յաղթելու համար որեւէ գնով ու իր խաղացողները ամէն ջանք ի գործ դրին: Ամենայն դիւրութեամբ ու թեթեւութեամբ կը տեղափոխուէին ու ամէնքն ալ ամէն տեղ էին դաշտին վրայ:

Կացութիւնը դժուարին էր Օլիմփիքի մարզիկներուն համար եւ մանաւանդ Էզզ էլ Տինին, որ անշարժութեան մատնուած էր Ահլիի յեսապահներուն կողմէ: Բայց կրցան fանիցս սպառնալ Ահլիի բերդին ու պէտք է նոյն յիշել թէ Մառուան կրցաւ իր պարտականութիւնը կատարել, մանաւանդ երկու ծայրերէն բարձրացած գնդակները ազատելով:

Մրցումը վերջացաւ Ահլիի յաղթութեամբ՝ 1ով 0 եւ այս կէսը նշանակեց Ապու Ղէտա 6րդ վայրկեանին գլխու գեղեցիկ հարուածով մը՝ գործընկերէն բարձրացած փասով մը: Այս կէտէն ետք Օլիմփիք անկարելին ըրաւ հաւասարելու համար, բայց ի զուր: Ուրեմն Օլիմփիք, որ լիկի առաջինն է, դուրս կ'ելլէ այս մրցաշարքէն:

ՎԱՀԱՆ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

ՊԷՅՐՈՒԹ

ԾՆՈՒՆԴ

Ուրախութեամբ կ'իմանանք որ Տէր եւ Տիկին Փարամազ Տօնիկեան բախտաւորուած են առջինեկ մանչ զաւակով մը եւ զայն կոչած Կիրակոս, նորածինին մեծ-հօր անունով:

Այս ուրախ առիթով մեր խնդակցութիւնները բախտաւոր ծնողաց եւ պապազանեւուն:

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Ուրբաթ, 8 Ապրիլ երեկոյեան, հաճոյքն ունեցանք խմբագրատանս մէջ ընդունելու այցելութիւնը սաղիմահայ ճարտարագէտ Պ. Պարգեւ Թոփճեանի, որ Ս.Մ.Հ. եկած էր որպէս զբօսաշրջիկ: Ան ծանօթացաւ խմբագրութեանս եւ աշխատակիցներուն, ու իր կարգին տեղեկութիւններ տուաւ հայ Երուսաղէմէն: Պ. Թոփճեան, որ իր ուսումը առած է Երուսաղէմի Ս. Թարգմանչաց վարժ-ին մէջ (Օշականի եւ Պէրպէրեանի օրով), ապա Լոնտոն եւ Ամերիկա, այժմ անդամ է Ս. Յարութեան տաճարի վերանորոգման յանձնախումբին (Հայկ. բաժին) որպէս ճարտարագէտ, ֆրանսահայ ճարտարապետ Ժ. Իւթիւճեանի (ընդհ. պատասխանատու) եւ ճարտ. Տիրան Ոսկերիչեանի հետ:

Յարգելի ճարտարագէտը Երուսաղէմ վերադարձաւ Երկուշաբթի, 11 Ապրիլին. բարի ճանապարհ կը մաղթենք:

«ՋԱՀԱԿԻՐ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տիկին Արաքսի Օհանեան (Գահիրէ) մէկական տարուան «Ջահակիր» կը նուիրէ՝ Պր. Յ. Խաչճեանի (Պէյրութ) եւ Պր. Օ. Թամճեանի (Սաօ-Փաւլօ, Պրազիլ):

ԳԱՀԻՐԷ

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ

նուիրուած

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

ՏԵՂԻ ԿՈՒՆԵՆԱՅ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Հինգշաբթի, 21 Ապրիլ 1966, երեկոյեան ժամը 9·30ին

Կազմակերպութեամբ

ՀԱՅ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱՍԻՐԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԿՈՒԱՆԵԱՆ ՍՐԱՀԻ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՍՐԱՀԻ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՊԱՏՐԱՍՏԱԾ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

որու ընթացքին

ՍԵԴԻ ԳՕԶՈՒՆԵԱՆ
ԿԸ ԲԵՄԱԴՐԷ
ԱՆՄԱՀ ՈՒԽՏԸ

խաղարկուներ

Վերապատուելի Սմիթ	ՍԵԴԻ ԳՕԶՈՒՆԵԱՆ
Սիրանոյշ Ազատեան	ՆՈՒԱՐԴ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ
Երէց. Միսիոնար	ԱՐԾՕ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Մազհար Շաքիր	ՆՈՒՊԱՐ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ
Լեւոն	ՆՈՒՊԱՐ ՊԱՀԱՏՐԵԱՆ
Յուշարար	Դիմայարդար—Բեմավար
ՍՕՆԱ ՆՈՐԻԿԵԱՆ	ԿԱՐՊԻՍ ԽԱՉԸՃԵԱՆ

Դերուսոյց—Բեմադրիչ—Ձայնագրութիւն
ՍԵԴԻ ԳՕԶՈՒՆԵԱՆ

Հայ հասարակութիւնը սիրով կը հրաւիրուի

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻԱ

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԲԱՑՄԱՆ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ ՄԻԼԻՈՆԱՒՈՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ
ԱՆԹԱՌԱՄ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ ԿԱՌՈՒՑՈՒԱԾ
ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

Աղեքսանդրիոյ Ս. Պօղոս-Պետրոս Եկեղեցւոյ բակին մէջ
Կիրակի, 24 Ապրիլ 1966ին Կ.Ա. ժամը 11·30ին

Նախագահութեամբ

ԹԵՄԻՍ ԲԱՐԵԽՆԱՄ ԱՌԱՋՆՈՐԴ

ԳԵՐՇ. Տ. ՄԱՄԲՐԷ ՍՐԲ. ԱՐՔ. ՍԻՐՈՒՆԵԱՆԻ

Ներկայութեամբ

ՅԱՐԱՆՈՒԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ՊԵՏԵՐՈՒ ԵՒ ՕՏԱՐ ՀԻՒՐԵՐՈՒ
ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՏ. ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԵՒ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆՑ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ

Հայ ժողովուրդի բոլոր զաւակները անխտիր կը հրաւիրուին յարգելու մեր միլիոնաւոր նահատակներու խնկելի յիշատակը, մասնակցելով համազգային սուգի եւ աղօթքի այս արարողութեան:

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

(Շարունակութիւն Ա. էջէն)

գտնուող երկիրներուն՝ երեւան եկաւ ամենուն համար պատեհութեանց հաւասարութեան եւ տնտեսական զարգացման կարեւորութիւնը:

Այս պատճառով՝ զարգացման շարուղին կը պարունակէ հարըստութեան աղբիւրներուն շահագործումը, ամէն միջոցներով ապահովելու համար արդիւնաւէտութեան բարձրագոյն աստիճանը եւ աւելցնելու՝ եկամուտը: Նախագահ Նասէր անգամ մը յայտարարած էր, որ հարցը կը վերաբերի միայն շարուղիի մը (փրոսեսիւս), վասնզի հոգիս գոհացում տուած ժողովուրդի կարգ մը պահանջներուն, երեւան կու գան անմիջապէս ուրիշ կարիքներ:

Տնտեսական զարգացման յըղացքը, նաեւ իբրեւ քաղաքական, սերտօրէն կապուած է տնտեսական թերզարգացումի սահմանման, որ անջատուած է որոշ թիւով ազդակներու, որոնք են.

ա) Անհաստական ցած եկամուտի միջոց մը.

բ) Կեդրոնացում հում նիւթերու եւ երկրագործական արտադրութեանց վրայ, իբրեւ տնտեսութեան հիմքերը.

գ) Տնտեսական կախում՝ յաբերաբար օտար տնտեսութեանց.

դ) Ժողովրդագրական խնդիրի մը գոյութիւն, առաւել՝ հաւասարակշռութեան պակաս, բնակչութեան եւ տնտեսական հարստութեան աղբիւրներուն միջեւ.

ե) Ծպտեալ անգործութեան մը գոյութիւնը.

զ) Արտադրութեան միջոցներուն յապաղումը եւ մասնագիտացման բացակայութիւնը, այսինքն՝ աշխատանքի եւ մանր դրամագլուխի բաժանում.

է) Տնտեսական թերզարգացման ուրիշ ազդակ մըն է ծընունդներու եւ մահացումներու բարձր տոկոսը (համեմատութիւնը) եւ սննդառումի մարդկային ցածութիւնը, առողջապահական արդիւնական միջոցներու եւ սպասարկութեան պակասը եւ կրթական մակարդակի ցածութիւնը:

Կեանքի մակարդակին ցածացումը, ի. դարու երկրորդ կիսուն, արդիւնքն է այն խրամատին, որ գոյութիւն ունի ճարտարարուեստականացած երկիրներուն միջեւ եւ այն իրողութեան՝ որ զարգացման ուղիի վրայ եղող երկիրները չարունակ կ'աւելնան:

Տնտեսական զարգացումը կը հայի տնտեսական այս յապաղումը հաւասարակշռել, ինչ որ կը նշանակէ ձեռնարկել միջոցառումներու՝ որպէսզի աւելնայ արտադրողական կարողութիւնը, հնարաւոր դարձնելու՝ որ անհատական արդիւնաւորումը բարձրանայ եւ ազգային եկամուտը կրկնապատկուի այդպէսով:

Այս միջոցներուն շնորհիւ, անհատը պիտի կարենայ աւելի ըսպառել եւ բարձրացնել իր կեանքին մակարդակը: Այլ խօսքով՝ տնտեսական զարգացումը եղանակ մը, միջոց մըն է, որով ազգային եկամուտը կ'աւելնայ՝ որոշ ժամանակաշրջանի մը մէջ:

Զարգացման համար Ծրագրողութիւնը (Փլանիֆիքասիոն) նպատակ ունի աւելցնել եկամուտը՝ աճող սպառման համեմատութեամբ: Արտադ[illegible]ը՝ իբրեւ հիմք պէտք է ունենայ ճարտարարուեստը եւ մանաւանդ ծանր ճարտարարուեստը: Ասիկա միակ միջոցն է՝ ազատուելու տնտեսական թերզարգացումէ, հետեւեալ պատճառներով.—

1.— Արտադրութիւնը (արդիւնաբերութիւն) իւրաքանչիւր քաղաքացիի կ'ապահովէ աշխատանք.

2.— Երկրագործական մարզին մէջ՝ կը նուազեցնէ ճնշումը.

3.— Որպէսզի տնտեսական զարգացման շարուղին կանոնաւորապէս զարգանայ, տնտեսական զարգացման տոկոսը (արտադրութեան յաւելում) պէտք է աւելի բարձր ըլլայ քան բնակչութեան աճի տոկոսը, եւ ասիկա կախում ունի ծանր ճարտարարուեստի մը ստեղծումէն: Ճիշդ է որ կան ուրիշ ազդակներ, որոնք դեր կը խաղան շարուղիին մէջ, ինչպէս թեքնիք եւ դաստիարակչական մակարդակի բարելաւումը եւ քաղաքական ու ընկերային կառոյցին փոփոխութիւնը: Սակայն, տրամադրումներու (էնվեսթիսման) եւ արտադրութեան մարդկային յաւելումը կը մնայ զարգացման շարուղիին հիմնական ազդակը:

Ծանր ճարտարարուեստը պիտի օգտագործէ հում նիւթերը եւ երկրագործութիւնը պիտի օժտէ գործիքներով եւ քիմիական արտադրութիւններով, այսպէսով՝ հաստատելու սպառման ճարտարարուեստներուն զարգացման հիմերը: Այլ խօսքով՝ ծանր ճարտարարուեստի մը հաստատման պատճառը կը նոյնանայ մեր երկրի ապագայի կերտումին:

Նկատելով որ առաջադրուած է կրկնապատկել ազգային եկամուտը տասը տարուան ժամանակամիջոցին մէջ, մեզի կը մնայ սպառումի եւ ընկերային սպասարկութեանց կարգ մը զոհել՝ զմեզ կեդրոնացնելով արտադրութեան տրամադրումներուն վրայ: Այս իրողութիւնը, մինակը, կրնայ ապահովել տնտեսական զարգացումը եւ աւելցնել համայնքներու արտադրողական կարողութիւնը: Հանրապետութեան Նախագահի պարտականութիւնները ստանձնելու առթին՝ Կամալ Ապտէլ Նասէր յայտարարած է.—

«Հինգ տարուան մէջ մենք անցանք Բարձր Ամբարտակի առաջին հանգրուանը: Ասիկա հանգրուանի մը պարզ պատրաստութիւնն է, որ կը հետեւի երկու միլիոն ֆէտտան հողի մշակման եւ երկրի ամբողջական ելեկտրաւորման: Առաջին Հնգամեայ Ծրագրի նպատակն է ծնունդ տալ այն ծանր ճարտարարուեստին, որ յաջորդ ծրագրին ժամանակ՝ կարող պիտի ըլլայ տարեկան երկու միլիոն թոնօ պողպատ արտադրել: Այս արդիւնքը կարելի պիտի ըլլայ ապահովել մեծ զոհողութիւններով եւ անհրաժեշտ է որ մենք սահմանափակենք սպառումը այնպիսի ձեւով մը՝ որ ունենանք արտադրութեան աւելորդ մաս մը:

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄ

Նախագահը աւելցուցած է, որ մեզի կ'իյնայ գտնել շահեցնել ընկերվարական համայնքին՝ յառաջիկայ հանգրուանի ընթացքին, այնպէս որ անոր արմատները խորապէս թափանցեն մեր առօրեայ կեանքին: Ինչ որ այժմ կը ցանենք պէտք է դիմանայ ապագայի փոթորիկներուն:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

Հարցը միայն տնտեսական զարգացման խնդիր մը չէ, այլ իրողութիւնն այն է որ ՍՄՀը, նկատի առնելով իր պատմական պայմանները, այն դերը՝ զոր կը խաղայ միջազգային դիւանագիտական բեմին վրայ եւ գաղութարարութեան ու Իսրայէլին ներկայութիւնը, ստիպուած մեկդի կը դնէ իր հարստութեան աղբիւրներուն եւ ուժերէն ոմանք՝ այդ զօրութեանց դէմ հակայարձակում պատրաստելու: Եթէ քննէինք այդ հարցը խորագոյնին կերպով, պիտի հաստատէինք որ վերապահուած մեր ուժերը յումպէտս ծախսուած չեն:

Եթէ քաղաքական գործունէութիւնը կարեւոր դեր մը ունի խաղալիք ազգային զարգացման յառաջիկայ հանգրուանին, շատ կարեւոր կէտ մըն է որ երեւան կու գայ.— անոնք՝ որոնք յանձնառու եղած են քաղաքականութեան մէջ՝ պարտին զանգուածին օրինակ տալ, օգնելով զերծելու սպառումը, ցոյց տալով յարգանք՝ հանդէպ աշխատանքին եւ թափ տալով հասարակաց գործունէութեան:

Անոնք, որոնք լծուած են քաղաքական գործունէութեան, պարտին ցոյց տալ՝

1.— Որ քաղաքական գործունէութիւնը զոհողութիւն է եւ զանգուածին մատուցուած ծառայութիւն, եւ ոչ թէ՝ հարստանալու կամ հռչակ շահելու եւ կամ կարեւոր պաշտօն մը ունենալու:

2.— Բացարձակ պարկեշտութիւն եւ նուիրում ժողովուրդի դատին համար:

3.— Ընդունակութիւն՝ նուիրումի զանգուածին հանդէպ եւ վերցնելու անոր պատասխանատուութիւնը:

Ա. Օ.

ՃԱՀԱԿԻՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

چاهاكير
جريدة أسبوعية
ص.ب ٢١١١ بالقاهرة ج.ع.م. - ت ٩١٥٠١٣
صاحبة الامتياز: السيدة عايدة سيروبيان (بالايان)

TCHAHAKIR
HEBDOMADAIRE ARMENIEN
B.P. 2111 Le Caire (R.A.U.) - Tél.915013
Adresse Télégraphique: TCHAHAKIR, Cairo
Rédacteur en chef: SARKIS BALAYAN

Արտօնատէր — ԱՅՏԱ ՍԵՐՈՎԲԵԱՆ
Սեփականատէր խմբագիր — ՍԱՐԳԻՍ ՊԱԼԱՅԵԱՆ

Հիմնուած 1948ին

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ ԹԻՒ 126 — ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 21 ԱՊՐԻԼ 1966 | ՀԱՏԸ ԶԵՐՈՒԲ 2,5 Եգ. Դհկ. կամ 25 Լիբ. Դհկ. | عدد رقم ١٢٦ – الخميس ٢١ إبريل ١٩٦٦

ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐԸ ՉԵ՛Ն ՄՈՌՑՈՒԻՐ...

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ԱՐԻՒՆՈՎ ՇԱՀՈՒԱԾ ՓԱՌՔ...

(ԱՊՐԻԼ 24Ի 51ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Ապրիլ 24ը տարեդարձն է, յուշատօնն է այն աննախընթաց ոճիրին, որ կը կոչուի Հայոց Ջարդը կամ այդ ջարդին սկզբնաւորութիւնը։ Ցեղասպանութիւն մըն էր, որ տեղի ունեցաւ հայրենակ երկրամասին մէջ՝ 1915 Ապրիլ 11-24էն սկսեալ մինչեւ 1918 Նոյեմբեր 11, վերսկսելու համար 1919ին՝ Հայաստանի արեւելքը, անկախ հռչակուած հայկական հանրապետութեան սահմաններուն վրայ, ու Փոքր Ասիոյ՝ Իզմիրի և Կիլիկիոյ մէջ՝ 1920էն 1923, մինչեւ որ այլեւս գրեթէ հայ չմնաց օսմանեան դարձած այդ հողերուն վրայ, բոլորն ալ ջարդուած, աքսորուած, փախած կամ վտարուած ըլլալով։

Ո՞վ յղացաւ, կազմակերպեց ու գործադրեց այդ անօրինակ նախճիրը։ Մարդե՞ր էին անոնք։

Այո՛, մարդեր էին, գլխաւորաբար տաճկացած հրեաներ (տէօնմէ), որոնք երիտասարդ թուրքերու (ժէօն-թիւրք) «Իթթիհատ վէ Թերագգը» (Միութիւն և Յառաջդիմութիւն) կուսակցութեան ղեկավարները դարձած՝ 1913ին ծրագրեցին միանգամընդմիշտ ձերբազատուիլ տեւաբար Իրաւունքէ և Արդարութենէ ճառող և Ազատութիւն հայցող հայութենէն՝ զայն բնաջնջելով։

Այս ծրագրին կազմակերպման և գործադրման եղանակներուն դաստառուները եղան գերման կայսերական միլիթարիստ ղեկավարները, անճիտման գործը յանձնելով «Համիտիէ» կոչուած հրոսակներու երկրորդ տիպին, քիւրտ աւազակներու և տաճիկ սոֆթաներու, որոնք կը վարէին խուժանը։

Օսմանեան կոչուած թուրք կառավարութեան պետերը — Էնվեր, Թալէաթ, Ճեմալ, Նազըմ, Պէհաէտտին Շաքըր, Ճաւիտ եւայլն —, որոնք նոյնինքն Իթթիհատը կը մարմնացնէին, գաղտնի հրահանգներով գործադրել տուին տեղահանուած հայ զանգուածներուն ջարդը։

Գործածուած միջոցները, բնաջնջելու համար մեր առաքինի և ազնուական ցեղը, պատմութեան ոչ մէկ սեւ էջին մէջ երեւցած են մինչև այդ և անկէ ետք եւս՝ մինչեւ այսօր։ Ո՛չ Ս. Բարդողիմէոսի ջարդերը, ո՛չ սեւամորթներու և կարմրամորթներու բնաջնջումը, ոչ ալ Հիթլերեան ոճիրները հրեաներու վրայ, չեն նմանիր հայկական ջարդերուն, իրենց ահաւորութեամբն ու հրէշայնութեամբը։

Կարծեցի՛ն, այդ դահիճները, թէ իսկապէս յաջողած են իրենց դժոխային ծրագրին մէջ։ Հայ չկա՛յ, հայկական հարց չկա՛յ, ազատութիւն և հող պահանջող չկա՛յ։ Ա՛լ պիտի չտառապէին Թուրքերը՝ նախանձի, ստորակայութեան և ընչաքաղցութեան ախտերէն. ա՛լ «կեավուր»ը իրենցմէ աւելի բնտիր զգեստներ պիտի չհագնէր, իրենցմէ աւելի լաւ ուտելիքներ պիտի չուտէր...։ Ա՛լ զանգակներ պիտի չըլլային ղօղանջող, որ իրենց մեղկ ու թուլամորթ ծոյլի ու այլասերածի քունը խանգարէին։

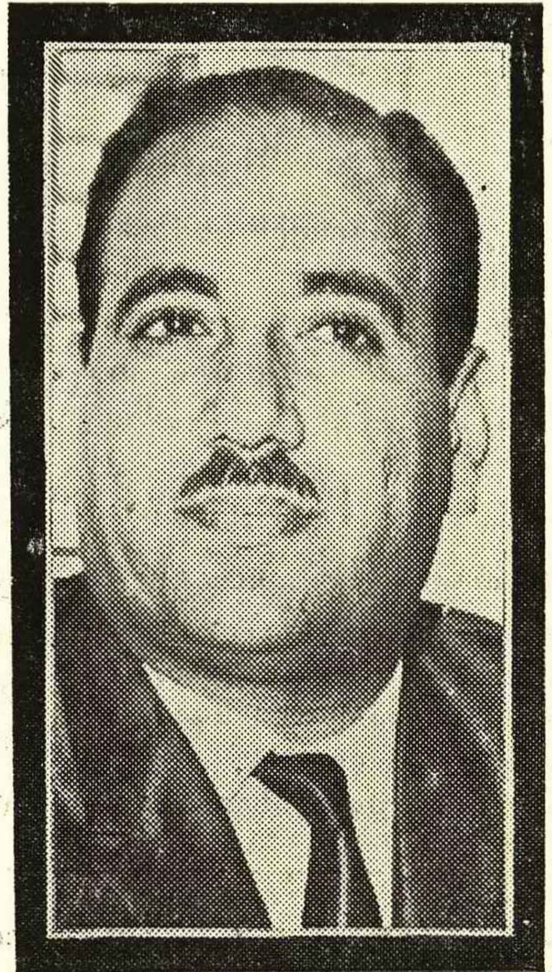
Կարծեցի՛ն, թէ մեռցուցին մեզ, թաղեցին մեզ, ընդմիշտ։ Սակայն, ո՛վ հրաշք, ի՜նչպէս կրկին յարութիւն առաւ հայ ցեղը, փիւնիկի նման մոխիրներէն, չէրիմներէն, անապատի ոսկորուտիքէն...։ Տէր-էլ-Զորը գերեզմանն էր, ըստ իրենց, հայ ժողովուրդին։ Բայց այսօր, տեսէ՛ք, բարգաւաճ քաղաք մը դարձաւ, հրաշքով...

Ու վերածնա՜ւ՝ յարուցեալ հայութեան հայրենիքը, իր Երեւանով, իր Լենինականով, Կիրովականով, Հրազդանով, Լուսաւանով և Ղափանով...

Ստեղծագործող ժողովուրդ և շինարար ազգ — հայը, այս անբացատրելի եակը, եթէ չյուսահատեցաւ քանդուածները վերաշինելէ, եթէ չկրցաւ պաշտպանել շինուածը, եթէ մանաւանդ չկըրցաւ նախատեսել որ Ջարդ ներկայ էր այս երկրի մակերեսին վրայ,

(Շար. տես էջ 2)

ՄԵԾ ԿՈՐՈՒՍՏ ՄԸ - ԱՊՏԷԼ ՍԱԼԱՄ ԱՐԷՖ

Հինգշաբթի, Ապրիլ 14ին, Պաղտատի ձայնասփիւռը հաղորդեց գոյժը. Իրաքի Հանրապետութեան Նախագահ Ապտէլ Սալամ Արէֆ մահացած էր ուղղաթիռի (հելիգոփթեր) արկածով մը, Պասրայի մօտ։

Էր Քուրնա սթատի հանդէսին ներկայ ըլլալէ և սիասնականութեան ու խաղաղութեան շուրջ կարեւոր ճառ մը խօսելէ ետք, ընկերակցութեամբ ներքին գործոց նախարար Ապտէլ Լաթիֆ էլ Տարաճիի, ճարտարարուեստի նախարար Մուսթաֆա Ապտալլայի, առաջին թիկնապահ Զօր. Զահէտ Մոհտ. Սալահի, ընդհ. քարտուղար Ապտուլլա Մեճիտի, ճար. փոխ-նախարար Ապտէլ Հատի Հաֆըզի, ելեկտ. ընդհ. տնօրէն Ճիհատ Ահմէտ Ցախըրի, Պասրայի կառավարիչ Մոհմ. Հայտրի և ուղղաթիռի 3 հոգինոց անձնակազմի, նստած է ուղղաթիռը, որուն կ'ընկերանային երկու ուրիշ ուղղաթիռներ՝ Իրաքեան պատուիրակութեան անդամները և լրագրողներ փոխադրող։

Մթնոլորտին գէշ պայմանները հազիւ հաստատած, երկու վերջին ուղղաթիռները ետ իջած են օդանաւակայան և ուղեցոյց աշտարակէն թելադրել տուած են Նախագահի ուղղաթիռի վարիչին՝ որ ետ դառնայ։ Պատասխանը եղած է՝ «Աւազակամրրիկի բռնուած ենք...»։

Ձեռնարկուած է փնտռտուքի ամէն կողմ ահազանգ. գիշերը վրայ հասած էր։ Առաւօտուն, երբ փոթորիկը հանդարտած էր, Պասրայի մօտ՝ օդանաւերը գտած են Նախագահի ուղղաթիռին բեկորները։ Ուղղաթիռը գետին իյնալով այրած էր և ճամբորդները անճանաչելի կերպով ածխացած էին։ Կարելի եղած է միայն նախագահին մարմինը առնել։ Զայն փոխադրած են Պաղտատ, ուր ԱՄՀի պատուիրակութեան հետ փութացած էր Մարաջախտ Ապտէլ Հաքիմ Ամէր։ Ան Իրաքի վարչապետ Ապտէլ Ռահման Պազզազի հետ կրեց դիակը մինչև ինքնաշարժը։ Թաղումը տեղի ունեցած է Շաբաթ, 16 Ապրիլ 1966։

Իրաքի մէջ պաշտօնական սուգ յայտարարուած էր։ Ամբողջ արաբաշխարհը սգաց այս մեծ կորուստը. հեռագիրներ կը տեղային ամէն կողմէ և պատուիրակութիւններ փութացին մասնակցելու յուղարկաւորութեան։

Նախագահ Ապտէլ Նասէր, Մարաջախտ Ամէրը Պաղտատ ղրկելէ ետք, անձամբ ալ ներկայացուց իր և ժողովուրդին ցաւակցութիւնները։ Հեռագիրներ ղրկեցին նաև ԱՄՀի նախարարները։ ԱՄՀի մէջ 7 օրուան սուգ յայտարարուեցաւ, Իրանի մէջ՝ հինգ օր, արաբական միւս երկիրներուն մէջ՝ երեքական օր։ Բոլոր աղօթարաններուն մէջ հոգեհանգիստ կատարուեցաւ։

ԻՐԱՔԻ ՆՈՐ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

Հանրապետութեան նախագահի պաշտօնին թեկնածուներն էին հանգուցեալին եղբայրը զօր. Ապտէլ Ռահման Արէֆ (որ Մոսկուայի մէջ իր բանակցութիւնները կէս ձգելով դարձաւ Պաղտատ), պաշտ. նախարար Ապտէլ Ազիզ էլ Օքէյլի և Պաղտատի պահակազօրքի հրամանատար Զօր. Սայիտ Սալիպի։

Թաղումէն ետք, Շաբաթ 16 Ապրիլի երեկոյեան, զօր. Ապտէլ Ռահման Արէֆ միաձայնութեամբ ընտրուեցաւ Հանր. նախագահ և ստանձնեց պատասխանատուութիւնները՝ կատարելով սահմանադրական երդումը և ընդունելով երկրին ու արտասահմանեան պետութեանց շնորհաւորանքները։

Ըստ Իրաքի սահմանադրութեան, վարչապետ Ապտէլ Ռահման էլ Պազզազ իր դահլիճին հրաժարականը ներկայացուց նոր նախագահին, որ անկէ խնդրեց շարունակել մինչև նոր կառավարութեան կազմուիլը, ինչ որ տեղի ունեցաւ Ապրիլ 18ին՝ գլխաւորութեամբ Պազզազին։

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

ՃԱՊԱՂԻՔՆԵՐԷՆ ՅԱՌՆԱԾ...

Գծագ. Ս. ՍԱՄՍՈՆԵԱՆԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՀԱՅՐԵՆԻ ԱՇԽԱՐՀ

ՆՈՐ ՆԻՒԹԵՐ Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Հայաստանի հանրապետութեան գրականութեան և արուեստի թանգարանը Վիէննայի Մխիթարեան միաբանութեան մատենադարանէն ձեռք բերած է միքրոֆիլմ մը, որուն վրայ պատճէնահանուած են 1871-72 թուականներուն Պոլսոյ մէջ լոյս տեսած «Եփրատ» երգիծական շաբաթաթերթի օրինակները, 16 թիւ, որոնք խմբագրուած են մեծ երգիծաբան Յակոբ Պարոնեանի կողմէ: Այնտեղ կան Պարոնեանի տասնեակ մը նշմարները, գրախօսականները, յօդուածները, որոնք դուրս մնացած են հեղինակին ցարդ լոյս տեսած ժողովա՛ծուներէն։

Այս գրութիւնները Պարոնեանի սկզբնական շրջանի գրականութեան լրացում հանդիսանալէ զատ, արժէքաւոր են հայ լրագրութեան զարգացման իրենց բերած նպաստի տեսակէտէն։

«Եփրատ»ի էջերուն մէջ Պարոնեան կը ներկայանայ իբրև հասուն երգիծաբան և հմուտ լրագրող։ Կը մերկացնէ ժամանակին բարքերը, կը ծաղրէ տգիտութիւնը, յետամնացութիւնը, մարդկային բնաւորութեան արատները։ Այս տեսակէտէն յատկանշական են «Եփրատայ բարկութիւնը իւր մուսային դէմ», «Օրինաւորութեամբ կործանինք» և այլ նիւթերը։ Այնտեղ՝ Պարոնեան խստօրէն քննադատած է «Փունջ», «Օրագիր», «Արարատ», «Մանզումէ» և պոլսահայ այլ թերթերու պահպանողական գիրքը ազգային յառաջդիմութեան, կրթութեան ասպարէզին մէջ և արձագանգած է ժողովուրդը յուզող հարցերուն։

Հ. Հ. Գ.

ԳԻՏԱԿԱՆ ՆՈՐ ԿԵԴՐՈՆ

Ազգային ծրագրային կոմիտէն, տնտեսութեան եւ ծրագրումի հետազօտական ինստիտուտի միջոցաւ, պիտի հիմնէ գիտական նոր կեդրոն, ուր պիտի քննուին արդիւնաբերական ուժերու զարգացման եւ բաշխումի, ուսողական եւ հաշուական բերնիք մեթոտներու օրհեզրման խնդիրները՝ երկրին տնտեսական կեանքին մէջ։

«ԵՐԵՒԱՆ» ԴԱՇՆԱՄՈՒՐԸ

Հայ մասնագէտներու կողմէ պատրաստուած են «Երեւան» դաշնամուրներու երեք նոր մոտելներ, որոնք մեծապէս գնահատուեցան երաժշտագէտներու կողմէ։ Անոնց կարծիքով՝ նոր մոտելներու երաժշտական մեքենականութիւնը եւ արտաքին տեսքը շատ աւելի լաւ են՝ քան հիներունը: Այս տարի Երեւանի գործարանը նոր մոտել 200 դաշնամուր պիտի արտադրէ։

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ (Շարունակութիւն Ա. էջէն)

եթէ իմաստուն չեղաւ կանխազգուշութիւն ի գործ ածելու, եղա՛ւ գոնէ տոկո՛ւն, տոկո՛ւն, մինչ տոկուն՝ հարուածներուն ու տառապանքին դիմաց, անմիջական կամ տեւական տուայտանքին առջեւ . . . :

Անշուշտ լաւ պիտի ըլլար, որ հայը չունենար թերացումներ չգործէր յանցանքներ, գիտնար Զարը իր դրան չմօտեցած՝ զարնե՛լ անոր..

Անշուշտ աւելի լաւ պիտի ըլլար, որ հայը մտածէր միատեսակ, գործէր միատեսակ, միացած ու միանական . . .

Բայց ի՞նչ ընել... որ չեղա՛ւ այդպէս...

Ատոր փոխարէն՝ եղաւ գերազանցօրէն ընդունակ՝ չմեռնելու, չսրբուելու, չկորսուելու : Ու վերականգնեց ինքզինք ու իր հայրենիքը՝ այս անգամ իմաստուն դաշնակցութեամբ մը Քեռիին հետ, հիւսիսի ազնիւ ու ազնուական ժողովուրդի մը հետ :

Միտասներորդ ժամու ինքնապաշտպանութիւնները, իրենց տխուր ելքերով և հերոսական երեւոյթներով, օրինակելի և պանծալի կռիւները՝ զոր տարինք՝ կը կազմեն մեր հպարտութիւնը։ Բայց աւելի մեծ հպարտութիւն կը հանդիսանան մեզի՝ վերականգնելու, վերակառուցուելու և կառուցելու մեր առհաւական-իսկական յատկութիւնները :

Ահա՛ այդ հպարտանք-յատկութիւններուն ուղիղ պտուղն հանդիսացող հրաշապատումը — որ կը կոչուի Սովետական Հայաստան — և գերեզման իջեցուած ազգին վերակենդանացումը՝ իրաւունք կուտան մեզի, որ Ապրիլ 24ի Մեծ Եղեռնին տարեդարձը չկոչենք սգատօն, այլ կոչենք Յուշատօ՛ն, Հրաշքի տօ՛ն, Փառքի տօ՛ն, Յաւերժատօ՛ն...

Բանաստեղծին ըսածին պէս՝ «կա՛նք ու կը մնա՛նք. .»

Առանց մոռնալու խրատուիլ Եղեռնի դառն դասերէն, ուխտելով չկրկնել սխալները, զորս գործեցինք գիտակցաբար կամ անգիտակցաբար, ուրանալով մեր Եսը և ջատագովելով Հաւաքականը, — Ապրիլ 24ի խորագոյն ու բարձրագոյն խորհուրդով՝ այլեւս «մնալ»է աւելի բաներ կ'ընենք մենք...

Մենք կը գործե՛նք, կը ստեղծենք, կը ստեղծագործենք, կը կառուցենք՝ խաղաղութեան համար, բարիքի համար, բարգաւաճումի համար, եղբայրութեան համար, երջանկութեան համար, հա՛յ հայրենիքի և հա՛յ ժողովուրդի գործերուն ու կեանքին ընդմէջէն, արժանանալու մեր կոչման լրումին, լուսարձակի ու ջահակիրի մեր դերին լիակատար ածումով, ազգերու, ժողովրդավար և ընկերվարական ազգերու ընտանիքին մէջ :

Ապրիլ 24ը՝ հայոց վերանորոգման, թարմացումին մեծ տօնն է : Տօ՛նը Յարութեան, տօ՛նը Յաղթանակի.. :

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Երկուշաբթի, 18 Ապրիլ, երեկոյեան, հաճոյքն ունեցանք խմբագրատանս մէջ ընդունելու այցելութիւնը ծագումով սաղիմահայ և լիբանանաբնակ յայտնի նկարիչ Փօլ Կիրակոսեանի, իր ազնիւ Տիկնոջ (նոյնպէս նկարչուհի Ժիւլիէթ) և քրոջաղջիկը՝ Օր. Զմրուխտի։

Արուեստագէտ ամոլը ծանօթացաւ խմբագրութեանս անդամներուն և աշխատակիցներուն, տեղեկութիւններ առաւ մեր գաղութի և շրջանակի գեղարուեստական կեանքէն ու իր կարգին խօսեցաւ Լիբանանի հայոց արուեստներուն և արուեստագէտներուն մասին: Մենք իրազեկ եղանք, որ նկարիչ Կիրակոսեան, դեռ երիտասարդ, ցուցահանդէսներ սարքած է Պէյրութ, Ֆլորանս, Լոնտոն, Փարիզ, Ֆրանքֆուրթ, Մարպուրկ, Հռոմ և Միլան։ Իր վերջին ցուցահանդէսը տեղի ունեցած է Պէյրութ, Մարտի վերջերը, միայն 35 նկարներով, որոնք—ինչպէս բոլոր ցուցահանդէսներուն—վաճառուած են ամբողջութեամբ։

Կիրակոսեանները տէր են չորս զաւակներու և կ'ապրին իրենց արուեստին եկամուտովը։ Փօլ Կիրակոսեան ծրագրած է ցուցահանդէս տալ նաև Նիւ Եորք և Գահիրէ, մօտ ժամանակէն։ Անցեալ տարի հրաւիրուած էր Ս. Հայաստան, բայց իր ցուցահանդէսները հնարաւորութիւն չտուին իրեն։ Պիտի այցելէ Մայր Հայրենիք ի մօտոյ։

Կիրակի, Ապրիլ 17ին, անոնք ներկայ եղան «Սալոն տիւ Գեր»ի բացման։ Իբրեւ թուրիստ՝ Կիրակոսեանները պիտի այցելեն Վերին Եգիպտոս եւ տեսարժան այլ վայրեր։ Ու կը վերադառնան Լիբանան՝ Կիրակի, 24 Ապրիլ, Աղեքսանդրիայէն։

Բարի ճանապարհ կը մաղթենք համակրելի արուեստագէտներուն եւ կ'ըսենք ցտեսութիւն։

42ՐԴ «ՍԱԼՈՆ ՏԻՒ ԳԵՐ»Ը

Կիրակի, 17 Ապրիլ կ.ե., Կեզիրէի իր պալատին մէջ, Արուեստի Բարեկամներու Ընկերութիւնը,— Մշակոյթի Նախարար Տոքթ. Ապտէլ Քատէր Հաթէմի նախագահութեամբ — բացումը կատարեց իր 42րդ «Սալոն տիւ Գեր»ին, մասնակցութեամբ 74 արուեստագէտներու (120 նկար և քանդակ): Հայ արուեստագէտներէն մասնակցած էին Աշոտ Զօրեան, Ս. Սամուէլեան, Բ. Կոճամանեան, Ս. Շահրիկեան և Ն. Իփէքեան։

Պիտի անդրադառնանք։

ՖՐԱՆՍԱ

ՓԱՐԻԶԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ՏՈՒՆԸ

Սկիզբէն ի վեր՝ փարիզահայ կազմակերպութիւններ իրենց հաւաքավայրը ըրած էին Հայ Ազգային Տան մասնաբաժինները, առանց վարձքի։ Այդ Ազգային Տան վարչութիւնը մէկէն որոշած է որ հայ կազմակերպութիւնները հեռանան անկէ կամ վարձք վճարեն։ Կազմակերպութիւնները ընդդիմացած են։

Ֆրանսահայ Մշակութային Միութիւնը, Ֆրանս. Երիտ. Միութիւնը, Հայագիտական Ուսմանց կեդրոնի վարչութիւնը, Ֆրանս. բանակի հայ կամաւորներու Միութիւնը և Հ.Մ.Ը.Մ.ի Շրջ. Վարչութիւնը միատեղ ժողով գումարելով (2 Ապրիլ 1966) բողոքած են եղած կարգադրութեան դէմ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ ՍՈՎԵՏԱՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԻՆ

Սփիւռքահայութեան հետ Մշակութային Կապի Կոմիտէի օրգան, հասարակական, գրական-գեղարուեստական պատկերազարդ եւ մեծադիր ամսագիր «ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ», ներկայ տարուոյ թիւ 2ի (Փետրուար) էջ 12-13ի վրայ, յայտնի մտաւորական, քննադատ, սովետահայ մէկէ աւելի հրատարակութեանց խմբագրութեանց անդամ եւ վաստակաւոր հասարակական գործիչ Պատրիկ Սելեանի ստորագրութեամբ արտայայտուած է «Ջահակիր» երկշաբաթաթերթի (1948-1963) եւ «ՋԱՀԱԿԻՐ» շաբաթաթերթի (1963էն ցայսօր) մասին, «Բեղմնաւոր Ուղի» յատկանշական խորագրի տակ:

Այս յօդուածին մէջ խօսուած է «Ջահակիր»ի ազգային-ընկերային ուղղութեան եւ անոր տարած պայքարներուն մասին՝ վասն յառաջդիմականութեան, խաղաղութեան, աշխատաւորութեան դասին, ընկերվարականութեան, արաբական յեղափոխութեան եւ հանրապետութեան, մայր հայրենիքին ու հայրենադարձութեան: Դրուատուած է «Ջահակիր»ի կատարած դերը սփիւռքահայութեան մէջ:

Խորապէս զգածուած ենք հայրենի մամուլի հոգածութենէն ու մեզի հանդէպ ցոյց տուած բարեացակամութենէն եւ հրապարակաւ մեր խոր շնորհակալիքը կը ներկայացնենք «Սփիւռքահայութեան հետ Մշակութային Կապի Կոմիտէ»ին, «Սովետական Հայաստան» ամսագրի խմբագրութեան եւ Ընկեր Պատրիկ Սելեանին։ Քաջալերուած այս ազնիւ վերաբերումէն, մենք պիտի շարունակենք մեր աշխատանքը, զոր կը նկատենք մեր պարտքը:

«ՋԱՀԱԿԻՐ»

ԺԸՆԵՒԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ՀԻՄՆԱՐԿԷՔԸ

Մարտ 27, Կիրակի օրը՝ Գեր. Տ. Սերովբէ Արք. Մանուկեան կատարեց յայտնի ճարտարապետ Պ. Եդուարդ Իւթիւճեանի կողմէ ծրագրուած հայ ոճով Եկեղեցիին հիմնարկէքի քարերուն օծումը, Ժընեւի մօտ Թրոնէքս կոչուած թաղամասին մէջ։ Շինութիւնը վստահուած է Զուիցերիացի երկու ճարտարապետներու։

Եկեղեցւոյ բարերարն է Լոնտոնաբնակ Պր. Յակոբ Թոփալեան (նախկին եգիպտահայ), և զայն կառուցել կուտայ ի յիշատակ իր ծնողաց։ Պիտի կոչուի Ս. Յակոբ:

Զուիցերիայէն և Իտալիայէն բազմաթիւ հայեր փութացած էին ներկայ ըլլալ արարողութեան։

Տեղական թերթերը կուտան մանրամասնութիւններ, հրատարակելով նաև պատկերը շինուելիք այս եկեղեցիին։

Զուիցերիոյ պետական բարձրաստիճան պաշտօնատարներ, կրօնական պետեր և քաղաքապետը ներկայ եղած են այս հանդիսութիւններուն և ճաշկերոյթին, որուն ընթացքին Ազգային Միութեան նախագահ Պր. Շառլ Փիլիպպոսեան խօսած է յանուն Զուիցերիա բնակող աւելի քան հինգ հարիւր հայերու։

ԱՇԱԿԵՐՏԱԿԱՆ ՓԱՅԼՈՒՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ

Պատասխանելով Հնդկաստանէն եկած հրաւէրին, Նուպարեան Ազգ. Վարժարանէն՝ «Շանքարի աշակերտական միջազգային ցուցահանդէսին» (գծագրութեան) մասնակցած էին տասը աշակերտներ։

Տուող աշակերտներուն անձամբ յանձնել պարգեւները։

Երկուշաբթի 28 Մարտի առաւօտուն, Նուպարեան Ազգ. Վարժարան փութացած էին Ս.առաջնորդ Ս. Հայրը և Պատ. Քաղ.

Ձախէն աջ՝ Մարօ Քէշիշեան, Սոնա Օգումուշեան, Տիկ. Այծեմնիկ Պօյաճեան եւ Յակոբ Քէշիշեան

Անոնցմէ երեքին՝ Սոնա Օգումուշեանի, Մարօ Քէշիշեանի և Յակոբ Քէշիշեանի նկարները գնահատուած և մրցանակի արժանացած են։ Այս ուրախ լուրը Հնդկաստանէն տեղեկացուած էր յիշեալ աշակերտներու անունին եկած նամակներով, ուր կը խնդրուէր անոնց նկարները և կենսագրական ամփոփ տեղեկութիւններ, որպէսզի կարելի ըլլայ երկու տարին անգամ մը լոյս տեսնող մեծածաւալ «Շանքարի պատանեկան արուեստի թիւ»ին մէջ տպել զանոնք:

Մրցանակներն ու վկայականները ղրկուած էին Գահիրէի Կրթական Նախարարութեան, ուրկէ տեղեկացուած էր վարժարան՝ թէ նախակրթարաններու ընդհ. տնօրէն Պր. Սամի Խալիլ կը փափաքի ներկայանալ վարժարան և բախտաւոր աշակերտներուն անձամբ յանձնել պարգեւները։

ժողովի անդամներէն պպ. Հայկազ Բիւրքճեան և Հրազդան Պալեան։

Աշակերտներուն կողմէ երգուած տէրունական աղօթքէն ետք՝ Տնօրէն պր. Տ. Պապիկեան աշակերտներուն խօսեցաւ աշխատանքի մասին և ի մէջ այլոց ըսաւ. «Ուշ կամ կանուխ՝ աշխատանքը անպայման կը վարձատրուի»։

Պր. Սամի Խալիլ հետեւեալ կերպով սկսաւ իր խօսքը. «Շատ ուրախ եմ՝ որ իմ առաջին այցելութիւնս կապուած է ուրախառիթ պարագայի մը, այն է՝ ձեր երեք աշակերտներուն պատուաբեր յաջողութիւնը Հնդկաստանի գծագրութեան մրցանքին և ես ինծի պատիւ կը համարեմ անձամբ յանձնել անոնց արժանի մրցանակները»:

(Շար. տես էջ 8)

ՀԱՅՈՑ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Հայը անգամ մըն ալ պիտի մեռնի
որ հայը ապրի...

ՓԱՐԱՄԱԶ

Կը զգայի՞ք, որ Աստուածորդիի փշոտ ճամբան և Գողգոթան է որ կը սպասէ ձեզի...

Կը զգայի՞ք՝ այնպէս ինչպէս զգացեր ու մարգարէացեր էր Ան, որպէսզի չորնա՜ն տատասկները, հարթուի՜ն խիճերը և ուղին մաքրուի՜ դէպի Յաւերժութիւն, դէպի Մե՛ծ Ժառանգութիւնը...

Իրօք, ճամբանե՛րը, որոնց վրայ կաթեցուցիք ձեր ոտներուն արիւնը, և ուր ձգեցիք ձեր եղունգները... Ճամբանե՛րը, որոնք անապատ էին ստեղծագործութեան սկիզբէն ի վեր... ահա՛ թրջեցան ձեր քրտինքովն ու ձեր արցունքովը, բեղմնաւորուեցան ձեր միսերովն ու ոսկորներովը... Ու դարձան ապա՜տ...

Ինչպէս Ան՝ յանձն առաւ իր եղբայրներուն մեղքերով բեռնաւորուիլ, իւրացնել զանոնք, կրել զանոնք անտրտունջ՝ իբրև խաչ, ապա զանոնք քաւելու համար լերան գագաթին, ընդ խաւար և ընդ փոթորիկ...

Նոյնպէս Դուք, ո՜վ լուսահեղձ հոգիներ, ո՜վ սուրբ սիրտեր, բեռնաւորուեցաք ձեր արիւնակիցներուն մեղքերովը, բըղջախոհութեան, ստրկամտութեան և ընչամոլութեան բեռներովը, ու բարձրացա՜ք, բարձրացա՜ք, վե՜ր... Վերերէն թափելու համար ձեր անբիծ արիւնը, որ մենք լուացուի՜նք...

Որ այլեւս մաքուր, ազատուած մեր աղտերէն ու կեղտերէն, մեր անխոստովանելի ախտերէն սրբուա՜ծ ներկայանանք պատմութեան...

Դուք մեռա՜ք որպէսզի մենք ապրի՛նք...
Ու ապրինք մաքուր...
Լոյսերու մէ՜ջ պաւկիք...
Երախտապա՜րտ ենք ձեզի...

ՀԱՅԿ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

ԱՊՐԻԼ 24...

Ա.

Ապրիլն աղուոր է այնպէս
Օրերուն հետ գարնանային՝
Երբ կեանքն անոյշ
Կը յորդի նայուածքներէն
մարդերուն...
Երբ ծաղիկներ կը բանան
Գեղեցկութիւնն իրենց քնքուշ,
Երբ կեանքը զերթ ճառագայթ
Կը հոսի հոգիներուն մէջ խոհուն
Ու զուարթուն սիրտերուն մէջ
մանուկներուն,
Եւ քրտնաթոր աչուկներուն,
Որ բուրմունքէն հողին՝
արբեր են կարծես:

Բ.

Ու Ապրիլի գիշերն իջաւ քնքշօրէն
Երդիքներուն վրայ բոլոր...
Ու ծիծաղը մանուկներուն՝
Ամէն մէկ տուն կը վերածէր
Ծով մը անհուն ցնծութեան...
Ու քերթողներ՝ նոճիներու
մէջէն հսկայ
Կամ լամբարի մ՚առջեւ հակած,
Կը պեղէին ներաշխարհը մարդուն
անհուն
Ու կ՚երգէին յոյսը շքե՜ղ օրերուն...

Գ.

Ապրիլն աղուոր է այնպէս
Լուսնալոյսի գիշերներուն...:
Ու խնկաբոյր Ապրիլի այդ գիշերին
Թշնամին մեր դարաւոր՝
Փորձեց ջնջել պատմութիւն մը
հոյակապ,
Որուն էջերն արիւնաներկ,
արեւաշող՝
Ձեր դրօշներ Ազատութեան
Ծածաներ են դար ու դարեր...։
Միլիոն մը հայեր ինկան
Միտ նահատակ ու անշիրիմ...
Ծիծաղն ու երգը մանուկներուն
Սուինահար նիչեր դարձան.
Գորովագութ մայրեր անթիւ,
Ու քերթողներ՝
Փոթորկաշունչ ու հրաշունչ
Որ երգեցին մեծարդպատ Ա.Բ.Գ.ով
Պատութիւնը մեր փառաւոր,—
Եղան զո՛հը անպատմելի մէկ
Ջարդի։

Դ.

Ապրիլն աղուոր է այսօր
Հողին վրայ մեր հայրենի...
Իբր վկայ մեծ Ջարդին՝
Կեա՛նք է ամբողջ Երեւանը
յար լուսավառ,
Ուր ամէն հայ կ՚ապրի ազատ՝
Նայուածքն ուղղած Արարատին...
Ամէն մանուկ կ՚ապրի այսօր
Երազն անոյշ իր պապերուն...։

ԳԵՂԱՄ ԵԱԳՈՒՊԵԱՆ

ԱՆԴՐԱԴԱՐՁ

ԻՐԱՏԵՍ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹԻՒՆ

(ԱՊՐԻԼ 24Ի ԱՌԹԻՒ)

Գրեց ՀԱՅԿ ՕՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Ազգերու կեանքին մէջ կան թուականներ, որոնք ազգին գոյութեան հիմը կը կազմեն: Մեր ազգային կեանքին հիմը կը կազմեն, օրինակ մեր Գիրերու Գիւտը, Վարդանանցը: Վարդանանց սերունդը գիտցաւ Սուրբ Դատով մը նախանձայուզուիլ, միանալ, մէկ ճակատ կազմել ու դիմադրել վտանգին:

Երբ հայ ժողովուրդը ենթարկուած էր երկու հզօր պետութիւններու ազդեցութեան, մէկը Բիւզանդիոն, իսկ միւսը Պարսկաստան, ու հայ ժողովուրդի գոյութիւնը վտանգուած էր, այն ժամանակ մէջտեղ ելան Մեսրոպ Մաշտոցը, Սահակ Պարթեւը և Վռամշապուհ Արքան: Տեղի ունեցաւ հայ Գիրերու Գիւտը, որով հիմը դըրուեցաւ հայ մշակոյթին ու հայ ժողովուրդի գոյութիւնը հաստատ խարիսխի վրայ զետեղուեցաւ ու փրկուեցան երկիրն ու ժողովուրդը: Ահա՛ այսպիսի գործեր կը կատարուէին, երբ հայ ժողովուրդը համախումբ կ՚ապրէր իր հայրենի հողին վրայ:

Անցան տարիներ ու անցան դարեր: Հայ ժողովուրդի վրայէն անցան շատ փոթորիկներ: Ունեցանք յաղթանակներ ու պարտութիւններ: Ու վերջ ի վերջոյ հասանք սա թուականին՝ Ապրիլ 24ին: Ամենէն Եղերական թուականը մեր պատմութեան:

Մեր թշնամին ուզեց բնաջնջել հայ ժողովուրդը առանց դաւանանքի, առանց սեռի, տարիքի ու կուսակցութեան խտրութեան: Իրենց պաշտօնական թուղթերէն յայտնի է որ հրամայուած ու կազմակերպուած էր վայրագօրէն ջարդել, ջարդել մինչև ամենավերջին հայը:

Այս կոտորումէն յիսուն տարի յետոյ, ի՞նչ ըրինք մենք՝ զոհուածներուն զաւակներն ու թոռները տարտղնուած՝ աշխարհի չորս կողմերը: Ոչի՛նչ ու ոչի՛նչ: Բանեցինք իրարու կոկորդէն, ձգած թշնամին, զիրար բզկտելու համար, ըսելով. «Յեղափոխութիւնը վնա՞ս բերաւ թէ օգուտ. Պապը Ալիի դէպքը օգո՞ւտ բերաւ թէ վնաս. Պանք Օթոմանի դէպքը պէ՞տք էր ըլլար թէ ոչ. Սարդարապատի մէջ մե՞նք կռուեցանք թէ դուք. Ալեքսանդրապոլի Դաշնագիրը պէ՞տք էր որ ստորագրուէր թէ ոչ...» Ապա՝ «Անթիլիա՞սը թէ Էջմիածինը»: Այսպէս, բիւզանդական վէճե՜ր, վէճե՜ր, որմէ ոչ մէկ օգուտ կայ մեր ազգային կենսական շահուն համար, այլ վնա՛ս ու կրկի՛ն վնաս:

Այժմ, ա՛լ հերիք են այսպիսի վիճաբանութիւնները: Մեր մտաւորականները պէտք է միանան այլեւս: Ինչպէս մեր Եղերաբախտ Մտաւորականները միատեղ նահատակուեցան՝ առանց կուսակցական ու դաւանանքի խտրութեան, այնպէս ալ պէտք է առանց խտրութեան մէկդի թողունք ամէն բան և մտածենք մեր գոյութեան մասին: Եղածը եղած է. անցեալը քննադատելուն մէջ ոչ մէկ շահ. պէտք է ներկային նայինք. այսօր ուրիշ ազգեր իրարու կը միանան՝ մէկդի թողելով իրենց միջև եղած տարակարծութիւնները՝ ի շահ իրենց հայրենիքին: Այսօր, այս ծերացած երկրագունդին վրայ, քանի քանի ազգեր միացած՝ իրենց ազատութիւնը կ՚առնեն, շնորհիւ իրենց միակամութեան ու միասնականութեան:

Մեր թշնամին դեռ չէ դադրած մեզ հալածելէ: Ատիկա պէտք է որ լաւ գիտցած ըլլանք: Ատոր փաստերը մէջտեղն են. պէտք չկայ կրկնելու. մեր թշնամին կ՚աշխատի գործնականօրէն: Իսկ մենք ի՞նչ կ՚ընենք: Մեր թերթերուն մէջ կու լանք, կը հայհոյենք՝ ինչ որ թշնամիին ոչ մէկ վնաս կը հասցնէ: Իսկ մեր բարեկամները՝ եթէ ունինք՝ մեր լեզուն չեն գիտեր (խօսքս օտարներու մասին է): Այսօր լեհացի կեմպարսքի մը՝ հայէ մը աւելի ազդուած մեր տառապանքէն, կ՚աշխատի մեր իրաւունքը պաշտպանելու: Ի՞նչ ըրինք մենք՝ ամբողջ գաղութահայութիւնը՝ իրեն օգնելու համար, ըլլայ նիւթապէս թէ բարոյապէս: Ո՞ր մէկ հայ հարուստը կամ միութիւնը ըսաւ. «Առ այս գումարը ու օգտագործէ ի նպաստ հայ դատին». մինչ անդին, Ամերիկայի մէջ եկեղեցի մը կը շինենք՝ հարիւր հազար տոլար ծախսելով. Պէյրութի մէջ դպրոց չէնեցինք՝ սաչափ հազար ոսկի ծախսեցինք: Ի հարկէ, ատոնք բոլորն ալ լաւ, բայց միայն ա՞յդ է մեր ազգին իտէալը, մեր երազը, մեր գործը:

Այդպիսի բաներով հայրենիք չի՛ շինուիր, հայկական դատը չի՛ լուծուիր. մենք ազգովին պէտքէ միանանք մեր մեծ իտէալին շուրջ և մեր թշնամիէն առնենք մեր իրաւունքը՝ մեր հայրենիքի մնացեալ մասը, տիրանանք մեր ամբողջական հայրենիքին: Այն ժամանակն է՝ որ արտասահմանի մեր բոլոր ձեռնարկները, եկեղեցի, դպրոց, ծերանոց, կ՚արդիւնաւորուին: Ապա թէ ոչ՝ պիտի գայ օր մը՝ որ բոլո՜րն ալ պիտի ամայանան, ինչպէս եղած է ու կ՚ըլլայ շատ մը երկիրներու մէջ՝ մեր ունեցած հաստատութիւններէն ներս:

Վերջապէս, պէտք է ձգենք այլեւս, թէ ո՞վ է յանցաւորը, ո՞վ է արդարը (թէև ո՛չ ան կայ և ոչ միւսը. ամենէն յանցաւորը մեր թշնամին է), այլ միակամ ըլլանք յաղթելու մեր թշնամիին: Այն ժամանակ՝ գալիք մեր սերունդները պիտի օրհնեն մեր յիշատակը ու ըսեն. «Մեր նախնիքը կրցան օգուտ քաղել Ապրիլ 24ի աղէտէն, յաղթելով մեր թշնամիին և կերտեցին մեր հայրենիքը»: Ու պիտի տօնեն Ապրիլ 24ը՝ իբրև յաղթանակի, հայրենիքի փառքին և հայ ժողովուրդի անմահութեան տօնը և պիտի գոչեն՝ «Յարգա՛նք քեզ, Ապրիլ 24ի նահատա՛կ ժողովուրդ»:

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՋՈՀԵՐԷՆ

ՄՈՒՐԱՏԻ ՎԵՐՋԻՆ ՕՐԵՐԸ

Կեսարիան իր ամբողջ շրջակայքով արիւն կուլար 1915ի տարեշրջանին. օրուան կառավարութիւնը Հայերու ազգային եւ ընկերական կեանքը ճանդելու համար ոչ մէկ միջոց կը խնայէր. յերիւրածոյ ապստամբութեան պատրուակին տակ, առանց խտրութեան, բոլոր Հայերը, կուսակցական եւ ոչ-կուսակցական՝ կ՚առաջնորդուէին բանտ: Ոստիկանութեան ցանց մը քաղաքը եւ գիւղերը պաշարած, տղամարդիկը կ՚ուղարկէր կեդրոնը, ուր բացուած էր արդէն մեծ «հաւատաքննութեան ատեանը պատժելու համար» ապստամբները. հեռաւոր քաղաքներէն կը բերուէին կասկածելի անհատներ —բանակ ղրկուած սպաներ, բժիշկներ — պատերազմական ատեանի բովէն անցնելու եւ աւելի մահուան գիրկը նետելու համար:

Եօթը երկար ամիսներ, այս շրջանի խեղճ Հայերը մահ փնտռած են. բզքտուած ոտքերու, ջախջախուած գանկերու վիրակապերու լուացքը բռած են խեղճ հայ մայրերը, արցունքոտ աչքով եւ ցաւոտ կուրծքով. եւ գիշերուան խոր լռութեան մէջ, հեռուէն, բանտի խորքէն հասած իրենց զաւկին, եղբօր եւ ամուսնոյն հսկայ զաւազաններու հարուածներու տակ զալարուն, աղեկտուր լաց ու վայնասուններ ապրած են երկար չլուսցող գիշերներով. իսկ լուսաբացին՝ բանտէն վերադարձած անկողիններու եւ լաթերու արիւնոտ լուացքը կը սկսէր, այսպէս շարունակ օրեր եւ ամիսներ կ՚ապրէին անոնք, իրենց տղամարդերու տանջալից Գողգոթան:

Զէքին՝ Տէր Զօրի կառավարիչը, նոր դարու Լէնկթիմուրը, այդ տարին ամբողջ մեր շրջանը սարսափեցուցած էր, «հայ արիւն», «հայ միս», «հայ մտածում» բոլորը պիտի փճացնէր, որովհետեւ անոր համար ծնած էր եւ իր կեանքի դերը այդ էր. երբ գիտնար որ իր երակներուն մէջէն կաթիլ մը զուտ արիւն կը հոսէր, առանց վարանման պիտի խլէր այդ երակը իրմէ եւ նետէր շուներուն, իր դիւային քրքիջով շարունակ այդ բանը կը կրկնէր, երբ ուէ հայ-անհատ իր սիրելիի չարչարանքին ականատես խնդրանք մը կամ գութ կը հայցէր իրմէ:

Այդ մարդ-գազանը կանգ առաւ օր մը, անունի մ՚առջեւ տեղւոյս կազմակերպութեան տետրակին մէջ նշանակուած, «Մուրատ». անմիջապէս կը հեռագրէ եւ կը պահանջէ զայն ներքին գործոց նախարարութենէն. չափազանց միամիտ էինք եւ չէինք հաւատար, որ «Մուրատ»ը պիտի յանձնէին անոր ձեռքը» բայց արդէն գիշերուան ու ժամերուն կը լսուէր բանտի դրան դղրդագին բացումը եւ հազարէ աւելի բանտարկեալներ, տժգոյն դէմքով բայց կորովի նայուածքով «Մուրատ»ը իրենց մէջ ունէին. ան խոշտանգուած էր այն գիշեր, զգայացունց եւ դժնդակ միջոցներով. այդ օրուան հարցաքննութեան ղեկավարողն էր Զէքին իր համախոհ արբանեակներով, մասնաւորապէս չէր մեկնած իր պաշտօնատեղին՝ Էվէրէկ եւ մնացած էր Կեսարիա: Հինգ հարիւր գաւազանի հարուածներու տակ, չէր արտասանած ոչ մէկ բառ. առաջին հարցումին թէ գաղտնիքները պէտք է ըսուին, ան պատասխանած էր. «Ես արդէն պէտք եղածը ըսած եմ ներքին գործոց նախարարութեան». պէտք էր այդ դիմադրող եւ գաղտնիք պահող ուժը ճղակտոր ընել. հերոսային ճիգեր ըրած են բոլորը, գոնէ աւելի բառ մը խլելու համար անոր բերնէն, բայց «Մուրատ» զգայազիրկ ինկած էր հարուածներու ուժգնութենէն եւ ուզած են վերակենդանացնել զայն: Բռնակալին արժանապատուութիւնը չէր

Մեծն Մուրատ

«Մուրատ» մնաց անպարտելի եւ հարուածները փշրուեցան անոր զօրաւոր եւ փառահեղ կամքին առջեւ: Բզքտուած էին անոր ոտքերը, պատռուած էր գանկը, բայց յեղափոխական մարդուն կրանիթեայ ընդդիմութեան առջեւ, արբած խելագարութիւնը եւ վայրենի բնազդը կքած, պարտուած եւ ձեռնթափ եղած էին: Ահա այդ գիշեր էր, որ զայն կը ղրկէին բանտ, մեզ մօտ եւ կը լսէինք նոյնիսկ բանտապահներու հիացումի փսփսուքները անոր հուժկու դիմադրութեան եւ տոկունութեան մասին:

Արդէն փոխադրուած էր բանտին հիւանդանոցը, ուր կազմակերպուած էին հայ բանտարկուած բժիշկներ, խոշտանգումներէն վիրաւորներու դարմանումին համար: Այդ օրը, աղետալի օր մը դարձաւ մեզի համար, այլեւս ըմբռնած էինք մեզի սպառնացող վտանգին ահաւորութիւնը, կորսուած էինք եւ մեր փրկութիւնը կախուած էր աքսորի ճամբուն եւ կախաղանի փայտին հետ:

Մուրատ հոն է, հիւանդներուն հետ, իր ոտքերուն մասերը բզքտուած են, հաշմանդամ եղած անկողին ինկած էր. բայց իրմէ աւելի կը մտածէր իր շուրջի երիտասարդ եւ պատանիներու վրայ. կ՚ուզէր միայն ինք դառնալ այդ բոլորի ներկայացուցիչը, մեռնիլ անոնց համար, միայն թէ փրկուին անոնք, ինչո՞ւ այդ անմեղ եւ պետանաս կտրիճները ենթարկուէին միեւնոյն տառապանքներուն. եւ որպէսզի իր շուրջիններուն հանգիստը չխանգարէ, չարտաբերեց ոչ մէկ հառաչանք՝ երբ երկու բժիշկներ կը կտրէին անոր ոտքին [illegible]: Այդ վայրկեանին մենք մեր ցաւն ու վէրքը մոռցած, ապրեցանք անոր [illegible] տառապանքը:

Ծեծի եւ տանջանքի շրջանէն ետք, սկսաւ պատերազմական ատեանի գործունէութիւնը. բանտարկեալները խումբ խումբ կը ներկայանային անոր առջեւ. տասնեակներ կը դատապարտուէին մէկ օրուան մէջ, կախաղանը արդէն սկսած էր հնձել մաս առ մաս մեր լաւագոյն ուժերը. բաւական ուշացած էին երկրորդ խմբակի վճիռները եւ բանտը երեւութապէս խաղաղած էր

(Շար. տես էջ 4)

ՔԱՋ ՀՈՎԻՒԸ

Գրեց Ե. ՍԻՐՎԱՐԴ

Տէր Ռէթէոս երբ յանկարծ արթնցաւ մղձաւանջային երազէ մը և ննջասենեակը կէս լուսաւորուած գտաւ, անհուն կարօտով լսել կարծեց Եկեղեցւոյ զանգակին անոյշ ձայնը, որ շաբաթներէ ի վեր լռած էր գիւղը որջացած զօրապետին հրամանով։ Ընդոստ ցատկեց անկողինէն՝ համակուելով այն վախով թէ ուշացած է այդ առաւօտ կանուխ եկեղեցին ըլլալու, վերջին ճաշակը տալու տեղահանուող իր հօտին։

Աչքերը ուղղեց պատուհանին և զարմանքով տեսաւ լիալուսինը, որ դիմացի լերան գագաթէն կը ժպտէր իրեն։ Կարօտով նայեցաւ անոր և յետոյ իր ժամացոյցին, և տեսաւ որ սլաքը նոր կ'անցնէր ժամը երեքէն։ Մօտեցաւ պատուհանին, պահ մը յամեցաւ, կրկին նայեցաւ «Աստուածավառ լապտերին» ու երգեց.— «Լուսի՛ն, լուսի՛ն, աչօքդ անքուն»... բայց չկրցաւ շարունակել, աչքերը անձրևեցին...։

— Այսքան չարիք ի՞նչպէս պիտի ներես գազանացած ազգին, ո՛վ Աստուած, աչքերը յառելով դէպի վեր՝ արտասանեց։

Ցուզուած, հոգին տագնապած՝ պատուհանին վարագոյրը կիսովի վար իջեցուց և վերադարձաւ մահիճին մօտ, բայց փոխեց միտքը, անցաւ գրադարանին առջև, բացաւ անոր մէկ փեղկը և վերցուց Ս. Գիրքը, անկէ ստանալու համար հոգեկան ույժ, որ սովոր էր ընել ամէն անգամ երբ հոգին տագնապէր։ Բայց այս անգամ խաղաղութիւն չգտաւ, կարծես հոգւով ու մարմնով աւելի ճնշուած զգաց։ Միտքը վերագրաւեց իր հօտի առաջին կարաւանի մորթոտումի ստոյգ լուրովը, որ տեղահանուած էր 20 օր առաջ, ոստիկան զինուորներու բիրտ ուժովը։

Գիւղը ամիսներէ ի վեր որջացած զօրապետը, Մէհմէտ Ալի, որ բարեացակամ մէկը կարծուած էր և որուն գոգը լեցուած էր գիւղէն հաւաքուած հարիւրաւոր ոսկիները, երկրորդ և վերջին տեղահանութիւնը արգիլելու համար, վերջին օրերուն դաժանացած էր, իր հայատեաց սև հոգիին կապոյտ ծալքերը սկսած էր հետզհետէ բանալ:

Տէր Ռէթէոսին մտահոգութիւնը իր կեանքի մասին չէր. ինք արդէն նուիրուած էր, ինքզինքը զոհած էր իր հօտին այն օրէն ասդին, երբ իր ճակատը սրբալոյս միւռոնով դրոշմեց Եպիսկոպոսը և կոչուեցաւ նոր անունով։ Իր հօտին երկրորդ տեղահանութիւնով գիւղը պիտի ամայանար, իր ճիգը, ամբողջ էութիւնը ի սպաս դրած էր, որ ան տեղի չունենայ, արգիլուի, որովհետև խորապէս համոզուած էր որ երկրորդ կարաւանն ալ առաջինին ճակատագիրը պիտի բաժնէ։

Ամսուան մը ընթացքին Տէր Ռէթէոս հալեր մաշեր էր, իր պարթեւ հասակը կքեր, հացէ ու ջուրէ կտրած էր և սակայն անյաղթելի դժուարութեանց առջև դեռ պարտութիւնը չէր ընդունած, ուր որ յոյսի, լոյսի նշան մը տեսած, անապարած էր հոն իր հօտի փրկութեան համար։ Չէր յամեցած ինքզինքը պատանդ առաջարկելու կարենալ ապացուցանելու իր հօտին հաւատարմութիւնը...

Այդ օրը, յետ միջօրէին, երբ վերջին դիմումին համար Թուրք մեծաւորին որջը ներկայացաւ, դեռ բերանը չբացած, անպատկառ զինուորականը աղտոտ բերանէն հոսեցուց.

— Ի՞նչ անբերս շան նման միշտ առջևս կը տնկուիս, որոշուած օրը պիտի մեկնիք ձեզ համար նշանակուած ապահով վայրը... Ասկէ աւելի ի՞նչ կ'ուզէք...։

Թուրքին այս ստահակ բիրտ, անողոք պատասխանը ռումբի նման պայթեցաւ Տէր Ռէթէոսի գլխին, բայց զսպեց ինքզինքը անոր երեսին չնետելու համար նորէն կուտակուած զայրոյթը։

— Առաջին կարաւանը ոչնչացուած է և դուք ապահովութեան մասին կը խօսիք, հազիւ կրցաւ նկատել տալ։

— Աւելի խօսք չեմ ուզեր լսել, գնա՛ և ժողովուրդդ պատրաստէ վաղուան ճամբորդութեան...։

Տէր Ռէթէոս զայրոյթը ակռաներուն տակ սեղմած, իսկ արցունքը՝ աչքերուն, քալած էր դէպի դուռը, ու յանկարծ ետ դարձած և լսելի ձայնով մը ըսած էր.

— Աստուած գայ ձեր ազգին հախէն...։

***

Առաւօտը նոր սկսած էր շառագունիլ երբ Տէր Ռէթէոս տունէն դուրս ելաւ և քայլերը ուղղեց դէպի եկեղեցի «Տէր զի բազում եղեն նեղիչք իմ» սաղմոսը շրթներուն, նշմարեց հեռաւոր բարձրացող զանգակատունը, որ համրացեր էր, լեզուն կարկամած։ Հասաւ եկեղեցւոյ արտաքին դրան, համբուրեց կարօտով վերևի խաչքարը ու երբ լսեց ներսէն աղօթողներու խուլ հեկեկանքը, ինքն ալ յուզուեցաւ, անոր զոյգ աչքերէն արտասուքի կաթիլներ հոսեցան։ Եկած էր իր յուսալքուած, դէպի մահ գլորող հօտին յոյս ներշնչելու, սակայն խորապէս զգաց որ ինքն ալ կարօտ է յոյսի։ Դժուարաւ զսպելով ինքզինքը ներս մտաւ ու յառաջացաւ աջակողմը, ուր շուրջառը ձեռքին կը սպասէր ծերունի ժամկոչը արցունքոտ աչքերով։ Ս. Սեղանի աջակողմի աստիճաններէն բարձրացաւ խորան, երկիցս համբուրեց, առաւ հաղորդութեան տուփը, զայն ևս համբուրեց ու երբ դարձաւ դէպի հեկեկացող ժողովուրդը՝ ինքն ալ փղձկեցաւ...

«Սիրելի ժողովուրդս», ըսաւ ու պահ մը կեցաւ ինքզինքին տիրապետելու համար, «ասիկա բոլորիս վերջին հաղորդութիւնն է,

(Շար. տես էջ 7)

Կանգնի՛ր անվեհեր ժողովուրդ
Եւ հաւատա, եւ տոկա.
Կայ քո վշտում վեհ խորհուրդ
Եւ խաչուածին մահ չկայ։

Վահան Տէրեան

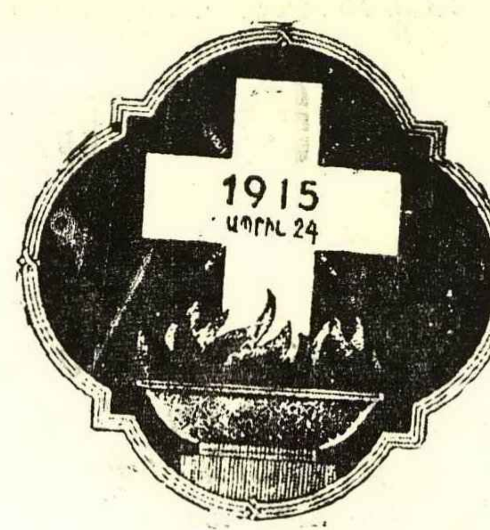
ԱՍՏՈՒԱԾ ՕԳՆԷ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ...

(Ապրիլ 24ի առթիւ)

Գրեց ՄԿՐՏԻՉ ԱՆԴՐԱՆԻԿ

«1914էն սկսեալ՝ համաձայն տրուած վկայութեան — պաշտօնական վկայութեան — որ ստացեր ենք մենք, թուրքերը սպաններ են սառնարիւն կերպով մէկ եւ կէս միլիոն հայեր — մարդիկ, կիներ եւ մանուկներ — նաեւ 500.000 յոյներ, առանց որեւիցէ գրգռութեան անոնց կողմէ»։

ՏԷՅՎԻՏ ԼՈՅՏ ՃՈՐՃ (14-10-1922)

Անգլիոյ վարչապետին վերևի լիարժէք և պերճախօս վկայութիւնը ամենայն հարազատութեամբ կը ցոլացնէ ճշմարտութիւնը, բացարձակ ճշմարտութիւնը։ Եւ կը կազմէ ջախջախիչ հերքում մը բոլո՛ր ուրացումներուն։

Եւ սակայն... յիսունևմէկ տարիէ ի վեր արդարութիւն չէ եղած հայոց։ Մինչդեռ հրեաներու ցեղասպանութեան պարագային՝ անմիջապէս վարձատրեցին զիրենք, արաբներէն գողցուած երկրամասով մը և Գերմանիոյ պարտադրուած միլիոնաւոր ոսկիի և այլ տուգանքներով։ Հրեաներուն թիկունք կեցող Ամերիկայի, Անգլիոյ և Ֆրանսայի շահերուն կը ծառայէր՝ այս կարգադրութիւնը...։

Մենք հայերս թիկունք չունէինք։ Եւ չունինք այժմ ալ։

Այլևս երևոյթներէն չենք խօսիր։

Բարեկամ զօրութիւններ երբեմն կը բարեհաճին իբրև ճատրակի քար գործածել հայութիւնը իրենց ուղղութեան համար։ Իսկ ուրիշ շատ շատերու շահուն ցարդ չի համապատասխաներ մեր խաչուած դատը, մեր ուրացուած բայց անտեղիտալի իրաւունքը։ Հակառակ այս անողոք իրականութեան չե՛նք յուսահատիր, չե՛նք լռեր և կը շարունակենք աղաղակել շահամոլ և անաստուած մարդկութեան երեսին,— արդարութի՜ւն, արդարութի՜ւն...։ Եւ մեր արդար ձայնը ճանճի բզզիւնի տեղ իսկ չեն սեպեր միջազգային Արշակաւանին մէջ...։

* *

Կ'ողբանք յաւիտենապէս մեր անդարմանելի վիշտը, որ զարհուրանքով և սրբազան ցասումով կը համակէ մեզ։

Ցիսնամեակին ամենուրեք աղօթեցինք, պոռացինք, գոռացինք և ի՜նչ ցաւագալար լուտանքներ թափեցինք վատ ցեղասպան Թուրքին դէմ։ Կէս դարու անզօր լռութենէ ետք. սրբազան զայրոյթի ամպրոպը՝ որ փայլատակեց, բողոքի մեծ ալիքը՝ որ բնականօրէն և տարերայնօրէն պոռթկաց սփիւռքէն մինչև Ս. Հայաստան, անարդարութեան սիւնին զամեց Թիւ մէկ ազգասպանը։ Աշխարհի մարդոց մեծամասնութեան անծանօթ կը մնար մեր անպատում տառապանքը և բոլոր մարդիկ գիտցան, թէ Հիթլերէն քսանհինգ տարի առաջ երկու միլիոն անմեղներ մեռած են երևակայելի և աներևակայելի բոլոր տեսակի մահերով. ահռելի՝ նոյնիսկ Նացի սարսափներուն հետ բաղդատուած։

Համաշխարհային խղճմտանքը պահ մը... խլրտեցաւ։

Այսքա՛ն միայն...։

Մարդիկ քիչ բան գիտէին կամ գրեթէ ոչինչ՝ միջազգային կրկէսին կամ աւելի ճիշդը շամբուտին (ճընկըլ) մասին։ Այժմ կատարելապէս լուսաբանուած են... մեր եղերական մեծ պոռթկումով։

Մեր բոլոր թափօրները, մեր բոլոր սրտաբուխ հոգեհանգիստները, մեր բոլոր շռնդալից ճառերը և մեր բոլոր հոյակա՜պ գրութիւնները կը դառնան նպատակազուրկ, նպատակավրէպ և ոչինչ եթէ... նոյն ոգիով չշարունակենք յիսնամեակի խորհուրդը։ Մենք մէկ ենք և կը տուայտինք նո՛յն ցաւէն և նո՛յն անհուն վիշտէն։

Արդեօք կարելի էր երևակայել հայ մը, որ այս դժոխային ապրումներուն անտեղեակ ըլլար և փորձէր դէմ երթալ վեհափառ զոյգ կաթողիկոսներու հրահանգին։ Դժբախտաբար գտնուեցաւ այդ բարեծաղիկ միակ հայը, նոր պր. Հինգ առ Հարիւր մը։ Եւ... դեռ կը շարունակէ։

Մեր միասնական ճակատին մէկական բողոքին դէմ, Թալէաթներուն յաջորդները անզօր կատաղութեամբ մոլտացին և ջանացին հերքել։ Տեղ-տեղ հայհոյեցին, երբեմն ողոքել փորձեցին մեզ կեղծ ու պատիր փաստարկութիւններով։ Սպառնացին ալ՝ ըսելով, եկէ՛ք առէք ձեր հողերը...։ Զարմանալի կամ... ըմբռնելի հետևողութեամբ կ'ուրանան ջարդերու գոյութիւնը և կառչած կը մնան իրենց անարգ նուաճումին։ Ցաջողութիւն մը արձանագրեցին. կրցան արգիլել Պէյրութի հսկայ թափօրը։ Եւ դեռ կը ջանան Հայաստանի յուշարձաններուն և հնութիւններուն աւերակներն իսկ սրբել գետնին երեսէն, կարծես հետք չթողելու համար Արմէններէն։

Թուրքը նոյն թուրքն է և ահաւոր գաղտնիք մը յայտնած չեմ ըլլար եթէ գրեմ, թէ կ'որոճայ լրացնել իր հրէշային առաքելութիւնը, ապագային, եթէ... Թանգրըն կամենայ։ Սակայն Թանգրըը, Ալլահ, Եհովա, Աստուած կամ է, պիտի չկամենայ։

Աստուած այլ բան պիտի կամենայ։ Ո՞վ կրցեր է բացարձակ ճշմարտութեան և գիտութեան

(Շար. տես էջ 5)

ՄՈՒՐԱՏԻ ՎԵՐՋԻՆ ՕՐԵՐԸ

(Շար. Գ. էջէն)

կարծես. գիշերային հարցաքննութիւնները եւ խոշտանգումները վերջացած ըլլալով, քով քով կուգային, զիրար կը քաջալերէին եւ կը կազմէին պզտիկ խմբակներ՝ ու կ'երգէին «Պարզիր Աղբիւր»ի նման աւուր պատշաճի երգեր։ Մուրատը ամենուս մօտ էր, իր դիմագիծերէն, նայուածքներէն կ'ուզէին ներշնչումներ ունենալ, անոր անվրդով՝ կեանքի եւ մահուան նոյն ձեւով նայող երեւոյթէն եւ յայտնած քաջալերող խօսքերէն, մեր մէջ կը ստեղծուէին մահը դիմաւորելու կարելիութիւններ ու գալիք նոր օրերու հաւատքը եւ մեծ ազատագրութեան օրը. իսկ եթէ մենք չկարողանանք տեսնել, մեր վաղուան սերունդին ճամբան գոնէ մասամբ մը կը հարթէին մեր տանջանքներն ու զոհողութիւնները:

Մութը երբ կոխէր, բանտի բնակչութիւնը քնանալէ առաջ, կը համախմբուէր իրիկնամուտի ժամերգութիւնը կատարելու: Կղերը, բժիշկը, հաւատաւորն ու անհաւատը հոն էին, մէկ ծունկով եւ յուզումով «անծանօթ»ին զերբնական միջամտութիւնը հայցելու, իրենց արտառուչ «եկեսցէ»ովը. հոն էր Մուրատ, բարի հաւատաւոր յեղափոխականը, նոյնացած էր իր ժողովուրդի տանջանքի, փորձութիւններուն, անոր աղօթքներուն եւ մրմունջներուն հետ. ան գոհ էր կեանքի այս ձեւէն եւ կը բաժնէր գոնէ իր պաշտած ժողովուրդին մարտիրոսութեան վերջին գալարումները.

Բանտը ամբողջ խաղաղ քունի մէջ էր 1915 Յուլիս 25ի գիշերը։ Առտուան ժամը վեցն էր, երբ զինուորական խումբի մը համաչափ քայլուածքը կանգ առաւ բանտի դրան առջեւ. դուռը բացուեցաւ եւ բանտապահը ներս առաջնորդեց ոստիկանները, նախապատրաստուած անունները անկողիններուն մօտ... ընդհանուր սարսափ եւ սահմռկեցուցիչ լռութիւն տիրեց ամէն անկիւն՝ շունչերնիս բռնած, իւրաքանչիւրս կը սպասէր իր կարգին. այդ գիշեր 8 երիտասարդներ բաժնեցին մեր գրկէն, տանելով դէպի կախաղան։ Մուրատ հետեւեալ օրը, բոլոր գացող երիտասարդներու պարագաներուն կ'այցելէր եւ իր մխիթարանքի խօսքերը կ'ընէր. անոնց մահը կը նկատէր անմահութիւն, կը շեշտէր իւրաքանչիւրին ինկած ճամբուն գեղեցկութիւնը. ինչքան հանդարտ եւ բնական էր իր արտայայտութեան մէջ, կարծես թէ յուզում եւ յուսահատութիւն բռնած բանը չկար իր ճակտին վրայ, ան հաստատուած էր իր կարգին այդ սեղանին վրայ ողջակիզուելու նոյնակամ մտքին հետ։ 24 ժամ չանցած. Յուլիս 26ի գիշերը, ժամը 2ին, բանտի կիսամութին մէջէն երկու ոստիկաններ կը շարժէին եւ կ'արթնցնէին Մուրատը. ան ցատքեց անկողնէն ու քալեց անոնց հետ ժպտուն եւ բոլորովին անտարբեր. անոր հասակը աւելի շեշտուած, քայլերը աւելի ուժգին էին: Այդ օր, իր երիտասարդութիւնը կ'ապրէր. Սասունի լեռներուն վրայ կռուող հերոս Մուրատն էր, որ կը քալէր մութին մէջէն եւ կը գծէր մեր առաջ այդ լուսաշաւիղ ճանապարհը, որ փառք եւ դժուարանցանելի էր մեզի համար. մեր սրտերը պիտի պայթէին կարծես, երբ մտածէինք այդ գահավէժ անդունդի մօտիկութեան. այդ գիշեր ան հարթեց մեր ուղին, գնաց հոն, կախաղանի սիւնին առջեւ ծնկաչոք աղօթեց,— ականատեսները կը պատմեն այս բոլորը — ըսելով «Տէր, ների՛ր անոնց, որովհետեւ չեն գիտեր թէ ինչ կը գործեն»: Վայրագ ամբոխը մագլցած տանիքներու եւ սիւներու վրայ, պատկառանքով դիտած է այս մարդուն մահուան հանդէպ ցոյց տուած հեզահամբոյր եւ հերոսական կեցուածքը։

Մեր յեղափոխական պատմութեան մէջ քալեց ան անսայթաք իր սիրած ժողովուրդին հետ, պաշտպանեց անոր Դատը հերոսական պայքարներով. ան չմոլորեցաւ փառքի եւ պաշտօնատենչներու խաբուսիկ երեւոյթներէն, այլ հաւատքը կուրծքին, ժպիտը դէմքին, քալեց խիզախ ու անվեհեր:

Այն աղետալի Յուլիս 26ի գիշերէն ետք, աշխարհի չորս կողմերուն յանձնուեցաւ անոր աճիւնները, նոր սերունդը պիտի չկրնայ հետքը գտնել այդ փոշիներուն, բայց անոր յեղափոխական գործունէութեան անմահ խոյանքները, մեր Ազատագրութեան Դատին հանդէպ ունեցած ուխտաւորի կեցուածքը, մեզի կը թելադրեն ուղղուիլ դէպի իր նախասիրած «Սոցիալիստական Հայրենիք»ի նպատակակէտին: Միայն այս ուղղութեամբ է որ կրնանք իր յիշատակը յարգած ըլլալ. ահա այն ատեն Մուրատի ծափ եւ փառք չսիրող հոգին պիտի ստանայ իր վերջնական գոհացումը:

ՍԵԴՐԱԿ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆ
(Բանտակից մը)

ԴԵՍՊԱՆ ՄՈՐԿԸՆԹԱՈՒԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԷՆ

(ԻԵ. ԳԼՈՒԽ)

ԹԱԼԷԱԴ ԿԸ ՅԱՅՏՆԷ ԹԷ ԻՆՉՈ՞Ւ «ԿԸ ՏԱՐԱԳՐԷ» ՀԱՅԵՐԸ

Հայկական խուժդուժութիւններուն պատմութեան՝ իրենց բոլոր զարհուրելի մանրամասնութիւններով մինչեւ ամերիկեան դեսպանատուն հասնիլը՝ ատեն անցաւ։ Յունուարին և Փետրուարին հատակոտոր տեղեկագիրներ սկսան հասնիլ, բայց նախ միտքերը տարուեցան զանոնք նկատել սոսկ նշանները անկարգութիւններու, որոնք հայկական նահանգներուն մէջ կը տիրէին տարիներէ ի վեր։ Երբ Ուրմիայէն տեղեկագիրներ եկան, թէ՛ Էնվէր և թէ՛ Թալէաթ մերժեցին զանոնք՝ իբր այլանդակ չափազանցութիւններ. նաեւ երբ, առաջին անգամը ըլլալով, լսեցինք Վանի խառնակութիւնները, այդ թուրք պաշտօնատարները յայտարարեցին թէ՝ ատոնք ամբոխային ըմբոստութենէ աւելի բան մը չէին, զոր իրենք շուտով պիտի զսպէին։ Հիմա կը զգամ, ինչ որ այդ առաջին ամիսներուն մէջ նշմարելի չէր, թէ թուրք կառավարութիւնը որոշած էր այդ լուրերը կարելի եղածին չափ երկար ատեն ծածկել արտաքին աշխարհէն։ Նպատակը որոշակի ա՛ն էր՝ որ Եւրոպա և Ամերիկա հայ ցեղին բնաջնջումը կը լսէին՝ այդ բնաջնջումը կատարուիլ լմննալէն ետքը միայն։ Որովհետեւ Ամերիկա այն երկիրն էր՝ զոր թուրքերը մասնաւորաբար կը փափաքէին անգէտ պահել, անոնք կը գիջանէին ամենէն անպատկառ խուսափողականներուն, երբ կացութեան վրայ կը խօսէին ինծի կամ պաշտօնէութեանս հետ։

Ապրիլի սկիզբները, կառավարական իշխանութիւններ Պոլիսի մէջ ձերբակալեցին երկու հարիւրի չափ հայեր և զանոնք երկիրին ներսերը քշեցին։ Այդ տարագիրներէն շատերը մտաւորական և ընկերային գործիչներ էին, ինչպէս նաեւ կարեւոր դիրքի տէր անձեր՝ ճարտարարուեստի և դրամական աշխարհին մէջ։ Այդ անձերէն շատերը կը ճանչնայի և հետեւաբար անձնապէս կը շահագրգռուէի իրենց դժբախտութիւնով։ Բայց երբ անոնց աքսորուելուն մասին Թալէաթին խօսեցայ՝ ան պատասխանեց թէ՝ կառավարութիւնը ինքնապաշտպանութեան համար կը գործէր։ Վանի հայերը, ըսաւ, իբր յեղափոխականներ ցուցուցած են արդէն իրենց կարողութիւնները. գիտէր թէ՝ Պոլիսի այդ գործիչները ռուսերուն հետ կը թղթակցէին և ինք ամէն պատճառ ունէր վախնալու որ՝ անոնք ապստամբութիւն մը յարուցանէին կեդրոնի կառավարութեան դէմ։ Հետեւաբար, ապահովագոյն միջոցն էր՝ զանոնք Էնկիւրի և կամ ուրիշ քաղաքներ ղրկել։ Թալէաթ կը ժխտէր թէ՝ ատիկա մէկ մասն էր խորհրդածուած ընդհանուր ծրագիրի մը՝ քաղաքը մաքրելու համար հայ բնակչութենէն, և կը հաւաստէր՝ որ Պոլիսի հայ հասարակութեան նեղութիւն պիտի չտրուէր։ Բայց շատ չանցած, երկիրին ներսերէն հասնող տեղեկութիւնները աւելի յատկանըշական և աւելի վրդովիչ դարձան։ Դաշնակից նաւատորմիղին Տարտանէլէն ետ քաշուիլը՝ որոշ փոփոխութիւն մը առաջ բերաւ մթնոլորտին մէջ։ Մինչեւ այդ ատենը, բազմաթիւ նշաններ կային՝ որ իրերը լաւ չէին ընթանար հայկական նահանգներուն մէջ. սակայն, երբ վերջապէս վճռականօրէն հաստատուեցաւ՝ թէ Հայաստանի աւանդական բարեկամները՝ Մեծն Բրիտանիա, Ֆրանսա և Ռուսիա ոչինչ չէին կրնար ընել՝ օգնելու համար այդ տառապող ժողովուրդին, դիմակը սկսաւ անհետանալ։ Ապրիլի մէջ, յանկարծ զրկուեցայ՝ ամերիկեան հիւպատոսներուն հետ հաղորդակցելու համար ծածկագիր գործածելու առանձնաշնորհումէն։ Նաեւ ամենախիստ գրաքննութիւն հաստատուեցաւ նամակներուն։ Այս տեսակ միջոցներ՝ միա՛յն այն կրնային նշանակել՝ որ Փոքր Ասիայի մէջ դէպքեր կը պատահէին, զորս կառավարական իշխանութիւնները որոշած էին ծածկել։ Բայց անոնք չյաջողեցան։ Թէեւ ճամբորդելու դէմ ամէն տեսակ արգելքներ հաստատուեցան, բայց կարգ մը ամերիկացիներ, գլխաւորաբար միսիոնարներ, յաջողեցան ճամբայ գտնել։ Անոնք ժամերով կը նստէին գրասենեակս, և, արցունքը հոսելով իրենց երեսէն վար, կը պատմէին ինծի այն սարսափները՝ որոնցմէ անցած էին։ Անոնցմէ շատերը, թէ՛ այրեր և թէ՛ կիներ, գրեթէ հիւանդացած էին։

. . . .

Ասոնցմէ մէկ քանիներ, ինծի նամակներ բերին ամերիկեան հիւպատոսներէն, ատոնք իրենց պատմութիւններուն ամենէն զարհուրելի մանրամասնութիւնները կը յայտնէին, ուրիշներ ալ աւելցնելով՝ զորս կարելի չէ հրատարակել։ Եւ այս բոլորէն յստակօրէն աս տպաւորութիւնը յառաջ կու գար որ Թուրքերու գեհենային ապականութիւնը և անգթութիւնը ինքզինքը գերազանցած էր։ Ուրիշ յոյս չկար, կ'ըսէին անոնք ինծի, փրկելու համար շուրջ 2,000,000 անհատներ, ջարդէ, անօթութենէ և ուրիշ աղէտներէ, բայց եթէ Միացեալ Նահանգներու բարոյական ազդեցութիւնը։ Դատապարտուած ազգին բանագնացները կը յայտարարէին, որ եթէ ամերիկեան դեսպանը չկարենար համոզել Թուրքերը, որ սանձ մը դնէին իրենց քանդիչ կարողութեան, բովանդակ ցեղը պիտի կորսուէր։ Ոչ միայն Ամերիկացի և Գանատացի միսիոնարներ թախանձեցին ինծի որ միջամտեմ, այլեւ իրենց գերման պաշտօնակիցներէն շատեր։ Ամէնքն ալ հաստատեցին ամենէն զարհուրելի բաները, որոնք արդէն պատմուած էին ինծի, և ամբաստանեցին իրենց սեփական հայրենիքը, թէ գութ չունէր, և ոչ ալ պարտկեցին այն նուաստացումը, զոր կը զգային իբր Գերմանացիներ, այսօրինակ տմարդութեանց կարող ժողովուրդի մը զինակիցները ըլլալուն համար, ամենքն ալ շատ աղէկ կը ճանչնային իրենց երկրին քաղաքականութիւնը, գիտնալու համար թէ Գերմանիա չէզոք պիտի մնար։ Երբեք կարելի պիտի չըլլար օգնութիւն ակնկալել Բալլէրէն, կ'ըսէին անոնք, միայն Ամերիկա կրնայ կասեցնել այս ջարդերը։

Սկզբունքով ոչ մէկ իրաւունք ունէի միջամտելու. հակառակ իրողութիւններու անգթութեան, ինչպէս անոնք կը ներկայանային, օսմանեան կառավարութեան կողմէ հայ հպատակներուն վրայ ի գործ դրուած վարմունքը ներքին խնդիր մըն էր միայն։ Այնքան ատեն որ այդ վարմունքէն ուղղակի չէին ազդուեր իմ հայրենակիցներուս կեանքերն ու շահերը, իմ իրաւասութեանս սահմանին մէջ չէր իյնար, և առաջին անգամ որ անոր մասին Թալէաթի հետ խօսեցայ, ան որոշ խօսքերով գիտցաւ յիշեցնել ինծի այդ պարագան։ Այս տեսակցութիւնը ապահովաբար ամենէն փոթորկայոյզը եղաւ բոլոր տեսակցութիւններուն, զորս մէկտեղ ունեցանք։ Ես նոր ընդունած էի այցելութիւնը երկու միսիոնարներու, որոնք Գոնիայի սարսափելի դէպքերուն ամբողջական մանրամասնութիւնները հաղորդած էին։ Մտիկ ընելէ յետոյ անոնց պատմութիւնները, այլեւս չկրցայ կենալ և ուղղակի Բ. Դուռ գացի։ Առաջին ակնարկով մը տեսայ թէ Թալէաթ իր վայրագ տրամադրութեան նոպաներէն մէկուն մէջ կը գտնուէր։

Մէկ քանի օր առաջ իրեն երկրորդ այցելութիւն մը տուի. հազիւ թէ զիս տեսաւ, իսկոյն իր գզրոցը բացաւ, և անկէց բուռ մը հեռագիրներ հանեց դեղին թուղթի վրայ.

— Ինչո՞ւ համար այս դրամը մեզի չէք տար, ըսաւ ան կատակելով։

— Ի՞նչ դրամ, հարցուցի ես։

— Ահաւասիկ Ամերիկայէն ձեզի համար հեռագիր մը, Հայերու համար խոշոր գումար մը կը ղրկեն ձեզի, դուք լաւագոյնս գործածած պիտի ըլլայիք զայն մեզի յանձնելով, մեզ Թուրքերուս, մենք ալ անոնց չափ պէտք ունինք դրամի։

— Ես բան մը չեմ ընդունած, պատասխանեցի։

— Այո, չէք ընդունած, բայց պիտի գայ։ Ես միշտ ձենէ առաջ կը տեսնեմ ձեր լուրերը, զանոնք ձեզի յանձնելէ առաջ։

(Վերջը յաջորդով)

ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆ

Դարերն բռած մե՞կ ակընթարք,
Միջոցներուն սանձը ձեռքիդ՝
Պիտի հասնի՛ս, պիտի հասնի՛ս,
Մեզ զլացուա՛ծ Արդարութիւն...։
Պիտի պայթիս շանթերուն պէս,
Պիտի ժայթքիս հրաբուխին պէս,
Կոհակներու շառաչի՛ն պէս,
Մեզ զլացուած Արդարութիւն...։
Շղթայազերծ առիւծներու
Մռունչին պէս մեծադղորդ,
Արծիւներու երամին պէս վերասըլաց,
Լեռնէն բխող, յորդահոսան
Ջուրերուն պէս պիտի պոռթկա՛ս,
Մեզ զլացուած Արդարութիւն...։
Բանաստեղծին ներշնչման պէս,
Ծիր—կաթինի գոյներուն պէս,
Գարնանային հովերուն պէս
Պիտի երգե՛ս, Արդարութիւն...։
Կեանքի ակէն ուժերդ առած
Առասպելէ բոյսերուն պէս,
Պիտի ծաղկի՛ս, Արդարութիւն...։
Կամքի հուրէն կրակդ վառած,
Մոխիրներուդ ծաղի՞կ բացած՝
Պիտի շողա՛ս, Արդարութիւն...։
Երբ մայր մը իր երկունքով կը
սրբանայ,
Երբ լոյսը դեռ կը շողայ ու կը
յորդի,
Երբ սիրտը դեռ կը դողայ սիրոյ
դիմաց,
Մահուան դիմաց կը պայքարի,
Երբ մանուկը կը ժպտի
Անմեղութեան՝ կեանքին դիմաց՝
Պիտի հասնիս, Արդարութիւն...։
Երբ մարմարը կը խոկայ՝
Դարձած քանդակ ու մտածում,
Երբ ջուրակը կը հեծե՞ վշտակուտակ,
Երբ հերոսը պարմանի
Կ'իյնայ անշունչ յանուն կեանքին՝
Դուն կը հասնի՛ս Արդարութիւն...։
Ժամանակը կամուրջդ բ'ռած,
Իրաւունքի լայնատարած ճամբաներէն
Դուն կը հասնի՛ս, Արդարութիւն...
Աստղերն երկնի գերերդ բռած,
Դարերն ամէն պատնէշ կապած,
Պատմութիւնը զրահդ բռած՝
Դուն կը հասնիս յոյսի ծովէն
Մեզ զլացուած Արդարութիւն...։

ՄԱՌԻ ԱԹՄԱՃԵԱՆ

ԱՍՏՈՒԱԾ ՕԳՆԷ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ...

(Շար. Դ. էջէն)

տիրանալ...։ Խորհուրդ մարդկանց, կամքն Աստուծոյ։ Ամենամաքիավելականներուն հաշիւները ի դերեւ պիտի ելլեն։

Ապրողը կը տեսնէ։

Չեմ վարանիր նաեւ աւելցնելու, թէ հայութիւնը որքէ ատեն — ժամանակի եւ տարածութեան մէջ... — մի՛շտ պատրաստ է։

Ըստ երեւոյթին անզօր, բայց ըստ էութեան հզօր ժողովուրդ է հայութիւնը։

* *

Թուրքը մարդկային պատմութեան միակ դասական ջարդարարն է, որուն խաթաւանը՝ թէեւ ունի հանգրուաններ, բայց չունի... դադար...։ Մարդ տեսակը չի՛ կրնար, անզօր է, ուղղել այս բնազդը, ի ծնէ ախտը թուրքին մէջ։ Բայց սա յառեգոյնն է, որ կրնանք վկայել իր մասին։

Միջանկեալ։ Ցեղասպանակի առթիւ ամէն բան ըսուեցաւ եւ ամէն բան յայտնուեցաւ։ Նոյն իսկ ոմանք յանո՛ւն ճշմարտութեան եւ արդարութեան, քանի մը հազուագիւտ եւ վեհանձն թուրքերու բարի արարքները յիշեցին։ Օրինակ՝ Քէօթահիոյ կառավարիչ բանաստեղծ Ալի Ֆուատ Պէյ (կհավոր Մութէսարըֆ, ըստ իթթիհատականներուն) որ անվախօրէն փրկեց իր շրջանի հայութիւնը։ Թուրք մը, Էշաւրի օղլու, զէն ի ձեռին դէմ դրաւ կատարուող սպանդներուն, բայց ի վերջոյ սպանուեցաւ։ Տունի մը մէջ հաւաքուած հայ կիներ եւ մանուկներ պիտի այրուէին. քիւրտ մոլլա մը կը միջամտէ եւ ոճիրը արգիլել փորձելով, ինքն ալ այդ տունէն ներս կը մտնէ։ Ջէթէները կրակի կուտան տունը, մոլլան ալ այրելով միւս դժբախտներուն հետ։ Եւ այսպէս՝ տասնեակ մը ազնիւ հոգիներ փորձեցին պաշտպանել անմեղ հայերը։ Երախտագէտ ենք այս հազուագիւտ բարի եւ ...ըի հոգիներուն։ Եւ կը բաղձանք որ շատնայ անոնց թիւը...

Պատմական տուեալներու լոյսով՝ կը կարծէի բոլոր մանրամասնութիւնները գիտնալ... Վերջերս կարդացի «Նայիրի» մատենաշարէն լոյս տեսած Հանրի Պարպիի «Սարսափի երկրին մէջ»ը եւ չեմ կրնար ընթերցողներուս ուշադրութեան չյանձնել հետեւեալ ահաւոր նկարագրութիւնը.— «Տրապիզոնի հայերը կը տանին քաղաքին դուռնէն անմիջապէս դուրս, Ճէվիզլիք կոչուած գիւղին մօտ եւ այրերը բաժնելով իրենց կիներէն ու զաւակներէն՝ կը սպաննեն սուրի, դանակի եւ հրացանի հարուածով։ Տղաքը զարհուրանքով կ'աղաղակեն. կիները կ'աղերսեն եւ կը նուաղին։ Ետքը թուրքերը կը մօտենան կիսով խելագարած մայրերուն եւ փոքրիկներուն։ Բարբարոսները մէկ քանի տղաք մօտակայ ժայռերէն ծով կը նետեն։ Ուրիշ տղաք կը խլեն իրենց մայրերէն եւ դահիճները սպառազէններուն վրայ անոնց գանկերը կը ջախջախեն կամ թէ... երկու ձեռքով բռնելով զանոնք, իրենց ծունկերուն վրայ անոնց մէջքը կը խորտակեն։ Երկու քիւրտեր նոյն մանուկը բռնած են ոտքէն եւ միւս թեւէն... իրարու հակառակ ուղղութեամբ եւ միաժամանակ այնքան ուժգնօրէն քաշած են որ թեւը մարմինէն բաժնուելով մնացած է իրենցմէ մէկուն ձեռքը։ Մարդագայլերը երկուքով, երեքով, չորսով, կտոր կտոր կ'ընեն հեք էակները...։ Մարմինէն անջատուած գլուխներ, թեւեր, սրունքներ եւ անգլուխ իրաններ, աղեխարշ սահմռկեցուցիչ տեսարան...։ Մայրերէն ոմանք իրենք իսկ կը խեղդեն իրենց պզտիկները, (ո՞ւր ես, Սիամանթօ...) որպէսզի չի յօշոտուին։ Երբ բոլոր պզտիկները մեռած են, կիներուն մեծ մասը կը մորթեն եւ մնացեալը կը տանին հարէմները...։ Զոհերուն զոռումները այնքան զարհուրելի են որ Տրապիզոնէն կը լսուին։ Յոյն բժիշկ մը, Տոքթ. Մեդաքսա, վկայ այս տեսարաններուն, տեղն ու տեղը կը խենդենայ»։

Անգլիական վաւերագիր մը, թիւ 97, կ'ըսէ.— «Կապուած երկուած բանտարկեալները յարձակում կրեցին թուրք գիւղացիներու վայրենի հորդանի մը կողմէ։ Տրուած հրամանին համաձայն բոլորը կոտորուեցան մահակներով, մուրճերով, կացիններով, մանգաղներով, բահերով եւ սղոցներով. մէկ խօսքով այն տեսակ գործիքներով, որոնք կը դանդաղեցնեն մահը, աւելի տառապալից դարձնելու համար։ Այդ խումբին մէջ էին՝ բանաստեղծներ, փրոֆեսըրներ, հրապարակագիրներ, ջեկավարներ...»։

Այս բոլորը անվիճելիօրէն ստոյգ են եւ իսկապէս խենդենալիք բանե՞ր...։ Ասիկա բազմապատկելով բիւր անգամ կ'ունենանք 1915ի Եղեռնը։ Անզէն, անպաշտպան եւ անմեղ ժողովուրդը դիակոյտերու վերածեցին։ Իսկ տեղ-տեղ (Վան, Ուրֆա, Մուսա Լեռ եւ այլուր) թերի զինուած հայ ժողովուրդը մոլեգնաբար մարտնչելով կրցաւ յաղթել կամ... զարնելով զարնուելով ցեղուն կերպով մահը ողջունեց։

Արդեօք ասիկա աւելի սարսափելի չէ՞, քան Հիթլերի կազի սենեակները։

Եւ միթէ աւելի ահռելի չէ՞, քան՝ Հերոշիման...։

Եւ կամ նոյն իսկ աւելի գեհենային չէ՞, քան՝ Համպուրկի ռմբակոծումը։

20րդ դար, Դա՛ր միահեծանութեան, ատելութեան, գաղափարապաշտական ճնշումներու եւ զանգուածային ջարդերու...։

Եւ եթէ փորձենք հարցնել, ո՞վ է մարդը. կրնանք պատասխանել՝ թէ գազաններէն աւելի գազան անորակելի երկոտանի մըն է...։

* *

Հայ ժողովուրդը նոր սերունդէն կ'ակնկալէ իր ապագան։ Երիտասարդութիւնը ունայն ժամավաճառութեամբ պէտք չէ մղուի առօրեան հաճոյապէս լեցնելու խօլարշաւին եւ պարտի նշանաբան ունենալ՝ «այսքան չարիք թէ մոռանան մեր որդիք, արար աշխարհ հայուն կարդայ նախատինք»։

Մարդկային ամբողջ պատմութեան մէջ նմանը չտեսնուած հրէշայնութեան դէմ հայ նոր սերունդը պարտի աններող և անզիջող ըլլայ, յաջողելու, յաջողելու, յաջողելու՛ համար...։

Հայ ծնած ըլլալը աններելի յանցանք էր և հայոց գոյութեան թշնամին փորձեց մեզ փոշի դարձնել ու մնացորդացը խառնել տարաշխարհներու փոշիին...։ Սակայն հայ ժողովուրդը իրաւունք ունի իր հանճարին և տոկունութեան շնորհիւ ապրելու ազգերու շարքին մէջ։ Նաեւ՝ պատուոյ տեղ մը գրաւելու բացարձակ արժանիքն ունի։

Կեանքը որ կը քալէ, կը վազէ և կը սուրայ՝ չի՛ կրնար մոռցնել պատահածը, որ քանդակուած է հայու մեր հոգիներուն։

Եւ մեր դատը ատրճանաչափն է մարդկային արդարութեան։ Մեծ ու պզտիկ դահիճները պարտին գիտակցիլ այս ճշմարտութեան։

Ու ասիկա մեզ կը մղէ բարձրաղաղակ — թէեւ բղխե՞ն — յայտարարելու թէ՝

ՀԱՅ ԴԱՏԸ ՓԱԿՈՒԱԾ ՉԷ՛.
ՑԵՂԱՍՊԱՆ ԹՈՒՐՔԸ ԱՆՊԱՏԻԺ
ԱՐՁԱԿՈՒԱԾ ՉԷ...։

Մ. Ա.

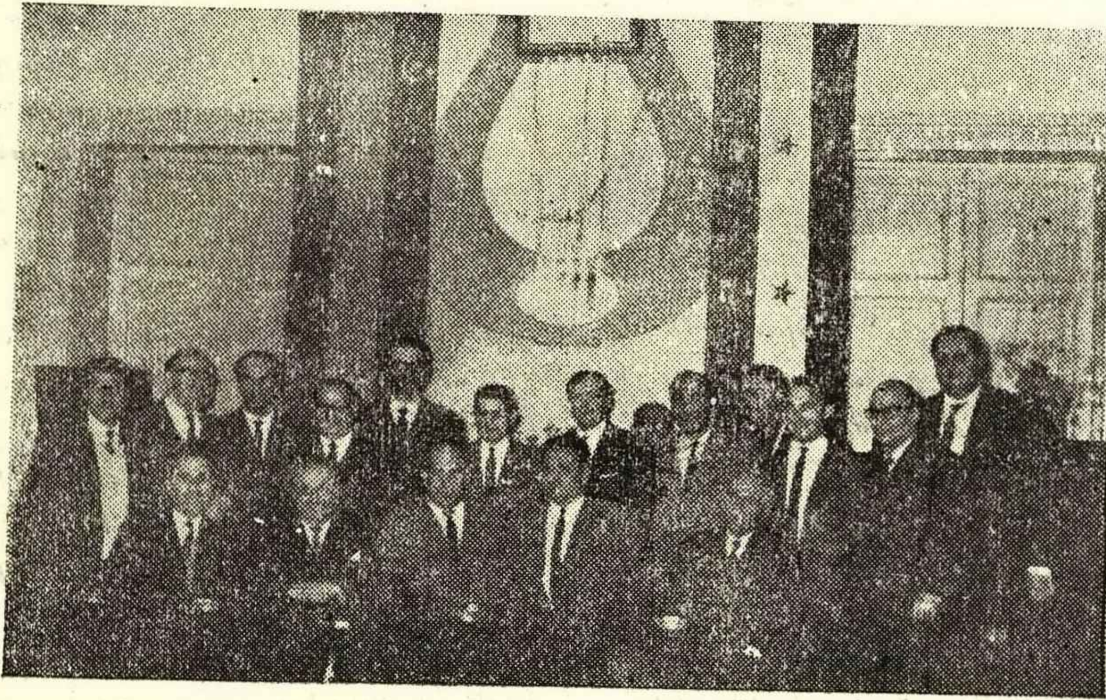
Աղեքսանդրիա, 12 Ապրիլ 1966

ՄԱՄԼՈՅ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՍՈՒՍԵՐԱՄԱՐՏԻԿՆԵՐՈՒ

(Շարունակութիւն նախորդ թիւէն եւ վերջ)

Մենք այցելեցինք նաեւ հայկական ակումբներ (Հ.Մ.Ը.Մ. Նուպար, Կոկանեան սրահ, Հայկական Ընթերցասրահ, Աղեքսանդրիոյ Հ.Մ.Ը.Մ.ը) եւ դպրոցներ։ Ակումբներու մէջ ի պատիւ մեզի տրուած ընդունելութեանց ներկայ էին նաեւ մեր արաբ բարեկամները. եւ պէտք է ըսել՝ որ այդ հանդիպումները իրապէս դարձան հայ եւ արաբ ժողովուրդներու բարեկամութեան խանդավառ ցոյցեր, եւ ստեղծուած ջերմ մթնոլորտը ապացոյց է՝ որ երկու եղբայր ժողովուրդներու բարեկամութիւնը երկար տարիներու համար է։

Ասուլիսի ներկաներէն խումբ մը

Ի սրտէ շնորհակալութիւն կը յայտնենք հայկական ակումբներու եւ հայկական թերթերու ղեկավարներուն. շնորհակալութիւն կը յայտնենք անոնց՝ այն աշխատանքին համար, զոր անոնք տարին մեր այցելութեան առթիւ, կազմակերպեցին հանդիպումներ, որոնք մեզի որոշ չափով ֆիզիքական յոգնութիւն պատճառեցին, սակայն հոգեկան մեծ բաւարարութիւն տուին։ Մենք կը զգանք՝ որ անոնք ի՛նչպէս կը չարչարուին հայրենիքին համար։ Գոհ ենք՝ որ մեր ներկայութիւնը մեծ խանդավառութիւն ստեղծեց այս գաղութին մէջ. եւ բոլորն ալ մեր այցելութեամբ մեր լաւագոյն հայրենիքին՝ Սով. Հայաստանի ներկայութիւնը զգացին։

Մենք այցելեցինք նաեւ Ազգ. Առաջնորդարան, ուր Սրբազան Հայրը ընդունելութիւն սարքած էր։ Գնահատելի է եկեղեցին կատարած լուրջ եւ դրական աշխատանքը հայ գաղութին պահպանման համար։ Սրբազան հօր քաջառողջութիւն կը մաղթենք։

Այս առթիւ, կ'ուզենք մեր շնորհակալութիւնները յայտնել «Ալ Ահրամ», «Ալ Ախպար», «Ալ Մէսա» «Ալ — կումհուրիա» եւ «Իմաժ» թերթերու խմբագիրներուն եւ աշխատակիցներուն՝ մեզ իրենց ուշադրութեան առարկան դարձուցած ըլլալնուն համար։

Խօսելով Հայաստանի մարզական կեանքին մասին, ըսեմ՝ որ մեր կառավարութիւնը մեծ հոգատարութիւն կը տանի մարմնամարզին եւ մարդուն առողջութեան. լուրջ աշխատանք կը կատարուի մարզական նոր կառոյցներ ունենալու համար։ Ֆութպոլի «Արարատ» խումբը Ս. Միութեան լաւագոյն խումբերէն մէկն է։ Երեւանի սթատը 60000 հոգի կրնայ առնել, մարզական պալատը 10000 տեղ ունի, Տինամոյի դահլիճը 3000 տեղ։ Ծիծեռնակաբերդն ու Ծաղկաձորը մարզական կեդրոններու վերածուած են։ Հրանդ Շահինեանի, Իկոր Նովիկովի եւ Վլատիմիր Ենգիպարեանի անունով մարզական դպրոցները բազմահարիւր աշակերտներ ունին։ Իսկական դարբնոց մըն է Ֆիզկուլտուրայի պետական հիմնարկը, ուր կը պատրաստուին մարզական լաւագոյն քատրերը, եւ ուր 500 մնայուն եւ 700 աշխատանքէ չկտրուած աշակերտներ կան։

Հայաստան լուսաւորութեան երկիր դարձած է, եւ ասիկա շնորհիւ սովետական իշխանութեան հաստատման։ 50 տարիներ առաջ ամէն ինչ վատ եւ անկման վիճակի մէջ էր, անօթի եւ անօթեւան մարդիկ շատ կային. սակայն այսօր՝ Հայաստանի մէջ ամէն ինչ լուսաւոր է, լուսաշատ՝ իր ծաղկած Երեւանով եւ իր հոյակապ քաղաքներով՝ Լենինականով, Կիրովականով, Հրազդանով, եւայլն։

Հայաստանի մէջ այժմ 3700 միջնակարգ դպրոց կայ, 40է աւելի միջնակարգ մասնագիտական վարժարաններ եւ 11 բարձրագոյն ուսման հաստատութիւններ։ Մօտ 600,000 ուսանող կայ, թիւ մը, զոր երազել իսկ կարելի չէր։ Մենք հպարտ ենք այդ բոլորով, հպարտ ենք մեր Գիտութիւններու Ակադեմիայով եւ համաշխարհային համբաւ վայելող նախագահ Վիքթոր Համբարձումեանով։

Վստահ եմ որ արտասահմանի բոլոր հայերն ալ կը հետաքրքրուին ներգաղթող հայրենակիցներով, թէ ի՛նչպէս կ'ապրին անոնք, ի՛նչպէս տեղաւորուած են։ Ես ձեզի երկու օրինակ միայն պիտի տամ, օրինակներ՝ զորս դուք լաւ կը ճանչնաք, օրինակներ՝ որոնք ցոյց պիտի տան թէ որքան կարեւոր է արտասահմանի հայերուն հաստատուիլը մայր հայրենիքին մէջ։ Մրցումներու ընթացքին դուք լաւ ճանչցաք ընկեր Օլէկ Մուրատեանը՝ միջազգային իրաւարար, վաստակաւոր մարզիչ եւ Երեւանի մարզական խաղերու դպրոցի տնօրէն, ինչպէս նաեւ՝ Եդուարդ Աւագեանը՝ միջազգային իրաւարար, վաստակաւոր մարզիչ եւ սուսերամարտի Ֆետերասիոնի նախագահ։ Յիշեալ մեր երկու ընկերները 1946ին հայրենիք ներգաղթած են Պարսկաստանէն, ուր շատ համեստ գործաւորներ էին. իսկ հիմա ինչպէս կը տեսնէք, վաստակաւոր տիտղոսը ունին, ծանօթ եւ մեծագոյն համբաւի տիրացած անձնաւորութիւններ են։ Ես խօսքը կու տամ ընկեր Օլէկ Մուրատեանի՝ որպէսզի ի՛նք արտայայտուի այդ մասին։

Ընկ. Օլէկ Մուրատեան այսպէս սկսաւ.— Թէեւ անպատշաճ է՝ որ մարդ իր անձին մասին խօսի, բայց այս պարագային ատիկա անհրաժեշտութիւն մըն է։ Ընկ. Ե. Աւագեանն ու ես 1946ին հայրենիք ներգաղթած ենք Պարսկաստանէն, ուր ան ընկերութեան մը մթերանոցին մէջ պաշտօնեայ էր, իսկ ես ալ *թոռնաճի*։ 1947ին երկուքս ալ ընդունուեցանք մարմնակրթանքի պետական հիմնարկը եւ 1951ին աւարտեցինք՝ տարբեր ճիւղի մասնագիտութեան տիրացած. ան աւարտեց սուսերամարտի ամպիոնը, իսկ ես՝ մարզական խա[illegible]րու ամպիոնը։ Աւագեան մի[illegible]ն կարգի իրաւարար է, Երեւանի բժշկական հիմնարկի մարմնամարզական ամպիոնի վարիչ է եւ Սով. Միութեան եւ Ս. Հայաստանի վաստակաւոր մարզիչ, իր ղեկավարութեան տակ մարզուած է Իկոր Նովիկովը։ Ես ալ միջազգային կարգի իրաւարար եմ, վաստակաւոր մարզիչ եւ մարզական խաղերու դպրոցի տնօրէն։ Մարզական խաղերն են պասքեթպոլ, վոլի-պոլ, թենիս, փինկ-փոնկ, հենտ-պոլ, ֆութպոլ, սուսերամարտութիւն եւայլն։

Ենգիպարեան, Առատուրեան եւ Վարդանեան քոյրերը մեր դպրոցի սաներն են։

Ապա՝ յարգելի հիւրերը պատասխանեցին թղթակիցներու եւ ներկաներէն ոմանց ուղղած հարցումներուն։

«Հայաստանի մէջ գոյութիւն ունեցող մարզական հաստատութիւններու» մասին եղած հարցումին պատասխանեց Ընկ. Լ. Հայրապետեան.

— Անկախ մարզական դպրոցներէ եւ հիմնարկներէ, իւրաքանչիւր գործարանի կից (ուր կ'աշխատին որոշ թիւով բանուորներ) կայ մարզարան, եւ ամէն տեղ ստեղծուած է Ֆիզկուլտուրայի գոլեքթիւ, թուրիզմի, ալփինիզմի, ձկնորսութեան եւայլն։

Երեւանի Լենինի անուան հիտրոէլեկտրական գործարանին կից (8000 բանուոր) կայ մարզական ակումբ՝ օժտուած բոլոր յարմարութիւններով։

Կան կամաւոր մարզական ընկերութիւններ, ինչպէս «Սեւան» (գիւղացի երիտասարդներու համար), «Աշխատանք» (արդիւնաբերական ձեռնարկներու գործաւորներուն համար), «Մրրկահաւ» (ուսանողութեան համար), «Տինամօ» (շոգեկառքի ընկերութեան գործաւորներուն համար) «Սպարտակ» (տարեց մարդոց համար)։

Մարզական բոլոր դպրոցներն ու ընկերութիւնները կը ղեկավարուին Ֆիզկուլտուրայի խորհուրդին կողմէ, որուն նախագահի տեղակալն եմ եւ այժմ՝ փոխ-նախարար։

Հայաստանի մէջ 400.000 մարզիկ կայ, այսինքն բնակչութեան մէկ վեցերորդը մարմնամարզով կը զբաղի. այդ ուղղութեամբ Հայաստան Սով. Հանրապետութիւններու մէջ չորրորդ տեղը կը գրաւէ։ Եւ այս օրերուն մեր մարզիկները մեծ ոգեւորութեան մէջ են՝ Խորհ. Միութեան 23րդ համագումարի առընչութեամբ. բոլորն ալ վստահ են՝ որ շնորհիւ անոր՝ գեղարուեստը, մշակոյթը. գիրն ու գրականութիւնը, բժշկութիւնն ու ամէն ինչ նոր բարձունքներու պիտի հասնին եւ նորանոր յաղթանակներ պիտի արձանագրեն։

Հ.— Ճամբորդող մարզիկները մասնաւոր գումար կը ստանա՞ն։

Պ.— Ո՛չ, եթէ գործաւոր են՝ իրենց աշխատավարձը սովորականին պէս կը ստանան. պետութեան կամ հրաւիրող կազմակերպութեան հաշւոյն կը ճամբորդեն եւ գրպանի ծախս կը ստանան։

Հ.— Առաջնութիւն շահող մարզիկները նիւթական վարձատրութիւն կը ստանա՞ն։

Պ.— Ոչ, անոնց վարձատրութիւնը բարոյական է, եւ անոնք գոհ են ատոր համար, մանաւանդ հայու անունն ու պատիւը բարձր պահած ըլլալնուն համար։ Ենգիպարեանի կուրծքը 48 պատուաբեր մետալներ կը զարդարեն։

Հ.— Աշխատող մարզիկները ե՞րբ կը հետեւին մարզական իրենց նախասիրութեանց։

Պ.— Մարմնամարզը երբեք չի խանգարեր աշխատանքը. գործաւոր մարզիկները շաբաթը չորս անգամ իրենց յարմար ժամերուն, կէսօրէն ետքերը կը հետեւին մարզական ի-

(Շար. տես էջ 7)

ԺԻՐԱՅՐ

(ԸՆԿԵՐ ԲԱՐՈՒՆԱԿ ԱՅՎԱԶԵԱՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ ԵՈԶՂԱՏԻ ՀՆՉԱԿԵԱՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

Ա. ՔԷՉԵԱՆ

Ապէտին փաշայի նախագահութեան տակ գումարուող Արտակարգ Պատերազմական Ատեանը, Եոզղատի մէջ, կը դատէ զայն, հազար ու մէկ փորձերով անոր բերնէն խոստովանութիւններ կորզելու, կուսակցական մարդոց անուններ առնելու, եւ անոր նպատակին մէջ՝ հայկական անկախութեան մը ձգտումը գնել տալու համար։

Ժիրայր սակայն, անխոցելի ու անդրդուելի՝ «Ե՛ս եմ յեղափոխականը, ե՛ս»... *կը գոչէ,* «իսկ իմ ընկերներս եւ կազմակերպութեանս անդամները այս երկրին տառապող, շահագործուող, կեղեքուող ու ջարդուող ժողովուրդն է՝ հայը, թուրքը, քիւրտը, չէրքէզը եւ դեռ ամէնքը»... *կը պատասխանէ...։*

Կը կատղի Նախագահ փաշան, կը դողան իրենց կրքէն դատարանի անդամները։ Բայց իրենց լեզուն իրենց ակռաներուն տակ աքցանուած, դատապարտուած էին մունջ ընելու զայն։ Կաշառող խոստումներ կը շռայլէ փաշան։ Ժիրայր կը ծիծաղի ու կը հեգնէ, եւ իր ծակող նայուածքները անոր ուղղած.— «Փաշա՛, *կը գոռայ,* իմ ընդվզումս եւ շարժումս հենց ձեզիպէսներուն դէմ է, ու դեռ կաշառող խօսքեր կ'ընէք»։ *Ու մի առ մի կը թուէ իր դէմը եղող Նախագահին, իր պաշտօնավարութեան շրջանին մէջ ըրած կեղեքումները, թէ՝ ի՛նչպէս ան աւազակներու հետ կը գործակցէր, անոնց հետ կողոպուտները բաժնելու պայմանաւ, թէ ի՛նչպէս կաշառակեր ու բռնակալ պաշտօնեաներու արարքներուն աչք կը գոցէր, իր կարգին ինքն ալ կեղեքելով իր ստորադասները, եւ դեռ ինչե՛ր ու ինչե՛ր։ Կը սաստեն զինքը, կը հրմշտկեն հոն տեղւոյն վրայ ու Ատեանին առջեւ, սանձահարելու համար իր ազատախօսութիւնը։ Բայց ան դեռ կը շարունակէ խօսիլ.* «Փաշա՛, չեմ զիջանիր ձեր առջեւ դատուելու, զիս Պոլիս տարէք, Սուլթանին ներկայութեան, ուր խօսիմ եւ պաշտպանեմ իմ դատս, որ այս երկրին զուլումահար ցեղերուն եւ կեղեքուող ու շահագործուող տարրին դատն է»։

Փրփրած են Նախագահն ու անդամները, եւ կարճ խորհրդակցութենէ մը ետք, կ'որոշեն վերջ դնել դատավարութեան, եւ վճիռ արձակել։

Ժիրայր մահապա՛րտ...։ Այս էր տրուած վճիռը, որ վաւերացնելու համար հեռագրաւ կը ներկայացուի Կարմիր Սուլթանին։

1894 *Մարտ 24-ի գիշերն ու առաւօտը կը գործադրուի մահավճիռը։*

Ժիրայրը կ'առաջնորդեն Սահաթ Հանէի *հրապարակին վրայ տնկուած կառափնատին առջեւ։ Ու՝ վերջին անգամ ըլլալով կը խօսի, յայտնելով իբր յեղափոխական, որպէս գաղափարին ու նպատակին նուիրուած մարդ, որպէս գործը, արդիւնքն ու ապագան, յստակօրէն ու լուսաշող տեսութեան ու փիլիսոփայ, որ կը հաւատար թէ* «Ժողովուրդները ապրելու համար մեռնիլ գիտցող անդամներու պէտք ունին։ Եւ այն ժողովուրդները, որ ծնունդ չեն տար այդպիսիներու, անոնք ինքնուրոյն ու հասարակական կեանքով մեռածներ են։» *Ու Ժիրայր՝ այդ գիտակցութիւնով դառնացած ու դիւցազնացած, անվախ, անվրդով ու հպարտ, մահաբեր պարաններուն մէջէն կը նայի իր շուրջը կեցող հազարաւոր բազմութեան, զինուորին ու ժողովուրդին եւ խօսք կ'առնէ.*

«Զինուորնե՛ր... Հայրենակիցնե՛ր...

«Բռնակալ ու արիւնաքամ ռեժիմի մը տակ, իմ եւ ձեր ցեղին, դարերով կրած տառապանքն ու վիշտը յորդեցաւ, հեղեղեց, ու դեռ իր պայքարի ճամբուն վրայ մինչեւ յաղթանակ, կատաղի ջղիձումով պիտի ընթանայ, որպէսզի կարելի ըլլայ տապալել ու փշրել տգիտութեան ու բռնութեան վրայ հիմնուած բռնակալն ու բռնակալութիւնը...։

«Ձեզ չեմ մեղադրեր, երբ այսպէս սուիններով պաշարած էք ու կ'ուզէք մահացնել անձ մը, որուն միակ մեղքը ձեր եւ ձեր զաւակներուն երջանկութեան ու բարօրութեան համար բողոքել, ընդվզիլ ու մահանալ ուզելն է։

«Սրբազան նուիրում մըն է այդ բանը, որուն արժանի ըլլալուս համար հպարտ եմ։

«Հայրենակիցնե՛ր, գիտեմ հայ չկայ ձեր մէջ, ատոր համար ալ ստիպուած եմ ըսելու թէ՝ անզգամներ կողոպտող եւ բանտէն փախչող ոճրագործ մը չեմ, եւ ոչ ալ վալիներու հետ դաշնակցող աւազակ մըն եմ. մի՛ խաբուիք եթէ այդ անունով կը ճանչցնեն զիս։ Ես Զէյթունցիներու յաջորդներէն եմ։ Ես լեռ բարձրացայ եւ ձեզ ամէնքդ կեղեքող բռնատիրութեան դէմ բողոքելու, եւ այս ճամբով ձեր մէջ գիտակցութեան սերմերը ցանելու համար։

«Բռնակալն ու անոր լաքէները, ըմբռնած են մեր քայլերուն իմաստը, եւ ձեր տգիտութեան զէնքերովը կ'ուզեն խեղդել մեզ, կարծելով թէ խեղդած պիտի ըլլան մեր սրբազան գաղափարն ու նպատակը...։

«Երբե՛ք...։ Մեր արեան մէն մի կաթիլը հիւլէներու եւ գաղափարական սերմերու փոխուած, նոր ծիլերու, նոր բողբոջներու պիտի վերածուին, մինչեւ որ ազատութեան ու երջանիկ կեանքին աւետաբեր արշալոյսը ծագի ձեզի՝ թուրքը, հայը, քիւրտը եւ ամէնքը, միացուցած, անդասակարգ ու անխտրական կարգերով այս հողերն ու հայրենիքը դրախտի մը վերածելու համար»...։

Լռեց մահապարտը։ Շարժման ալիքներ կը մօտենային իրեն, նեղելով պաշտպանման շրջանակը։ Արտակարգ էր այս շարժումը. Ան՝ զգաց որ պիտի արգիլեն իրեն խօսիլ, ուստի փութաց խօսք մը աւելի ըսել.

«Հայրենակիցնե՛ր»... *գոռաց Ժիրայր։*

Լռեցէ՛ք, որոտաց ձիուն վրայ դէպի իրեն արշաւող զօրամանատարը։

— «Պիտի խօսիմ... այդ իմ իրաւունքս է», *պոռաց մահապարտը զօրամանատարին երեսին։*

— Փողահարեցէ՛ք զինուորնե՛ր,— հրամայեց փաշան, փողերու խլացնող ռռնոցին մէջ խեղդելու համար մահապարտ հերոսին աչք բացող, միտք, հոգի ու սիրտ ծակող խօսքերը։

Երկրորդ հրաման մը, որ Ապէտին փաշայէն կու գար, գործի լծեց զինուորներն ու դահիճները, որոնց պետը կը մօտենար մահապարտին, իր ձեռքն երկարելով չուանին։

Ժիրայր ըմբռնած էր սեւ իրականութիւնը։ Զուգեց որ մահը իրեն գայ, այլ որոշեց, որ ինք երթայ անոր։ Վեր առաւ իր աջ ձեռքը, եւ զայն դնելով դահճապետին կուրծքին հրեց մէկ կողմ։ «Մի՛»... *հրամայեց մահէն չվախցող հսկան, ու շարունակեց,*

(Շար. տես էջ 8)

ՄԱՄԼՈՅ ԱՍՈՒԼԻՍ

(Շար. Զ. էջէն)

րենց նախասիրութեանց։ Մենք փրոֆեսիոնել մարզիկներ չունինք, բոլորն ալ սիրողներ են. ինչպէս օրինակ, մեր ըմբշամարտիկներէն ոմանք ուսանող են, ուրիշներ՝ գործաւոր։

Հ.— Մարզիչները պետութեան կողմէ՞ կը վարձատրուին։

Պ.— Այո՛, պետութիւնն է որ ամէն ինչ կը հոգայ։

Հ.— Վաստակաւոր տիտղոսը ամսական վարձատրութեան վրայ տարբերութիւն կ՚ընէ՞։

Պ.— Խօսելով իմ անձիս մասին (կ՚ըսէ Մուրատեան), իբրեւ մարզիչ ամսաթոշակ կը ստանամ, վաստակաւոր կոչումը նիւթական վարձատրութեան համար չի տրուիր, այլ նայած՝ անձին կատարած աշխատանքին, հասցուցած սերունդին, դաստիարակութեան ձեւին եւ մանկավարժական մեթոտին։ Ես հպարտ եմ այդ տիտղոսին համար եւ նիւթական ոչ մէկ վարձատրութիւն կը սպասեմ։

Հ.— Գահիրէ եկած ըմբշամարտիկներու խումբին մէջ կը գտնուի՞ն Ս. Միութեան հաւաքական խումբին մաս կազմող անդամներ։

Պ.— Այո, Եուրիա Խաչատրեանը Սով. Միութեան հաւաքական խումբին անդամ է, ինչպէս նաեւ Գէորգ Գրիգորեանը, որ մեզի հետ չէ եկած՝ տրուած ըլլալով որ Ապրիլ 7ին Վիեննայի մէջ համաշխարհային մրցումի պիտի մասնակցի։ Իսկ Սեդա Պապիկեան 1953էն ի վեր Ս. Միութեան ախոյեանուհին է։

Հ.— ԱՄՀի ըմբշամարտիկներու այս խումբը կրնա՞յ Մեքսիքոյի ողիմպիականին մասնակցիլ։

Պ.— Այո՛, եթէ իրենց փորձերը կանոնաւոր կերպով կատարեն՝ վստահ եմ որ մենք անոնց պիտի հանդիպինք Մեքսիքոյի մէջ։

Հ.— Մեքսիքոյի ողիմպիականին մասնակցող Երեւանի ըմբշամարտիկներէն որո՞նք պիտի ըլլան։

Պ.— Մեր մարզած Զերնիքովը, որ Սեւանի շրջանին մէջ ծնած է եւ իր մայրենի լեզուին չափ լաւ կը խօսի հայերէնը։ Ան մասնակցած է 1960ի ողիմպիականին եւ երրորդ տեղը գրաւած է, իսկ Պրագիլի եւ Պուտափեշտի (անցեալ տարի) միջազգային ուսանողական խաղերուն Բ. տեղը գրաւած է։ Ս. Միութեան ըմբշամարտի արական խումբը միշտ յաղթական դուրս եկած է, իսկ իգական խումբը, որ եօթը տարի շարունակ աշխարհի ախոյեանութիւնը շահած է, իրեն հաւասարը չունի։

Հ.— Հայաստանի Ֆութպոլի խումբին անունը, որ Սպարտակ էր, ինչո՞ւ Արարատի վերածուեցաւ։

Պ.— Որովհետեւ նախ Սպարտակ մարզական միութեան ենթակայ էր, ապա Աշխատանք միութեան կապուեցաւ, սակայն չուզելով այդ անունը տալ՝ յարմար նկատուեցաւ հայութիւնը խորհրդանշող անուն մը տալ եւ Արարատ կոչուեցաւ, որպէսզի Մասիսներու նման միշտ բարձր մնայ. եւ Արարատ խումբը արդարացուց իր վրայ դրուած յոյսերը եւ այսօր Ս. Միութեան առաջին կարգի խումբ է։ Ես վստահ եմ՝ որ այդ անունը դրուած ըլլալուն համար դո՛ւք ալ գոհ էք, այնպէս չէ՞։ (Հաւանութեան բացագանչութիւններ)։

Վերջին խօսողը եղաւ՝ Ընկ. Հայրապետեան.

— Աւարտելով այս ասուլիսը, մեր պատուիրակութեան անունով կ՚ուզեմ անգամ մը եւս շնորհակալութիւն յայտնել ԱՄՀի Երիտասարդութեան Նախարար Պր. Թալաաթ Խայրիին, Ողիմպիական Կոմիտէի նախագահին եւ ընդհ. քարտուղարին։ Գովեստի եւ երախտագիտութեան խօսք ունիմ ընկ. Սարգիս Պալաեանին, աւելի նիշդ Ջահակիր Սարգիսին, որ «Ջահակիր» շաբաթաթերթի կողքին կը հրատարակէ նաեւ «Երիտասարդական-Մարզական» ամսօրեայ յաւելուած մը, որ շատ մեծ տպաւորութիւն ձգեց մեր վրայ, ինչպէս նաեւ «Արեւ» լաւ թերթի խմբագրութեան. շնորհակալութիւն հայկական ակումբներու ղեկավարներուն՝ Հ. Գարայեանի, Վ. Տեփոյեանի, Ն. Պալաեանի եւ ձեզի սիրելի ներկաներ, Մենք Եգիպտոսէն կը մեկնինք այստեղի հայ գաղութին մասին լաւագոյն տպաւորութիւններ տանելով մեզի հետ։

Ապա, ներկաները հիւրասիրուեցան օշարակով եւ քաղցրաւենիներով եւ քանիցս նկարուեցան խմբովին։

ՆՈՒՊԱՐ ՔԻՒՓԷԼԵԱՆ

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻԱ

ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ՀՈԳԵՃԱՇ

ԱՊՐԻԼ 24Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ԿԱՌՈՒՑՈՒԱԾ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ ԲԱՑՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

Հովանաւորութեամբ

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ

ԵՒ

Նախագահութեամբ

ԹԵՄԻՍ ԲԱՐԵԽՆԱՄ ԱՌԱՋՆՈՐԴ

ԳԵՐՇ. Տ. ՄԱՄԲՐԷ ՍՐԲ. ԱՐՔԵՊՍ. ՍԻՐՈՒՆԵԱՆԻ

Կազմակերպութեամբ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ ԿԱՌՈՒՑՄԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ

Տեղի կ՚ունենայ Աղեքսանդրիոյ Մելգոնեան Մանկապարտէզի

Սրահին մէջ

Կիրակի, 24 Ապրիլ 1966, կ.ե. ժամը 1.30ին

ԾԱՆՕԹ.— Հրաւէրները ստանալ Աղեքսանդրիոյ Ազգային Առաջնորդարանէն։

ՔԱՋ ՀՈՎԻՒԸ

(Շար. Դ. էջէն)

որ մեզ պիտի զօրացնէ՝ կրելու անօրէններին կողմէ մեր ուսին դրուած խաչը, նման այն խաչին, որ մեր Տիրոջ ուսը կրեց։ Զերկմտինք, մեր լոյս հաւատքը մեզ պիտի զօրացնէ՝ սիրով ըմպելու համար մեր ազգին վիճակուած դառնութիւնը»։

«Սիրելինե՛րս, դուք զիս սիրեցիք որպէս ձեր հոգեւոր հայրը և անսացիք իմ խրատներուս։ Ես ալ ձեզ սիրեցի որպէս իմ հոգեւոր զաւակներս։ Կ՚օրհնեմ բոլորդ ալ...։ Ես՝ խաչը ձեռքս՝ պիտի առաջնորդեմ ձեզ հոն, ուր մեր վերջին կայանը որոշած են անօրէնները... հոն է որ դուք ուշադիր պիտի հետեւիք ինձ եւ շարժիք այնպէս ես շարժելու եմ.., Մեզմէ ոչ մէկը ողջ ձգելու չեն... Այդպիսի պարագային մեր գործած սպանութիւնը Աստուծոյ հաճոյ է։ Միտք պահեցէք այս խօսքը եւ զօրացէք...»։

Վերջացուց խօսքը եւ մտերմօրէն արտասանեց «Խոստովանիմ եւ հաւատամ»ը, իսկ ժողովուրդը մօտենալով հաղորդութեան «Մեղայ Աստուծոյ» ըսելով հաղորդուեցաւ լալահառաչ։

Եւ ժամը տասէն առաջ գիւղի վերջին կարաւանը շարժեցաւ Տէր Ռէթէոսին վեր բարձրացուցած խաչին առաջնորդութեամբ։

Երկու շաբաթ վերջ կառավարական շրջանակներու մէջ սարսափով իրարու կը փսփսային.

— Մ. Գիւղի վերջին կարաւանի կիները, Քէշիշին առաջնորդութեամբ, քարերով հարիւրաւոր թուրքեր և քիւրտեր ջարդած են...»։

Ե. Ս.

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԵՐՋԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ՈՒՂԻՆ (Թատերախաղ 5 արար) և Ի՞ՆՉ ՇՈՒՏ ՓՈԽՈՒԵՑԱՐ (Թատերախաղ 5 արար), գրեց Յակոբ Նորունի. կողքի գծ. Լեւոն Փոլատեանի, տպ. Տօնիկեան, Պէյրութ, 1966։ 47 էջ, մաքուր տպագրութիւն, գին մէկ ու կէս տոլար։ Դիմել հեղինակին՝ Օթել Սիկալ, Պէյրութ։

ԸՆԴՀԱՏՈՒԱԾ ԳՈՐՈՒՆ, պատմուածքներ յունահայ կեանքէ, գրեց Վահան Դաքէսեան։ Հրատ. Հայաստան, Երեւան, 1965։ Գեղակազմ, 268 էջ, գին 47 կոպէկ. Նուէր հեղինակէն։

ՔՆԱՐԻԿ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ, յայտագիր ցուցահանդէսի (Փետր. 1965), Հայաստանի նկարիչների միութեան նկարչի Տան մէջ։ Կենսագրական և գեղատիպ վերարտադրութիւններ։ Խմբ. Ա. Տօնիկեան։ Նուէր՝ Փրոֆ. Արտաշէս Թոխեանէ։

ՋԱՀԱԿԻՐ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ
21 ԱՊՐԻԼ 1966

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Հ·Մ·Ը·Մ·-ՆՍԻՊԱՐ—«ԿԱՄՔ» ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐԸ

Շաբաթ, 16 Ապրիլի երեկոյեան, Հ·Մ·Ը·Մ·—Նուպարի դաշտիս վըրայ, խանդավառ մթնոլորտի մէջ տեղի ունեցան Հ·Մ·Ը·Մ·—Նուպարի և «Կամք»ի (Աղեքս.) պասքէթպոլի իգական խումբերու մըրցումը՝ 40–23 արդիւնքով՝ ի նպաստ երկրորդին, և արական կրտսերներու մրցումը՝ 56–37 արդիւնքով ի նպաստ «Կամք»ի։

Իսկ Կիրակի կ. ե., Սենթ Ֆամիլ Կոլէժի դաշտին վրայ տեղի ունեցաւ նոյն միութեանց ֆութպոլի խումբերուն հանդիպումը (Կարօ Վարժապետեան բաժակի շուրջ)։ Արդիւնք՝ 4ով 2, ի նպաստ Հ. Մ. Ը. Մ.—Նուպարի։

Երկու օրերու մրցումներուն ալ մէկ վայրկեանի յոտնկայս յարգանք մատուցուեցաւ Իրաքի նահատակ Նախագահ Աբտէլ Սալամ Արէֆի յիշատակին։

ԾԱՆՐՈՒԹԻՒՆ ՎԵՐՑՆԵԼ

Խորհրդային Միութեան ծանրութիւն վերցնելու խումբը կը գտնուի ԱՄՀի մէջ և իր առաջին ելոյթը ունեցաւ անցեալ Կիրակի օր՝ Կէզիրէի մէջ։ Ներկայ էր երիտասարդութեան նախարար Մոհամէտ Թալաաթ Խայրի, Խորհրդային Միութեան հիւպատոսը և ուրիշ բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ։

Ժապոթինսքի կը հաստատէ համաշխարհային նոր մրցանիշ մը, ինչպէս նաև Գափելիանոֆ. մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ՊԱՍՔԷԹ ՊՈԼ

ԱՄՀԻ ԻԳԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԸ ԱՓՐԻԿԻ ԱԽՈՅԵԱՆ

ԱՄՀի իգական խումբը յաղթելէ ետք Մալիի Ափրիկէի խումբին՝ 19ով 41, Գոնաքրիի (Կուինիա) մէջ կազմակերպուած Ափրիկէի Ա. մրցաշարքին, իր աւարտական մրցումը կը խաղայ Կուինիայի խումբին հետ. պարտութեան մատնելով այս վերջինն ալ՝ կ'արժանանայ ախոյեանութեան։

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԶԱՄԱԼԷՔ ՊԱՐՏՈՒԹԵԱՆ ԿԸ ՄԱՏՆԷ ԹԵՐՍԱՆԱՆ՝ 4ՈՎ 1

Մրցումը սկսաւ բաւական արագ և պրկուած, ու ամբողջ խաղը կեդրոնացած էր մէջտեղը և ոչ մէկ վտանգ երկու բերդերուն, և ասիկա տեւեց բաւական ժամանակ. միայն քանի մը անգամ յարձակողականներ եղան երկուստեք, բայց տկար, ու Ա. կիսախաղը վերջացաւ 0–0։ Բ. կիսախաղին Թերսանան սկսաւ ու անմիջապէս նշանակեց իր Ա. և վերջին կէտը շնորհիւ Մուսթաֆա Ռիատի։ Քանի մը վայրկեան ետք Թերսանայի մէկ սխալը առիթ մը տուաւ Զամալէքի՝ փենալթի մը, զոր չկըրցաւ իրականացնել։ Ասկէ քանի մը վայրկեան յուսահատեցուց Զամալէքի մարզիկները, բայց անմիջապէս սկսան խաղալ իրենց սովորական խաղը և առանց ոչ մէկ արդիւնքի։ 20րդ վայրկեանին Օմար էլ Նուր օգտուելով իրարանցումէ՝ Թերսանայի բերդին առջև նշանակեց Ա. կէտը ու 2 վայրկեան ետք Համատա Իմամ նշանակեց Բ. կէտը. այս կէտին վրայ Թերսանա բոլորովին յուսահատեցաւ՝ տեսած ըլլալով որ իրենց խաղացողը՝ Ապուլ Էզ դուրս ելած էր խաղէն, ոտքը դարձած ըլլալու համար, ու Զամալէք շարունակեց իր արագ ու ճշգրիտ խաղարկութիւնը ու 32րդ վայրկեանին Օմար էլ Նուր նշանակեց Գ. կէտը ու 35րդ վայրկեանին Կոհարին նշանակեց Դ. կէտը. այսպէսով վստահ՝ յաղթութեան խաղը վերջացաւ 4ով 1 ի նպաստ Զամալէքի։ Այս յաղթութիւնը քաջալերեց Զամալէքը, որ պիտի մրցի Օլիմփիքի հետ այս ամսու 29ին Աղեքսանդրիոյ մէջ։ Եթէ յաղթէ կը հաւասարին. հետեւաբար պէտք է աւարտական մրցում մըն ալ խաղան ճշդելու լիկի ճակատագիրը։

ՕԼԻՄՓԻՔ ԿԸ ՅԱՂԹԷ ՄԱՍՐԻԻ 2ՈՎ 0

Օլիմփիքի խումբը խաղի ըսկիզբէն կը խաղայ պաշտպանողական, միայն յարձակողական գիծին վրայ ձգելով Էզզ էլ Տինը, որ պէտք է որսէ առիթէն օգտուելով նշանակել կէտեր և այս առիթը ներկայացաւ 23րդ վայրկեանին, ու յաջողեցաւ նշանակել Ա. կէտը ի նպաստ Օլիմփիքի։

Բ. կիսախաղին դարձեալ նոյն ձեւով խաղաց Օլիմփիք ու 8րդ վայրկեանին նոյնինքն Էզզ էլ Տին նշանակեց Բ. կէտը. այս կէտէն ետք՝ ամբողջ խումբը զօրաւոր պաշտպանողական մը ըրաւ և Մասրիի յառաջապահները չկրցան անցնիլ այդ զօրաւոր գիծէն։

Երկու կիսախաղերուն ալ գնդակը Մասրիին ոտքն էր, բայց ասիկա բաւական չէր. պէտք էր որ Մասրիի խումբը նշանակէր քանի մը կէտեր, բայց չյաջողեցաւ և մրցումը վերջացաւ Օլիմփիքի յաղթութեամբ, որ այսպէսով կըրնայ մասամբ վստահ ըլլալ չահելու լիկի առաջնութիւնը։

ՎԱՀԱՆ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

ԱՇԱԿԵՐՏԱԿԱՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ

(Շար. Բ. էջէն)

Ապա՝ իր հետ բերած մեցանակները (արծաթեայ գեղեցիկ բաժակներ) և վկայականները յանձնեց աշակերտներուն, որոնցմէ Մարօ Քէչիչեան արաբերէն լեզուով շնորհակալութեան ուղերձ մը կարդաց և ծաղկեփունջ մը նուիրեց օրուան պատուոյ հիւրին։

Ընդհ. տնօրէնը շնորհաւորական և գնահատական արտայայտութիւններ ունեցաւ վարժարանի գծագրութեան ուսուցչուհիի և քանդակագործ Տիկ. Այծեմնիկ Պօյաճեանին ուղղուած, անոր տարած գովելի աշխատանքին համար։

Տիկ. Պօյաճեանի ուսուցչութեան շրջանին է որ Նուպարեան Ազգ. Վարժարանի աշակերտները պատուաբեր յաջողութիւններ ունեցան և մրցանակներու արժանացան. ինչպէս օրինակ՝ տեղւոյս «Սամիր» պատանեկան շաբաթաթերթի կազմակերպած ցուցահանդէսին և Պերլինի ու Մայր Հայրենիքի մրցանքներուն մէջ։

Սրբազան Հայրը իր խօսքին մէջ հայ համայնքին կողմէ շնորհակալութիւն յայտնեց ընդհ. տնօրէնին՝ այս պատուաբեր այցելութեան համար և իր կարգին ԱՄՀի ասպնջական ժողովուրդին նորանոր վերելքներ ու նուաճումներ մաղթեց։

Ապա, օրուան հիւրը այցելեց դպրոցի վանազան բաժանմունքները, դասարանները և հետաքրքրուեցաւ աշակերտներու կատարած աշխատանքներով։

Տեսչարանին մէջ արուած հիւրասիրութեան ընթացքին՝ Պր. Սաիտ Խալիլ իր գոհունակութիւնը յայտնեց վարժարանին կատարած կանոնաւոր և արդիւնաբեր աշխատանքին և ուսման մակարդակին համար և իր այդ արտայայտութիւնները ... ըրեց նաև ոսկեմատեանին ... Ն.

«ՋԱՀԱԿԻՐ»ԻՆ

Տէր և Տիկ. Մարկոս Էմիրզեան, իրենց զաւկին Արամ Էմիրզեանի ընդ Օր. Անահիտ Շանազեանի բարեբաստիկ նշանախօսութեան ուրախ առթիւ (Սիտնէյ) կը նուիրեն 100 Ե·Գ·։

Տարաբախտ ընկեր Արմէն Տաքէսեանի (Պէյրութ) մահուան տխուր առիթով, ընկեր Պետրոս Մուշեան իր զգածուած ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ողբացեալի ընտանեկան պարագաներուն և փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրէ Լ. ոսկի 5։

Առ ի գնահատութիւն թերթիս ազգային–ընկերային ուղղութեան, շնորհակալութեամբ ստացած ենք հետեւեալ նուիրատուութիւնները.—

Ընկեր և Տիկին Յակոբ Նորունի (Պէյրութ) Ե·Գ· 500
Տէր և Տիկին Վարդ Պանիրեան 300
Պր· Գարեգին Թօսունեան (Աղեքս·) 100
Պր· Արտաշէս Մուղալեան (Աղեքս·) 100

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՍՐԱՀԻՆ

Տէր և Տիկին Հայկ Օհաննէսեան 100 Ե.Գ. կը նուիրեն վասն խնդակցութեան Պր. Արամ Էմիրզեանի ընդ Օր. Անահիտ Շանազեանի (Սիտնէյ) բարեբաստիկ նշանախօսութեան ուրախ առթիւ։

Տիկին Ազնիւ Հիւսիսեան (Հելուան) 100 Ե.Գ. կը նուիրէ փոխան ցաւակցութեան Ողբ. Արմենակ Սարգիսեանի տխուր մահուան առթիւ։

ԺԻՐԱՅՐ

(Շար. Զ. էջէն)

«Դուք կարող չէք իմ վզիս անցնելու մահը, այդ բանը ընելու քաջութիւնն ունիմ ես», ըսաւ, ու ցատքեց աթոռին վրայ, բռնեց օղակը, և անոր մէջէն վերջին անգամ մըն ալ նայեցաւ ամբոխին՝ ժպիտներ ղրկելով անոնց, ու մօտեցուց իր գլխին։ Ոստում մը և կից մը աթոռին... վերջացած էր ամէն բան...։

Այդ պահուն, մահուան գործիքը, դիտող հազարաւոր այլազգիներու աչքին խորանի մը այլակերպուեցաւ։ Հրեղէն ցոլքեր սկսան մաղուիլ կառափնատն ի վար, ու այդ լոյսին մէջէն, անոնց ականջին Աստուածային ձայն մը լսելի եղաւ.

«Արդա՞ր էր այդ մարդը»...։

Հոգիներու տիրապետող և ոգիներու պաշտպանութիւնը վայելող սուրբը, հոս ալ ինքզինքը ցոյց տուաւ էր։ Վկաները այլազգիներ էին, այդ տեսիլքը անոնց անհաւատ աչքերուն էր որ կ'երեւէր։ Բորենիները, բանակալութեան լաքէները, զարմացած, շշմած ու սահմռկած, գրոհ տուին ամբոխին վրայ, ու ցրուեցին զայն։ Բայց անոնց մէջ բոյն դնող հաւատքը չկրցան խախտել։

«Արդար էր այդ մարդը»....։

Այս էր իրենց ներսէն հկող վկայութիւնը, որ վկայութիւնն էր տեսիլքին մէջէն եկող երկնային ձայնին։

Ծիրիթ Մէյտանիի մէկ անկիւնը, բողոքական հայութեան աւազերէցին կողմէ թաղուող «Մօրուք»ին հողակոյտը — նոյն իսկ անոր ոսկորներուն, Հնչակեան Վարչութեան կողմէ փողցուելէ ետք — տարիներով ուխտատեղիի վերածուեցաւ, ուր այլազգի ուխտաւորներու շարաններ, կ'երթային իրենց մեղքերը քաւելու, բժշկութիւն գտնելու հաւատքով։ Անոր գերեզմանին հողն իսկ բժշկութիւն կուտար, իր ոսկը գալու կարողութենէն դուրկ հիւանդներուն։ Անշուշտ, հաւատքի գործ էր այդ, բայց կախարդանքը իր խորքին մէջ ունէր շատ խորիմաստ ճշմարտութիւն մը.

— «Արդա՞ր էր այդ մարդը»...։

Ընկեր Այվազեան լռա՛ծ է. խոկումի ու խոր լռութեան մը մէջ, վար կը դնեմ գրիչս, նայելու համար ալեւոր այդ մարդուն, որ կէս դարու Հնչակեան պատմութեան կենդանի վկայի իր բախտաւորութիւնով հմայուած էր զիս։

«Պատմութիւնս լրացաւ», կ'ըսէ ան, ու փղձկած, յուզուած՝ արցունքներ կը թափէ յուզելով նաև մեզ....։

Պուքրէշ (Շար. 4—Վերջ)

ԵՂԵՌՆԻ ԴՐՈՇՄԱՆԻՇԵՐ

«Ջահակիր»ի վարչութիւնը, եղեռնի յիսնամեակին առթիւ, ձեռնարկած էր կարգ մը դրոշմանիշերու պատրաստութեան։ Զանոնք կարելի եղաւ տպագրութենէն ստանալ այս օրերուն միայն։

Դրոշմանիշերը (կոնակը խէժոտ) հինգ տեսակ են եւ կը ներկայացնեն՝ ա) Յիսնամեակը՝ արաբերէն, անգլերէն, ֆրանսերէն, յունարէն, սպաներէն եւ գերմաներէն լեզուներով ու Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի պատգամով։ բ) Մեծն Մուրատը, գ) Փարամազը, դ) Կոմիտասը եւ ե) Դանիէլ Վարուժանը։

Փափաքողները կրնան ստանալ՝ 23 դրոշմանիշ պարունակող իւրաքանչիւր թերթիկի համար վճարելով 5 Ե. Գ. միայն։ Լիբանան՝ 25 Լ. Ղ.։ Արտասահման՝ 2 շիլին կամ 25 սենթ։

ՃԱՀԱԿԻՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

چاهاكير
جريدة أسبوعية
ص.ب ٢١١١ بالقاهرة ج.ع.م. - ت ٩١٥٠١٣
صاحبة الامتياز : السيدة عايدة سيرديان (بالايان)

TCHAHAKIR
HEBDOMADAIRE ARMENIEN
B.P. 2111 Le Caire (R.A.U.) - Tél.915013
Adresse Télégraphique : TCHAHAKIR, Cairo
Rédacteur en chef ; SARKIS BALAYAN

Արտօնատէր — ԱԵՏԱ ՍԵՐՈՎԲԵԱՆ
Սեփականատէր խմբագիր — ՍԱՐԳԻՍ ՊԱԼԱԵԱՆ

Հիմնուած 1948ին

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ ԹԻՒ 127 — ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 28 ԱՊՐԻԼ 1966 | ՀԱՏԸ ԶԵՌՈՒԹԷ 2,5 Եգ. Դհկ. կամ 25 Լիբ. Դհկ. | عدد رقم ١٢٧ - الخميس ٢٨ إبريل ١٩٦٦

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՄԵԾ ՏՕՆ

Մայիս Մէկ, տօ՛ն աշխատանքի և աշխատաւորութեան, տօ՛նը անոնց ազատագրումին ու յաղթանակին՝ շահագործող դարձած անձնական, սեփական դրամատիրութեան թաթէն։

1889ի Լոնտոնի Աշխատաւորական Սենտիքաներու համագումարին մէջ որոշուած և 1890 Մայիս 1ի մեծ ցոյցերով առաջադրուած աշխատաւորական հինգ պահանջներու այս տօնը՝ բոլոր յառաջադէմ երկիրներու մէջ կը տօնուի պաշտօնապէս։

1952ի Արաբական Յեղափոխութենէն ետք, մինչեւ 1964ի վերջը անիկա այս երկրին մէջ կը տօնուէր կիսապաշտօն կերպով. սակայն 1965էն սկսեալ՝ Մայիս Մէկը դարձաւ նաեւ ընկերվարական Ա.Մ.Հ.ի պաշտօնական մեծագոյն տօներէն մէկը, եթէ ոչ մեծագոյնը։

Մայիս Մէկը այն թուականն է, որ մարդկային ընկերութեան հիմնական գոյագդակին՝ աշխատանքին վերադարձուց իր կարեւորութիւնը և աշխատաւորութիւնը տէր հռչակեց իր իրաւունքներուն։ Աշխատանքը եղաւ ութը ժամ (այժմ տեղ տեղ՝ 7 ժամ), աշխատավարձն եղաւ համապատասխան ի գործ դրուած ճիգին, իրականացած արժէքին և աշխատաւորի կարիքներուն։ Ապա՝ աշխատաւորն ապահովագրուեցաւ արկածին ու մահուան դէմ, դեղի ու դարմանի, զաւակներու կրթութեան և ծերութեան հանգստեան թոշակի առաւելութիւններով։

Աշխատաւորութիւնը խաղալիկ էր դրամատիրութեան իշխանութեան տակ և ոչ թէ անոր գործակիցը, ինչպէս այսօր։ Աշխատաւորութիւնը բանուոր, գիւղացի, պաշտօնեայ և ուսուցիչ — — ենթակայ էր դրամատէրներու քմահաճոյքին։ Մայիս Մէկի պայքարներով (ցոյցեր, գործադուլներ և բախումներ) ազատագրուեցաւ անիկա։

Այսօր, ընկերվարական և դեմոկրատ բոլոր երկիրներուն մէջ, և անոնց կարգին մեր մայր հայրենիք Ս. Հայաստանի, ապա մեր երկրորդ հայրենիք Ա.Մ.Հ.ի մէջ՝ աշխատաւորութիւնն է որ տուն կուտայ և կը վարէ աշխատանքը, արդիւնաբերութիւնն ու հարըստութեան բաշխումը, անձնական, անհատական կամ խմբակցական դրամագլուխը վերածելէ ետք Ազգային Դրամագլուխի։

Մայիս Մէկը, ուրեմն, այս մեծ եղելութեան յիշատակը պանծացնող և աշխատաւորութիւնը փառաւորող տօնն է։

Երեւանի և անոր նման մայրաքաղաքներուն մէջ՝ Մայիս Մէկին կը դադրի ամէն զբաղում, և աշխատաւորներ ու մտաւորականներ, երիտասարդ և տարեց, հազարաւորներով, մեծ տողանցք կը սարքեն, կը ցնծան, կը պարեն, կ'երգեն և կ'ուրախանան։

Նոյնը ըլլալու վրայ է այստեղ, Ա.Մ.Հ.ի մէջ։ Այսօր գոց են պաշտօնատուները, վաճառատուները և հաստատութիւնները։ Ու աշխատաւոր ժողովուրդը՝ ցնծութեան և խրախճանքի մէջ է, որովհետեւ՝

Արաբ ժողովուրդն ալ այստեղ՝ ազատագրուած է ամէն տեսակ շահագործումէ և ինքն իր սեփական տէրն է։ Արաբ աշխատաւորութիւնը՝ ի՛նքն է տնօրէնը երկրի աշխատանքին ու անոր արդիւնքին յանձնանձումին։

Մայիս Մէկը, ուրեմն, ճակատագրի վրայ իրաւ մարդկութեան տարած յաղթանակին տօ՛նն է։

Կեցցէ՛ Մայիս Մէկը։

ՆԱԽԱԳԱՀ ՆԱՍԷՐԻ ՄԱՅԻՍ 1Ի ՃԱՌԸ

Աշխատանքի և Աշխատաւորութեան տօնին օրը, Մայիս 1ին, Ա.Մ.Հ.ի Նախագահ Կամալ Ապտէլ Նասէր պիտի այցելէ Մահալլա Էլ-Քուպրա գործաւորական քաղաքը, որուն տրուած է՝ այս տարի՝ տօնակատարութիւնները բանալու պատիւը։

Ճարտարարուեստական բազմաթիւ նոր աշխատանոցներով ճոխացած այս կեդրոնին մէջ, Նախագահ Նասէր, տեղւոյն 21.000 բանուորներուն կողմէ կազմակերպուած ժողովրդային մեծ միթինկին պիտի խօսի կարեւոր ճառ մը։ Զանազան երկիրներէ եկած պատուիրակութիւններ պիտի հիւրամեծարուին այնտեղ։ Տօնախմբութիւնները կազմակերպելու գործով Մահալլա Էլ-Քուպրա մեկնած է, շաբաթ մը առաջ, նախագահութեան քարտուղար Սամի Շարէֆ ... Ապտէլ Մեկիտ Ֆարիտ։

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻԱ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ ԲԱՑՈՒՄ

Կիրակի, 24 Ապրիլին, Ս. Պօղոս Պետրոս Եկեղեցին լեցուած էր ծովածաւալ բազմութեամբ, յարգելու համար մեր նահատակներուն յիշատակը։

Եկեղեցական արարողութիւնները կատարուեցան զատկական շքեղութեամբ։ Գերշ. Մամբրէ Սրբազան հանդիսաւոր Ս. Պատարագ մատոյց և խօսեցաւ պատշաճ քարոզ մը։

Դասին մէջ տեղ գրաւած էին Ազգ. Իշխանութեան անդամներ և օտար եկեղեցական ու աշխարհական բարձրաստիճան հիւրեր։

Ժամը 12ին մօտ թափօրին հետ հիւրերը դուրս ելան շրջափակը։ Հինգ կնքահայրեր—ՊՊ. Ն. Պէնօհանեան, Մեթր Գ. Գայըրեան, Յ. Սիրքէճեան, Կ. Թերզեան և Յ. Քէհեաեան — զանգակներու ղօղանջին մէջէն, միաժամանակ քաշուած հինգ երիզներով Յուշարձանին սեւ քօղը վար առին։

Յուշարձանը կը ներկայացնէ հինգ մեթր բարձրութեամբ և 1,25 լայնութեամբ կրանիթեայ սիւն մը, որուն վերեւ քանդակուած է հայկական խաչ մը, ներքեւը թեւատարած արծիւ մը. յետոյ «Կա՛նք, կը մնանք», ետքը՝ Մեծ Եղեռն 24 Ապրիլ 1915 և արաբերէնը։

Գերշ. Տ. Զաւէն Եպս. Չինչինեան բացումը կատարելով, կարդաց Ամենայն Հայոց Վեհ. Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի սրբատառ Կոնդակը։ Ազգ. Վարժարանի աշակերտութիւնը երգեց «Հայ Ապրինք Եղբայրք»ը։ Արտասանեցին Օր. Ն. Գուլաքեան «Կա՛նք, պիտի մնանք» (Պ. Սեւակ), Պր. Բ. Գարթալեան «Ես Հայ եմ» (Գ. Էմին), Վ. Քիւփէլեան «Ցարգանք քեզ նահատակ ժողովուրդ» (Ա. Ահարոնեան) և Ն. Մամուրեան «Ուխտ Արարատին» (Ա. Ծառուկեան)։

Պր. Բ. Նաւասարդեան իր խօսքերուն մէջ ըսաւ. «... պահ մը թուեցաւ թէ հայոց պատմութիւնը կանգ առաւ։ Այն օրերուն ո՞վ կրնար երեւակայել որ յիսուն տարի ետք մեր թիւը հինգ միլիոն պիտի ըլլար։ ... Ապագային ոչ միայն հայութիւնը, այլ հետզհետէ ազնուացող մարդկութիւնը պիտի գայ խոնարհիլ մեր նահատակներու յուշարձանին

(Շար. տես էջ 2)

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԻ ԵՐԵԿՈՆ ԳԱՀԻՐԷԻ ՄԷՋ

Հինգշաբթի, 21 Ապրիլ 1966, երեկոյեան ժամը 9ին բազմաթիւ հայեր խումբ խումբ կը փութային Հայկական Ընթերցասրահ, ազգային պարտականութիւն մը կատարելու, անապատներու մէջ կոտորուած և բնաջնջուած հարազատներուն յաւերժական յիշատակը ոգեկոչելու և յարգելու համար։ Միացեալ Սրահները (Գեղարուեստասիրաց, Կոկանեան և Ընթերցասրահ) այս առիթով միասնաբար սարքած էին յիշատակի այս երեկոն, զոր կը հովանաւորէր Գերաշնորհ Սրբազան Հայրը։

Հայկական Ընթերցասրահի նախագահ Ընկ. Սարգիս Պալաեան հաւաքոյթին բացումը կատարեց պատշաճ ճառով մը։ Մեր բարբարոս և ամարդի ոսոխը ցեղասպանութեան ոճիրը գործելով, փորձեց բնաջնջել մեր ժողովուրդը, որպէսզի վերջնականապէս տէր դառնայ մեր հայրենի հողերուն,

Պր. Հ. Գարայեան
բանախօսած պահուն

բայց ձախողեցաւ իր այդ դազանային ծրագիրը գործադրելով հանդերձ, քանի որ հայոց բախտին անիւը այս անգամ դէպի լաւը սկսաւ թաւալիլ. վերածնած մեր հայրենիքը արիւնի և արցունքի մէջէն և յաղթահարելով անհուն և աննախընթաց դժուարութիւններ, այսօր կ'ապրի իր վերածնունդը, իր վերականգնումի փառաւոր շրջանը, և հաւատքով ու վստահութեամբ կը դիմէ իր լուսաշող ապագային։

Ապա, Հայկ. Ընթերցասրահի ատենապետ ընկ. Եղիկ Վեցիկեան մի առ մի բեմ հրաւիրեց յայտագրին մասնակցողները։

Տիկին Նուրիս Հ. Գոթնուեանի Շոփէ ի մանրըն ունկնդրեցինք խոր յուզումով, ապա բեմ եկաւ Օր. Աստղիկ Կոճամանեան, որ Հայաստանի տաղանդաւոր բանաստեղծներէն Պարոյր Սեւակի «Կա՛նք ու կը մնա՛նք»ը արտասա-

(Շար. տես. էջ 4)

Մ Ա Յ Ի Ս Մ Է Կ

Գեղածաղիկ բնութեան,
Վերընծիւղող սերունդին
Աւետումի ցնծասօն՝
Ողջագուրման օ՛րն ես դուն...
Գարնան դիմաց խայտացող
Պարմանիներու բանակին,
Աշխատաւոր բազուկի
Ոյժին, թափին ա՛կն ես դուն...

Վաղ առտուան երգերուն
Եւ երբերուն հմայեակ,
Շեփորներուն զոռումին
Ու թմբուկի զօփիւնին
Եսին, հեռո՜ւն, պատմութեան
Մէջն էջերուն մռայլակ
Ես կը լսեմ տակաւին
Ծիչե՛ր, ճիչե՛ր ցաւագին...

Հանդիւններ զրկանքի,
Պաղատանքը զրկեալին
Եւ ցասումի կանչին հետ՝
Անկման աճեր արտաքեր,
Արօրին տակ կամ հանքին,
Հնոցին քով կամ սալին՝
Հազարներէ հեգեվար
Ու շուրթերէ հրակեր...

Անարձագա՛նգ հնչիւն
Եւ աղերսա՛նք աներամ,
Որոնց վրայ կ'իյնար յար
Մարդ ցեղերու սեւ սգոյր,
Ու ամայքին անտոյժ
Եթերին մէջ անիշխան
Կեանքի սայլը անօրէն՝
Կը տատանէր երբով յոյլ...

Բայց դու՜ն, Մա՛յիս, եկա՛ր արդ,
Եւ պրկեցիր դարմացած
Ջիղը մարդու բազուկին,
Ու բիրն անոր ուռեցիր...
Եւ այն շուքերն անսուաղ՝
Մարտկոցներու վերածած
Սուրբ արիւնի հոսումով
Արեւածագ մեզ բացիր...

Գեղածիծաղ բնութեան,
Վերազարթած սերունդին
Աւետումի փառասօն՝
Ուխտառումի օ՛րն ես դուն...
Մայի՜ս, Մայի՜ս վարարուն —
Լոյսին դիմաց բերկրացող
Այս յորդահոս զանգուածին,
Կերտիչ բանուոր բազմութեանց
Հպարտութեան ա՛կն ես դուն...։

ՀԱՅԿ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՊՐԻԼ 24Ի ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԳԱՀԻՐԷԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Ապրիլ 24ի առաւօտուն, Ս Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցիին մէջ տեղի ունեցաւ Ս. Պատարագ եւ Հոգեհանգիստ՝ ի յիշատակ մեր նահատակներուն: Ներկայ էին յարանուանութեանց ներկայացուցիչներ, օտար կղեր, բարձրաստիճան անձեր, ազգ. կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներ (որոնք ծաղկեպսակներ ղրկած էին) եւ հոծ ժողովուրդ:

Սահակ Ա. Քհնյ. Շաքարեան խօսեցաւ պատշաճ քարոզ մը:

Նոյն օրը, կ. ա. ժամը 10ին պաշտամունք տեղի ունեցաւ նաեւ Հայ Աւետարանական Ժողովական Եկեղեցիին մէջ: Քարոզեց Պաս. Մ. Ճինպաշեան:

Երեկոյեան Ս. Պատարագ մատուցուեցաւ Հելիոպոլսոյ Ս Թերէզ Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցիին մէջ, նախագահութեամբ վիճակաւոր Ռափայէլ Եպս. Պայեանի: Քարոզեց Հ. Բարսեղ Վրդ. Ֆերհաթեան:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ ԲԱՑՈՒՄ

(Շարունակութիւն Ա. էջէն)

առջեւ՝ Հայ ժողովուրդ, կը խոնարհիմ քու յարատեւելու կամքիդ, ստեղծագործութեանդ եւ հանճարիդ առջեւ...»:

Ապա խօսք առաւ Պր. Հ. Գարայեան եւ ի միջի այլոց ըսաւ. «Ձենք յուսահատած, վասնզի կը հաւատանք Աստուծոյ արդարութեան: Ապրելու արժանի ժողովուրդ ենք: Կեանքի յաղթանակը շահեցանք արիւնով, մտքով եւ հոգիով: Թշնամին պիտի փշրենք մեր յառաջդիմութեամբ եւ այդ պիտի ըլլայ մեր լաւագոյն յաղթանակը: Այլեւս ազատութիւն կամ մահ չըսենք, այլ՝ ազատութիւն եւ կեանք: Պարտինք զօրաւոր ըլլալ: Մահը դատապարտելու համար ուխտի եկած ենք այս յուշարձանին առջեւ: Հայրենիքին պայքարը մեր երջանկութիւնը կը կերտէ. այդ պայքարին մաս կազմենք, մե՛նք ալ...»:

Պր. Ժ. Ճէպէլեանի միջանկեալ խօսքէն ետք, Ափրիկէի Յունաց Օրթոտոքս Մետրոպոլիտ եւ Ս.ղեքս. Սինոդի անդամ Կիպրիանոս Սրբազան անգլերէնով ըսաւ. «Սիրելի եղբայրներ եւ ժողովուրդ հայոց, կը ցաւիմ հայերէն չգիտնալուս: Հայրս քահանայ էր, Տարսոն (Կիլիկիա) կը բնակէր ես, երբ օսմանեան կայսրութիւնը կը ջարդէր հայերը: Հայոց ողբերգութիւնը ողբերգութիւնն է նաեւ յոյներուն՝ Մուսթաֆա Քեմալի կողմէ: Իմ երկու եղբայրներս ջարդուեցան Իզմիրի մէջ: Հայերուն եւ յոյներուն համար հաւասարապէս մեծ աղէտներ էին: Ցիսուն հազար հայեր ապաստանեցան Յունաստան: Մենք շնորհակալութիւն պարտինք յայտնել Արաբ ժողովուրդներուն, որոնք ապաստան տուին թէ՛ յոյն եւ թէ հայ գաղթականներուն: Հին պատմական պատմութիւն ունինք՝ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչէն մինչեւ Ս. Մեսրոպ եւ Բիւզանդական գահուն հինգ կայսրեր տուինք: Ի խորոց սրտի կը մաղթեմ, որ մենք օր մը վերադառնանք փոքր Ասիա, ԱՆԻԿԱ ՄԵՐՆ Է, ՍԵՐ ՀՈՂՆ Է...: Ոչ մէկ ոյժ կայ որ արգելք կրնայ հանդիսանալ: Աստուած պահէ Մեծն Հայաստանը»:

Խօսք առաւ նաեւ Հայր Մատթէոս, Ռուս Եկեղեցւոյ ներկայացուցիչը եւ ըսաւ. «... Եղբայրնե՛ր եւ քոյրե՛ր, կ'ողջունեմ ձեզ յանուն ռուս եկեղեցւոյ: Եկած ենք յարգանքի տուրք մատուցանելու նահատակներու յիշատակին: Կը յիշեմ, անցեալ տարի Ցիսնամեակին, Վեհ. Վազգէն Ա. որոշեց բոլոր եկեղեցիներու խորաններուն կանթեղ վառել: Լաւ ըրիք այս կոթողը կանգնելով: Վստահ եմ որ անոնց յիշատակը յաւէտ կ'ապրի ձեր հոգիներուն մէջ: Սուրբերուն արիւնը քրիստոնէութեան սերմն է: Նոյնը կարելի է ըսել հայոց մարտիրոսներուն համար: Մեծ հայ ժողովուրդ մը պէտք է կազ-ուի այս ծով արիւնէն: Ի սրտէ կը մաղթեմ երկար կեանք Կաթողիկոսին, նաեւ՝ Մամբրէ Սրբազանին, Թեմականի եւ Քաղաքականի անդամներուն եւ ամբողջ հայ ժողովուրդին: Փառք հայ ժողովուրդին»:

ՀՈԳԵՃԱՇԸ

Ժողովուրդը հրաւիրուեցաւ հոգեճաշի՝ Մելքոնեան սրահին մէջ, ուր Աղքատախնամի ժրաջան տիկիններն ու օրիորդները սպասարկեցին բազմահարիւր ներկաներուն, որոնք նստած էին ծաղկազարդ սեղաններու շուրջ:

Կարդացուեցաւ հեռագիր մը՝ ղրկուած յուշարձանը կառուցող Պր. Խ. Եգիպտիատիսի կողմէ: Խօսեցաւ Մեթր Գ. Գայարեան. «... Հայուն ճակատագիրը Հայաստանի ուղիին վրայ է եւ ոչ թէ այլուր...»: Նաեւ՝ կարդաց ինքնաբուխ բանաստեղծութիւն մը, հայրենասիրական յորդ զեղումներով:

Տիկին Վ. Ցաքէթեան անոյշ ձայնով երգեց «Դու լաց մի՛ լինիր»ը: Մամբրէ Սրբազան Պահպանիչով փակեց հանդիսութիւնը:

Մեր անշիրիմ նահատակներուն հոգիները անհունօրէն հրճուեցան: Ներկաներուն մէջ նշմարեցինք Արհ. Ռափայէլ Պայեան Սրբազանը, Հայր. Պօղոս Վրդ. Տէնտրինեանը, գրողներ, արուեստագէտներ, թղթակիցներ և բազմաթիւ ազգայիններ:

Յուշարձանին առջև ծաղկեպսակ դրին Հայ Առաքելական Համայնքը, Հայ Աւետ. Եկեղեցին, Ռուս Օրթոտոքս Եկեղեցին, ինչպէս նաև բազմաթիւ հայ կազմակերպութիւններ և անհատներ:

Այս առթիւ, նախագիծին հեղինակ Պր. Տ. Պասմաճեանի կը յայտնենք մեր ջերմ շնորհաւորութիւնները:

Կարելի չէ անտեսել Պր. ԼեւոնՀիւրմիւզի կատարած անգընահատելի ծառայութիւնը այս կոթողին շինութեանը առնչութեամբ: Ցանձնախումբը երբ պայմանագրուեցաւ Եգիպտիատիս Ընկերութեան հետ, գործին հսկողութիւնը վստահուեցաւ Պր. Հիւրմիւզին, որ մոռցած իր հանգիստն ու առևտուրը՝ աւելի քան տասը անգամներ Գահիրէ մեկնեցաւ, յաճախ իր խանութը գոցելով, ու հսկեց աշխատանքներուն անթերի կատարման, որուն համար արժանի է ջերմ գնահատանքի:

Յուշարձանի բացման եղելութիւնը՝ յիշատակելի պիտի մնայ:

Աղեքսանդրիա, 24-4-66

ՄԿՐՏԻՉ ԱՆԴՐԱՆԻԿ

Յ. Գ. Վերջին պահուն ցաւով նշմարեցինք, որ յուշարձանին ետեւը քանդակուած անունները (շինող յանձնախումբի երեք հոգիներուն) կպրախառն կիրով ծածկուած էին խորհրդաւոր ձեռքի մը կողմէ...

ՊԱՊԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿԻՆ ՀԵՏ

Ազգ. Առաջնորդարանէն մեզի ղրկուած հաղորդագրութիւն մը կը տեղեկացնէ, որ Առաջնորդ Ս. Հայրը և պր. Ա. Պըլըգտանեան, Ապրիլ 20ին փոխ-այցելութիւն տուած են Պապական Նուիրակ Փրոնոնս Ալտօ Ջանինիին: Խօսակցութիւն տեղի ունեցած է՝

— Քրիստոնեայ բոլոր եկեղեցիներու միացման,

— Ս. Ծնունդը և Ս. Զատիկը միաժամանակ տօնելու մասին:

Նուիրակը Առաջնորդ Ս. Հօր նուիրած է Պօղոս Զ. Ս. Պապին Ամերիկա այցին առթիւ տպուած գեղակազմ հատորը:

ԺԱՄԱՆՈՒՄ

Երեքշաբթի, 19 Ապրիլ 1966, Աէրօֆլոթով մայրաքաղաքս ժամանեց Սով. Դեսպանատան Գահիրէի նախկին պաշտօնատար, ապա Ասուանի Սով. Հիւպատոս, և այժմ Գահիրէի Սով. Դեսպանատան Բ. քարտուղարի պաշտօնին կոչուած Ընկեր Սերգէյ Առաքելեան: Օդանաւակայան դիմաւորելու եկած էին պաշտօնակիցներ, արաբ և հայ բարեկամներ:

Բարի գալուստ կը մաղթենք Ընկ. Ս. Առաքելեանին:

ՄԵԿՆՈՒՄ

Երեքշաբթի, 19 Ապրիլի երեկոյեան խմբագրատանս մէջ հաճոյքն ունեցանք ընդունելու Սովետական Դեսպանատան Բ. Քարտուղար Ընկեր Պետրոս Պետրոսեանը, որ եկած էր հրաժեշտ առնելու մեզմէ, դէպի մայր հայրենիք իր վերադարձին առթիւ (ընտանեկան շարժառիթով): Հանդիպումի ընթացքին՝ մենք անդրադարձանք յարգելի Ընկ. Պետրոսեանի ինն ամիսներու պաշտօնավարութեան շրջանին՝ Ա.Մ.Հ.ի մէջ: Այնքան լաւ տպաւորուած էինք և այնքան գնահատած իր հոգածու կեցուածքը Ա.Մ.Հ.ի բնիկ տարրին ու հայ տարրին նկատմամբ: Ընկ. Պետրոսեան իր և ս խիստ նպաստաւոր տպաւորութիւններն հաղորդեց մեզի՝ ի մասին մեր գաղութին ու արաբ ժողովուրդին, իր պայքարին, անոր պետերուն ու նախագահին դրուատելի նուիրածութեան: Բաժակ պարպեցինք Ա.Մ.Հ.— Սովետական ժողովուրդներու և հայաբար բարեկամութեան կենաց, ու բարի ճանապարհ մաղթեցինք Ընկերոջ:

Ընկ. Պ. Պետրոսեան՝ Գահիրէի օդանաւակայանէն Աէրօֆլոթով մեկնեցաւ դէպի Մոսկուա, Ուրբաթ, 22 Ապրիլ 1966, կ.ե. ժամը 3ին: Ողջերթի եկած էին Սովետական Փոխ-Հիւպատոս Ընկ. Պարոյր Թալլալեան, Ընկ. Ս. Պալաեան, Ս. Դեսպանատան անձնակազմէն անձնաւորութիւններ և ուրիշ բարեկամներ:

Բարի ճանապարհ և յաջողութիւններ կը մաղթենք Ընկ. Պ. Պետրոսեանին:

ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐ՝ ԳԱՀԻՐԷԻ ՄԷՋ

Աշխարհահռչակ ջութակահար Մանուկ Բարիքեան, Կիրակի, 24 Ապրիլ 1966ին, օդանաւով Գահիրէ ժամանեց Լոնտոնէն: Ան յատկապէս հրաւիրուած է նուագելու Հայ Գեղարուեստասիրաց Միութեան 45 ամեակի հանդէսին, Նայլ Հոլի մէջ, որ տեղի ունեցաւ երէկ գիշեր:

Նոյն հանդէսին մասնակցելու համար՝ Երեքշաբթի 26 Ապրիլ յ.մ.՝ Գահիրէ ժամանեց Լիբանանահայ մեծահռչակ երգչուհի-դաշնակահարուհի Արփինէ Փեհլիվանեան, որ հանդէսէն ետք անմիջապէս կը մեկնի Լոնտոն, իր եփական երգահանդէսին համար, [illegible] մեր նախանձելի քիմքը:

ՀԱՅՐԵՆԻ ԱՇԽԱՐՀ

ԵՐԵՒԱՆԻ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

Հայրենի երաժշտագէտ Ռոպերթ Աթայեան մեր աշխատակիցին ուղարկած նամակի մը մէջ հետեւեալ հետաքրքրական մանրամասնութիւններ կուտայ Երեւանի երաժշտական նոր եղանակին մասին:

«Երեւանում այս շրջանում — կը գրէ Աթայեան — երաժշտական կեանքը բաւական աշխուժանալու է: Սպասւում է — Մայիսին — երիտասարդ հայ կոմպոզիտորների համերգների մի ամբողջ շարք, որին մասնակցելու է նաեւ Մոսկուայից հրաւիրուող Ռաշիդի սիմֆոնիք նուագախումբը: Տեղի կ'ունենան պուլկարական եւ ռումանական երաժշտութեան տաներորդեակներ: Կոմպոզիտորները բաւական շատ նոր խոշոր գործեր են պատրաստում՝ օփերաներ, պալեթներ, սիմֆոնիաներ: Սեպտեմբերին Լենինականում պէտք է լինի հինաւուրց փոփխէսիմ նել երաժշտութեան միջազգային ֆեստիվալ. պատրաստում եմ ուղարկել այնտեղ որոշ ձայնագրութիւններ: Շուտով լոյս կը տեսնի Կոմիտասի երկերի գիտական ժողովածուի 2րդ հատորը, պատրաստում եմ 3րդը: Մի խօսքով աշխատանքը շատ է եւ հետաքրքիր»:

«ԱՐԱՐԱՏ»Ի ԱՆՁՆԱԿԱԶՄԷՆ

ԸՆԿ. ԱՐՄԷՆ ՏԱՔԷՍԵԱՆ ՄԱՀԱՓՈՐՁԻ ԶՈՀ

ԵՂԲԱՅՐԸ՝ ԱՐՍԷՆ ԾԱՆՐՕՐԷՆ ՎԻՐԱՒՈՐ ԿԸ ՄՆԱՅ

Մեր պաշտօնակից «Արարատ»էն մեծ ցաւով կ'իմանանք որ Ապրիլ 11ի գիշերը՝ ժամը 9.30ին, Հանըն թաղի իրենց բնակարանին առջեւ, պժգալի ոճիրի զոհ գնաց մեր նոր սերունդի լաւագոյն ներկայացուցիչներէն «Տխրունի» Ուսանողական Միութեան անդամ, Հ.Մ.Մ.ական եւ «Արարատ»ի տողաշար մեքենայի վարիչներէն ընկ. Արմէն Տաքէսեան: Իր փոքր եղբայրը՝ Արսէն ծանրօրէն վիրաւոր վիճակի մէջ հիւանդանոց կը գտնուի:

Երկու եղբայրները յարձակումի կ'ենթարկուին իրենց տան դրկից եւ զիրենք դաւանակալ սպասող Աշնան Շամմաքի եւ անոր հայազնուն ընկերոջ Միքայէլ Լեւոնեանի կողմէ: Երկու ստահակները, որոնք իրենց ապաքարոյ ընթացքով դժգոհութիւն կը պատճառէին շրջապատին, իրենք զիրենք պարտադրելու փորձ բրած են՝ զոհ ընտրելով երկու անբասիր եղբայրները:

Սեղմուած իշխանութեան փողոց թափուած թաղեցիները կը յաջողին զսպել անոպայ Աշնանը եւ զայն յանձնել ոստիկանութեան: Երկրորդ ոճրագործը այդ օրափախուստ կու տայ, բայց 24 ժամ ետքը կը ձերբակալուի:

Արմէն Տաքէսեանի յուղարկաւորութիւնը, մեծ շուքով, տեղի ունեցաւ Ապրիլ 13ին, Նոր Հաճնոյ Ս. Գէորգ Եկեղեցիին մէջ, Գնէլ Եպիսկ. Ճըրեճեանի նախագահութեամբ, ընկերակցութեամբ Գէորգ Վ.րդ. Կարպիսեանի, Տ. Ռուբէն եւ Տ. Պսակ Քահանաներու: Դամբանականներ խօսած են՝ Գնէլ Եպիսկոպոս, ընկ. Գ. Տարօնի,

(յանուն Հ. Մ. Մ.ի), ընկ. Ցովհ. Ճերեճեան (յանուն «Տխրունի» Ու. Միութեան) եւ ընկ. Ժիրայր Նայիրի (յանուն Հնչակեան Մարմնին եւ «Արարատ» Օրաթերթի): Բոլորն ալ վեր առին ողբացեալին գաղափարական արժանաւորութիւնը եւ գործնական ու աշխոյժ երիտասարդի դրուատելի հանգամանքը:

«Ջահակիր», այս կսկծալի առիթով, իր զգածուած ցաւակցութիւնները կը յայտնէ զոհ ընկերոջ պարագաներուն, Լիբ. Հնչ. Շրջանակին, «Արարատ»ին, «Ժիրայր — Մուրատ» մասնաճիւղին «Տխրունի» ականներուն եւ Հ.Մ.Մ.ին:

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԱՀԱՅ կեանք

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

14 Ապրիլ կ. ե. ժամը 7ին կատարուեցաւ բացումը Հայկ. Արուեստի ցուցահանդէսին՝ Աթըլըրիէի սրահներուն մէջ, ուր փութացած էր հայ և օտար ընտրանին:

Գեր. Տ. Զաւէն Եպս. Չինչինեանի հակիրճ խօսքերէն ետք, ուղղուած օտարներուն, ներկաները սկսան դիտել հարիւրէ աւելի մանրանկարչութիւններն ու եկեղեցիներու լուսանկարները: Շատեր իրարու հետ գնահատական կարծիքներ կը փոխանակէին և մանաւորապէս օտարները չէին կրնար իրենց հիացումը զսպել:

Չինչինեան Սրբազան սիրայօժար փ․․․ [illegible] անձնաւորութեանց կը բացատրէր կարգ մը պատկերներու արուեստի նրբութիւնները:

Շատեր ոսկեմատեանին մէջ արձանագրեցին իրենց տպաւորութիւնները:

* * *

20 Ապրիլ կ. ե. ժամը 7.30ին Աթըլըրիէի մէջ խօսեցաւ Տիկին Տոքթ. Հիլտէ Զալոշեր, նիւթ ունենալով «Հայկական արուեստի ազդեցութիւնները եւրոպական արուեստին վրայ»:

Հայ և օտար հոծ բազմութիւն մը լսեց բանախօսուհիին հըմտալից խօսքերը, ու ինք բարեբախտաբար երկկողմանի [illegible]

(Շար. թեմ էջ 4)

ՍԵՒ ԾՈՎԻ ԱՓԻՆ

Մայրամուտին՝ նստած նորից
Քո ափերին անդորրալից
Եւ հայեացքս ուղղած հիմա
Քո ջրերին ջինջ, սատափեայ,
Կարօտանքով եւ յուզումով
Շնչում եմ քեզ, ո՛վ դու Սեւ Ծով:

Քո ջրերին՝ Պոնտոսի մօտ՝
Մանկութիւնից եմ ես ծանօթ,
Այդ ջրերն են անել օրօր
Իմ մանկութեան՝ կարճ, բախտաւոր,
Ու հիմա նոյն այդ կարօտով
Շնչում եմ քեզ, ո՛վ դու Սեւ Ծով:

Յիշում եմ ես օրերն այն մութ
Երբ բիւր, ձեռներ՝ չար ու անգութ,
Մեզ պոկեցին մեր մայրերից,
Մեր մայրերից զորովալից,
Եւ յանձնեցին խրախնանքով
Քո ջրերին, ո՛վ դու Սեւ Ծով:

Ցեղոյ հրաշք՝ վերապրեցանք,
Կարճ ժամանակ՝ ճիչ ու խայտանք,
Բայց մի ամպրոպ անա նորից
Պոկեց մեզ էլ քո ափերից,
Ու ջրերով քո մուգ ու մով
Մենք հեռացանք, ո՛վ դու Սեւ Ծով:

Հիմա խաղաղ է ամէն կողմ,
Ոչ փոթորիկ եւ ո՛չ մի հողմ,
Ջրերդ հանդարտ վետվետում են,
Համբոյր տալիս ափերիդ շէն,
Իսկ ես սիրով ու յափրանքով
Շնչում եմ քեզ, ո՛վ իմ Սեւ Ծով:

1960, *Սուխումի*
(Անտիպ՝ Ջահակիրին)

ԴԱՒԻԹ ՇԱՀԼԱՄԵԱՆ

«ՀՈՂԸ ՉԻ ՏՐՈՒԻՐ, Կ'ԱՌՆՈՒԻ...»

ՍԱՐԳԻՍ ՓԱԶԱՃԵԱՆ

Կ'ըսեն թէ՝ այս խօսքը Թուրք դիւանագէտ և զօրական Իզմէթ Ինէօնիւն ըսած է: Չենք տարակուսիր: Գիշատիչ և յափշտակիչ գործ գայլը օսմանեան Թուրքերուն ազգային խորհրդանիշն է, և այդ բնորոշիչ խորհրդանիշի ընտրութեան պատճառները դիւրութեամբ կը հասկցուի, եթէ անոնց դարաւոր պատմութիւնը աչքէ անցուի: Անոնք իրենց պահանջներուն մասին գայլ են՝ կը յափշտակեն, կը յօշոտեն և կը տիրանան, իսկ երբ ուրիշը պահանջէ իրենցմէ, խուլ ու համր կը ձեւանան, առանց այդպիսի պարտք մը ունեցած ըլլալու...

Կիպրոսի մէջ, վերջին երկու տարուան ընթացքին ութը կամ տասը Թուրքերու քիթը արիւնեցաւ և անոնց վարիչներն աշխարհը իրար անցուցին ըսելով. «Իբրև հատուցում Կիպրոսը պէտք է մեզի վերադարձուի, մանաւանդ որ հոն ապրող Թուրքերու կեանքի ապահովութիւնը վտանգի տակ է...» (Կարծես թէ Թուրքիոյ մէջ ապրող քրիստոնեաներու կեանքը ապահով է):

Վերջերս հայկական բռնագրաւուած հողերէն մաս մը վերադարձնելու հարցին շուրջ ալ նմանօրինակ ուրացում մը փորձեցին ըսելով. «Տուղրիլ, Ինալ, Ալփասլան երբ Երզրումը, Վանը և Կարսը գրաւեցին, հայկական չէին անոնք, բիւզանդացի յոյներունն էին, մենք հայերէն բան մը չենք առած...»:

Այս էֆենտիները պատմութիւնը նենգափոխելով՝ կը կարծեն որ պիտի կրնան խաբել աշխարհը, առանց մտածելու որ սուտն ու կեղծիքը շատ կը նմանին ջայլամին, որ միայն գլուխը կրնայ ծածկել, իսկ պոչն ու վիթխարի մարմինը մէջտեղը կը մնան: Այս օրինակը տուինք մանաւանդ անոր համար՝ որ երբ Թուրքիան մէկ կողմէ կը փորձէր հայոց, Արեւելեան նահանգներուն վրայ ունեցած իրաւունքը ուրանալ, միւս կողմէ իրենց թերթերը, մանաւանդ «Հիւրրիէթ»ը իր 8 Ապրիլ 1965ի համարին մէջ «Աքթուէլ էնսիքլոփետի, էրմէնիլեր» խորագրին տակ կը գրէր. «Մինչեւ միջին դար երկու հայկական պետութիւն գոյութիւն ունէր, մէկը՝ այսօրուան Հայաստանը մինչեւ Վանի շրջանները, իսկ միւսը փոքր Հայաստան ըսուածը, Կիլիկիան: Առաջին Հայաստանին վերջ տրուեցաւ 1080ին սելճուկ Թուրքերու կողմէ, իսկ Կիլիկիային՝ մեմլուք Թուրքերուն կողմէ 13րդ դարուն»:

Ահաւասիկ իրենք իրենց հակասող «պատմագէտ»ները: Մեր տեղը եթէ իրենք ըլլային պիտի ըսէին. «Ձկփնողն ալ աստուծոյ ծառան է»:

Անոնք մամուլով և բերանացի ամէն ջանք ի գործ կը դնեն լոլոզելու համար օտարները՝ ըսելով. «... Յոյն արտաքին նախարար Կիպրիանուն էր, որ դրդեց հայերը ցոյցեր ընել տալ ի նպաստ Կիպրոսի դատին: Հայերը լաւ կ'ապրին Թուրքիոյ մէջ, անոնք պահանջք չունին, նոյնիսկ արտասահմանի մէջ Թուրքերէն կը խօսին և երբ Թուրք հայրենակից մը տեսնեն, կը յուզուին, աչքերնին կը լեցուի...» (Վա՛խ, վա՛խ, վա՛խ):

Էֆենտինե՛ր, սխալ հասկցեր էք: Հայերը ձեր կարօտէն չէ որ կը յուզուին ու աչքերնին կ'արցունքոտի, այլ ձեզ տեսնելով կը վերյիշեն օսմանեան Թուրքերուն այն գազանային ջարդերն ու զուլումը, որուն զոհ գացին երկու միլիոն անմեղ հայեր՝ կին, երախայ, ծեր, հիւանդ և նոյնիսկ յղի հարսներ... Եւ դուք այդ նմանը չտեսնուած նախճիրին հսկայ պատասխանատուութենէն զերծ մնալու նախամտածումով այդ գազանութիւններուն պատասխանատուութիւնը կը փորձէք փաթթել միայն դահճապետ Թալէաթի վզին, ցոյց տալու համար արտաքին աշխարհին, մասամբ ալ հայերուն, թէ դուք կ'ատէք Իթթիհատը և անոր պարագլուխ Թալէաթը:

Պահ մը ընդունինք, թէ այդպէս է: Բայց ըսէ՛ք, տեսնենք, այդ միլիոնաւոր հայերու և հազարաւոր հայրենասէր արաբներու կեանքի թելերը կտրող այդ դահիճ Թալէաթին ոսկորները ինչո՞ւ Պերլինէն Իսթանպուլ բերիք և զայն թաղեցիք Հիւրրիէթ Թեփէսիի (Ազատութեան բլուր) վրայ թաղուած Թուրք հայրենասէրներու կողքին, և այն ալ մեծարանքի, գովասանքի և յոխորտանքի հռչակներով... ինչո՞ւ, ըսէ՛ք... որպէսզի Թուրք հետագայ սերունդները վարակուի՞ն այդ հայաջինջ և մարդակեր Թալէաթի «հայրենասիրութենէն»... Դուք խիղճ չունի՞ք, պատասխանատուութեան և խափնելու զգացում չունի՞ք... Եւ այս ամենքէն յետոյ կ'ելլէք ու կ'ըսէք. «Հողը չի տրուիր, կ'առնուի»: Ուրեմն հող տալու միտք չունենալէ զատ՝ հող առնելու մարմաջ մըն ալ կայ մէջերնիդ...

Բայց դուք մեղաւոր չէ՛ք, մեղաւորը «բարեխիղճ և քաղաքակիրթ» աշխարհն է, որ իր «մեծ դատաւոր»ի հանգամանքով բառ մը իսկ չըսաւ հայոց իրաւունքներուն և արեան հատուցումի մասին, երբ Թուրք ներկայացուցիչը յոխորտանքով ստորագրեց հիթլերեան ջարդարարներու պատժուելն ու Նոր Գերմանիոյ երբեք միլիար մարք հատուցում տալու պարտադրանքի դատավճիռին տակ:

Սոֆիա

ՊԷՅՐՈՒԹ ԺԱՄԱՆՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

ԳՈՀԱՐ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ Կ'ԵՐԳԷ

ՈՐՈՎՀԵՏԵՒ ՉԻ ԿՐՆԱՐ ՉԵՐԳԵԼ

ԽՍՀՄի Ժողովրդական Արթիստ, Պետական Մրցանակի պսակաւոր Գոհար Գասպարեանը սոխակ կը կոչեն Խ. Միութեան մէջ: Անոր երգը մոգական բան մը ունի, որով կրնայ գեղեցիկին աշխարհէն ներս թափանցել:

Գոհար Գասպարեան իր ժուժու շնիկին հետ

Գոհար ծնած ու մանկութիւնը անցուցած է Գահիրէի մէջ: Ան կը յիշէ տխուր աչքերը իր մօր, որ կռունկին տխուր ու պարզ երգը կ'երգէր իրեն: Կռունկը բարձրերէն կը թռի, հայրենիքէն կու գայ, «խապրիկ մը չունի՞ս» արդեօք: Պատասխանէ՛, կռունկ: Բայց թռչունը թեւերը կը շարժէ ու կ'անցնի. լուրերը տխուր ըլլալու են...:

Հայրենիքին տխուր կարօտը դուրս կու գայ այս երգէն:

Հայաստան...: Գոհարի ծնողքը կ'ուզէին հայրենիք վերադառնալ: Եւ երբ վերադարձը կարելի եղաւ, Գոհար Էֆալայի հետ կնքած պայմանագիրն ալ ջնջեց: Գահիրէի մէջ լաւ ուսուցիչ մը ունէր՝ Ալիս Ֆելսմանը, Սֆալայի նախկին երգչուհին, որ Ֆաշիստներու Իտալիոյ մէջ իշխանութեան գլուխ անցնելէն ի վեր, Գահիրէ գաղթած էր: Անոր ուսուցիչներէն եղած է նաեւ Վինչենցօ Գարրօ, Նափոլիի նուագախումբին պետը, որ նոյնպէս գաղթած էր Ֆաշիստներու միջամբտութենէն վերջ: Կան նաեւ ուրիշներ, որոնց հետ ուսում առած է ու երգած Գահիրէի օփերային մէջ ու ձայնասփիւռին առջեւ: Բոլորն ալ լաւ մարդիկ էին ու ձրի կը դասաւանդէին, որովհետեւ Գոհար դրամ չունէր:

Խ. Միութեան մէջ Գոհարի առաջին ելոյթը տեղի ունեցաւ Հայաստան վերադարձէն մէկ տարի վերջ: Այդ տարուան ընթացքին շատ աշխատեցաւ ու ամբողջ ժամանակը տուաւ ձայնային ու տրամաթիքական արուեստին, իր երգացանկին ընդարձակման: Սկզբնական շրջանը դժուարին եղաւ. քննադատները կը կարծէին, թէ իտալական դպրոցը կը գերիշխէր եւ հայկական եղանակներու մէջ պիտի չյաջողէր երգչուհին: Գոհար անխոնջ կերպով աշխատեցաւ: Սկիզբը շատ համեստ երգացանկը կը հարստանար. աչքառու յիշողութիւնը եւ երաժշտական հիանալի ձիրքը կ'օգնէին իրեն: Տասը տարիներէ ի վեր Գոհարին կ'օգնէ ու դաշնակի վրայ անոր կ'ընկերակցի Էլէոնորա Ոսկանեան:

Գոհարին երգացանկը շատ ընդարձակ է. հայ կոմպոզիտորներէն Կոմիտաս, Չուխաճեան, Տիգրանեան, Եկմալեան, Յարութիւնեան եւ ուրիշներ, ռուս կոմպոզիտորներէն Ալաբիեւ, Գլինքա, Ռիմսքի—Քորսաքով, Չայքովսքի, Ռախմանինով: Երգացանկին վրայ մասնաւոր տեղ կը գրաւէ Շեքսփիրի ծննդեան 400 ամեակին առթիւ պատրաստուած յայտագիրը:

Ձայնային դժուարութիւններ չկան Գոհարին համար: Դասական ու ժամանակակից գործերը, քնարական ու տրամաթիքական գործերը նոյն դիւրութեամբ կը կատարէ: Նոյնիսկ կրնայ անկեղծ ըլլալ իր արուեստին մէջ. «Կը սիրեմ երգել այն ինչ, որ կը սիրեմ, եւ եթէ գործը զիս չգրաւէ, չեմ կրնար զայն երգել», — կ'ըսէ Գոհար:

Երգչուհին կ'ապրի Երեւանի մէջ եւ, իր ամուսնոյն՝ արթիստ Տիգրան Լեւոնեանի հետ Սպենդիարեանի անուան օփերային մէջ կ'աշխատի:

Իր տունը շատ հիւրընկալ է, հրաւիրուած կամ ոչ, մարդիկ կու գան այնտեղ, եւ միշտ ալ բարով կու գան: Բանաստեղծներ, կոմպոզիտորներ, երաժիշտներ, քննադատներ, մտքի փոխանակութիւններ կ'ունենան Գոհարի տան մէջ եւ գեղարուեստական խնդիրներու շուրջ կը վիճին: Եւ Գոհար կ'երգէ իրենց. «Երբ շաբաթ մը կամ աւելի ժամանակ չ'երգեմ, կը կարծեմ թէ կը հիւանդանամ: Քոնսերներէն վերջ, հրճուանքս կ'օգնէ, որ յոգնութիւնս յաղթահարեմ»:

Գոհարի հռչակն ու փառքը Խ. Միութեան սահմաններէն դուրս ելած է: Ան եղած է Հունգարիա, Լեհաստան, Ռումանիա, Ֆինլանտա, Ճափոն, Արաբ. Միաց. Հանրապետութիւն եւ անա երկրորդ անգամ ըլլալով Լիբանան կ'այցելէ:

ՓՈՓՈՎԱ

ԱՆԵՐԵՒՈՅԹ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՇԱԿ ՎԱՍԻԼԵԱՆ

Ամերիկայի մէջ այսօր երկու կառավարութիւններ գոյութիւն ունին, *երեւցող* եւ *աներեւոյթ*: Երեւցող կառավարութիւնն այն է, զոր դպրոցի ուսանողները կ'ուսանին իրենց քաղաքագիտական դասագրքերուն մէջ, ժողովուրդն ալ՝ առօրեայ մամուլին մէջ, եւ որոշ չափով իրազեկ են անոր գործունէութեան եղանակին: Իսկ Աներեւոյթ կառավարութիւնն այն է, որ կ'ապրի չափազանց գաղտնի, լուռ ու մունջ, եւ ոչ ոք գիտէ թէ ո՞ւր է եւ ի՞նչպէս կը գործէ: Նոյնիսկ պետական մարդոց մեծամասնութիւնը անգիտակ է անոր գործունէութեան մասին:

Աներեւոյթ կառավարութիւնը կազմակերպուած հաստատութիւն մը չէ, այլ լոյծ, անձեւ եւ անկերպարան մարդոց խումբ մը, Սեներըլ Ինթելիճենս Էյճընսի անուանեալ, որ կը գործէ, կը տնօրինէ ամերիկեան 200 միլիոն ժողովուրդին բախտն ու ապրելակերպը, ինչպէս նաեւ անոր արտաքին, ներքին եւ պաղ պատերազմի (*գոլտ ուոր*) քաղաքականութիւնը: Ան գաղտնօրէն կը վճռէ ամերիկեան խաղաղութեան եւ պատերազմի պայմաններն ու ձեռնարկները Ս. Ի. Է. սարդի ոստայնին նման՝ իր ցանցերը տարածած է երկրագունտին ամէն անկիւնները: Ան իր ծառայութեան մէջ ունի աւելի քան 200.000 ճարտար, փորձառու, լեզուագէտ, համալսարանական կրթութիւն ունեցող երիտասարդներ, որոնք իբրեւ ամերիկեան դեսպանատանց կցորդներ ներմուծուած են աշխարհի ամէն ազգերու պետական կազմին մէջ:

Ասոնք ներկայացուցիչներն են Ամերիկայի ճարտարարուեստական դրամատիրութեան, որ այսօր կը նկրտի բովանդակ աշխարհի ազգերն ու ժողովուրդները իր մենատիրական դրօշին տակը առնելու եւ մահացու թշնամին է ամէն ազատական գաղափարի եւ փոքր ազգերու ազատագրական շարժումներուն:

Իբրեւ այդպիսին՝ այս երիտասարդները կը զբաղին լրտեսութեամբ, դաւադրութեամբ, կաշառատուութեամբ, առեւանգումներով եւ խափանարարական գործերով: Անոնք ուշի ուշով կը հետեւին թէ տուեալ ազգեր ի՞նչ քաղաքականութեամբ կ'ընթանան: Երբ ազգ մը ամերիկեան քաղաքականութիւնը չի բաժներ եւ անոր շահերուն համապատասխան չի գործեր, այլ անկախօրէն նուիրուած է ծառայելու իր ազգային շահերուն եւ իր բովանդակ ոյժն ու կորովը ի սպաս դրած է իր ժողովուրդի մեծամասնութեան յառաջդիմութեան ու զարգացման ու քիչ մըն ալ կը յարի դէպի ձախ, Ս. Ի. Է. զայն կը նկատէ ամերիկեան քաղաքականութեան եւ շահերուն ոխերիմ թշնամի եւ անմիջապէս կը ծառանայ այդ պետութեան դէմ. զայն տապալելու համար կը դիմէ ամէն տեսակ միջոցի. լրտեսութեամբ՝ կ'աշխատի խռովութիւն եւ բաժանում յառաջացնել անոր պետական կազմին մէջ, կաշառել հասարակական գործիչները, քաղաքական լիտրները, մամուլի խմբագիրները, ձայնասփիւռի վարիչները, մանաւորապէս բանակի զօրավարները՝ առաւել խոստումներով, շոյելով անոնց անձնաւորութիւնը. եւ ի հարկին կը ստիպէ յեղափոխութեամբ տապալել ժողովուրդին կողմէ օրինաւոր կերպով ընտրուած վարչաձեւը եւ հիմնել այնպիսի կառավարութիւն մը, որ հլու հպատակ լինի Ամերիկայի ճարտարարուեստական դրամատիրութեան շահերուն եւ քաղաքականութեան: Ս. Ի. Է. այդ նպատակին համար տարեկան կը ծախսէ աւելի քան 4 միլիառ տոլար եւ ոչ ոքի հաշիւ չի տար: Ծերակոյտն ու Գոնկրէսն անգամ չեն կարող իմանալ, թէ ո՞ւր եւ ինչպէ՞ս կը ծախսուին այդ վիթխարի գումարները: Ան իր տրամադրութեան տակ ունի անհատական խոշոր առեւտրական եւ նաւային ընկերութիւններ, ձայնասփիւռի կայաններ, բազմաթիւ հրատարակչական տուներ եւ ուրիշ գաղտնի գործակալներ:

(Շար. տես էջ 5)

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԻ ԵՐԵԿՈՆ

(Շարունակութիւն Ա. էջէն)

նեց հայրենասիրական ապրումներով: Տիկին Մարկօ Յակոբեան, իր քնքուշ ձայնովը սեներգեց Պաղտասարեանի ողբերգը և մեզ համակեց խոր թախիծով, իսկ Տիկին Նորա Իփէկեան մեր արդէն յուզումնահար տրամադրութիւնները առաւել ևս խռովեց, շատ տպաւորիչ կերպով արտասանելով հայաստանեան բանաստեղծ Հրաչեայ Յովհաննիսեանի «Ցիչատակի Գիշերը»:

թեան ստորնութենէն, ճիշդ այնպէս, ինչպէս աւելի քան հազար հինգ հարիւր տարիներ առաջ, «Վարդանանք» Տղմուտի ափերուն վրայ մաքառեցան ի սէր հաւատքի և հայրենեաց: Պր. Գարայեանի այս հայրենաշունչ ճառը մեծապէս տպաւորեց ներկաները:

Կէս ժամուան դադարէ մը ետք Սեդի Գօչունեանի բեմադրութեամբ ներկայացուեցաւ Սուրէն Պարթեւեանի «Անմահ Բոցը»ին

Տեսարան մը «Անմահ բոցը»էն

Պր. Գիրգոր Փարթամեանն ալ վայելուչ բախտը ունեցանք: Արդարև մեր բեմի այս վաստակաւոր մշակը մեզի հրամցուց նահատակաց երգը, զոր այնքան գեղեցկօրէն գրած է համբաւաւոր պոլսահայ երաժշտագէտ Սինանեան: Օրիորդ Աշխէն Մէօթէմէշեան ճարտարօրէն նուագեց Մոցարթի «Սոնաթ ան լա մինէօր»ը. (2րդ մուվըման):

Վերականգնեց մեր յուզեալ տրամադրութիւնները երբ բեմ հրաւիրուեցաւ Պր. Համբարձում Գարայեանը, որ շատ գեղեցիկ և կուռ ճառով մը տուաւ նահատակաց պատգամը, ապրելու, տոկալու և յաղթելու կարգախօսը: Ցարգելի բանախօսը նախ պատկերացուց ահասարսուռ տառապանքը մեր ժողովուրդին և հրճուալից խանդավառիչ իրականութիւնը մեր օրերուն: Ակնարկելով Ֆուատ փաշայի պատմական կոչին, որ Թուրք պետական վարիչներուն կը յանձնարարէր աչալուրջ հսկել հայոց վրայ, որոնք պէտի հոգիով, լեզուով, մշակոյթով Թրքանան, եթէ չեն ուզեր բնաջնջուիլ, ըսաւ թէ հայութիւնը մերժելով մերժեց իր պապենական հաւատքին և ոգիին ուրացումը, Նախագասելով մահուան սարսափը դաւանափոխու-

վերջին արարուածը, որուն գլխաւոր դերակատարուհին հանդիսացաւ Օր. Նուարդ Ժամկոչեանը, որ իր դերը ապրեցաւ լաւագոյն յաջողութեամբ: Այս շատ զգայուն օրիորդը գիտցաւ մարմնացնել տառապեալ, պատռ ախնդիր և իր զաւկին սիրովը տուայտող հայ մօր մը իսկապէս յուզիչ դերը: Ողջագուրումը՝ իրմէ խլուած զաւկին (Նուպարիկ Պահատրեան) հետ, ինչպէս և ինքնասպանութիւնը բնական էին: Խաղարկութեան իրենց մասնակցութիւնը բերին Սեդի Գօչունեան (Վերպ. Սմիթ), Արթօ Մանուկեան (Սմիթի օգնականը) և Միհրան Մընըրչեան (Իթթիհատի գործակալ Մազհար Շաքիր):

Ցուչարարն էր Օր. Սոնա Նորիկեան, դիմայ. րդար—բեմավարը՝ Կարպիս Տաղըճեան:

Մեներգողներուն դաշնակի ընկերակցութիւնը կատարեց մեր անխոնջ և սիրելի Տիկին Շաքէ Իփէկեանը:

Առաջնորդ Ս. Հայրը Պահպանիչով փակեց երեկոյթը: Ժողովուրդը ուշ գիշերով, բայց իր նահատակները արժանավայել կերպով յարգած ըլլալու գոհունակութեամբ ցրուեցաւ:

Ս. Տ.

ՅԱՌԱՑԼ ԱՊՐԻԼ 24Ի

Ամբողջ բաժին մը, գաղտնօրէն սրտիս,
Ոչ կարօտանքով հարստացուց զիս.
Բոյր-եղբայր են ա՛լ հանոյակատար,
Ու կ՚ողջունեն միշտ սիրալիր զիրար:

Եւ, ըստ աշխարհի յատուկ կանոնի,
Արեան ձայնն է որ իրենց կը խօսի...
Իրար նայելով, հեշտութեամբ մը խոր,
Թէ այս առաջին ազդակն է նոր...

Մաքուր ու պարկեշտ, անոնք մէն միայն
Բիբին մէջ զիրար կը ճանչնան իսկոյն:

* * *

Հայն իր հողին տէր ու տիրական,
Ինչ ու կը չինէ, ազգին է պատկան:
Հայ մայր, մանուանդ, դո՛ւն պանդուխտ հայ մարդ,
Ո՛ւր որ ալ ըլլաս, հայ երիտասարդ,

Դարձո՛ւր քո նայուածք դէպի մայր երկիր,
Ցորութիւն առած՝ որ անկարեկիր,
Ընդհանուր կեանքի արեւ կը խմէ,
Բազկաբաց կ՚ըսէ «Ողջո՜յն,
հրամմէ՛ ...»

Կահիրէ ԼԵՒՈՆ ՀԱՋԱՐԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏ

Ա.Մ.Ն.Ի ՕՓԵՐԱՅԻ ԹԱՏՐՈՆԸ

Այս տարի լեցուն եղանակ մը վայելեցին մայրաքաղաքիս արուեստասէրները՝ պետական Օփերայի թատրոնին բեմէն: Եղանակի բացումը կատարուեցաւ ազգային փոլքլորիք «Րետա» պարի անսամպլով. անոր յաջորդեց Եուկոսլաւեան «Սարայեւօ» պալէի խումբը. ապա՝ Իտալական Լիրիք Թատերախումբը (օփերաներով), «Թաշքենթ» սովետ ուզբեկեան ժողովրդային պարի անսամպլը, Ամերիկեան պալէի խումբ մը և վերջապէս «Թէաթր տը Լ՚Աթըլիէ» թատերական ֆրանսական խումբը:

Մենք խօսեցանք նախորդ խումբերու ներկայացումներէն ոմանց մասին. Աթըլիէի ֆրանսական խումբը, որ իր ներկայացումները սկսաւ Ապրիլ 1ին՝ շարունակելու համար մինչեւ ամսոյն 22ը, գլխաւորաբար երկու թատերգութիւններ բեմադրեց: Եւ բեմադրեց յաջողութեամբ:

Առաջին ներկայացումն էր Ժան Անուիի «Սենլիսի Ժամադրութիւնը» խիստ արդիական, բովանդակալից, աշխոյժ, ախորժահամ, գրական բարձր արժէքով թատերախաղը: Այնտեղ՝ իտէալիստ աշխարհը, իր յաւիտենական և անվրճելի ճշմարտութիւններով, բախումի մէջ է նիւթապաշտական գետնաքարշ ուղղութեանց հետ: Ժխտական երեւոյթներ, հոգեբանական, ընկերային և սեռային, որքան ալ բիրտ և ուժեղ ըլլան, առանց պարտուելու, առանց սպարէզէն չքանալու, տեղի կուտան վեհազնիւ և բարձրաթռիչ ձգտումներու, մարդկայնական որոնումներու, և քիչին երջանկութեան յոյսին առջեւ: Ինչ յոյս, ըսէք իրականութիւն, որ կը յագենայ տառապած մանկութեան մը և լքուած կեանքի մը կախարդական վերափոխումովը:

Պատրանք կառուցող սուտը, նոյն այդ պատրանքով իրականացած սէրն ու երջանկութիւնը խորտակելու ոյժը չունի հոգիով զօրաւոր էակներու մօտ: Ժան Անուի արդիական արուեստի գլուխ գործոց մըն է գրած:

Դերակատարութիւնը տարին Ժան Լակաշ, Նատին Ալարի, Ռընո Մարի, Տանիէլա Այորէ, Փ. Մոնգորպիէ, Մատլէն Ժէօֆրուա, Փօլ Վիյյէ, Մէյ Շարթրէթ, Մարսելլա Արնոլտ, Էտիթ Փերէ, Ժ. Գօսիմոն եւ Ժան Տէլէագ: Բեմադրիչ՝ Անտրէ Պարսաք, բեմավար՝ Անտրէ Պուգրի:

Անկարելի է քանի մը տողով ներկայացնել դերասանները, որոնցմէ իւրաքանչիւրին տրուած էր այն դերը՝ որ կը յարմարի իր ներքին եւ արտաքին իրականութիւններուն: Եւ ատոր համար ալ՝ անոնք ո՛չ թէ կը խաղային իրենց դերը, այլ կ՚ապրէին՝ ապրեցնելով նաեւ մեզ:

Ֆրանսական լեզուի գեղեցկութիւնը ըմբոշխնեցինք դերասաններուն բերնէն ու ականատես եղանք իրաւ դերակատարութեան մը (զոր պէտք չէ փախցնէին մեր գաղութին հայ դերակատարները՝ սորվելու համար քիչ մը), որ կը վերածէ հանդիսատեսը, կը հարստացնէ անոր ճաշակը: Ի՜նչ յստակութիւն, ի՜նչ վստահութիւն, ի՜նչ ճարտարութիւն, ի՜նչ աշխուժութիւն և ի՜նչ քնքշութիւն՝ զուսպ ու տեղին զգայնոտութեամբ և պահանջուած կիրքով:

Այս ներկայացումին, իբրեւ հանդիսատես, մոռցանք որ կը գտնուէինք թատրոնի մէջ. ա՛յնքան առինքնող ու տանող հանդիսացաւ անիկա:

Երկրորդ թատերախաղը, Ֆրանսուազ Սականի «Դղեակ Շուէտի մէջ», այդ երկրի յետադիմական դասակարգի կեանքէն անճաշակօրէն քաղուած դրուագ մըն է, ֆրանսական հիւմուրով և սրամտութիւններով ճոխացուած: Անհանգոյց և տարտամ երկ մը, որուն մէջ վարպետօրէն ներմուծուած իմաստասիրական գերիրապաշտ հազիւ թէ գրաւիչ հատուածները՝ իրաւունք չեն տար զայն բեմադրելի դարձնելու: Ֆրանսուազ Սականի համբաւը բաւական չէ՛ այս թատերախաղը ցանկի վրայ պահելու համար:

Խաղարկութիւնը սակայն — վերոյիշեալ նոյն ուժերով — զմայլելի էր: Անտանելի երկախօսութիւնները տանելի դարձան դերասաններուն զգայնութեամբը, ճկունութեամբը, վիճակներու յարափոփոխ և ելեւէջաւոր ընթացքովը: Խաղացողները ունէին արուեստ և բարձրորակ ճարտարութիւն, որոնք [illegible] գործածուած են անարժան երկի մը համար:

Հ. Փ.

ԴԵՍՊԱՆ ՄՈՐԿԸՆԹԱՈՒԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԷՆ

(ԻԵ. ԳԼՈՒԽ)

ԹԱԼԷԱԴ ԿԸ ՅԱՅՏՆԷ ԹԷ ԻՆՉՈ՞Ւ «ԿԸ ՏԱՐԱԳՐԷ» ՀԱՅԵՐԸ

(Շարունակութիւն նախորդ թիւէն եւ վերջ)

Հայ ժողովուրդին ի նպաստ, իմ յաջորդական դիմումներուս, Թալէաթ կը պատասխանէր ինծի, երբեմն լուրջ, երբեմն զայրացկոտ, և երբեմն ալ նոյն իսկ գրեթէ մերժողական շեշտով մը:

— Կ՚առաջադրեմ, ըսաւ ան ինծի, օր մը ձեզի հետ բովանդակ հայկական խնդրոյն վրայ խօսիլ. յետոյ ցած ձայնով և թուրքերէն յարեց՝ «բայց այդ օրը երբեք պիտի չգայ»:

— Եւ յետոյ. դուք ինչո՞ւ համար Հայերով կը հետաքրքրուիք, հարցուց անիկա ինծի ուրիշ անգամ մը: Դուք հրեայ էք, և այս մարդիկը քրիստոնեայ են: Մահմետականները և հրեաները շատ աղէկ են իրարու հետ: Դուք յարգուած էք այստեղ: Գանգատելիք ի՞նչ բան ունիք: Ինչո՞ւ համար չէք ձգեր որ մենք այդ քրիստոնեաներուն մեր ուզածը ընենք:

— Դուք չէք թուիր ըմբռնել, պատասխանեցի ես, թէ ես այստեղ չեմ գտնուիր, իմ հրեայի հանգամանքովս, այլ իբր ամերիկեան դեսպան: Իմ երկիրս կը բովանդակէ 97,000,000էն աւելի քրիստոնեաներ, և 3.000,000է պակաս հրեաներ, այնպէս որ, իմ տիտղոսովս, ես ներկայացուցիչն եմ այս քրիստոնեայ ժողովուրդին 100էն 97ին: Ուրեմն խնդիրը ատոր վրայ չէ: Ես ձեզի չեմ դիմեր, յանուն ցեղի մը կամ կրօնքի մը, այլ յանուն մարդասիրութեան:

Բայց իմ վերացումներս մէկ կողմ ձգելով, Թալէաթ աւելի որոշ բանի մը վրայ կանգ առաւ:

— Հայերը, ըսաւ ան, մերժեցին յանձնել իրենց զէնքերը, երբ այս մասին խնդրուեցաւ իրենցմէ. անոնք դիմադրեցին մեզի Վանայ և Զէյթունի մէջ, Ռուսերուն զինակիցներն են: Մեզի համար ապագային մէջ մենք մեզ պաշտպանելու միակ միջոց մը կայ, ատիկա ճիշդ տարագրութիւնն է:

— Ենթադրեցէք նոյնիսկ թէ, մէկ քանի Հայեր դաւաճանած ըլլան ձեզի դէմ. ասիկա [illegible] մը չէ որ դուք ամբողջ ցեղը փճացնէք, և կիներն ու մանուկները չարչարէք:

— Անխուսափելի է ատիկա, պատասխանեց ան:

Պատասխան մը, զոր Թալէաթ աւելի վերջը, Պերլինէր Թակեպլաթի թղթակցի մը տուաւ, երբ անիկա նոյն հարցումը կ՚ընէր անոր, զիս աւելի լուսաբանեց իր զգացումներուն նկատմամբ. «Մեր երեսին կու տան թէ, ըսաւ ան, մենք տարբերութիւն չենք դներ անմեղ և յանցաւոր հայերու միջեւ. այդ բանը բացարձակ կերպով անկարելի էր, որովհետեւ այսօրուան անմեղները, թերեւս վաղուան յանցաւորները պիտի ըլլան:»

— Ես մօրուքս կտրել տուի, պատասխանեցի, որովհետեւ հայերու հանդէպ ձեր վարմունքին պատճառած ցաւերը բոլորովին ճերմկցուցին զայն:

Բաղաքավարական խօսքերու այս փոխանակութենէն յետոյ՝ սկսանք լրջօրէն խօսիլ այցելութեան նիւթին վրայ:

— Ես խնդրեցի ձեզմէ որ այսօր գաք, սկսաւ ան խօսիլ. փափաքելով որ ձեզի բացատրեմ հայերու հանդէպ մեր վարմունքը. այդ վարմունքը հիմնուած է երեք որոշ կէտերու վրայ. նախ, հայերը հարստացած են թուրքերուն կորուստովը. երկրորդ, անոնք որոշած են մեր տիրապետութենէն բաժնուիլ և անկախ պետութիւն մը ստեղծել. վերջապէս, բացէ ի բաց օգնած են մեր թշնամիներուն, Կովկասի մէջ օժանդակած Ռուսերուն, և այդ պատճառ եղած է մեր ձախողանքներուն: Ուրեմն մենք անդառնալի որոշումը տուած ենք, պատերազմի վախճանէն առաջ անզօր դարձնել զիրենք:

... Ոճրագործները պատուհասուին իբր պարզ անհատներ, և ոչ թէ նկատի ունենալով իրենց ազգայնութիւնը: Ես երկարօրէն խօսեցայ ասոնց և ուրիշ յարակից խնդիրներու վրայ:

— Զ՚արժեր փաստել, առարկեց Թալէաթ, մենք արդէն հայերու երեք չորրորդին կացութիւնը կարգադրած վերջացուցած ենք. ալ ո՛չ Բաղէշի, ո՛չ Վանայ և ոչ ալ Էրզրումի մէջ Հայ կայ: Երկու

(Շար. տես էջ 5)

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԱՀԱՅ կեանք

(Շար. Բ. էջէն)

Բոլորը իմացան, որ Հայաստանեայց Եկեղեցիի գմբէթներուն արուեստը յաճախ փոխ առնուած էր Հռոմի, Ֆրանսայի, Գերմանիոյ և այլոց կողմէ. նաեւ՝ խոյաներու կողմէ՝ իրենց մզկիթներուն կառուցման ատեն:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

22 Ապրիլ կ. ե. ժամը 9.30ին Հ.Բ.Ը.Մ. սրահին մէջ հոծ բազմութիւն մը լեցուած էր:

Պր. Պարգեւ Մազլըմեան յուշատօնին բացումը կատարելով, ներկայացուց Պր. Նուպար Քիւփէլեանը (Ուսուցիչ Հելիոպոլսոյ Նուպարեան Վրժ.ի):

Յարգելի բանախօսը խղճամիտ և երկար ուսումնասիրութեամբ մը անդրադարձաւ հայոց պատմութեան ամենէն եղերական թուականին, 24 Ապրիլ 1915ին: Հայութեան տառապանքը բաղդատեց Յիսուսի չարչարանքին հետ, և եզրակացուց որ նախապէս պարտութիւն կարծուած երեւոյթներ, հեռագային յաղթանակ հռչակուած են:

Ճիշդ ժամ մը տեւող իր խօսքը ունկնդրուեցաւ լարուած ուշադրութեամբ և գնահատուեցաւ երկարատեւ բուռն ծափերով:

Օր. Անահիտ Օրջանեան և Պր. Բարսեղ Գարթալեան գեղեցիկ առոգանութեամբ արտասանեցին երկու ընտիր քերթուածներ. մէկը՝ Պարոյր Սեւակէն և միւսը՝ Ժագ Յակոբեանէն:

Կ՚արժէ այս շահեկան բանախօսութիւնը ամբողջութեամբ տպել մամուլին մէջ:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՏՕՆ

Ապրիլ 24ին կ. ե. ժամը 7ին, «Տիգրան Երկաթ» Մշակ. Միութիւնը յուշատօն կատարեց ապրիլեան նահատակներուն համար:

Հոծ բազմութիւն մը ներկայ էր:

Գեղարուեստական բաժինէն ետք. Պր. Հ. Գարայեան խօսեցաւ կուռ և իմաստալից ճառ մը: Պր. Բ. Գարթալեան Սիամանթոյէն արտասանեց յուզիչ կտոր մը:

Ներկայացուեցաւ Ս. Պարթեւեանի «Անմահ Բոցը» (Գ. արար) Պր. Ս. Գօչունեանի, Օր. Ն. Ժամկոչեանի, Գարթալեան եղբայրներու և փոքրիկի մը կողմէ: Պր. Ս. Գօչունեան և Օր. Ժամկոչեան իրենց խաղարկութեամբ յուզեցին ներկաները, որոնց աչքերը տամկացան.... Ցուչարար՝ Տիկ Տէօքմէճեան:

Մամբրէ Սրբազան հրաւիրուեցաւ խօսելու և հայրենասիրական պոռթկումով Հայաստանի առաւելութիւնները թուեց և պախարակեց Գանատա, Աւստրալիա արտագաղթողները. կոչ ուղղեց իրատես և խոհուն հայրենասէրներ ըլլալ և չխաբուիլ երեւոյթներէն:

Ալեքսանդրիա ԹՂԹԱԿԻՑ

ՆԱՄԱԿ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

Ծ. Խ.— Գրագիտուհի Պայծառ Երկաթ, Երեւանէն, անձնական ընդարձակ նամակ մը ուղղած է «Ջահակիր»ի Աղեքսանդրիոյ անխոնջ գործակալ պ. Վահան Պէնսէեանին: Կուտանք քանի մը հատուածներ:

... Ահաւասիկ նորէն կը գրեմ բայց այս անգամ պիտի չգրեմ՝ հոս ասանկ է, հոդ անանկ է ըսելով, քանի որ շատ բան գրած եմ այդ մասին: Եւ ինչ որ գրած եմ՝ ճշմարտութիւններ են:

Բայց հիմա, Ռոզիկը հոս գալէն ետք, լսելով որ հոդ շատ վայբերաններ, բուեր կան — որոնք անխղճաբար, դաւաճանելով, հայրենիքին դէմ կը խօսին եղեր, ըսելով բաներ՝ որոնք բնաւ ճիշդ չեն — պիտի գրեմ ձեզի մեր առօրեային մասին: Թէ ի՞նչ կ'ուտենք, ո՞ւր կ'երթանք, և այլն:

Յունուար 6ին, Ծնունդին օրը, Արփինէին հետ ճամբայ ելանք, թաքսի մը առինք և շիտակ գացինք գտանք Ռոզիկին բնակած տունը, Սարի Թաղ, ուր կը բնակի նաև Յակոբին ընտանիքը, եւայլն: Ռոզիկը առինք և իջանք մեր տունը, այս անգամ օթոպիւսով, որպէսզի Ռոզիկը ճամբան սորվի:

Մէկ անգամէն ըսեմ որ Ռոզիկը վերջնականապէս հաստատուած է Երեւան և պիտի ապրի Նեբոյը հետ (շատ շէնշող, պարզ կին մը): Հեռաւորութիւնը՝ մեր տունէն՝ այդտեղի Բաղրա փողոցէն Ռուշտի փողոցի չափ կամ աւելի մօտ է: Արփիկը իմ քովի յարկաբաժինը կը բնակի. առաւ իր տունը. խօսեցանք. ամուսինը դեռ Լենինականն էր՝ կարգ մը ձեռնարկութիւններ (տեղափոխութեան առթիւ) լրացնելու համար. Ռոզիկը մինակ եկաւ մեզի:

Ամէնքս մէկ, առանց ճաշելու գացինք Մարիին տունը, անպատրաստ: Արփինէն, որ երբեք առանց բան ըսած չէր, «քոյրի՛կ, հայտէ՛, փորս անօթի է» ըսաւ, հազիւ համբերած:

Շուտով շտկուեցաւ սեղանը: ԱՆՊԱՏՐԱՍՏԻ սեղան, որուն վրայ — մինչեւ որ Մարին ճաշը բերէր — արդէն կար միրգ, ձուկ, կարմիր խաւեար (ձկնկիթ), քռամի, կարագ, թուրշի, լոլիկ, կարմիր պղպեղ, որ հոդ չէք գտներ, պանիր, ձիթապտուղ, պանիրով պէօրէկ, և պտուղներ՝ մանտարին, խնձոր: Եւ ահա՛ Մարին բերաւ ձուաձեւ պնակի մէջ առատ առատ սմբուկի քեպապ, մէջտեղը միս (մանրուած) խըյմայ, միւս կողմն ալ պիզելիա (ոլոռն) սոթէ: Յետոյ՝ «սու մանթըսը», վրան մածունով...:

Ճաշին վրայէն՝ ոմանք սուրճ, ուրիշներ թէյ առին: Գիշերը ժամը 8,30ին ելանք ճամբայ, դէպի տուն, Ջէյթունէն դէպի Բարեկամութեան փողոց, այդտեղի՝ Վիգթորիայէն Գանւտը– Սեզար:

Արփինէն յաջորդ օրը, նախաճաշէն ետք... կեցիր ըսեմ, թէ ի՛նչ էր նախաճաշը.— խաշած հաւկիթ, նարինջի մեծութեամբ. այդտեղի ճնճղուկի հաւկիթները չկան հոս, այլ՝ խոշոր, որ կշտանաս. կարագ, ծիրանի անուշ, պանիր ձիթապտուղ, ընկոյզ, թէյով: Ճաշակելէն յետոյ՝ Արփինէն առաւ Ռոզիկը և տարաւ ձեզի բարեկամ Յովակիմեաններուն. անկէց թաքսիով գացին մեր «Հանօ»ն՝ Ունիվերմագ: Վեր վար կը պտտին, կը տեսնեն Լենինի հրապարակին վրայ Կողանդի հսկայ ծառը, հոյակապ շէնքերը, կը մտնեն Արմենիա ըսքանչելի հիւրանոցը, կը պտտին վեր վար...: Ռոզիկին բերանը բաց կը մնայ, «շիտակը ես շատ գէշ կ'երեւակայէի, կ'ըսէ, ա՛լ պիտի չտըրտըռամ...»:

Այս պտոյտէն ետք, եկան տուն, ճաշեցին, հանգստացան: Իրիկուան ալ՝ ըսինք երթանք սինեմա: Թող Ռոզիկը այստեղի սինեմաներն ալ տեսնէ:

Այնտեղ, միջնարարներուն, Արմէնը իր խումբով կը նուագէ: Գացինք ժամ մը առաջ, նուագախումբին դիմացը՝ հիանալի սեղաններու առջեւ նստանք: Տեսանք մեր տղան, և ֆիլմը՝ գունաւոր: Ու նորէն թաքսի առնելով՝ եկանք տուն:

Ռոզիկը տուն գնաց այսօր: Վաղը պիտի հագուի, շքեղի և միասին պիտի երթանք ժողովրդային ստեղծագործութեան հանդէսին, ուր հրաւիրուած է Մարի: Նոյն օրը, փեսթիվալի առիթով, մրցանակ շահողներուն պիտի տրուի տիպլոմ, պատուոյ գիր և այլն:

Իմացայ, որ հոդ կ'ընէք Ռոզիկին համար: Շատ բնական է. առաջին անգամ իր ծնողքէն բաժնըւողը՝ կարօտ կ'ունենայ. գուշակած էի առիթը և ըսած էի ձեզի, որ մինակը մի՛ ղրկէք: Հիմա ինք լաւ է, բայց շատ կը մտածէ ձեր մասին: Միշտ գրեցէք. Վահան դուն մանաւանդ, միշտ տեղեկութիւններ տուր քու առողջութեանդ մասին՝ քու ձեռագիրովդ, որ չմըտահոգուի: Բաւական է իմանանք

(Շար. տես էջ 6)

ՕՄԱՐ ԽԱՅԵԱՄԻ ՔԱՌԵԱԿՆԵՐԸ

- ՌՈՒԲԱՅԱԹ -

Հետեւողութեամբ Գ. Փառնակի, Արամ Զարըդի եւ Լեւոն Մեսրոպի թարգմանութիւններուն:

170

Վարպետներու աշկերտ եղայ ատեն, ատեն
Իբրեւ վարպետ հըպարտացայ բայց քիչ ատեն
Վարպետ, աշկերտ ի՞նչ արդիւնքի ախ մենք հասանք
— Թէ հողածին՝ քամիի պէս պիտի երթանք:

171

Բըրուտի մը գործատունը մըտայ մի օր
Տեսայ կուժեր խօսուն ու համր, շիտակ և կոր,
Կուժ մը յանկարծ պոռաց ինծի զերթ դատաւոր
— Մեզ շինողը ու ծախողը ո՞ւր է, ըսէ...

172

Կեանքը բռնի երբ սկիզբէն ԱՆ ինծ տուաւ
Կեանքին հետը մութ կասկածը փորըս մըտաւ,
Ու բռնաքարշ ես կը քալեմ ցերեկ գիշեր
Ո՞ւրկէ կուգամ, դէպ ո՞ւր կ'երթամ բայց չեմ գիտեր...

173

Կը խըրատեն, կը հարցընեն «բաւ է Օմար
Ինչո՞ւ այսքան կը խմես շատ, չէ օգտակար»
— Իմ գեղուհիս և բաժակս ալ առաւօտեան
Պատճառներ չե՞ն արդէն իսկ լուսապայծառ...

Աղեքսանդրիա — Տաղաչափեց ՀԱՅԿ ԿԱՐԻՆԵԱՆ

ԵՂԵՌՆԻ ԴՐՈՇՄԱՆԻՇԵՐ

«Ջահակիր»ի վարչութիւնը, Եղեռնի Յիսնամեակին առթիւ, ձեռնարկած էր կարգ մը դրոշմանիշերու պատրաստութեան: Զանոնք կարելի եղաւ տպագրութենէն ստանալ այս օրերուն միայն:

Դրոշմանիշերը (կոնակը խէժոտ) հինգ տեսակ են եւ կը ներկայացնեն՝ ա) Յիսնամեակը՝ արաբերէն, անգլերէն, ֆրանսերէն, յունարէն, սպաներէն եւ գերմաներէն լեզուներով ու Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի պատգամով: բ) Մեծն Մուրատը, գ) Փարամազը, դ) Կոմիտասը եւ ե) Դանիէլ Վարուժանը:

Փափաքողները կրնան ստանալ՝ 23 դրոշմանիշ պարունակող իւրաքանչիւր թերթիկի համար վճարելով 5 ե. դ. միայն: Լիբանան՝ 25 լ. դ.: Արտասահման՝ 2 շիլին կամ 25 սենթ:

ԱՆԵՐԵՒՈՅԹ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

(Շարունակութիւն Գ. էջէն)

Ծերակոյտի եւ Գոնկրէսի մէջ եղան ազատական անձեր, որոնք խստիւ քննադատեցին Ա.Ի.Է.ի այս տգեղ արարքը, որ հիմնովին խոտոր կը համեմատի ամերիկեան սահմանադրութեան եւ դեմոկրասիի սկզբունքներուն: Նոյնիսկ նախագահ Թրումըն իր օրին վրդովիչ կերպով յանդիմանեց Ա.Ի.Է.ի մարդիկը, որ առանց նախագահի արտօնութեան եւ գիտակցութեան միջամուխ կ'ըլլան օտար ազգերու ներքին գործերուն. վարկաբեկելով Ամերիկան յաչս համայն աշխարհի: Սակայն մինչեւ այսօր Ա.Ի.Է. անվերապահ եւ անվարան կը շարունակէ իր տգեղ գործերը:

1952ին, մինչ Գորէայի պատերազմը իր կատաղի փուլին մէջ էր, Ա.Ի.Է. արդէն գաղտագողի պատերազմ յայտարարած էր ժողովրդային Չինաստանի դէմ, յաջողած էր լրտեսութեան, սաբոթաժի եւ պարտիզանական կռուող խումբեր կազմակերպել այդ երկրին խորերը: Եւ երբ օր մը անոր երկու լիտրները օդանաւով զէնք եւ պաշար կը փոխադրէին իրենց խումբերուն, չինացիները օդանաւը վար առին եւ երկու լիտրները ձերբակալեցին. մէկը ցկեանս, իսկ միւսը 20 տարուան բանտարկութեան դատապարտեցին: Չինացիները 1951-1954ին սպաննած են 106 ամերիկացիներ, բազմաթիւ չինացի ամերիկեան գործակալներ: Ձերբակալած են 124 ագէնթներ, որոնք օդանաւով կը փորձէին իրենց երկրէն ներս թափանցել: Այս ագէնթները մարզուած էին եւ դաստիարակուած՝ ծածկագիր հաղորդակցութիւններ գրելու, հեռաձայնի խօսակցութիւններ ունկնդրելու (թելեֆոն թէյփինկ), վաւերաթուղթեր լուսանկարելու եւ կեղծելու, պարտիզանական կռիւներ մղելու եւ ուրիշ շատ մը խափանարար գործեր կատարելու:

Սակայն, բաղդատաբար, ոչինչ կարելի է համարել Ա.Ի.Է.ի պարտիզանական ապստամբութիւնները ու յարձակումները Չինաստանի վրայ, երբ նկատի ունենանք Պարսկաստանի ժողովրդական կառավարութեան անկումը եւ համայնավարներու անողորմ ջարդը. որուն հեղինակը հանդիսացաւ Ա.Ի.Է.:

Շատ քիչեր գիտակ են թէ ո՞վ կազմակերպեց եւ ո՞վ առաջնորդեց այն հրոսակային ապստամբութիւնը, որ տապալեց Մոսադեղի իշխանութիւնը 1953ին, զայն դրկեց բանտ եւ Շահը վերստին բազմեցուց իր գահին վրայ: Ասիկա ուրիշ մէկը չէր, այլ նոյն ինքն Քիմ Ռուզվելթը, որ կը գլխաւորէր Միջին Արեւելքի Ա.Ի.Է.ի գործերը: Անոր արդիւնքն այն եղաւ, որ, Անգլիան կորսնցուց Իրանի քարիւղի իր մենատիրութիւնը. 1958ին արեւմտեան ազգերու քարիւղի ընկերութիւնները եւ խումբ մը ամերիկեան ընկերութիւններ՝ Իրանի քարիւղահանքերը շահագործելու 25 տարուան պայմանագրութիւն ստորագրեցին Շահին հետ:

Իրանի սխրահռչակ դէպքերէն երկու տարի ետք Քիմ Ռուզվելթը կը գտնենք մէկ ուրիշ արկածախնդրական առաքելութեան մէջ: 1955 Սեպտ. 27ին Ա.Մ.Հ.ի նախագահ Գամալ Ապտէլ Նասէր աշխարհին յայտարարեց, թէ ինք Սովետ Միութենէն զէնք ու ռազմամթերք գնելու պայմանագիր մը ստորագրած է, քանի որ Ուաշինկթըն իր առաջարկած պայմանները մերժած էր եւ զլացած էր որեւէ զէնք իրեն ծախել: Արդարեւ, այս լուրը փոթորկեց ամբողջ Ուաշինկթընը: Արտաքին գործոց նախարարութիւնն ու Ա.Ի.Է. որոշեցին Քիմը Գահիրէ ղրկել՝ տեղւոյն վրայ ստուգելու այս ցնցիչ լուրը: Քիմ հոն հասնելուն պէս հաղորդեց, թէ այո՛, Նասէրի Սովետ Միութենէն զէնք գնելը՝ գրուած եւ ստորագրուած իրողութիւն էր, եւ առաւօտեան թերթերը պաշտօնական հաղորդագրութեամբ կը հաստատեն զայն:

Մերձաւոր Արեւելքի օգնական քարտուղար Ճորճ Ալէն անմիջապէս ղրկուեցաւ Եգիպտոս. ան իր գրպանին մէջ կը կրէր Այզընհաուըրի կառավարութեան մէկ խիստ վերջնագիրը. որ կ'ըսէր Նասէրին. «դուն Սովետ Միութեան հետ զէնքի առեւտուրով Եգիպտոսը տուիր համայնավարներուն:» Այս խիստ վերջնագիրին լայն բացատրութիւնը տուաւ Նասէր Աղեքսանդրիոյ ժողովին. ան իր բանախօսութեան ընթացքին ըսաւ. «Ուաշինկթըն ղրկած էր ներկայացուցիչ մը Եգիպտոս՝ Ճորճ Ալէնը. ան ուզեց տեսակցութիւն մը ունենալ ինծի հետ: Ան բերած էր Ուաշինկթընի կառավարութենէն զօրաւոր նոթ մը, որ կրնար կասկածել Եգիպտոսի վեհապետութիւնն ու ազգային ձգտումները: Սակայն ես ձեզ կը վստահեցնեմ. այդ նոթը մեր վրայ որեւէ ազդեցութիւն պիտի չընէ: Ես իրեն հարցուցի. այս ի՞նչ նախատինք է հանդէպ Եգիպտոսի վեհապետութեան եւ ազգային ձգտումներուն. ան ըսաւ՝ հանդարտ կեցիր, մի՛ բարկանար, դիւրագրգիռ մի՛ ըլլար. այս նոթը շատ զօրաւոր կերպով գրուած է. ուստի ընդունէ զայն առանց ջղայնանալու: Ու ես ըսի՝ եթէ ձեր ներկայացուցիչը իմ գրասենեակս գայ եւ անհանոյ խօսք մը ըսէ, ես զայն դուրս կը վռնտեմ:

Նոյն օրը Նասէր գրաւեց եւ ազգայնացուց Սուէզի ջրանցքը. Քիմ ջանաց դէպքերը մեղմել. սակայն երթալով ամերիկեան եւ եգիպտական յարաբերութիւնները կամաց աւելի ցրտանալ: Ամերիկա հրաժարեցաւ Նեղոսի ամբարտակը շինելէ. Նասէր անոր շինութիւնը եւս յանձնեց Սովետ Միութեան:

(Վերջը յաջորդով)

ԴԵՍՊԱՆ ՄՈՐԿԸՆԹԱՈՒԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԷՆ

(Շարունակութիւն Դ. էջէն)

ցեղերու միջև ատելութիւնը այնքան բուռն է, որ մենք պարտաւոր ենք կարգադրել անոնց գործը, ապա թէ ոչ ստիպուած ենք անոնց վրիժառութենէն վախնալ:

— Քանի որ դուք քիչ կարեւորութիւն կուտաք մարդասիրական տեսակէտին, դիտել տուի իրեն, գոնէ նիւթական կորուստներուն վրայ մտածեցէք. Հայերն են որ երկրին բարգաւաճութիւնը կը շինեն, անոնք գլուխը կը գտնուին ձեր ճարտարարուեստականներու մէկ մեծ մասին, և ձեր ամենէն խոշոր հարկատուներն են: Ի՞նչ բան պիտի ստանաք ձեր վաճառականութենէն եթէ ջնջէք զանոնք:

— Մենք կ'արհամարհենք տնտեսական վնասները, պատասխանեց Թալէաթ, մենք հաշուած ենք այդ վնասները, և գիտենք թէ 5 միլիոն ոսկիէ աւելի պիտի չըլլան, ասիկա մեզ մտահոգութեան չի մատներ: Ես խնդրեցի ձենէ այստեղ գալ, որպէսզի ձեզի հաղորդեմ թէ, այս խնդրոյն մէջ մեր ընթացքը բացարձակօրէն որոշուած է, և թէ ոչինչ պիտի փոխէ զայն: Մենք այլ և Անատոլուի մէջ հայ տեսնել չենք ուզեր. անոնք կրնան անապատին մէջ ապրիլ. բայց երբեք ուրիշ տեղ:

Ես նորէն փորձեցի համոզել զինքը, թէ իրենց գործելակերպը պիտի կործանէր երկիրը յաչս աշխարհի, և թէ ան այլևս պիտի չվերականգնէր:

— Դուք մեծապէս կը սխալիք, կրկնեցի ես երեք տարբեր անգամներ:

— Այո՛, շատ սխալներ կը գործենք, բայց, աւելցուց ան, շրթունքները մօտեցնելով և գլուխը թօթուելով, երբեք չենք ցաւիր անոնց համար:

Օր մը, երբ հայու մը պարագային մասին կը խօսէի, հաւաստեցի Թալէաթին թէ կը սխալէր այդ հայը իրենց թշնամիներէն մին նկատելով, որովհետև ան երբեք իրենց հակառակ չէր:

— Ոչ մէկ հայ կրնայ մեր բարեկամը ըլլալ, այն բոլոր բաներէն վերջը՝ զորս մենք անոնց ըրինք, պատասխանեց ան: Սակայն ասիկա արգելք չեղաւ որ Թալէաթ ինծմէ աշխարհիս ամենէն ապշեցուցիչ բանը ուզէ: Նիւ Եորք Լայֆ և Էքիթապըլ Լայֆ օֆ Նիւ Եորք ապահովագրական ընկերութիւնները տարիներէ ի վեր կարևոր գործեր ըրած էին հայերու հետ: Իրենց կեանքը ապահովագրելու սովորութիւնը ուրիշ բան չէր, բայց եթէ իրենց բարգաւաճութեան նոր ապացոյց մը:

— Ես պիտի ուզէի, ըսաւ Թալէաթ, որ ինծի օժանդակէիք որ ամերիկեան կեանքի ապահովագրական ընկերութեանց կողմէ իրենց հայ յաճախորդներուն լիակատար մէկ ցուցակը ունենամ, որովհետև, անոնք գրեթէ ամէնքն ալ մեռած են հիմա առանց ժառանգորդ ձգելու. անոնց դրամը հետևաբար կ'իյնայ կառավարութեան, կառավարութիւնն է որ պէտք է օգտուի այդ դրամներէն: Կ'ուզէ՞ք ինծի այս ծառայութիւնը մատուցանել:

Ա՛լ չափը անցած էր, և ես կատղած ըսի իրեն՝ «ինծի մի ապաւինիք, որ ես ձեզի այդ ցանկը հայթայթեմ» և ոտքի ելլելով հեռացայ:

(Յոպա ունենով)

ՋԱՀԱԿԻՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

28 ԱՊՐԻԼ 1966

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՍՐԱՀ

ԸՆԿ. Յ. ՆՈՐՈՒՆԻ՝ ՄԵՐ ՀԱՒԿԹԱՍԵՂԱՆԻՆ

Հինգշաբթի, Ապրիլ 14ի երեկոյեան, Հայկական Ընթերցասրահի մէջ տեղի ունեցաւ Ս. Զատկի աւանդական հաւկթասեղանը, մասնակցութեամբ մեր երիտասարդ-երիտասարդուհիներուն:

Երեկոյթը յաւելեալ փայլ մը ստացած էր ներկայութեամբը Լիբանանի շրջանի մեր ընկերներէն՝ հասարակական գործիչ եւ գրող («Արարատ» Գրականի խմբագիր) Ընկ. Յակոբ Նորունիի եւ իր ընտանիքին:

Հաւկթախաղէն ետք, Ընկ. Ս. Գալաճեան բացաւ երեկոյթը, բարի գալուստ մաղթեց եւ ներկայացուց հիւր ընկերը, որ խօսք առնելով մեզի հաղորդեց Լիբանանահայոց ողջոյնները եւ արտայայտուեցաւ Ա.Մ.Հ. իր այցելութեան մասին, մեծապէս գնահատելով ժողովուրդը եւ իրականացած յառաջդիմութիւնները. խօսեցաւ մեր գաղութին մասին, որմէ խիստ լաւ տպաւորուած էր, հակառակ մեկնումներու: Ապա տուաւ տեղեկութիւններ Լիբանանեան հայ գաղութէն: Ընկերը իր խօսքին աւարտեց՝ շատցնելով փոխադարձ այցելութիւններու յաճախականութիւնը, զայն օգտակար նկատելով ազգապահպանման գործին։

Խօսեցան նաեւ ընկերներ Ս. Վեցիկեան եւ Խ. Իսկէնեան: Փոքրիկ Նուպար, ը՛ս սովորականին, մթնոլորտը տաքցուց իր արտասանութիւններով։ Ստեղծուեցաւ մտերմիկ մթնոլորտ. պարպուեցան բաժակներ՝ մեր արժէքներուն կենացը:

Հաւաքոյթը վերջ գտաւ կէս գիշերին։

Ս. Կ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՍՐԱՀԻՆ

Իրենց սիրելի եղբօր եւ մօրեղբօր ողբ. Գէորգ Մեսրոպեանի մահուան քառասունքին առթիւ, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Սուլթանեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Սուլթանեան, եղբայրը՝ Պերճ Սուլթանեան (Պոսթոն) կը նուիրեն 200 ե.դ.։

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Երեքշաբթի, 26 Ապրիլի գիշերը խմբագրատանս մէջ հաճոյքն ունեցանք ընդունելու այցելութիւնը Պէյրութի մեր պաշտօնակից «Սփիւռք»ի տէր եւ տնօրէն եւ «Սեւան» Հրատարակչականի պատասխանատու՝ գրագէտ Սիմոն Սիմոնեանի: Ան երկու օրով կը գտնուէր Ա.Մ.Հ., դէպի Սուտան իր ճամբուն վրայ։

Պր. Սիմոնեան տեղեկացաւ մեր կեանքի մանրամասնութիւններուն եւ ուրախառիթ լուրեր հաղորդեց մեզի՝ Լիբանանի հայոց մշակութային գործունէութեան շուրջ։ Իր ճամբորդական ծրագիրը վերջին պահուն փոխուած ըլլալով, ան կը վերադառնայ Պէյրութ։

Բարի գալուստ եւ բարի վերադարձ։

«ՋԱՀԱԿԻՐ»ԻՆ

Իրենց սիրելի եղբօր և մօրեղբօր ողբ. Գէորգ Մեսրոպեանի մահուան քառասունքին առթիւ, Տէր և Տիկին Մարտիրոս Սուլթանեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Սուլթանեան, եղբայրը՝ Պերճ Սուլթանեան (Պոսթոն) կը նուիրեն 100 ե.դ.:

Առ ի գնահատութիւն թերթիս ազգային—ընկերային ուղղութեան, Աղեքսանդրիայէն ստացանք հետեւեալ նուիրատուութիւնները.—

Տէր և Տիկ. Սուքիաս Թապաքեան 100 *ե.դ.*

Ոմն (*Ընկլ. թիւ* 669) 50 *ե.դ.*

Ս Տ Ա Ց Ա Ն Ք

ԺԻՕՆԵՍ Է ԱԳՍԻՈՆ-ՎԵՐԵԼՔ, կրօնաքարոզական ֆրանսերէն եւ հայերէն երկամսեայ հանդէս, խմբ. Վեր. Յար. Հելվաճեան, Մարտ-Ապրիլ 1965 (*Մեծ Եղեռնի Յիսնամեակը*) *թիւը և Նոյ.-Դեկտ.* 1965, *Յունուար Փետր.* 1966 *թիւերը։ Մաքուր տպագրութիւն, շահեկան բովանդակութիւն, պատկերազարդ։ Բաժնեգին* 10 *ֆրանք: Դիմել՝* 6 *Փլաս տը լա Ռոթոնտ, Սէն-Ժերոմ* (13), *Մարսէյլ* 13, *Ֆրանսա։*

ՆԱՄԱԿ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

(Շար. Ե. էջէն)

Իրապէս առողջ ըլլալը անկէ անդին՝ ուր ալ ըլլաս, պիտի աշխատիս, պառկիս, ելլես, առտու, իրիկուն...։

Նշանին, Ցասմիկին համբոյրները. չըլլայ որ երազատեսներու պէս միտքերնին դնեն օտարներու ծառայելը, յոյս ունենալով որ փողոցը դրամ ցանուած է և պիտի ժողվեն։ Հոսկէ դուրս ելլողներն ալ...։

Հիմա Հայաստանին դուռները բաց են. ուզողը կրնայ եկած տեղը երթալ եթէ երաշխաւոր ունի այնտեղ։ Ինչպէս գիտենք, այնտեղէն մեկնողներուն մէջ կային «հեռանալու մասնաւոր պատճառներ» (անձնական, քաղաքական, տուրքի, զինուորութեան) ունեցողներ։ Հոսկէ գացողներն ալ — ունին իրենց ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ, ինքզինքնին ծածկելու զանազան անհամութիւններէ...։

Թո՛ղ երթան, մինչեւ դժոխք: Մարդ ուր որ երթայ՝ ինքզինքը կը տանի...: Սնափառը յագենալ չունենար, խաժը կը քաշկռտուի։ Մէկ խօսքով՝ գլտորող քարը մամուռ չի բռներ...։ Իսկ եթէ պիտի գլտորիս, գոնէ հիմք ունենայ նպատակդ...։

Մարդ կայ որ կը սիրէ մուրացկանութիւնը, համով կուգայ ուրիշէն կերածը. մարդ ալ կայ որ հանգիստ իր տունին անկիւնը ախորժակով կ'ուտէ իր աղ ու հացը...։ Իսկ հոդ գտնուող քանի մը վայրերանները, թո՛ղ երթան օտարին էջը լուալու քան թէ հայրենի երդիկին վրայ քար մը աւելցնելու։ Համոզումի հարց է։ Հիմա պիտի գրէ Ռոզիկը....

համբոյրներով՝ Պ. ԵՐԿԱԹ

Հոգիս մայրիկս, հայրիկս...

Վերջնականապէս հաստատուեցայ Երեւան, Յակոբին քովը։ Կարասիներն ալ բերինք։ Հիմակ ու հիմա վերը մէկ սենեակին մէջ տեղաւորեցի ննջասենեակս, մնացածը վարն է. ամառը քիչ մը նորոգութենէ ետք, վար պիտի իջնենք. այն ժամանակ զատ տուն պիտի ունենամ:

Իմ մասիս բնաւ մի մտահոգուիք, շատ հանգիստ ենք։ Արփինէ Թանթիկին տունը պառկեցայ, Մարի Թանթիկս ալ գացի. Ննիկին ամուսինին ծանօթացայ, շատ աղուոր և բարի երիտասարդ մըն է։

Արմէնին յաջողութիւններն ալ տեսայ. Ճազին մէջ թրոմփեթիսթ է: Աչքերուս չեմ հաւատար. սանկ զարմիկներ ունինք եղեր. աղբարիկիս ըսէ որ ամէն ամառ օդափոխութեան ալ կ'երթայ...: Ի՜նչ գեղեցիկ տեղեր պատկերներ քաշուած տեսայ...։

Հոգիս, մամա, անկեղծ կ'ըսեմ, բոլորին գէշ լեզուներուն չըհաւատաս։ Ամէն բան ունինք հոս, ոչ մէկ նեղութիւն չունինք. պակաս բանի մը չհանդիպեցայ։ Իսկ Ցասմիկին ալ ըսէ որ՝ հոս մինչեւ իսկ «Հալի կալի» կը նուագէ Արմէնը։

Այսօր Արփինէ Թանթիկս ճաշեցինք. կէսօրէ ետքն ալ ռըգորտըրի վրայի երգերը մտիկ ըրինք, Նինիկը, ամուսինը, Սիվիկը, Արմէնը։ Ես ալ իմ ձայնապնակներս բերի, ապրեցանք։

Շուտ պատասխանեցէք։

ՌՈԶԻԿ

ՃԱՀԱԿԻՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

چاهاكير
جريدة اسبوعية
ص.ب ٢١١١ بالقاهرة ج.ع.م - ت ٩١٥٠١٣
صاحبة الامتياز: السيدة عايدة سيرويبيان (بالايان)

TCHAHAKIR
HEBDOMADAIRE ARMENIEN
B.P. 2111 Le Caire (R.A.U.) - Tél. 915013
Adresse Télégraphique: TCHAHAKIR, Cairo
Rédacteur en chef: SARKIS BALAYAN

Արտօնատէր — ԱՅՏԱ ՍԵՐՈՎԲԵԱՆ
Սեփականատէր խմբագիր — ՍԱՐԳԻՍ ՊԱԼԱԵԱՆ

Հիմնուած 1948ին

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ ԹԻՒ 128 — ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 5 ՄԱՅԻՍ 1966 | ՀԱՏԸ ԶԵՌՔԷ 2,5 եգ. դհկ. կամ 25 Լիբ. դհկ. | عدد رقم ١٢٨ - الخميس ٥ مايو ١٩٦٦

ՌԻԺԱԿԱՆ ՔՈՉԱՐԸ

(ՄԱՀՈՒԱՆ Ա. ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Անժամանակ կերպով այս աշխարհէն՝ 3 Մայիս 1965ին ընդմիշտ բաժնուած սովետահայ գրագէտ Հրաչեայ Քոչարը մեծ կորուստ մըն է մեր գրականութեան և արուեստի մարզին համար։ Մեծ կորուստ մը, որովհետեւ ան հազիւ յիսունհինգ տարիներ էր բոլորած ու կը գտնուէր իր փթթումին ու բեղնաւորութեան լիութեան ուղիին մէջ և գրական մեր ժառանգութիւնը պիտի հարստացնէր վստահաբար՝ ինքնատիպ, ուժեղ և խոր նո՛ր երկերով, նորութիւններով։

Գրողներ կան, և տաղանդաւոր գրողներ, որոնք օժտուած են, ունին անհատականութիւն, ունին ընելիք, ինքնատպութիւն, տաղանդ և արուեստ. և ատոնք տուած են իրենց կեանքին մէջ՝ իրենց արտադրութիւններովը, իրենց գրական զուտ վաստակովը, առանց իրենց առօրեայով օժանդակ և լրացուցիչ, պսակում բերելու անոնց։ Հրաչեայ Քոչար եղած է մէկը, որուն թէ՛ կեանքը և թէ գործը, ամբողջութեամբ եռուզեռ, ապրում, շարժում, ըստեղծագործութիւն և յառաջդիմութիւն եղած են՝ անբաժան և անքակտելի իրարմէ։ Ան չէ ապրած կեանք մը, որ իր գործերուն մէջ չի ցոլանար. կամ չէ մշակած արուեստ և գրականութիւն մը՝ որ իր ապրած կեանքին — աւելի՛ն՝ իր միջավայրին ու զանգուածներու կեանքին — ցոլացումը չըլլար։

Զարենցի զմայլելի պահանջադրումին ինքնեկ և ինքնակամ հետեւող մը, բնական զինուորեալ մը եղած է Քոչար, և «իր ժամանակի շունչն ու ոգին» վերածած է գործի։ Վերածած է գործի՝ ոչ լանշուշտ զգայացունց և յեղաշրջող արշաւներով, այլ գիտակից, տոկուն, ուղիղ և վըստահ ուժականութեամբ, յստակատեսութեամբ և բարձրոգի առաջադրութիւններով։

Գերազանցօրէն մարդկային և համամարդկային է Քոչարի իրականութիւնը և գործը, առանց ազգային երակըխցեալ կամ յապաւեալ պահելու։Ընդհակառակն, ազգայինը իր մէջ. երբեմն իր նեղ ու անհանգստացուցիչ տարողութենէն դուրս եկած և արձակուած է ազատ և անհուն տարածութիւններու վրայ, համապարփակ գըրկելով մարդկային տեսակը իր հարազատ էութեան ու ճակատագրին, իր կոչումին ու գերագոյն ձգտումներուն մէջ։ Տեղականը, ցեղայինը, սահմանափակը, նաև անձնականը, Քոչարի գրիչով բարձրացած են համայնական, ընդհանրական համեմատութիւններու եւ մակարդակի։

Ալաշկերտցի (Ղումլու Պուճախ), այսինքն արեւմտեան Հայաստանցի Քոչարի կեանքը, իր սերունդի անդամներէն հարիւր հազարաւորներուն նման, սկսած է զուլումի, ջարդի, փախի-քաղցի, համաճարակի և կռիւի մթնոլորտին մէջ։ Վեց տարեկանին արդէն որբ է ան եւ կը գաղթէ արեւելեան Հայաստան։ Գտնուած Ղուրտուղուլու (այժմ Հոկտեմբերեան) շրջանին մէջ, եւ տասնըչորս տարեկանին՝ մուտ ի վարժարան, այնտեղ։

Եօթը տարի ետք կ'աւարտէ դպրոցը եւ կ'անցնի Երեւան, ցերեկները ձէթի և օճառի գործարանին մէջ աշխատելով, գիշերները ուսանելով՝ Ձերժինսքի դպրոցին մէջ։ 1929ին բանուորական ֆաքիւլթէի ուսանող եղած ատենն է որ կը սկսի գրել, նախ փոքր նշմարներ, ապա պատմուածքներ, ինչպէս «Դինըկ Մոտոն» եւ «Դայկա Գոլէն»։Բանաստեղծութիւններ՝ «Երգ Բաքուի մասին», «Բաքուին», «Հնոցավառ աղջկան», «Կոլխոզ», «Կոմունայի աղջկան»։

Տեւական պատրաստութեան մէջ է սակայն Քոչար։ Անընդհատ կը կարդայ, կը սորվի և կ'ուսումնասիրէ հայ հին և նոր գրականութիւնը, ռուսական մշակոյթն ու արուեստները, ապա եւրոպական վարպետներու գործերը։ Կը սկսի շրջիլ Հայաստանի բոլոր կողմերը, շփման մէջ մտնելով՝ մէկ կողմէն պատմական յուշարձաններու և վայրերու հետ, տեղեկանալով անոնց առասպելներուն, վէպերուն և նշանակութեան, միւս կողմէն գիւղացի և բանուոր ժողովուրդի խաւերուն հետ, անոնց հետ խիստ մօտէն ապրելով ու անոնց հոգերը, ցաւերը, տխրութիւնները, պայքարները, յաջողութիւնները և ուրախութիւնները իւրացնելով։ Քոչար հետզհետէ կը ստորագրէ «Կառուցումի դիրքերում», «Կոմսոմոլը մաքառում է», «Առաջնորդների խօսքը», «Ընդյատակեայ պայքար», «Վաշտերը գրոհում են», «Որ գնացքը սուրայ յաղթական» «Ստեղծագործողի կորովը» ակնարկները։

Դրագէտին համար խիստ կարեւոր է իր գիտական պաշարը աւելցնելու, իր ծանօթութեանց ծիրը ընդարձակելու, ապա իր ենթագիտակցականին ոգեկան հարստացման շրջանը։ 1942ին, երբ պայթած է հայրենական մեծ պատերազմը, Քոչար արդէն բարոյապէս և հոգեմտաւոր տեսակէտէն զինեալ ոյժ մըն է։ Ու կը ղրկուի ռազմաճակատ։

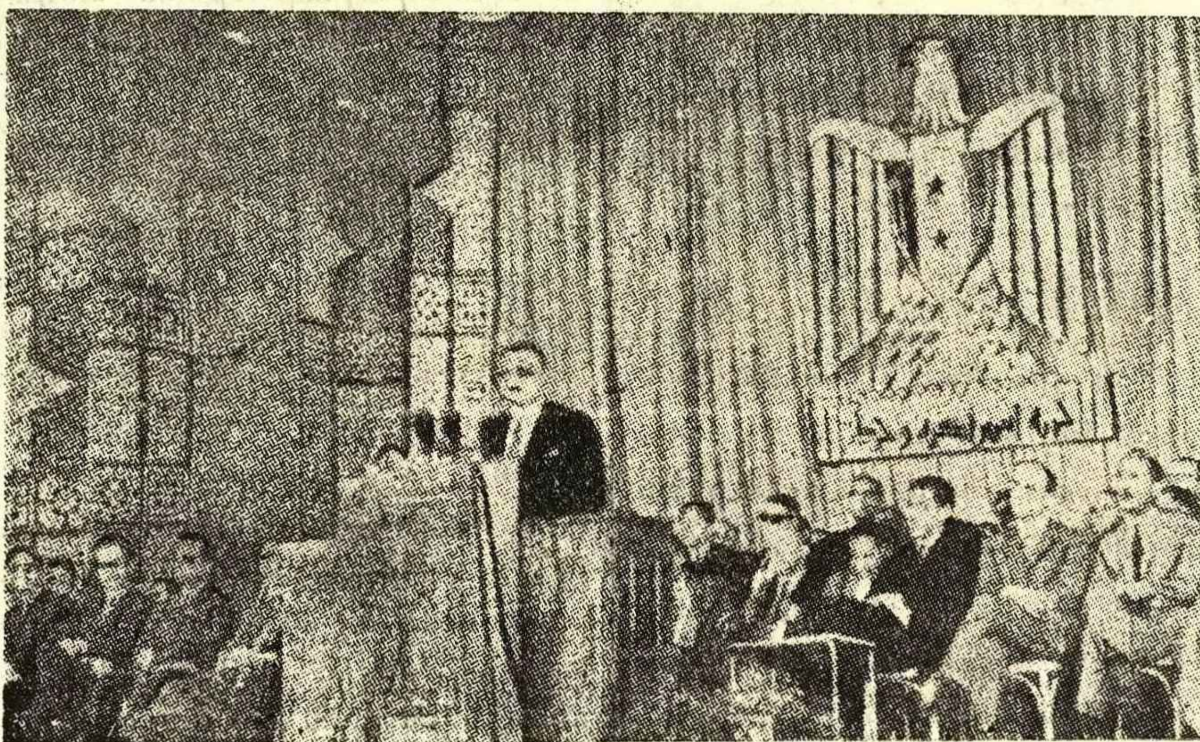
Բոլորովին տարբեր նկարագիր ունի ռազմաճակատէն — մէկ

ՀԱՅԿ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

(Շար. տես էջ 4)

ՆԱԽԱԳԱՀ ՆԱՍԷՐԻ ՄԱՅԻՍ ՄԷԿԻ ՃԱՌԸ

Աշխատանքի և Աշխատաւորութեան տօնին առթիւ, 1 Մայիս 1966ին, Մահալլա էլ-Քուպրա բանուորական քաղաքին մէջ ճառ խօսած է Ա.Մ.Հ.ի Նախագահ Կամալ Ապտէլ Նասէր։

Նախագահ Ապտէլ Նասէր ճառ կը խօսի

Դիտուած է ետք այդ քաղաքը, իբրև ճարտարարուեստի միջնաբերդ, յառաջդիմութեան և արդարութեան համար պայքարող (Յեղափոխութենէն առաջ և ետք), մինչեւ որ ճարտարարուեստական Միսր դրամատուն և ընկերութեանց բաժնետէրութեան երեք չորրորդը կը պատկանէր աւատական դասակարգին (քանի մը ընտանիքներ)։ Անոնցմէ մէկը ունէր 80.000 թուղթ։

Հիմա այս բոլորը աշխատաւորութեանն է։ 1959ին 18.000 գործաւորներ՝ կը ստանային 4.9 միլիոն ոսկի. այսօր՝ 22.000 գործաւորներ կը ստանան 6.5 միլիոն։

Կայսերապաշտութեան և շահագործող դրամատիրութեան հետ դաշնակցած արքայական ընտանիքը սարկացուցած էր ժողովուրդը, որ գրեթէ անգոյ էր։ Մենք հպարտ ենք որ Յեղափոխութիւնը վերջ տուաւ այդ դժբախտութեան։

Ի՞նչ կը նշանակէ ընկերվարութիւն։ Կը նշանակէ՝ շահագործում չկայ. աւատապետին դրամը կը տրուի աշխատաւորին։ Ասիկա օգտէ է շահագործողներուն համար, որոնք ամէն միջոցներով կը պայքարին որ ժողովուրդը միայն խաւարի մէջ, չգտնէ իր իրաւունքները։

Իսկ ի՞նչ է ժամանակաւորութիւնը։ Անիկա ըսա՞ծ է որ երկրի մը մէջ մէկ բնտանիք պիտի հաւաքէ ամբողջ հասոյթները և ժողովուրդը պիտի ձգէ չքաւոր։ Մօրուօռօրը, որ ժամանակաւորութեան մասին կը խօսի, կ'ուզէ շահագործել ժողովուրդը, որ այժմ փետտած է այդ մօրուքը։ Ընկերվարութիւնը չի կրնար կրօնքին դէմ ըլլալ. Նախագահը կոլուածատէր չէ։

Յեղափոխութենէն առաջ 4 միլիոն ոսկիի գեղերուն տեղ՝ այսօր կը սպառի 34 միլիոնի գեղեր։ Առաջ միայն աւատապետները դեղ կը գործածէին։

Մենք 30 միլիոն ենք։ Բ. հնգամեայ ծրագրին վերջը պիտի ըլլանք 36 միլիոն։ 1952ին 350 միլիոն ոսկի աշխատավարձի տեղ՝ այսօր կը ծախսենք 879 միլիոն։ 4,5 միլիոն բանուորութիւնը եղած է 7,3 միլիոն։ Ներկայ ծրագրով՝ պիտի ունենանք 8,7 միլիոն բանուոր և 1.191 միլիոն ոսկի օրավարձ։

Ս. Միութեան օժանդակութեամբ մենք կը կառուցենք Մեծ Ջրամբարը։ Արդէն չորս մասնավըճար բրած ենք մեր պարտքէն։ Յետադիմութիւնը դեռ կը պայքարի մեզի դէմ, բայց չեն կրնար յաջողիլ։ Անգլիա, Սէուտական Արաբիա՝ արժէք չունին այս մարզին մէջ։ Փուրկիպա կրնա՞յ սպաննել բոլորը, ինչպէս սպաննեց Սալահ Պէն Եուսէֆը։ Եմէնի ազատագրումը անխուսափելի է. պիտի գործադրենք Ճետտայի համաձայնութիւնը։

Ֆէյսալի ճիգերը օգուտ ստեղծելու, ապարդիւն պիտի մնան։ 12 օդանաւ պիտի գնէ վեց միլիոն ոսկիի. անոնք կրնան հին, վայրկեանի մէջ փճացուիլ։

Մենք կապ կը պահենք աշխարհի բոլոր յեղափոխական և ազատագրուած ուժերուն հետ։ Այցելութիւններ պիտի ըլլան։ Վաղը հոս կու գայ Նախ. Թիթօ։ Մայիս 10ին ալ պիտի գայ Ալեքսէյ Քոսիկին։ Ջերմ ընդունելութիւն պիտի ընենք։ Կը գնահատենք Ս. Միութեան տուած օգնութիւնը, որ ծառայեց կոտրելու զէնքերու մենաշնորհը, շինելու Ջրամբարը և ստեղծելու մեծ ճարտարարուեստ։

ՆԱԽԱԳԱՀ ԹԻԹՕ ԱՄՀ.Ի ՀԻՒՐ

Մայիս 2ի գիշերը ԱՄՀ այցի համար ժամանեց Եուկոսլաւիոյ Նախագահ Ժօզէֆ Պրոզ Թիթօ, ընկերակցութեամբ իր տիկնոջ։ Անոնց տրուեցաւ ճաշկերոյթ՝ արարողական սկումբին մէջ։

1955էն ի վեր բազմաթիւ հանդիպումներով՝ մեծ ու գործնական բարեկամութիւն մը ստեղծուած է Եուկոսլաւ և Արաբ Նախագահներուն միջև։ Այս գիծով՝ Թիթօ և Նասէր Աղեքսանդրիոյ մէջ կ'ունենան խորհրդակցութիւններ՝ երկու երկիրները և աշխարհի խաղաղութիւնը շահագրգռող հարցերու շուրջ։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. ԽՈՐԷՆ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԵՏ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԱԾ ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ՍԱՀՄԱՆԷՆ

Արաբերէն «Տիւնիա» թերթի 29 Ապրիլ 1966 թուակիր համարին մէջ կարդացինք լուր մը, ըստ որուն, սուրիական իշխանութիւնները արգիլած են «Հայ առաքելական համայնքի պետ Խորէն Կաթողիկոս Պարոյեանի Սուրիա մուտքը»: Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը ետ վերադարձուած է Մասնաայի սահմանագլուխէն:

«Պէյրութի Տեղեկատու Գործակալութիւն»ն ալ յիշեալ լուրը հաղորդելով դիտել կու տայ որ Խորէն Ա. Կաթողիկոսի Սուրիա մուտքը արգիլող պայմանները քաղաքական են: Սուրիական իշխանութիւնները հաշտ աչքով չեն դիտեր որոշ գործունէութիւններ։

Վերոյիշեալ տեղեկութիւնները ստանալով նախ ուզեցինք ստուգել անոնց վաւերականութիւնը: Դիմեցինք պաշտօնական աղբիւրներու եւ խնդրեցինք հերքել կամ հաստատել լուրը, թիւրիմացութեան մը առաջքն առնելու փութկոտութեամբ:

Պաշտօնական եւ լաւատեղեակ մարմինները կը հաստատեն լուրը։ Ներկայ պայմաններու մէջ անյարմար նկատուած է Խորէն Ա. Կաթողիկոսի Սուրիա այցելութիւնը: Յարմար թիւն ստեղծուելու պարագային սուրիական իշխանութիւնները այդ մասին տեղեակ պիտի պահեն Անթիլիասը:

«ԱՐԱՐԱՏ»

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՈՐՈՏԱՆԻ ԷԼԵԿՏՐԱԿԱՅԱՆՆԵՐԸ

Ամբողջացած է Որոտան գետի վրայ Շամբի եւ Սպենդիարեանի 2 նոր ջրաելեկտրակայաններ հիմնելու ծրագիրը՝ հայ մասնագէտներու կողմէ, իւրաքանչիւրը 246.000 քիլովաթ կարողութեամբ:

Հայաստանի հանրապետութեան հարաւ-արեւմտեան մասին մէջ կառուցման վրայ եղող Տաթեւի ելեկտրակայանը կը կազմէ Որոտան գետին վրայ շինուած երրորդ կայանը: Պիտի կառուցուի, գալ տարի, ջրամբար մըն ալ, 250 միլիոն խորանարդ մեթր պարունակով, նոյն վայրին մէջ:

ԳԻՏԱԿԱՆ ՄԵԾ ԱՇԽԱՏԱՆՈՑ

Գիտութիւններու Ազգային Ակադեմիային համար օրկանական քիմիագիտութեան ինստիտուտի շէնքերու խումբ մը կառուցուիլ սկսաւ Երեւանի հիւսիսային մէկ արուարձանին մէջ: Սոյն շէնքերէն մէկը յատկացուած պիտի ըլլայ փորձառական մասնաւոր արտադրութեան աշխատանքին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԿԵՐԱՏՈՒՆԸ

Հայաստանի պետական պատկերասրահը ունի ներկայիս 17.000 արուեստի գործեր, որոնց պատկերազարդ մէկ յայտագիրը հրատարակուեցաւ, հայերէն եւ ռուսերէն: Այնտեղ կան գործեր՝ 6րդ դարէն, մանրանկարչութիւններ միջին դարու, նկարներ 19րդ եւ 20րդ դարէն, որոնց մէջ Մարտիրոս Սարեանի եւ Հայաստանի ու արտասահմանի այլ արուեստագէտներու գործերը: Կան նաեւ երկեր՝ Ռիպէնսէն, Վան Տայքէն, Կրէօզէն, Ռըփէնէն, Վրուպելէն եւ ռուս ու եւրոպացի այլ վարպետներէ:

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ» ՏԱՐԵԳԻՐՔ

Գիտութիւններու Ակադեմիայի անունով՝ Ազգային Մատենադարանն ու Ֆունտամենթալ գրադարանը ձեռնարկած են հրատարակութեան «Հայաստան» անուն տարեգիրքի մը, որուն առաջին հատորը արդէն յանձնուած է տպագրութեան:

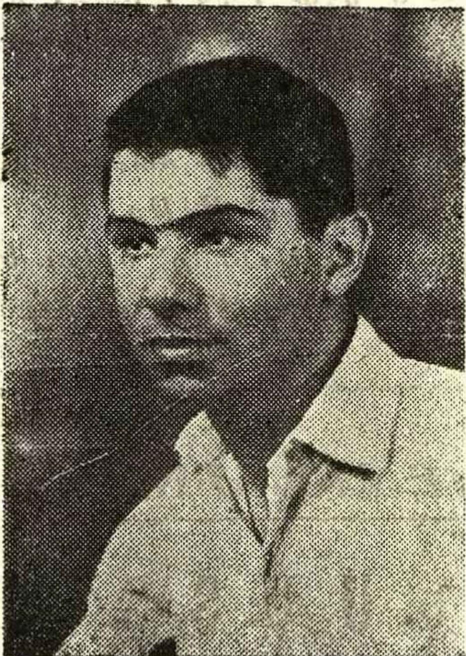
Երեք հազար ստեղծագործական թեմաներ եւ գիտական գրականութեան նիւթեր, հայ տնտեսութեան եւ մշակոյթի հարցեր, հայոց պատմութեան խնդիրներ: Հրատարակութիւնը պիտի պարունակէ նաեւ սովետ միւս հանրապետութիւններու արտասահմանի գրողներու երկերը:

ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ ԳԻՐՔ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒՆ

Այս տարի Հայաստանի մէջ մանկական եւ պատանեկան գրականութեան յատուկ հրատարակութեանց քանակը պիտի անցնի մէկ միլիոնը: 120 անուն գիրք լոյս պիտի տեսնէ Յով. Թումանեանի, Ղ. Աղայեանի, Ս. Կապուտիկեանի, Ա. Սահինեանի գրութիւններէն եւ օտար հեղինակութիւններէն: «Մեծ մարդոց կեանքը» շարքին մէջ պիտի երեւին հայոց հին պատմութենէն նիւթեր:

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԻ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ

Ուրախութեամբ կը տեղեկանանք, որ Գահիրէի Ամերիկեան Համալսարանի «Ծունիըր» դասարանի ուսանող Միրայր Խաչերեան ուսման բոլոր ճիւղերուն մէջ առաջին տեղերը գրաւած ըլլալով, արժանացած էր ընդհ. դասաւորման բարձրագոյն աստիճանին եւ այս առթիւ կազմակերպուած հանդիսութեան մը ընթացքին, ստացած է յիշատակութեան գեղազիր մասնաւոր վկայական մը՝ 13 Ապրիլ 1966 թուակիր:

Մեր ջերմագին շնորհաւորութիւնները իրեն եւ իր ծնողաց՝ Տէր եւ Տիկին Վահան Խաչերեանին:

ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ ԱԶԳ. ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ԾՆՈՂՔ-ՈՒՍՈՒՑԻՉ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

8 Մայիս 1966, կ.ե. ժամը 6.30ին

ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ

Բարեխնամ Առաջնորդ Եգիպտաբնակ Հայերու՝

ԳԵՐԱՇՆՈՐՀ Տ. ՄԱՄԲՐԷ Ս. ԱՐՔ. ՍԻՐՈՒՆԵԱՆԻ

ԲԱՑՈՒՄ

«ԱՐԱՐԱՏ ՔՐԻՍԵԱՆ» ՄԱՐԶԱՍՐԱՀԻ

ԵՒ

ՊԱՍՔԷԹ-ՊՈԼԻ ԲԱՐԵՆՈՐՈԳՈՒԱԾ ԽԱՂԱՎԱՅՐԻՆ

ՋՈՒԱՐԹ ԽԱՂԸ, ՊԱՍՔԷԹ-ՊՈԼ ԵՒ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

(Ծնողք – Ուսուցիչ, Շրջանաւարտ, Աշակերտ)

ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԾՆՈՂՔ – ՈՒՍՈՒՑԻՉ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՊՐ. ՅԱԿՈԲ ՍԻՒՏՃԵԱՆ
ՕՐ. ՄԵԼԻՆԷ ՏԱՏՈՒՐԵԱՆ

խօսեցեալք

Պէյրութ-Գահիրէ

Մեր սրտագին շնորհաւորութիւնները խօսեցեալ զոյգին եւ իրենց պարագաներուն:

ԲԱՐԻՔԵԱՆ ՄԵՐ ՄԷՋ

Երկուշաբթի, 2 Մայիս 1966 երեկոյեան, հանոյքն ունեցանք ընդունելու այցելութիւնը աշխարհահռչակ արուեստագէտ ջութակահար Մանուկ Բարիքեանի, ընկերակցութեամբ պ. Ռ. Գազազեանի:

Բարիքեան՝ պ. Գազազեանի հրաւէրով ԱՄՆ հասած էր Ապրիլ 24ին՝ նուագելու համար Հայ Գեղ. Միութեան 45 ամեակի հանդէսին (Ապրիլ 27):

Սիրուած արուեստագէտը ծանօթացաւ խմբագրութեան անդամներուն եւ աշխատակիցներուն, տեղեկութիւններ առաւ մեր աշխատանքին ու գործունէութեան մասին, տալով մեզի իր կարգին՝ մանրամասնութիւններ իր շրջապտոյտներուն շուրջ: Բարիքեան միաժամանակ եզակի մասնագէտ մըն է լայն հետաքրքրութիւններով եւ յատկապէս կը շահագրգռուի հայ հնատիպ գիրքերով:

Բարիքեան այցելեց Աղեքսանդրիա, ուրկէ վերադարձին՝ ելոյթ պիտի ունենայ պետական Օփերայի Թատրոնի բեմէն՝ ԱՄՀի Սենֆոնիք նուագախումբին հետ, Շաբաթ, 7 Մայիս:

ԱՐԺԱՆԹԻՆ

ԳՐ. ԿԷՕՆՃԵԱՆ ՄԱՀԱՑԱԾ

«Հայրենիքի Ձայն»ի 24 Ապրիլ թիւէն կը տեղեկանանք որ Պուէնոս Այրէսի մէջ իր մահկանացուն կնքած է Գր. Կէօնճեան, «Սեւան» թերթի խմբագիրը, որ անցեալ տարի՝ բ. անգամ Հայաստան այցելութենէն յետոյ, դէպի իր բնակավայրը ճամբուն վրայ հանդիպած էր Ա.Մ.Հ.: Կէօնճեան ծնած էր Ատանա, 1909ին: Իր ուսումը ստացած էր Լիբանանի մէջ: Ապա՝ նոյն տեղ ու Արժանթին գաղթելէ ետքն ալ՝ զբաղած է լրագրութեամբ եւ հասարակական գործերով: Ջերմ ջատագով Ներկայ Հայաստանին՝ Կէօնճեան հայրենասիրական կարեւոր գործունէութիւն ունէր: Կը վշտակցինք՝ իր հարազատներուն:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐ ՀԵՐՄԱՆ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

Արժէքաւոր դաշնակահար Հերման Միսքճեան յաճախ կը լսուի Իսթանպուլի ձայնասփիւռէն: Ան նուագեց Կրիկի գոնչերթոն՝ Ճ. Րէշիտ Ռէյի նուագախումբի ընկերակցութեամբ: Քննադատ Ֆերտի Շթացեր մեծ գովասանքով կ'արտայայտուի Միսքճեանի մասին:

ՀԱԼԷՊ

ԱՐԿԱԾՈՎ ՀԻՒԱՆԴ

Ցաւով կ'իմանանք որ Հալէպի ազգայիններէն, Տպարան Անիի Տէր եւ Տնօրէն Ընկեր Աւետիս Էքմէքճեան աշխատանոցի պահուն արկածով մը [illegible] է, վիրաւորուելով՝ Բլիմէ հիւանդանոցը փոխադրուած է եւ դարմանումի տակ կը գտնուի:

Արագ ապաքինում կը մաղթենք մեր սիրելի ընկերոջ:

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻԱ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ ԲԱՑՈՒՄ

Աղեքսանդրիոյ Առաջնորդարանի շրջափակին մէջ՝ 24 Ապրիլ 1966ին, Նահատակաց Յուշարձանի բացման օրը: Ձախէն աջ՝ Հայ Կաթողիկէ Համայնքին Վիճակաւորը՝ Արհ. Ռափայէլ Եպիսկ. Պայեան, Ափրիկէի Յունաց Օրթոտոքս Մետրոպոլիտը եւ Սինոդի անդամ Կիպրիանոս Սրբազան, իր տեղակալը եւ Ռուս Եկեղեցւոյ ներկայացուցիչ Հայր Մատթէոս:

ՖՐԱՆՍԱ

ԺԻՐԱՔՕ—Ի ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Լիբանանահայ նկարիչ Ժիրաքօ, Փարիզի Կալըրի Ժեռար Մուրկի մէջ, Մարտի վերջերէն մինչեւ Ապրիլ 5 ցուցադրած է իր վերջին գործերը: Հետաքրքիր հասարակութիւն մը՝ գնահատանքով այցելած է այս ցուցահանդէսը:

«ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ»

Մարտ ամսուան մէջ, կիրակի օր մը, Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ, ի ներկայութեան դիւանագէտներու, Խորհ. դեսպ. Մշակ. կցորդի, Բ. քարտուղար Մարաթ Խարազեանի եւ հոծ բազմութեան, տեղի ունեցած է «Ժողովուրդները կ'երգեն» կարեւոր ձեռնարկը, որուն մասին գրած էինք նախապէս՝ թէ տեղի պիտի ունենայ: Լսեցան ճափոնական, հունգարական, սպանական, հայկական տոհմիկ երգեր եւ դիտուեցան անոնց պարերը: Ուշադրութեան արժանացած է այնտեղ՝ Վիեթնամցիներու արուեստը, շնորհալի, ճկուն եւ ուժական:

Հայկական բաժինի ղեկավարն էր Պերնար Տէտէճեան, իր խումբը արժանացաւ ջերմ ծափահարութեանց: Պարեց Օր. Ալիս Փօյաճեան (երկու պար)՝ գերազանց շնորհով: Դպրոցասէր — Սամ. Մուրատեան խառն երգչախումբը կը վարէր երգահան-խմբավար Գէորգ Եանըքեան:

Այս ձեռնարկը կը պարտինք Հայկանոյշ եւ Արաքսի Թորոսեան անձնուէր քոյրերուն, կը գրէ «Աշխարհ»:

«ՋԱՀԱԿԻՐ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տիկին Տիգրանուհի Շալվարճեան (Գահիրէ) մէկ տարուան «Ջահակիր» կը նուիրէ իր քրոջ զաւկին Պր. Պերճ Մարտիրոսեանի (Մոնրէալ):

«ՋԱՀԱԿԻՐ»ԻՆ

Իր սիրելի քերորդւոյն՝ Պր. Սարգիս Գաթրճեանի ընդ Օր. Թերէզ Նահապետեանի (Սիտնէյ) բարեբաստիկ ամուսնութեան ուրախ առթիւ, Օր. Լիւսի Մամուրեան (Աղեքս.) կը նուիրէ 100 ե.գ.:

Առ ի գնահատութիւն թերթիս ազգային-ընկերային ուղղութեան, Աղեքսանդրիայէն ստացանք հետեւեալ նուիրատուութիւնները.— Պր. Նորայր Պէնօհանեան 500 ե.գ.: Պր. Հայկազ Տուրսունեան 50 ե.գ.

Ս. Զատկի մեռելոցին առթիւ՝ Տիկին Նելլի Պետրոսեան 100 ե.գ. կը նուիրէ իր ամուսնոյն՝ ողբ. Մասիս Պետրոսեանի քաղցր յիշատակին:

Պէյրութի Ոսկերիչներու սենտիքայի Նախագահ եւ արաբ. ընդհ. գործաւորներու կեդրոնի վարիչ մարմնի անդամ Պր. Յակոբ Սիւտճեանի ընդ Օր. Մելինէ Տատուրեանի (Գահիրէ) բարեբաստիկ նշանախօսութեան առթիւ, վասն խնդակցութեան Տէր եւ Տիկին Պօղոս Ալընլքճեան կը նուիրեն 200 ե.գ.:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՍՐԱՀԻՆ

Պր. Յակոբ Սիւտճեանի (Պէյրութ) ընդ Օր. Մելինէ Տատուրեանի (Գահիրէ) բարեբաստիկ նշանախօսութեան առթիւ, վասն խնդակցութեան Պր. Յարութիւն Գարակէօզեան կը նուիրէ 200 ե.գ. Հայկ. Ընթերցասրահի բարեզարդման ֆոնտին:

ՅԱՋՈՐԴ ԹԻՒՈՎ

Կամքէ անկախ պատճառներով, այժմէական նիւթերու կարգին՝ Հայ. Գեղ. Միութեան 45ամեակի հանդէսին (Նայլ Հոլ) նկարագրականը (Ընկ. Ս. Շալնեանէ) կը մնայ յաջորդ թիւին:

ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻՒ

Բ. ՆՈՐՈՒՆԻ

Տարի մը սահեցաւ արդէն այն օրէն ի վեր, երբ մեր սիրեցեալ գրագէտ Հրաչեայ Քոչարը մտաւ յաւիտենական քունին մէջ, և Պանթէոնէն այսօր իր թարմ հողակոյտին վրայ կ՚երևին գարնան բոյսեր... անհոգ ու անխուսափելի այցելուներ...

Քանի ամիսներ առաջ էր տակաւին։ «Ոսկի աշուն»ը կեանք, խնդութիւն ու հազար բարիք կը սփռէր Հայաստանի դաշտերէն մինչև Երևանի փողոցներն ու տուները։

...թէ կուսակցական ընկեր, ան պահեց ու պահպանեց իր նկարագիրը, իր ամբողջ հայու և ամբողջ կուսակցականի նկարագիրը։

Իր ամբողջ ստեղծագործութեան և մարդկայնութեան լաւագոյն փաստը չէ՞ միթէ իր «Մեծ Տան Զաւակները» վէպը, ուր մարդկային ամենէն վեհ զգացումները և իտէալները հանդիսադրութիւնը տեղի կ՚ունենայ արուեստի ոսկեզօծ շրջանակի մը մէջ։

Զարմանքով դիմաւորեցի Հայրենիքի մեր գրողներէն մէկուն այն խօսքը, թէ Սուրէն Թովմասեանի պաշտօնանկութենէն ետք՝ պահ մը մեծ հաւանականութիւն ներկայացած է որ Հրաչեայ Քոչար յաջորդէ Թովմասեանին՝ ընդհ. քարտուղարի աթոռին վրայ։

ՀՐԱՉԵԱՅ ՔՈՉԱՐ

Ամենաբուռն փափաքներէս մէկն էր՝ հանդիպում մ՚ունենալ համակրելի մեծ գրագէտին՝ Հրաչեայ Քոչարի հետ, զոր կը ճանչնայի արդէն Պէյրութէն։ Բաղձանքս կը յայտնեմ «Կոմիտէ»ի աշխատողներէն Լևոնին, որ ինչպէս միշտ, այս առթիւ ալ ազնուօրէն կ՚ընդառաջէ խնդրանքիս և կը զանգահարէ Քոչարին տունը։ Տիկինն էր խօսողը..

Իր տան մէջ՝ մէկուկէս ժամ խօսեցաւ յորդառատ գետի մը նման, կարծէք իմ համեստ անձիս միջոցաւ պատգամ մ՚ուղղէր սփիւռքահայութեան — պատգամներ սիրոյ, համերաշխութեան, աշխատանքի, ազգային արժանապատուութեան, հայրենասիրական եռանդի։

Մեր տեսակցութեան հաճելի նորութիւնն այն եղաւ, որ ան յայտնեց մեզի իր ծրագիրը «յառաջիկայ ամառ» (այսինքն ա՛յս ամառ) Լիբանան գալու (իր կրտսեր աղջկան ընկերակցութեամբ) գրելու համար սփիւռքահայութեան կեանքին նուիրուած շարժապատկերի մը «սենարիօն»:

Ափսո՜ս սակայն...

... Յիսունը հինգ տարեկանին, ստեղծագործական կարողութեանց իր հասունութեան, լիութեան մէջ, երբ «Նահապետ»ի, «Կարօտ»ի նման պատմուածքներ և «Սպիտակ Գիրք»ի նման կոթողային հատորներ արտադրելու բուռն երկունքը կ՚ապրէր, ահաւասիկ որ կը կտրուի անոր կեանքին թելը, սրտի անողորմ, անգութ կաթուածով, հայ ժողովուրդի ամբողջ երազը ընդգրկած իր սրտին ու հոգիին մէջ։

Քոչար այլևս հասած էր տեղ մը, ուր իրեն համար ամէն ինչ յստակ էր ու պայծառ։ Ան իր կեանքի զանազան հանգրուաններու ընթացքին ճանչցաւ լաւագոյնս Մարդը, խորհրդային թէ ոչ-խորհրդային Մարդը, միջազգայինն ու ազգայինը, իր ժողովուրդն ու իր հայրենիքը։ Խորհրդային Մեծ Հայրենիքն ու մարդկութեան առջև պարզուող կենսական խնդիրները, խաղաղութիւնը, և այլն։ Ու այդ բոլորին մէջ իր նկարագիրը մնաց անեղծ, մնաց անշե՛ղ՝ այծարած պատանի թէ ճակատի մարտիկ, խմբագիր թէ հասարակական գործիչ, ընտանիքի հայր, ամուսին

Ի՜նչպէս կրնայ ըլլալ — կը մտածէի — որ գրող մը դառնայ կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, մեր Հանրապետութեան տէ ֆաքթօ բարձրագոյն իշխանաւորը։

Յետոյ մտածեցի թէ զարմանալու իրաւունք չունէի, քանի որ կը գտնուէի երկրի մը մէջ, ուր նկատի չէին առնուեր քաղաքացիին արհեստը կամ զբաղումը այնքան, որքան անոր երկրին բերելիք հաւանական օգուտը։ Կարեւորը, տուեալ ժամանակի մը մէջ, տուեալ անհատին ունենալիք օգտակարութիւնն ու դերն է և ոչ թէ անոր այս կամ այն հանգամանքը։

Այս առթիւ առանց վարկածի կարելի է յիշել նաև տեսած անձնաւորութիւններէն Լենինականի քաղաքապետը, որ նախապէս համեստ շարժավար մը եղած է միայն։

Քոչար այն հազուագիւտ առաջնորդող դէմքերէն մին էր մեր երկրին, որոնք լաւապէս կրնային, ի վիճակի էին հաշտեցնել ու մէկ յայտարարի տակ բերել, մէկ կողմէ մեր հարազատ ժողովուրդի ազգային բաղձանքներն ու իտէալները, միւս կողմէ մեր Պետութեան քաղաքական պարտադրանքները։ Բուն դժուարը հոս է արդէն և պէտք է խոստովանիլ այժմ՝ թէ ի պատիւ մեր Հայրենիքի ներկայ ղեկավարներուն, անոնք այդ բարձրութեան վրայ կը գտնուին և իմաստուն կերպով յառաջ կը տանին մեր ժողովուրդի զարգացման և մեր հայրենիքի հզօրացման ազնիւ ու վեհ գործը։

Ք չարը պէտք չէր մեռնէր. տակաւին իրաւունք չունէր մեռնելու. հայ գրականութիւնն ու հայ ժողովուրդը տակաւին պէ՛տք ունէին իրեն։ Բա՞ց կը մնայ անոր տեղը։ Նոր արժանաւորներուն կը մնայ ձգտիլ անոր թողած բացը գոցելու։

... Յիշատակդ՝ անմոռա՛ց, թանկագի՛ն բարեկամ և ազնի՛ւ գրչեղբայր։ Լուսապայծառ քու դէմքդ յաւէտ պիտի շողայ մեր աչքերուն ու սրտերուն մէջ, իբրև արև անմար ճառագայթ...։

ԱՆՀԱՆԳՉԵԼԻ ԿՐԱԿԸ

Ծ. Խ.— Ստորեւ կը ներկայացնենք տաղանդաւոր արձակագիր, խոհուն միտք եւ հարազատ հայ, հասուն քաղաքական դէմք՝ ողբացեալ Հրաչեայ Քոչարի վերջին երկը՝ «Անհանգչելի Կրակը», որ իր ազնիւ մտքերուն արձագանգն է Եղեռնի 50ամեակին առթիւ, տպուած՝ «Գրական Թերթ»ի 23 Ապրիլ 1965ի թիւին մէջ:

Մեծ, անպարփակ խոր վիշտը նման է անհանգչելի կրակի, որ մէկ մարմրում է, հանդարտւում, հայկական թոնրի անթեղի նման ծածկւում է մոխիրների տակ և մէկ էլ, բորբոքւում է, յորդում, բոցավառւում։

Այդպէս է մեր ազգային վիշտը։ Անցնում են տարիներ, տասնամեակներ, փոխւում են սերունդները, աշխարհից հեռանում են մեծ ողբերգութեան ժամանակի մարդիկ, բայց ապրում է այդ վիշտը զաւակների ու թոռների հոգում։ Նոյնիսկ նրանց յախուռն երջանկութեան և ցնծագին խնդութիւնների պահերին մի ակն՝ թարթ գալիս է նա որպէս ծանր յիշողութիւն, մռայլում վճիտ հայեացքներն ու շողացող ճակատները։

Պէտք է հայ մարդ լինել զգալու և հասկնալու համար յաւիտենապէս քեզ ուղեկցող այդ ծանր յիշողութիւնների անսպառութիւնը։

Անցել է կէս դ.։ Այն օրերին հրաշքով փրկուած նորածինները ու դեռ նոր թոթովող պատանիները հիմա հայրեր ու մայրեր են, նոյնիսկ պապիկներ ու տատիկներ։ Ապրում են նրանք նոր ժամանակների մէջ, նոր կեանքի շինարարներ են, իրենց բախտի տէրերը. նրանցից շատերն աշխարհով մէկ ճանաչուած, մեծ փառքերի ու մեծ հռչակների հասած մարդիկ են, բայց մոռանալ իրենց ժողովրդի ողբերգութիւնը՝ չեն կարողանում։ Մոռացկոտութիւնը նոյնպէս վատ հոգեկան յատկութիւն կը լինէր, ինչպէս յիշաչարութիւնը։ Հայ ժողովուրդը, աշխատանք ու ստեղծագործութիւն սիրող, խաղաղութեան և մարդկային հասարակութեան ներդաշնակ կեանք ու կատարեալ համերաշխութիւն երազող ժողովուրդը, երբեք յիշաչար չի եղել և երբեք մոռացկոտ չի լինի։

Ուշ գիշեր է հիմա։ Վառւում է՝ լոյսն իմ սեղանի վրայ։ Նստած եմ մենակ։ Լռութեան մէջ, խոր քնով քնած են իմ երեխաները։ Այս այն պահերն են, երբ դու քո խոհերի հետ ես լինում քո յիշողութիւնների ու երազանքների հետ։ Արձագանգւում են քո հոգուց վաղուց վաղուց լռած աղմուկներն անցած աշխատանքային օրուայ։ Մտքիս առաջ բարձրանում են նոր, շքեղ շէնքեր՝ մայրաքաղաքի նոր բացուող պողոտաներում, աղմուկով քանդւում են հին Երևանի վերջին կաւաշէն հիւղերը, որ դեռ երէկ ծուարած էին պալատների ու գզեակների ետևում. բացւում, լայնանում են հրապարակները, շողում են արևի տակ կապոյտ աւազանները, ծփածանւում են շատրւանները, թափուելով քարակոփ գուռերի մէջ, լեռնային բարձունքներից շառաչելով դաշտավայրերն ու հովիտներն են իջնում ջրանցքներ՝ ոռոգելու մեր այն հիւանդ հողերը, որ աշխարհի ստեղծագործութեան առաջին օրերից գութանի խոփ չէին տեսել։ Ծխում են հարիւրաւոր գործարանների ծխնելոյզները, և աշխատում են հարիւրաւոր գործարաններ, որ ծուխ չեն արձակում. բացւում են քարաշատ մեր երկրի ընդերքներն ու ժողովրդին պարգևում թանկագին հանածոներ, որոնց գոյութեան մասին մեր նախորդներն ու մեր սերունդը չգիտէին։

Մենակ նստած եմ իմ սենեակում, բայց մենակ չեմ։ Խուժում են ներս հազարաւոր իմ բարեկամները, որ հողից բարիքներ են քամում, որ քաղաքներ ու աւաններ են կառուցում, որ գիտութիւններ են աւանդում երիտասարդութեանը համալսարաններում, որ երկրի խոր ընդերքներն են իջնում և երկնային բարձունքներում սաւառնում, արևի ու աստղերի լոյսերն ու ջերմութիւնն են հաւաքում և հիւլէների մէջ կուտակուած ուժի աղբիւրները բացում։

Ես երբեք մենակ չեմ լինում թէկուզ իմ տանը, թէկուզ կէսգիշերային խաղաղութեան ժամերին։ Ինձ հետ են հիմա հազարաւոր, հարիւր հազարաւոր այն երեխաները, որ վտակների նման հոսում են քաղաքների ու գիւղերի փողոցներով, լցւում են դպրոցների մուտքերից ներս հեղեղների պէս, սևաչուի և ցոլակն տղաներ ու աղջիկներ, մաքուր հագնուած, վճիտ հայեացքներով զարմանահրաշ աշխարհին նայող մեր պայծառ երեխաները։

Իմ մի բարեկամը, որ հիւր էր եկել Հայաստան Լենինկրադ քաղաքից, մի անգամ, Արագածի լանջերի գիւղերով անցնելիս, ինձ ասաց. «Շատ բաներ կան Հայաստանում, բայց ամենից լաւ երևոյթը երեխաներն են ձեզ մօտ։ Նրանք և՛ շատ են և՛ գեղեցիկ։ Երեխաների այսպիսի առատութիւն ես ոչ մի տեղ չեմ տեսել»։

Մի տարի յետոյ նոյն խօսքերը ես լսեցի Ուիլիըմ Սարոյեանից. «Շատ լաւ մարդեր տեսայ հոս, բայց պզտիկներն աւելի սիրեցի... Շատ աղուոր են պզտիկները»

«Այսքան առատ և այսքան առողջ երեխաներ ունեցող ժողովուրդը կ՚ապրի միշտ արևի տակ յաւիտենական կեանքով» — աւելացրեց իմ լենինկրադցի բարեկամը, երբ անցնում էինք Արագածի լանջերի գիւղերով։

Յիշեցի ես այդ խօսքերը հիմա, կէսգիշերուայ իմ մենակութեան պահին և սիրտս սկսեց ուժգին տրոփել երջանկութեան զգացումից։

Ժողովրդի ստոյգ ապագայի գիտակցութիւնն այն ուժն է, որ կարող է ժայռեր փշրել, անապատներ ծաղկեցնել։ Այդ վսեմ գիտակցութիւնն ու անխախտ հաւատը ապրեցրել են մեզ հազարամեակներով։ Խոցուել ենք շատ անգամ մահացու հարուածներից և կրկին ապաքինուել ու վերածնուել ենք մեծ կենսունակով ապրելու համար։

Ոչ մի չար ուժ մեզ մեռցնել չի կարող։ Դա ճշմարտութիւն է։ Բայց չար ուժերն արիւնաքամ են արել մեզ յաճախ, խորտակել են մեր կառուցումները, խլել են մեզնից մեր տունն ու տեղը, հանգցրել են մեր մտքի ջահերը, կարծելով, թէ այլևս ժողովուրդը պիտի չծնի հանճարեղ զաւակներ։

Այո՛, յանցանք կը լինէր մոռացութիւնը։ Աններելի յանցանք։

Բացում եմ ես հայ նորավէպերի մեծ ճարտարապետի հատորը։ Նրա առաջին էջից նայում է ինձ հեղինակի պատկերը։ Ես յաճախ եմ նայել այդ պատկերին և միշտ, ամէն անգամ էութիւնս տակն ու վրայ է եղել։ Նրա հայեացքի մէջ անեզր սէր կայ, կեանքի սէր, անհուն բարութիւն։ Արևային ջերմութիւն կայ նրա հայեացքում, որը ճառագայթում է ու ողողում քո սիրտը, ջերմացնում է կեանքդ։ Բայց երբ երկար ես նայում, սարսռում է մարմինդ։ Այդ ամենախօս հայեացքի մէջ կայ միաժամանակ նախատինք՝ պատմութեան դէմ և կշտամբանք՝ աշխարհի բոլոր այն մեծ պետութիւններին, որոնց թողտւութեամբ կատարուեց այդ մեծ ոճիրը։ Ու սարսափելի է մտածել, որ այդ մարդու հզօր այդ գլուխը ջախջախել են քարերով։ Սարսափելի է մտածել։

Այս օրերին մեր յիշողութեան մէջ կենդանանում են միլիոնաւոր նահատակների դէմքերը. Գրիգոր Զոհրապին հետ միասին այցելում են մեզ Վարուժանն ու Սիամանթօն, Օրբերեանն ու Սևակը։ Եւ Կոմիտասը...

Ինչքա՜ն խօսքեր չարտասանեցին, որ պիտի հարստացնէին մեր լեզուն ու մեր միտքը, որ պիտի ջերմացնէին մեր զգացմունքներն ու վառէին մեր երազանքները։ Ինչքա՜ն հնչիւններ մարեցին, որ պիտի պոռթկային աշխարհում հին ու ազնիւ մի հոգու հմայիչ գոյները տանելով ժողովրդի մօտիկ ու հեռու ազգերին։

Իսկ ինչքա՜ն պատանիներ հեղեղատները նետուեցին, քարակոծ մեռան, տանջանքներից ու անօթութիւնից ընկան սուրիական անապատներում, որ կարող էին երգահաններ լինել՝ Կոմիտասի պէս, բանաստեղծներ՝ Վարուժանի նման, հոգու մեկնիչներ՝ ինչպէս Զոհրապը։ Սպանուեց մի ամբողջ տոհմիկ ժողովուրդ, որ լոյս էր տենչում բոլորի համար։

(Շար. տես էջ 4)

ԳՐՔԻ ՄԱՍԻՆ

Ինչպէս որ մարդկանց կեանքի պատմութիւնը թեթեւ ու հեշտ չէ, ուղղակի մի ընթացք չէ հարթ ճանապարհներով, այնպէս էլ ամէն մի գրքի ծնունդը իր բարդ պատմութիւնն ունի, կապուած է շատ հոգեկան տանջանքների, տառապանքների, խնդութիւնների ու ցնծութիւնների հետ։ Ճշմարիտ գիրք գրել իր ապրած որեւէ ժամանակի մասին՝ իմաստաւորելու համար այդ ժամանակը եւ մարդկանց գործերի պատմական խորհուրդը, նշանակում է վերստին ապրել այդ կեանքը: Իսկ կրկին ապրել այնպիսի կեանք, որ նկարագրուած է այս մեծածաւալ գրքի մէջ, նշանակում է զգալ այն մեծ տագնապները, անյաջողութիւնների այն դառնութիւնները եւ, միաժամանակ, յաղթանակի այն ցնծագին ու երջանիկ զգացումները, որ անցան մեր հոգու ու սրտի միջով:

Հեղինակներին յաճախ թւում է, թէ նրանք կարողացել են տալ թղթին այն մեծ զգացմունքները, որ կան իրենց սրտերում, այն վսեմ գաղափարները, որ ունեցել են գիրքը գրելուց առաջ, այն կենդանի կերպարները, որ ապրում են նրանց մտքում: Այդպէս է թւում, բայց յաճախ այդպէս չի լինում: Միայն ընթերցողը կարող է ճշմարիտ դատաւոր լինել, այն էլ ոչ թէ միայն ընթերցող, որ նոյնպէս սխալուելուց ապահովուած չի, այլ զանգուածային ընթերցողը: Դատաւորութիւնն էլ երբեմն ժամանակ է պահանջում: Գնահատականի դժուարութիւնը երբեմն պակաս չէ գիրք ստեղծելու դժուարութիւնից եւ նոյնքան բարեխղճութիւն ու մտքի արթնութիւն է պահանջում:

Ինձ թւում է, թէ ստեղծագործական տառապանքներով գիրք ստեղծող հեղինակը պիտի իրաւունք ունենայ, այդպիսի մի յիշեցում անելու ընթերցողներին։ Դրանով նա ընթերցողին հաւասար գործ է համարում գրողի ստեղծագործական աշխատանքին։

ՀՐԱՉԵԱՅ ՔՈՉԱՐ

ՈՒԺԱԿԱՆ ՔՈՉԱՐԸ

(Շարունակութիւն Ա. էջէն)

կողմէն կռուելով —Երեւան ղըրկըւած իր թղթակցութիւնները ու պատմուածքները: Ազգային և հայրենասիրական զգացումները և մտահոգութեանց համար հուշակուած թոյլատուութիւնը՝ երեւան կը հանէ, ինչպէս բոլոր, նոյնպէս և Քոչարի մէջ, նաև հայու իսկութիւն մը, որ խոտոր չի համեմատիր հաւաքական եղբայրութեան տրամադրութիւններուն:

Իր փոքր նշմարներէն զատ («Խփենք բաժակները», «Թանկագին հիւրերի հետ», «Ծաղկող գիւղ»ը եւն.) 1931ին հրատարակւած իր «Խաչէ», 1934ին «Վահան Վարդեան», 1937ին «Օգսէն Վասպուրի ճանապարհորդութիւնը» և 1941ին «Ժամանակները» պատմըւածքներուն վրայ կ'աւելնան՝ մերթ քրտօրէն բնապաշտական, մերթ եղերականօրէն իրապաշտական, բայց մի՛շտ ոգեկանութեամբ հարուստ պատմուածքներ, պատկերներ և քանաստեղծութիւններ, «Հերոսներու ծնունդը» 1942ին, «Նախօրեակին»ը 1944ին և «Սրբազան Ուխտ»ը 1946ին՝ նշանակելի յաւելումներ են իր վաստակին վրայ:

Իր գլուխ գործոցը կը նկատուի երկհատոր ընդարձակ վէպը, որ խորագրուած է «Մեծ Տան Զաւակները»: Այստեղ, սովետական մարդիկ, պատկանելով մէկտեղ տարբեր ցեղերու, որոնցմէ ամէն մէկն ունի իր ուրոյն պատմութիւնն ու մշակոյթը, ընկերվարական եղբայրութեան ինքնածին, ինքնամատոյց զգացումներուն և գաղափարներուն ազդեցութեան տակ, իրարու օժանդակ են և զիրար լրացնող գործօններ՝ ի խնդիր համայնական, համամարդկային երջանկաբեր նրազներու: Այդ մարդոց — հայ, ռուս, ուքրաինացի, պելոռուս, թաթար, մոնկոլ, խազախ, ուզպէք եւայլն — հաւաքական պայքարին վէպն է Քոչարին գրածը, պայքար՝ բնութեան անհարթութիւններուն և պատուհասներուն դէմ, պայքար՝ եսամոլ, բռնակալ ու յափշտակիչ թշնամիին դէմ, պայքար՝ ներքին, իր նմանին ճնշիչ ու անիրաւ արարքներուն դէմ, մի՛շտ ճշմարտութեան, իրաւունքի և արդարութեան սկզբունքներով, մի՛շտ բնականոն, իր մարդկային իսկութիւնը ոտքի պահող և իր կոչումը արդարացնող երջանիկ, օրինակելի կեանքի մը, որ տեսլականն է ընկերվարական անհատին և ընկերվարական ընկերութեան: Հնարուած բան չկայ Քոչարի այս իրապաշտութեան մէջ. հնարուածը կրնայ ըլլալ միայն երազուածը, որ հիմնական ձըգտումն է ընկերվարական աշխարհին և վերջնական իտէալը ազատագրուած մարդուն էութեան և գոյութեան: «Մեծ Տան Զաւակները» թարգմանուած է ռուսերէնի, ուքրաինէրէնի, պուլկարերէնի, ուզպէկերէնի եւն.:

Պատերազմէն ետք, բնականոն շրջանի իր գործունէութիւնը միայն գրականութեամբ չի կազմըւիր, ինչպէս և նախապատերազմեան ու պատերազմական շրջաններուն: Ծանօթ է, որ արուեստը արուեստին համար երբեմնի նարգիսայնութիւնը տապալուած է յեղափոխուած ընկերութեանց մէջ, և արուեստը այստեղ — ինչպէս և արուեստագէտը, որ քաղաքացի մըն է — պարտի ծառայութեան մէջ ըլլալ հաւաքական և համայնական կեանքին՝ յաղագս ընկերային բարօրութեան և հոգեմտաւոր նուաճումներու: Արուեստը,

ՀՐԱՉԵԱՅ ՔՈՉԱՐ
(Խծ. Կարօ Տիրատուրեանի)

նիւթ եւ առարկայ ունենալով մարդը եւ մարդուն կեանքը, տեւական յառաջդիմականութեամբ է պայմանաւոր:

Այս ընդհանուր յայտնութեան մէջէն և իրաւ քաղաքացիի հանգամանքով, ապա մի՛շտ հաւատարիմ հայոց Մեծ Եղեռնի պատմութեան առնչուած աշխարհին ու կեանքին, այսինքն ժամանակի ոգիին ու շունչին, Քոչար կը գրէ «Կարօտ»ը, «Սպիտակ գիրքը», «Եփրատի կամուրջին»ը, «Մայրենի, Լեզու»ն «Անհանգչելի Կրակ»ը և «Նահապետ»ը, որոնք ձեւով գերազանցօրէն ազգային, խորքով անվիճելիօրէն համամարդկային երկեր են:

Քոչարի գրիչը, հասկնալի, անսեթեւեթ, յստակ ու սահուն ոճի մը հետ, դարձած է ուժականութեան մարտկոց մը, որ թունդ կը հանէ հոգիները:

Նոյնը իր հրապարակագրութեան մէջ: Անլոյծ մնացած հարցեր, անիրաւութեան և անարդարութեան ենթակայ կամ նշաւակ խնդիրներ, ժողովուրդներ, երկիրներ և զանգուածներ,— Քոչարի գրչով կը դառնան դատապարտութիւններ: «Մեծ տարագրութեան էջերից» և «Բաց նամակ Լուի Արակոնին» վերոյիշեալ ենթահողի վրայ հանգչած ըլլալու առաւելութենէն զատ, մեզի կը բերեն համայնագէտ եւ լայն հետաքրքրութիւններու Քոչարը: Սենարիօ մը, «Լենինի բարեկամը» ժապաւէնին համար, կը պատմէ մեծ գործիչ Ստեփան Շահումեանի, Պարուի Գոմիւնին ու անգլիացիներու կողմէ գնդակահարւած 26 Գոմիւնարներու կեանքը: Հայրենասիրութիւն, ժողովրդասիրութիւն, արդարութիւն եւ բարւոք կեանքի գերագոյն ձգտում — խորքը այս սենարիոյին: Նոյնպէս «Հիւսիսային Ծիածան» սենարիօն, մի՛շտ ժողովուրդներու բարեկամութեան եւ հաւաքական շինարարութեան նուիրուած երկ մըն է, ժապաւէնի անցած:

Քոչար իր գրական-գեղարուեստական դատումները ամփոփած է «Գրականութիւն եւ կեանք» հատորին մէջ: Աշխատակցած է Սովետահայ բոլոր հանդէսներուն և ռուսական քանի մը թերթերու: Խմբագրած է, ատեն մը, «Բիբլիոգրաֆիական ամսագիր»ը, «Ս. Գրականութիւն» եւ «Ոզնի» ամսագիրը: Եղած է Հայաստանի գրողներու Միութեան քարտուղար, եւ արժանացած է «Կարմիր Աստղ» շքանշանի եւայլ մետայլներու: Չկայ հեղինակ, որուն մասին իր ողջութեանը այնքան խօսած ու գրած ըլլան, որքան Քոչարի:

Արտայայտուած են Հայաստանի բոլոր քննադատները — Խ. Սարգսեան, Գ. Սարեան, Հր. Մուրատեան, Ս. Սողոմոնեան, Ս. Կարինեան, Գ. Ցովսէփեան, Ա. Ինճիկեան, Աս. Աստուրեան, Ա. Մակարեան՝ էդ. Ջրբաշեան, Ար. Մնացականեան, Ս. Սարինեան, Խ. Պօղոսեան, Վ. Մնացականեան և ուրիշներ: Գիրք մը գրած է (327 էջ) Շուշանիկ Նազարեան (1962):

Քոչար 1961ին այցի եկած է Լիբանան, Իրաք և Սուրիա: Արաբ մտաւորականներու հետ շփում ունենալէ և արաբ ժողովուրդը ուսումնասիրելէ ետք, մուտք գործած է նաև հայկական շրջանակները: Առանց չափազանցութեան կարելի է ըսել, թէ ոչ մէկ սովետահայ մտաւորական գործած է այն մեծ ազդեցութիւնը և ձգած է այն խոր տպաւորութիւնը, որ Քոչարինը եղան: Ան այցելած է, դպրոցներէն, ակումբներէն ետք՝ յետին հիւղաւանները և ելեկտրականացուցած է երիտասարդութիւնը, դիմափոխած է զայն: Այնքան պատկառազդու էր իր անձնաւորութիւնը՝ այնքան դեմոկրատական ու համեստ կերպարանքին տակ:

Ահա՛ այս անշիջելի և անկորնչելի կրակի կտորն է, որ իր մսեղէն անօթը հողին յանձնեց 1965 Մայիս 5ին: Փճացած էր իր առողջութիւնը և ինք չտոկաց հիւանդութեան, որ եղաւ երկարատև: Իր յուղարկաւորութեան ներկայ էր ծովածաւալ բազմութիւն. պահակ կեցած էին նախարարներ և մեծ գիտնականներ: Դամբանական խօսեցան Ցովհ. Պաղտասարեան (Կ.Կ.ի կողմէ), Լ. Թոփչեան (հայ գրողներու անունով), Ի. Նոնեշվելի (վրացի գրողներու կողմէ) և բանաստեղծ Նէպի Հազրի (ազերի գրողներու անունով): Ցարգանքի խօսք ըրին նաև Ս. Մուրատեան, Ա. Ցարութիւնեան, Պ. Վիրբեաշկին և Ն. Զարեան:

Քոչար, յետ մահու, արժանացաւ ՀՍՍՌ գրականութեան պետական մրցանակին՝ իր «Նահապետը» վէպին համար:

Մեռած է Հրաչեայ Քոչար մարմնապէս, բայց ան կ'ապրի ոգեպէս և գործերով, ու պիտի ապրի ընդմիշտ, քանի կայ ու կը տեւէ այն աշխարհը, որ իր երազներուն ու պայքարներուն դաշտը եղաւ:

Հ. Ժ.

Քոչարի յուղարկաւորութիւնը

ԱՆԵՐԵՒՈՅԹ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՇԱԿ ՎԱՍԻԼԵԱՆ

(Շարունակութիւն նախորդ թիւէն եւ վերջ)

Կոսթա-Րիգա՝ կեդրոնական Ամերիկայի մէջ՝ 23,000 քառակուսի մղոն տարածութեամբ փոքրիկ երկիր մըն է, գտնուող Նիքարակուայի եւ Փանամայի միջեւ: Այդ փոքրիկ երկիրը լատին Ամերիկայի մէջ ամենէն կայուն դեմոկրատական կառավարութիւն ունեցող երկիրն է: 1950ին ամերիկեան Աներեւոյթ կառավարութեան գործակալները փորձեցին միջամուխ ըլլալ անոր քաղաքական կեանքին, ուզեցին տապալել անոր կառավարութիւնը, որովհետեւ ժողովուրդին կողմէ ընտրուած նախագահը Սոցիալիստ մըն էր: Ամերիկացիներուն (իմա՛ Ս.Ի.Է.) հակառակութիւնը ընդդէմ նախագահին սա էր, թէ համայնավար ու ոչ—համայնավար փախստականները համահաւասար կերպով երկրէն ներս կ'ընդունէր: Ս.Ի.Է. այդ առթիւ կը վարէր երկսայրի ռազմավարութիւն մը. նախ կ'աշխատէր խռովութիւն եւ երկպառակութիւն առաջացնել կոմունիստներու շարքերուն մէջ, յետոյ միաժամանակ կ'ամբաստանէր նախագահը՝ թէ կոմունիստ կուսակցութեան հետ կապակցութիւն ունի: Անոնց այս ամբաստանութիւնը հիմ ունէր այն՝ որ նախագահը Մեխիքօ այցելած ժամանակ բանակցութիւններ կատարած էր կոմունիստ լիտըրներուն հետ: Երբ այս ամբաստանութեան մէջ չյաջողեցան, փորձեցին կեղծ յօդուած մը զետեղել համայնավար կուսակցութեան օրկանին մէջ, իբր թէ գրուած Կոսթա-Րիգայի կոմունիստ կուսակցութեան մէկ համբաւաւոր լիտըրին կողմէ, որ կ'ըսէր թէ ինքը հիմովին հակառակ էր Հունգարիոյ յեղափոխութեան հանդէպ կուսակցութեան որդեգրած քաղաքականութեան: Ամերիկայի դեսպանատան պաշտօնեաները պաշտօնական հաղորդագրութեամբ մը ծանուցին Ուաշինկթընի կառավարութեան, թէ Լատին Ամերիկայի կոմունիստ կուսակցութեանց մէջ նոր շրջադարձ մը կատարուած է: Բայց չյաջողեցաւ մէկը ըսելու, թէ այդ վրան բաց խարդախութիւնը կատարուած էր Ս.Ի.Է.ի կողմէ: 1958ին Ս.Ի.Է. յաջողեցաւ Կոսթա-Րիգայի նախագահը վար առնել:

(Շար. տես էջ 6)

ԱՆՀԱՆԳՉԵԼԻ ԿՐԱԿԸ

(Շար. Գ. էջէն)

Մինչև երկրորդ համաշխարհային պատերազմը՝ պատմութիւնն այդպիսի ժողովրդասպանութիւն չէր տեսել: Հրաշքով ողջ մնացածները մինչեւ այսօր էլ կէս դար չարունակ, դեգերում են աշխարհի բոլոր ծագերում, օտար ափերի վրայ, հոգիներում պահելով կորցրած հայրենիքի այրող կարօտը:

Ոչ մի ժողովրդի մենք չէինք ցանկանայ այդպիսի ողբերգութիւն: Բայց մեր ողբերգութիւնը «մեծ ազգերին» հասկացնելու համար կարող էինք հարցնել անգլիացուն. «Ի՞նչ կ'անէիր դու այսօր, եթէ քո Շելլիի կամ Տիքքենսի գանկերը փշրէր թուրք դահիճը»: Այդ հարցը կարող էինք ուղղել նաև գերմանացուն ու ֆրանսիացուն, ի՞նչպէս պիտի զգային նրանք իրենց ամէն տարի, յիշելով, որ այդ օրը օտարերկրեայ դահիճների ձեռքով, վայրենաբար յօշոտուելով, մեռել են Կէօթէն ու Պեթհովէնը, Պալզաքն ու Հիւկօն, իրենց կեանքի երիտասարդ տարիքում:

Դա միայն անգլիացու, ֆրանսիացու ու գերմանացու ազգային վիշտը չէր լինի: Դա ողջ մարդկութեան համար մեծ կորուստ կը լինէր և մեծ վիշտ կը լինէր ողջ մարդկութեան համար...:

Եւ ես չեմ տարակուսում, որ ամէն տարի հայ ժողովուրդը կը յիշէ այդ մեծ կորուստը խոր վշտով: Այդպէս մենք խոր ցաւով յիշում ենք մեծ Պայրընին, որ հերոսի մահով ընկաւ թուրքական բռնակալութեան դէմ մղուող ճակատամարտում: Յիշում ենք Շանդոր Պետեֆուն, որ երգը շուրթին ընկաւ իր հայրենիքը ներխուժած օտարերկրեայ զաւթիչների դէմ կռուելիս, յիշում ենք Գարսիա Լորկային ու Մուսա Ջալիլին: Շատերին ենք յիշում: Իսկ ինչո՞ւ են անտարբեր այսօր անգլիացին ու գերմանացին, ամերիկացին ու ֆրանսիացին: Բայց հաւատում ենք, որ կը գան ժամանակներ, երբ ամէն ժողովուրդ կ'ապրի միւսի՛ և՛ վշտերով, և՛ ուրախութիւններով: Այո, աշխարհը դեռ մոռացկոտ է. եւ այդ մոռացկոտութեան վրայ էր յոյսը դնում Ադոլֆ Հիթլերը, երբ կոչ էր անում իր բանակին, սպանեցէք, կոտորեցէք, ոչնչեցէք, ո՞վ պիտի ձեզանից հաշիւ պահանջի, ո՞վ է հիմա հաշիւ պահանջում թուրքերից, որ առաջին համաշխարհային պատերազմին ոչնչացրին միլիոնաւոր հայերի...

Պետութիւններն ու ազգերը ահա երկու տասնամեակ է, որ հաշիւ են պահանջում գերմանական նացիստական ջարդարարներից: Մարդասպանութիւնն ու ժողովրդասպանութիւնը մեծագոյն չարագործութիւն են պատմութեան ու մարդկութեան դէմ և երբեք չպիտի ներուեն, եթէ նոյնիսկ դարեր անցնեն: Ցափշտակիչի ու ջարդարարի պատիժը վաղեմութեան համար չպիտի մեղմանայ: Պիտի յաղթանակեն արդարութիւնն ու բարոյականութիւնը ողջ աշխարհում ու նաև հայ բազմատանջ ու բազմաչարչար ժողովրդի թափառիկ հատուածների համար:

Հայ ժողովուրդն ապրող, կենսունակ, իր յաւերժութեան հաւատով լի ժողովուրդ է: Եւ եթէ նա յիշում է իր անցեալի ողբերգութիւնը, յիշում է այն հաստատ ու խոր հաւատով, որ դաժան անցեալը երբեք չպիտի կրկնուի, յիշում է իր նահատակներին, որ առաւել մեծ սիրով փայփայի ու գնահատի իր այն զաւակներին, որոնք նրա պատիւն ու արժանապատուութիւնը, նրա փառքն ու հանճարը երկնային բարձունքների են հասցնում:

Այս գիշեր ինձ համակած խոհերը թելադրեցին գրիչ վերցնել: Հիմա լուսաբաց է, երբ գրում եմ այս տողերը: Արեւի տակ շողում է մեր նոր, վերածնուած հայրենիքը, շուրջ լոյսերով ողողուած են մեր ծաղկաշատ հովիտներն ու վերասլաց գագաթները, Երեւանն օղակող անտառները, որ երեւում են իմ լուսամուտից:

Հայաստանի կառավարութիւնը որոշում է ընդունել՝ Եղեռնի զոհերի յիշատակին յուշարձան կառուցել Երեւանում:

Ես կը ցանկանայի, որ կառուցուող այդ յուշարձանը խորհրդանշէր մեր ժողովրդի վերածնունդը, բարձրանար լայն անխախտ պատուանդանի վրայ և նրանից պոռթկար անհանգչելի յաւերժական կրակը, տեսանելի լինէր հեռաւոր հեռուներից ու բոլորին ասէր. «Երբեք, երբեք չի հանգչելու հայ ժողովրդի կեանքը, նա յաւերժական է»...

ՀՐԱՉԵԱՅ ՔՈՉԱՐ

«ՍԱԼՈՆ ՏԻՒ ԳԵՌ»Ի 42ՐԴ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, 17 Ապրիլ 1966, Արուեստի Բարեկամներու Ընկերութիւնը Կեզիրեի իր սրահներուն մէջ կազմակերպած էր իր 42րդ «Սալոն տիւ Գեռ»ը, ուր 76 արուեստագէտներ (նկարիչ եւ արձանագործ) ցուցադրած էին 120 ստեղծագործութիւններ:

Բացման հանդիսութեան, զոր կատարեց Ազգային Ուղղութեան եւ Մշակոյթի Նախարար Տոքթ. Ապտէլ Քատէր Հաթեմ, ներկայ էին դիւանագէտներ, մշակութային կեդրոններ, արուեստագէտներ, քննադատներ եւ հոծ թիւով արուեստասէրներ:

«ՄԱՅՐՈՒԹԻՒՆ» — Ս. ՍԱՄՍՈՆԵԱՆ

Ներածական խօսքին մէջ՝ Ընկերութեան պատասխանատու քարտուղար Պր. Ե. Համամ ներկայացուց Միութեան տարեկան տեղեկագիրը: Անդրադառնալով մրցանակներուն՝ ըսաւ, որ դասական կազմը առաջին մրցանակի արժանի գործը գտած է մրցանքէ դուրս (Օռ գոնգուր, 13 արուեստագէտ) ներկայացուածներուն մէջ, հետեւաբար՝ անիկա չի տրուիր այս տարի: Բ. մրցանակը (արծաթեայ մետալ) տրուած է երիտասարդ նկարիչ Ֆարուք Շիհաթայի, իսկ հետեւեալները ստացան պրոնզեայ մետալներ՝ Հասան Սոլիման, Պաքր Ղաթէյա, Սամիր էլ Սապա, Մ. Քամէլ, Ռ. Թայէպ, էլ Ղուլ եւ էլ Ուիշաուի: Բոլոր մրցանակ տանողները իրենց մետալները ստացան Նախարարին ձեռքէն:

Եգիպտահայ արուեստագէտներէն հինգ նկարիչներ մասնակցած են՝ Ա. Զօրեան, Ս. Սամսոնեան, Բ. Կոնամանեան, Ն. Իփէքեան եւ Ս. Տահրիկեան:

Սիմոն Սամսոնեան, որ մրցանքէ դուրս կը մասնակցի, երկու պաստառներ ներկայացուցած է, «Մայրութիւն» եւ «Լիբանանեան տեսարան մը», վերջինը գծուած՝ Լիբանանի մէջ: Քննադատներու եւ արուեստագէտներու ուշադրութիւնը կեդրոնացաւ «Մայրութիւն» նկարին վրայ, ուր թեքնիքի պարզութիւնը, ոճի ուժեղութիւնն ու խոր ներշնչումը միասնաբար նկարին բարձր թռիչք մը տուած են: Այս մեծադիր նկարին մէջ, ուր նկարիչի վրձինին ազատ հարուածներովը որոշ վերացականութիւն մը զգեցած է, նշմարելի է Սամսոնեանի բնաշրջուող եւ միշտ յառաջդիմող ոճին ցայտուն փաստը:

Նկարիչը կը սիրէ նորարարութիւնը արուեստին մէջ, սակայն առանց անոր անձնատուր ըլլալու. անոր կառուցողական եւ նէօքիւպիսթ ոճին մէջ, հակառակ երկրաչափական ձեւին, միշտ կը զգացուի լիրիզմը, որուն շնորհիւ իր պաստառները գեղարուեստական ուժեղ ստեղծագործութիւններու կը վերածուին:

Սամսոնեան անհատականութիւն ունեցող եւ հասուն թեքնիքի տէր նկարիչ է:

Ա. Զօրեան կը ներկայանայ երկու մեծադիր պաստառներով՝ «Անցեալն ու Ներկան» եւ «Ֆաուզէյա»: Առաջինը նիւթը գեղազանցող բարձր թեքնիքի նմոյշ մըն է, ուր նուանուած՝ դիտողը երկար կը յամենայ անոր առջեւ՝ վերացած: «Ֆաուզէյա»ն արտայայտչական վերացականութիւն ունեցող նկար մըն է, ուր գոյները բարձրօրակ ճաշակով ընդելուզուած են իրարու: Զօրեան վերանորոգուող նկարչական անհատականութիւն ունեցող, մանուանդ երանգապնակի գեղեցիկ, ներդաշնակ եւ աչքառու գոյներու թէքնիքի տէր նկարիչ մըն է:

Արուեստագէտին ընթացած ուղին աւելի հարթ է, եւ պաստառները կը թուին ստեղծագործուած ըլլալ յանկարծական ներշնչումով:

Բ. Կոնամանեան կը ներկայացնէ «Հանգիստ»ը: Ցուցադրուած բոլոր նկարներուն մէջ այս պաստառը միակն է իր ուժեղ անհատականութեամբ: Նշմարելի է որ արուեստագէտը աւելի կարեւորութիւն կուտայ իր վառ գոյներով (Ֆովիզմ) անձնական ոճը ներկայացնելու, քան՝ գոյներու, գիծերու եւ յօրինումի ներդաշնակութիւնը պահելու:

Կոնամանեան դեռ կ'ապրի վիշտի աշխարհին մէջ:

Ն. Իփէքեանի «Ֆաթիմա» պաստառին մէջ նկատելի է որ իր թեքնիքը աւելի առաջ կ'անցնի քան իր նկարչական անհատականութիւնը: Սակայն նկարչութեան հանդէպ արուեստագիտութիւնն ունեցած բուռն սէրը կրնայ զինք յառաջ ճամբու մէջ դնել եւ շատ աւելի յաջող նկարներու յօրինումին նպաստել:

Ս. Տահրիկեան քանի մը տարիէ ի վեր կը մասնակցի «Սալոն»ի ցուցահանդէսներուն: Իր գործերը ռոմանթիքական խղճամիտ աշխատանքներ են՝ ծանօթ ոճերու վրայով: Կրնանք պահանջել անհատական ոճի արտայայտիչ ելոյթներ եւս: Դէպի խոր եւ միայն ներաշխարհը պեղող կարելի՞ է մնալ ներկայ յառաջդիմող եւ միշտ պայքարի մէջ ընթացող աշխարհին մէջ: Ճակատագրական հոգեվիճակներ կը ներկայացնեն՝ զուսպ գոյներով տրուած իր երկու նկարներն ալ:

ԿՐՕՆՆԵՐԷ ՆԵՐՇՆՉՈՒԱԾ ՆԿԱՐՆԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Գահիրէի Դպիրներու Միութեան վարչութիւնը Իպրահիմ Նուքայի յիշատակին նուիրուած համանուն սրահին մէջ առաջին նկարչական ցուցահանդէսը կազմակերպեց: Մասնակցող արուեստագէտը պարտ էր կրօնական նիւթեր ներկայացնող պաստառներ ցուցադրել:

Եգիպտահայ նկարիչներէն Ա. Զօրեան եւ Ս. Սամսոնեան եւս մասնակցած էին: Առաջինը ներկայացուցած էր «Մզկիթներ»ը եւ «Աստուածամայրը», իսկ երկրորդը՝ «Պելլալը», «Շէյխ»ը եւ «Օմար էպն էլ Խաթթապ»ը (1961ին Սալոն տիւ Գեռի Ա. մրցանակին արժանացած):

Ն.

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒ ՊԱՐԱՅԻՆ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ

Կոնտի Թիւ 5 մշակոյթի տունը յաճախ այցելողները կ'ուրախացնէ իր «Այգ» էստրադային անսամբլով: Անսամբլի (ղեկավար՝ Լ. Նալբանդեան) յաջողութիւնը ակնյայտ դարձաւ, երբ «Ծաղկիր, իմ հանրապետութիւն» համահայաստանեան փառատօնին շահեցաւ արծաթէ մետալ և արժանացաւ փառատօնի մրցանակաւորի պատուաւոր տիտղոսին:

Նկարին մէջ՝ էստրադային անսամբլի ելոյթի պահուն կ'երգէ Ա. Գալստեան: Լուսանկար՝ Կ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ:

ԻՐԵՆՑ ԳՐԱԾԸ ԻՐԵՆՔ ԿԸ ՀԵՐՔԵՆ

Մարդիկ երբ գրիչը ձեռք կ'առնեն նիւթի մը մասին գրելու, պարտին նկատի ունենալ թէ նախապէս նոյնի մասին ի՛նչ գրած են, որպէսզի հակասութեանց ցանցին մէջ չիյնան և չդառնան ծիծաղելի: Եթէ նոյն նիւթի մասին երէկէն տարբեր է իրենց արտայայտութիւնը, պարկեշտ մարդիկ նախ կը խոստովանին իրենց սխալը, ճշմարտութեան հակառակ արտայայտութիւնները, յետոյ կ'անցնին իրենց ըսելիքին, անկեղծ ըլլալնին փաստելու համար:

Դժբախտաբար այս ուղիղ կերպը Դաշնակ կուսակցութեան առաջնորդներուն համար չէ. անոնք կը գրեն որևէ հարցի մասին որևէ ժամանակ այնպէս՝ ինչպէս կը թելադրէ իրենց հատուածական շահը: Ծիծաղելի ըլլալէ չեն վախնար, եթէ առեն մը ետք ստիպուին իրենք իսկ հերքել իրենց գրածները:

Այսօր հայ անդաստանին մէջ ապրող հայ մը չի գտնուիր, որ անծանօթ ըլլայ Դաշնակ ղեկավարութեան տարիներով մղած պայքարին՝ կեղտոտելու համար Հայաստանի պայծառ ճակատը, թերգնահատելով, ուրանալով անոր մշակութային և վերաշինական վերելքը և շեշտելով խորհրդային իրաւակարգին ներքև հայ երիտասարդութեան հայ հոգիէ մերկացումը և ստրկանաբար ռուսացումը:

Երբ այս կ'ըսենք, զրպարտութիւն չէ որ կ'ընենք: Մօտ քառասուն տարի անընդհատ իրենց հրատարակութեանց մէջ՝ այս և նմանօրինակ մտքերն է որ յայտնի և անյայտ կերպով հրամցուցած են իրենց շրջանակի մարդոց ու այնքան խորացուցած՝ որ վերջերս անոնցմէ Հայաստան այցելողները իրենց սեփական աչքերուն իսկ դիւրաւ չեն կարողացած հաւատք ընծայել:

Երէկի վերագրումները խորքը. Հայաստանին՝ մենք չէ որ պիտի հերքենք այսօր. իրենց կողմէ կուգայ ակնբախ հերքումը, ափ ի բերան ձգելով անոնք, որ դժբախտութիւնը ունեցած էին տարիներով հալած իւղի տեղ կլլելու իրենց գրածները:

Խօսելով Խ. Հայաստանի շինարարութեանց մասին, «Հայրենիք» Նոյեմբեր 6 թիւով կը գրէ.— «Եթէ հայրենաբնակ մտաւորականութիւնն ու ժողովուրդը ՔԱՌԱՍՈՒՆԷ ԱՒԵԼԻ տարիներու բռնատիրութեան մը տակ ԱՆՎԹԱՐ ՊԱՀԵՑԻՆ իրենց գիտութիւնը, ՄՏԱՒՈՐ ԵՒ ՀՈԳԵԿԱՆ ՎԱՍՏԱԿԸ հասցուցին ՆՈՐ ԲԱՐՁՈՒՆՔՆԵՐՈՒ» եւայլն միթէ փաստը արձանագրած չե՞ն ըլլար հայութեան հոգեկան և մտաւոր ուժին անաղարտ պահպանման նոր իրաւակարգին ներքև, զոր այսօր ստիպուած են խոստովանիլ իրենց գրչով և թերթով հասկցնելով ընթերցողին, թէ երէկի իրենց գրածները սուտեր էին և ոչ թէ ճշմարտութիւն: (Բոլոր ընդգծումները մերն են: Ս.):

Ընթերցողը հարկաւ նկատեց «40է աւելի տարիներու» խօսքը, այդ ժամանակամիջոցին հայութեան «հոգեկան ու մտաւոր վաստակը» ոչ միայն չէ տժգունած, այլև «նոր բարձունքներու» հասած է խորհրդային ռէժիմին ներքև, որ իրենք կը ճգնէին հակառակը ապացուցանել՝ հեռու պահելու համար հայրենակարօտ հոգիները ազատագրուած հայրենիքէն:

Դժբախտաբար սխալ հասկցուած հայրենասիրութիւն մը գոյութիւն ունի այդ շրջանակին մէջ:

Մեր կարծիքով մաքուր հայրենասէր է այն անհատը կամ հոսանքը, երբ իր հայրենիքին հետ է, անոր զօրավիգ կը հանդիսանայ, հոգ չէ թէ ո՛ր իրաւակարգին ներքև ստիպուած է ապրիլ: Հայաստան իր գոյութենէն ի վեր մէկէ աւելի իրաւակարգերու տակ ապրած է և հայութիւնը՝ աննկատ առնելով իրեն պարտադրուած ռէժիմը, փարած է անոր, եղած է զօրավիգ՝ որպէսզի հայութիւնը ապրի, գոյատևէ: Եւ յաջողած է: Սակայն մերօրեայ պայմանաւոր հայրենասէրները, «հայրենասիրաբար» արտասահմանի հայութեան մէջ անհանգիստ հայերու հայեացքը դէպի Հայրենիք ուղղելու փոխարէն, հեռաւոր, կորսուած վայրեր ուղարկելու սմսարական գործակալութեան դեր փարած կը մնան, երբ Հայրենիքի սրտառուչ կանչը այսօր համայն հայութեան մէջ լսելի կ'ըլլայ, որուն հարիւրաւոր հայրենակարօտ հոգիներ, որոնք թունաւորուած չեն սխալ հասկցուած հայրենասիրութենէ, կ'արձագանգեն խանդավառութեամբ, ու շարան շարան կը մեկնին, բարոյական խոշոր հարուածը տալով կեղծ հայրենասէրներուն:

Բայց անոնց սուտերը չեն հատնիր, որոնցմով պիտի շարունակեն կերակրել իրենց միամիտ շարքայինները, յետոյ հերքելու համար:

Նիւ Եորք — ՍԻՐՎԱՐԴ

∴

Ց. Գ.— Պրն. Գ. Մելիտինեցի անցեալ Դեկտեմբերին «Հայրենիք»ի մի քանի թիւերով անդրադառնալով Դաշնակցութեան հիմնադիրներուն, Սիմոն Զաւարեանի մասին կ'ըսէր.— «Անխնայ և արդարօրէն կը ծաղկէր բոլոր անոնք, որ կը ստէին, կը կեղծէին նիւթական ակնկալութեամբ»:

Կը հաւատանք նաև որ Զաւարեան եթէ ապրէր այսօր, դաշնակ ներկայ ղեկավարութեան շատերն ալ պիտի ծաղկէր և աւելէր դուրս որպէս անհայրենասէրներ, անկեղծներու վստահութիւնը չարաշահողներ, Հայց. Առաքել. Եկեղեցին պառակտողներ: ՆՈՑՆ

ԵՐԳՈՂ ՆԱՄԱԿՆԵՐ

Արարատեան դաշտավայրի համբերին՝ ալացիկ երկու յարսի, քիչ հեռուն՝ կանաչներու մէջ թաղուած տուներ, զարենի ոսկեայ արտեր, Արարատները ողիսակափառ: Այս համայնապատկերը բացիկի մը վրայ է: Ահա եւ միւսը՝ Այլըր լճի ջուրերուն մէջ կը տարուբերին ծառերու եւ եղէգներու ստուերները: Յաջորդ բացիկը անուանակոչուած է «Մայրամուտ»: Արեւը կը պայթի ամպերու մէջէն: Արեւ ու ստուեր կը շրջապատեն, ուռենիները ծամերը կը թաթխեն ջուրերու մէջ:

Վերցուցէ՛ք այդ բացիկները: Հեռո՛ւ, հեռու քաղաքներու ձեր բարեկամին, արտասահմանի պանդուխտ հայրենակցին ողարկեցէ՛ք անոնք: Սակայն չմոռնաք յիշեցնել որ նամակ ըլլալէն զատ, այդ բացիկներուն մէջ նաեւ գունաւոր ձայնապնակ է: Զարնե՛նք, զուռնան Շահէ՛ն, հայկական ժողովրդական երգ: Ընտրէ՛, նկատի ունենալով, թէ ի՛նչ երաժշտութիւն կը սիրէ ան:

Երեւանի մէջ վաճառքի հանուած են այդպիսի հազարաւոր երգող «նամակներ»:

Ծ. Խ. «Զ». Այս երգող նամակներէն եգիպտահայութիւնը բազմաթիւ նմոյշներ ունեցաւ իբր յիշատակ՝ մեր հայրենի սուսերամարտիկներէն:

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ՆՈԹԵՐ

ԼՈՆՏՈՆԱՀԱՅ ՏԱԳՆԱՊԸ

Մենք ալ ստացանք «Բաց Նամակ Լոնտոնահայ Գաղութին» վերնագրով գրութիւնը (ղրկուած Լոնտոնէն) որ ամբողջութեամբ հրատարակուեցաւ առօրեայ մամուլին մէջ։

Այս նամակին հեղինակները, ցաւօք սրտի, կը տեղեկագրեն, թէ վերաբացուած է լոնտոնահայ ծանօթ տագնապը, որ սկիզբ առած էր Տ. Պսակ Արքեպս. Թումայեանը հրաժարեցնելու փորձէն։

«Տէյլի Մէյլ» լոնտոնեան մեծագոյն թերթին մէջ Մարտի 24ին լոյս տեսած լուրը

Ինչպէս կը յիշեն մեր ընթերցողները, հրաժարեցնողը (կամ Արքեպիսկոպոսը պաշտօնանկ ընել ուզողը) ծանօթ դրամատէր (միլիառատէ՞ր) Նուպար Կիւլպէնկեանն էր, որ առջի տարի վերընդունած էր Թրքական հպատակութիւնը և չէր ուզեր որ Յիսնամեակը պատշաճ կերպով տօնուի իր անունով արտօնագիր մը կրող Լոնտոնի Ս. Սարգիս եկեղեցիին մէջ։

Այս բաց նամակը կը յայտնէ որ «Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ խնամակալները 3 Մայիս 1965 թուակիր նամակով մը դադրեցուցին Արքեպիսկոպոսին պաշտօնավարութիւնը»՝ Լոնտոնի անգլ. մամուլին մէջ ալ չանդալից կերպով ծանուցանելով ատիկա։ Լոնտոնահայք անմիջապէս, 30 անձնաւորութիւններու նախաձեռնութեամբ Ազգային ժողով մը և վեց հոգինոց Վարչութիւն մը կազմեցին ու պատրաստուեցան ինքնապաշտպանութեան դիմել՝ մինչև անկախ համայնք դառնալու գնով։ Կիւլպէնկեան և իր արբանեակները պահ մը ամքեցան համագաղութային ծառացումէն և լռեցին։

«Ցարդ — կը գրէ Նամակը — գրեթէ տարիէ մը ի վեր Սրբազանը իր համայնքին հոգեւոր կարիքներուն գոհացում կուտայ ԱՌԱՆՑ ԽՆԱՄԱԿԱԼՆԵՐԷՆ ԹՈՇԱԿ ՍՏԱՆԱԼՈՒ», ինչ որ խիստ գովելի և շնորհակալ գործ է Սրբազանին համար։

«Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը ըսած էր խնամակալներուն որ դատարան չդիմեն... բայց անոնք իրենց փաստաբանին յանձնարարած են որ դատական միջոցներու դիմէ՝ Արքեպիսկոպոսը ԴՈՒՐՍ ՀԱՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ եկեղեցատունէն։»

Ինչ որ պաշտօնական կամ տղայական է, հակառակ Թոշակ չվճարուելուն, բայցի դատական ձեռնարկէն, խնամակալները «դիմած են ճղճիմ հալածանքներու, սահմանափակելով հեռաձայնին գործածութիւնը և հրահանգ տալով մօտ հայթայթող ընկերութեան որ չընդունի արքեպիսկոպոսին ապսպրանքները»։

Ամօ՜թ, ամօ՜թ...

Լոնտոնի նման քաղաքակրթուած ճէնթլմէններու միջավայրին մէ՞ջ ալ ցոյց պիտի տայինք յետամնաց ցեղի նեղմիտ ընթացք...։

Նամակը կը յայտնէ, որ Լոնտոնահայութիւնը պիտի կռուի այս Թարախոտ վէրքին դէմ, պաշտպանելով ազգին իրաւունքներն ու արժանապատուութիւնը։

Լոնտոնահայերը վստա՛հ կրնան ըլլալ, որ բոլորս իրենց հետ ենք՝ ընդդէմ անիրաւ և անորակելի խնամակալներուն և իրենց տիրոջ։

ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ ԿՐԹԱՐԱՆԻ ՀԱՐՑ

Կարծէք քիչ ըլլային հարցերը, որոնք այս կամ այն գաղութին մէջ տագնապ կը յարուցանեն. ահա՛ Կիպրոսի Մելքոնեան Կրթարանը ՎԱՃԱՌԵԼԻ ՀԱՆԵԼՈՒ հարցը, որուն մասին «Ժ. Ե. Մ.» ստորագրութեամբ լուրջ յօդուած մը ստացանք մենք ևս, բայց չհրատարակեցինք, որովհետև անիկա լոյս տեսաւ արդէն առօրեայ մամուլին մէջ, երբ մենք կ'ուզէինք Հ.Բ.Ը. Միութեան պատասխանատուներէն ճշդել խնդիրը և այնպէս արտայայտուիլ։

Յօդուածագիրը մանրամասնօրէն կը ներկայացնէ չարժարիթը (առաւելապէս քաղաքական անապահովութիւնը) որով՝ Կիպրահայ համայնքի ներկայացուցիչ և Մելքոնեան Կրթարանի հոգաբարձութեան ատենապետ Պերճ Թիլպեան ձեռնարկած ըլլայ գետին պատրաստելու կրթարանի բոլոր կալուածները ծախելու, փոխարէնը ընդունելով ուրիշ հող մը, նուիրուած կառավարութեան կողմէ, անոր վրայ շինելու համար նոր վարժարան մը։

Մենք չենք ուզեր անմիջապէս հաւատ ընծայել վաճառման ձեռնարկի լուրին և կը սպասենք Հ.Բ.Ը. Մ.ի պաշտօնական լուսաբանութեան։ Ինչ ալ ըլլայ սակայն չարժարիթը, կրթարանը վաճառելու պարզ գաղափարն իսկ (առաջարկն իսկ) անընդունելի է հայութեան կողմէ։

Հաստատութեան քառասնամեակին առթիւ հրապարակուած այս անհաճոյ լուրը — որուն կը կցուի դարձեալ անընդունելի հաստատում մը, թէ հայը՝ նեղը մնալուն պէս՝ կը դիմէ գաղթի, փախուստի, փոխանակ պայքարելու իր օճախին համար... — վստա՛հ ենք որ հիմնաւոր չէ՛։ Հակառակ քաղաքական «անապահովութեան», հողամասին գինը սուղցած է ու մենք չենք հաւատար նաև, թէ «արդեօք կա՞ն մարդիկ, որոնք կը փափաքին և կամ կրնան նիւթապէս օգտուիլ» այս բանէն...։ Յետոյ ՊԷՏՔ Է ՃՇԴԵԼ, թէ Մելքոնեան կտակը կ'արտօնէ՞ նման ձեռնարկ մը։

Նոր հողի վրայ (Կիպրոսի մէջ) նոր կալուած շինել տալ կամ կրթարանը ամբողջութեամբ փոխադրել Լիբանան, խելացի գործ չէ։ Հաստատուած ամուր (եթէ տեղեկագիր կազմուած է որ շէնքը հին է, նորոգութեան կը կարօտի, կարելի է մասնագէտներ ղրկել կրկին) կալուածներէ հրաժարիլ՝ կը նշանակէ Կիպրոսի հայ գաղութը հաշուեյարդարի ենթարկել կամ ուծացնել (օտարացնել)։ Կը նշանակէ նաև փակել մերձակայ գաղութներու երիտասարդութեան ուսման և դաստիարակութեան լոյսի դուռը։

Ամուր պէտք է կառչինք հաստատուած մեր արժէքներուն և զարգացնենք զանոնք, աւելցնենք անոնց թիւը, և ոչ թէ ցրուենք։

ՋԱՀԱԿԻՐ

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՍԱՀԱԿԵԱՆ ԼԻՍԷԻ ԼՍԱՐԱՆԱՅԻՆ ԱՍՈՒԼԻՍԸ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ 51ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ

(Սեփական թղթակցութիւն «ՋԱՀԱԿԻՐ»ի)

Լիբանանի ժողովուրդը, այս տարի ևս, փառաշուք կերպով ոգեկոչեց անթառամ յիշատակը 1915ին նահատակուած մեր ազգային բիւրաւոր մարտիրոսներուն։

Բոլոր եկեղեցիներուն մէջ տեղի ունեցաւ Անմահ Ս. Պատարագ և պաշտօնական հոգեհանգիստ։ Ամենուրեք կազմակերպուեցան հանդիսութիւններ, որոնց ներկայ գտնուեցան Ապրիլ 24ի խորհուրդը իրենց սրտերուն մէջ մի՛շտ վառ պահող բազմահազար հայորդիներ։

Հաւատարիմ իր աւանդութեան, Սահակեան Լիսէն ի յարգանս Ապրիլեան Եղեռնի՝ համազգային սգատօնին կազմակերպած էր հրապարակային լսարանային հանդիսութիւն մը, որ տեղի ունեցաւ 23 Ապրիլ 1966, Շաբաթ օր, երեկոյեան ժամը 8.30ին, կրթական այս հաստատութեան սրահին մէջ։

Սահակեան Լիսէի բազմավաստակ տնօրէն ընկեր Բենիամին Ժամկոչեան բեմ բարձրանալով հրաւիրեց լսարանային այս ասուլիսի ատենապետ՝ ընկեր Գէորգ Տարոնին, որպէսզի բացուած յայտարարէ ու ապա վարէ Ապրիլեան Եղեռնին նուիրուած այս հանդիսութիւնը։

Ապրիլեան Եղեռնի 51րդ տարեդարձին առիթով իր արտասանած բացման կուռ խօսքին մէջ, ընկեր Գէորգ Տարոնի ըրաւ պատմականը հայ ժողովուրդը մինչև 1915 թուականը հասցնող երկար ժամանակաշրջանին օտար լուծի հաստատման, հայութեան կեղեքման, հալածման և սպանութեան և այս բոլորին հետեւանքով՝ յեղափոխական խիզախ գրոհներու շղթայազերծման, ու տալէ ետք Ապրիլեան Նախճիրի կազմակերպումով մեր դարաւոր ոսոխներուն հետապնդած գաղտնի նպատակներուն իսկական ձգտումը, շեշտեց մասնաւորապէս.

— Գերման ոճրածին հանճարը եւ անոր կամակատար գործակալը՝ թուրք վայրագ խուժանը ի գին ամէն ճիգի փորձեցին մի անգամ ընդմիշտ գերեզմանել Հայաստանն ու հայը, սակայն ի մեծ փառաբանութիւն մեր բազմաչարչար բայց ստեղծագործ ժողովուրդին, Հայաստանն ու հայը միանգամընդմիշտ յաղթանակեցին իրենց ազգային ինքնուրոյն քաղաքակրթութեամբ, գիտութեամբ, մշակոյթով եւ գրականութեամբ, անոնք կ'ապրին ու պիտի ապրին առ յաւէտ, ինչպէս մեր վեհափառ Արարատը անկործանելի...։

Ասուլիսին ատենապետը ապա կարդաց այս առիթով կազմուած գլխաւոր հինգ հարցումները, որոնք հետեւեալներն էին.

1.— Ի՞նչ էին դրդապատճառները Ապրիլեան Եղեռնի կազմակերպման։

2.— Ինչպիսի՞ ազդակներ նպաստեցին եղեռնի յաջողութեան։

3.— Կարելի՞ էր Եղեռնը կանխել։

4.— Ապրիլեան Եղեռնի Յիսնամեակի ցոյցերն նպաստեցի՞ն հայկական դատի հետապնդման։

5.— Նոր սերունդը կրնա՞յ արդարացնել գործուած հին ոճիրը։

(Շար. տես էջ 7)

ԱՆԵՐԵՒՈՅԹ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

(Շարունակութիւն Դ. էջէն)

Դարձեալ 1946ին Մոսկուայի մէջ՝ համայնավար կուսակցութեան 20րդ համագումարին, երբ Խրուշչով իր 7 ժամ տեւող բանախօսութեամբ մերկացուց Ստալինի քաղաքականութիւնը եւ անոր լենինացած մարդկային զոհերն ու ոճիրները եւ զայն իր համբաւէն ու բարձրութենէն վար առաւ, ամերիկեան Սենթրըլ Ինթելիճենս Էյճընսին որոշեց ամէն գնով այդ բանախօսութիւնը ձեռք ձգել։ Եւ ուսկից կրնար ձեռք ձգել եթէ ոչ համայնավար ազգերէն։ Առաջին պատեհութեամբ ան դիմեց Եուկոսլաւ կառավարութեան. չէ որ Թիթօ եւ Ստալին 1948ին գժտուած էին եւ Թիթօն իր գործունէութեան մէջ անկախ էր, ուստի շատ հեշտութեամբ կարող էր անկէ ձեռք ձգել։ Ամերիկայի դեսպանատան արտօնութեամբ՝ Ս.Ի.Է.ի անձերը տեսակցեցան Եուկոսլաւ բարձր պաշտօնեայի մը հետ, ամէն կերպով ջանաց զայն համոզել, թէ Ամերիկայի կառավարութիւնը կարիքն ունի եւ կ'ուզէ այդ պատմական Դոգիւմէնը իր արխիւներուն մէջ ունենալ։ Եուկոսլաւ պաշտօնեան կտրուկ կերպով մերժեց այդ ոճիրը գործել։ Սակայն Ս.Ի.Է. դրամական մեծ գումար վճարելով՝ կարողացաւ դաւաճանի մը ձեռքէն կորզել զայն։

Սակայն երբ այդ պատմական ճառը Ս.Ի.Է.ի ձեռքն անցաւ, ան սկսաւ անոր ճշմարտութեան մասին կասկածիլ։ Շաբաթներ լուռ մնալէ ետք, զայն յանձնեց թարգմանիչներուն։ Թարգմանիչները ըսին թէ ճառին յայտնութիւններն ու մերկացումները միայն Խրուշչով կարող էր ընել։

Այս ճառին մէջ Խրուշչով կուգար ջրելու Լենինի այն տեսակէտը, թէ կապիտալիզմին եւ կոմունիզմին միջեւ պատերազմը անխուսափելի է, կը շեշտէր խաղաղ համակեցութեան գաղափարը եւ կարելիութիւնը, ինչ որ պատճառներէն մին հանդիսացաւ Չինաստանի եւ Սովետ Միութեան պառակտումին եւ յարաբերութեանց խզման։

Աներեւոյթ կառավարութիւնը մէկ ուրիշ արկածախնդրական գաղափար մըն ալ յղացաւ. այն էր՝ օդէն լրտեսել Սովետ Միութիւնը։ Այդ ծրագիրը իր մանրամասնութեամբ ներկայացուց Պենթակոնին (Պաշտպանողական Նախարարութեան)։ Առաջարկը անմիջապէս մերժուեցաւ։ Սակայն 1954 Դեկտեմբեր ամսուն, պաշտպանութեան Տիփարթմէնթը վաւերացուց լրտեսութեան այս չափազանց գաղտնի գաղափարը։ Եւ յիրաւի, 1956-1960, Ամերիկեան Ս.2. լրտեսական օդանաւեր անարգել կերպով սաւառնեցան Սովետ Միութեան լայնքին ու երկայնքին եւ բերին անգին ծանօթութիւններ՝ անոր օդակայաններուն, օդանաւերուն, միսըլներուն, միսըլներու փորձարկութեան եւ մարզական դաշտերու տեղերուն, ընդծովեաններու, ատոմիք արտադրութեանց գործարաններուն եւ անոնց զարգացման միջոցներուն մասին։ Ս.2. օդանաւը կը սաւառնէր 80.000 ոտք բարձրութեամբ։ Ռուսերը գիտակ էին այս տարապայման ոճիրին, սակայն կարող չէին վար առնել։ Վրայ հասաւ չորս ազգերու գագաթի ժողովը, որ տեղի պիտի ունենար Փարիզի մէջ՝ Մայիս 16ին, 1960։ Ս.Ի.Է. խորհեցաւ որ այդ ժողովին մէջ զուգէ ազգեր համաձայնութեան կուգան եւ ատիկա պատճառ կը դառնայ Ս.2.ին թռիչքը ի սպառ արգիլելու։ Ուստի որոշուեցաւ, որ նախքան գագաթի ժողովը, զօրաւոր թռիչք մը եւս կատարուի։ Նախագահ Այզընհաուէր ինչպէս միշտ, այս անգամ եւս վաւերացուց Ս.2. թռիչքը։ Սակայն Մայիս 1ին (1960) Սովետները յաջողութեամբ վար բերին Ս.2. օդանաւը՝ օդաչուորդով միասին, երբ ան ազատ համարձակ կը սաւառնէր Ուրալ լեռներու վրայէն։ Այս լուրը ցնցեց ամբողջ Ուաշինկթընը. Այզընհաուէր հրապարակ եկաւ չմեղադրելի խօսքերով թէ ինք լաւ չունէր այդ արկածախնդրութենէն։ Սակայն յետոյ ընդունեց իր մեղսակցութիւնը եւ խոստացաւ վերջ տալ նման եպերելի գործերուն։ Խրուշչով պահանջեց Ամերիկայի նախագահէն՝ ներողութիւն խնդրել սովետ ժողովուրդէն իր գործած յանցանքին համար, ինչ որ Այզընհաուէրի կողմէ մերժուեցաւ եւ գագաթի ժողովը վիժեցաւ։

Երբ Ինտոնեզիոյ յեղափոխական ժողովուրդը Սուքարնոյի գլխաւորութեամբ յաղթեց Հոլանտային, որ 350 տարիէ ի վեր տնտեսագործած էր երկրին բնական հարստութիւնները եւ կեղեքած էր Ինտոնեզեան ժողովուրդը, ինքզինք յայտարարեց ազատ անկախ։ Սուքարնօ ընտրուեցաւ ցմահ Նախագահ։ Ամերիկայի կառավարութիւնը եւ հարուստ առեւտրականները հաշտ աչքերով չընդունեցան ստեղծուած կացութիւնը, որովհետեւ Սուքարնօն յեղափոխական սոցիալիստ մըն էր։ Ան անմիջապէս պետականացուց Հոլանտական ընդհանուր կալուածները եւ սպառնաց հոլանտացիները դուրս նետել նաեւ Արեւմտեան Նիւ Կուինէայէն (West New Guienea)։ Սուքարնօ սկսաւ Լեհաստանէն, Եուկոսլաւիայէն եւ Չեխոսլովաքիայէն զէնք ու ռազմամթերք գնել եւ համայնավարները ընդունիլ իր քոալիսիոն կառավարութեան մէջ։ 1949-1957ին Ինտոնեզիան վայելեց խորհրդարանային դեմոկրասի։ Բայց երբ Սուքարնօ շրջապտոյտ մը ըրաւ Սովետ Միութիւն եւ Արեւելեան Եւրոպա, վերադարձին յայտարարեց, թէ Ինտոնեզիան ըլլալով 6 մեծ եւ 3000 փոքր կղզիներու երկիր մը, փարլամենթական դեմոկրասին ձախողանք մըն էր իրեն համար, քանի որ իր հարիւր միլիոն ժողովուրդը սուր կերպով իրարմէ բաժնուած էր։ Սուքարնօ ստեղծեց կէս տիքթաթորական իշխանութիւն մը եւ որոշ մենաշնորհներ տուաւ բանակին եւ համայնավարներուն։

Աներեւոյթ կառավարութիւնը անոր այս ընթացքը Ամերիկեան շահերուն եւ քաղաքականութեան վնասակար համարեց. վախցաւ, որ մի գուցէ օր մը Ինտոնեզիան ընդգրկէ համայնավարական վարչաձեւը։

Աներեւոյթ կառավարութիւնը ուզեց շահագործել շարք մը Սումաթրայի եւ ճավայի դժգոհ տարրերը, հարուստ առեւտրականները եւ քաղաքական լիտըրները, եւ անոնցմէ կազմեց յեղափոխական խորհուրդ մը։ Եթէ յեղափոխութեամբ չկարենար տապալել՝ գէթ կրնար ստիպել Սուքարնոն հեռու մնալ կոմունիստներէն եւ յարել Ամերիկեան քաղաքականութեան։ Ս.Ի.Է. այսպէսով կ'ուզէր պաշտպանել ամերիկեան եւ հոլանտական սեփականութիւնները։ 1958 Փետրուար 15ին Աներեւոյթ կառավարութիւն մը ստեղծեց Սումաթրայի մէջ եւ կոչ ըրաւ շատ մը զօրավարներու՝ միանալ յեղափոխական խորհուրդին։ Կռիւը սկսած էր։ Սակայն առաջին հերթին Սուքարնօ զանոնք ջախջախեց։ Ամերիկեան օդանաւը իր օդաչուորդով միասին վար առնուեցաւ։ Եւ Սուքարնօ ամբաստանեց Ամերիկան, որ կ'աշխատէր Ինտոնեզիոյ կառավարութիւնը տապալել, պատճառ դառնալ զարհուրելի արիւնահեղութեանց։ Սակայն Ամերիկայի կառավարութիւնը, ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ վանեց Սուքարնոյի ամբաստանութիւնները։

ՅԱՒԵՐԺԱԿԱՆ ՀԱՅԸ

1909 Ապրիլ 1ին թուրքերը յարձակեցան Ատանայի հայոց վրայ, սակայն երբ նկատեցին որ իրենց զոհերը շատ էին՝ դիմեցին Անգլիոյ հիւպատոսին, որպէսզի ան թելադրէ հայոց զէնքերը յանձնել։ Հայերը հաւատացին հիւպատոսի խօսքերուն եւ յանձնեցին իրենց բոլոր զէնքերը։ Չուշացաւ սակայն, Ատանայի 30000 հայոց ջարդը...։ Թուրքը զինաթափած էր հայերը՝ իր ծրագիրը դիւրութեամբ եւ առանց արգելքի գործադրելու համար։

Այս աղէտը պատահեցաւ Սուլթան Համիտի օրով, եւ որուն մեղսակից էին իթթիհատականները (երիտասարդ թուրքեր)։ Վերջինները իրենք զիրենք հայոց բարեկամ ցոյց տալով, գահընկէց ըրին Համիտը։

Անոր յաջորդեց Մոհամետ Ռէշատ Բ., որ խաղալիկ էր իթթիհատականներուն ձեռքը։

Հայերը երբ նկատեցին, որ իրենց ազատութիւնը հետզհետէ աւելի կը կաշկանդուի, Պերլինի վեհաժողովի 61րդ յօդուածին իրագործումը պահանջեցին։

Նորվեկիացի Հոֆ եւ հոլանտացի Վեստենենք եւրոպական երկիրներու կողմէ որպէս քննիչ ղրկուեցան Հայաստան։ Դժբախտաբար նոյն տարուան Նոյեմբերին ծագեցաւ համաշխարհային Ա. պատերազմը եւ երկու քննիչները վերադարձան իրենց երկիրները՝ հայերը թուրքերուն դէմ բոլորովին առանձին ձգելով։

Քանի մը գաղտնի հանդիպումներէ ետք, թուրքերը 1915 Ապրիլին գումարեցին իրենց վերջին ժողովը, որուն կը նախագահէին երիտասարդ թուրք կուսակցութեան պետերը՝ Թալէաթ, Էնվէր, Ճեմալ, Պեհաէտտին Շաքիր, Տոքթ. Նազըմ եւ կրօնապետ Հասան Ֆահմի։ Այս ժողովին միակ օրակարգը՝ հայոց բնաջնջումն էր։ Համաշխարհային Ա. պատերազմը յարմար առիթն էր վերջնականապէս հայուն անունը երկրագունդին վրայէն սրբելու։ Անոնց գլխաւոր պատճառաբանութիւնը այն էր, որ հայերը կ'օգնէին Թուրքիոյ թշնամի ռուսերուն, հայերը պատճառ կ'ըլլային որ թուրքերը տուժին օտար պետութիւններէ եւ հայոց ներկայութիւնը թրքական հողին վրայ՝ արգելք կը հանդիսանար Թուրքիոյ անկախութեան եւ յառաջդիմութեան...։ Եւ այս բոլորին առաջքը առնելու համար՝ պէտք էր անմիջապէս իրագործել առնուած որոշումը, ջարդել հայ ժողովուրդը։

Շուտով կազմուեցաւ եռանդամ *գործադիր* մարմին մը՝ Պեհաէտտին Շաքիրէ, Տոքթ. Նազըմէ եւ Միտհատ Շուքրիէ բաղկացած. ասոնք էին որ կազմակերպեցին պատմութեան մեծագոյն ցեղասպանութիւնը...։

■ Տեղահանութիւն, աքսոր, ջարդ, բարոյական եւ նիւթական մեծարժէք հարստութեանց բնաջնջում եւ կողոպուտ...։

Եւ այս բոլորը կատարուեցան հայերու «բարեկամ» ժողովուրդներու աչքերուն առջեւ...։

Սակայն, հոգեկան ո՛չ մէկ ազնիւ գիծ եւ մշակութային ո՛չ մէկ արժէք ունեցող հասարակ ոճրագործ թուրքը ի՞նչպէս ըմբռնէր, որ պատմութիւնը հայ աշխատաւէր, ընդունակ, եւ բարոյական բարձր ու անկողոպտելի նուիրականութիւններ ունեցող ժողովուրդի ճակտին «յաւերժական» բառը դրոշմած էր։

Յաւերժական է հայը իր պատմական փառապանծ անցեալով, ներկայ Մայր Հայրենիքի իրականութեամբ եւ վառ յոյսերով լի ապագայով։

ՊԵՏՐՈՍ ՄՈՎՍԷՍԵԱՆ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ԳԷՈՐԳ ԿԱԿՈՍԵԱՆ ԵՐԳԵՑ

Մարտի 31ին, 1966, ընտրանի հասարակութիւն մը փութացած էր Գ. Կիւլպէնկեան սրահը, ունկնդրելու Ազգային Երաժշտանոցէն վերջերս շրջանաւարտ երիտասարդ պարիթոն-պաս երգիչ՝ Գէորգ Կակոսեանի երգահանդէսը։

Ռիմսքի Քորսաքոֆի «Շանսոն Վարէկ» և Զայքովսքիի «Ցիշատակ» երգերու բաւական լաւ կատարումէն ետք՝ մեկնաբանեց Վերտիի «Տոն Գարլոս»ի Ֆիլիփփոյի դերերգը, որուն մէջ դժուար էր արտաբերումը տարբեր երանգներու։ Նման պարագաներուն՝ կարճ տիաբազոնը՝ յուսացուած արդիւնքը չի տար յաճախ։

Յաջող էր Մոցարթի «Տոն Ճիովաննի» օփերայէն Մազեթթոյի դերերգը։ Այստեղ ան կրցաւ ապրումով և յատուկ դերակատարութեամբ մեկնաբանել յիշեալ երգը։

Անմահն Կոմիտաս վարդապետի «Գարուն ա»ն քնարական շունչով մը հաղորդուեցաւ մեզի։

Գ. Կակոսեան շատ յաջող կերպով կատարեց Արմէն Տիգրանեանի «Դաւիթ Բէկ» օփերայէն Դաւիթ Բէկի դերերգերը («Շուրջս լուռ է» և «Օ՜ իմ չքնաղ»)։ Այստեղ՝ երիտասարդ երգիչի մօտ տեսանք գեղարուեստական բարձր թեքնիք։ Ան կրցաւ լաւապէս դրսեւորել ազատատենչ հայ իշխանի կերպարը և իր ապրումն ու յուզումը փոխանցել հանդիսականներուն։ Նոյնն էր պարագան նաև Հոր Հորի դերերգին համար (Ա. Տիգրանեանի «Լէյլէպիճի Հոր Հոր» օփերայէն)։

Օտար հեղինակներու ստեղծագործութիւններէն իրենց յաջողագոյն մեկնաբանութիւնն ունեցան Ճիորճու Էնեսքուի զոյգ երգերը։

Լիբանանահայ երաժշտասէր հասարակութիւնը կրցաւ իր գնահատանքի ու խրախուսանքի բաժինը բերել երիտասարդ երգիչ Գէորգ Կակոսեանի շրջանաւարտութեան առաջին երգահանդէսին, որուն դաշնակով կ'ընկերակցէր սիրուած երգչուհի և դաշնակահարուհի, Պէյրութի Պետական Երաժշտանոցի փրոֆեսորներէն՝ Տիկին Արփինէ Փեհլիվանեան։

Երիտասարդ և շնորհալի երգիչին կը մաղթենք լայն հնարաւորութիւններ, զարգացնելու իր երգարուեստը, որպէսզի դառնայ ըսփիւռքահայ արուեստագէտներու մեծարժէք փաղանգի մէկ անդամը։

Գ. Մ.

ՍԱՀԱԿԵԱՆ ԼԻՍԷԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

(Շար. Զ. էջէն)

Մտաւորական չորս անձնաւորութիւններ՝ երիտասարդ եկեղեցական՝ Հոգշ. Տ. Գէորգ Ծ. Վրդ. Կարպիսեան, բազմամեայ կրթական մշակ՝ Պր. Խաչէր Գալուստեան, Սահակեան Լիսէի հոգաբարձութեան անդամ՝ ընկեր Յովհաննէս Հաննէսեան և «ԱՐԱՐԱՏ» օրաթերթի խմբագրապետ՝ ընկեր Ժիրայր Նայիրի հերթով պատասխանեցին պատրաստուած հինգ հարցումներուն և լայն չափի վրայ լուսաբանեցին ներկայ հասարակութիւնը։ Անոնց ելոյթները բարձր գնահատուեցան հայկական դատին յաջողութեամբ խանդավառ նորահաս սերունդին մօտ, որ Սահակեան Լիսէի երդիքին տակ, անգամ մը համար եւս կշռեց ծանր տարողութիւնը Հայուն մե՛ծ Նախճիրին...

Կարելի՞ էր Եղեռնը կանխել *հարցումին շուրջ տեսակէտներու փոխանակման պահուն, ընկեր Գ. Տարօնի յիշեց պերճիմաստ մէկ արտայայտութիւնը Թալէաթի ահաբեկման կազմակերպիչ՝ Պր. Շահան Նաթալիին, որ 1963 թուին Պէյրութի մէջ յայտարարած էր։*

— ԱՅՈ՛, ԿԱՐԵԼԻ ԷՐ ԱՊՐԻԼ 24Ը ԿԱՆԽԵԼ. ԵԹԷ ԳՈՆՍԹԱՆՑԱՅԻ ՀՆՉԱԿԵԱՆ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ ՉՄԱՏՆՈՒԷՐ ԵՒ ԿԱՄ ՆՈՅՆԻՍԿ, ԱՆՈՐ ՄԱՏՆՈՒՄԷՆ ԵՏՔ, ՄԵՆՔ, ՔԱՋՈՒԹԻՒՆԸ ՈՒՆԵՆԱՅԻՆՔ ՀԵՏԵՒԵԼՈՒ ԱՆՄԱՀԱՆՈՒՆ ՓԱՐԱՄԱԶԻ ՈՐԴԵԳՐԱԾ ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ՈՒՂԵԳԾԻՆ։

Ասուլիսի վերջաւորութեան իր արտասանած փակման խօսքին մէջ ընկեր Գէորգ Տարօնի հաստատելէ ետք թէ նոր թուրքը իր մորթը փոխած է միայն և ոչ թէ իր հոգին, յայտարարեց.

— Նահատակները, մեր ժողովուրդի անմահ հերոսները մեզի կը պատգամեն ապրիլ, գոյատեւել ու յաւերժանալ հայութեան եւ անոր վերածնած ու վերածաղկող մա՛յր հայրենիքին՝ արեւաշո՛ղ Հայաստանին համար, տրամաբանութեան առո՛ղջ զգացումներով եւ դրակա՛ն մօտեցումներով ծամակուած։

Սահակեան Լիսէի այս Ապրիլեան Ասուլիսը խո՛ր գոհունակութիւն պարգեւեց ներկայ հասարակութեան, որ սրահէն բաժնուեցաւ նո՛ր երազներով և նո՛ր յոյսերով։

ԹՂԹԱԿԻՑ

Պէյրութ, 26 Ապրիլ 1966

ՋԱՀԱԿԻՐ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ
5 ՄԱՅԻՍ 1966

ՍՈՎԵՏ ՖՈՒԹՊՈԼԸ 1966ԻՆ

Ապրիլ 10ին սկսան Սովետ Միութեան Ֆութպոլի ախոյեանութեան մրցումները, որոնք պիտի տեւեն մինչեւ 20 Նոյեմբեր 1966։ Առաջին բաժնի մրցումներուն այս տարի պիտի մասնակցին 17ի տեղ 19 խումբեր։ Երկու նոր խումբերն են Երեւանի «Արարատ»ը եւ Ալմա-Աթայի «Կայրաթ»ը, որոնք անցեալ տարի յաղթանակ տարին երկրորդ բաժնի խումբերուն միջեւ։

Ասոր զուգընթաց, Օգոստոսէն մինչեւ Հոկտեմբեր տեղի պիտի ունենան Սովետ Միութեան Բաժակի մրցումները։

Վերջապէս, նախատեսուած է, որ Սովետ. Միութեան այժմու ախոյեան «Թորփետօ»ն (Մոսկուայէն) եւ 1965ի Բաժակի տիրացած խումբը «Սպարտակ»ը (նոյնպէս Մոսկուայէն) մասնակցին «Ախոյեաններու Բաժակ»ի եւ «Բաժակներու Բաժակ»ի մրցումներուն։ Տարուան ընթացքին, սովետական ֆութպոլիստները քառասնեակ մը երկիրներու մէջ պիտի խաղան եւ նոյնքան երկիրներու ֆութպոլիստները իրենց երկրին մէջ պիտի ընդունին։

Հ.Մ.Ը.Մ.—ՆՈՒՊԱՐԻ ՖՈՒԹՊՈԼԻ ԶՈՅԳ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Հ.Մ.Ը.Մ.-Նուպար մարզարանի ժրաջան վարչութիւնը յաջողեցաւ մարզական մեծ շարժում մը ստեղծել շնորհիւ ֆութպոլի իր զոյգ խումբերուն, արժանանալով Գահիրէաբնակ մարզասէր հասարակութեան գնահատանքին։

...չին ցուցմունքներուն, որպէսզի կարողանան լաւ դիրքերու հասնիլ։

Խաղարկութիւնը բաւական լաւ եւ խելացի էր՝ ի մասնաւորի երկու ծայրերու յառաջապահները, որոնք մեծագոյն սատարները եղան՝ հետզհետէ նշանակելու կէտեր։ Գա-

Հ.Մ.Ը.Մ.-ՆՈՒՊԱՐԻ ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՅԱՂԹԱԿԱՆ Բ. ԽՈՒՄԲԸ

Անցեալ Կիրակի, շուրջ 400 հոգիի ներկայութեան, Հ.Մ.Ը.Մ.-Նուպարի Ա. խումբը մրցեցաւ Սէն Փոլ դպրոցի խումբին հետ ու շատ դիւրին յաղթանակ մը տարաւ՝ նշանակելով 9 կէտ ընդդէմ 1ի։ (Ա. կիսախաղ 5ով 1)։

Այս խումբին մէջ կան բաւական լաւ խաղացողներ, որոնք պէտք է որ հետեւին իրենց մարզի-լով յետսապահներուն, պէտք է յառաջանան, որպէսզի օգնեն յարձակողականին։ Բերդապահը, որ բաւական ճկուն է իր շարժումներուն մէջ, յարձակողական մը կասեցնելու համար պէտք չէ ժամանակէն առաջ իր բերդը պարապ ձգէ եւ դուրս ելլէ. պէտք է որ իր դուրս ելլելու ժամանակը համակարգէ ըստ տուեալ հեռաւորութեան։

Հ.Մ.Ը.Մ-ՆՈՒՊԱՐԻ Բ. ԽՈՒՄԲԸ ԿԸ ՅԱՂԹԷ ՎԵԹԵՐԱՆՆԵՐՈՒ ԽՈՒՄԲԻՆ 5ՈՎ 2

Տիկին Պէզազեան բաժակը կը յանձնէ խմբապետ Մարտիկին

Հ.Մ.Ը.Մ.— Նուպարի Բ. խումբը կը տանի Պէզազեան բաժակին՝ պարտութեան մատնելով վեթերաններու խումբը (կազմուած նախկին լաւ խաղացողներէ, ինչպէս Վարդան, Փ. [illegible], Դուրիք (բերդապահ), Կ. [illegible], Ժ. Մարանկոզեան, Լեւոն, Արթին, Նուպար Աբգար, Պետրոս, Պօղոս, Գէորգ, Վարուժան, Արամ եւ ուրիշներ) 5ով 2։

Իրաւարարն էր Պր. Կարօ Վարժապետեան։

Տիկ. Պէզազեան անձամբ յանձնեց բաժակը՝ խմբապետ Մարտիկ Պալաեանին ու երկու խումբերն ալ ստացան մետալներ՝ նուիրուած Պր. Մարտիկ Թաքիկեանի կողմէ։

Յաջորդ մրցում մը առաջինն է Գահիրէի հայութեան մօտ եւ ասիկա կրնանք ըսել պատմական պիտի ըլլայ։

Վստահ եմ որ Հ.Մ.Ը.Մ.— Նուպարի վարչութիւնը նոյնը պիտի ընէ ուրիշ խաղերու մէջ եւս քաջալերելու համար մեր պատանիները։ Այս պատանիներէն կ'արժէ յիշել, իրենց խաղարկութեան համար, Մարտիկը (խմբապետ), Լեւոն Գավլնեանը, Ստեփանը (բերդապահ) եւ Չիգօն։

Շնորհաւորութիւններ՝ այս մեր երկու խումբերուն եւ մասնաւորապէս Պր. Ժորժ Մարանկոզեանին, որ շատ մօտէն կը հետեւի այս երիտասարդներուն։ Շնորհակալութիւն նաեւ Հ.Մ.Ը.Մ.— Նուպարի վարչութեան, որ ոչ մէկ ջանք կը խնայէ այս երկու խումբերու մարզիկներուն յառաջացումին համար։

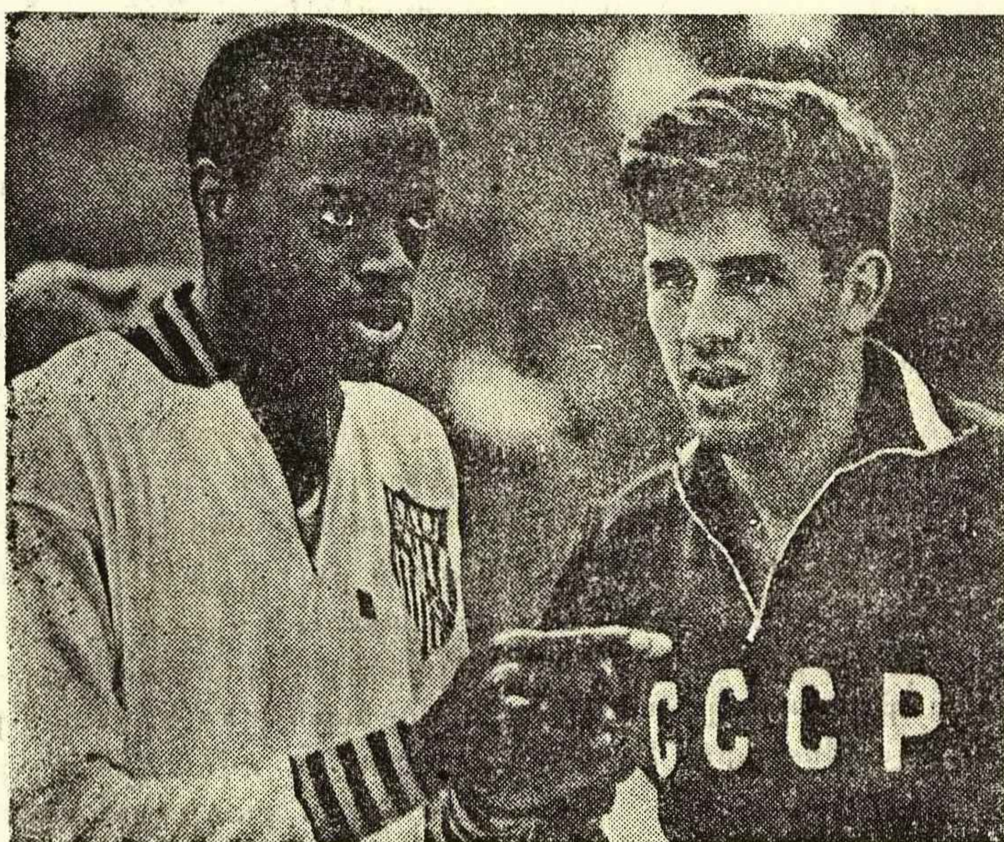
ՎԱՀԱՆ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԻԿՈՐ ՏԷՐ – ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ԼՈՒՏՎԻԿ ԷՐՀԱՐՏ ԲԱԺԱԿ ՄԸ ԿԸ ՆՈՒԻՐԷ ՀԱՅ ՄԱՐԶԻԿԻՆ

Ռալֆ Պոսթոն եւ Իկոր Տէր Յովհաննէսեան, երկու մրցակիցներ, երկու բարեկամներ։

Արեւմտեան Գերմանիոյ Տորթմունտ քաղաքի մարզական մեծ սրահին մէջ տեղի ունեցան Կիրակի, Մարտ 27ին այս տարուան թեթեւ մարզախաղերու եւրոպական մրցումները։

Մեծագոյն յաջողութիւնը արձանագրեց Իկոր Տէր—Յովհաննէսեան՝ Խորհրդային Միութեան հայ մարզիկը՝ հեռաւորութիւն ցատկելու մէջ՝ ցատկելով ութ մեթր եւ քանի մը սանթիմեթր (8.23 մեթր.)։

Տէր Յովհաննէսեանի գերմանացի մրցակիցները ցատկեցին 7.79 եւ 7.60 մ. Ֆրանսացի մրցակիցը՝ Ժան Քոշառ ցատկեց 7.44 մ., գրաւելով հինգերորդ տեղը։

Իկոր Տէր Յովհաննէսեան, օրուան աստղը՝ որ քսանեօթը տարեկան բարձրահասակ եւ երկարասրուն համակրելի հայկական տիպար երիտասարդ մըն է, պարգեւատրուեցաւ ոչ միայն մետայլով մը մարզական վարչութեան կողմէ, այլ ստացաւ նաեւ Գերմանիոյ դաշնակցային հանրապետութեան վարչապետ Լուտվիկ Էրհարտի ձեռքէն բաժակ մը՝ զոր ան տրամադրած էր օրուան յաջողագոյն մարզիկին։

Օրուան լաւագոյն մարզիկը իգական սեռէ՝ նոյնպէս Խորհրդային Միութեան խումբէն էր՝ Թաթիանա Չալքինովա, որ ցատկած էր 6.73 մեթր, ստացաւ՝ բացի իր մետայլէն, հիւսիսային—հռենոսեան — վեսթֆալեան կրթական նախարար Միքոթի ձեռքէն բաժակ մը։

Բացառիկ զուգադիպութիւն մըն էր որ վարչապետ Լուտվիկ Էրհարտ՝ կեցած երկու խորհրդային մարզիկներու՝ Իկոր Տէր Յովհաննէսեանի եւ Թաթիանա Չալքինովայի մէջտեղ, կը լուսանկարուէր բազմահազար մարզասէրներու ծափահարութիւններուն մէջ։

Այս մարզախաղերը եւ պարգեւատրումները սփռուած ըլլալով հեռատեսիլի միջոցաւ, միլիոնաւոր մարդիկ հանդիսատես եղան այս անցքերուն։

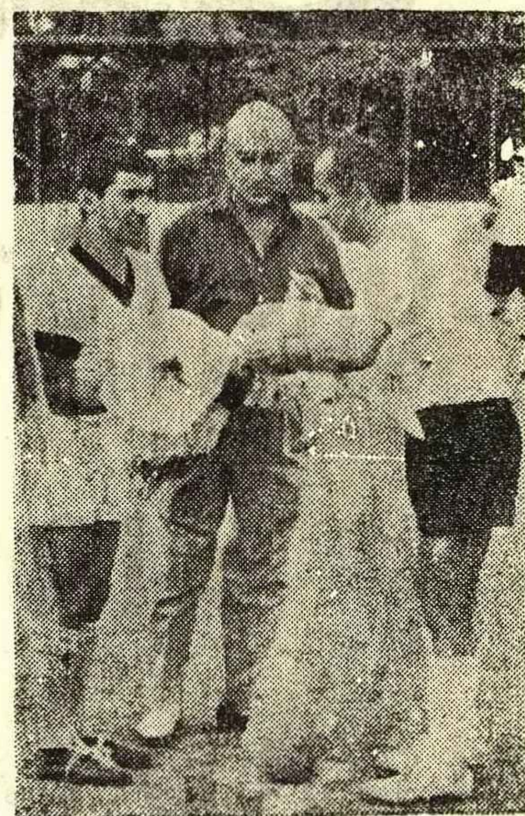
Հպարտութեամբ կ'արձանագրենք հայ մարզիկին այս բացառիկ եւ եզակի յաջողութիւնը։

ՕԼԻՄՓԻՔ ՊԱՐՏՈՒԹԵԱՆ ԿԸ ՄԱՏՆԷ ԶԱՄԱԼԷՔԸ 1ՈՎ 0

Ա.Մ.Հ.ի լիկի մրցումներուն աւարտականը տեղի ունեցաւ անցեալ Ուրբաթ Աղեքսանդրիոյ մէջ՝ ի ներկայութեան Գահիրէէն եւ Աղեքսանդրիայէն հոծ բազմութեան եւ մրցումը վերջացաւ ի նպաստ Օլիմփիքի (1ով 0), որ կրցաւ նշանակել այս կէտը բ. կիսախաղի 44րդ վայրկեանին ու այսպէսով յաջողեցաւ հռչակուիլ ախոյեան։

Ասիկա առաջին անգամն է՝ որ ախոյեանութիւնը կ'անցնէր Գահիրէէն Աղեքսանդրիա՝ ուրախութեան եւ ցնծութեան մէջ դնելով Աղեքսանդրիոյ ժողովուրդը։

Մրցումին սկիզբէն մինչեւ բ. կիսախաղի 10րդ վայրկեանը երկու խումբերուն խաղացողները պրկուած վիճակ մը ունէին եւ խաղարկութիւնը գրեթէ կեդրոնացած էր մարզադաշտին մէջտեղը ու միայն քանի մը հարուածներ սպառնացին երկու բերդերուն ալ, բայց ի զուր։ Օլիմփիքը կը խաղար պաշտպանողական եւ հաւասարութեան վրայ. իսկ Զամալէք կ'ուզէր յաղթել ամէն գնով, որպէսզի երկրորդ մրցում մըն ալ տեղի ունենար Գահիրէի մէջ՝ իր ժողովուրդին եւ քաջալերողներուն առջեւ. բայց ասիկա չիրականացաւ, որովհետեւ ամէն յարձակողական ետ կը մղուէր Օլիմփիքի յետսապահներէն, որոնք ոչ մէկ ջանք խնայեցին պաշտպանելու իրենց բերդը եւ ինչպէս յաջողեցան։ Գալով Օլիմփիքի յարձակողականին՝ դարձեալ զօրաւոր դիմադրութիւն մը գտաւ, զոր անկարելի էր նեղել ու 44րդ վայրկեանին զօրնըրի մէկ օվըրը՝ Էզզ Էլ Տին յաջողեցաւ գլխու զօրաւոր հարուածով մը նշանակել յաղթութեան միակ կէտը ու մրցումը վերջացաւ 1ով 0'ի նպաստ Օլիմփիքի։

Ծաղկեփունջերու փոխանակում։ Ձախէն աջ՝ Մարտիկ Պալաեան, ՊՊ. Կարօ Վարժապետեան (իրաւարարը) եւ Վարդան Առաքելեան։

Հ.Մ.Ը.Մ.-ՆՈՒՊԱՐԻ ՎԵԹԵՐԱՆՆԵՐՈՒ ԽՈՒՄԲԸ

ՃԱՀԱԿԻՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

چاهاكير
جريدة أسبوعية
ص.ب ٢١١١ بالقاهرة "ج.ع.م" - ت ٩١٥٠١٣
صاحبة الامتياز : السيدة عايدة سيروبيان (بالايان)

TCHAHAKIR
HEBDOMADAIRE ARMENIEN
B.P. 2111 Le Caire (R.A.U.) - Tél.915013
Adresse Télégraphique: TCHAHAKIR, Cairo
Rédacteur en chef: SARKIS BALAYAN

Արտօնատէր — ԱՅՏԱ ՍԵՐՈՎԲԵԱՆ
Սեփականատէր խմբագիր — ՍԱՐԳԻՍ ՊԱԼԱՅԵԱՆ

Հիմնուած 1948ին

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ ԹԻՒ 129 — ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 12 ՄԱՅԻՍ 1966 ՀԱՏԸ ՁԵՌՔԷ 2,5 եգ. դհկ. կամ 25 Լիբ. դհկ. عدد رقم ١٢٩ — الخميس ١٢ مايو ١٩٦٦

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ԱՐԱԲԵԻՍՈՎԵՏ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆԸ

(ՎԱՐՉԱՊԵՏ ՔՈՍԻԿԻՆԻ Ա.Մ.Հ. ԱՅՑԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Այս երկրորդ անգամն է, որ Արաբական Միացեալ Հանրապետութիւն կ'այցելէ աշխարհի երկու մեծագոյն պետութիւններէն մէկուն՝ Սովետական Միութեան վարչապետը (առաջինը՝ Խրուշչով)։

Ալեքսէյ Քոսիկին մեր հիւրն է այսօր։ Եւ խիստ յարգելի հիւր՝ իբրեւ բարեկամ և մեծ օժանդակ։

Արաբ Յեղափոխութենէն առաջ, իբրեւ երկիր մը և ժողովուրդներ, որոնք մօտ կէս դար առաջ փրկուած են ճորտատիրութենէ, Սովետ Միութիւնը բարեկամ էր արաբ ժողովուրդին և ոչ՝ անոր միատէր ղեկավարներուն. ու, բնական է, կը բաղձար որ այս ընդունակ և ազնիւ ժողովուրդն ալ օր մը տիրանար իր ազատութեան ու անկախութեան, դառնար ինքն իր տէրը։

Եկա՛ւ Յեղափոխութիւնը և յեղաշրջեց արաբ զանգուածներուն կեանքը և նոր հունի մէջ դրաւ անոր ճակատագիրը և ապագան։ Ու այս հրաշալի փոփոխութեան առաջին հաւանողը և փաւերացնողը եղաւ Սովետական Միութիւնը։

Յեղափոխութենէն չորս տարի ետք, երբ արեւմտեան դրամատիրական կայսերապաշտութիւնը փորձեց, Փոր Սայիտի վրայ անարգ յարձակումով մը, վերահաստատել իր անիրաւ ազդեցութիւնը հազիւ ազատագրուած երկրին վրայ, Սովետական Միութիւնը առաջինը եղաւ՝ նախայարձակին «Կա՛ց» բառըներուն մէջ։

Ընկերվարական եղաւ մեր Յեղափոխութիւնը՝ արաբականութեան հիմքերով. այսինքն արաբական պատմութեան և կրօնքին հրամայականներուն համեմատ։ Հետեւաբար՝ բոլորովին տարբեր, քան համայնավարութիւնը, որ տիրող վարդապետութիւնն է Սովետ Միութեան։

Սակայն, այս տարբերութիւնը կարեւորութենէ զուրկ մնաց, որովհետեւ Ս. Միութեան նպատակը — իր յարաբերութիւններուն մէջ — ժողովուրդները անպայման համայնավարեցնել չէր, այլ՝ օգնել անոնց, որ ըլլան անկախ ու իրենք իրենց սեփականատէրը։ Ս. Միութիւնը չէր կրնար չսիրել Արաբական Յեղափոխութիւնը, որովհետեւ անիկա՝ 1952 Յուլիս 23ին՝ այս երկիրը ազատեց օտար ամէն կարգի (քաղաքական և տնտեսական) ազդեցութենէ և ազատագրեց աշխատաւորութիւնը։

Ազատ և անկախ ըլլալով, ապա դրական չէզոքութիւն յայտարարելով, ԱՄՀը միայն ինքն իրեն չէր որ կը ծառայէր, այլ՝ կը ծառայէր Միջին Արեւելքի խաղաղութեան դատին։ Եւ Միջին Արեւելքը դուռն էր ընկերվարական ու սովետական աշխարհին։ Ուրեմն ամէն կարգի միջամտութեան հաւանականութիւնը Միջին Արեւելքէն հեռացնելով, Ապտէլ Նասէր և ընկերները, իրականութեան մէջ, Սովետ Միութեան անուղղակի պաշտպանութիւնը կը զօրացնէին անկասկած։

Զօրանալով, ԱՄՀը չէր կրնար այլեւս խաղալիկ դառնալ արեւմտեան քաղաքականութեան, ինչպէս երբեմն։ Զօրանալով, ԱՄՀը չէր կրնար ծառայել կայսերապաշտական էնթրիկներուն։ Եւ ատոր համար, որպէսզի ԱՄՀ աւելի չզօրանայ, Արեւմուտքը մերժեց արաբ ժողովուրդին համար կենսական եղող Մեծ Ջրամբարի շինութեան օժանդակութիւն ցոյց տալ։ Մերժե՛ց նաեւ զէնք տալ՝ ինքնապաշտպանութեան համար։

Մերժեց, այո՛։ Բայց այս մերժումը առաւել չափով մոռցնել տուող Ս. Միութիւնը «ՆԵ՛ՐԿԱՅ» ըսաւ, ու արաբ ժողովուրդը՝ կայսերապաշտական գործակալ Իսրայէլի և իր նմաններուն դիւախաղերուն դէմ պաշտպանուելու համար՝ զինուորական ոյժ ստանալէ ետք, Ս. Միութենէն ստացաւ նաեւ տնտեսական, ճարտարարուեստական հսկայ օժանդակութիւն և շինարարական գործօն մասնակցութիւն։

Ստեղծուեցաւ բարեկամութիւն մը և գործակցութիւն մը որոնց հիմերը կենսական, ճակատագրական շահերու (բարոյական, քաղաքական և նիւթական) վրայ հիմնուած ըլլալով, օրէ օր կը խորանան և կ'ամրապնդուին։

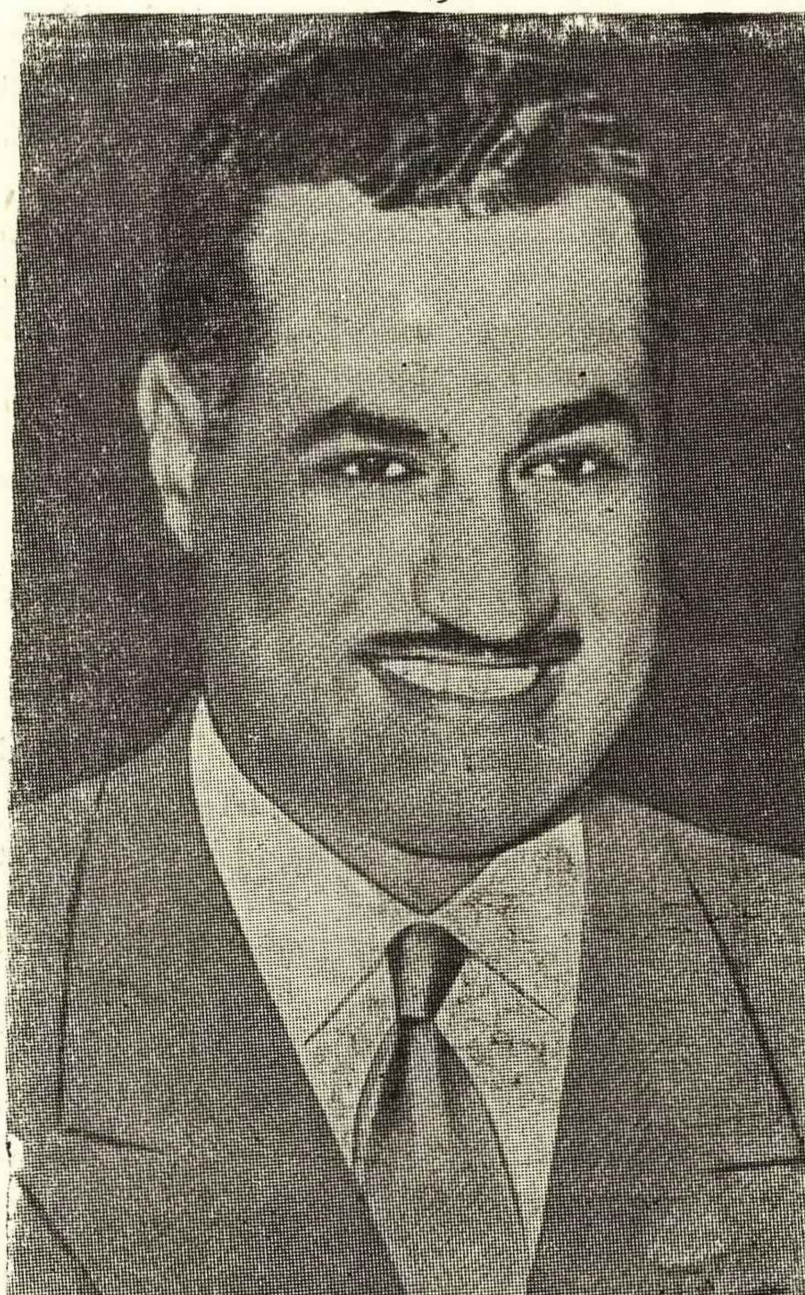
Մինչեւ մեր օրերը, մինչեւ երէկ, այսինքն՝ մինչեւ համաշխարհային բ. պատերազմը, արեւմտեան կայսերապաշտ դրամատիրութիւնն էր որ կը ղեկավարէր աշխարհը, տեղ տեղ զգուշութիւն և բաժանում ստեղծելով՝ որ տիրէ ինք, ուրիշ տեղ — Ասիա և Ափրիկէ — ուղղակի ստրկացնելով ժողովուրդները։

Մեր ապրած աշխարհին ու մթնոլորտին մէջ, տարիներու անազատութեան և փրոփականտին հետեւանքով, այնպէս կը կարծէինք՝ որ սովետական աշխարհը «դաժան» է և «ազգութեանց թշնամի»...: Սակայն ահա՛, բազմաթիւ փաստերու կարգին, Արաբական Միացեալ

(Շարունակութիւն տես էջ 5)

ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ԱԼԵՔՍԷՅ ՔՈՍԻԿԻՆ

ՆԱԽԱԳԱՀ ԿԱՄԱԼ ԱՊՏԷԼ ՆԱՍԷՐ

ՎԱՐՉԱՊԵՏ Ա. ՔՈՍԻԿԻՆԻ ԺԱՄԱՆՈՒՄԸ

Երեքշաբթի, 10 Մայիս, ժամը 1ին բարեկամական այցի համար Գահիրէ հասաւ Ս. Միութեան վարչապետ Ալեքսէյ Քոսիկին: Ասիկա՝ իր վարչապետ ընտրուելէն (1964, Հոկտ.) ի վեր առաջին այցելութիւնն է ոչ-համայնավար երկրի մը:

Վարչապետ Քոսիկինի կ'ընկերանայ սովետ մեծ անձնաւորութիւններէ եւ մասնագէտներէ բաղկացած 30 հոգինոց պատուիրակութիւնը, որուն մէջ արտաքին գործոց նախարար Անդրէյ Կրոմիքօ, ելեկտրումի նախարար Նեփարոժնի, արտ. տնտեսական նախարար Իոքաչեքով, սովետ նաւատորմիղի փոխ հրամանատար ծովակալ Կորշաքով։

Օդանաւակայանը հիւրերը ընդունեցին Նախագահ Կամալ Ապտէլ Նասէր, Մարաջախտ Ապտէլ Հաքիմ Ամէր, Զաքարիա Մոհիէտտին, Անուար էլ Սատաթ, Ալի Սապրի եւ բարձրաստիճան ներկայացուցիչներ եւ զինուորականներ։ Երեկոյեան, վարչապետ Քոսիկին եւ Տիկինը այցելութիւն տուին Նախագահ Կամալ Ապտէլ Նասէրի եւ Տիկին Նասէրի, Մանշիէթ էլ Պաքրիի իրենց բնակարանին մէջ: Գիշերը, ԱՄՀ.ի նախագահը ճաշկերոյթ մը տուաւ ի պատիւ օտար հիւրին։

Երէկ առաւօտ խորհրդային պատուիրակութիւնը այցելեց Հելուանի երկաթի գործարանը, ինչպէս նաեւ հնագիտական թանգարանները: Երեկոյեան սկսան խորհրդակցութիւնները:

Վարչապետ Քոսիկին ԱՄՀի պաշտօնական հիւրը պիտի ըլլայ մինչեւ յառաջիկայ Չորեքշաբթի:

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՆԱԽԱԳԱՀ ՆԱՍԷՐԻՆ ՀԵՏ

Հնդկական «Պլից» թերթի խմբագիր Քարանճիա տեսակցութիւն մը ունեցաւ Նախագահ Նասէրի հետ՝ ամէն ինչի մասին։

Պատասխանելով Քարանճիայի հարցումին, Նախագահը յայտնեց որ կ'արհամարհէ մահափորձը եւ ինքզինքը յանձնած է 90 միլիոն արաբ ժողովուրդի պաշտպանութեան: Մահափորձերը աշխարհակալներու տկարութիւնը կը ցուցնեն: Յեղափոխութիւնը իր շարունակութիւնը եւ յետադիմութիւնը չի կրնար կեցնել անոր անիւը:

Արաբ աշխատաւորութիւնը հպարտ է ընկերվարութեամբ եւ վերջ տուած է շահագործումներու, տնտեսական թէ կրօնական։

ՊԻՏԻ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵՆՔ ՀԱՅՐԵՆԱԴԱՐՁՈՒԹԻՒՆԸ ՅԱՆՈՒՆ ՀԱՄԱՅՆ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ՄԻԱՒՈՐՄԱՆ ՆՈՒԻՐԱԿԱՆ ՆՊԱՏԱԿԻ ԻՐԱԳՈՐԾՄԱՆ

կ'ըսէ Վարդգէս Համազասպեան

ԵՐԵՒԱՆ.— Աւելի քան 1000 հայրենադարձներու մասնակցութեամբ մեծ հաւաքոյթ մը տեղի ունեցաւ Երեւանի մէջ: Ներկաները գնահատանքի բանաձեւ մը քուէարկեցին Խ. Հայաստանի կառավարութեան ազգային քաղաքականութեան նկատմամբ: Հայրենադարձները կ'ըսեն իրենց բանաձեւին մէջ. որ իրենց ճիգն ու եռանդը պիտի չխնայեն Մայր Հայրենիքի վերելքին ու բարգաւաճումին:

Հաւաքոյթին բացումը կատարեց Քղ. Պասալ Մուրատեան, Հայկական Հանրապետութեան վարչապետը:

Քղ. Վարդգէս Համազասպեան, արտասահմանի հայրենակիցներու հետ Մշակութային Կապի Կոմիտէի նախագահը տեղեկագիր մը ներկայացուց հայրենիք հաստատուած հայերու կեցութեան շուրջ: Ան նշեց որ վերջին տարիներուն 50,000 աշխատաւորներ Մայր Հայրենիք հաստատուած են։ Անոնք կը ծառայեն ճարտարարուեստական, երկրագործական եւ պետական ձեռնարկութիւններու ու հաստատութիւններու մէջ, «Պիտի շարունակենք հայրենադարձութիւնը՝ յանուն համայն հայ ժողովուրդի միաւորման նուիրական նպատակի իրականացման», շեշտեց Վարդգէս Համազասպեան:

Պասալ Մուրատեան
Վարչապետ Ս. Հայաստանի

Հաւաքոյթին ներկայ էր Հայաստանի Կոմկուսի Ա. քարտուղար Անտոն Քոչինեան:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՀԱՅՐԵՆԻ ԱՇԽԱՐՀ

ԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ
ԳԻՏՈՒՆՆԵՐ ԿՈՒ ԳԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻ ՉՈՐՍ ԾԱԳԵՐԷՆ

ԵՐԵՒԱՆ.— Համաշխարհային հռչակ վայելող աստղագէտներ օրերս Երեւան կը ժամանեն ներկայ գտնուելու համար Բիւրականի մէջ տեղի ունենալիք աստղաբաշխական համագումարին, որ այժմէն մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծած է միջազգային շրջանակներու մէջ:

Գիտնականներ կու գան Միացեալ Նահանգներէն, Մեծն Բրիտանիայէն, Ֆրանսայէն, Իտալիայէն, Գերմանական դեմոկրատական Հանրապետութենէն, Հունգարիայէն, Արժանթինէն եւ ուրիշ երկիրներէ։ Համագումարը պիտի քննէ անկայուն երեւոյթներու գոյութիւնը Ծիր Կաթիններու մէջ։

Պատասխանատու աղբիւրներ դիտել կու տան, որ համագումարը Հայաստանի մէջ տեղի կ'ունենայ որովհետեւ հայ գիտնականները մեծ յաջողութիւններ արձանագրած են տիեզերքի ուսումնասիրութեան մէջ։

Օտար գիտնականները տասը օր Բիւրական պիտի մնան։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՍԿՍԱՒ ԻՆՔՆԱՇԱՐԺ ԱՐՏԱԴՐԵԼ

ԵՐԵՒԱՆ.— 1966 տարին յատկանշուեցաւ ճարտարարուեստական նոր ճիւղի մը ծնունդովը Հայաստանի մէջ։ Ասիկա ինքնաշարժի ճարտարարուեստն է։

Երեւանի ծանր ճարտարարուեստի ձեռնարկութիւններէն մէկը թեթեւ բեռնատար կառքերու երեք նմոյշներ պատրաստած է: Ասոնք չափազանց խնայողական են եւ ծանրութիւններ փոխադրելու սահմանուած են: Մեքենաները փորձի պիտի ենթարկուին: Եթէ գոհացուցիչ արդիւնք տան, պիտի ձեռնարկուի այդ կարգի բեռնակառքերու մեծաքանակ արտադրութեան:

ՄԱՆՈՒԿ ԲԱՐԻՔԵԱՆ
ՕՓԵՐԱՅԻ ԲԵՄԷՆ

Դժուարութեամբ գտանք քանի մը տոմս՝ ներկայ ըլլալու համար Գահիրէի Սէնֆոնիք Նուագախումբի Շաբաթ, 7 Մայիս 1966ի երեկոյթին, որուն խմբավարն էր անուանի Ճիֆա Զտրաւքովիչ, լիտրութեամբ՝ Մոհմ. Հակկակի եւ Ժոզէֆ Քլոքաչնիքի:

Նուագախումբը Չայքովսկիի «Ռոմէօ եւ Ժիւլիէթ»ով կատարեց երեկոյթին բացումը: Խիստ յաջող նուագածութիւն մըն էր ասիկա, ի հեճուկս այլ օրերու անոր կատարումներուն, ուր սրահը հազիւ կէսով լեցուած կ'ըլլայ։

Անոր յաջորդեց Շոփէնի դաշնակի համար թիւ 1 գոնչերթոն (Ալլեկրօ մայեսթոզօ, Ռոմանցա եւ Ռոնտօ), դաշնակի մենակատարութեամբ տասնութամեայ տաղանդաւոր դաշնակահար Ռամզի Եասայի: Գրաւիչ եւ առինքնող կատարում մը եղաւ ասիկա, լաւ յոյսեր ներշնչելով երիտասարդի ապագային մասին։ Խիստ բուռն եղան ծափահարութիւնները:

Միջնադադարէն ետք՝ այլեւս Մանուկ Բարիքեանն էր բեմին ու սրահին տիրապետողը։ Համեստ իր կեցուածքին ու մեղմ սկզբնաւորութեան յաջորդեց մարգարտավազ շարքը Պեթհովէնի ջութակի եւ նուագախումբի համար գոնչերթոյին երեք եղանակումներուն (մուվմաններ՝ Ալլեկրօ մա նոն թրոփփօ, Լարկեթթօ եւ Ռոնտօ Ալլեկրօ):

Բարիքեանի ճարտարութեան հետ՝ անոր ցուցադրած ինքնավստահութիւնը գրաւականն է անոր բիւրեղացած ոճին (կերպին) ուժեղութեան եւ տոկունութեան, առանց առհասարակ պեթհովէնեան երաժիշտներու յաճախանքը եղող անձկութեան եւ աճապարանքին: Յաղթ ու խրոխտ շարժումներէն ետք, խընդագին (ալլեկրօ) արտայայտութեանց ընթացքը՝ հովի սուլումին տակ տարուբերուող ոսկեծածան ցորեանի լիճի մը ալիքումը կուտար մեզի ու մեզ կը վերացնէր դէպի բաղձալի ոլորտները: Պեթհովէնը Բարիքեանով քիչ մը աւելի ուռճացած թուեցաւ մեզի:

Ելեկտրականացած էր հասարակութիւնը կամ յուզումէն թեթեւակի դողահար, ու ոտքի կանգնած անընդհատ կը ծափահարէր «կրկնում» պոռչտուքներուն մէջ: Փախուստ չկար։ Երեք անգամ բեմ գալէն ու հեռանալէն ետք, Բարիքեան ի վերջոյ ստիպուեցաւ նուագել յայտագրէն դուրս Պախի «Սարապանտ»ը։

Գեղարուեստական Բարձրագոյն վայելք ունեցանք ետք, իբրեւ հայ, մեր կուրծքերը հպարտանքով ուռեցան՝ սրահը լեցնող ընտիր (օտար) հասարակութեան մէջ:

Հ. Ժ.

Յ.Գ.— Մ. Բարիքեան Լոնտոն վերադարձաւ օդանաւով՝ Երկուշաբթի, 9 Մայիսի առաւօտեան:

ԳԱՀԻՐԷ

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

Վերա Հացունիի եւ Միքայէլ Գարանֆիլեանի Երգահանդէսը՝ Ուրբաթ, 13 Մայիս 1966, երեկոյեան ժամը 9.15ին, Նայլ Հոլի մէջ: Հրաւիրատոմս ստանալ Հայ Գեղ. Միութենէն:

ՍՈՒՐԻԱ

Գ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ

Հ.Բ.Ը.Միութեան վաթսունամեակին եւ Հ.Ե.Ը.ի երեսունհինգամեակին առթիւ Հալէպ հրաւիրուած է Հայաստանի Սոխակը՝ Գոհար Գասպարեան եւ մեծ յաջողութեամբ երգած է 4 եւ 5 Մայիս 1966, Միութեան սրահին մէջ, Ազիզիէ: Իրեն կ'ընկերանայ, դաշնակի վրայ, Էլէոնորա Ոսկանեան։

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՄԱՐԳ ԱՐԵԱՆ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Եւրոպայի թիւ 1 երգիչ հայազգի Մարգ Արեան հրաւիրուած է Պէյրութ եւ Մայիս 10ին կ'երգէ, «Թէաթր տիւ Լիպան»ի մէջ: Իսկ Մայիս 12էն 15, չորս օր՝ «Էփի Գլապ»ի մէջ՝ ընկերակցութեամբ իր նուագախումբին: Յայտագիրը ամբողջութեամբ կազմուած է իր հեղինակած երգերէն։

ՎԱՐՈՒԺԱՆ ԳՈՃԵԱՆԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Պէյրութի Ամերիկեան Համալսարանի Ասսէմպլի Հոլին մէջ, Շաբաթ 7 Մայիսին, Լիբանանցի երիտասարդ ջութակահար, Փարիզի ազգ. երաժշտանոցի առաջին մրցանակաւոր, Ֆըրթիս կանառի (Ֆիլատելֆիա) շրջանաւարտ, Եաշա Հայֆեցի կատարելագործման դասընթացքի զերազանցիկ, Լոս Անճըլըսի Ֆիլհարմոնիք նուագախումբի մենակատար Վարուժան Գոճեան, տուած է ջութակի միակ ռեսիթալ մը, յայտագիր ունենալով՝ Վիթալի, Պեթհովէն, Խաչատրեան եւ Վիէօթան, դաշնակի ընկերակցութեամբ Միշել Զեւքինովի։

ՓՐՈՖ. ԱՇՈՏ ՊԱՏՄԱԳՐԵԱՆ ՀԱՅԿ ԱԿՈՒՄԲԻՆ ՄԷՋ

Չորեքշաբթի, 20 Ապրիլին, Հայկ Ակումբին մէջ տեղի ունեցաւ հայկական երաժշտութեան նուիրուած երեկոյթ մը։ Բանախօսն էր Փրոֆ. Աշոտ Պատմագրեան, որ հմտութեամբ եւ շատ պերճախօս կերպով ներկայացուց հայ ժողովրդական (ֆոլքլոր) երաժշտութեան ծագումը եւ զարգացումը:

Բանախօսութիւնը, որ տեւեց գրեթէ մէկ ժամ, հետաքրքրութեամբ լսուեցաւ ներկաներուն կողմէ:

Գեղարուեստական բաժնին մասնակցեցան Տիկ. Սիրվարդ Սողիկեան (երգ), Օր. Ալիս Պարսումեան (դաշնակ), Պ.Գ.Վ. Մազմանեան եւ Յ. Տէմիրճեան (կիթառ), որոնք երգեցին եւ նուագեցին բանախօսին յօրինումներէն կտորներ:

ՄՐՏԱԳԻՆ ԿՈՉ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ

Ապրիլեան Եղեռնի Յիսնամեակը ահա հասաւ իր աւարտին: Մահուան սուգի սեւ ծանրութիւնը վերացաւ մեր սիրտերէն: Յիսնամեակի առիթով համահայկական վերազարթօնքի շարժումն էր որ անգամ մը եւս արթնցաւ մեր պատմութեան մէջ իր հրաշագործ ներգործութեամբ:

Հայ ժողովուրդի միտքը այժմ դարձած է դէպի վերածննդեան գաղափարը, որովհետեւ Եղեռնի հետեւող յիսուն տարիներու հայ կեանքը խորտակման կեանք չեղաւ, այլ եղաւ վերածնութեա՛ն, վերականգնումի՛ եւ վերստեղծմա՛ն կեանք մը։

Ահա այս դարձակէտ—պահը մեր պատմութեան մէջ մեծավայելուչ եւ պատշաճ ձեւով արժեցնելու բարձրօրէն գովելի եւ օրինակելի նախաձեռնողութեամբ, խումբ մը հայ երիտասարդներ, վերածննդեան սերունդի ներկայացուցիչներ, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեանս հովանիին ներքեւ, ձեռնարկած են կանգնելու կոթողային արձան մը Կաթողիկոսարանիս Պիքֆայայի հողին վրայ, Մասունին եւ Դպրեվանքի շէնքի կողքին, ժայռի մը վերասլաց գագաթին, որպէս խորհրդանիշը հայ ժողովուրդի վերածնութեան: Միանգամայն խորհրդանիշ—կոթող մը պիտի ըլլայ ան արտայայտելու համար հայ ժողովուրդի երախտագիտութիւնը հանդէպ Լիբանանեան հայրենիքին, որ իր ազնուական ասպնջականութեամբը մեզի ընծայեց մեր բոլոր վէրքերը սրբելու կարելիութիւնները, նոր կեանքի մը ստեղծագործութիւններով բերելու համար մեր բաժինը օրհնեալ Լիբանանի ծաղկումին եւ բարգաւաճումին:

Յուշարձան — կոթողին նախատիպը

Սիրելի՛ զաւակունք Հայ ժողովուրդի,

Մեր հայրերը իրենց տուրքը տուին Հայ անմահութեան՝ արեա՛ն ճամբով, նահատակութեա՛ն զինով: Մենք պէտք է մեր տուրքը տանք կեանքի՛ եւ ստեղծագործութեա՛ն ճամբով: Մահուան մութը իջաւ մեր Հայրերու աչքերուն մէջ: Բայց կեանքի լոյսը մնաց անմար Լուսաւորչի կանթեղին պէս։

Կեանքի լոյսին ծնունդն ենք մենք. հաւատքի՛ զաւակներ: Մեր պարտքն է լոյսն ու հաւատքը գործի՛ վերածել: Վերածնութեան տեսիլքը պէտք է փայլի՛ մեր աչքերուն մէջ: Յաղթանակի կամքը պէտք է պի՛րկ մնայ մեր հոգիներուն մէջ։ Յուշարձան—կոթողը, որպէս երկնաձիգ արձան Պիքֆայայի բարձունքին վրայ, հսկայական իր կառոյցով եւ պրոնզէ ամրութեամբ, միշտ պիտի արծարծ պահէ վերածնութեան եւ յաղթանակի տեսիլքը մեր հոգիներուն մէջ:

Ամէն հայ մարդ թող իրմէ բան մը դնէ անոր մէջ, Աւետարանի օրինակով լումայ մը, որ ըլլայ *«գոյիւ չափ զկեանս իւր»*: Թող տայ իր սրտին չափովը: Թող բերէ իր նիւթական մասնակցութիւնը իր կարողութեան սահմաններուն մէջ։ Ո՛չ ոք ինքն իրեն թող ներէ անմասն մնալ մեր մահէն ետք մեր յարութեան երգը շեշտօրէն երգող *«ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ»*էն։

24 Ապրիլ 1966
Անթիլիաս-Լիբանան

ԽՈՐԷՆ Ա.
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

ՊՈՒԼԿԱՐԱՀԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

Առաջնորդ Տ. Տիրայր Եպիսկ. Մարտիկեան Աւագ Հինգշաբթի և Ուրբաթ՝ Թաղումի արարողութեան Ռուսճուք գտնուած է։

«Երևան» Մշակութային Միութեան կեդր. Վարչութեան հրահանգով՝ Ապրիլի մէջ, միութեան բոլոր մասնաճիւղերուն կողմէ մեծ շուքով տօնուած է հայ ժողովուրդի մեծ հերոս Զօրավար Անդրանիկի ծննդեան 100ամեակը:

Շումէնի (Գոլարովկրատը վերստացած է իր այս նախկին անունը) պարի Անսամբլը Ապրիլ 9-10ին մեկնած է Սիլիստրէ՝ այնտեղ ելոյթներ ունենալու։

Ուրախութեամբ կը տեղեկանանք նաև, որ «Ջահակիր»ի Ռուսճուքի աշխատակից Ընկեր Յակոբ Աբէլեան՝ (անդամ տեղւոյն ազգային վարչութեան) Ապրիլ 18ին մեկնած է Հայաստան, Մոսկուայի ճամբով։ Ան պիտի այցելէ մայր հայրենիքի տեսարժան վայրերը, պիտի ներկայանայ Ս. Էջմիածին՝ Վեհ. Վազգէն Ա.ի և իր տպաւորութիւնները պիտի ղրկէ «Ջահակիր»ին:

ՍՏԱՑՈՒԱԾ ՆԱՄԱԿ

Պատուարժան Խմբագրութիւն
«Ջահակիր» Շաբաթաթերթի — Գահիրէ

Ալեքսանդրիոյ Ապրիլեան Եղեռնի Յուշարձանի Շինութեան Յանձնախումբը ձեր թերթի մէջ քանի մը անգամ յայտարարեց ձեռնարկուելիք կոթողի շինութեան իմ նախագծի ընտրուած ըլլալը։

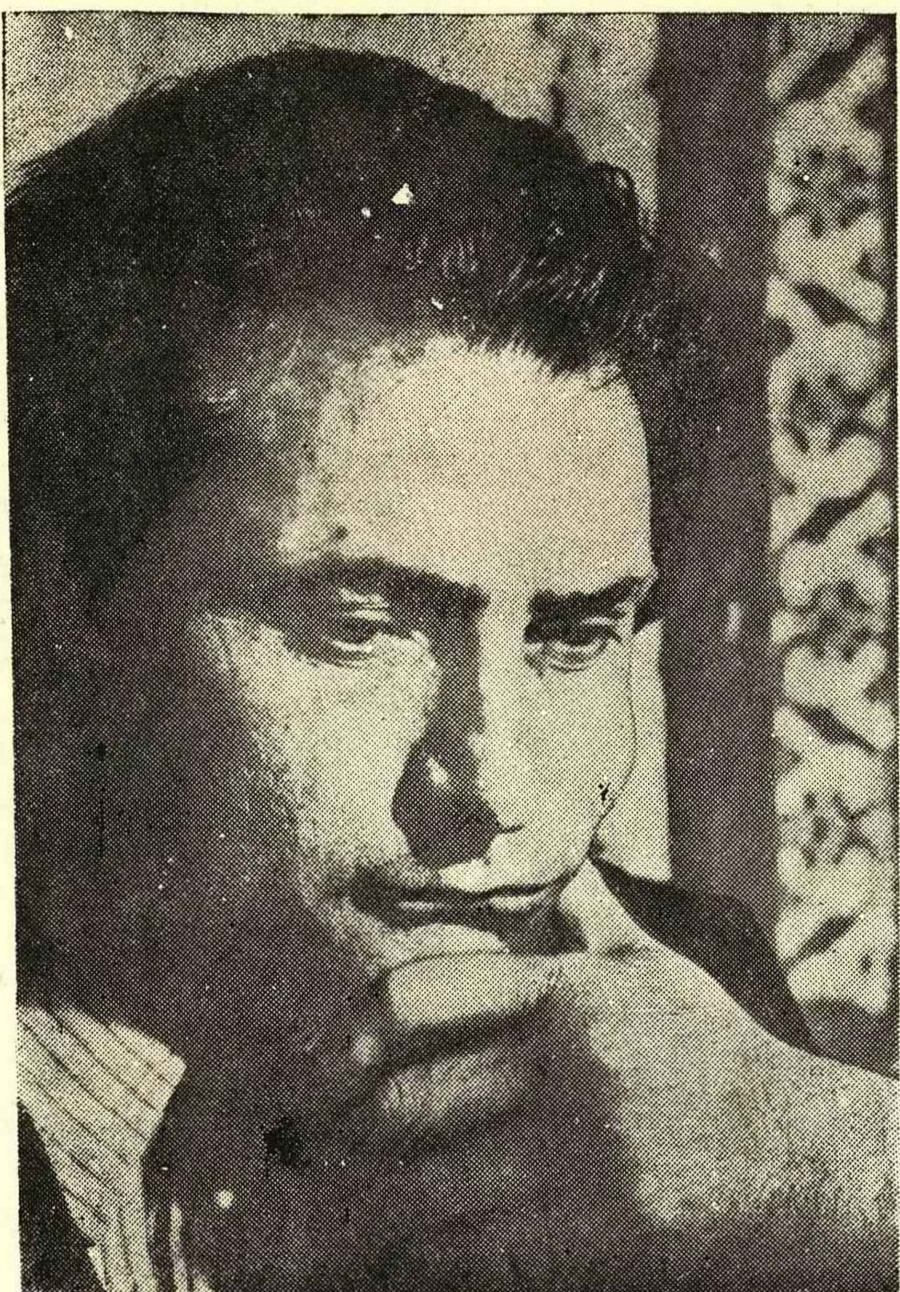
Յուշարձանի պաշտօնական բացումէն վերջ կուզամ յայտարարել թէ կոթողը իր մանրամասնութիւններով չի համապատասխաներ իմ պատրաստած նախավերջնական ծրագրին։ Կարելի չէ եղած ինծի, դժբախտաբար, սիրայօժար օժանդակութիւնս բերելու անոր կառուցման աշխատանքներուն։

Մեսրոպեան նշանագրերու եւ մասնակի նկարազարդերու անհաւասարակշիռ ծաւալները, բաշխումներն ու անօրինակ լուծումները աղաւաղած եւ աղճատած են ծրագրած կոթողիս կեդրոնական սիւնը, որ կորսնցուցած է իր ամբողջ վեհութիւնը:

Ուստի կը խնդրեմ ձեր օգտաշատ թերթին միջոցաւ հանրութեան սեփականութիւնը դարձնել կատարուած գործին այս ներքին ծալքերը:

Կանխայայտ շնորհակալութեամբ եւ յարգանօք

ՏԻՐԱՆ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ

[illegible]

Հ. Շիրազ

* * *

Ինչու՞ հարբեմ դառն գինով,
Երբ իմ ազգի սերն է գինի,
Երդվել մորս սուրբ անունով՝
Էլ չեմ ըմպում, ինչ էլ լինի:
Ոսկե թույն է գինին ոսկյա,
Թեկուզ վշտից, էլ չեմ խմի,
Էլ չեմ խմի՝ ցավս վկա!
Ախ, ցավում է սիրտս հիմի,
Ցավս թույն է, գինին էլ թույն,
Ո՞նց մեռցնեմ թույնը թույնով,
Ախ, կյանքիս բեռն անգորույն
Թեթևանար գոնե գինով…

Հ. Շիրազ

ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ ՋՕՐԱՎԻԳ Է ՇՆՈՐՀԱՌԱՏ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԻՏՈՒՀՈՒՆ

ՑԻՑԻԼԻԱ ԲՐՈՒՏԵԱՆ

Այս աշնանն իր հայրենիքի հիւրն էր արուեստագիտուհի Արփինէ Փեհլիվանեանը։ Իր մասին մեր ունեցած տեղեկութիւններն ասում էին որ նա շնորհաշատների թւում է, բայց իր առաջին իսկ երևումը հայրենի բեմահարթակի վրայ, շատ աւելի պերճախօս եղաւ։

Արուեստագիտուհի Արփինէ Փեհլիվանեան

Նա իր առաջին համերգային յայտագրով նուաճեց ունկնդիրների բուռն համակրանքը, որովհետև այն ապացոյցը տուաւ կատարելապէս յղկուած երգչուհու։

Սրտագրաւ, ճկուն, բազմերանգ ձայնով, կատարողական վարպետութեամբ ու զգայուն սրտով Փեհլիվանեանը կենդանութիւն էր ներշնչում իւրաքանչիւր երգի, արիայի մէջ ներդրուած կերպարին տրամադրութեանը։

Զգում էիր, թէ ի՞նչպէս նա գիտէ պայմանական նօտային նշանների տակ կարդալ նրանց մէջ ամփոփուած խոր իմաստը, կարդալ ու վերծանել իւրովի, ինքնատիպ, իր զգացողութեամբ սրբագրուած։

Արփինէի երգարուեստի մէջ ամենաարժէքաւորն ու ինքնատիպը այն է, որ նրա յստակ ու հնչուն երգային գծին միաձուլւում է նրա պարզ ու արտայայտիչ արտասանութիւնը։ Կարծես կենդանի խօսակցական լեզուն զօրեղ գեղարուեստական ուժ ստացած ու իր նեկտարն առնելով մեղեդիական ակունքներից, կերտում է կերպարներ, տրամադրութիւններ, պատկերներ հազար ու մի նրբերանգներով զարդարուն: Արփինէի երգը կենդանի զրոյց էր ունկնդրի հետ։

Խօսում էին Արփինէի երաժշտական դադարներն իսկ, երբ լռում էր երգային մեղեդին ու շարունակւում հնչել դաշնամուրային նուագակցութիւնը, Արփինէն իր դիմախաղով, կեցուածքով, ձեռքի շարժումով շարունակում էր ապրեցնել մեղեդիակերտ կերպարը, և այդ այնքան բարձրարուեստ, որ նպաստում էր հասկանալ երաժշտութեան իմաստը։

Արփինէի երգացանկը բաւական ճոխ է ու բազմազան, երգերն ընտրուած են խելացի ու ճաշակով: Դրանք բազմածանր ստեղծագործութիւններն են՝ Իտալացի հին վարպետների գործերից սկսած, մինչեւ Խորհրդային Հայաստանի երգահանների երգերը:

Արփինէի Մոցարթը պարզ էր, նրբաքանդակ, զուսպ, առանց յոյզի, բուռն պոռթկումի, զուարթ ու թափանցիկ։

Ջիմարոզան, Մասկանին՝ ներքին կրակով լի, իտալական երգչական դպրոցին բնորոշ զօրեղայոյզ պոռթկման։

Մասնէն՝ ֆրանսական նրբութեամբ, վերամբարձ նազանքով։

Երգահանդէսի միւս մասով նա ունկնդիրներին փոխադրում է հայ ոգու բազմախոհ ոլորտները, մերթ Կոմիտասեան երգերի սրբազնագոյն վերնակամարը, մերթ բափիւռքի տարագիր երգահանների հայրենաբաղձ մտորումների ներաշխարհը (Սիւնի, Ալեմշահ, Կանաչեան, Պէրպէրեան) ու մերթ մեր աշխարհը՝ շէն ու լի հայրենի հող (Սաթեան, Ալ. Յարութիւնեան, Այվազեան)։

Սեպտեմբեր—Հոկտեմբեր ամիսներն ընթացքում Արփինէն իր մենահամերգներով՝ Երեւանում, Լենինականում, Կիրովականում, և ապա և տարբեր համերգներին բերած իր մասնակցութեամբ, հեռուստատեսութեամբ ու ձայնասփիւռով արդէն խորապէս նուաճել էր ունկնդիրների ջերմ համակրանքը, որն առաւել ամրապնդուեց Անուշի դերակատարմամբ՝ հայրենական օփերային թատրոնի բեմում հանդէս գալով։

«Անուշը» Երեւանի օփերային թատրոնում ներկայացուել է ութհարիւր անգամից աւելի։ Այս բեմը տեսել է լաւագոյն Անուշներ և դրանց մէջ Արփինէն իր միակ երևումով արձանագրեց իր ուրոյն տեղը «Անուշ»ի պատմութեան մէջ։

Փեհլիվանեանը Անուշի ազնուական կերպարն էր։ Սկզբից մինչև վերջ կերպարի տարբեր հոգեբանական կողմերի բացայայտման ու խորացման հետ միասին, իր երգի և արտիստական խաղարկութեան պարզութեամբ ու անմիջականութեամբ, որն անհրաժեշտ էր հայ լեռնուհուն բնութագրելու համար, ունէր և մի ինքնատիպ նրբերանգ, որով Անուշի կերպարը հասարակ գեղջկականութիւնից բարձրացնում էր արուեստի մի նոր աստիճանի, չխաթարելով բնական անմիջականութիւնը մտացածին արտիստականութեամբ։

Եղել են ու կան Անուշներ, որոնք կերպարի ընդհանրութեան մէջ մնում են աւելի քան պարզունակ, կատարման մէջ դրսեւորելով իրական կերպարին անյարիր կեղծ բեմականութիւն։

Անուշ Փեհլիվանեանն իր նրբակերտութեամբ աւելի ընդգըծում էր պարզ գեղջկուհու մեծ ու խոր զգացմունքի գերիշխանութիւնը, ընդգծում կերպարի քնարականութիւնը, ընդգծում այն հանգամանքը, թէ չնայած իրականութեան յարուցած բիրտ խոչընդոտների, յաղթանակում է մեծ սիրոյ զգացումը։ Անուշ Փեհլիվանեանն իր ստեղծած կերպարով ընդգծում էր, որ «Անուշ»ը իսկապէս սիրոյ պոէմ է և ոչ թէ կենցաղային դրամա, արժանավայել կերպով վեր էր հանում մեծ բանաստեղծ Յ. Թումանեանի իր պոէմի մէջ ներդրած հիմնական գեղագիտական իմաստը։

Փեհլիվանեանի Անուշի երաժշտական մարմնաւորումը առանձնայատուկ էր նաև իր, այսպէս ասած, համերգային յղկուածութեամբ։ Նրա իւրաքանչիւր երգը, երաժշտական հատուածը կատարելապէս մշակուած էր իրև առանձին համերգային ստեղծագործութեան բոլոր նրբին ելևէջներով, մի բան, որ հազուադէպ է լ յայտ գալիս օփերային ներկայացումներուն։

(Շար. տես էջ 4)

ՔՈՒՐԴ ԵՒ ԶԱԶԱ ԱԶԳԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Գրեց ՏՈՔԹ. Ն. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Աշխարհահռչակ չեխ արեւելաբան Փրոֆ. Տոքթ. Բեդրժիխ Հրոզնին ամենահին հնդեւրոպական լեզուի՝ հեթերէնի լուծումով և վերծանումով տուաւ մեզի ոսկի բանալի մը փոքրասիական հնագոյն ցեղերու ծագման և պատմութեան յայտնաբերման համար։

Հեթական հնադարեան սեպագրութիւններու ու մեհենադրոշմներուուսումնասիրութեամբ հետզհետէ ծանօթացանք շատ մը ցեղերու և ժողովուրդներու, որոնց անունները մեզի տակաւին անծանօթ էին։ Օրինակի համար. Սուբարացիք, Խուրրիները, Կուտիացիք, Լուլլուբացիք, Լուվիացիք, Արզաւացիք, Պալացիք (1)(գրուած է նաեւ Բալան)(2), Նեսացիք, Ազզիները, Խայաները և Խաթիացիք, փոքրասիական տեղաբնիկ ցեղ մը, որուն առեղծուածային լեզուն և քերականութիւնը հնդեւրոպական բնոյթ չունին և նախամասնիկով մը յոգնակի կը կազմեն. բինու «տղայ», յոգնակի լէ բինու «տղաք»:

Երկրորդ հազարամեակէն (մ. թ. ա.) մնացած հեթական սեպագրութեանց մէջ աւանդուած են նաև կարգ մը մեզի ծանօթ ցեղերու ու տոհմերու ազգանունները, օրինակ՝ մեր դրացի քուրդերուն ազգանունը, որ յիշատակուած է մեր թ. ա. երկրորդ հազարամեակի կիսուն քարդուխի կամ քարդուխիաշ ձեւով, որ կը համապատասխանէ հնադարեան կարտուխներու և հայ կորդուք կամ կորդուացի ազգանունին։ Այս փաստը կ'ապացուցանէ մեզի, որ ոչ միայն մեր նախնիքը եղող Խայաները և անոնց ցեղակից Ազզիները, այլ նաեւ մեր դրացի քուրդերը հեթացիներուն ժամանակակիցներն եղած են ու ապրած են երկրորդ հազարամեակին Ք. Ա. մեր նախնիներուն կողքին Բաղէշի շրջանները, Արեւմտեան Եփրատի և Արածանիի միջեւ ինկած լեռնաշխարհը։

Ինչպէս կ'երեւի Հեթացիներու ժամանակ ալ քուրդերը բաժնուած էին երկու գլխաւոր խումբի, հեթացիք առաջին ցեղախումբին Քարդուխիաշ կամ Քարդուխի անունը կուտան, որմէ առաջ եկած է հայ Կորդուք «Քուրդիստան» երկրանունը և միւս խումբն ալ կոչած են Զազզիշա, որ կը նշանակէ հեթերէն «Զազաներու երկիր կամ Զազիստան»։

Հեթացիք մեր հնագոյն օրրանը՝ Փոքր Հայքը և Բարձր Հայքի արեւմտեան մէկ մասը կոչած են «Խայաշա՝ հայերու տեղ, երկիր, Հայք, Հայաստան»։ Մեր ցեղին ազգանունը մնացած է հեթական բեւեռագրութեանց մէջ շատ յաճախ աւանդուած եթնիկական անունէն։

Շատ հետաքրքրական է որ մինչեւ այսօր ալ քուրդերէնի երկու գլխաւոր բարբառները պահուած են Քուրմանճի և զազա անուններով, բայց այս երկու բարբառները իրենց բառապաշարով և մասամբ մըն ալ քերականութեամբ իրարմէ բաւական կը տարբերին։

Հեթական յիշատակարանները աւանդած են միայն Քարդուխներու և իրենց ցեղակից Զազաներու ազգանունը, բայց անոնց մասին որեւէ ուրիշ ակնարկութիւն չեն ըրած։ Միթէ Հեթացիք Քուրդերուն հետ ընդհարումներ և շփումներ չե՞ն ունեցած, ինչպէս Խայաներու հետ, որոնք քանիցս բուռն ընդհարումներ ունեցած են Շուպպիլուլիումաշ և Մուրշիլ թագաւորներուն հետ, ինչպէս կը վկայեն վերոյիշեալ արքաներուն տարեգրութիւնները։

Փրակա

1.— Պալացիներու անունը կը վերապրի հայ աշխարհագրական Պալահովիտ անունին մէջ:

2.— Բալա երկրանունէն ծագում առած է արեւելահայ բալ «Ֆիշնէ, կեռաս» բառը, իսկ կեռասն ալ Կիւռասոն քաղաքի անունէն։

ՄԵՐ ՀՈՂԱՅԻՆ ՀԱՐՑԻՆ ԲԻՒՐԵՂԱՑՈՒՄԸ

Մեծ եղեռնի Յիսնամեակի առնչութեամբ վերարծարծուած մեր հողային հարցին շուրջ հարիւրաւոր յօդուածներ հրատարակուեցան, գրքոյկներ եւ ուսումնասիրութիւններ հրապարակ ելան, ճառեր խօսուեցան եւ փափաքներ բանաձեւուեցան: Ամբողջ տարի մը տեւեց այդ կացութիւնը, որ սկսած է այժմ հետզհետէ իր բնականոն վիճակին տանիլ, երբ Յիսնամեակի առթած եռքը հանդարտած է։

Սփիւռքի յառաջդիմական հակասը՝ որ կեցած է Սովետական Հայաստանի կողքին, ուրիշ ելք չէր տեսներ, քան ապագայ ազատագրուած մեր հողերը Սովետական Հայաստանին կցումը. առիկա միակ տրամաբանական ելքը կը նկատուէր, ինչպէս նաեւ միակ հնարաւոր լուծումը։ Սակայն գտնուեցաւ քաղաքական կուսակցութիւն մը, որ չբաժնեց այդ սկզբունքը եւ չուզեց միանալ մեր տեսակէտին: Ան իր տեսակէտներուն դաւանանած պիտի ըլլար նման *զիջում* մը ընելով հողային դատին...։ Ուստի ստեղծուեցաւ երկու ճակատ, մէկը՝ կցումին թեր, միւսը՝ դէմ։ Ասկից ալ չգոյացաւ այնքան բաղձալի միասնականութիւնը, որպէսզի կարելի ըլլար միահամուռ ջանքերով հետապնդել այնքան արդար Դատ մը։

Եթէ հարցը միայն կցումին վերաբերէր, մենք գուցէ պատրաստ ըլլայինք այդ զիջումն ալ ընելու, ժամանակաւորապէս ետ կենալու նման պայման դնելէ, նկատելով որ միջազգային զանազան ազդակներ կրնան դժուարութիւններ ստեղծել: Արդարեւ, Արեւելք—Արեւմուտք ներկայ հակամարտութեան մէջ նման պայմանը ինքնաբերաբար համակրութիւն պիտի չգտնէր Արեւմտեան պլոքին կողմէ, զայն նկատելով որպէս Սովետական ծաւալումին նպաստող քայլ մը: Այդ պլոքին պիտի հետեւէին թերեւս շարք մը Աֆրօ—Ասիական երկիրներ ալ, որոնք տարբեր պատճառներով կապուած են Արեւմուտքին: Կայ նաեւ Թուրքիան չվտացնելու պարագան, որ շատ թանկ է մասնաւորապէս Միացեալ Նահանգներուն, իր վարած արտաքին քաղաքականութեան բերումով: Սակայն Դաշնակցութիւնը բոլորովին տարբեր մօտեցում մը ունի այդ հարցի նկատմամբ։ Այդ կուսակցութեան ղեկավար շրջանակներու պատկանող պատասխանատու անձնաւորութեանց կողմէ շատ յստակ կերպով դրսեւորուեցաւ իր կեցուածքը, յայտարարելով՝ որ ոչ միայն Հողային Հարցը պէտք է լուծուի Սովետական Հայաստանէն բոլորովին անկախ կերպով, այլ նաեւ պէտք է շարունակէ իր պայքարը Սովետական Հայաստանը սոցիալիստական վարչաձեւէն ազատագրելու համար...:

Հոս է արդէն, որ Դաշնակցութիւնը կը զատուի համահայկական տեսակէտէն եւ կ'ուզէ զուտ կուսակցական ռազմավարութեամբ մը ականահարել Հողային Հարցը:

Ուրիշ խօսքով, Դաշնակցութեան համար կայ երկու պայքար. մէկը՝ ազատագրել Թուրքիոյ կողմէ բռնագրաւուած մեր հողերը եւ միւսը՝ ազատագրել ներկայ Հայաստանը իր վարչաձեւէն։

Հոդ է որ մենք կը տարբերինք իրարմէ։ Եթէ Դաշնակցութիւնը միայն մէկ պայման դնէր, այն է թէ՝ ազատագրենք Թուրքիոյ կողմէ մեր բռնագրաւուած հողերը, առանց զանոնք Սովետական Հայաստանին կցելու պայմանին, մենք՝ թերեւս, համերաշխութեան ու համագործակցութեան սիրոյն, եւ Հայ Դատին շուրջ համազգային մէկ ճակատ կազմելու մեր բաղձանքէն մղուած, չպնդէինք մեր տեսակէտին վրայ, ԱՌԱՆՑ ՍԱԿԱՅՆ ՀՐԱԺԱՐԵԼՈՒ ՄԵՐ ՀԱՄՈԶՈՒՄԷՆ՝ ԹԷ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԿՈՂՄԷ ԲՌՆԱԳՐԱՒՈՒԱԾ ՄԵՐ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀՈՂԵՐՈՒ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒՄԸ ԵՒ ԿՑՈՒՄԸ ՄԵՐ ՄԱՅՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻՆ, ՄԻԱԿ ԱՐԴԱՐ ԵՒ ՏՐԱՄԱԲԱՆԱԿԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆ Է ՄԵՐ ԴԱՏԻՆ։

Սակայն, երբ պայման կը դրուի թէ՝ Թուրքիոյ կողմէ բռնագրաւուած մեր հողերու ազատագրումով մեր Դատը չի վերջանար, այլ՝ պէտք է պայքարը շարունակել մինչեւ Սովետական Հայաստանի վարչաձեւին տապալումը, ԱՅԼԵՒՍ Ո՛Չ ՄԷԿ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԿԱՐԵԼԻ Է ՍՊԱՍԵԼ ԲԱՑԱՐՁԱԿԱՊԷՍ՝ Արեւմտեան քաղաքականութեան կառքին լծուած այդ մարդոց հետ։

Միւս կողմէ, սակայն, յստակ է Դաշնակցութեան կեցուածքը. ան իր դերին մէջ է. ան շատ աղէկ գիտէ որ Սովետական վարչաձեւը Հայաստանի մէջ այնքան ատեն ապահովուած է, որքան ատեն ապահովուած է Սովետական Միութեան գոյութիւնը. իսկ Սովետական Միութեան գոյութիւնը այնքան ատեն ապահով է, որքան ատեն որ կենդանի է յեղափոխութեան մեծանորոգ գաղափարը։ Սովետական Միութեան զօրութեան ազդեցութիւնը այսօր տարած է համաշխարհային ծաւալ. ան բոլոր նուաճուած ու անազատ ժողովուրդներու յոյսն ու ապաւէնը կը հանդիսանայ, որոնք անկէ ներշնչուելով զէնք առած են եւ պայքարի մտած իմփերիալիզմի դէմ: Այդ պայքարը ամէն օր նոր նուաճում մը կ'արձանագրէ, նոր յաղթանակ մը կը շահի: Այս բոլորը անշուշտ շատ լաւ գիտէ Դաշնակցութիւնը. սակայն գիտնալով մէկտեղ՝ ան կը յամառի նիզակ ճօճել այդ համաշխարհային անյաղթելի ուժին դէմ։ Ինչո՞ւ։ Պատասխանը որոշ է ու մէկին. որպէսզի յարատեւէ Սփիւռք կոչուած դրոյթը եւ ինք կարողանայ գէթ հոն իշխանութիւն բանեցնել...։

Այդ քաղաքականութեան հետեւանք է անոր կոյր պայքարը ներգաղթի դէմ, որ մարմին կ'առնէ՝ հայութիւնը դէպի Գանատաները, Աւստրալիաները ճամբելու մէջ։ Դաշնակցութիւնը այնքան միամիտ չէ, որ չգիտնայ թէ այդ հեռաւոր աշխարհները հայութիւնը տարտղնելով դէպի ճերմակ ջարդ կը ղրկէ։ Բայց ի՞նչ հոգ. կը բաւէ որ իր թերթերը ապրին, իր հետեւորդ մտաւորականները պաշտօններ ունենան, իր Կաթողիկոսը թեմեր բռնագրաւէ: Ասկից դուրս համազգային մտահոգութիւն, համերաշխ գործակցութիւն — անգործնական եւ վնասաբեր հասկացողութիւններ են իրեն համար:

Այս կերպով մեր Հողային Հարցը սկսած է բիւրեղանալ։ Տիրող կարծիքն այն է, որ պէտք է ըլլալ շրջահայեաց եւ գործնական, եւ որ գլխաւորն է՝ բոլոր տեսակէտները մէկ յայտարարի բերել։ Ատոր համար անժամանակ է վերագտնելիք հողերու համար առ այժմ կցումի հարց յարուցանել։ Առ այժմ ՄԷԿ ՃԱԿԱՏ եւ ՄԷԿ ՆՊԱՏԱԿ պէտք է ունենալ՝ Թուրքիոյ մեր հողերը վերստանալ. իսկ ՀՈՆ ՀԱՍՏԱՏԵԼԻՔ ՎԱՐՉԱՁԵՒԻ ՄԱՍԻՆ ԺԱՄԱՆԱԿԸ ԻՆՔ ԿԸ ՀՈԳԱՅ:

Դաշնակցութեան կը մնայ այժմ վերանայելու իր ազգային քաղաքականութիւնը եւ ճշդելու իր դիրքը այդ բիւրեղացած հարցին նկատմամբ։

(ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ «ԵՐ. ՀԱՅԱՍՏԱՆ»Ի)

ՀԱՅ ԳԵՂ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ 45-ԱՄԵԱԿԸ

Չորեքշաբթի, 27 Ապրիլ 1966, երեկոյեան ժամը 9ին, Նայլ Հոլի մէջ, տեղի ունեցաւ Հայ Գեղ. Միութեան 45ամեայ յոբելեանը, հովանաւորութեամբ Առաջնորդ Ս. Հօր և Նախագահութեամբ ողբ. Խօժէն Բաբազեանի այրիին՝ Տիկին Ալիս Բաբազեանի։ Սրահը լեցուած էր արուեստասէր բազմութեամբ մը, իսկ գործադրուած յայտագիրը, ճոխ և այլազան, հազիւ թէ ուրիշ անգամ մըն ալ վայելելու առիթը ունենանք, շնորհիւ ներկայութեանը Տիկին Արփինէ Փեհլիվանեանի (Լիբանանահայ) և Մանուկ Բարիքեանի (Լոնտոնահայ ջութակահար)։ Մեր յիշողութեան մէջ անմոռանալիօրէն քանդակուած պիտի մնայ յիշատակը այս երեկոյթին, վասնզի արուեստագէտներուն բարձրորակ կատարումները իսկական վայելք մը եղան մեր արուեստասէր հոգիներուն համար։

Հաւաքոյթին բացումը կատարեց Միութեան ատենապետը՝ Վահագն Տեփոյեան, ապա բեմ հրաւիրեց Տիկին Փեհլիվանեանը, որ առաջին անգամ ըլլալով ոտք կը դնէր մեր չքնաղ Եգիպտոսի հողին վրայ և շփում կ'ունենար իր եգիպտահայ հարազատներուն հետ։ Հազիւ թէ տիկինը երեւաց բեմահարթակին վրայ, արդէն տպաւորուած էինք. իր հայկական շնորհալիութիւնը, պարզութիւնը և համեստ արդուզարդը առինքնեցին մեզ. և ահա՛ մեր անխոնջ Տիկին Շաքէ Իփէքեանի կողքին պատրաստ՝ անոր դաշնակի հնչիւններուն հետեւելու — սկսաւ իր քաղձալուր ձայնովը մեզի հրամցնել Սթրատտելլայէն կտոր մը, որուն յաջորդեց Մոցարթի «Պաչի ամորոզի է քարի»ն և Տիկինը զգացումով, արուեստով ու ներշնչումով արտայայտեց աշխարհահռչակ, բայց շատ տառապած այս դժբախտ արուեստագէտին յուզումնալից ապրումները։ Հանդիսականները արդէն մագնիսացած, լարուած ուշադրութեամբ ըմբոշխնեցին այս և անոր յաջորդող կտորները, ինչպէս «Օ՛հ, քանթէ վոլթէ»ն (Պելլինի)«Սէն է կավոթ»ը (Մասէնէ — Մանոն օփերայէն), որոնք երգուեցան [illegible] արուեստով, ձայնի հոյակապ ելեւէջներով և արուեստագիտական կատարեալ ըմբռնողութեամբ։

Բայց Տիկնոջ յայտագրին կարեւոր մասը իր հայերէն երգերն էին, որոնց առաջինը՝ Կոմիտասի «Կռունկ»ը երգուեցաւ անհո՜ւն դառնութեան և կարօտի զգացումով. անզուգական Ալէմշահի «Նազեր»ը՝ եռանդով և ուժականութեամբ, որ ընդունուեցաւ բուռն ծափերով և «Պիս»երու տեղատարափի մը առ ի գոհացում՝ կրկնուեցաւ. Կանաչեանի քնքուշ «Օրօր»ը երգուեցաւ հարազատ և հմայիչ ճաշակով, մեզի տալով իր մանկիկին սընարքի՛ վերեւ օրօ՛ր ըսող մօրկան: Առաջին անգամ ըլլալով ունկնդրեցինք Մօ. Եդ. Յակոբեանի «Եարօ»ն, որ Տիկին Արփինէի կատարումով և մեկնաբանութեամբ սիրուեցաւ և ջերմապէս ծափահարուեցաւ։ Դաւիթ Բէկ օփերայէն Շուշանի արիան երգելով, Տիկին Փեհլիվանեան մեզի տուաւ հայրենական մեծատաղանդ ստեղծագործող Ա. Տիգրանեանի կոթողական գործէն տպաւորիչ ճաշակ մը, և իր յայտագիրը վերջացուց Ալան Յովհաննէսի զուարթ և ժողովրդական «Եար Նազան»ով. եւ սակայն չվերջացաւ... ժողովուրդը, հայ երգին երկրպագու մեր հասարակութիւնը որոտագին ծափերով թնթացուց սրահը, այն է, որ ազնիւ Տիկինը, թէեւ յոգնած, բայց և այնպէս փափաքեցաւ գոհացում տալ զինքը գնահատող հանդիսականներուն, և դարձեալ Ալէմշահէն երգեց «Գանձեր ունեմ» զմայլելի կտորը և վերջապէս «Ծիծեռնակ»ը, հայրենի սիրով բաբախուն սիրտով մը։ Եւ երբ «անդ շինիր քո՛ բոյնը հայրենի կտուրին տակ» *հատուածը կ'երգէր, ներկաները անզուսպ հայրենասիրութեամբ պոռթկալով սկսան որոտագին ծափահարել... կարծէք հայրենադարձի պատգամախօսը ըլլար մեր անըման երգչուհին, որ հրաւէր կը կարդար տունդարձի... և ներկաները արձագանգ կուտային անոր հայրենական կանչին....։*

Քառորդ ժամուան դադարէ մը ետք, գործադրութեան դըրուեցաւ յայտագրին երկրորդ մասը, ջութակահար Մանուկ Բարիքեանի կատարումով, և որուն մաս կը կազմէին Թարթինի-Քրէյզլէրէն, Մոցարթէն — երկու կտոր —, Պախէն, Կոմիտաս-Տոմպայեւէն, Տվորաք-Քրէյզլերէն, Պրամս-Եօաքիմէ կտորներ, որոնց ամենադժուարինն ու երկարաշունչը անկասկած Պախի Շաքոնն է։ Իր ճպոտին տիրապետող մեծ արուեստագէտ մըն է Բարիքեան, որ Պախի այս բարդ

(Շար. տես էջ 5)

Ա. Փեհլիվանեան՝ ընկերակցութեամբ Տիկին Շ. Իփէքեանի

Մանուկ Բարիքեան՝ ընկց. Տիկին. Հ. Օքքոյի

ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ ԶՕՐԱՎԻԳ Է ՇՆՈՐՀԱՌԱՏ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԻՏՈՒՀՈՒՆ

(Շարունակութիւն Գ. էջէն)

Փեհլիվանեանը ոչ մի ճիգ չէր գործ դնում զօրեղահնչիւն դարձնելու համար իր ձայնը՝ հետեւած լինելու համար օփերային ոճի հնացած աւանդականութեանը, այլ իր ողջ ձիրքը ներդրել էր երաժշտական նիւթի ազնիւ յուզականութիւնը դրսեւորելու մէջ։

Անուշի միայն առաջին մի քանի նախադասութիւններն էին, որ մատնում էին երգչուհու օրինական յուզմունքը, առաջին անգամ օփերային բեմ ելնելու առիթով, մինչդեռ ողջ ներկայացումը, իր հինգ արարներով, ապացոյցը եղաւ Անուշ Փեհլիվանեանի գեղարուեստական յաղթանակի։ Նա ոչինչ ի միջի այլոց չէր երգում, այլ՝ միշտ հաւաք, միշտ կերպարի մէջ, միշտ արուեստի բարձր զգացողութեամբ։

Այնքան ժողովրդականացած ու այնքան սիրուած «Ասում են ուրին»ը Փեհլիվանեանը երգեց նոր թովչանքով։

Դա կարծէք մի ներքին, հոգեկան մենախօսութիւն էր, ամօթխած հայուհու սիրոյ մենախօսութիւն էր, ամօթխած հայուհու սիրոյ մենախօսութիւնը, զգացւում, որ կարծես իրենից իսկ թաքցւում էր։ Հնչունային այնպիսի նրբութեամբ, այնպիսի վերամբարձ սիրազեղութեամբ, որ բացառիկ գեղարուեստական բաւարարութիւն պատճառեց լեփլեցուն սրահին։

Փեհլիվանեանը չորս արարներում՝ պատկեր առ պատկեր, հատուած առ հատուած, երանգ առ երանգ կերտել էր սիրող ու տառապող Անուշի բեմանկարն ու հոգեպատկերը, որն իր բարձրակէտին է հասնում վերջին արարում։ «Էն մութ ձորերի» «ա[illegible]» և դրանց [illegible] արտայայտութիւնն հանդիսացող Սարոյի մահը ցնցել են հեզանուշ Անուշի հոգեկան հաւասարակշռութիւնը։ Սէր, տառապանք, սարսափ, երջանկութեան պատրանք, դառն իրականութեան միախառնըւում են ու դուրս պոռթկում աղջկայ սրտից։

Դժուարագոյն հոգեվիճակ, որի ճշմարտացի ու բարձր գեղարուեստական դրսեւորման համար պահանջւում է ունենալ և բարձր կատարողական ձիրք, և՛ արտիստական բազմազան խառնուածք, և գեղարուեստական չափի անթերի զգացողութիւն, չընկնելու համար ծայրայեղութիւնների մէջ կամ ստեղծելու հակադրութիւնների անբնական խառնուրդ:

Եւ այստեղ Անուշ Փեհլիվանեանը դրսեւորեց բացառիկ կարողութիւն, մնալով կերպարի տրամաբանականութեան ու գեղարուեստականութեան բարձր ոլորտում:

Վերջացաւ ներկայացումը ոչ թէ Անուշի ձորը նետուելու բեմական պայմանականութեան եզրափակումով. այլ աւարտուեց մարդու հոգեկան տրամայի բնական ընթացքով։ Եւ այս մեծապէս յուզեց և հիացրեց ականատես և ունկնդիր հասարակայնութիւնը:

Երեւանի երաժշտասէր հասարակութիւնը ափսոսանքով է բաժանւում՝ իր շնորհառատ արտիստուհուն մաղթելով նոր գեղարուեստական նուաճումներ ու նոր հանդիպումներ։

Նուաճածը պահելը ամենադըժուար ու ամենաառաջինի պարտականութիւնն է։

Հաւատով ենք, թէ նոր հանդիպումները նոր հմայքով պիտի երեւան բերեն երիտասարդ արտիստուհուն, որի համար նրան զօրավիգ է Մայր Հայրենիքը:

Յ. Բ.

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

(Շար. Ա. էջէն)

Անկախութեան ընձեռուած բարեկամութիւնը և պաշտպանութիւնը մեծագոյն փաստն է, որ Քոսիկինի հայրենիքը անկեղծօրէն բաղձացողը և հետապնդողն է՝

— Աշխարհի խաղաղութեան,
— Ժողովուրդներու բարեկամութեան,
— Մարդկութեան երջանկութեան։

Հակառակ մեզի եղած քաղաքական, տնտեսական, շինարարական և մշակութային մեծ օժանդակութեան, Քոսիկինի հայրենիքը բացարձակապէս չի խառնուիր ՍԱՄՀի ներքին գործերուն և միջ-երկրային յարաբերութիւններուն։

Ազգայնական է ՍԱՄՀ. Սովետները կը յարգեն մեր ազգայնականութիւնը։ Ընկերվարական է ՍԱՄՀ, արաբական առումով. Ս. Միութիւնը կը հասկնայ և կը հաւանի ատոր։ Դեմոկրատական ենք մենք. Պուլկանին, Խրուշչով, Միկոյեան, Պրեժնեւ, Փոտկորնի, Քոսիկին և բոլորը կը վաւերացնեն ատիկա։ Վերջապէս՝ անկախաբար քաղաքական և տնտեսական խիստ սերտ մեր կապերէն՝ Ս. Միութիւնը կը ճանչնայ արաբութեան վեհապետական զգացումներն ու իրաւունքները և կը ջատագովէ — մեզի չափ — մեր ազատութիւնը։

Այսքան առողջ, յստակ և ապահով հիմքերով բարեկամութիւն մը, Արաբեւսովետ բարեկամութիւնը, ոչ միայն անքակտելի և անխորտակելի է, այլ օրէ օր կը վերածուի մեծ ազդակի մը՝ ի շահ աշխարհի խաղաղութեան պահպանման եւ յաւերժացման։

Ապրի՛ն այս գերահրաշ իրականութեան կերտիչները։ Ապրի՛ն Ապտէլ Նասէրներն ու Քոսիկինները։ Ապրի՛ն ու միատեղ յառաջդիմեն արաբ և սովետ ժողովուրդները, դառնալով բոլոր արդար ժողովուրդներուն բարեկամը։

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ՛Ք

ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ՏԻԿՆԱՆՑ ԽՆԱՄԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՃՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ՕՊԵՐԺ ՏԷ ՓԻՐԱՄԻՏԻ

ԳԵՂԱՏԵՍԻԼ ՊԱՐՏԷԶՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ
Շաբաթ, 11 Յունիս 1966ին
Մանրամասնութիւն յաջորդով

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ Հ.Մ.Ը.Մ.Ի ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ ԴԷՊԻ ՎԵՐԻՆ ԵԳԻՊՏՈՍ

Երկար ժամանակէ ի վեր սկաուտական շարժումը նպատակ ունէր իր անդամներուն առիթ ընծայել, այցելելու փարաւոնական Եգիպտոսի մշակոյթի միւս կեդրոն Լուքսորը, քանի Մեմֆիս քաղաքը մօտ ըլլալով շատ անգամներ այցելած են։ Այս տարի Գուրպան Պայրամի և Զատկուան տօներուն, շարժումս կրցաւ 5 օրուան զբօսապտոյտ մը կազմակերպել, որուն ընթացքին կարելի եղաւ այցելել նաեւ ներկայ Եգիպտոսի «հսկայ բուրգ» Ասուանի Բարձր Ջրամբարը և ջրելեկտրակայանը։ Մարտ 31ի կ. ե. ժամը 2.30ի ճեպընթացով՝ 25 անդամներէ բաղկացած խումբը մեկնեցաւ Աղեքսանդրիայէն ու 2.30 ժամէն հասաւ Գահիրէ, ուրկէ դէպի Ասուան։ Հասանք զուարթ և ուրախ գիշեր մը անցընելէ ետք։ Տեղաւորման կարգադրութիւնները կատարելէ ետք՝ ժամէ մը աւելի ինքնաշարժով պտտեցանք կառուցուող Ասուանի նոր թաղամասերը՝ մինչեւ ներկայ Ջրամբարը և իր Ջրելեկտրակայանը, որոնց ի տես անդամները յստակ գաղափար մը կազմեցին։

Նեղոսի ափին վրայ գտնուող Շեհերազատ անունով ճաշարանը ընթրելէ ետք՝ գացինք հանգստանալու։

Յաջորդ օրը այցելեցինք Ասուանի բուսաբանական պարտէզը, փիղերու կղզին, Նեղոսի ջուրը չափելու վայրը, Աղա-Խանի դամբարան-մզկիթը եւն, և ապա մեկնեցանք դէպի Բարձր Ջրամբարը։

Ճամբուն վրայ «Քալապշա»ի տեղափոխուած և նոյնութեամբ վերականգնուած մեհեանին մէջը շրջելէ ետք՝ հասանք Ջրամբար, ուր լայն բացատրութիւններ ըստանալով՝ պտտեցանք Ջրամբարի զանազան աշխատանքի վայրերը և ականատես եղանք այս վիթխարի գործին շարունակական յաղթական յաջողութիւններուն։

Գլխու պտոյտ տալու աստիճան տպաւորիչ էր ելեքտրաշարժիչ սարքերու տեսքը և որքան հիասքանչ, եթէ յիշենք թէ անոնց մեծամասնութիւնը հայ աշխատող մտքերու և ձեռքերու արդիւնքն են։ Հետագային անոնք ծածկուած պիտի ըլլան պէթոնէ կառոյցներով և տեսնողը պիտի չկարենայ հասկնալ, ինչպէս մեր տեսած ժամանակ, այն հսկայական ճարտարագիտական և մղիչ ոյժի հանճարը՝ որով կարելի կ'ըլլայ սոյն իրականութիւնը։ Պտտեցանք հսկայական պահեստի նոր մեքենաներու մթերանոցները և ի վերջոյ թերեւս 50 քառ. մղոն տարածութեամբ այս հըսկայական աշխատավայրի ամբողջ մասերը։

Մեծապէս տպաւորուած այս փարաւոնեան փառքերուն արժանի հրաշալիքներէն, վերադարձանք քաղաք՝ ուր կրկին Շեհերազատի մէջ ճաշելէ ետք՝ մեկնեցանք Լուքսոր։ Հանգիստ ճամբորդութենէ վերջ՝ հասանք Լուքսոր, նախապէս Թէպ կոչուած քաղաքը, ուր շուտով տեղաւորուեցանք. ընթրեցինք և կանուխէն քնացանք։

Յաջորդ օրուան արշալոյսը մեզ գտաւ արթուն։ Նախաճաշեցինք և բացատրողի մը առաջնորդութեամբ, այցելեցինք Քարնաքի տաճարը։ Շատ գոհ մնացինք մեր «կիկերոն»էն, որ թէեւ երիտասարդ՝ բայց ամենայն համբերութեամբ տուաւ ամբողջական բացատրութիւններ։

Երեկոյեան, տարբեր ոճերով շինուած, և զանազան հաւատքներու ծառայած, Լուքսորի մեհեանները պտտելէ ետք՝ ունէինք դեռ բաւական եռանդ խմբովին մօտ 2 ժամ հեծելանիւով քաղաքին մէջը պտտելու։

Վերջին օրը, կարեւորագոյն այցելութիւնը կատարեցինք դէպի «Թագաւորաց Հովիտ»ը, ուր տեսանք թէ որքան խնամքով և հարստութեամբ նախկին եգիպտացիները կը պատրաստէին իրենց երկրաւոր կեանքի վերջին կայանը և, ուր որմագրերով կը բացատրէին իրենց հաւատքը

(Շար. տես էջ 6)

ՀԱՅ ԳԵՂ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ 45 ԱՄԵԱԿԸ

(Շար. Դ. էջէն)

կտորը (Շաքոնին) պահանջած յարափոփոխ ելոյթները — ուժականութիւն, արագութիւն, մեղմ ու հեզասահ, բուռն կամ զուսպ հոգեվիճակ — հոյակապօրէն արտայայտելով հիացուց ունկնդիրները, որոնք բուռն, փոթորկալի ծափերով զինքը պատուեցին։ Վայելեցինք Կոմիտասի Քելեր-ցոլերը Տոմպայեանի (հայ) կողմէ ջութակի համար դաշնաւորուած։ Երբ հայ ունկնդիրը ականջ կուտայ իր աննման պաշտելի Կոմիտասին, անոր հոգին կը սլանայ դէպի հայրենի լեռներն ու ձորերը, կը թրծուի անոնց կախարդական սիրովն ու անհուն կարօտովը, և միայն Բարիքեանի մը հմայիչ ճպոտին ճարտարութիւններն են, որ կրնան այլեւս ունկնդրելի դարձնել սլաւոնական կամ հունգարական կենսունակ և ոգեւորիչ պարերգները, որոնք հաճոյքով ըմբոշխնեցինք անյագօրէն։ Իսկ անբաղդատելի Սոցարթին զոյգ կտորները՝ Ատաճիօ մի մաժէօրի վրայ K. 261, և ռօ մաժէօրի վրայ Ռոնտօ K. 373 նուագուեցան տաղանդով եւ արտայայտչական դարձնելով այս կատարեալ արուեստագէտին հիասքանչ արուեստը։ Դաշնակի վրայ՝ Բարիքեանին կ'ընկերակցէր Տիկ. Հ. Օթթօ։

Օրուան բանախօսն էր Պր. Համբարձում Գարայեան, որ մշակոյթի փրկարար դերը բացատրելով եւ պատմական դէպքերու յիշատակութեամբ ըսաւ՝ թէ հայ ժողովուրդը գերազանցապէս մշակութասէր ժողովուրդ մը ըլլալու՛ն կը պարտի իր գոյութիւնը. անդրադարձաւ Գեղարւեստասիրացի 45ամեայ կեանքին, դրուատեց տարուած աշխատանքը եւ գովքը հիւսեց բոլոր աշխատաւորներուն, որոնք անարծաթ մշակները հանդիսացած են այդ «փոքր ածուի»ն։

Ուրախ ենք արձանագրելով այստեղ թէ ամսոյս 7ին, Մանուկ Բարիքեան Գահիրէի օփերային մէջ մենակատարեց Պեթհովէնի Գոնչերթոն։

Ժողովուրդը ուշ գիշերով մեկնեցաւ Նայլ Հոլ սրահէն տպաւորիչ հանդէսի վայելքը ապրած ըլլալու գոհունակութեամբ։

Ս. ՇԱԼՃԵԱՆ

ՃԱՀԱԿԻՐ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ
12 ՄԱՅԻՍ 1966

ՃԱՏՐԱԿ

Պետրոսեան նոր յաղթանակ մը եւս տարաւ Սփասքիի դէմ

ՄՈՍԿՈՒԱ 3 Մայիս. — Պետրոսեան–Սփասքի 10րդ հանդիպումը տեղի ունեցաւ երէկ: Աշխարհի ախոյեանը կը խաղար ճերմակներով։

Այս մրցումին Տիգրան Պետրոսեան ցուցաբերեց իր լաւագոյն խաղերէն մէկը, որուն քէնիքը շատ գնահատուեցաւ ճատրակի վարպետներուն կողմէ: 30րդ շարժումին Պետրոսեան անել վիճակի մէջ դրաւ մեծ վարպետ Սփասքին, որ անզօր փորձեր ըրաւ պաշարումէ վրիպելու համար: Ի վերջոյ աշխարհի ախոյեանութեան յաւակնորդը ընդունեց խաղը շարունակելու անկարողութեան առջեւ գտնուիլը, որով յանձնուեցաւ:

Մրցումին արդիւնքը 4–6 է ի նպաստ Պետրոսեանի: Յաջորդ–11րդ հանդիպումը կը սկսի այսօր։ Համաձայնութեան մը պարագային կրնայ յետաձգուիլ 24 ժամով:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

7 Մայիսին տեղի ունեցաւ 12րդ մրցումը, ուրկէ վերջ ընդհ. արդիւնքը եղաւ 7–5, ի նպաստ Տիգրան Պետրոսեանին։

ՖՈՒԹՊՈԼ

Ահլի Եգիպտոսի Բաժակի Ախոյեան

Անցեալ Ուրբաթ, Գահիրէի Սթատին մէջ տեղի ունեցաւ աւարտական մրցումը Ահլիի և Թերսանայի միջեւ՝ 40 հազար մարզասէրներու ներկայութեան. ներկայ էին նաև նախագահ Նասէրին ներկայացուցիչը և զաւակները։

Մրցումը սկսաւ ճիշդ ժամուն՝ իրաւարարութեամբ միջազգային իրաւարար Ալի Գանտիլի (որ հրաւիրուած է Անգլիա՝ աշխարհի բաժակի մրցումներուն իր մասնակցութիւնը բերելու) իրեն օգնական ունենալով ուրիշ երկու միջազգային իրաւարարներ՝ Հիւսէյն Իմամը և Ահմէտ էլ Խուլին։

Եգիպտոսի բաժակը

Անմիջապէս որ մրցումը սկսաւ՝ մէկ քանի յարձակումներ տեղի ունեցան երկուստեք։ Ահլիի յարձակողականները աւելի լաւ կազմակերպուած բնոյթ մը ունէին և սակայ տեւեց հազիւ քանի մը վայրկեան, ու Ս.. գործընքէս ետք, որ ի նպաստ Ահլիին էր, Թերսանայի մարզիկները սկսան կոշտութեամբ խաղալ, նոյնը ըրին Ահլիի քանի մը խաղացողները և խաղը այսպէս շարունակուեցաւ։ Սակայն աւարտական մրցում ըլլալէ զատ ամէն բան էր։

Մարզասէր հասարակութիւնը ներկայ էր լաւ խաղարկութիւն մը տեսնելու՝ երկու խումբերուն կողմէ, որոնցմէ լաւագոյնը տիրանալու էր բաժակին. բայց դժբախտաբար՝ ճիշդ հակառակը պատահեցաւ ի բաց առեալ քանի մը յարձակողականներէ, Ահլիի կողմէ։

Թերսանա չկրցաւ օգտագործել Ահլիի սխալները. մէջտեղը բոլորովին պարապ ձգուած էր. իսկ Ահլի կրցաւ չէզոքացնել Թերսանայի յառաջապահները և մանաւանդ Շազլին որ խեղդուած էր Սախտ Ապուլ Նուրի կողմէ։

Թերսանայի պաշտպանողական կազմը իր կարգին խեղդած էր Ուսաման, որ ամենավտանգաւոր յարձակողն է, ու այս մարզիկը կրցաւ Թերսանայի ամբողջ յետսապահներուն հետ չափուիլ եւ Ա. կիսախաղին 43րդ վայրկեանին Հասան Կապրի մէկ փասին վրայ՝ կրցաւ ինքզինքը պարտադրել և նշանակել Ա. և յաղթութեան կէտը՝ զետեղելով գնդակը Թերսանայի բերդապահ Կահայի աջ կողմը ու ամբողջ Սթատը ոտքի վրայ էր ուրախութենէն՝ ծածանեցնելով կարմիր դրօշակը (Ահլիի գոյնը)։

Բ. կիսախաղին՝ ժողովուրդը վստահ էր, որ պիտի դիտէր իրական փութպոլը, տրուած ըլլալով որ խաղացողները հանգստացան, ինչպէս նաեւ իրենց ջիղերը, բայց չեղաւ այն՝ ինչ որ պէտք էր որ ըլլար. ընդհակառակն խաղարկութիւնը աւելի կոշտացաւ. Թերսանայի խաղացողներուն կողմէ, որովհետեւ պարտուած էին 1ով 0 և Ահլի սկսաւ աւելի զօրացնել իր պաշտպանողականը՝ պահելու այս մէկ կէտի առաւելութիւնը ու միայն յարձակողական գծին վրայ ձգած էին Ուսամա և երբեմն Ռիֆաաթ էլ Ֆանակիլի (խմբապետ) և Կամալ Մահմուտ։

Թերսանայի մարզիկները բոլորովին յուսահատած վիճակ մը ունէին. իսկ այդ յուսահատութիւնը աւելցաւ երբոր իրաւարարը խաղէն դուրս հանեց Թերսանայի մարզիկ Խայրին, որ իր յաճախակի և մասնաւոր հարուածները Ուսամայի վրայ կը տեղացնէր։

Խումբը շարունակեց 10 հոգիով և դեռ բաւական ժամանակ կար և կրնային հաւասարութեան կէտը նշանակել՝ եթէ իրենց խմբապետ Մուսթաֆա Ռիատ ունենար իրական մարզիկի ոգին. բայց դժբախտաբար իր ընկերներէն աւելի կոշտ և անկիրթ վերաբերում ունեցաւ իր մրցորդ խումբի խմբապետ Ռիֆաաթի հետ. իրաւարարը իրաւունք ունէր այսպիսի մարզիկները դուրս վտարել։ Բարեբախտաբար իրաւարարը շատ խելացի գտնուեցաւ զոհանալով միայն քանի մը ազդարարութիւն ընելով, ապա թէ ոչ՝ կրնար շատ մեծ անհաճոյ դէպքեր պատահիլ. ու մրցումը վերջացաւ 1ով 0՝ ի նպաստ Ահլիի։

Ահլի այս բաժակին կը տիրանայ 19րդ անգամ ըլլալով. ան զայն վերջին անգամ ձեռք ձգած էր 1961ին։

Մասնաւոր շնորհաւորութիւն Ալի Գանտիլի և իր օգնականներուն, նաև Ահլիի բոլոր խաղացողներուն անխտիր, որոնք իրենց գլուխը ունենալով փութպոլի տնօրէն Ալի Զիուար, և պահելով իրենց պարզութիւնը արժանացան այս բաժակին։

ՎԱՀԱՆ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

«ՃԱՀԱԿԻՐ»ԻՆ

Ընկեր Յակոբ Սիւտճեանի (Պէյրութ) ընդ Օր. Մելինէ Տատուրեանի (Գահիրէ) բարեբաստիկ Նշանախօսութեան առթիւ, վասն խնդակցութեան Տէր և Տիկին Արամ Օգնայեան կը նուիրեն 100 ե.գ.։

Տիկին Հայկուհի Պալատունի (Հելիոպոլիս) և զաւակը Պ. Վահէ Պալատունի (Ռիչմընտ) 100 ե.գ. կը նուիրեն, իրենց անմոռանալի եղբօր և մօրեղբօր՝ գրագէտ Հմայեակ Շէմսի յիշատակին, անոր մահուան 19րդ տարելիցին առթիւ (Մարտ 30)։

Առ ի գնահատութիւն Թերթիս ազգային-ընկերային ուղղութեան, Պր. Կարապետ Թերզեան (Աղեքս.) կը նուիրէ 200 ե.գ.։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՍՐԱՀԻՆ

Ընկեր Յակոբ Սիւտճեանի (Պէյրութ) ընդ Օր. Մելինէ Տատուրեանի բարեբաստիկ Նշանախօսութեան առթիւ, վասն խնդակցութեան Տէր և Տիկին Սարգիս Գալեան կը նուիրեն 100 ե.գ.:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Ս.Տ.ԻՆ, ՄԱՐՍԷՅԼ.— Նկատի ունեցէք, որ «Ջահակիր»ը կը ղրկուի աշխարհի բոլոր կողմերը։ Նախընտրելի է որ մեզի ղրկէք ձեր յօդուածին առաջին օրինակը (բնագիրը), պատճէնը պահելով ձեզի, առանց այլեւս զայն ղրկելու ուրիշ թերթի, մինչև որ չտեղեկացնենք ձեզի թէ անիկա անյարմար է մեր թերթին։ Այս պայմանով՝ յաջողութիւն կը մաղթենք ձեզի։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԷՋԵՐ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ, Պէյրութ. հրատարակիչ՝ Վարուժան Թորոսեան, կողք և վերատիպեր՝ Համօ, աշխատակիցներ՝ Վ. Շուշանեան, Ս. Փանոսեան, Գ. Ազգարեան, Ս. Զօրեան, Յ. Մեսրոպեան, Ծ. Խ. Ծըպրան, Վ. Մինասեան, Պ. Սիմոնեան, Լ. Մոլոթովա, Ս. Ապաճեան, Զ. Որբունի, Ա. Դարեան, Կրեկորի Գաքլանով, Փ. Պետրոսեան, Փրոֆ. Լ. Ցարութիւնեան, Փրոֆ. Ա. Ճաղարեան, Թ. Թորանեան, Մ. Վիգէնեան, Ս. Սաֆարեան, Մհեր Աբեղեան, Գր. Խանջեան և Ա. Զաքարեան։ 104 էջ, 150 լ.գ.։ Դիմել՝ Վ. Թորոսեան, Իմմէօպլը Ազարիէ, Ռէօ տը Սիրի, Պէյրութ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԴՊՐՈՑ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՇՔԵՂ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ

Թեմիս Ս. Առաջնորդ

Տ. ՄԱՄԲՐԷ Ս. ԱՐՔ. ՍԻՐՈՒՆԵԱՆԻ

Կը ներկայացուի

Փոլիաննա Կամ Ջուարթ Աղջիկը

Դաստիարակիչ թատերգութիւն երեք արար եւ մէկ պատկեր

Տեղի կ'ունենայ Կիրակի, 15 Մայիս 1966, երեկոյեան ժամը 7.30ին, Նուպարեան Ազգային Վարժարանի Պըլըքեանեան հանդիսասրահին մէջ։

Հրաւիրատոմսերը ստանալու համար դիմել՝

Ա.— Նուպարեան Ազգային Վարժարան՝ Պր. Նուպար Քիւփելեանին

Բ.— Գալուստեան Ազգային Վարժարան՝ Օր. Ալիս Կորկիսեանին

ԾԱՆՕԹ.— Պարտք կը զգանք յիշեցնել, որ տոմսակները թուագրուած չեն։

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Յառաջիկայ Թեմական ընտրութիւններուն առթիւ, ընտրելու իրաւունք ունեցող ազգայիններէն կը խնդրուի նկատի ունենալ ստորեւ նշանակուած պայմանները։

1.— Բոլոր այն ազգայինները, որոնք անցեալ ընտրութեանց յայտարարութիւն լեցուցած են, պէտք չունին նոր յայտարարութիւն լեցնելու։

2.— Բոլոր այն ազգայինները, որոնք կը մասնակցին ընտրութեանց իրենց նոր հպատակութեամբ և որոնք ասկէ առաջ մասնակցած են ընտրութեանց՝ պարտին ներկայանալ Ազգային Առաջնորդարան արձանագրելու համար իրենց ինքնութեան թուղթին թիւը, իրենց հին յայտարարութիւններուն վրայ:

3.— Բոլոր այն ազգայինները, որոնք կը լեցնեն նոր ընտրական յայտարարութիւն, պարտին իրենց հետ ունենալ իրենց հպատակութեան թուղթի բնագիրը և ինքնութեան թուղթը — պթագա չախսիյէ—:

4.— Բոլոր այն ազգայինները, որոնք կը մասնակցին իրենց նոր հպատակութեամբ և որոնք կը լեցնեն նոր ընտրական յայտարարութիւն՝ պարտին իրենց հետ բերել իրենց նոր հպատակութեան բնագիրը, ծննդեան վկայականը և ինքնութեան թուղթը — պթագա չախսիյէ—։

5.— Ընտրութեան օրը անձնական հպատակութեամբ ընտրութեան ներկայացողը պէտք է հետը բերէ իր հպատակութեան թուղթին բնագիրը։

Կը վերյիշեցնենք՝ որ համայնքին ուէ անդամը կրնայ ընտրող ըլլալ, եթէ կը լրացնէ հետեւեալ պայմանները.

ա. Եթէ Հայց. Առաքելական եկեղեցւոյ զաւակ է.

բ. Եթէ 21 տարեկանը լրացուցած է.

գ. Եթէ Գահիրէի կամ Գահիրէի շրջանին պատկանող վայրերուն մէջ կը բնակի առնուազն երկու տարիէ ի վեր.

դ. Եթէ կը վայելէ քաղաքական իրաւունք և անուանարկիչ դատապարտութիւն կրած չէ.

ե. Եթէ արգելումի ենթարկուած (interdit) կամ սնանկացած չէ։

Իսկ, Թեմական Ժողովի իբր անդամ ընտրուող անձը պէտք է լրացուցած ըլլայ 30 տարեկանը և օժտուած ըլլայ նախորդ յօդուածի մէջ կանխագծուած միւս բոլոր պայմաններով, զորս պարտի լրացնել ընտրող մը։

Կը հրաւիրենք յարգելի ընտրողները ներկայանալ Պր. Օննիկ Բաթրիկեանի, Ազգային Առաջնորդարան, 179, Ռամսէս պողոտայ, կէսօրէն առաջ ժամը 10էն մինչեւ կէսօրէ վերջ ժամը 2, բացի Կիրակի և տօնական օրերէ։

Վերոյիշեալ թիւ 2.3, եւ 4 պայմաններու գործողութիւնները կատարելու համար վերջնական թուական որոշուած է 31 Յուլիս 1966։

Առաջնորդական Փոխանորդ
Գահիրէի Հայոց
ՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՑ. ՇԱՔԱՐԵԱՆ

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ ԴԷՊԻ ՎԵՐԻՆ ԵԳԻՊՏՈՍ

(Շարունակութիւն Ե. էջէն)

երկնաւոր յաւերժական կեանքի մասին։ «Հաթշեփսութ»ի մեհեանը, ուր թագուհին արձանագրել տուած է իր առեւտրական արշաւանքները և վերջապէս «Հապու» քաղաքի լաւագոյնս մնացած մեհեանները՝ շնորհիւ իր ամենախոր սրմնաքանդակութեան։ Նոյն երեկոյ, այդ տպաւորիչ հանդարտութեան մէջ, առագաստանաւով շրջապտոյտ մը ըրինք անմահ Նեղոսին վրայ, յաւերժութեան ձօնուած այս Թէպ քաղաքի կառոյցներով շրջապատուած։

Յոգնած բայց հոգեպէս մեծապէս կազդուրուած՝ Գահիրէի ճեպընթացը առինք ու մեզմէ ոչ մէկը զգաց այդ վերադարձը, որովհետեւ ամէնքս քնացանք:

Իբր վերջին նուէր՝ կազմակերպիչ յանձնախումբը մեզ հրաւիրեց նախաճաշելու ճաշարան կառքին մէջ։

Գահիրէ տեղափոխուեցանք մեզ Աղեքսանդրիա տանող գնացքին մէջ և ողջ առողջ հասանք մեր մեկնավայրը Հ.Մ.Ը.Մ.ի մարզադաշտը։

Ինչպէ՞ս շնորհակալ չըլլալ այն ամէն աշխատող ձեռքերուն, որոնց անխոնջ ճիգերով միայն կարելի եղաւ այս գեղեցիկ զբօսապտոյտը վայելել, վճարելով միայն 9 Ե. Ո. գումարը։

Կ. ԱԲՈՇԵԱՆ

Տեսարաններ Աղեքսանդրիոյ Հ.Մ.Ը.Մ.ի զբօսապտոյտէն

ՃԱՀԱԿԻՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ · ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

جاهاكير
جريدة أسبوعية
ص.ب ٢١١١ بالقاهرة ج.ع.م. ت ٩١٥٠١٣
صاحبة الامتياز السيدة عايدة سيروبيان (بالايان)

TCHAHAKIR
HEBDOMADAIRE ARMENIEN
B.P. 2111 Le Caire (R.A.U.) · Tél.915013
Adresse Télégraphique: TCHAHAKIR, Cairo
Rédacteur en chef: SARKIS BALAYAN

Արտօնատէր — ԱԻԴԱ ՍԵՐՈՎԲԵԱՆ
Սեփականատէր խմբագիր — ՍԱՐԳԻՍ ՊԱԼԵԱՆ

Հիմնուած 1948ին

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ ԹԻՒ 130 — ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 19 ՄԱՅԻՍ 1966 | ՀԱՏԸ ՋԵՌՔԷ 2,5 Եգ. Դհկ. կամ 25 Լիբ. Դհկ. | عدد رقم ١٣٠ – الخميس ١٩ مايو ١٩٦٦

ԱՐԱԲ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ՄՇԱԿՈՅԹԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Արաբ ժողովուրդներու մշակոյթին հանդէպ՝ ռուսերուն շահագրգռութիւնը շատ դարեր առաջ արթնցած է։ Արաբներուն պատմութիւնը, անոնց փիլիսոփայական միտքը, գիտութիւնն ու գրականութիւնը շատոնց ի վեր ռուսերուն ուշադրութիւնը կը հրաւիրեն իրենց վրայ։ ԺԱ. դարու ռուսական հնագարեան գրականութեան ամենահին ձ ռագիրները («Տոլկովայա Պալէյա» և «Փիլիսոփայէն Ծառը») արդէն տեղեկութիւններ կը պարունակեն Մուհամմետին ու Իսլամութեան մասին։ Արաբ խալիֆներու Ռուսիա հասնիլը նկարագրուած է ռուսական ժամանակագրութեան ամենահինին՝ «Պովեստ Վրեմեննիխ լետ»ին («Անցեալ ժամանակներու պատմութիւն») մէջ։ Հին ժամանակներու ռուս ուղևորները, արաբական Աւելքի ժողովուրդներու քաղքերուն ու սովորութիւններուն մասին կը խօսէին և այնքան մեծ շահագրգռութիւն կը յառաջացնէին, որ անոնց պատմածները պատմութեան գիրքերուն կը գրանցուէին։ ԺԷ. դարու վերջերուն, արաբական սրբավայրերու՝ Մեքքէի ու Մետինէի բաւական ճշգրիտ առաջին նկարագրութիւնը լոյս տեսաւ Մոսկուայի մէջ։ Աւելի ետք՝ ԺԷ. դարուն, ռուսերը շահագրգռութեամբ կարդացին «Սօք՝ Մետինէ քաղաքի», «Այցելութիւն Մուհամմետի գերեզմանին» ու այլ գործեր, որոնք հրատարակուեցան զանազան աշխատութիւններու մէջ։

Արաբական փիլիսոփայութեան ու գրականութեան նշանաւոր գրութիւնը՝ «Լոքման իմաստունի գեղեցիկ խօսքերը», ԺԳ–ԺԴ. դարերու ռուսական գրականութեան մէջ մըտաւ։ Նոյն ժամանակաշրջանին էր, որ ռուսերէնի թարգմանուեցան «Կալիլա ու Դիմնա» գործը, որ «Ստեֆանիտ ու Իչնիլատ» վերամկրտուած էր։ Արաբական ուսանելի պատմութիւններու, ռուսերէնով «Ջերցլա» («Հայելիներ») որակուած բարոյախօսական առածներու թարգմանութիւններն ալ կը կատարուէին։

Պետրոս Ա.ի օրով, Գուրանը առաջին անգամ ռուսերէնի թարգմանուեցաւ։ Այդ օրերէն ի վեր արաբական մշակոյթին հանդէպ ռուսերուն շահագրգռութիւնը գիտական դարձաւ։ ԺԹ. դարու առաջին կիսուն ամենէն նշանաւոր արաբագէտներէն մէկը հանդիսացաւ Սիենկովսքին։ Իր երիտասարդութիւնը արաբական Արևելքի մէջ անցուցած ըլլալով, ամբողջ կեանքին ընթացքին մեծ սէր տածեց այդ երկրամասին նկատմամբ և արաբ դասականներէ բանաստեղծութիւններու կտորներ ռուսերէնի թարգմանեց։ Ազատասէր Պետեւիններու, ապագայի անապատներու և Արաբիոյ հրաշալի քաղաքներուն մասին իր պատմութիւնները շատ ժողովրդական էին Ռուսիոյ մէջ։ Զարմանալի չէ ասիկա, քանի որ այդ ժամանակներուն արաբական մշակոյթին հանդէպ ռուսերուն շահագրգռութիւնը ամբողջ հասարակութեան մէջ տարածուեցաւ։ Ռուս մեծ բանաստեղծ Փուշկին ԺԹ. դարուն սկիզբը գրեց իր «Գուրանի նմանութիւնները», որոնք հանճարեղ գործեր էին։ Բնագրին բանաստեղծական ոճէն խանդավառուած, իր վերոյիշեալ գիրքին մէջ կը գոչէր. «Ի՜նչ բանաստեղծութիւն»։ Փուշկինի ժամանակակիցներէն բանաստեղծ Լերմոնթով զարմանալի ճշդութեամբ մը, իր ամենէն նշանաւոր բանաստեղծութիւններէն մէկուն՝ «Երեք արմաւենիներ»ին մէջ Արաբիոյ բնութիւնը և նոյնիսկ ոգին նկարագրեց։ Ռուս մեծ թատերագիր Ալեքսանդր Կրիպոյեդով լաւ ծանօթ էր արաբերէն լեզուին ու արաբական գրականութեան։

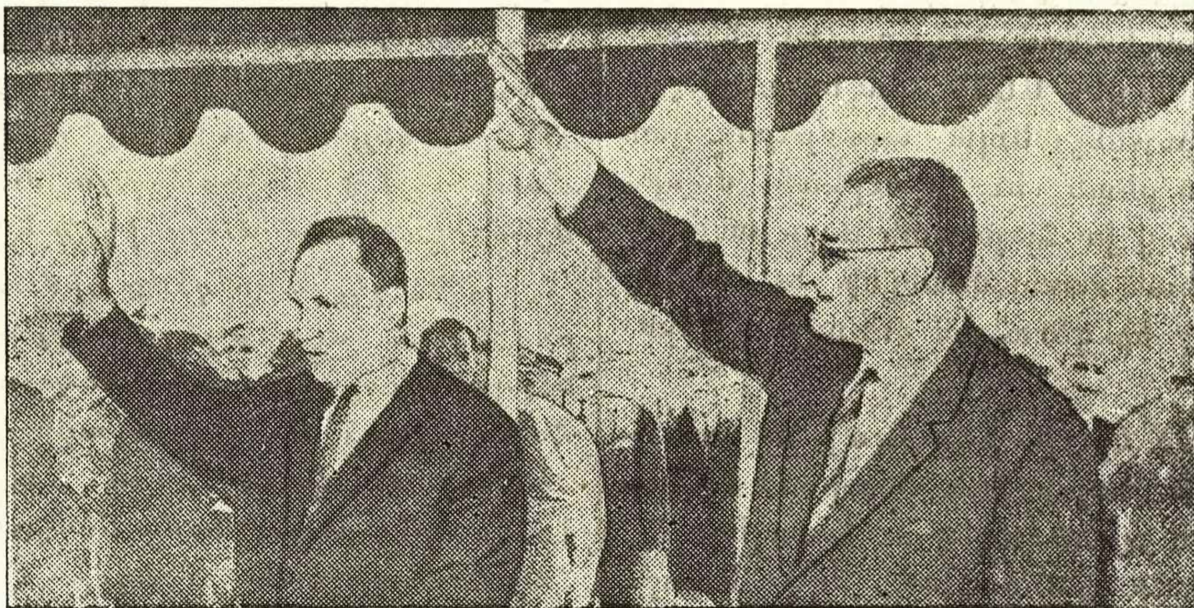
Ռուսիոյ մէջ արաբական Արևելքին հանդէպ յափշտակութիւնը երբեմն անսպասելի հետևանքներ կ'ունենայ։ ԺԸ. դարու վերջերուն, երբ «Հազար և մէկ գիշերներ»ու թարգմանութիւնը լոյս ընծայուեցաւ, շատ հարուստ տիկին մը որոշեց սեփական աչքերով տեսնել Շահրիար ու Սինտիպատի երկիրը։ Արաբիա երթալով, շատ մը հրաշալիքներու մէջ, վինք մասնաւորապէս հմայեցին արաբական երիվարներ։ Զտուժի մեծ աշխատանքէ մը ետք՝ այդպէսով ծնունդ առաւ Օրելի Դրոզիկներու տեսակը, որ մինչև այսօր նշանաւոր կը մնայ։

ԺԹ. դարու սկիզբներուն՝ Ս. Փեթերսպուրկի (այժմու Լենինկրատի) Համալսարանին մէջ սկսան ուսանողներուն սորվեցնել արաբերէն լեզուն, արաբական գրականութիւնը և արաբ ժողովուրդներու պատմութիւնը։ Ուսուցիչներուն մէջ կային ռուս մեծ արաբագէտներ ու նաև Եգիպտոսէն եկած Շէյխ Թանթաուին։ Ռուս արաբագէտներէն երկուքը՝ Ռոզէն ու Ծիրկաս, արաբական գրականութեան հիմնալի ծաղկաքաղ մը կազմեցին։ Արաբ ժողովուրդներու, ամենահին ժամանակներէն սկսեալ, բանաստեղծութիւններէն ու արձակէն լաւագոյն նմոյշներ կը պարունակէ այդ ծաղկաքաղը, որ մինչև այսօր կը պահէ իր կարևորութիւնը։ Միւս կողմէ, Ռոզէն ու Ծիրկաս սկսան Ռուսիոյ մէջ լոյս ընծայել արաբ պատմաբաններու և աշխարհագիրներու գործերուն ձեռագիրները (օրինակի համար Թ. դարու նշանաւոր պատմաբան Ապու Հանիֆ Ատ–Դինավերիի գործերը)։

Ռուս գիտնականները լոկ գիրքերէն և ուղևորներու պատմու-

(Շար. տես էջ 5)

ԱԼԵՔՍԷՅ ՔՈՍԻԿԻՆ ԱՄՀ-Ի ՄԷՋ

Վարչապետ Քոսիկին եւ Նախագահ Նասեր՝ Ասուանի մէջ

Երեքշաբթի, 10 Մայիս 1966, կէսօրուան ժամը 1-ին, «Իլիուշին 18» օդանաւով Գահիրէ հասաւ Սով. Միութեան վարչապետ Ալեքսէյ Քոսիկին և իր տիկինը, ընկերակցութեամբ 30 սովետ պատուիրակներու և Մոսկուայի մեր դեսպան Մուրատ Ղալէպի։ Դիմաւորուեցան Նախագահ Ապտէլ Նասէրէն և իր տիկնոջմէն, ապա ԱՄՀի կառավարութեան անդամներէն։ Լսուեցաւ արաբական և սովետական քայլերգները և արձակուեցան 21 թնդանօթի հարուածներ։ Հիւրերը ընդունուեցան չքեղ օազկեփունջերով և ներկայացուեցան պաշտօնական անձերու։ Ապա կարճ հանգիստ մը ետք, բաց ինքնաշարժով՝ երկու մեծ պետերը և իրենց հետևորդները հասան Քուպպէի պալատը։ Մեծ առաջնորդներուն թարգմանի պաշտօնով կ'ընկերանար այնքան սիրուած սովետ պաշտօնատար Ընկ. Սերգէյ Առաքելեան (Նախկին հիւպատոս Ասուանի)։ Երկիրը ցնծութեան մէջ էր ականաւոր հիւրերուն համար։

Երեկոյեան՝ հիւրերը ճաշի հրաւիրուեցան Կամալ Ապտէլ Նասէրի կողմէ։

Չորեքշաբթի սկսան պաշտօնական խօսակցութիւններն ու այցելութիւնները։ Խօսակցութեանց ներկայ էին սովետ. արտ. գործոց նախարար Անտրէյ Կրոմիքօ, արտ. յարաբ. կոմիտէն նախագահ Սիմոն Ակաչով, ծովուժի հրամանատար ծովակալ Սերգէյ Կրոչքով, Մարաջախտ Ապտէլ Հաքիմ Ամէր, վարչապետ Զ. Մոհէտտին, Խորհ. Նախագահ Անուար Սատաթ, արտ. գործ. փոխ-վարչ. Տոքթ. Մահմուտ Ֆաուզի, Նախարար Մահմուտ Ռիատ, դեսպան Մոհտ. Մուրատ Ղալէպ և ուրիշներ։ Ինչպէս նաև սովետ դեսպան Տիմիթրի Փաժիտայև, սովետի անդամ Թրոյանովսքի, արտ. գործ. Նախ.էն Զամիաթին և Զեփուրին։

Հիւրերը այցելեցին Հելուանի քօքի և Թափծուլի գործարանները, որոնք շինուած են սովետ մասնագէտներու կողմէ և պիտի արժեն, երբ աւարտին, 65 միլիոն ոսկի։

Փոր Սայիտի մէջ

Ապա այցելեցին Հնութեանց Թանգարանը։

Երկու առաջնորդները Չորեքշաբթի գիշեր մեկնեցան Ասուան։ Հինգշաբթի առաւօտ ներկայ եղան Ա.Հ. Միութեան մեծ միթինկին։ Հարիւր հազարաւոր աշխատաւորներ և քաղաքացիներ եկած էին։ Ճառ մը խօսեցաւ Բարձր Ջրամբարի Նախարար Սըտքի Սուլէյման, թուելով կատարուած աշխատանքները՝ սժանդակութեամբ սովետներուն եւ չատագովելով սովետեւարաբ բարեկամութիւնը։ Ճառ խօսեցաւ նաեւ Քոսիկին, խելայեղ ծափահարութեանց մէջ։ Ճառ խօսեցաւ նաեւ Կամալ Ապտէլ Նասէր։ Սըտքի Սուլէյման Քոսիկինին եւ իր տիկնոջ նուիրեց Բարձր Ջրամբարի յիշատակի մետալը, իսկ Ասուանի կառավարիչ Մասքուր Ապուլ Էզ սովետ վարչապետին յանձնեց քաղաքին բանալին, ի նշան անվերապահ բարեկամութեան։ Ա. Հ. Միութեան Ասուանի միազօր Ամին Սմար նուիրեց Ջրամբարի կառուցման ծառայող կրանիթէն փոքր զանգուած մը։ Քոսիկին, շրջելով Ջրամբարի շինութիւնները, իր հիացումը արտայայտեց։

Ուրբաթ, 13 Մայիս, երկու առաջնորդները եւ իրենց շքախումբը մեկնեցան Ասուանէն Մուտիրիէթ Թահրիր, ուր Ս. Միութիւնը յանձն առած է ոռոգել և մշակելի դարձնել 10000 Ֆետտան հող, ձեռնարկուած 122.333 ֆետտանի մէջ։ Ընդհանուր տարածութիւնը պիտի հասնի 200.000 ֆետտանի։ Նահանգին մէջ այժմ կան 70.000 թռչնեղէն, 10.000 գլուխ արջառ, ամսական 300.000 քիլօ կաթի արտադրութեամբ։ Շրջագայութենէն ետք ներկայ եղան հանդէսի մը՝ Պեհերայի երգիպարի անսամպլին կողմէ տրուած։

Շքախումբը անցաւ Աղեքսանդրիա, ուր ընդունուեցան մեծ պատիւներով։ Երկու առաջնորդները բաց ինքնաշարժով ուղղուեցան Ռաս Էլ Թինի պալատը։ Քոսիկին պիտի բնակէր այստեղ, իսկ Ապտէլ Նասէր Մաամուրայի իր ամառանոցը։

Շաբաթ, Մայիս 14ին տեղի ունեցան ընդունելութիւններ Աղեքսանդրիոյ մէջ. երեկոյեան

(Շար. տես էջ 2)

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՖՈՒԹՊՈԼԻ Ա. ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔԻ ԱԽՈՅԵԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՐԹԻ ՄՐՑԱՇԱՐՔԻՆ

Երեւանի ԱՐԱՐԱՏը յաղթեց Թիֆլիսի ՏԻՆԱՄՕին 1-0 արդիւնքով

ԸՆԴՀ. ԴԱՍԱՒՈՐՄԱՆ ՄԷՋ. ԱՐԱՐԱՏ ԿԸ ԳՐԱՒԷ ԵՐՐՈՐԴ ՊԱՏՈՒԱՒՈՐ ԴԻՐՔԸ՝ 8 ԿԷՏՈՎ

Հայաստանի Ֆութպոլի ախոյեան կազմը՝ «ԱՐԱՐԱՏ» իր յաղթական վերելքը կը շարունակէ Խորհրդային Միութեան Ֆութպոլի առաջին դասի ախոյեանութեան երթի մրցաշարքին։ Ան իր նորագոյն յաղթանակը տարաւ Թիֆլիսի «ՏԻՆԱՄՕ» զօրեղ կազմին դէմ՝ 1–0 արդիւնքով։

Արդարեւ, Խորհրդային Միութեան Ֆութպոլի առաջին դասի ախոյեանութեան երթի մրցաշարքի վեցերորդ օրուան խաղերը տեղի ունեցան 8 Մայիս 1966 Կիրակի օր, բոլոր հանրապետութիւններու մէջ։

Երեւանի հանրապետական մարզադաշտին վրայ, ծայրէ ի ծայր տաք ու բարձր մակարդակի մրցումի մը ընթացքին, Հայաստանի կլոր գնդակի վարպետները անգամ մը համար եւս ցոյց տալով իրենց գերակայութեան ու ընդհանուր խանդավառութեան մէջ, 1–0 արդիւնքով պարտութեան մատնեցին Թիֆլիսի «Տինամօ»ն։

Իրենց այս յաղթանակէն ետք, մեր Մայր Հայրենիքի մարզիկները ընդհանուր դասաւորման գծով կը գրաւեն երրորդ դիրքը, զոր կը բաժնեն 1965 թուի ախոյեան՝ Մոսկուայի «Թորփետօ»ին հետ, 8 կէտերով։ Մրցաշարքին կը մասնակցին 19 խումբեր։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Տ. ԻԳՆԱՏԻՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԺԶ. ՊԱԹԱՆԵԱՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ-ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԱՄՀ-Ի ՄԷՋ

Շաբաթ, 14 Մայիս, երեկոյեան ժամը 7ին, Կամա Շարքաս պողոտայի (այժմ Մոհ. Սապրի Ապու Ալլամ) Կաթողիկէ Հայոց Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ պատարագեց Գեր. Տ. Իգնատիոս-Պետրոս ԺԶ. Պաթանեան Կաթողիկոս-Պատրիարք Տանն Կիլիկիոյ։ Եկեղեցին լեցուած էր հայ եւ օտար բարձրաստիճան անձնաւորութիւններով եւ հոծ հաւատացեալներով։ Քոյր եկեղեցիներ (Հայ Ուղղափառ, Ղպտի Կաթողիկէ, Հայ Աւետարանական, Լատին, Մարոնիթ, Յոյն-Կաթողիկէ, Քաղդէական) ղրկած էին ներկայացուցիչներ։ Հիւպատոսներ, մտաւորականներ, մամլոյ մարդիկ եւս ներկայ էին։ Երգեցողութիւնները կը ղեկավարուէին Հ. Յովհ. Վրդ. Գասպարեանէ։

Ս. Պատարագէն ետք, պարտէզին մէջ, տեղի ունեցաւ ընդունելութիւն։ Պր. Պետրոս Պետիկեան հայերէն ուղերձ մը կարդաց, յիշելով որ Տ. Պաթանեան Պատրիարք՝ Բուզեան Գերապայծառի օրով պաշտօնավարած է Եգիպտոսի մէջ։ Պր. Ժորժ Մեսաուար Ֆրանսերէնով ելոյթ ունեցաւ։

Ամփոփի վրայէն խօսք առաւ Հոգեւոր Տէրը եւ մեր մեծասքանչով արտայայտուեցաւ։ 42 տարի առաջ եւ Պատրիարք ընտրուելու նախօրէին (10 տարի առաջ) այն այց տուած էր Եգիպտոս։ Զմայլելի զտանք իր հայերէնի բառապաշարը։ Խօսեցաւ նաեւ արաբերէնով՝ ուղղուելով հիւրերուն եւ արաբախօս հաւատացեալներուն։ Գովեց ԱՄՀի ժողովուրդն ու կառավարութիւնը եւ շնորհակալութիւն յայտնեց։ Ապա արտայայտուեցաւ նաեւ Ֆրանսերէնով։ Սիրոյ, համերաշխութեան եւ միութեան մասին ակնարկութիւններ էին իր բառերը։ Յիշեց իր Հայաստան այցը (անցեալ տարի, Վեհ. Վազգէն Ա.ի Գահակալութեան տասնամեակին) եւ գովեց Ս. Էջմիածինը։ Խօսեցաւ նաեւ Վատիկանի Տիեզերական ժողովին մասին, եղբայրութեան եւ խաղաղութեան գծով։

Կիրակի, 15 Մայիսին, ի պատիւ Մեծ Հիւրին ճաշկերոյթ մը տրուեցաւ Կաթողիկէ Առաջնորդարանին մէջ։ Տ. Պաթանեան Պատրիարք Երկուշաբթի մեկնեցաւ Աղեքսանդրիա, ուր եւս պատարագեց եւ քարոզեց։

Չորեքշաբթի, 18 Մայիսին, կ.ե. ժամը 5ին Գահիրէի Ազգ. Առաջնորդարանին մէջ եւս տրուեցաւ ընդունելութիւն մը։

ՕՐ. ԱՆԱՀԻՏ ՓԶԱԳՃԵԱՆ
ՊՐ. ՅԱԿՈԲ ՍԵՐԱՅՏԱՐԵԱՆ

Ամուսնացեալք

Գահիրէ-Աղեքս. 15-5-66

Մեր ջերմ շնորհաւորութիւնները նորապսակ ամոլին եւ իրենց ընտանեկան պարագաներուն։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ԸՆԿ. Մ.Ա., ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻԱ.– Ձեր դիտողութիւնը տեղին պիտի ըլլար, եթէ Տանն Կիլիկիոյ Հայ Կաթողիկէ Կաթողիկոս-Պատրիարք Իգնատիոս Պետրոս ԺԶ. Պաթանեանի Գահիրէ ժամանման ժամանակը տեղեկացուած ըլլար թերթիս։ Ան Գահիրէ օդանաւակայան իջաւ Չորեքշաբթի, 11 Մայիս 1966 երեկոյեան ժամը 10ին։ Դիմաւորուած է պաշտօնական մարմիններէ եւ անձնաւորութիւններէ։

Եթէ չկրցանք զինք դիմաւորողներուն մէջ ըլլալ, կրցանք ներկայ ըլլալ հայրենասէր ու կորովի Հովուապետի Ս. Պատարագի իր մատուցման՝ Շաբաթ, 14 Մայիս 1966ի երեկոյեան, Կամա Շարքասի Հայ Կաթողիկէ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցիին մէջ։

ԶԱՐՈՒՀԻ ԴՈԼՈՒԽԱՆԵԱՆ ԼԵՆԻՆԵԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԻ ԴԱՓՆԵԿԻՐ

Համերգային կատարողական գործունէութեան համար (1963-65ի ծրագիրներ), ՍՍՌՄ Պետութեան կողմէ հայ աշխարհահռչակ երգչուհի Զարուհի Դոլուխանեանին շնորհուեցաւ Լենինեան մրցանակ։

Զ. Դոլուխանեան Սովետական Միութեան վոգալ երգիչներուն մէջ առաջինն է, որ կ'արժանանայ այդ բարձր պատիւին։ Հայ ժողովուրդը կը շնորհաւորէ զինք եւ կը հպարտանայ իրմով։

Ցուսալի է որ յառաջիկայ տարեշրջանին, Դոլուխանեան, դէպի արտասահման իր նոր շրջապտոյտին, հանդիպի նաեւ ԱՄՀ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԱՆԹԷԼՆԵՐ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիային լոյս ընծայած «Հայկական տանթէլներ» ալպոմը հազուագիւտ գիրք մը դարձած է։ Այս հրատարակութեան յաջողութիւնը լիովին հասկնալի է, որովհետեւ, մասնագէտներու կարծիքով, բազմաթիւ երկիրներու մէջ տարածուած հայկական տանթէլները բնաւ ետ չեն մնար Վենետիկի ու Պրիւքսէլի տանթէլներէն։

Ալպոմը կը պարունակէ սովետահայ ու սփիւռքահայ տանթէլագործներու ստեղծած 125 տանթէլներուն նկարները։ Անոնցմէ մէկն է Ալիս Օտեան–Գասպարեանի (Միաց. Նահանգներէն) հիանալի ծածկոցը, որ ոսկէ մետալ ստացած էր Պոսթոնի ցուցահանդէսին մէջ։

Ա. ՔՈՍԻԿԻՆ ԱՄՀ-Ի ՄԷՋ

(Շար. Ա. էջէն)

շարունակուեցան խօսակցութիւնները եւ գիշերը մեկնեցան Փոր Սայիտ, որուն բնակչութիւնը շքեղ ընդունելութիւն մը ըրաւ։ Ծաղկեփունջ դրած են Արաբ Անծանօթ Զինուորի շիրիմին։ Քաղաքին կառավարիչը ճաշկերոյթ մը տուաւ Կիրակի օրը։ Կէսօրէ ետք՝ պետական երկու մեծ դէմքերը եւ իրենց ընկերակիցները վերադարձան Գահիրէ՝ ներկայ ըլլալու «Լոյս եւ Ձայն»ի ներկայացումին (Բուրգերուն մօտ), ընկերակցութեամբ Տոքթ. Հաթէմի եւ այլ նախարարներու։

Երկուշաբթի առտուն վերսկսան բանակցութիւնները Քուպպէի պալատին մէջ։ Ժամը 12.30ին Քոսիկին այցելեց Գահիրէ համալսարանը եւ դասախօսեց։ Երեկոն անցուց Սովետական Դեսպանատան՝ սովետ համայնքին անդամներուն հետ։ Գիշերը գնաց Սպայից Ակումբը (Զամալէք)՝ ներկայ ըլլալու Մարաջախտ Ամէրի տուած ճաշկերոյթին եւ Երգի-Պարի Անսամպլի ելոյթին։

Երեքշաբթի առաւօտ Վարչապետ Քոսիկին խօսեցաւ ԱՄՀի Ազգային Ժողովին մէջ, շեշտելով այն սերտ բարեկամութիւնը, որ գոյացած է արաբ եւ սովետ ժողովուրդներուն միջեւ։ Կէսօրին վերսկսան բանակցութիւնները, որոնց ընթացքին նկատի առնուեցան երկու կողմերը հետաքրքրող խնդիրներ։ Գիշերը, Քուպպէի պալատին մէջ, Տէր եւ Տիկին Քոսիկին ճաշկերոյթ մը տուին ի պատիւ Նախագահ Կամալ Ապտէլ Նասէրի եւ տիկնոջ։

Չորեքշաբթի, 18 Մայիս, կէսօրին, Վարչապետ Ա. Քոսիկին եւ սովետ պատուիրակութեան անդամները, նոյն հանդիսաւորութեամբ վերադարձան Մոսկուա։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ ԱՆՊԱՅՄԱՆ ԿԸ ՎԱՐՁԱՏՐՈՒԻ...

(ՀԱՑՈՒՆԻ-ԳԱՐԱՆՖԻԼԵԱՆԻ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ)

Չի բաւեր ունենալ շնորհներ եւ հարստութիւն, որպէսզի ժողովուրդին ու անոր դատին կամ արուեստին ծառայող գործիչը պարտ ու պատշաճ չափով գնահատուի։ Անհրաժեշտ է նաեւ աշխատանք, զոհողութիւններ եւ ար-

Սոփրանօ Վ. Հացունի

դիւնք ցոյց տալ ու վաստակ կազմել։ Փոքր դրամագլուխով ու մանր տաղանդով մեծ աղմուկ հանողը՝ շուտ կը մոռցուի։

Շնորհի եւ հարստութեան առաւելութիւններով օժտուած են եգիպտահայ գաղութի երկու երիտասարդ արուեստագէտները, որոնք կը կոչուին ՎԵՐԱ ՀԱՑՈՒՆԻ (սոփրանօ) եւ ՄԻՔԱՅԷԼ ԳԱՐԱՆՖԻԼԵԱՆ (պարիթօն), եւ որոնք այսօր հանրութեան դատաստանին ներկայացան ինքնավստահօրէն, երկար ատեն շուքին մէջ լուռ ու մունջ մարզուելէ, կարծրօրէն աշխատելէ, հմտանալէ ու երկար ատեն զոհուելէ ետք (երգչախումբերու մէջ՝ իբրեւ պարզ մենակատար կամ հանդէսներու յայտագիրներուն պարագայական մէկ զարդ)։

Անոնք, իրենց համեստ այդ երեւումներով իսկ գրաւած էին արուեստասէր հասարակութեան սիրտը եւ շատեր կը պահանջէին ալ՝ որ երիտասարդ արուեստագէտները յանդգնութիւն ցոյց տան քիչ մը, ու իրենք զիրենք դնեն արժանի բարձրութեան վրայ։ Կը սպասուէր, նոյնիսկ, որ անոնք արտասահման ալ այցելեն։

Այս բաղձանքներուն առաջինը — առանձին ձեռնարկ երգահանդէսի — իրականացաւ Ուրբաթ, 13 Մայիս 1966, կ. ե. ժամը 9.15ին, «Նայլ Հոլ» շքեղ սրահին մէջ, կազմակերպական օժանդակութեամբ Հայ Գեղ. Միութեան։

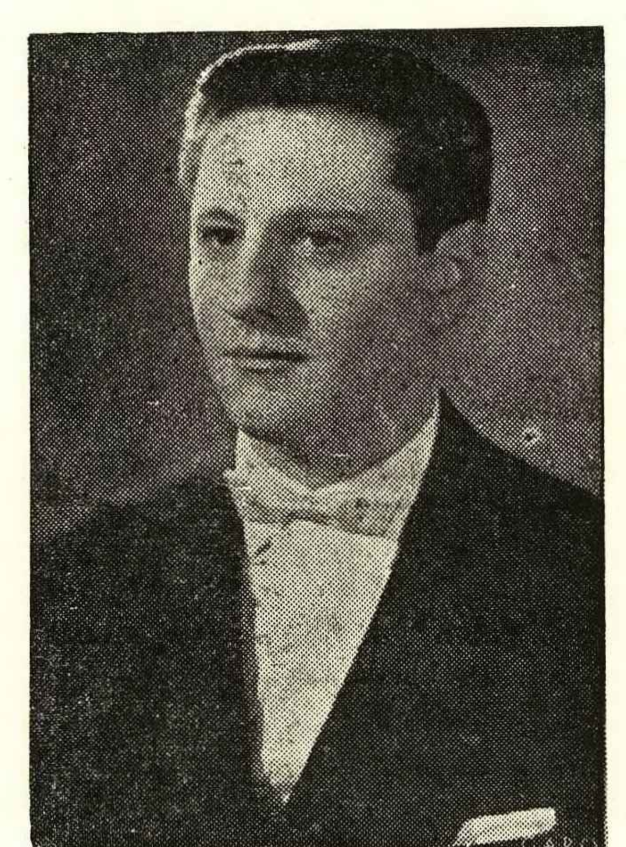
ԱՄՀը, իր Ազգային Երաժշտանոցին (պետական Գոնսերվաթուար) մէջ, աւելի քան քառորդ դարէ ի վեր ունի կարող, հմուտ եւ անձնուէր հայ փրոֆեսոր մը, Տիկ. Ճէյլան Ռաթիլը, որ հասցուցած է բազմաթիւ աշակերտներ։ Վերա Հացունի եւ Միքայէլ Գարանֆիլեան մինչեւ այսօր կը վայելեն Տիկին Ռաթիլի հոգածութիւնը։ Ու, եթէ չենք սխալիր, այս երգահանդէսի յայտագիրն ալ կը պարտինք անոր։ Դժուարին ու խղճամիտ գործ։

Հանդէսին եկած էին հայ կրօնապետները, արաբ եւ օտար պետական անձնաւորութիւններ, դեսպանատանց պաշտօնատարներ, մտաւորականներ, արուեստագէտներ, քննադատներ եւ աննախընթաց բազմութիւն։ Բոլոր նրբանցքները լեցուած էին յոտնկայս հանդիսականներով, հակառակ վերջին պահուն մեծ քանակութեամբ յաւելեալ աթոռներ բերուելուն։

Զուգերգի պահուն

Ճիշդ ժամանակին բացուեցաւ բեմը, ուր պոչաւոր դաշնակը եւ այլ մանր իրեղէններ կորսուած էին բազմաթիւ ու գեղեցիկ ծաղկեկողովներու մէջտեղ, ղրկուած կազմակերպութիւններէ եւ անհատներէ։ Դաշնակի առջեւ՝ անընկուն Տիկին Շաքէ Իփէքեանը (դուստրը Մեծն Միհրան Տամատ-

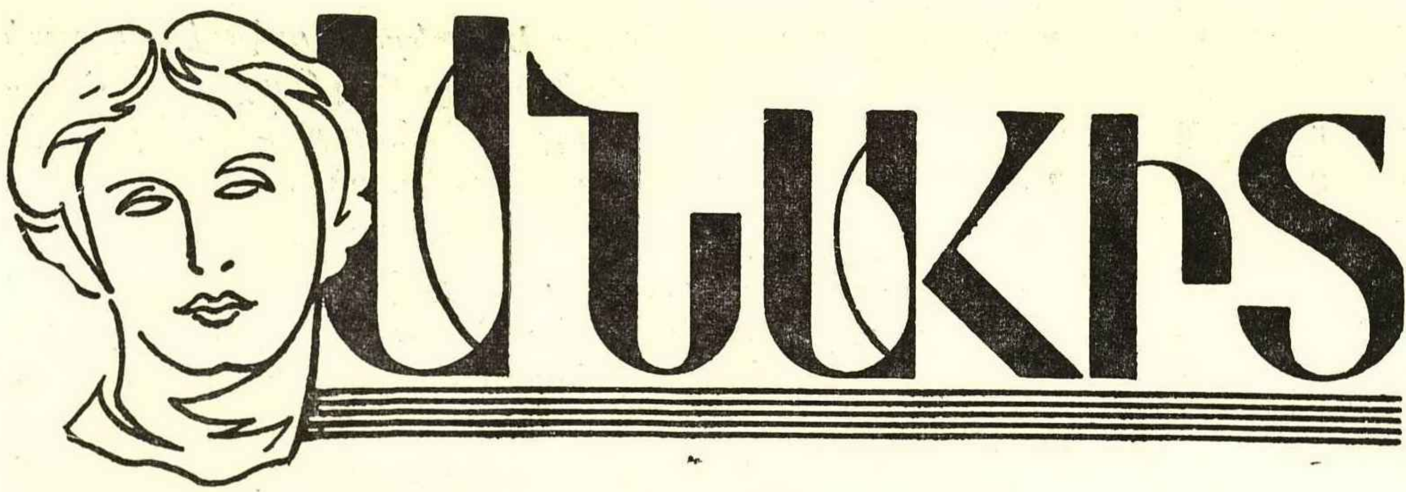
Պարիթօն Մ. Գարանֆիլեան

եանի) որ տասնամեակներէ ի վեր ամենէն շատ զոհաբերող ընկերակից է եղած մեր բոլոր արուեստագէտներուն՝ բեմերու վրայ։

Երեւցաւ երիտասարդ Միքայէլ Գարանֆիլեանը՝ ժողովուրդի ծափերուն մէջ, իր անոյշ խոնարհումովը։ Ապա՝ Ա. Սթրատելլայի «Արիա տի Քիեզա»ն եւ Փ. Հէնտելի «Օմպրա մայ ֆու» օփերային երգը։ Ասոնց յաջորդեցին Ժ. Մարթինիի «Փլեզիր տ'ամուր»ը եւ Ռ. Շթրաուսի «Սոնեօ վեսփերթինօ»ն։ Առաջին իսկ թրթռումներէն՝ Գարանֆիլեան շահեցաւ մեր համակրանքը իր ծայր աստիճան խղճամտութեամբը, զոր կը դնէր իր կատարումին մէջ, առանց անոր զոհելու անհրաժեշտ ջերմութիւնն ու զգայնութիւնը։ Տպաւորիչ էր Մարթինիի մեկնաբանութիւնը՝ իր մելախրոխ եղանցումովը։

Երբ Վերա Հացունին երեւցաւ բեմին վրայ՝ վարդագոյն, խելայեղ ծափահարութիւններ լեցուեցան սրահին մէջ. մեծ էր իր ժո-

(Շար. տես էջ 6)

ԿՆՈՋԱԿԱՆ ԷՋ

ԹԻՒ 8

ՄԵՐ ԱՆՈՒԱՆԻ ԿԱՆԱՅՔ

ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ՄԱՌՔ

ԱՐՄԱՆ ԿՈԹԻԿԵԱՆ

Վաստակաւոր գրագիտուհի Հայկանոյշ Մառքի մասին այս յօդուածը պատրաստ էր, երբ լսեցինք նրա դառնաղէտ մահուան լուրը: Խորապէս վշտացած ենք:

«Անահիտ»ի ընթերցողին ենք ներկայացնում Մառքի կեանքից մի փոքր ակնարկ:

Հայրենի բնաշխարհից շատերի նման մի օր որոշեց Պոլիս գաղթել Մարգար աղան: Տարիներ են անցել այդ օրից, դժուարին տարիներ, որոնք վաղուց արդէն դարձել են անցեալի տխուր յուշ:

Ծանր եղաւ Մարգարի կեանքը Պոլսում, աղետալի և տխուր, և զուցէ այդ ծանր կեանքի բեռան տակ անընդհատ թափած արցունքներից էր, որ մի օր կուրացան նրա աչքերը: Կուրացած հօր միակ մխիթարութիւնը մնաց փոքրիկ Հայկանոյշը, որը ծնուեց Պոլսում, Բերա թաղամասի Այազ դաշտ կոչուող փողոցի աղքատիկ և հին մի տնակում:

Հայկանոյշի մայրը, սակայն բոլոր հայ մայրերի նման չընկճուեց և ամուր պահեց իր հոգեկան կորովն ու տոկունութիւնը. չարաչար աշխատանքով նա իր աղջնակի ուսումն ապահովեց: Կար կարեց, լուացք արեց ու ամէն կերպ ջանաց, որ իր ժառանգը իրեն պէս անուս չմնայ: Եւ ահա մօր ճերմակ ջանքերի շնորհիւ փոքրիկ Հայկանոյշը մի օր դարձաւ Հայկանոյշ Մառք գրագիտուհին, հայ կնոջ ազատագրման համար անդուլ պայքար մղող ականաւոր ֆեմինիստը:

Ում մտքից կ՚անցնէր, որ Ակնցի Կուլեկենց տան «վարպետ տուտուի» նախակրթարանում իր առաջին հայերէն քերականը հեգող Հայկանոյշը մի օր պիտի դառնար հայ կնոջ դատին նուիրուած անխոնջ մշակներից առաջինը:

Շատ հետաքրքիր եւ յուզական են Թէոդիկի 1927ի «Ամենուն տարեցոյցում» տպագրուած Հայկանոյշ Մառքի յուշերից հետեւեալ մի քանի տողերը, որոնք մի կողմից վկայում են նրա առաջին տարիների ուսումնառութեան կնճիռների մասին, միւս կողմից ցոյց տալիս անուս մի հայ մօր անընկճելի կամքը իր մի հատիկ աղջկայ ուսումը շարունակել տալու առնչութեամբ:

«Վարժուհի տուտուն» երբ մի օր յայտնել է Հայկանոյշի մօրը, թէ «այս աղջիկը բան չի սորվիր, յոյժ կորէ», յուսահատուել չիմացող մայրը պատասխանել է՝ «միսը քեզի, ոսկորը ինծի» ծեծէ, փետտէ, սորվեցուր:

Տուտուի տնային նախակրթարանից դուրս գալուց յետոյ Հայկանոյշը մտնում է Սէօուերի վարժարանը, որի, սակայն, ստըրկացուցիչ ռեժիմը և ներքին ապականուած մթնոլորտը անհանդուրժելի գտնելով, շուտով փոխադրւում է Եսայեան վարժարան:

Այստեղ է, որ կազմաւորուեց Հայկանոյշի գրական-գեղարուեստական ճաշակը, անմիջական հովանաւորութեան ներքոյ իր ուսուցիչներից Սիպիլի, տիկին Նիկողոսեանի, Գավաֆեանի և յատկապէս Յակոբ Թուրգէնի, որոնք հայ գրականութեան և լեզուի ժամանակի աչքառու մշակներից էին:

Հայկանոյշ Մառք

Մօրը տնտեսապէս օգնելու նպատակով Հայկանոյշ Մառքը տասնըհինգ տարեկան հասակում, վերջացնելով Եսայեան վարժարանը, Ազգային հիւանդանոցի որբանոցի բաժնում օգնական ուսուցչուհու պաշտօն է ստանձնում:

Սակայն Հայկանոյշի տարերքը գրականութիւնն էր, մօր մոգական ուժով քաշում էր նրան: Նրա «Կախօրրան» վերնագրով առաջին ոտանաւորը արժանացաւ Յակոբ Թուրգէնի գնահատանքին և հրատարակուեց «Մանզումէ»ի մէջ: Այդ օրուանից էլ արձանագրուեց յուսատու սկսնակի մուտքը գրականութեան անդաստան:

«Մանզումէ»ի խմբագիրներից Վահան Թօշիկեանը, որ հետագայում պիտի դառնար Հայկանոյշի ամուսինը, սկսեց հետաքրքրուել երիտասարդ օրիորդի գրական ստեղծագործութիւններով բախտով՝ յաջորդաբար լոյս ընծայելով նրա ոտանաւորները թերթում:

Կարճ ժամանակում Հայկանոյշ Մառքը վայելեց ասպարէզով գրագիտուհու անուն:

Սակայն Մառքը որոշել էր նուիրուել հայ կնոջ դատի պաշտպանութեանը:

19 տարեկան հասակում իր ամուսնու՝ Վահան Թօշիկեանի հետ, 1905 թուականին սկսեց հրատարակել «Ծաղիկ» հանդէսը, որը գոյատեւեց երկու տարի: Իսկ 1919 թուին լոյս տեսաւ նրա հրատարակած առաջին «Հայ կին» պարբերականը: Այն լոյս է ընծայուել տասներեք տարի անընդհատ, հսկայական դեր կատարելով հայ կանանց աշխարհում որպէս անլռելի շեփոր հայ կնոջ զարթօնքի և լուսաւորութեան:

Հայկանոյշ Մառքի անունը անկասկած կապուած պիտի մնայ այս երկրորդ պարբերականի հետ:

Հայկանոյշ Մառքի կատարած աշխատանքը ջատագովել և դրուատել են շատերը, տիկին Անայիս, Սիպիլ, Գոհարիկ Ղազարոսեան, Մարի Աթմաճեան, Զաբուհի Պահրի, ապա նաեւ Եղիա Տեմիրճիպաշեան, Երուանդ Օտեան, Գրիգոր Զոհրապ, Գրիգոր Զիլինկիրեան, Ռեթէոս Պէրպէրեան, Թէոդիկ, Սիմոն Գաբամաճեան, Յովհաննէս Ասպետ, Թորոս Ազատեան, Ստեփան Շահպազ, և ուրիշներ:

Հայկանոյշ Մառքը գրել է չափածոյ և արձակ բանաստեղծութիւններ, նորավէպեր, պատմուածքներ, յուշագրութիւններ, բայց ամենից աւելի հրապարակախօսական յօդուածներ և առաջնորդողներ:

1954 թ. Սթամպուլում տօնուեց Հայկանոյշ Մառքի գրական գործունէութեան յիսնամեայ յոբելեանը՝ նախաձեռնութեամբ տիկնանց մի յանձնախմբի, որի առիթով լոյս ընծայուեց գրագիտուհու ամբողջական երկերի ստուար մի հատորեակը:

Գրքի առաջին էջում տպուած է այն ժամանակուայ Թուրքիոյ հայոց ողբացեալ պատրիարք Գարեգին Եպիսկոպոսի մաղթանքը և շնորհաւորութեան գիրը, ուղղուած յոբելեարին.

«... Մենք պիտի ուզէինք, — ասուած է շնորհաւորագրում.— մեր մեկուսացումին մէջ, լռութեան մտածումներով խնդակցիլ ձեզի, հաւաքական այն գիտակցութեան համար, որ սոյն հանդիսութեամբ արդար հատուցումը կ՚ընէ Ձեր բազմամեայ ծառայութեան մեր գրական անդաստանին մէջ որպէս ժիր մշակ Գրչի»:

ՍԷՐԸ

Սա հիւր չէ, օ՛, ո՛չ,
Եւ հրաւէրով չի գալիս այցի,
Սա սէր է, իմ սէր,
Գուցէ նման է նա ներշնչանքի,
Նման շիկնանքի
Եւ արցունքի է գուցէ նա նման:

Սա սէր է, իմ սէր...
Եւ անքնին է ծնունդը նրա,
Ինչպէս ծնունդը ծաղկի ու ցօղի:
Արարուել է նա եւ ոչ ստեղծուել,
Արարուել ինչպէս
Կապոյտը,
Լոյսը,
Թռիչքը հաւքի,
Արարուել ինչպէս գեղեցկութիւնդ
Եւ իմ կարօտի մաքրութիւնը ջինջ:

Սա սէր է, իմ սէր:
Մարդկային սիրտը բախել է դարեր
Եւ ամեն զարկով, այնպէս է արել,
Որ նա սիրելի գեղեցիկ լինի,
Ինչպէս որ այսօր դու ես գեղեցիկ,
Որ նա մեծ լինի,
Ինչպէս որ այսօր իմ կարօտն է մեծ:

Սա սէր է, իմ սէր,
Եւ գուցէ քոյրն է նա այն կրակի,
Այն խարտեաշ, ոսկէ,
Կապոյտ կրակի,
Որ մարդն առաջին խլել կայծակից,
Իր քարանձաւն է տարել երկիւղով
Ու յետոյ պահել երկիւղածութեամբ:

Սա սէր է, իմ սէր,
Պահենք այս խարտեաշ,
Կապոյտ այս հուրը
Եւ պահենք այն նոյն
երկիւղածութեամբ՝
Որով մեր նախնին կրակն էր
պահում:

1964 ՎԱՀԱԳՆ ԴԱՒԹԵԱՆ

ՀԱՅ ԿԱՆԱՆՑ ԱՌԱՋԻՆ ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆԸ

Հայ պարբերական մամուլի բազմահարուստ պատմութեան մէջ իր առանձնայատուկ տեղն է գրաւում հայ կանանց առաջին պարբերականը՝ «Կիթառ» հանդէսը:

«Կիթառ»ը լոյս է տեսել Կ. Պոլսում, 1862 թուականի Օգոստոսին՝ Ելպիս Կեսարացեանի խմբագրութեամբ: Կեսարացեանն այդ ժամանակ ուսուցչուհի էր տեղի Պէշիկթաշի Մաքրուհեան դպրոցում: Նա ծնուել է Կ. Պոլսում, 1830 թուականին: Սկզբնական կրթութիւնն ստացել է Օրթագիւղում, ապա՝ Պէշիկթաշի Տատեանների դպրոցում: Նրա պարբերականի արխիւը բռնագրաւուել ու ոչնչացուել է համիտեան բռնապետական քաղաքականութեան օրէնքով: Նրա կենսագիր Հ. Ե. Պօղոսեանը գրում է, որ իրեն յաջողուել է խմբագրուհու ազգական՝ «Վարժապետին աղջիկը» վէպի հեղինակ Տիգրան Կամսարականից ձեռք բերել խմբագրուհու նկարը եւ նրա՝ 1879 թուականին լոյս տեսած գիրքը, որով եւ առաջնորդուել է: Կեսարացեանը մահացել է 1913 թուականին Գատըգիւղում:

Սուլթանական թուրքիայում ծանր էր հայ մտաւորականութեան վիճակը: Ինքնուրոյն միտքը ճնշուած էր ամենաանողոք կերպով, առաւել եւս անհնար էր պատկերացնել, որ կարող էր մտքի որեւէ ազատութեան հասնել հայ կինը: Այսպիսի պայմաններում մտաւորականութիւնը իր յոյսերը կապում էր հայերին շնորհուելիք «ազգային սահմանադրութեան հետ»: Իրականում թուրքական կառավարութեան «սահմանադրութիւնը» ազատութեան պատրանք էր միայն: Դրա արդիւնքը եղան ժամանակաւորապէս ստեղծուած մի շարք պարբերականներ, այդ թւում նաեւ «Կիթառ»ը:

Տեսնելով 60ական թուականներին հրատարակուող մեծաքանակ պարբերականները, Ելպիս Կեսարացեանը մտածում է մի պարբերական հիմնել հայ կանանց համար, որոնք ոչ մի բանով կապուած չեն արտաքին աշխարհի հետ: Նա մեծ դժուարութիւններ յաղթահարելով՝ կարողանում է Համիտեան ռեժիմի պայմաններում ձեռք բերել այդ «շնորհը» եւ 1862 թուականի Օգոստոսին հրատարակում է իր հանդէսի առաջին համարը՝ «Կիթառ» անունով: Այսպէսով, Ելպիս Կեսարացեանին է պատկանում մեզանից մէկ դար առաջ հրատարակուած հայ կանանց առաջին պարբերականի խմբագրուհու պատիւը:

«Կիթառ» հանդէս ամսօրեայ, հրաւէր հայկազն օրիորդաց»,- գրել է նա իր ամսագրի տիտղոսաթերթին: Նրա նպատակն է եղել օտար հողում հայ կանանց մէջ արթնացնել ու զարգացնել սէր դէպի ուսումը, կրթութիւն եւ քաղաքավարութիւն: Նա իր առաջաբանի մէջ գրում է, որ շատ պարբերականներ են լոյս տեսնում «այրերու կողմանէ» եւ ինքն էլ փափաքում է իր սեփական բաժինը բերել «հայրենի տան շինութեան համար»:

(Շարունակութիւն տես էջ 4)

ՄԵՐ ՆԿԱՐՉՈՒՀԻՆԵՐԸ

Մօտենում է ամառը: Երեւանի կին նկարիչները ամռան կամ վաղ աշնան ամիսներին «չւում են» քաղաքից: Զինուած ներկատուփերով և կտաւներով, նրանք ճանապարհ են ընկնում լեռների գըրկում ծուարած հայրենի գիւղերն ու շրջանները: Խոր աշնանն ու ձմրանը սկսւում են նկարչուհիների այցելութիւնները միմեանց: Բացակայ ամիսների ընթացքում նրանց հաւաքած «բերքը» հետաքրքրութիւն է առաջացնում:

Նկարչուհիները շատ տարբեր են, ունեն իրենց ստեղծագործական դէմքը, գրելու ձեւը, սիրած ժանրը և թեման: Նրանցից ոմանք քնարական են, ռոմանտիկ, միւսները՝ առնական ու առոյգ: Գրեթէ բոլորն էլ նկարում են մեր բազմաբեղուն կեանքը:

Շատ անգամներ են կազմակերպուել միայն կին նկարիչների ստեղծագործութիւնների ցուցահանդէսներ: Այդ ցուցահանդէսները աչքի են ընկել իրենց գունագեղութեամբ, թարմութեամբ և անմիջականութեամբ: Հայ նկարչուհիներն ունեն գոյնի լաւ զգացողութիւն: Անշուշտ, դա ազգային որակ է: Հայաստանի բնութիւնը կարծես ստեղծուած է նկարչութեան համար. Նրա փայլուն արեւը, գունագեղ սարերն ու ձորերը բնութեան կողմից ստեղծուած են հակադրութիւններով... Այդ բանը լաւ են զգացում մեր նկարչուհիները:

Նրանք շատ ակտիւ մասնակցում են նաև հանրապետական ու համամիութենական ցուցահանդէսներին:

Գեղանկարչուհիների թիւը համեմատաբար մեծ է: Ունենք շատ շնորհալի քանդակագործուհիներ, գրաֆիկ ու թատերական կիրառական արուեստով զբաղուող նկարչուհիներ: Նրանց թիւը հասնում է յիսունի: Այդ թիւն ամէն տարի աւելանում է: Ի յայտ են գալիս նոր, երիտասարդ, տաղանդաւոր նկարչուհիներ, որոնք աւարտելով Երեւանի նկարչական ինստիտուտը, կեանք են մտնում, սկսում ինքնուրոյն աշխատանք:

Հանրապետութիւնում ճանաչուած նկարչուհիներ են Լավինիա Բաժբէուկ Մելիքեանը, Արմինէ Կալենցը, Նանա Գիւլիքէօխվեանը, Վարդիթեր Կարապետեանը, Քնարիկ Յովհաննիսեանը, Քնարիկ Վարդանեանը, Արփենիկ Ղափանցեանը և ուրիշներ:

Ստեղծագործական համերաշխ մթնոլորտը նրանց օգնում է միշտ կատարելագործել իրենց արուեստը, քայլել ժամանակի հետ:

ՆԿԱՐՈՒՄ.—Նկարչուհիներ Ք. Վարդանեանը, Ա. Ղափանցեանը, Ս. Մատինեանը, Ս. Ղարագէօզեանը (առաջին շարք), Լ. Բաժբէուկը, Վ. Կարապետեանը, Օ. Վարդանեանը (երկրորդ շարք) Արփենիկ Ղափանցեանի արուեստանոցում:

ՄԵՐ ՆՇԱՆԱՒՈՐ ԿԱՆԱՅՔ

ՌՈԶ ԶՈՒԼԱԼԵԱՆ

ՑԻՑԻԼԻԱ ԲՐՈՒՏԵԱՆ

Սփիւռքահայ երաժիշտների որոնումների իմ տասնամեայ ճանապարհին որքան շնորհաշատ հայուհիներ յայտնուեցին աշխարհի տարբեր ծայրերում։ Հայուհիներ՝ ծուարած Նիւ Եորքի ու Լոս Անճելըսի, Գահիրէի ու Աղեքսանդրիայի, Պոլսի ու Թեհրանի, Փարիզի ու Միլանի, Պուէնոս Այրէսի ու Պաղտատի, Լոնտոնի ու Պէյրութի երկնակամարների տակ՝ բայց ներշնչուած հայրենիքի սիրով։ Այդ հայուհիները՝ ուծացման բազմարշաւի դէմ մաքառող ազգապահպանման անձնուէր մարտիկները։ Առաքելական մարտիրոսներ ոչ միայն զաւակի թոթովանքները մեսրոպաշունչ դարձնող՝ այլեւ գեղարուեստի զօրացող ոգիները բիւրեղացնող, բագէնի կրակը թեժացնող։

Ու այսօր, երախտագիտութեամբ յիշելով բոլորին, բոլորին, ողջունելով հարազատ ու ջերմագին զգացումներով, առանձնապէս ուզում եմ յիշել մէկին։

Խարբերդի ոսկեղէն դաշտից է նա։ Ծնողները Խարբերդից էին Ամերիկա հասել՝ ողջ ճամբան ոռոգելով կարօտի արցունքներով։ Նրանք իրենց հետ տանում էին Դիարպէքիրի Դերիկ գիւղում ծնուած չորս տարեկան աղջկան։ Ու թէեւ այդ աղջնակը մեծացաւ ու հասակ առաւ Ամերիկայում, բայց նա ժառանգորդ էր իր հայ ծնողների···

Նա սքանչելի երգչուհի Ռոզ Զուլալեանն է։ Դեռեւս վաղ երիտասարդական տարիքից աչքի է ընկնում համերգներով եւ համբաւ վայելում իբրեւ հին ազգային ժողովրդական երգերի լաւագոյն մեկնաբան։ Մի շարք տարիներ հրապարակով հանդէս գալուց յետոյ նա ընդհատում է իր համերգային ելոյթները, որպէսզի կարողանայ կատարելագործել բնականից հարուստ ու գեղեցիկ ձայնը եւ կատարողական ձիրքը։

Ռոզը սովորում է Պոստոնում, Վենսան Հիւբարտի ստուդիայում։ Այնուհետեւ իտալական օփերային ստուդիայում Գարլօ Պերոնիի հետ մշակում է իտալական օփերային դերերգեր, իսկ ֆրանսական օփերային ստուդիայում Վիլֆրէդ Պելլըթիի հետ՝ ֆրանսական օփերային դերերգեր։

Ռոզ Զուլալեանն օժտուած էր մեծ ձայնածաւալի եւ բացառիկ գեղեցկութեան կոնտրալտոյով՝ զօրացած ու յղկուած բարձրագոյն ձայնամարզութեամբ։ Իսկ դրան աւելացրած մեկնաբանութեան կենդանի զգացողութիւնը, հնչիւնային ու յուզական չափաւոր արեւելեան երանգը պարագաներ էին, որոնց առկայութեամբ Զուլալեանի վերստին երեւումը ամերիկեան բեմահարթակներում զգայացունց իրադարձութիւն եղաւ։ Քննադատներն ու հասարակայնութիւնը միաձայնաբար նրան ողջունեցին իբրեւ Ամերիկայի առաջնակարգ երգչուհիներից մէկը։

Ու ահա այդ օրուանից Ռոզ Զուլալեանի կենսագրութիւնը մօտ երեք տասնեակ տարի շարունակ համերգային բեմահարթակից օփերային բեմ եւ նորից համերգայինը տանող ճանապարհ է՝ ներթափանցուած սքանչելի երաժշտութեամբ, զարդարուած գեղարուեստական կերպարներով, բեղուն դերասանական մտայղացումներով ու մտորումներով, մինչեւ վերջին տարիները, երբ անվերապահ ճանաչում վայելող երգչուհին բնութեան կամքով ստիպուած էր արուեստի աշխարհից իջնել՝ մտովին վերապրելու համար իր անցած գեղեցիկ ճանապարհը։

Զուլալեանի մասին երաժշտական քննադատները գրել են, որ կատարած իւրաքանչիւր երգ, հնչում է առանձնայատուկ երանգով, որ ունկնդիրները չեն յիշում այդ երգերի այդքան անթերի կատարում մէկ ուրիշի կողմից։

Զուլալեանն իր հազուագիւտ ձայնով ու բոլոր երգերի մէջ իր մեկնաբանութիւնների հնարամտութեամբ ցոյց տուեց, որ նուաճել է երաժշտութեան բարձունքները եւ երաժշտասէրներն իրենց ամենամեծ ուրախութիւններից մէկն ապրեցին Զուլալեանի երեւումով։

Նա հաւասարապէս կատարեալ է եղել կամերային երաժշտութեան մեկնաբանութեան եւ օփերային կերպարների մարմնաւորման մէջ։ Շատ ընդարձակ է եղել նրա երգացանկը։ Հաւասար զօրութեամբ ու արտայայտչականութեամբ երգել է Շուբերտ ու Շուման, Շտրաուսի վալսերն ու ամերիկեան ժամանակակից հայկական հարազատ երգերը, մի բան, որ խօսում է երգչուհու գեղագիտական լայն ըմբռնումների մասին։

Շուբերտի երգերի կատարման մասին «Ֆիլատելֆիա Բիւլըտեն»ը գրում է. «Ռոզ Զուլալեանը՝ նրբիրան հայուհին, ցուցադրեց արտակարգ ու ճկուն ձայն, բացառիկ պիանիսիմոներ, հարուստ ու գեղեցիկ հնչողութեան ձայնածաւալի թաւ հնչիւններում։ Շուբերտի լիտերում երգչուհին դրսեւորեց իր իրական կարողութիւնները ոչ միայն ձայնական տիրապետութեան մէջ, այլեւ բարձրաճաշակ յուզականութեան եւ ձայներանգների հարստութեան»։

Զուլալեանի կերտած օփերային կերպարներից առանձնայատուկ գնահատանքի են արժանացել նրա Սալամբոն, Գարմէնը, Ազուչինան։

«Խիստ շահեկան էր, գրում է «Պոստոն Ամերիկան» նրա Գարմէնի մասին,— Զուլալեանի կատարումը հերոսուհու դերերգում։ Զուլալեանը, որ մեծ սիրով յիշւում է իր ունեցած երգահանդէսներով, այստեղ էլ երեւան բերեց լաւագոյն արտիստական յատկանիշներ՝ իսկական գարմենեան ձայն, անբռնազբօս կեցւածք ու դիմախաղ, յստակ ֆրանսական առոգանութիւն, որպիսին երբեւէ լսել ենք օփերայում»։

Խարբերդցի հայուհին նաեւ իր հայրենական երգերի լաւագոյն թարգմանն էր։ Միացնելով բարձր կատարողական արուեստը ազգային ոճի ու ոգու կենդանի զգացողութեան հետ, նա շատ ու շատ անգամներ է հանդէս եկել հայկական շրջանակներում հայկական երգացանկով, ու շատ անգամ իր յայտագրերի մաս դարձրել հարազատ երգերը, մեծ նպաստ բերելով ազգապահպանման ու ազգային արուեստի ճանաչողութեանը օտար շրջանակներում։

1952 թուականի Յունուարին Համբարձում Պէրպէրեանի հեղինակային համերգի մասնակիցն է եղել Ռոզ Զուլալեանը՝ կատարելով արիաներ «Արեգնազան» օփերայից, ինչպէս եւ մի քանի երգեր։ Այս առթիւ ամերիկահայ մամուլը իրաւացիօրէն գրում է. «Ռոզը այն շնորհընկալներէն է, որ բնութեան իրեն ընծայած ձիրքին կը միացնէ հայերէն լեզուին ընտանութիւնը։ Երբ կ'երգէ ան՝ բառերն իմաստ ունին, այսինքն սիրտ ու հոգի ու իր արուեստագիտութիւնը գիտէ իւրացնել անոնց զգայնութիւնը։ Ահա թէ ինչո՛ւ այնքան հաղորդական ու վարակիչ կը դառնայ իր երգը»։

Խարբերդի ոսկեղէն դաշտի հունձքն էր Ռոզ Զուլալեանը՝ տարագրութեան գերանդիով Ամերիկայում հնձուած...

Նա իր 70 տարին բոլորեց 1965 թուականի Սեպտեմբերի 10ին։ Բազմաթիւ տարիների ընթացքին նա իր նուիրական ծառայութիւնն է բերել ազգային արուեստին։ Ազգային արուեստին կարող է ծառայութիւն մատուցել այն արուեստագէտը, որ իր մակարդակով յարաբերութեան եզր ունի համամարդկայինի հետ, որ արուեստի սրբազան օրէնքներն իր դաւանանքն է դարձրել, որին հաւատարիմ է մնում կեանքի ու գործունէութեան բոլոր ոլորտներում։

Եւ իրական արուեստագէտը, իր գործունէութեան անդաստանից հեռանալուց յետոյ էլ մնում է նրա հարազատը։ Երախտագիտութեան զգացումը դրդում է մեզ անդրադառնալ այդ արուեստագէտի ոչ միայն արուեստին՝ նրանից ըմպելու համար գեղարուեստական հաճոյքի նեկտարը, այլեւ վերյիշել այդ արուեստն ստեղծող մարդու կեանքը, կեանքի դրուագները, անթառամ պահելու նրա յիշատակը։ Երախտագիտութեամբ յիշուելու իրաւունք է շահել նաեւ Ռոզ Զուլալեանը։

Աշխարհի տարբեր ծագերում այժմ գործող շատ երիտասարդ շնորհաշատ հայուհիներին շնորհաւորելով, պատշաճը պէտք է մատուցել երախտաւորներին։

Թող փթթեն ու դալարեն սքանչելի շիւերը, հասակ առնեն ու նոր արմատներ ձգեն վերըստին բողբոջելու ու շիւակալելու համար՝ այդ է կեանքի օրէնքը, բայց չմոռնանք հաստաբիմն կաղնուն, որից են ոստակալել շիւերը եւ որից դեռեւս շատ կենսահիւթեր ունեն ստանալու, առաքելանալու իբրեւ ազգապահպանման մարտիրոսներ։

ՄԱՅԻՍ 1-ԵԱՆ ԲԱՑԻԿՆԵՐ

Երեւանի մեր խանդավառ ընկերուհին՝ Ռիմա Ներսէսեանը, Մայիս 1ի Աշխատաւորութեան ու Գարնան Տօնին առթիւ առանձին բացիկներով շնորհաւորած է «Ջահակիր»ի ընտանիքէն Վարդուհի Տատուրեանը, Սոնա Գազանճեանը, Ս. Պալաեանը, Ժագլին Պալաեանը, Ս. Շալճեանը, Հ. Ժամկոչեանը եւ Զ. Պալաեանը, ինչպէս նաեւ բոլոր աշխատողներն ու ընթերցողները։

Այս բացիկներէն առաջին երեքը կը ներկայացնեն՝ ընտիր խաւաքարտի մէջ շրջանակուած մետաքսեայ կերպասի էջ մը, որուն վրայ գունաւոր մետաքսաթելերով բանուած են լեռներ, ծառեր, տնակներ, ծաղիկներ, բնանկար։ Անոնք ձեռագործ ըլլալու ապահովութիւնն ունին։ Այնքան նուրբ շինուածք եւ ինքնատիպ գաղափար կը ներկայացնեն։

Բացիկներուն ներսը կը գտնենք հետեւեալ ոտանաւորները.—

Սոնա սիրելի, քնքուշ քոյրիկ,
Ձեռքս ձեռքիդ եմ մեկնում.
Նուիրում եմ քեզ մի ծաղիկ
Կեանքը Մայիս ցանկանում···

Սերդ սրտումդ Մայիս մնայ,
Ոլորտները դու չընկնես.
Նաիրան դալար բարտի մնայ,
Անմահութեան մէջ ընկնես···

Անուշ հողը մեր դաշտերի
Ժպտամանով է լցել.
Հայրենիքը մեր՝ արցունքի,
Խինդ, ծիծաղո՛վ է լցել..

* * *

Հեռո՛ւ երկիր, հեռո՛ւ աշխարհ,
Շատ հեռու է բաժանել···
Բայց հայկական սուրբ հաւատը
Սրտով մօտ է միշտ պահել···

* * *

«Մարդու համար աշխարհում միակ ապաւէնը հայրենիքն է. ես համոզուած եմ որ դուք ստեղծագործում էք յանուն հայրենիքի։ Պարզ պատկերացնում եմ, Դուք էլ էք տենչում Հայաստանը։ Հայրենիքից հեռու, պանդուխտ ու միշտ Նրա կարօտը ձեր սրտում, աշխատում էք, որ աշխարհով մէկ տարածուած պանդուխտ հայերը տուն վերադառնան։ Ես մարդկային ու բնական զգացմունքով եմ կապուած ձեզի եւ ձեր աշխատանքների հետ։ Անուշ կարօտով եմ պատկերացնում հայրենիքի սիրոյ խորութեանը եւ հեռու հեռու գտնուող Սփիւռքահայութեան կարօտը։ Պանդուխտ հայերին հազար ձայնով եմ կանչում արեւաշող ծաղկուն ու փթթուն Մայր Հայաստան հայրենի օջախը։

* * *

Թող այս Մայիսը իմ սրտի խորքից
Ձեզ հազար-հազար բարեւներ բերի,
Նուիրուած իմ քրոջական տենչից,
Ձեզ նոր կեանք ու վառ Գարուն բերի···

Մայիսը թող ձեզ Մայիս կեանք բերի,
Հայոց լեռներից անուշ զով բերի.
Թող ամեն Մայիս ծիծաղ խինդ բերի,
Մայր Հայաստանից ողջոյններ բերի···

Տես որքան, որքան գեղեցիկ են
Մեր լեռները հայոց աշխարհի.
Կ'ուզեի դուք էլ նրանց գիրկն ելնէք
Եւ շնչէք օդը Մայր Հայաստանի···

* * *

Գերութեան մէջ լացող իմ հայրենակիցներ
Բաւակա՛ն է անարգ լծի տակ մնաք···
Փշրեցէ՛ք կապանքները դուք ազատութեան
Ընդունէք ձեռքը մեր եղբայրութեան···

Ինչ էլ որ լինի հայրենիքը մեր
Յաւերժ պիտի մնայ, յաւերժութեան մէջ,
Հզօր ու ազատ նա յաւէտ կանգուն
Գրկաբաց կ'ընդունի ձեզ հայրենիքը մեր···։

* * *

Շնորհաւորում եմ ձեզ Մայիս 1ի աշխատաւորութեան տօնը եւ մաղթում ձեզի համերաշխութիւն, կազմակերպուած ու գործունեայ աշխատանք, քաջառողջութիւն եւ երկար կեանք։

ՌԻՄԱ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

1 Մայիսի 1966 թ.
Երեւան

ՀԱՅ ԿԱՆԱՆՑ ԱՌԱՋԻՆ ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆԸ

(Շարունակութիւն Գ. էջէն)

Ժամանակի թելադրանքով «Կիթառ»ի խմբագրուհին հանդէս է եկել ծածկանունով՝ Է.Կ.Տ.Հայկուհի։ Այս մասին բանասէր Հրանդ Ասատուրը 1906 թուականին, «Ծաղիկ» հանդէսում գրում է. «Օրիորդ Էլպիս Կեսարացեանը իբր խմբագրուհի կը ստորագրէր Է.Կ.Տ.Հայկուհի։ Կ'երեւայ թէ ժամանակին համար իր ձեռնարկը անսովոր կը նկատէր, հետեւաբար օրիորդը չէր համարձակեր իր բուն անունով հրապարակ ելնել։

«Կիթառ»ի առաջին համարում միայն խմբագրուհին է մի քանի յօդուածներ գրել ու հրատարակել։ Այդ յօդուածներում խմբագրուհին զանգատւում է, որ անհրաժեշտ օժանդակութիւն եւ օգնութիւն չի ստանում։ Նա իրաւունք ունէր բողոքելու։ Նոյնիսկ Եւրոպայում կրթութիւն եւ դաստիարակութիւն ստացած մարդիկ, որոնք իրենց մտածելակերպով լայն աշխարհայեացքի տէր էին, ինչպէս «Արեւմուտք»ի խմբագիր Ստեփան Ոսկանը, խորհուրդ էին տալիս խմբագրուհուն «քաշուել հրապարակից» եւ դադարեցնել իր «կնոջական հանդէսը»։

Մինչդեռ Յարութիւն Սվաճեանն իր «Մեղու» հանդէսում ողջունում է կանանց առաջին պարբերականի լոյս ընծայումը եւ կոչ անում բաժանորդագրուել այդ հանդէսին։ «Մասիս»ը նոյնպէս ջերմագին խօսքեր է գրում հանդէսի հրատարակման առթիւ։

Ձնայած ժամանակակից թերթերի մեծ մասը ջերմ ընդունելութիւն ցոյց տուեցին «Կիթառ»ին, բայց եւ այնպէս ամսագիրն իր 7րդ համարից յետոյ, 1863 թուականի Մայիսից լոյս չտեսաւ։ Պատճառը՝ նիւթական ու բարոյական միջոցների բացակայութիւնն էր։

Ամսագրի խմբագիրը, լինելով ժուռնալիստ, շարունակում է իր գրական-հրապարակախօսական գործունէութիւնը։ Նա աշխատակցում է «Մասիս» լրագրին, իսկ հետագայում գրում է մի աշխատութիւն՝ «Նամականի առ ընթերցասէր հայուհիս» վերնագրով։ Այս գրքոյկում Կեսարացեանը շօշափել է երեխաների դաստիարակութեան, կանանց իրաւունքների եւ նրանց գործունէութեան հետ կապուած մի շարք հարցեր։

Ձնայած «Կիթառ» հանդէսի կարճատեւ գոյութեանը, այն հայ ընթերցասէր կանանց վրայ նշանակելի ազդեցութիւն է թողել։ Իրենց անդրանիկ հանդէսի շնորհիւ հայ կանայք նախ հնարաւորութիւն են ստացել մուտք գործել գրական ասպարէզ, իսկ հետագայում՝ արդէն աշխուժօրէն հետաքրքրուել աղջիկների կրթութեան, մանուկների դաստիարակութեան, կանանց իրաւունքների պաշտպանութեան հարցերով։ Հատ ու կենտ հայ կանայք հետզհետէ նուաճել են դպրոցական, գրական-հասարակական ամբիոններում երեւալու իրաւունքը։

Այս բոլորը, ի հարկէ, պայմանաւորուած չէր միայն «Կիթառ»ի հրապարակ գալով, բայց եւ այնպէս ամսագիրը որոշ չափով նպաստել է, որ կանայք հաւաքագրեն իրենց ուժերը եւ հանդէս գան գիտական-հասարակական եւ իրենց իրաւունքների պաշտպանութեան հարցերով։ Ժամանակագրական կարգով երկրորդ խմբագրուհին Սրբուհի Երիցեանն է, որը 1874 թուականին Թիֆլիսում հրատարակել է «Տոմար ընտանեկան» վերնագրով օրացոյցը։

ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

(ՈՂԲ. ՈՒՍՈՒՑԻՉ ԱՐԱՐԱՏ ՔՐԻՍԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ)

Կիրակի, 1 Մայիս 1966, կ.ա., Հէլիոպոլսոյ Ամենայն Սրբոց Ազգ. Գերեզմանատան մատուռին մէջ մատուցուեցաւ Անմահ Ս. Պատարագ՝ Ս. Զատկի Մեռելոցին առթիւ։ Կատարուեցաւ, ուրիշներու կարգին, Հոգեհանգիստ Ողբ. ուսուցիչ Արարատ Քրիսեանի, անոր մահուան առաջին տարելիցին առթիւ։ Ներկայ էին Ազգ. Իշխանութեան անդամներ, Հոգաբարձութեան եւ Ծնողաց Միութեան ներկայացուցիչներ, հանգուցեալին հարազատները, ուսուցիչներ, հին ու նոր սաներ, բարեկամներ եւ հոծ բազմութիւն։ Գերեզմանօրհնէքը կատարեց Առաջնորդ Ս. Հայրը։ Ուղերձ մը կարդաց՝ ողբացեալի աշակերտներէն Նուրհան Տէմիրճեան։

Յաջորդ Կիրակի, 8 Մայիս 1966, կ.ե. ժամը 6.30էն սկսեալ, տեղի ունեցաւ դաշտահանդէս մը՝ Գալուստեան Ազգ. Վարժարանի շրջափակին մէջ, կազմակերպութեամբ նոյն վարժարանին «Ծնողք-Ուսուցիչ Միութեան»։ (Չկրցանք բացատրութիւն գտնել թէ ընդհ. ժողովով՝ երեք տարիէ ի վեր հաստատուած «Ծնողաց Միութիւն» անունը ի՞նչպէս մէկէն, առանց ընդհ. ժողովի, դարձած է «Ծնողք-Ուսուցիչ Միութիւն»։)

Հանդէսին կը նախագահէր Տ. Մամբրէ Ս. Արքեպս. Սիրունեան։ Ներկայ էին Ազգ. Իշխանութեան անդամներ, Գալուստեան Վրժ.ի Տնօրէնուհի Տիկ. Ի. Տատրեան (որ վերադարձած էր դէպի Երեւան իր երեքշաբթեայ համբորդութենէն), հոգաբարձուներ, ուսուցիչներ, ծնողներ, նախկին սաներ եւ աշակերտութիւն։

Տեղի ունեցաւ տողանցք (մանչերու) եւ բարեւաւորք՝ դրօշակի։ Խօսեցաւ Տիկ. Ի. Տատրեան, տալով ընդհ. տեղեկութիւններ եւ շեշտելով յատկապէս, որ այս դաշտահանդէսը տեղի կ'ունենայ մարմնակրթանքի ողբ. ուսուցիչ Ա. Քրիսեանի յիշատակը յարգելու համար։ Մէկ վայրկեանի յոտնկայս լռութենէն ետք՝ տեղի ունեցաւ պասքէթ-պոլի մրցում մը՝ ԱՐԱՐԱՏ ՔՐԻՍԵԱՆ ԲԱԺԱԿին շուրջ՝ ընդմէջ շրջանաւարտներու եւ բարձրագոյն կարգերու աշակերտներուն, իրաւարարութեամբ պպ. Պերճ Քիւփէլեանի եւ Գաբրիէլ Արապեանի։ Արդիւնքը եղաւ 48—24 ի նպաստ շրջանաւարտներու, որոնք տիրացան բաժակին։ Բոլոր խաղացողները ստացան քաջալերական մետալներ։ Յիշատակի մետալ ստացաւ Պր. Լեւոն Տէր Յակոբեան, որ սիրայօժարօրէն կը մարզէ վարժարանի բարձրագոյն կարգի աշակերտները։ 25 աշակերտուհիներ (Բարձր. կարգերէն) հանդիսատեսներու առջեւ կատարեցին տողանցք՝ հագած իրենց իսկ կարած շրջազգեստները։ Ասիկա խիստ տպաւորիչ եւ հաճելի երեւոյթ մըն էր։ Ա. մրցանակը տրուեցաւ Օր. Մ. Բեմպէճեանին, իսկ մնացեալ բոլորը ստացան քաջալերական նուէրներ։ Կարի դասատուն էր Տիկին Սիրանոյշ Կարինեան, որուն կը պարտինք այս յատկանշական ցուցադրութիւնը։

Ս. Հայրը, ողբացեալի այրին՝ Տիկ. Գեղանոյշ եւ զաւակը՝ Տոքթ. Շաւարշ Քրիսեան եւ հիւրերը հրաւիրուեցան կատարելու բացումը նորայարդար մարզարանի, որ մկրտուած է «ԱՐԱՐԱՏ ՔՐԻՍԵԱՆ» անունով։ Ս. Հայրը կտրեց ժապաւէնը եւ մենք առաջին անգամ ճակատը՝ տեսանք ողբ. դաստիարակին մեծադիր նկարը կախուած պատէն, սեղանի մը վրայ՝ անոր մարզական իրեղէնները ցուցադրուած (յուզիչ էր տեսնել՝ կափկափիչը)։ Այցելուները դիտեցին հաստատուած մարզական գործիքները եւ գնահատանքի խօսքեր եղան։ Շնորհաւորանքներ ստացան ողբացեալին հարազատները։

Ապա տեղի ունեցաւ պասքէթ-պոլի բ. մրցում մը՝ ընդմէջ վեթերաններու (ծնողներ) եւ աշակերտներու։ Արդիւնքը 33—27՝ ի նպաստ վեթերաններու։ Ինքնատիպ էր ասիկա։

Տիկնանց Յանձնախումբը մեծ հոգածութեամբ նախատեսած էր ժողովուրդին կարիքները՝ սննդական եւ զովացուցիչներու տեսակէտէն (ազնուաբար տրամադրուած բարեսէր ազգայիններէ)։ Գիները խիստ մատչելի էին եւ հասոյթը յատկացուած էր Ծնողք—Ուսուցիչ Միութեան։ Կատարուեցաւ նաեւ վիճակահանութիւն՝ արժէքաւոր նուէրներով։

Տեղի ունեցան նաեւ զանազան զուարճալի խաղեր (պարկարշաւ, արգելարշաւ, օդապարիկներու պատերազմ, օշարակարշաւ, կապանքներով արշաւ, եւայլն.)։

Վերջաւորութեան ներկայացուեցաւ զուարթ ժապաւէն մը՝ Փրակայի 1965ի Սփարթաքիատը։

Բաւական ուշ էր, երբ ժողովուրդը հեռացաւ դաշտավայրէն՝ հանդէսէն տանելով լաւագոյն տպաւորութիւններ եւ յիշատակը անզուգական դաստիարակ-մարզիչ Արարատ Քրիսեանի։

Կը շնորհաւորենք Ծնողք-Ուսուցիչ Միութեան Վարչութիւնը իր այս առաջին, ինքնատիպ եւ յաջող ձեռնարկին համար, որուն յաջորդները վստահ ենք որ աւելի կատարելագործուած պիտի ըլլան։

Կը մաղթենք որ նոյն նախանձախնդրութեամբ մօտեցուի նաեւ ողբացեալի շիրիմը կառուցելու գործին։

ԱՅՍ ԱՅՆ ՃԱՄԲԱՆ Է...

Այս այն ճամբան է ուրկէ
Մանկութիւնն իմ կը բուրէ
Այնքան անմեղ ու մեղմիկ
Ձերք զարնան վարդ մը զողտրիկ։

Այս այն ճամբան է ուրկէ
Պատանութիւնս իմ կ'երգէ
Այնքա՜ն ուրախ ու կայտառ
Ձերք արեւը ամռան վառ։

Այս այն ճամբան է ուրկէ
Ջահել սիրտս կը վազէ
Ուր ամէն քար ամէն ծառ
Մէկ մէկ կ'երգեն ինծի համար։

Այս այն ճամբան է ուրկէ
Ծերութիւնն իմ պիտ' քալէ
Այնքան խաղա՜ղ ու հաստատ
Որքան ճամբան այս զուարթ...

1963 ՎԱՀԱՆ ՉԷՉԷՆԵԱՆ

«ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԴԷՊՔ»Ի ՄԸ ՇՈՒՐՋ

Ուրախութեամբ կարդացինք «Պատմական դէպքի մը և երգի մը վերյիշումը» յօդուածը — ստորագրուած Տոքթ. Եդ. Ճիզմէճեանէ — «Արեւ»ի 12 Մայիս 1966ի թիւին մէջ։ Այնտեղ կը խօսուի յատկապէս ԺԹ. դարու հայ յեղափոխական շարժման և մասնաւորաբար Գում—Գափուի 1890 Յուլիս 27ի հայոց մեծ ցոյցին մասին, ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՀՆՉԱԿԵԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ։ Կը յիշուին անունները Յարութիւն Ջիհանկիւլեան, Համբարձում Պօյաճեան (Սասունի հերոս Մուրատ) և եղբօրը՝ Մորուք Ժիրայր ՀՆՉԱԿԵԱՆ գործիչ—ղեկավարներու։ Կը տրուին մանրամասնութիւններ ցոյցի կազմակերպումին, ընթացքին և հետեւանքին մասին։

Անշուշտ գնահատելի է յօդուածագրին արարքը՝ մեր պատմութեան դառնանոյշ դէպքերը վերյիշելու և վերակենդանացնելու մտքով։ Ասկէ տարբեր չէր կրնար ըլլալ անոր (յօդուածագրին) ոգին և նպատակը։

Սակայն, զարմանքով նկատեցինք տողընդմէջ արձանագրուած ժխտական կեցուածք մը՝ յօդուածագրէն հայ յեղափոխական շարժմանց հանդէպ։ Ասիկա իր իրաւունքին և ազատութեան սահմանին մէջ պիտի իյնար՝ երբ գրուածը պատմագիտական խոր ուսումնասիրութիւն մը ըլլար և ոչ թէ յուշագրութիւն։ Եւ ատիկա թուականներու տարբերութիւններով (հին ու նոր տոմարի) և անուններու շփոթութեամբ (Աշըգեան Պատրիարքը վերածելով Իզմիրլեանի)։

Ա՛լ աւելի զարմանալի ու ցաւալի թուեցաւ մեզի յօդուածագրին գիտակցական յապաւումը ՀՆՉԱԿԵԱՆ անունին և պատկանելութիւնը ՀՆՉԱԿԵԱՆ վերոյիշեալ հերոսներուն, որոնք արժանացած են հայոց պատմութեան ու բոլոր հայորդիներու սրտի Պանթէոնին մաս կազմելու։

Արդեօք մասնաւոր հակակրութի՞ւն մը կայ ՀՆՉԱԿԵԱՆ անունին հանդէպ, երբ կ'ընդունուի այն ցոյցին կարեւորութիւնը և զայն կազմակերպող ու վարող անձնուրացներուն մեծութիւնը։

Եթէ յարգելի յօդուածագիրը անտեղեակ էր այդ դէպքերուն և դէպքին ՀԱՆԳԱՄԱՆՔԻՆ, գէթ կրնար օգտուիլ «Ջահակիր»ի թարմ հրատարակութիւններէն, որոնք երեւցան այս ամիսներուն։ Մեծն Մուրատի մասին, ապա Եօզկաթի, Կեսարիոյ և այլ կախաղաններու վրայ գրուած է 21 Ապրիլ 1966ի թիւին մէջ (առանց յիշելու նախորդ տարիներուն հրատարակուածները)։ Իսկ Մորուք Ժիրայրի պանծալի անձնաւորութեան շուրջ տպուած է չորս յօդուած, 1966 Մարտ 31ին և Ապրիլ 7,14 և 21ին։

Վերը ըսինք «գիտակցական յապաւում»։ Բայց կ'ուզենք անյիշաչար ըլլալ և այս զանցառումը նկատել պարզ պատահականութիւն, որ կրնար ընթերցողի սրտին մէջ դառնութիւն ստեղծել և որ այժմ, յօդուածագրին ու զայն հրատարակող թերթին ալ անդրադարձովը՝ ոչ մէկ կերպով պիտի նսեմացնէ մաքրամաքուր յիշատակը մեր անմահ նահատակ-հերոս ղեկավարներուն, ինչպէս և յիշատակը արիութեան ու յանդգնութեան գեղեցիկ պոռթկումին, որ եղաւ Գում—Գափուի ՊԱՏՄԱԿԱՆ ցոյցը, բոլորի որակումով։

ԽՈՐԷՆ ԻՍԿԷՆԵԱՆ

ՋԱՀԱԿԻՐ.— Վերը ակնարկուած պատմական շփոթութիւններն ու անճշդութիւնները ընթերցողներու մօտ սրբագրելու մտօք, յաջորդ թիւի մը մէջ պիտի տանք Գում—Գափուի ցոյցին ամբողջական նկարագրութիւնը՝ առնելով զայն «Պատմութիւն Ս.Դ. Հնչակեան Կուսակցութեան» երկհատոր գիրքէն։

ԱՐԱԲ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ՄՇԱԿՈՅԹԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

(Շարունակութիւն Ա. էջէն)

թիւններէն չէ, որ ծանօթ էին արաբական Արեւելքին։ Անոնք երկա՜ր ատեն ապրեցան արաբական երկիրներուն մէջ, յարգանքով ու համակրութեամբ քննեցին անոնց ժողովուրդներուն կեանքը, ժողովուրդներ, որոնք մեծ մասամբ եւրոպացի ու Թուրք ներխուժողներու ճնշման տակ կ'ապրէին։ Արաբական երկիրներու ժողովուրդներուն հանդէպ այս եղբայրական վշտակցութիւնը, անոնց բարձր մշակոյթին հանդէպ հասկացողութիւնը այդ ժամանակաշրջանի լաւագոյն մտածողներուն ու ամենէն յառաջադէմ մարդոց յատկանիշները եղած էին։ Նշանաւոր գրական քննադատ Դոպրոլիւբով, օրինակի համար, կը ծաղրէր եւրոպացի յետադիմական պատմաբանները, որոնք կը հաւաստիացնէին՝ թէ «մտաւոր ճնշում» մը կը տիրէր արաբական Արեւելքին մէջ և թէ իսլամականութիւնը, որպէս կրօն, քրիստոնէութենէն նուազ արժէքաւոր է (և այս «միտք»երը արդէն շատ լաւ կը յարմարէին եւրոպացի գաղութարարներու գործին)։ Դոպրոլիւբովի՝ Մուհամմետի մասին գրած յօդուածը, որ արաբական պատմութեան մեծ կարեւորութիւնը ցոյց կու տար, խոր յարգանք կը ցուցաբերէ իսլամութեան հիմնադիրին անձին հանդէպ։ Յօդուածագիրը խստիւ կը դատապարտէ արեւմտեան գիտնականները, որոնք կ'ուզէին որպէս խաբեբայ ու փառասէր ներկայացնել Մուհամմետը։

Ուրիշ ռուս գրող ու հրապարակագիր մը, Չերնիշեւսքի, զայրոյթով կը ձաղկէր Կաթողիկէ Եկեղեցին, որ կործանած էր սպանական-արաբական հոյակապ մշակոյթը։ «Այդ Եկեղեցին ու անոր կոյր պաշտպանները նպաստեցին Մաւրացիները Սպանիայէն վտարելու անիմաստ, անարդար ու վայրագ գործին» (Սպանիոյ արաբները Մաւրացի կը կոչուէին),— կը գրէր Չերնիշեւսքի, որուն մէկ ուրիշ յօդուածէն ալ յայտ կու գայ, որ ան քաջածանօթ էր արաբական գրականութեան, ներառեալ նախամահմետական գրականութիւնը։ Զարմանալի չէ ասիկա, քանի որ ռուս արաբագէտ և Գուրանի լաւագոյն ռուսերէնի թարգմանիչ (մինչեւ վերջին ժամանակները) Սապլուքովի աշակերտը եղած էր։ Արդարեւ, բոլոր նախորդ ու բազմաթիւ թարգմանութիւնները եւրոպական լեզուներէ կատարուած էին. Սապլուքով առաջինը եղաւ, որ ուղղակի արաբերէն բնագիրէն թարգմանեց Գուրանը և այդ դժուարին գործին մէջ մեծ հաւատարմութիւն ու մեծ վարպետութիւն ցուցաբերեց։

ԺԹ. դարու վերջերուն, արեւելագէտ Կրիմսքի արաբական մշակոյթի քաջածանօթ մարդոցմէ մէկը եղաւ։ Ան գրեց արաբական գրականութեան պատմութիւն մը, արաբ բանաստեղծներու գործեր թարգմանեց և նոյնիսկ բանաստեղծական նմանութիւններ գրեց։ Լիբանան ապրելով, Կրիմսքի արաբերէն զանազան բարբառներու իր ծանօթութեամբ զարմանք կը պատճառէր շուրջիններուն։ Անգերազանց կը նկատուի Սուֆիզմի պատմութեան մասին անոր աշխատասիրութիւնը։

Մեծ թիւով ռուս արուեստագէտներ ալ այցելած են արաբական Արեւելք։ ԺԹ. դարու սկիզբէն, Մաքսիմ Վորոպիեւ տպաւորիչ նկարներ տուաւ Երուսաղէմէն, Փաւել Պրիուլով՝ Ալճերիոյ ու Սահարայի բնանկարները ստեղծեց։ Գահիրէի ժխորալի ու բազմերանգ փողոցները նկարած են հայ Յովհաննէս Այվազովսքի և Կոնստանդին ու Նիքոլայ Մակովսքի։ Ռուսիոյ լաւագոյն թանգարանները կը զարդարեն Լանսըրէյի արձանները, որոնք Սահարայի Պետուինները կը ներկայացնեն։ Եգիպտոսի ու Պաղեստինի մէջ Պոլենովի ստեղծած բնանկարներն ու դիմանկարները ո՛չ միայն այս արաբական երկիրներուն բնութիւնը ու մարդոց ֆիզիքական երեւոյթը հաւատարմօրէն կը ներկայացնեն, այլեւ անոնց ոգին, ազգային նկարագիրը և մշակոյթին մասնայատկութիւնները ի յայտ կը բերեն։ Ինչ կը վերաբերի Մարտիրոս Սարեանի 20րդ դարուն պատրաստած եգիպտական հրաշալի պաստառներուն, անոնք իրաւացիօրէն կը նկատուին նկարչական գլուխ-գործոցներ։

Այն ինչ որ վերը լսուեցաւ, կը բաւէ ցոյց տալու համար, թէ արաբներու մշակոյթին հանդէպ Ռուսիոյ մէջ ցուցաբերուած շահագրգռութիւնը բազմազան ու խոր եղած է։

Ս. Խ.

ԲԱԳԱՐԱՏ ՍԵՅՐԱՆԵԱՆ

Գահիրէի մէջ՝ ել Հիլալ հրատարակչական տան տպագրած «Սովետական Հանդէս» պարբերականին մէջ կը կարդանք որ Բագարատ Սեյրանեան աւարտած է ուսումնասիրութիւնը, որ կը կրէ «Եգիպտացի ժողովուրդին Ազգ. Ազատագրական պայքարները 1945էն 1952» տիտղոսը։ Սեյրանեան այժմ կ'աշխատակցի պատրաստութեանը «Արդի Արաբական Միացեալ Հանրապետութիւնը» ստուար հատորի խմբագրումին, որ մաս կը կազմէ «Արդի Արաբական Երկիրները» շարքին։ Այս շարքէն է նաեւ, նոյն անձերու կողմէ խմբագրուած «Արդի Եմէնի Պատմութիւնը՝ 1918-1955»։ Սեյրանեան յայտարարած է, որ ներկայիս կ'աշխատի նաեւ «Եգիպտոսը Բ. Աշխարհամարտի տարիներուն» կարեւոր ուսումնասիրութեան վրայ, որ կ'ընդգրկէ 1939-1965 ժամանակաշրջանը։

ՋԱՀԱԿԻՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

19 ՄԱՅԻՍ 1966

ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ ԱՆՊԱՅՄԱՆ ԿԸ ՎԱՐՁԱՏՐՈՒԻ···

(Շարունակութիւն Բ. էջէն)

ղովրդականութիւնը. և անոր համապատասխան էր իր երգեցողութիւնը՝ նախ Ֆ. Տիւրանթէէն խնդագեղ «Տանցա՛, տանցա՛, ֆանչուլլա» և Ռ. Շումանէն «Գնոչ մը սէրը», ապա՝ Ֆ. Շուպերթի «Ձմեռնային ճանապարհորդութիւնը» և Ժ. Պիզէի մէկ սերենատը («Բա՛ց քո սիրտ»ը):

Այստեղ՝ Հացունիի մեծագոյն յաջողութիւնը եղաւ ժուժկալութիւնը և համաչափութեան պահպանումը: Մշակուած է երգչուհին, որովհետեւ գիտէ զուսպ ըլլալ և քաղցրօրէն զգայուն, քընքուշօրէն պերճ՝ երգին ներքին յատկանիշներուն հանդէպ:

Գարանֆիլեան վերերգեց Տիգրան Չուխաճեանի «Գարուն»ով և Սպենդիարեանի «Ա՛յ Վարդ»ով: Հեռու է մեզմէ բաղդատութեան որեւէ փորձ մեր մեծ երգիչներու կատարումին հետ, բայց Գարանֆիլեան կրցաւ, ընդհանրական (ընկալեալ) մեկնաբանութիւնը կատարելով մէկտեղ՝ ենթակայական գիծ մըն ալ յաւելուլ կտորներուն վրայ: Գարանֆիլեանի ձայնը, ինչպէս օտար լեզուով երգերուն՝ նոյնպէս և հայերէն այս կտորներուն մէջ, դուրս եկաւ իր բնական (մեզի ծանօթ) համեմատական ծաւալով: Ճի՛շդ է որ չենք յագենար անոր կալուածին ծիրէն, բայց այստեղ մենք վայելեցինք արդար և խղճամիտ մեկնաբանում մը, որուն կրնայ ազգային հուրի գիծ մը աւելնալ՝ եթէ արուեստագէտը քանի մը շաբաթ ապրի Սաշտոցի նահանգին մէջ:

Օր. Հացունին թրթռացուց իր հակակշռուած ձայնը Ա. Այվազեանի «Արաքս Գետ»ը և Եդ. Յակոբեանի «Սիրոյ երազով» երգերով:

Դադարին, հանդիսականներէն մաս մը, դուրսը դահլիճներուն մէջ, բարձրաձայն կ'արտայայտուէր և կը վիճէր երկու երիտասարդ արուեստագէտներուն հրապարակային այս խիստ յանդուգն ձեռնարկին մասին՝ անոր առաջին ունկնդրուած բաժինին շուրջ տալով իր հիացիկ վկայութիւնը: Յաջողած էին արուեստագէտները:

Հանդէսին Բ. մասը սկսաւ Վ. Մոցարթի «Տոն Ճովանի» օփերայէն զուգերգով մը, զուարթ և թեթեւահամ, շնորհալի ու խնդագին:

Հացունիի կատարումներուն ամենէն յատկանշականը եղաւ, կը խորհիմ, Փուչչինիի երկու կտորները — «Ճանի Սքիքի» և «Պոհեմ» օփերաներէն: Ձայնային ի վայր աստիճաններէն մինչեւ միջինը՝ Հացունիին ճարտարութիւնը, կարողութիւնը և կարծեմ ինքնավստահութիւնը նշանակելի էին: Սակայն բարձր աստիճաններու վրայ՝ արձակումի անոր ազատութիւնը չէր գտներ վերակոչումի իր համեմատական ելքը կամ հաւաքումի իրացումը:

«Տոն Փասքուալէ» օփերայէն (Տոնիձեթթի) հատուած մը Գարանֆիլեանէ. ասոր յաջորդեց Արմէն Տիգրանեանի «Անուշ» օփերայէն (Յ. Թումանեանի) «Մոսիի արիա»ն: Ուրախալի է որ մեր սիրելի Միքայէլը այստեղ կրցաւ հայրենի երգիչներու (Մ. Երկաթ և Ն. Յովհաննէսեան) համը բաւարար չափով բերել մեզի: Խոշոր յայտագիր մը սպառելէն ետք, առապար բնոյթով հատուածի մը կատարումը, այսպէս ճշգրիտ ու հաւատարիմ կերպով, շնորհաւորելի ըլլալէն աւելի բան մըն է:

Հայ. Գեղ. Միութեան ատենապետ պ. Վ. Տեփոյեան բեմ եկաւ շնորհակալիքի խօսքերով՝ Տիկին Ճէյլան Ռաթլի, որուն սաներն էին երիտասարդ այս արուեստագէտները: Շնորհակալութիւն յայտնեց նաեւ ընկերակցուհի Տիկ. Շ. Իփէքեանին և Մօ. Ե. Յակոբեանին:

Յայտագիրը աւարտեցաւ փոխերգով մը՝ Վերտիի «Թրավիաթա»էն: Այստեղ՝ Հացունի և Գարանֆիլեան անգամ մը եւս ապացուցին, որ քրտնաթոր աշխատանք թափած են պարկեշտ ու վաւերական կատարումի կարողութեան հասնելու համար: Բնութեան ընծայած օժտումին կից, ներգոյ տաղանդին հետ, կամքի ոյժը և արուեստի կիրքը՝ վստահաբար պիտի հասցնեն մեր երիտասարդ արուեստագէտները դէպի այն բարձունքը, որուն կը ձգտին իրաւացիօրէն:

Բեմին վրայ՝ Տիկին Ռաթլի երկու քովերը՝ խոնարհութիւններով շնորհակալութիւն յայտնող արուեստագէտներուն ուղղուած գրեթէ անվերջանալի ծափահարութիւններէն ետք, ժողովուրդը կը ձգէր սրահը՝ գնահատանքի և հիացումի անվերապահ արտայայտութիւններով և յստակօրէն տեսնելով փայլուն այն ապագան, որուն պիտի հասնին անխոնջ այս շնորհալիները:

Հ. Ժ.

«ՋԱՀԱԿԻՐ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Պր. Հրաչը Մարգարեան (Աղեքս.) մէկ տարուան «Ջահակիր» կը նուիրէ իր աներհօր Պր. Աբրահամ Սվաճիպաշեանի (Ամերիկա):

«ՋԱՀԱԿԻՐ»ԻՆ

Առ ի գնահատութիւն թերթիս ազգային-ընկերային ուղղութեան, Պր. Կարապետ Մալխասեան (Աղեքս.) կը նուիրէ 100 ե.գ.:

Պր. Ժոզէֆ Քէշիշեանի ընդ Օր. Սիլվա Աճէմեանի բարեբաստիկ ամուսնութեան առթիւ, վասն շնորհաւորութեան Պր. Պետրոս Տընկճեան կը նուիրէ 100 ե.գ.:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՍՐԱՀԻՆ

Տէր և Տիկին Գրիգոր Չէչճէնեան իրենց թոռնիկին՝ Ծոնիկի մկրտութեան առթիւ կը նուիրեն 500 ե.գ.:

Տէր և Տիկին Վահան Չէչճէնեան իրենց սանիկին՝ Ծոնիկի մկրտութեան առթիւ կը նուիրեն 200 ե.գ.:

Տէր և Տիկին Գաբրիէլ Չէչճէնեան իրենց զաւկին՝ Ծոնիկի մկրտութեան առթիւ կը նուիրեն 200 ե.գ.:

Օր. Անահիտ Պչագճեանի ընդ Պր. Յակոբ Սերայտարեանի բարեբաստիկ ամուսնութեան առթիւ, վասն շնորհաւորութեան կընուիրեն.
Տէր և Տիկ. Սարգիս Գալաճեան
Տէր և Տիկ. Նուպար Գալաճեան
Տէր և Տիկ. Զաւէն Գալաճեան
100ական ե.գ.:

ՃԱՀԱԿԻՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ · ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

چاهاكير
جريدة أسبوعية
ص.ب ٢١١١ بالقاهرة "ج.ع.م." - ت ٩١٥٠١٣
صاحبة الامتياز : السيدة عايدة سيروبيان (بالايان)

TCHAHAKIR
HEBDOMADAIRE ARMENIEN
B.P. 2111 Le Caire (R.A.U.) · Tél. 915013
Adresse Télégraphique: TCHAHAKIR, Cairo
Rédacteur en chef: SARKIS BALAYAN

Արտօնատէր — ԱՅՏԱ ՍԵՐՈՎԲԵԱՆ
Սեփականատէր խմբագիր — ՍԱՐԳԻՍ ՊԱԼԱՅԵԱՆ

Հիմնուած 1948ին

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ ԹԻՒ 131 — ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 26 ՄԱՅԻՍ 1966 | ՀԱՏԸ ԶԵՐՈՒՔԷ 2,5 Եգ. Դհկ. կամ 25 Լիբ. Դհկ. | عدد رقم ١٣١ — الخميس ٢٦ مايو ١٩٦٦

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ՈՒԺԻ ՀՆԳԱՄԵԱՅ ԾՐԱԳԻՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ելեկտրականացման խնդիրը լուծուած է խորհրդային Հայաստանի մէջ: Անցեալ տարուան սկիզբներուն ելեկտրականութեամբ չլուսաւորուած բնակավայր մը անգամ չէր մնացած արդէն, բայց ելեկտրակայաններու կառուցումը կը շարունակուի: Արդարեւ, նոր հնգամեակի (1966—1970) ընթացքին կառուցուող ու կառուցուելիք նոր գործարաններն ու ֆապրիքները, ոռոգուած հողերու վրայ ստեղծուող երկրագործական պետական խոշոր տնտեսութիւնները (սովխոզները) մեծ քանակութեամբ ելեկտրական ոյժ պիտի պահանջեն: Այս պահուս նոր ելեկտրակայան մը կը կառուցուի քաղաքամայր Երեւանի մէջ: Ահա թէ այս մասին ինչ կը գրէ Նովոսթի Մամուլի Գործակալութեան Երեւանի թղթակիցը.

— Երեւանի այս արուարձանը այցելելու առիթը ունեցած էի քանի մը տարի առաջ: Անմշակ, ամայի հող մըն էր այն ատեն։ Բայց այսօր հայկական մայրաքաղաքին մէկ արդիւնաբերական շրջանը դարձած է: Մէջտեղ եկած է ամբողջ աւան մը, որուն վրայ կ'երկարին նոր ելեկտրակայանի մը հսկայ շէնքերը: Կայանը արդէն սկսած է ելեկտրական հոսանք տալ քաղաքներու ու գիւղերու եւ շոգի հայթայթել արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններու։ Կայանին արտադրական կարողութիւնը արդէն 250.000 քիլովաթի հասած է, բայց կառուցումը կը շարունակուի։

Ելեկտրական ուժի վերջին զանգուածին տեղադրումը սկսած է, — կ'ըսէ գլխաւոր ճարտարագէտ Առոս Վարդանեան,— առաջին կաթսան տեղադրուած է: Թուրպօ-ժեներաթօրին տեղադրումը շուտով կը սկսի։ Երեւանի այս ջերմային ելեկտրակայանը Հայաստանի կարեւոր կայանը պիտի ըլլայ եւ արտադրական կարողութիւնը 550.000 քիլովաթի պիտի հասնի: Կառուցումի գլխաւոր աշխատանքները այս տարի պիտի աւարտին։

Այս հինգ տարիներու ընթացքին, շատ նորութիւններ պիտի տեսնուին Հայաստանի ելեկտրական ուժի քարտէսին վրայ։ Ուրիշ ջերմային ելեկտրակայան մը պիտի սկսի գործել նորածին քաղաք Հրազդանի մէջ։ Մինչ երկրին Հարաւը, Զանգեզուրի բարձրադիր լեռներուն մէջ, պիտի սկսի գործել Տաթեւի հզօր ջրելեկտրակայանը: Ջրելեկտրակայաններու նոր շարք մը պիտի հաստատուի Դեբեդ գետին վրայ։ Իսկ հիւլէական ելեկտրակայանի մը կառուցման փլանը արդէն պատրաստ է:

Այսպէսով, 1970ի տարիները, Հանրապետութեան մէջ ելեկտրականութեան սպառումը կրկնապատկուած պիտի ըլլայ։ Մինչդեռ, իւրաքանչիւր բնակիչի հաշուով, Հայաստան իր ելեկտրական ուժի արտադրութեամբ արդէն կը գերազանցէ Ֆրանսայի, Իտալիոյ, Հոլանտայի ու Ճափոնի պէս բարձրօրէն զարգացած երկիրները:

ՔՈՍԻԿԻՆԻ ՄԵԿՆՈՒՄԷՆ ԵՏՔ

Սովետ. Սոցիալիստական Հանրապետութեանց Միութեան վարչապետ Ալեքսէյ Քոսիկին Մոսկուա վերադարձաւ անցեալ Զորեքշաբթի կէսօրին։ Երեկոյեան, Գահիրէի և Մոսկուայի մէջ հրատարակուեցաւ միացեալ հաղորդագրութիւն, ուր կ'ըսուի թէ Ս. Միութիւնը զօրավիգ կը կանգնի Պաղեստինի արաբ ժողովուրդի դատին ու կայսերապաշտութեան դէմ պայքարին։ Դատապարտանք՝ Ադէնի և Գրաւեալ Հարաւի անգլիական քաղաքականութեան, պահանջ՝ ազատագրումի, լուծարք՝ ռազմակայաններու։ Դադարում Վիեթնամի ամերիկեան ռմբակոծութեանց և ազատութիւն։

Կը հաղորդուի, որ վարչապետ Քոսիկին, իր պաշտօնատեղին հասնելէ ետք, Սովետ պատասխանատու մարմիններուն պիտի ներկայացնէ ԱՄՀի 9օրեայ իր այցելութեան մանրամասն տեղեկագիրը։ Մինչ այդ, աշխարհի բոլոր թերթերը լայն խորհրդածութիւններ կ'ընեն Քոսիկինի ԱՄՀ այցելութեան և կայացած համաձայնութեանց մասին։ Այս հանդիպումը՝ Միջին Արևելքի և ընդհ. քաղաքականութեան մէջ ունի իր կարևոր տեղը։

ՍԵՆԵԿԱԼԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԱՅՑԸ

Լէոփոլտ Սենկոր, Նախագահ Սենեկալի, անցաւ Գահիրէէն։ Ան ԱՄՀ կրկին պիտի այցելէ յառաջիկայ Փետրուարին՝ պաշտօնապէս, ընթացք տալով Նախագահ Նասէրի հրաւէրին։

Այս անպաշտօն այցի ընթացքին երկու նախագահները խօսակցած են Ափրիկեան Միութեան Կազմակերպութեան զօրացման մասին։ Ապա՝ Սենեկալի և ԱՄՀի ընկերային, մշակութային և տնտեսական կապերու շուրջ։

Նախագահ Սենկոր, հնագէտ մը ըլլալով, մեծ շահագրգռութեամբ այցելած է ԱՄՀի հնութիւններն ու թանգարանները։

Տ. ՊԱԹԱՆԵԱՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ-ՊԱՏՐ.Ի ՄԵԿՆՈՒՄԸ

Ուրբաթ, 20 Մայիսի երեկոյեան Գահիրէի Հայ Աւետարանական Համայնքի ընդունելութեան ներկայ ըլլալէն ետք, Շաբաթ, 21 Մայիս, կ.ե. ժամը 4.30ին օդի ճամբով, Պէյրութ վերադարձաւ Հայ Կաթողիկէ Կաթողիկոս—Պատրիարք Տ. Իգնատիոս—Պետրոս ԺԶ. Պաթանեան։ Բոլոր խաւերէն ներկայացուցիչներ եկած էին ողջերթի:

ՄԱՆՈՒԿ ԲԱՐԻՔԵԱՆ ԱՍԶԻ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Շաբաթ, 4 Յունիս 1966, երեկոյեան ժամը 7.45ին, թիւ 9 ուրդէն (գանալ) պիտի տրուի աշխարհահռչակ արուեստագէտին արձանագրած նուագը:

ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿԻ ՀԱՆԴԷՍ Հ.Բ.Ը.Մ.Ի

Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան վաթսունամեայ Յոբելինական հանդէսը, հովանաւորութեամբ Եգիպտահայ Հոգևոր Պետերուն և նախագահութեամբ Տ. Մամբրէ Արքեպիսկոպոս Ս. Առաջնորդի, տեղի ունեցաւ Նայլ Հոլի սրահին մէջ, Կիրակի 22 Մայիս 1966, երեկոյեան։

Որոշեալ ժամուն բեմը բացուեցաւ Օր. Աշխէն Մէօթէմէտեանի՝ դաշնակի վրայ ԱՄՀի և Հ.Բ.Ը.Մ.ի քայլերգներով, որ ունկնդրուեցան յոտնկայս հանդիսականներէն։ Բեմին վրայ կ'երևէին բազմաթիւ ծաղկեկողովներ, ղրկուած կազմակերպութիւններու և անհատներու կողմէ:

Բացման խօսքն արտասանեց Գահիրէի Մասնաճիւղի քարտուղար Պր. Ս. Շալճեան որ վեր առաւ Հ.Բ.Ը.Մ.ին գրաւած կարևոր տեղը՝ հայութեան վերջին վաթսուն տարուան կեանքին մէջ։

Պր. Պերճ Գոգորեան արտասանեց Ա. Իսահակեանի «Երջանկութեան իմաստը» բանաստեղծութիւն առասպելը։ Տիկ. Նատիա Գուլթուճեան նուագեց Ա. Խաչատրեանի «Հայկ. Պար»ը։ Օր. Սեդա Ճիզմէճեան, ինք շնորհալի՝ արտասանեց շնորհալի կերպով Ժագ Յակոբեանի «Մաղթանք»ը, որ ուղղուած էր օտար երկիրներ արտագաղթող հայերուն։

Աղեքսանդրիայէն յատկապէս հրաւիրուած գրագէտ Մէթր Ստեփան Շահպազ խնամեալ բանախօսութիւն մը ըրաւ՝ Հ.Բ.Ը.Մ.ին կատարած դերը ներկայացնելէ ետք, անոր յաջողութեան գաղտնիքը կապելով անոր հիմնադրին (Պօղոս Նուպարի) և իր ընկերակիցներուն անձին մեծութեան և վստահելիութեան։

Բ. մասը սկսաւ Աշոտ Սաթեանի «Աղբիւրին մօտ» երգով, երգուած Պր. Գր. Փարթամեանէ։ Ապա «Թաթուլ Ալթունեան» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Մօ. Եդուարդ Յակոբեանի, երգեց Կ. Զաքարեանի «Մեր ճանապարհը» և «Կանաչել են արտերը» երգերը։ Օր Վերա Հացունի և Պր. Մ. Գարանֆիլեան, խիստ յաջող կերպով և ընկերակցութեամբ երգչախումբին՝ կատարեցին զուգերգ մը (Ապարանի ժող. երգեր) «Հոգով սրտով սիրեցի»

(Շար. տես էջ 2)

ՃԱՏՐԱԿԻ ԱՇԽԱՐՀԻ ԱԽՈՅԵԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑՄԱՆՑ

Պետրոսեան կը Պահէ Կէտերու Առաւելութիւնը

Մոսկուա, 23 Մայիս (Թասս) - Պետրոսեան—Սփասքի ճատրակի ախոյեանութեան 18րդ մրցումը տեղի ունեցաւ այսօր, ու վերջացաւ 33րդ շարժումին՝ հաւասար արդիւնքով։

Տիգրան Պետրոսեան առաջնութիւնը կը պահէ 9,5 ի դէմ 8,5 կէտով:

Այսօրուան խաղը շատ գրգռիչ էր հաւասարապէս ըլլալ աշխարհի ախոյեանին հիացողներուն՝ ըլլալ ախոյեանութեան յաւակնորդի կողմնակիցներուն համար:

Պետրոսեան և Սփասքի մրցումէն առաջ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՐԱՆՍԱ

ՀԱՅՈՒՀԻ ՄԸ՝ ՄՐՑԱՆԱԿԱԻՈՐ

Մշակոյթի բոլոր սեռերուն, յատկապէս գրականութեան, արուեստի, գիտութեան և մարմնակրթանքի երկերու հեղինակները քաջալերելու նպատակով ստեղծուած է «Մշակութային և Գեղարուեստական Արժանիք» ընկերակցութիւնը՝ Փարիզի մէջ։ «Հրամանատար, Սպայ եւ Ասպետ» տիտղոսներով կը վարձատրուին արժանաւորները, Ֆրանսացի կամ օտար։ Այս ընկերութեան ընդհ. քարտուղարուհին է Տիկին Սիւզան Ժագմէն, Ֆանթէն-Լաթուռ փողոց, թիւ 3, Փարիզ (16)։

Այս ընկերակցութեան ներկայ տարուան պսակաւորն է փարիզահայ Տիկին Ալիս Պուճաքճեան — Ռոպէն, գրական ծածկանունով՝ Ալիս Պուճաք։ Մրցանակի արժանացած երկն է՝ «Ռըֆլէ տ'Արմենի» բանաստեղծութեանց հատորը։

Անցեալ Ապրիլ ամսոյ մէջ, յատուկ երեկոյթով մը մեծարուած է Տիկին Պուճաքճեան։ Հոն ներկայ եղած են պետական եւ գրական կարեւոր անձնաւորութիւններ։ Գրագէտ եւ արուեստագէտ Ռեյմոն տը Պրէօյ արտասանած է բանաստեղծուհիին «Ռեվըրի» (Երազանք) քերթուածը՝ երեկոյթի ընթացքին։

ԶԵԿՈՅՑ Հ.Բ.Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Ատենէ մը ի վեր, Հ.Բ.Ը. Միութեան այս մեծագոյն կրթարանին մասին հակասական տարաձայնութիւններ շրջան կ'ընեն, մասնաւորաբար Կիպրոսի մէջ, որոնց արձագանգը հասած է Կեդր. Վարչ. Ժողովին։

Սրտցաւ ազգայիններ վրդովուած են, իմանալով թէ Հաստատութեան ներկայ շէնքերն ու ընդարձակ կալուածը պիտի ծախուին և Վարժարանը պիտի կառուցուի ուրիշ տեղ մը, դարձեալ Կիպրոսի մէջ։

Այս զրոյցները ծագում առած են Հաստատութեան հանդէպ Կիպրական Կառավարութեան ցոյց տուած յոյժ բարեացակամ վերաբերմունքէն, երբ մանաւանդ ան տրամադրութիւն յայտնած է ընդարձակ գետին մը նուիրելու այդ մեծ կրթարանին։

Արդ, ի գիտութիւն ամբողջ հայ հասարակութեան կը յայտարարենք՝ թէ Կեդր. Վարչութիւնը Հաստատութեան ներկայ կալուածը ծախելու և զայն այլուր փոխադրելու, անոր համար նոր շէնքեր կառուցանելու որեւէ որոշում չէ տուած ցարդ։ Ակնարկուած կալուածական նուէրն ալ ընդհանուր խոստում մըն է, որուն մանրամասնութիւնները կամ պայմանները բնականաբար Կեդր. Վարչութեան կողմէ ուսումնասիրուելէ վերջ է՝ որ ան կրնայ ընդունուիլ կամ մերժուիլ։

Եթէ օր մը, Հաստատութեան ընդհանուր կարգուսարքին մէջ հարկ ըլլայ փոփոխութիւն մը կատարել, բնականաբար լուրջ նկատողութեան առարկայ պիտի ընենք երախտաշատ Մելգոնեան բարեբար եղբայրներու նուիրատուութեան տրամադրութիւնները։

Նիւ Եորք, 20 Մայիս 1966 ԴԻՒԱՆ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉ. ԺՈՂՈՎԻ

ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿԻ ՀԱՆԴԷՍ Հ.Բ.Ը.Մ.Ի

(Շար. Ա. էջէն)

և «Սարի լանջին» (մշակում Ե. Ցակոբեանի)։ Ժողովուրդի բուռն ծափերով կրկնուեցաւ այս զուգերգը։

Ինքնատիպ էր Ա. Պապաջանեանի «Անուշ Հայաստան»ը, վոյգ ամմունքողներ Տիկ. Մ. Ցակոբեանի (խիստ քնքուշ) և Պր. Բ. Գարթալեանի (գեղեցկօրէն բամբ ձայն) կատարումով, ընկերակցութեամբ երգչախումբի և ղեկ. Սօ. Ցակոբեանի։ Երգերուն և խմբերգներուն դաշնամուրով կ'ընկերակցէր Տիկ. Շ. Իփէքեան։

Հ.Բ.Ը.Մ.ի վարչութիւնը յարմար տեսած էր շատ հին անդամները (թիւով 12, որոնց կարգին Սրբազան Հայրը) պատուել շքանշանով։ Անոնք իրենց շքանշանները ստացան բեմին վրայ հրաւիրուած Ս. Առաջնորդի ձեռքէն։ Ապա 18 վեթերան անդամներու (որոնք 20 տարուան անդամակցութիւն ունին) յանձնուեցան վեթերանութեան վկայականներ։ Վեթերաններու կողմէ ուղերձ մը կարդաց Պր. Կ. Տէմիրճեան։

Փակման խօսքն ըրաւ Ս. Հայրը, զուարճալի դրուագներով համեմելով իր ըսածները և կոչ ընելով որ բոլորը անդամագրուին նախախնամական Հ.Բ.Ը.Մ.ին։

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Հինգշաբթի, 19 Մայիս 1966, երեկոյեան խմբագրատանս մէջ հաճոյքն ունեցանք ընդունելու այցը Խարթումի Ազգային Վարժարանի տնօրէն Պր. Օննիկ Գալուստեանի, որ իր արձակուրդը անցընելու համար Գահիրէ եկած էր՝ իր հարազատներուն մօտ։

Պր. Գալուստեան մեզի բերաւ ողջոյնները սուտանահայ գաղութին եւ տեղեկութիւններ տուաւ յառաջդիմութեանց մասին։ Շրջելով խմբագրատանս դահլիճներուն մէջ՝ ուրախացաւ զանոնք մօտ ատենէն լաւագոյնս օգտագործելու մեր ծրագիրներուն համար։

Բարի գալուստ կը մաղթենք յարգելի մշակին։

ՓԱՐԻԶ

ՆՈՐ ԹԵՐԹ

Ուրախութեամբ տեսանք Փարիզի մէջ Ապրիլ 9էն ի վեր հրատարակուիլ սկսած «ՆՈՐ ԱՊԱԳԱՅ» շաբաթաթերթին Ա. եւ Դ. թիւերը միայն։ Թերթը տնօրէն ունի պ. Խ. Քեպապճեանը եւ կը տպուի Թոփալեանի «Արաքս» տպարանին մէջ։ Միջին ծաւալ, 4 էջ, տարեկան 14 տոլար բաժնեգինով։ Աշխատակիցներուն մէջ կան վաստակաւոր Յովհ. Պօղոսեան, Մ. Արսէնեան եւ հաւանաբար Պետրոս Զարոյեան (գրագէտ, դափնեկիր Պէյրութի Թէքէեան Մշակ. Միութեան Եղեռնի գրական մրցանքին)։ Ուղղութիւնը՝ էջմիածնական։

Տարիներէ ի վեր Փարիզի մէջ հրատարակուող «Աշխարհ», «Բիւրակն» եւ «Խթան» շաբաթաթերթերուն քով, «Նոր Ապագայ» եւս կու գայ փաստելու մեզի, որ Ֆրանսահայութիւնը հայ գիրին ու գրականութեան հետ՝ յուսալի պայմաններու մէջ կը գտնուի։

Յաջողութիւն կը մաղթենք «Նոր Ապագայ»ին։

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍ

ՇԱՌԼ ԱԶՆԱՒՈՒՐ Կ'ԵՐԳԷ

«Համազգային» կիսամսեայէն մէջ կը կարդանք, որ Մայիս 2ի գիշերը կազմակերպուած է, Օփերայի Թատրոնին մէջ, Շառլ Ազնաւուրի բացառիկ մէկ երգահանդէսը՝ ի նպաստ Սահակ Պագչէճեան կրթարանին։

ԵՐԿՈՒ ՀԱՅԵՐ՝ ԹՐՔԱԿԱՆ ՕՓԵՐԱՅԻՆ ՄԷՋ

Պոլսոյ մէջ՝ Տոնիձեթթիի «Տոն Փասքուալէ» օփերայի երկու կարեւոր դերերը, Ֆերհան Օնաթի եւ Տողան Օնաթի մեկնումէն ետք (Անգարա) վստահուած են Տիկին Ալիս Մանուկեանի եւ Պետրոս Գույումճեանի։

Տիկին Մանուկեան կը խաղայ Նորինայի դերը։ Աթիլա Մանազատէի (Տոն Փասքուալէ) կողքին։ Ան, շնորհիւ իր ձայնին եւ թեքնիք կարողութիւններուն, Մարտ 25ին արժանացած է մեծ գնահատանքի։ Պետրոս Գույումճեան կը կատարէ Էրնեսթոյի դերը յաջողապէս։

ԸՆԿ. ԱՐԴԱՐՈՒՆԻԻ ԱՐԿԱԾԸ

Ցաւով կարդացինք «Եր. Հայաստան»ի մէջ, որ Ուրբաթ երեկոյ Մարտ 25ին, Ընկեր Արդարունին, Նուարք, Նիւ Ճըրզիի մէջ, Պրոտ եւ Մարքէթ փողոցներու մէկ անկիւնէն միւսը անցած պահուն՝ հարուած կը ստանայ ինքնաշարժէ մը եւ կը վնասուի ձախ թեւէն ու զիստէն։ Կը տանին հիւանդանոց, ուրկէ ան այժմ տուն փոխադրուած է եւ կը խնամուի բժիշկներէ։

Մեր ցաւակցութիւնը եւ արագ ու կատարեալ ապաքինումի մեր մաղթանքները կը ներկայացնենք ընկերոջ։

ՍՈՒՏԱՆԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ՀԱՅՈՑ-ԽԱՐԹՈՒՄ

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ 1965-66 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ

Հոգեշնորհ Հայր Սուրբ.

Պատ. Նախագահ Սուտանահայ գաղութի, Պատ. հոգաբարձութիւն Ազգ. Վարժարանի, Պատ. հոգաբարձութիւն Ս. Եկեղեցւոյ եւ Կիրկ. Վարժարանի, սիրելի ծնողներ եւ սիրելի հիւրեր.

Աստուծոյ կամքով, ահա տարի մըն ալ բոլորեցինք։ Տարի մըն ալ տքնեցանք բոլորս այս հայ օճախին համար, մեր առաքելութեան լուրջ

Խարթումի Ազգ. Վարժարանի «Պարսամեան Մանկապարտէզ»ի Ծաղիկ դասարանի աշակերտ—աշակերտուհիները, շրջապատուած իրենց ուսուցչուհիով և տնօրէնով։

գիտակցութեամբ եւ համերաշխ ու ներդաշնակ գործակցութեամբ, Սուտանահայ մեր մատաղ սերունդին ու Հայ Ազգի զաւակներուն ջամբելով ուսում եւ կրթութիւն, ազգ. հայեցի դաստիարակութիւն ու հպարտութիւն, ունենալու համար պատիւ բերող, անզիջող, տոկուն ու պայքարիլ գիտցող՝ Հայու ոգիով խանդավառ Հայ զաւակներ ու մանաւանդ երախտագէտ, ազնիւ ու հաւատարիմ քաղաքացիներ իրենց բնակած երկրին։

Ա. ՎԵՐԱՄՈՒՏ ԵՒ ԱՇԱԿԵՐՏՈՒԹԻՒՆ.—

Վարժարանիս 1965—66ի դպրոցական տարեշրջանի վերամուտի արձանագրութիւնները սկսան 15 Յուլիս 1965էն, իսկ վերամուտը՝ Օգոստոսի առաջին օրէն։

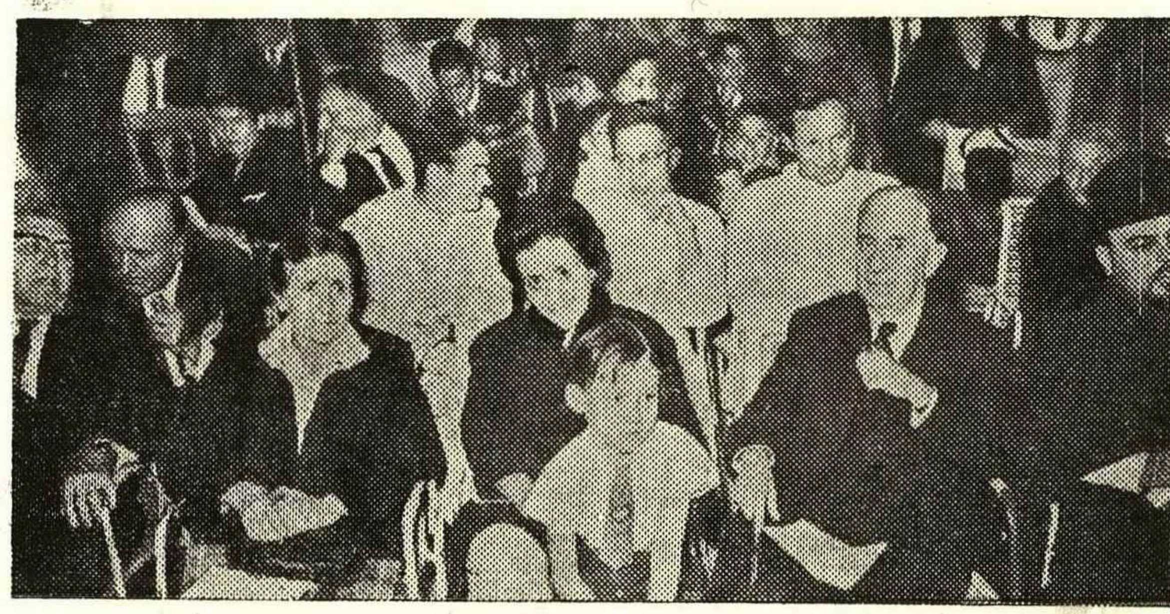
Մեր աշակերտութեան արձանագրութեան թիւն էր այս տարի 63 աշակերտ, փոխան 67ի անցեալ տարուան։ 70 աշակերտ նախանցեալ տարի եւ դարձեալ 67 աշակերտ մեր առաջին տարին արձանագրուած։

Դժբախտաբար այս տարի ալ ունեցանք 4 աշակերտներ, որոնք անձնական կամքէ անկախ պատճառներով դադրեցան վարժարան յաճախելէ։

Որով, համաձայն արձանագրութեանց, ունեցանք 36 տղայ եւ 27 աղջիկ՝ բաշխուած վեց կարգերու վրայ.— ա) Մանկապարտէզ եւ Ծաղիկ միացեալ դասարան բ) Ա. եւ Բ. կարգեր նախակրթարանի առանձին դասարաններ, գ) Գ. եւ Դ. կարգեր միացեալ դասարաններ։

Այս տարի Նախակրթարանէն շրջանաւարտ չունինք, քանի որ Ե. կարգի համար աշակերտ չունէինք։ Ու յաջորդ տարուան համար ալ նոյնը պիտի ըլլայ, քանի որ մեր այս տարուան երկու Դ. կարգի աշակերտները պիտի դադրին վարժարան յաճախելէ եւ պիտի յաճախեն օտար վարժարան։

Այս տարի ունինք սակայն Պարսամեան Մանկապարտէզի բաժնէն 15 աշակերտ-աշակերտուհիներ, որոնք իրենց մանկապարտէզի ուսման ԵՌԱՄԵԱՅ շրջանը կ'աւարտեն

Աջէն ձախ՝ Տ. Սուրէն Վրդ. Ջինչինեան, Պր. Գրիգոր Պոտուրեան (Նախագահ Սուտանահայ Գաղութի), Տիկ. Ալիս Պոտուրեան, Տիկ. Ցարութիւնեան։ Ետեւը՝ Պր. Նշան Բարծիկեան (քարտուղար և գանձապահ վարժարանի)։

եւ փայլուն յաջողութեամբ կը ներկայանան մեզի այսօր՝ ստանալու համար իրենց վկայականները եւ յառաջիկայ տարի անցնելու Նախակրթարանի Ա. կարգը։

Մեր անկեղծ ու սրտագին մաղթանքն է, որ Աստուած իրենց ծաղիկ հասակներուն հետ ըլլայ միշտ, ըլլան աւելի քաջ ու աշխատասէր՝ ուսման ու վարք ու բարքի մէջ ալ, լաւագոյն յաջողութիւններով աւարտելու համար Նախակրթարանի կարգերը եւս։

Մեր շնորհաւորութիւնները եւ ուրախութիւնը կը յայտնենք իրենց ազնիւ ծնողաց եւս։

(Շար. տես էջ Զ)

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՇԻՐԱԶԻՆ

(ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՆՐԱ ԾՆՆԴԵԱՆ 50-ԱՄԵԱԿԻՆ)

Կ'ուզէի նստել մի քարի վրայ
Եւ անվերջ նայել իմ Արարատին
Հարբել հայրենի միրաժով նրա
Եւ յաւերժ նայել իմ Արարատին:
Յ. ՇԻՐԱԶ

Ողջոյն Շիրազի գրչի հանճար պոետների մեծ պոետ,
Ազատութեան ոգի ու շունչ զարուն տենչող Կարապետ,
Մեր հարազատ ու սիրելի յիսուն ամեայ յոբելեար,
Թեւակոխիր քո կէս դարը, սակայն մնա միշտ դալար,

Որ մեզ լոյս ու փառք դառնաս կանչես դէպի Արարատ,
Նուիրական այն վայրերը, մերն են եղել հարազատ,
Ալագեազից ծաղիկ քաղենք, տանենք նուէր Մասիսին,
Կարօտ սրտով ողջագուրուենք փարուենք նրա ծեր ուսին:

Ու սրտաբուխ մենք ողջունենք մեր հայրենեաց ջրերին,
Քարանձաւից Մհերն ելնի, ձայն տայ Սասնայ սարերին,
Արազն ելնի իր ափերէն մեր գալստեան յորձանք տայ,
Անին զարթնի խոր քնէն, կուրծքը բանայ ու խնդայ:

Վանը ծփայ ալիք-ալիք Սիփան սարին գեղատես
Ախթամարը դիմաւորէ ջահել լողորդ տղի պէս,
Հայ դուստրերը ծաղիկ քաղեն դաշտավայրից Տարօնի
Ծաղիկներով այցի գնան մեր ջրերին Բինգէօլի:

Քո քնարի անմար փառքը յաւերժական թող հնչի,
Թափառական հայ պանդուխտին օտար ափից տուն կանչի,
Թող չլինի կռուի սարսափ, վառօդի ծուխ, արեան ծով
Ոչ էլ լինի աւեր երկիր, հողը խոպան համայն սով:

Որ մարդ լինի մարդը մարդուն, խօսքը գործի վերածուի,
Սայաթ Նովու երգերի պէս ողջ աշխարհը տարածուի,
Որ աշխարհը խուլ չմնայ, հայոց կամքին այս միակ
Մեր դարաւոր իրաւունքը էլ չմնայ փակի տակ:

Յաւերժ բար տան այգիներում խնձորենին, տանձենին,
Խաղողը թող առատ լինի, քամենք նեկտար ծով գինին,
Որ վերցնի կենաց թասը՝ գայ քո վաթսուն ամեակին
Քո ծով սրտից նոր երգ խմի հայոց ազգը իմ անգին:

1964

Հ. ՂԱՐԻԲԵԱՆ

Ծ.Խ.— Վերեւի քերթուածը արտասանուած է Երեւանի մէջ Յովհ. Շիրազի ի պատիւ սարքուած երեկոյթին։

ՄԱՍՆԱՒՈՐ՝ «ՋԱՀԱԿԻՐ» ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹԻՆ

ՉԷԻՆՔ ԿՐՆԱՐ, ՈՒ ՊԻՏԻ ՉԿՐՆԱՆՔ ՀԱՒԱՏԱԼ ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ

(ՏԱՐԱԲԱԽՏ ԸՆԿԵՐ ԱՐՄԷՆ ՏԱԳԵՍԵԱՆԻ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ ԱՌԻԹՈՎ)

Ս.Դ.Հնչակեան Կուսակցութեան և Հ.Մ.Մ.եան երիտասարդական կազմակերպութեան Լիբանանի Շրջանը, քառասուն օրեր առաջ ունեցաւ ցաւալի կորուստ մը։ Կորուստ մը՝ որ համատարա՛ծ թախիծ ու սե՛ւ սուգ պիտի գար պատճառելու մեր հաւաքականութեան։

Հաւատաւո՛ր հնչակեան ու նուիրեա՛լ Հ.Մ.Մ.ական ընկեր Արմէն Տագեսեան, Սուրբ Զատկի երկրորդ օրը, երեկոյեան ժամը 9ին, քստմնելի ոճիրի մը զոհ դառնալով, անդարձօրէն կը բաժնուէր մեզմէ, անվերադարձօրէն կը հեռանար ի՛ր հարազատներէն, ի՛ր թանկագիններէն, ի՛ր ընկերական շրջանակէն և ի՛ր ժողովուրդէն։

Իր մահուան առաջին իսկ վայրկեաններուն, ինչպէս նաև՝ մինչեւ այսօր, կարելի չէր ու կարելի չէ նաեւ հաւատալ՝ թէ աշխատունա՛կ, գործունեա՛յ ու եռանդո՛ւն մարդ մը, նուիրեա՛լ, ծառայասէ՛ր ու զոհաբերո՛ղ ընկեր մը, հարազա՛տ, մաքո՛ւր ու արժանաւո՛ր հայ մը, ինչպիսին էր ընկեր Արմէն Տագեսեանը, այսքան կարճ ժամանակամիջոցի մը ընթացքին պիտի ձգէր մեզ, անսպասելի մնաք բարով մը պիտի ըսէր մե՛ր հասարակութեան, ի՛ր պատկանած հաւաքականութեան։

Չէինք կրնար հաւատալ, ու իր քառասունքէն ետք ալ պիտի չկրնանք հաւատալ երբեք, թէ Արմէնը, թանկագի՛ն, պատուակա՛ն և հանրանուէ՛ր Արմէնը ֆիզիքապէս մեր մէջ չէ այլեւս։

Այո՛, չէինք կրնար ու պիտի չկրնանք ալ հաւատալ։

Ասոր համար ալ ցաւեցանք դա՛ռնօրէն, ու ճիշդ ասոր համար ալ՝ անհե՛լի, տառապեցնող ու գալարո՛ղ եղաւ մեր բոլորիս ցաւը. ազնուակա՛ն Արմէնին անակնկալ մահով։

Ի՛նք, որ պատուախնդի՛ր երիտասարդ մը ըլլալով, արդարօրէն կ'ընդվզէր Լիբանանահայ թաղամասի մը անդորրութիւնը խանգարել փորձող անօրէն ստահակներու դէմ, ինք, որ իրաւացիօրէն գլուխ կը ցցէր ընդդէմ այն բոլոր անօպայ նորելներուն, որոնց մարմինին մէջ շրջան ընող արիւնը դադրած էր այլեւս հայու դրօշմը, աւիւնը և կնիքը կրելէ, ինք՝ որ անխա՛խտ համոզումով կը հաւատար հայութեան բարոյական ուժերուն և արժէքներուն պահպանման ու նուիրականացման, ի՛նքը, մեր անո՛յշ երիտասարդը՝ Արմէն Տագեսեանը, մահուան կը միանար հայութենէն ամբողջութեամբ պարպուած նոյն այդ ապերելի արարածներուն մթին սադրանքով։

Անդր-հայրենիքեան հայ իրականութեան մերօրեայ ժամանակներուն, իսկապէս որ քիչ է թիւը Արմէնասիպ հայ երիտասարդներու։

Երիտասարդ մը, որ իր փոքր տարիքին անժամանակ կերպով իր հայրը կորսնցնելէ ետք, գրեթէ առանձինն, կ'իջնէր կեանքի ասպարէզ, ու պայքարելէ յետոյ առօրեայ բոլոր դժուարութիւններուն դէմ, թէ՛ կը հարթէր

(Շար. տես էջ 5)

ԵՌԱՑՈՂ ԿԱԹՍԱՆ Ս. ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

ԵՌԱՑՈՂ ԵՒ ԱՅՐՈՒՈՂ ՇԻՐԱԶԸ...

Գրեց ՀՐԱՉ ԳԱԼԸՆԵԱՆ

«ԱՐՄԵՆԻԱ» նաւով Հայրենիքէն վերադարձիս՝ երբ կը պտըտէի անցքերուն մէջ, յանկարծ դէմս ելաւ բարեկամս՝ Քրիստափոր Միրզոյեանը՝ նաւուն գլխաւոր ինճինիէրը. համբուրուեցանք ու իր սենեակ սալոնը հրաւիրեց զիս, գոնեակ մը բացաւ և հանքային ջուրով սկսանք խմել մեր սիրելի Հայաստանի կենացը: Ան ցաւ յայտնեց, որ քառասուն տարիներ բաժնուած էր անկէ, Ղարաբաղէն և ալ չէր տեսած զայն ու միշտ պապակը փորը կը մնար, նկատելով որ Օտեսա կը բնակի, կինը ռուս է և ինքն ալ միշտ ծովերուն վրայ է։ Սակայն՝

— Հոգիս միշտ այնտեղ կը մնայ...։

Ու ան խնդրեց ինծմէ, որ լուրեր տամ հայրենիքէն։

— Ինչո՞ւ մի անգամ չես այցելեր այնտեղ, հարցումիս... ան դառն ախ մը քաշեց և ըսաւ.

— Մի ժամանակ նաւը գործ չունէր, առաջարկեցի Հայաստանի կառավարութեան՝ որ մեր անձնակազմէն մի մաս հրաւիրէ... Պատասխան ստացանք որ հիւրանոցը տեղ չկար...։ Եւ ես մեր գափիթէնի առաջ պզտիկ մնացի։ Ուրիշ մի օր էլ գրեցի որ նաւուն անձնակազմին համար հայ տոքթոր, հայ սափրիչ և ուրիշ գործաւորներ ղրկեն... եկան երեք չորս հոգի և երկու ամիսից վերջ փախուստ տուին ասելով՝ «ծովը մեր գործը չէ...»: Ու ահա նաւուն մէջ միայն երեք հայեր կանք...

— Արդ, խնդրում եմ պատմիր Հայաստանից, իր վերելքից, մինչև որ մի օր հրաւիրեն մեզ այնտեղ պտոյտի...:

Ու ես Ընկ. Միրզոյեանի փափաքին գոհացում տալու համար, յետադարձ ակնարկ մը նետեցի բոլոր այն բաներուն վրայ, որ տեսած ու լսած էի։ Խօսեցայ նաև հողային պահանջքի մասին, թէ ի՛նչպէս տրամադրուած էր ժողովուրդը, ինչպէս յիսուն հազար հոգիով ցոյցեր ըրած էին և լն։

Ու Միրզոյեան երախայի մը պէս ուրախացաւ ու ըսաւ՝

— Էսպէս բաներ չկան մեզ մօտ, Օտեսայում, սա իսկական մի եռացող պուտուկ ա, չէ՞։

Խօսեցայ Միրզոյեանին Սիլվա Կապուտիկեանի մասին և Յով. Շիրազի մասին։

— Շատ հետաքրքիր բաներ ես պատմում, ըսաւ ան գոհ ու ուրախ։

Եւ այսօր որ այդ օրերէն 4—5 ամիսներ անցած են ու կարգ մը ճամբորդական պատճառներով չկրցայ շուտ մը գրի առնել տպաւորութիւններուս ամբողջութիւնը, սակայն միշտ գամի մը պէս գանկիս մէջ գամուած կը մնայ Շիրազը։ Ու այսօր կրկին միտքս գալով՝ Շիրազի մասին կը գրեմ:

Շիրազի մասին շատ բաներ լսած ու կարդացած էի նախ քան հայրենիք երթալս, այնպէս որ մտադրեցի զինք անձամբ տեսնել. և ահա օր մը տեսայ զինքը Արմենիա Հիւրանոցի վարի ճաշարան—սրճարանին մէջ քանի մը անձերու հետ. մօտեցայ ուսին հպելով, վեր ցատկեց, շեշտակի չափեց զիս իր վագրի աչքերով: Ու

— Ի՞նչ ես ուզում...։

Բացատրեցի, որ լրագրող էի, «Ջահակիր»ի կողմէ. թուրիստ էի ու կը ցանկանայի իր հետ ծանօթանալ...։ Գրկելով համբուրեց զիս, ջերմագին։ Իր տան հասցէն տուաւ և հեռախօսի թիւը. «Երբ որ կը ցանկանաս՝ զանգ տուր և եկ. սպասում եմ» ըսաւ ան, ու մենք բաժնուեցանք։

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՇԻՐԱԶ

Ես անմիջապէս չգացի. անցան օրեր ու սկսայ դուրսը զանազան անձերու և անձնաւորութեանց կողմէ կարծիք հաւաքել իր մասին...։

Ու օր մըն ալ հեռախօսս հնչեց։

— Շիրազն է խօսում. ո՞ւր մնացիր, պա ինչի՞ չես գայ:

— Պիտի գամ ընկեր Շիրազ, պիտի գամ, անպայմա՛ն, ըսի... և դարձեալ շարունակեցի քննութիւններս իր մասին...։ Ու ահա օր մը դարձեալ զանգը.

— Շիրազն է, Ձեզ հրաւիրում եմ ի պատիւ ինձ երեկոյթին, որ տեղի է ունենալու Օտար Լեզուների Ինսթիթութի Դահլիճում։

— Սիրո՛վ, կը գամ, պատասխանեցի, և միւս օր երեկոյեան գացի այդ դահլիճը...։ Խճողում, տաք, գրեթէ ամէնքը երիտասարդ աղջիկներ, 18–20 տարեկան, իրարանցում, հրմըշտուք, վերջապէս պատւոյ թրիպիւնը բարձրացայ ու տեղ առի ռուս գրականութեան ներկայացուցիչ և գրականագէտ Մարկարիթա Աթաբէկեանի քով. միւս կողմը նստած էր դպրոցի մը փրոֆեսորը: Յանկարծ որոտընդոստ ծափերու մէջ, ներս մտաւ Շիրազը ու ելաւ բեմ. խելակորոյս ծափահարութիւն և աղմուկ՝ բեմէն տիկին մը, որուն անունը այժմ մոռցած եմ, ոտքի կանգնելով յայտարարեց։

«ՎԵՐՋԱՊԷՍ ԻՐԱԿԱՆԱՑԱԾ Է ՁԵՐ ԵՐԱԶԸ»,

«ԵՒ ԱՀԱՒԱՍԻԿ ՆԵՐԿԱՅ Է ՄԵՐ ՇԻՐԱԶԸ...»

«Յովհաննէս Կանանեանը. (որոտընդոստ ծափահարութիւն)։ Շիրազը մեր կրծքից իսկ ադամանդը, քարածուխից ադամանդ Շիրազը... Սերած Թումանեանից, Իսահակեանից...: Նա չի կըրկնում ընկերներին պէս. նա եղած է ինքնուրոյն: Իր գործերի թարգմանութիւնը օտար լեզուների, օտարները կը հիանան իր վրայ։ Աւետիք Իսահակեանը ասած է Շիրազի համար, որ նրա ամէն մի խօսքը գիւտ է..»։

Ռուս Գրականութեան ներկայացուցիչ Անժելա Աթաբեկեանը, ռուսերէն լեզուով՝ ըրաւ զեկոյց մը, ընելով Շիրազի գըրւատիքը,

Աթաբեկեան լեցուն ու թիկնեղ համակրելի տիկին մըն է, հայ բանաստեղծի մը կինը, դժբախտաբար հայերէն լաւ չէր գիտեր, ու այդ պահուն երիտասարդ մը արտասանեց Շիրազի «Հայ Աստուածամօրը», ուր կ'ըսուի

(Շար. տես էջ 4)

Զրոյց մայրերու հետ

Սիրելի Անահիտ,

Տարիք մը կայ տղոց, մանաւանդ աղջիկներու մօտ, երբ կ'ուզեն «արագ մեծնալ», այսինքն գործածել մեծերու յատուկ բաներ, հագուիլ մեծերու պէս և ազատ ըլլալ։

Այս երեւոյթը բնական է բոլոր պատանիներու և պարմանուհիներու համար, աշխարհի վրայ ամէն տեղ։

Տասնըչորս տարեկան աղջիկ մը մէկ երազ ունի — ժամ առաջ ունենալ զոյգ մը բարձր կրունկով կօշիկ։ Տասնըհինգ, տասնըվեց տարեկան տղան մէկ երազ ունի — երկար տաբատ մը ունենալ։

Անշուշտ «մեծնալու» այս մարմաջը ունի իր բացատրութիւնը. հակառակ սեռին ուշադրութիւնը գրաւելու բնազդի գոհացում։ Հետեւաբար կարելի չէ և պէտք չէ փորձել իսկ՝ զսպել այդ բնազդը։ Ծնողքի մը պարտականութիւնը այս պարագային չափաւորելու միջոցներուն մասին մտածելն է։

Այս տարիքի աղջիկներուն առաջին բարձր կրունկը երբեք երեք կամ չորս սանդիմեթրը պէտք չէ անցնի։ Առիթ և ժամանակ տալու է սրունքներուն, ոտքերուն և իրանին վարժուելու այս փոփոխութեան։ Շատ յաճախ տգեղ քալուածք մը կամ ծուռ իրան մը արդիւնք են չափազանց բարձր կրունկներու կանուխ գործածութեան։ Հագուստներու ընտրութեան մէջ ալ պատշաճութիւնը պէտք է միանայ ճաշակին: Արտակարգօրէն լայն բացուած օձիքներ, շատ նեղ քղանցքներ կը շեշտեն մարմինին որոշ մասերը և ատիկա գեղեցկացնելէ աւելի կը ծառայէ միայն և միայն աւելորդ ուշադրութիւն իրենց վրայ հրաւիրելու ու ասիկա կինը կը գռեհկացնէ և երբեք հրապուրիչ չի դարձներ: Թող ասիկա լաւ ըմբռնեն նոր սերունդի մեր պարմանուհիները։

Տղոց մօտ ալ հսկելու է ծայրայեղութիւններու վրայ։ Չափազանց նեղ տաբատի, չկոճկուած շապիկներու, երկարած մազերու եայլնի դէմ պայքարելու է:

Այս տարիքի տղան կամ աղջիկը պէտք է սորվի որ ամէն բանի նման զգեստներու ընտրութեան մէջ ալ անհատականութիւնը կրնայ ցոլալ։

Սիրով՝
ԱՍՏՂԻԿ

ԵՌԱՑՈՂ ԵՒ ԱՅՐՈՒՈՂ ՇԻՐԱԶԸ...

(Շարունակութիւն Գ. էջէն)

թէ պէտք է հայ ատամնաբոյժը ո՛չ թէ ատամը, այլ պոկելու է այն հայու լեզուն որ չի խօսիր Հայերէնը...։ Ու Շիրազը շատ պարզօրէն ինծի դառնալով ըսաւ.

— Իս գրուած է Աթաբեկեանի համար... ցոյց տալով զայն ու տիկինը, որ հասկնալով իսկ ժպտեցաւ, փոխանակ բարկանալու...։ Վարժուած են Շիրազի խածերուն...։

Ու յանկարծ Շիրազ սեղանին վրայ տեսաւ իր գործերէն գիրք մը, առաւ զայն և վրան մակագրելով ինծի նուիրեց. Բացի գիրքը տեսայ որ ան կը պատկանէր պետական գրադարանին։ Թրիպլէնի վրայ ներկայ տիկիններէն մէկը բողոքեց.

— Շիրազ ջան, ի՞նչ ես անում, դա քո Գրադարանինն է...։

— Ես ձեզ մի հատ կը տամ, պատասխանեց Շիրազ։

Կինը կամաց մը մօտեցաւ ու խնդրեց որ գիրքը իրեն տամ, որով Շիրազի քով իսկ չկար ուրիշ օրինակ...։ Եւ ես գիրքը կամաց մը տուի։ Այսպէս տաքօրինակ ու համակրելի նիւմերոներ շատ կ'ընէ Շիրազը...։ Վերջապէս իր գործերէն արտասանեցին ու արտասանեցին, հայերէնով, վրացերէնով, ռուսերէնով, Ֆրանսերէնով, ու յանկարծ՝ ինք ոտքի բարձրացաւ ուրտընդոստ ծափերու մէջ, մազերը երկար ու գզգզուած, ժպտուն ու յաղթական, և ունեցաւ հետեւեալ հիանալի ելոյթը, որ միտքս գոց մնացած է։ Ան ըսաւ.

— ՀԱՅ ԱՂՋԻԿՆԵՐ ՆԱԶԵԼԻ
Ի՞ՆՉ ԱՍԵՄ ՁԵԶ ՀԱՃԵԼԻ...
ՄԷՋՔԵՐՆԻԴ ԲԱՐԱԿ,
ՇՐԹՆԵՐՆԻԴ ԿԱՐԱԳ...

Ու ամբողջ սրահին մէջ ալեկոծութիւն մը սկսաւ կարծես, խնդուք, ծափ...

— Շիրազ... Շիրազ... Շիրազ..։

Ու Շիրազ արտասանեց իր իսկ գործերէն «Լճի փրփուրներն ու տակը մարգարիտը» ոտանաւորը... ակնարկութիւն ընելով որ շատ գրողներ պղպջակ են ու մարգարիտները կը մնան ջուրին տակը...։

Դառն ու վշտագին ակնարկութիւն մըն էր ըրածը իր անձին մասին, որովհետև քաղաքական իր յախուռն ելոյթները շատերու կողմէ կը նկատուէին անժամանակ ու վտանգաւոր... ու ասոր համար մարդիկ տեսակ մը զինքը կ'անտեսէին ու ստիպուա՛ծ էբր թէ շատ «երես չէին տար»...։ Սակայն Շիրազը ինքը՝ է՛ ու կը մնա՛յ հողային պահանջքի և թուրք անարդարութեան եռացող ու շարժուն կոթողը...։

Հետաքրքրուեցայ պատասխանատու անձնաւորութեանց մօտ ու հաւաստիք ստացայ որ նիւթապէս անտեսուած չէ... «միայն թէ չափը կ'անցընէ» ըսին ինծի...։ ժամանակը չէ... կրկնեցին (հաւանաբար դիւանագիտական առումով...)։ Ու ես այս զգացումներուն տպաւորութեան տակ յաջորդ օրն իսկ գացի Շիրազին տունը։ Նախ քան այդ, գաղափար մը տալու համար իր ժողովրդականութեան մասին, պատմեմ ձեզի երեք դրուագներ, զորս ես լսեցի։

Առաջինը՝

Հոկտեմբերեան Յեղափոխութեան տարեդարձը կը տօնուի, Լենինի հրապարակէն կ'անցնին հրասայլեր, զինուորներ, Ֆապրիքայի կազմածներ ու գործաւորներ, մարզական կազմակերպութիւններ և ուրիշներ, ժամերով։ Ես կեցած եմ Ինթուրիստի Արմենիա պանդոկի պատուհանին առջև, կը դիտեմ հոգեզմայլ այս տեսարանը։ Քիչ անդին կեցած են տասը-տասնև հինգ սպասեակներ (կարսոն) ու աշխատաւորներ։ Յանկարծ անոնցմէ սրամիտ մը կ'ըսէ բարձրաձայն։

— Էս տողանցքը կատարեալ չի... պակաս բան կայ...։

Ու ուրիշ մը՝

— Ի՞նչ բանը պակաս ա, ա՛յ մարդ, փառաւոր տողանցք ա...։

— Պէտք էր Շիրազը իր թափթփած մազերով, մի գոնեակի շիշ ձեռին...ետևից էլ հազար հիացող... անցք կատարէին... աւելի լաւը կը լինէր...։

Ու միւսները խնդալով՝

— Ճիշտ ա. դա՛ աւելի լաւ կը լինէր...։

Վստահելի անձէ մըն ալ լսեցի՝ որ Գրողներու Միութիւնը արժանիքի մետայլներ ստեղծած է և քանի մը անձերու տուած է... բայց Շիրազը չէ՛ ստացած... Ու Շիրազ այդ մետայլ ստացող անձին հետ կը քալէ Լենինի հրապարակը և դիմացէն եկող երկու անձեր կեցնելով՝ կը հարցնէ.

— Կը ճանաչէ՞ք այս գրողը...

Մարդիկը զարմացած

— Ո՛չ, կը պատասխանեն։

Ու Շիրազ քահ քահ մը ձըգելով.

— Իսկ ես, ո՞վ եմ...։

— Դա որո՛շ ա, դու Շիրազն ես, կը պատասխանեն։

— Այս գրողը մետայլ ստացել է՝ լաւ գրած լինելուն համար... իսկ Շիրազը ո՛չ... ըսելով Շիրազ կը բաժնուի՝ ափի բերան ձգելով թէ՛ քովի գրողը և թէ՛ երկու անձերը...։

Ուրիշ օր մը գրական հաւաքոյթ մը կայ եղեր, որուն ներկայ գտնուած է նաև Շիրազ։ Յաջորդ օրը թերթերը կը գրեն ու կը թուեն անունները ներկաներուն ու Շիրազի անունը վերջիններուն մէջ կը յիշատակուի...։ Ու Շիրազը հեռախօսը առած կ'ըսէ թերթի խմբագիրին.

— Ձեր ըրածը շատ ճիշդն է... նախ պէտք է լուերը յիշուին և ետքը առիւծը...։

Ու ահա այս ամէնը գիտնալով՝ գացի Շիրազի տունը, կրտսեր մանչուն հետ, որ կ'ուսանի Երևան։ Համբուրուեցանք, ներկայացուց ինծի իր Նոր կինը, դեռատի, խելօք, կէյշայի խառնըւածքով աղջիկ մը, գիրկը երեխայ մը. զարմացած կը հարցնեմ ու Շիրազ կը պատասխանէ.

— Սա իմ մանչն է, անունը դրի Մեծն Տիգրան... որ ուրիշներն ալ ընդօրինակեն զիս և դնեն հայոց պատմական անուններ...։

Ու մենք նստանք դէմ առ դէմ. բացաւ շիշ մը ընտիր գինի ու լեցուց.

— Համմեցէք, ըսաւ...

— Իսկ դո՞ւ, հարցումիս.

— Երդուել եմ մօրս գերեզմանով ա՛լ չխմել...։ Որով երբ այս որոշումս մի օր ըեմից յայտնեցի՝ էնքան ծափահարեցին զիս, որ չէին ծափահարած իմ պոէմներին... և զգացի որ ժողովուրդը կը ցանկանայ որ ես չխմեմ ու կատարեցի նրա կամքը...։

Ու մատովը ցոյց տուաւ մօրը նկարը՝ կախուած պատէն.. «Երդուած եմ նրա շիրիմովը...»։

Ու ես սկսայ հարցումներու շարան մը.

— Ընկեր Շիրազ, ի՞նչու էիր հարբենում. •

— Վշտից... պատասխանեց ան, տխուր ինծի նայելով։

— Ի՞նչ բանը վիշտ է պատճառել քեզ...։

— Մեզ եղած անիրաւութիւնը, մեր հողերը, ԻՄ ԱՆԻՆ, Արարատը, ո՞նց չխմել, կարելի՞ է...։ Եղեռնի Յիսնամեակին գիշերը էնքան խմեցի կամ խմցուցին՝ որ միւս օրը ես ալ անկենդան զոհուած էի...։

— Լաւ, ըսի, ընկեր Շիրազ, սիրելի Շիրազ, ինչո՞ւ կ'աշխատիս քո գլուխը առաստաղէն դուրս հանել՝ զայն ծակելո՛վ...։ Չէ՞ որ պետութիւն կայ, և դուն պէտք է այնպէս շարժիս, որ կառավարութիւնը գլխի ցաւ չունենայ...։

— Դու կը մեղադրուիս, շարունակեցի ես, այն բանով՝ որ նորը կը մոռնաս, երկրի հսկայաքայլ յառաջխաղացումը կ'անտեսես և կը գրես ու կը տառապիս միայն Անիով ու Արարատով...։ Մի քիչ էլ նուիրուէք երկրի նոր նուաճումներին...։

— Սրանք Մեսրոպեան խօսքեր են, ըսաւ Շիրազ... (հասկըցայ՝ թէ մաքուր հայրենասիրական ըսել կ'ուզէր...։) Ու ցատկելով գնաց բերաւ նոր ոտանաւոր մը՝ Երևանին նուիրուած...։

— Կը ցանկանաս ուրեմն որ մեծցած Հայաստան մը ունենանք Անիով, Արարատով, ազատ, անկախ, ինքնագլուխ... յարեցի։

— Այդ ձեր ասածների համար կը մխամ և կը տառապիմ, ու կը գրեմ..։Բայց վերջի մասին համաձայն չե՛մ...։ԵԹԷ ԱՅՍՕՐ ՌՈՒՍԸ ՁԳԷ ԵՒ ԴՈՒՐՍ ԳԱՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀՈՂԱՄՈՒԹԻՒՆԻՑ... ԱՌԱՋԻՆԸ ԵՍ ԿԸ ԼԻՆԵՄ ՆՐԱՆ ՈՏՔԸ ԲՌՆՈՂ ԵՒ ԱՂԱՉՈՂ, ՈՐ ՄՆԱՑ ՄԵՐ ԳԼԽԻՆ...։

— Լաւ, որ այդպէս է, ինչո՞ւ կը դառնանաս, ինչո՞ւ կը տառապիս, համբերէ՛, մի օր կը լինի ասածներդ...։

— Ինձ դէմ անարդարութիւն կայ... ինչո՞ւ չեն ղրկեր զիս մի օր արտասահման և սփիւռք՝ որ խօսիմ ու խանդավառեմ...։

— Սիրելի և թանկագին Շիրազ, մի օր երբ մեր արդար պահանջքներն ու իրաւունքները ստանանք ու տուն բերենք Մասիսն ու Արարատը... էն ժամանակ դու կը գաս արտասահման՝ որպէս Մեսիա... ու մենք և նաև ճայրենի ժողովուրդը մեր ուսերուն վրա՛յ կը վերցնենք քեզ...։ Թէ սփիւռքը և թէ հայրենի ժողովուրդը սիրում ու պաշտում են քեզ...։ Միայն պիտի սպասել, մի քիչ աւելի լաւ օրերի համար...։

— Սրանք Մեսրոպեան խօսքեր են, ըսաւ Շիրազ դարձեալ ու մենք ողջագուրուեցանք և բաժնըւեցանք իրարմէ, իրեն խոստանալով՝ որ իր հոգիին ամբողջ թարգմանը ըլլամ արտասահմանի մէջ...

Ահա ա՛յս է Շիրազի հարցին լուծումը... Եռացող ու Այրուող Շիրազին... Մեր բոլորին սիրելի Շիրազին...։

Հ. Գ.

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏ

ԵՐԳՉՈՒՀԻ Ա. ՓԵՀԼԻՎԱՆԵԱՆ ՀՄԱՅԵՑ ԼՈՆՏՈՆԻ ԻՐ ՈՒՆԿՆԴԻՐՆԵՐԸ

Մայիս 3...

Թուական մը, որ անմոռանալի պիտի մնայ Քոմիւնէլթ Թատրոնի պատմութեան մէջ։

Արդարև այդ օր, երեկոյեան ժամը 7.30ին տեղի ունեցաւ համբաւաւոր երգչուհի Արփինէ Փեհլիվանեանի յաղթական անդրանիկ երգահանդէսը Լոնտոնի մէջ։ Մեծանուն երգչուհին Պէյրութէն յատկապէս Լոնտոն հրաւիրած էր «Արեգակ» ամսաթերթը, որուն նախաձեռնութեամբ տեղի ունեցաւ սոյն երգահանդէսը։

Միջին Արևելքի և հայրենիքի երաժշտական շրջանակներու բազմիցս հիացումին ու բարձրագոյն գնահատանքին արժանացած երգչուհին Քոմիւնէլթ թատրոնի մէջ պիտի տար իր Եւրոպական առաջին համերգը։ Ի դէպ է նշել, որ Փեհլիվանեան 1965ին այցելած է Լիբանոն և իր ռատիոելոյթով և մենակատարումներով ստանչացում պատճառած փորթուկալցիներուն։ Նախքան Լոնտոն գալը, Ապրիլ 27ին, Գահիրէի մէջ, Հայ Գեղարուեստասիրաց Միութեան 45 ամեայ Յոբելեանի հանդիսութեան մասնակցած է Արփինէն՝ մէկ ժամուան յայտագրով։ Յայտագրի Բ. բաժնին համար Լոնտոնէն յատկապէս հրաւիրուած է աշխարհահռչակ ջութակահար՝ Մանուկ Պարիքեան։ Մայիս 3ին արուեստի համբաւաւոր այս ոստանին մէջ Արփինէն պիտի տար իր առաջին անհատական երգահանդէսը և իր երաժըշտական տաղանդը պիտի դնէր Եւրոպական նժարի մէջ։

Սրահի մէջ տեղ գրաւած հայ և օտար երաժտասէրներուն դէմքին վրայ կար կասկածանքի ու անորոշութեան զգացում մը։ Այդ զգացումը երգչուհիին Լոնտոնի հասարակութեան անծանօթ դէմք մը ըլլալէն աւելի, կը բխէր յայտագրի առաջին մասին մէջ տեղ գտած Եւրոպական դասական վարպետներու երբեմն չափազանց դժուարին կտորներէն։ Արդարև, Փեհլիվանեան կը պատրաստուէր մեկնաբանելու այնպիսի մեծ վարպետներ, ինչպիսիք են Սթրատելլան, Մոցարթը, Զեսթին, Զիմաբոզան, Պելլինին, Մասքանին, Մասենէն։ Այդ կտորներուն ծանօթ ամէն անձ նոյն հարցումը անտարակոյս ունէր իր մտքին մէջ, Եւրոպական երաժշտական ոստաններէ հեռու, Միջին Արևելքի մէջ երաժշտական կրթութիւն ստացած ու կազմաւորուած երգչուհին պիտի կարենա՞ր արդարացնել իր «յաւակնութիւնը»։

Երաժշտական բացառիկ տըւեալներով օժտուած հայ երգչուհին առաջին երգով իսկ, Սթրատելլայի «Փիէթը Սինյորէ»ով նուաճեց իր ունկնդիրները և համերգի առաջին մասի ամբողջ տևողութեան պահեց զանոնք իր հմայքին տակ, անոնց հոգիներուն մէջ վառ պահելով անթերի կատարողականութեամբ մը յատկանշուող երաժըշտական գերագոյն վայելքին առինքնող բոցը։

Կատարողական անթերի թեքնիք, խոր հասկացողութիւն, երաժըշտական տարբեր դպրոցներու գործերուն հմուտ ներթափանցում, ինչպէս նաև ձայնային գունագեղութիւն ու կատարելագործուած հակակշիռ պահանջող այդ բոլոր երգերը, զորս Եւրոպական չափանիշով շատ մը երգչուհիներ պիտի վարանէին ներառնել իրենց յայտագրին մէջ՝ Արփինէ Փեհլիվանեան մեկնաբանեց մեծ վարպետներու յատուկ բարձր արուեստով։

Բեմին վրայ կարծէք կանգնած ըլլար երգի կապտազգեստ կախարդ մը, որուն արտաբերած իւրաքանչիւր հնչիւնը կը թափանցէր ունկնդիրներու մինչև հոգիներուն ընդերքները։ Երգչուհիին ձայնը երբեմն կը փոթորկէր, կ'ալեկոծէր, կը դառնար գեղեցիկ ժայթքում մը ձայնալիքներու, ու մերթ կ'ըլլար դայլայլ, հեծիւն, վշտի հառաչ ու քաղցր շոյանք։ Երբ կը լռէր երգը... այս անգամ կ'երգէր երգչուհիին նայուածքը, դիմախաղը, ժպիտն ու շարժուձևը։

Յայտագրի առաջին մասը աւարտեցաւ Դաւիթ Բէկ օփերայէն Շուշանի արիայով։ Անվարան կրնանք ըսել, որ Արփինէն մեր մինչ այս լսած լաւագոյն Շուշանն էր, օժտուած տրամաթիկ վաւերական տաղանդով, հանգամանք մը, որ աւելնալով իր երաժշտական հարուստ խառնուածքին ու գեղեցիկ ձայնին, կրնայ զինք դարձնել օփերաներու փնտռուած աստղ մը, երաժշտական մեծ ոստաններուն մէջ իսկ։

Այս մասին կ'ուզենք վկայակոչել երաժշտական ասպարէզէ հիւանդութեան պատճառով քաշուած անգլիացի օփերայի ռեժիսորի մը խօսքը։ Հանդէսի աւարտին ան ըսաւ. «Վերջին տասը տարուան ընթացքին հազիւ այսպիսի մի քանի երգչուհի լսելու առիթ ունեցած եմ»։

Երգահանդէսի երկրորդ բաժնին մէջ, որ նուիրուած էր հայ երգահաններու ստեղծագործութիւններուն, Արփինէն հայ երգը ներկայացուց կոմիտասեան ոգիով ու ըմբռնումով, ազգային հարազատ ոճը պահպանելով հանդերձ՝ իւրաքանչիւր երգը կատարեց դասական բարձր արուեստով, տաք ու վարակիչ շունչով։

Հայ երգը քիչ անգամ Արևմուտքի մէջ դրուած է այնքան բարձր պատուանդանի մը վրայ, ուր հասցուց զայն Փեհլիվանեան, Մայիս 3ին, իր անվիճելի տաղանդով ու մեկնաբանելու անկրկնելի վարպետութեամբ։

«Կռունկ»ով Արփինէն ունկընդիրները փոխադրեց հոգեկան այնպիսի աշխարհ մը, հայրենաբաղձութեան, կարօտի ու վշտի թախծոտ երանգներով ամբողջացած մթնոլորտ մը, ապրումներու և յոյզերու աննման տաճար մը, որուն քրմուհին ու միաժամանակ ճարտարապետը ինքն էր, որ հնչիւններու սրբազան նեկտար կը լեցնէր սրտերուն մէջ բոլորին անխտիր։ Ու ամբողջ սրահը գինովցաւ «Կռունկ»ին նեկտարով։ Հայուն հետ օտար ունկնդիրն ալ այդ գիշեր լսեց պանդուխտ հայուն սրտի հառաչանքը թաց աչքերով։ Կոմիտաս վարդապետ արդեօք կրնա՞ր գուշակած ըլլալ, որ իր խելագարութենէն կէս դար ետք հայ երգչուհի մը հեռաւոր Լոնտոնի մէջ իր «Կռունկ»ը պիտի մեկնաբանէր այնպիսի վերացումով, այնպիսի հոգեկան թրթիռով, որ անգլիացին իսկ թաշկինակը աչքերուն պիտի տանէր արցունքը սրբելու համար։ Այդ «հրաշքը» պատահեցաւ Մայիս 3ին... «հրաշագործը» Կոմիտասի մահուան տարին ծնած հայ աղջիկ մըն էր...։

«Կռունկ»ի թախծոտ հնչիւններուն յաջորդեց «Քելէ—Քելէ»ն, որ հնչեց թեթև, անուշ, սիրազեղ զգացումներ արթնցնող քնքշութեամբ։ «Սիրաւոր» ու «վիրաւոր»

(Շար. տես էջ 6)

ԹԱՏՐՈՆ

ՓՈԼԻԱՆՆԱ ԿԱՄ ԶՈՒԱՐԹ ԱՂՋԻԿԸ

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆԻ ԲԵՄԻՆ ՎՐԱՅ

ՅԱԿՈԲ ՇԱՀՆՈՒՐ

Ցանկուցիչ սփոփանք մը ունեցանք ներկայ ըլլալով Նուպարեան Ազգ. Վարժարանի Պըլըքտանեան հանդիսասրահին մէջ ներկայացուած «Փոլիաննա կամ Զուարթ Աղջիկը»ի բեմադրութեան, Կիրակի, 15 Մայիս 1966, երեկոյեան ժամը 7.30ին, նախաձեռնութեամբ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Կիրակնօրեայ Վարժարանին։

Նիւթը՝ լաւ ընտրուած, բարոյական սկզբունքներու հաւատարիմ քարզման, դաստիարակիչ բովանդակութիւն ունեցող շինիչ այս թատերախաղը առնուած է փոքրիկ վիպակէ. զայն թատերգութեան վերածած է Պր. Ժիրայր Ճէպէլեան, որ յաջողած է խաղին տալ ցայտուն կառուցուածք մը։

Բովանդակութիւնը.— Փոքրիկ Փոլիաննա կորսնցնելով իր սիրեցեալ մայրն ու հայրը, կարեկցութեամբ տոգորուն մարդոց կողմէ կը ղրկուի հեռաւոր քաղաք մը բնակող իր մօրաքրոջ Օր. Փոլի Հարինկթընի։ Այս վերջինը՝ անցեալի անիրականացած սիրոյ մը վէրքը իր սրտին, դառնացած է կեանքէն եւ հեռու մարդկային զուարթ ընկերակցութենէն՝ իր դղեակին մէջ կամաւոր բանտարկութեան մը ենթարկած է ինքզինք եւ քաշ կու տայ անհրապոյր կեանք մը։

Փոլիաննայի երեւումը նախ անակնկալ մը կը թուի իրեն. այդ խստակեաց եւ խոժոռադէմ կինը կեանքի ուրախութեանց հանդէպ ուրիշ ակնոց կը գործածէր... Փոլիաննա, իր շքեղ ու ժիր բնաւորութեամբ, կ'այլափոխէ այդ տան մռայլ մթնոլորտը, յանախ յանդիմանութեան արժանանալով իր մօրաքրոջ կողմէ։

Դէպքերու այս հոլովումին մէջ, Փոլիաննա ամբողջ քաղաքին սիրոյն ու զուրգուրանքին առարկան կը դառնայ, մինչեւ անգամ արուարձանի խստաբարոյ եւ մեկուսացած անձի մը՝ Փենտըլթընի համակրանքը կը շահի։ Որբ տղայ մը՝ Ճիմի Պիլ, որուն հանդիպած է իրենց տան ցանկապատին առջեւ եւ որուն հետ լաւագոյն բարեկամութիւն մը սկսած է ունենալ, Փոլիաննայի շնորհիւ կ'որդեգրուի Փենտըլթընի կողմէ։

Օրերու այս թաւալումին մէջ, դժբախտ օր մըն ալ՝ Փոլիաննա կ'ունենայ ինքնաշարժի արկած մը։ Սուգի մատնուած է քաղաքը. ամէն կողմէ կը փութան հիւանդին սնարին մօտ։ Բժիշկներու շարան մը, մէկը միւսին ետեւէն կը տեսնէ եւ կը յաջողի ստոյգ մահէ մը ազատել բոլորին պաշտելի Փոլիաննան։ Սակայն, հեզ աղջնակը, անդամալոյծ եղած է մէջքէն վար։

Մօրաքոյր Փոլին այլափոխուած է հոգեպէս. այդ անողոք կինը իր բարոյական ու նիւթական բոլոր միջոցները ի սպաս դրած է փրկելու կարեկցութեան արժանի աղջիկը։

Փոլիաննա անկողնոյ մէջ իր հօր անդենականի ձայնը կը լսէ, «արիացի՛ր, ելի՛ր, քալէ՛»։ Փոլիաննա գերագոյն ճիգով մը կը կանգնի. կ'առնէ քայլ մը, կը զօտեպնդուի, կը յաջողի գերբնական ոյժի մը ազդեցութեան շնորհիւ՝ վերագտնել քալելու իր նախկին կարողութիւնը։

Տոքթ. Չիլթընի եւ Փոլի Հարինկթընի միջեւ անցեալի սէրը, որ մարած կը կարծուէր... հիւանդ աղջկան անկողինին շուրջ կրկին կը բոցավառի եւ կ'իրականանայ կորսուած երջանկութիւն մը..։

Հոս պարտինք յիշատակել, որ Պր. Ժիրայր Ճէպէլեան գեղեցիկ գաղափարը յղացած էր՝ վարագոյրը բացուելուն՝ բոլոր դերակատարները այլազան դիրքերու մէջ որպէս կենդանի պատկեր մեկտեղել բեմին վրայ եւ իւրաքանչիւր դերակատարն իր դերին նշանակութիւնն ու կերպարին նկարագիրը նշող բացատրականով մը ներկայացնել հանդիսատեսին եւ մի առ մի հեռացնել զանոնք, բաց թողլով միայն բեմին վրայ այն դերակատարը՝ որով կը սկսի խաղը։ Նորութիւն մը առիկա, որ արժանի է գնահատանքի։

Գործող անձինք.— Օր. Սեդա Ծիզմէճեան, որ կ'անձնաւորէր Փոլի Հարինկթընի կերպարը, ունեցաւ զմայլելի դերակատարութիւն մը. խիստ, անողոք եւ խոժոռադէմ իր ապրումները տեղին էին։ Երրորդ արարին, Փոլիաննայի աղետալի արկածին ի տես, հոգեկան այլափոխում մը ունեցաւ եւ առ այդ արտայայտեց գթոտ, զուրգուրոտ մօրաքրոջ մը զգացումները։ Իր առոգանութիւնը գեղեցիկ, բառերուն շեշտերը տեղին, շարժուձեւերը կիրթ. Օր. Սեդա Ծիզմէճեան հակառակ բեմէ վրայ քիչ անգամ երեւցած ըլլալուն, փայլուն աստղ մը ըլլալու սահմանուած է եթէ յարատեւէ, եւ պէտք է յարատեւէ։

Փոլիաննայի դերին մէջ փոքրիկ Օր. Սոնա Պալքայեան եղաւ ժիր ու ոստոստուն «զուարթ» աղջիկը։ Ան պիտի գերազանցէր իր կերպարը, եթէ ուսանողի ձեւով, արագ խօսելու սովորութիւնը թօթափէր իր վրայէն։ Լաւ եւ կշռութաւոր շարժուձեւ մը ունէր։ Նորեկ մըն է ան, սակայն յղկումով կարելի է շատ բան ակնկալել իրմէ ապագային։ Յաջողութիւններ կը մաղթենք։

Օր. Շուշան Խաչիկեան լաւագոյն արտայայտիչը եղաւ իր ստանձնած Նանսիի (սպասուհի) կերպարին. շատ համարձակ, ճկուն իր խաղարկութիւնը արժանի է յիշատակութեան։ Ամբողջ խաղի տեւողութեան ան կրցաւ գրաւիչ ըլլալ։ Ապագային շատ բան կ'ակնկալենք իրմէ։

Օր. Մելի կարճ դերով Օր. Սեդա Պալքայեան եղաւ համակրելի։ Հետագային պատասխանատու դերերու մէջ կ'ուզենք տեսնել զինք։

Տոքթ. Չիլթընի նոյնպէս կարճ դերին մէջ Պր. Պերճ Քիւփէլեան ցուցաբերեց փորձառու դերակատարի մը յատկանիշները. յաջող էր իր լուրջ անձկութիւնը հիւանդի սնարին։

Պր. Հայկ Թելլալեան, Փենտըլթընի դերով եղաւ խրոխտ եւ անհաղորդ մարդը. լաւ գիտակցած էր իր կերպարին հոգեբանութեան եւ առ այդ ապրեցուց եւ ապրեցաւ անսայթաք խաղարկութեամբ մը։

Պարտիզպան Թոմասի դերը, որ վստահուած էր Պր. Յովսէփ Ղազարեանի, իր ամբողջութեանը մէջ եղաւ նուիրուող ու պարտականութեան գիտակից. այս երիտասարդ դերակատարը իր շարժուձեւերով եւ խօսակցութեամբ մարմնաւորեց կատարեալ ծեր մարդ մը։ Յաջող էր նաեւ իր ծպտումը։

Փոքրիկ Վարուժան Գազանճեան անսայթաք խաղարկութիւն մը ունեցաւ Ճիմի Պին որբ տղեկի դերով. կարճ եղաւ թէեւ իր երեւումը, սակայն կրցաւ յայտնութիւն մը դառնալ։

Կառապան Ճոնի կերպարով Պր. Հայկ Լուսինեան բրաւ այն՝ որ իր դերին կը պատշաճէր. թերեւս ապագային իր մասին խօսելու առիթ կ'ունենանք։

Երախտագիտական տուրք մը ունինք հատուցանելու Արժ. Տ. Արշամ Քհնյ. Պօզոյեանի, որ իր թանկագին ժամերը կը զոհէ Կիրակնօրեայ Վարժարանի վսեմ գործին, հոգեւոր, քրիստոնէական զգացումը վառ պահելու, օտարանալու, ազգակուլ վտանգին ենթակայ մեր մանուկներուն հոգիին մէջ, զանոնք կապելով իր ստանձնած սուրբ գործին։ Յաջողութեան մաղթանքներ Արժանապատիւ Հօր։

Գնահատանքի արժանի է գործը նաեւ Պր. Ժիրայր Ճէպէլեանի, որ հակառակ իր փափուկ առողջութեան՝ զոհողութեանց առջեւ կանգ չ'առներ եւ ազնիւ նուիրումով մը վառ կը պահէ բեմին ջահը, սատարելով ազգապահպանման վսեմ գործին։

Չենք մոռնար նաեւ Պր. Հայկազ Գալուստեանը, որ բեմին ետին, զերծ յաւակնոտութենէ եւ ցուցամոլութենէ, կ'աշխատի լռիկ, հայ արուեստի անդաստանը ծաղկեցնելու։

Փափաքելի է որ աշխատողները հետեւողական ըլլան իրենց առաջադրութեանց եւ մեկտեղուած ուժերը չանտեսեն՝ անոնցմով մնայուն արժէք ստեղծելու համար։

ԿԵԱՆՔԻ ՄԱՍԻՆ

Կը սիրե՞ս կեանքը. Ուրեմն մի՛ վատներ ժամանակը։ Ժամանակը այն կերպասն է, որմէ շինուած է կեանքը։

Պենճամին Ֆրանքլին

Կեանքը այնքա՜ն կը սիրեմ, որ Դժոխքին մէջ իսկ պիտի ուզէի ապրիլ։ *Էրնէսթ Ռընան*

Մեծ գործեր կատարելու համար, պէտք է ապրիլ այնպէս, որպէս թէ բնաւ պիտի չմեռնիս։

Վովընարկ

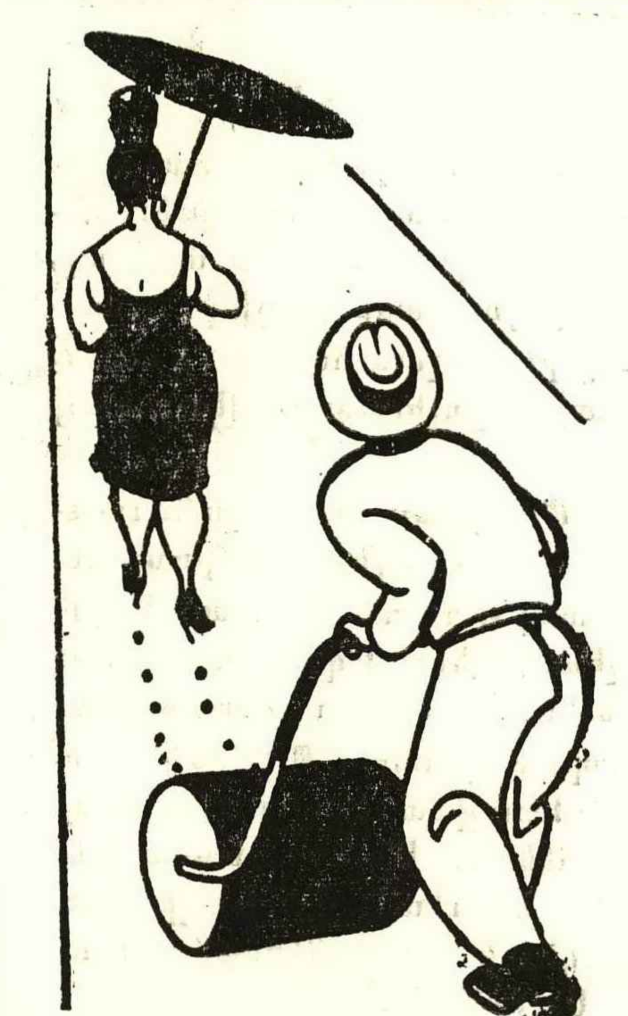
Միւս կեանքին ինչ ըլլալը չեմ գիտեր, բայց գիտեմ որ գէշ կատակ մըն է այս կեանքը։ *Տիտըրօ*

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պր. Խօսնակ Շամլեան կը փնտռէ Տիկին Թագուհի Տէտէեանը, (ծնեալ Տէտէեան), այրին ողբ. Կարապետ Տէտէեանի, որ մօտ երեք տարի առաջ հաստատուած էր Պէյրութ (Լիբանան)։ Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել

Rédaction TCHAHAKIR
B.P. 2111 – LE CAIRE (R.A.U.)

Լիբանանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել։

Առանց խօսքի...

Ծաղրանկար՝ ՅՈՎՀ. ՇԻՒԱՐՇԻ

«Ջահակիր»ի Աղեքսանդրիոյ ներկայացուցիչն է Պր. ՎԱՀԱՆ ՊԸՆՏԵԱՆ, Հելիոպոլիս փող. թիւ 18 Ռամլէ, Քան Տը Սեզար։

ՕՄԱՐ ԽԱՅԵԱՄԻ ՔԱՌԵԱԿՆԵՐԸ

- ՌՈՒՊԱՅԱԹ -

Հետեւողութեամբ Գ. Փառնակի, Արամ Չարըգի եւ Լեւոն Մեսրոպի թարգմանութիւններուն։

174

Արժանի չեմ մզկիթին, թշնամի չեմ ժամուն,
Ինչո՞վ շաղուեցիր ինձ՝ այդ գիտես միայն դուն
Մերթ տէրվիշ անհաւատ, մերթ գինով անսուաղ
Աշխարհէն յոյս չունիմ ոչ ալ դրախտէդ աւաղ։

175

Աղօթելու եկեղեցի, քայլս կ'երթան
Զանգի ղօղանջն իսկական երգ մ'է սրբազան,
Տաճար, Մզկիթ խունկ ու համրիչ, խաչ ու բուռան
Հաւտա, հաւտա, բոլորն ալ են նուիրական։

176

Ծեր բրուտին, գացի կրկին, քով անցեալ օր
Կը դարձընէր անիւը մեծ, եւ իրաւ որ
Շահի գլխին, մուրացիկի ձեռքին ոտքին՝
Խառն փոշիով, կը շինէր, կոր, սափոր մը նոր։

177

Քաղցրիկ պլպուլին նըման գեղգեղին
Գեղգեղէ երգ մը ձօնուած գինիին,
Առանց երգերու՝ խմելն է տխուր
— Սաղի երգէ բայց նաեւ գինին տուր։

Աղեքսանդրիա — *Տաղաչափեց ՀԱՅԿ ԿԱՐԻՆԵԱՆ*

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԴՊՐՈՑ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԵԱՆՑ ՇԱՐՔ

Հովանաւորութեամբ՝ Թեմիս Բարեխնամ Առաջնորդ

ԳԵՐՇ. Տ. ՄԱՄԲՐԷ Ս. ԱՐՔ. ՍԻՐՈՒՆԵԱՆԻ

Գ.

Կը դասախօսէ՝

ՊՐ. ՆՈՒՊԱՐ ՔԻՒՓԷԼԵԱՆ

Նիւթ՝ «300-ԱՄԵԱԿ ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉԻ ՀԱՅԵՐԷՆ ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ»

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՊԱՏՇԱՃ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Տեղի կ'ունենայ Հինգշ., 26 Մայիս 1966, երեկոյեան ժամը 8.30ին, Նուպարեան Ազգ. Վարժարանի Պըլըքտանեան Սրահին մէջ։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՉԷԻՆՔ ԿՐՆԱՐ, ՈՒ ՊԻՏԻ ՉԿՐՆԱՆՔ ՀԱՒԱՏԱԼ ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ

(Շարունակութիւն Գ. էջէն)

զինք փայլուն ապագայ առաջնորդող ճանապարհը ու թէ՛ կը ստանձնէր պատասխանատուութիւնը իր հարազատներուն, այսպիսի երիտասարդ մը, փոխանակ՝ պայմաններու բերումով իր պատեանէն ներս քաշուելու, առաւել եւս կը փարէր ազգային, մշակութային, գրական ու մարզական մե՛ր շարժումին, որպէս զի իր անձը օրինակ ծառայեցնէ իր շրջապատի երկսեռ նորեկներուն։

«ԱՐԱՐԱՏ» Օրաթերթի անձնակազմի անդամ, Ս.Դ.Հնչակեան Կեդրոնի Ուսանողական Միութեան ղեկավար ու դաստիարակող դէմք, Հ.Մ.Մ.ի Պէյրութի Շրջանի փողերախումբի պատասխանատու առաջնորդ, Արմէն Տագեսեան, իր խառնուածքին մէջ ունէր ե՛ւ գրողի, ե՛ւ արուեստագէտի, ե՛ւ հանրային մարդու ընդունակութիւն ու շաղախ, ու ճիշդ այս պատճառաւ ալ, սիրուած, յարգուած և գնահատուած երիտասարդ մըն էր բոլորէն հաւասարապէս։

Ափսո՜ս, հազա՛ր ափսո՜ս, որ մենք շատ շուտ կորսնցուցինք այս անվեհե՛ր, այս աննկո՛ւն և այս անվա՛խ տղան, այնպիսի ժամանակ մը, երբ՝ Լիբանանահայ մեր շրջանակը անժխտելիօրէն պէտք ունէր իրեն։

Ս. Դ. Հնչակեան ՏԽՐՈՒՆԻ Ուսանողական Միութեան նախաձեռնութիւնը եղող հայ ժողովուրդի յեղափոխական անմահո՛ւն զաւկին՝ ՓԱՐԱՄԱԶի կիսանդրիին պատրաստութեան գործին մէջ, որքա՜ն համբերատար, որքան նուիրեա՛լ ու որքան ազնի՛ւ գործ տարաւ տարաբա՛խտ ու հէ՛գ Արմէնը։

Որքա՛ն կը սիրէր հայութեան յեղափոխական մարտիրոսները, որքա՛ն կապուած էր Հնչակեան Գաղափարի առաքելատի՛պ մարտիկներուն՝ Փարամազին, Պէննէին, Աչըգպաշեանին ու Եկաւեանին, պաշտելու աստիճան՝ անդր-շիրիմեան մտերմութիւն մը ունէր անոնց հետ, ու անոնց յիշատակին փառաւորման համար, իր կենդանութեան օրերուն, ամէն տեղ էր Արմէնը, կը շրջէր, կը խօսէր ու կը համոզէր։

Աւա՜ղ, բի՛ւր աւաղ որ կիսաւարտ մնաց իր գործը։

Սակայն վստահ ենք ու խորապէս համոզուած, որ այն հաւաքականութիւնը և այն ժողովուրդը, որոնք անթառամ պահեցին յիշատակը մեր անմեռ ազգային հերոսներուն, պիտի գիտնան նաեւ իրենց հոգիներուն մէջ կենդանի պահել թանկագի՛ն Արմէնը, ու տենդագին կերպով պիտի լծուին, անոր սկսած գործին շարունակման։

Խո՛ր յարգա՛նք իր թարմ յիշատակին։

ԳԷՈՐԳ ՏԱՐՕՆԻ

ՋԱՀԱԿԻՐ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ
26 ՄԱՅԻՍ 1966

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ՍԵՒ ՈՍԿԻՆ ԵՒ ԵՄԷՆԸ

Թերթերը շարունակ կը գրեն թէ Սէուտական Արաբիան Եմէնի Հանրապետութեան դէմ թշնամական գործողութիւններ կը կատարէ Ճիզանի ու Նեճրանի շրջաններէն, ուրկէ զէնքեր ու վարձկաններ կ'ուղարկէ Եմէն. այս մասին կը խօսի նաեւ Եմէնի Արտաքին Գործոց նախարարութիւնը՝ ՄԱԿի ու արաբական երկիրներու Լիկային ուղղուած իր մէկ հեռագրին մէջ։

Վերջին շաբաթներու ընթացքին Միջին—Արեւելքի մէջ տեղի ունեցած լարուածութեան սիսթեմաթիք ծանրացումը լրջօրէն կը մտահոգէ աշխարհի հանրային կարծիքը:

Միւս կողմէ, Միջին—Արեւելքի ազգային ազատագրական շարժումը հետզհետէ աւելի ընդարձակ կը դառնայ... մեծ գործատէրերուն համար եւ յատկապէս անոնց սիրտը հանգիստ ցող քարիւղային շահոյթներուն համար։

Եմէնի Հանրապետութեան դէմ նախայարձակումը կապուած է արաբեւամերիկեան քարիւղի ընկերութեան՝ «Արամգօ»ի պատմութեան։ Այս «արաբեւամերիկեան» պլտակը, ինչպէս ծանօթ է իր ետին կը թաքցնէ քարիւղի հսկայ մոնոփոլներ, ինչպէս ը«Ս. Թանտարտ Օյլ Քըմփընի աֆ Նիւ Ճըրզի»ն, «Սթանտարտ Օյլ Քըմփընի աֆ Քալիֆօրնիա»ն, «Թեքսաս Օյլ»ը, «Սօքօնի Մոպիլ Օյլ»ը: Ըստ համեստ հաշիւներու, այս մոնոփոլներուն զուտ շահերը տարին մէկ միլիառ տոլարէն աւելի են։

Դեռ 1955ին էր, որ «Արամգօ», Սէուտ Արաբիոյ սահմանը անցաւ, որպէսզի գրաւէ Եմէնն ալ շահագործէ: Եմէնի միապետական խամաճիկներուն թեւերը անմիջապէս երեւան եկան, որովհետեւ քարիւղի ամերիկացի արքաները սկսած էին բանակցութիւններ վարել... Անգլիոյ հետ։ Յետ բանակցութեան, Անգլիա Եմէնի մէջ գործելու ազատութիւն կուտար ամերիկացիներուն։

Ամերիկեան մամուլը սկսաւ գրել, թէ արաբական երկիրներու ներկան ու ապագան մտահոգութեան առարկայ դարձած են Մ. Նահանգներու մէջ, որովհետեւ այս երկիրը պարտաւոր է անհատական ներդրումներն եւ ՕԹԱՆ—ի մեքենային սահմանուած վառելանիւթը պաշտպանել, կը գրէր «Ինֆօրմասիոն» թերթը։ Իսկ անգլիական «Կուարտիըն»ը կը յայտարարէր, թէ զինուորներուն սուինները քարիւղը կը պաշտպանեն։

Այս պահուս, Եմէնի երիտասարդ Հանրապետութեան դէմ թշնամական արարքները դարձեալ կը հիմնուին այս տեսակ յայտարարութիւններու վրայ, այնպէս կ'երեւի, թէ մեծ գործատէրերը որոշած են կատաղօրէն պաշտպանել իրենց առասպելային շահոյթները։

Եւ սակայն, նախայարձակումի ծրագիրներուն հեղինակները շատ լաւատես են։

Եմէնի Արտաքին Գործոց նախարարութեան հեռագիրը կ'ըսէ, թէ այն պարագային, երբ թշնամական արարքներ չդադրեցուին, Եմէնի Հանրապետութիւնը պիտի ստիպուի հակահարուած տալ նախայարձակումի կեդրոններուն։ Եմէնի նախարարաց խորհուրդն ալ կատարեց յայտարարութիւն մը, ուր կ'ըսուի թէ եմէնցի ժողովուրդը վճռած է թշնամիին դէմ պայքարիլ թէ՛ երկրէն ներս և թէ անկէ դուրս։

Սովետական հանրային կարծիքը կը նկատէ՝ թէ այս յայտարարութիւնը լուրջ ազդարարութիւն մըն է բոլոր անոնց, որոնք յարձակողական ծրագիրներ կը պատրաստեն Եմէնի արաբական Հանրապետութեան դէմ։

Ե. Շ.

«ՋԱՀԱԿԻՐ»ԻՆ

Աղեքսանդրիոյ մեր աշխատակիցներէն Պր. Հայկ Կարինեան ազնուօրէն թերթիս նուիրած է 20 օրինակ զանազան գիրքեր (հայերէն և ֆրանսերէն): Շնորհակալութեամբ ստացանք զանոնք.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՍՐԱՀԻՆ

Օր. Անահիտ Պչագճեանի ընդ Պր. Յակոբ Սերայտարեանի բարեբաստիկ ամուսնութեան առթիւ, վասն շնորհաւորութեան Պր. Խօսնակ Շամլեան կը նուիրէ 50 ե.դ.:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՄԲՍԻԱՒՈՐ ԲԺԻՇԿՆԵՐ, Ուիլեըմ Ս. Հոլսթըր, Ուիլեըմ Օսլէր եւ Փրոֆ. Ռընէ Լըրիգ: Հրատարակութիւն «Բժիշկ» ամսագրի։ Տպ. Ատլաս, 1966, Պէյրութ։ 46 էջ։ Դիմել՝ փոստարկղ 4176, Պէյրութ, Լիբանան։

ԱՌԱՋՆՈՐԴ՝ Ֆրանս. շիտակ կարդալու եւ սահուն խօսելու, պատրաստեց Գրիգոր Աֆարեան։ Տպ. Տօնիկեան, 1966, Պէյրութ։ 165 էջ, 4 Լիբ. Ոսկի։ Դիմել տպագրիչին, Ռիւ Ֆլէօվ, Սէն-Միշել, Պէյրութ, Լիբանան։

ՍՈՒՏԱՆԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔ

(Շար. Բ. էջէն)

Մեր Ծաղիկ դասարանի 15 աշակերտներուն մէջ ունեցանք Լիբանանէն եկող աշակերտ մըն ալ, որ յաջողութեամբ Ծաղիկ դասարանը բոլորելուն համար կ'արժանանայ քաջալերական վկայականի մը:

Մանկապարտէզի շրջանաւարտներն են.— Ալիսա Ամիրայեան, Երուանդ Մարկոսեան, Ժագօ Մըըրտըլեան, Լեւոն Մղրդլեան, Հրանդ Եկաւեան, Մայտա Խաչիկեան, Մկրտիչ Տիվանեան, Պրիժիթ Պոտուրեան, Ռուպինա Խաչիկեան, Սագօ Գօլանճեան, Սիմոն Գասապեան, Սոնիա Եկաւեան, Վահէ Իկիտպաշեան, Լիւսի Ցովհաննէսեան եւ Ռուբէն Սիւլահեան:

(Վերջը յաջորդով)

«Ջահակիր» Մարզական-Երիտասարդական Ամսօրեայ յաւելուածի Ե. թիւը լոյս կը տեսնէ Շաբաթ, Մայիս 28ին։ Փնտռել գրուիչներէն:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՍՐԱՀ—ԳԱՀԻՐԷ

ՀՐԱՒԷՐ ԲԱՑԱՌԻԿ ԱՆԴԱՄԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Հայկական Ընթերցասրահի բոլոր անդամ-անդամուհիները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ Բացառիկ Անդամական Ընդհ. Ժողովի մը, որ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Հինգշաբթի, 2 Յունիս 1966, կ.ե. ժամը 9ին, Սրահիս մէջ։

ՕՐԱԿԱՐԳ

Ընթերցում Սրահիս բարեփոխուած Ծրագիր-Կանոնագրին, ըստ Երկր. Նախարարութեան 1965 տարուոյ թիւ 26 օրէնքի տրամադրութեանց:

Բոլոր անդամ-անդամուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Յառաջիկայ Թեմական ընտրութիւններուն առթիւ, ընտրելու իրաւունք ունեցող ազգայիններէն կը խնդրուի նկատի ունենալ ստորեւ նշանակուած պայմանները։

1.— Բոլոր այն ազգայինները, որոնք անցեալ ընտրութեանց յայտարարութիւն լեցուցած են, պէտք չունին նոր յայտարարութիւն լեցնելու։

2.— Բոլոր այն ազգայինները, որոնք կը մասնակցին ընտրութեանց իրենց հօր հպատակութեամբ և որոնք առկէ առաջ մասնակցած են ընտրութեանց՝ պարտին ներկայանալ Ազգային Առաջնորդարան արձանագրելու համար իրենց ինքնութեան թուղթին թիւը, իրենց հին յայտարարութիւններուն վրայ:

3.— Բոլոր այն ազգայինները, որոնք կը լեցնեն նոր ընտրական յայտարարութիւն, պարտին իրենց հետ ունենալ իրենց հպատակութեան թուղթի բնագիրը և ինքնութեան թուղթը — պթագա չախսիյէ—:

4.— Բոլոր այն ազգայինները, որոնք կը մասնակցին իրենց հօր հպատակութեամբ և որոնք կը լեցնեն նոր ընտրական յայտարարութիւն՝ պարտին իրենց հետ բերել իրենց հօր հպատակութեան բնագիրը, ծընընդեան վկայականը և ինքնութեան թուղթը — պթագա չախսիյէ—։

5.— Ընտրութեան օրը անձնական հպատակութեամբ ընտրութեան ներկայացողը պէտք է հետը բերէ իր հպատակութեան թուղթին բնագիրը։

Կը վերյիշեցնենք՝ որ համայնքին ուէ անդամը կրնայ ընտրող ըլլալ, եթէ կը լրացնէ հետեւեալ պայմանները.

ա. Եթէ Հայց. Առաքելական եկեղեցւոյ զաւակ է.

բ. Եթէ 21 տարեկանը լրացուցած է.

գ. Եթէ Գահիրէի կամ Գահիրէի շրջանին պատկանող վայրերուն մէջ կը բնակի առնուազն երկու տարիէ ի վեր.

դ. Եթէ կը վայելէ քաղաքական իրաւունք և անուանարկիչ դատապարտութիւն կրած չէ.

ե. Եթէ արգելումի ենթարկուած (interdit) կամ սնանկացած չէ։

Իսկ, Թեմական Ժողովի իբր անդամ ընտրուող անձը պէտք է լրացուցած ըլլայ 30 տարեկանը և օժտուած ըլլայ նախորդ յօդուածի մէջ կանխագծուած միւս բոլոր պայմաններով, զորս պարտի լրացնել ընտրող մը։

Կը հրաւիրենք յարգելի ընտրողները ներկայանալ Պր. Օննիկ Բաթրիկեանի, Ազգային Առաջնորդարան, 179, Ռամսէս պողոտայ, կէսօրէն առաջ ժամը 10էն մինչեւ կէսօրէ վերջ ժամը 2, բացի Կիրակի և տօնական օրերէ։

Վերոյիշեալ թիւ 2.3, եւ 4 պայմաններու գործողութիւնները կատարելու համար վերջնական բուական որոշուած է 31 Յուլիս 1966։

Առաջնորդական Փոխանորդ
Գահիրէի Հայոց
ՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՇԱՔԱՐԵԱՆ

ԵՐԳԶՈՒՀԻ Ա. ՓԵՀԼԻՎԱՆԵԱՆ ՀՄԱՅԵՑ ԼՈՆՏՈՆԻ ԻՐ ՈՒՆԿՆԴԻՐՆԵՐԸ

(Շարունակութիւն Դ. էջէն)

լոբիկին գլխ—զակ վազքին կը հետեւէր ունկնդիրը Արփինէի երգին ընդմէջէն։ Հայերէն բոլոր երգերու բառերուն ու երաժշտութեան մէջ երգչուհին դրաւ կատարեալ ներդաշնակութիւն։

Փեհլիվանեան յաջորդաբար կատարեց Սիւնիի «Ինձ մի խընդրիր»ը, Ալեմշահի «Նազեր»ն ու «Իղձ»ը, Կանաչեանի «Օրօր»ն ու «Պճինկօ»ն, Պէրպէրեանի «Կ'անձրեւէ տղաս»ը, Ալան Յովհաննէսի «Եար նազանի»ն և Այվազեանի «Երեւան»ը։ Բոլոր երգերուն մէջ ան դրաւ մեծատաղանդ արուեստագիտուհիի շունչ, կատարողական ու մեկնաբանական նոյն բարձր վարպետութիւնը։

Անա Կանաչեանի «Օրօր»ը, մելամուշ ու քաղցրալուր երգ մը, որ Արփինէի շրթներուն վրայ կրկնակի կը քաղցրանայ... «Քուն եղիր բալաս...»։

Իր զաւկին սնարին վրայ կանգնած մօր մը աղօթաձայն խօսքերը զեւթիչ մեղեդիի մը պէս կը տարածուին սրահին մէջ, կը մտնեն սրտերէ ներս, կը յուզեն ու կը վերացնեն բոլոր ունկնդիրները մէկ մարդու պէս։ Երգն աւարտած է արդէն, բայց սրահը պահ մը եւս կը մնայ քարացած Արփինէի հմայքին տակ, մինչև որ մէկը կը խզէ լռութիւնը պոռալով.

— ԱՊՐԻՍ ՀԱՑ ԱՂՋԻԿ։

Ու կը փոթորկի սրահը, կը դառնայ հուռաներու, պիսերու, հիացական բացագանչութիւններու անզուսպ պոռթկում։

Այդպիսի «Օրօր» միայն մէկ անգամ լսեցինք մենք, այդ ալ Մայիս 3ին՝ Քոմմուէլթի մէջ:

Կարիք կա՞յ խօսելու առանձին —առանձին միւս երգերուն ալ մասին։ Ըսենք, միայն, որ Փեհլիվանեան ամբողջ համերգի տեւողութեան ընթացքին մնաց նոյն ճշմարիտ արուեստագիտուհին, երգի նոյն կախարդ քրմուհին։

Յայտագրին պաշտօնական մասը աւարտեցաւ Այվազեանի «Երեւան»ով։ Սրահը ովասիոններով ու որոտնդոստ ծափողջոյններով յորդեցաւ։ Բեմի վրայ, ծաղկեփունջերու մէջտեղ կանգնած էր յաղթական երգչուհին:

Ժողովուրդը յայտագրէն դուրս 3 անգամ բեմ վերադարձուց Արփինէն, որ կատարեց Դոլուխանեանի «Ծիծեռնակ»ը. Ա. Յարութիւնեանի «Երգիր ինձ համար»ը և լիբանանեան ժողովրդական երգ մը, Թուֆիք Սուքքարի «Թահթ էլ զէյթունին։»

Զարմազանց յուզիչ էր դիտել, թէ ինչպէս հանդիսականներէն ոմանք թաց աչքերով շրջապատեցին Արփինէն ու մէկը արտասուելով ըսաւ.

— «ԱՊՐԻՍ ԱՂՋԻԿՍ, ԴՈՒՆ ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ ԼՈՒԾԵՑԻՐ ՄԵՐ ՎՐԷԺԸ»։

Անշուշտ ԴՈՒՆը հոս կը դրուէր հայ արուեստի գործիչներուն տեղ, որոնց ամենէն տաղանդաւորներէն մին, Արփինէ Փեհլիվանեան, այդ գիշեր հայ երգը ներկայացուց իր գեղեցկագոյն ձեւին մէջ։

Աւարտելէ առաջ այս գրութիւնը, կ'արժէ վկայակոչել Քոմընուէլթ Թատրոնի ընդհանուր քարտուղար Պրն. Իշլիին գնահատանքը, թէ այս Թատրոնը իր հիմնադրութենէն ի վեր, թերեւս առաջին անգամ ըլլալով, կը լսէր այսպիսի իր ամբողջ էութեամբ արուեստապէտ երգչուհի մը։

ՎԻՎԻԷՆ ԿԻՒՋԵԼԵԱՆ

ՃԱՀԱԿԻՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

چاهاكير
جريدة أسبوعية
ص.ب ٢١١١ بالقاهرة ج.ع.م. ت ٩١٥٠١٣
صاحبة الامتياز: السيدة عايدة سيروبيان (بالايان)

TCHAHAKIR
HEBDOMADAIRE ARMENIEN
B.P. 2111 Le Caire (R.A.U.) · Tél. 915013
Adresse Télégraphique: TCHAHAKIR, Cairo
Rédacteur en chef: SARKIS BALAYAN

Արտօնատէր — ԱՑՏԱ ՍԵՐՈՎԲԵԱՆ
Սեփականատէր խմբագիր — ՍԱՐԳԻՍ ՊԱԼԱԵԱՆ

Հիմնուած 1948ին

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ ԹԻՒ 132 — ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 2 ՅՈՒՆԻՍ 1966 · ՀԱՏԸ ԶԵՌՔԷ 2,5 Եգ. Դհկ. կամ 25 Լիբ. Դհկ. · عدد رقم ١٣٢ – الخميس ٢ يونيه ١٩٦٦

ԷՋԵՐ ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԷՆ

ԳՈՒՄ ԳԱՓՈՒԻ ՑՈՅՑԸ

Տրապիզոնի Կեդրոնական Վարչութիւնը կ'որոշէ ցոյցը կազմակերպել ուղղակի Պոլսոյ մէջ օտար դիւանագէտներու աչքին առջև։

Այս նպատակին համար Խանազատ 1890ի վերջերը Պոլիս կ'անցնի։ Հոն կը հանդիպի Գ. Կաֆեանին, Յ. Ճանկիւլեանին, Մ. Պօյաճեանին և ուրիշներուն, որոնք խանդավառութեամբ կ'ընդունին կեդրոնի որոշումը, մանաւանդ որ Պոլսոյ Վարիչ Մարմինն ալ նման ցոյց մը կազմակերպելու մտադրութիւն ունէր։

Յուլիս 12ին, Հինգշաբթի, կը հաւաքուին Մուրատ, Տամատեան, Ճանկիւլեան, Ար. Աչըգպաշեան, Գր. Գըլճեան, Յ. Գազանճեան, Մ. Վարդանեան. կ'որոշեն ցոյցը ընել խաղաղ միջոցներով։

Պոլսոյ Հնչակեան Վարիչ Մարմինը այնուհետև կը սկսի ցոյցի տենդագին պատրաստութեան։

Խանազատին և Կաֆեանին պաշտօն կը տրուի այցելել բոլոր այն լայնածաւալ խաները, ուր գաւառացի պանդուխտները հայրենակցական համախմբումներով կը բնակէին։ Հոն՝ Խանազատ հանգամանօրէն կը բացատրէ տեղի ունենալիք ցոյցին կարևորութիւնը, կը խանդավառէ զանգուածը ՑԱՆԿԱԼԻ ՕՐՈՒԱՆ համար, որ պիտի յայտարարուէր վերջին պահուն։

Երկու փրոփականտիստները իրենց քարոզչութեան ընթացքին չէին թերանար բացատրութիւններ տալ նաև Հեռաւոր Նպատակի — սոցիալիստական իրաւակարգի մասին, որ աշխատաւոր, բեռնակիր դասին, որուն կը պատկանէին հայ պանդուխտները, շատ մատչելի էր և համապատասխան անոնց քաշած առօրեայ դառն իրողութեան։

1890 Յուլիս 12ին տեղի կ'ունենայ ցոյցին յատկացուած ժողովը։ Հոն կը ճշդուի ցոյցին նպատակը, որ էր.—

ա. Բողոքել Կարնոյ խուզարկութեան և կատարուած խժդժութիւններուն դէմ։

բ. Բարձրացնել գաւառի հայութեան բարոյականը։

գ. Հայոց հարստահարութիւններուն հանդէպ անտարբեր եւրոպական դեսպաններու ուշադրութիւնը հրաւիրել Հայկական Հարցի վերաբերմամբ։

դ. Հնչակեան կուսակցութեան ՊԱՀԱՆՋԱԳԻՐԸ ներկայացնել Սուլթանին՝ ցնցիչ ցոյցով մը։

Ցոյցը տեղի պիտի ունենար Գում Գափուի և Մայր Եկեղեցւոյ Պատրիարքարանին միջև, Յուլիս 15ին, Կիւրպան Պայրամի առաջին օրը։ Ցոյցը պիտի ըլլար խաղաղ կերպով։ Կուսակցութեան Պահանջագիրը պիտի ներկայացուէր Սուլթանին Աչըգեան Պատրիարքի միջոցով։

Ցոյցը պիտի ղեկավարուէր երկու անձերու կողմէ, որոնցմէ մին՝ Պատարագը ընդմիջելով, Պահանջագիրը պիտի կարդար եկեղեցիի բեմէն, իսկ միւսը՝ Պատրիարքը առնելով պալատ պիտի երթար և Պահանջագիրը ներկայացնէր Սուլթանին՝ իբր Հնչակեան կուսակցութեան ներկայացուցիչ։

Բուն ղեկավար երկու ընկերները պիտի ընտրուէին վիճակով։ Անոնցմէ մին պիտի ըլլար Պահանջագիր կարդացողը, իսկ միւսը՝ Սուլթանին ներկայացողը։ Յայտնի բան է որ երկուքին ալ մահ կը սպասէր։

Այստեղ խօսքը տանք Ճանկիւլեանին, որ ոգին եղած է այդ ցոյցին.—

«Վարիչ Մարմնի իւրաքանչիւր անդամ լուռ մնջիկ տեղը նստած՝ իր սրտին ու հոգւոյն հետ կը խօսէր։ Սրտերն ու հոգիներն էին որ պիտի քաշէին մեզմէ երկուքը դէպի մահ և դէպի կախաղան։

«Տրուած դագարը ուրիշ ժողովներու դագարին չէր նմաներ։ Ամէն ոք լուռ ու մունջ կը մտածէր։ Սենեակը համակուած էր գերեզմանային լռութեամբ։ Կարծիքի ու գաղափարի փոխանակում չկար։ Ես վաղուց համաձայնած ու հաշտուած էի սրտիս հետ, հետևաբար այս մասին չէ որ կը մտածէի։ Կը խորհէի՝ թէ եթէ երբեք վիճակը ինծի չելլէր, չէ՞ որ խղճիս հետ պիտի չկարենայի հաշտուիլ, և խիղճս միշտ պիտի տանջէր զիս։ Չէ՞ որ վիճակը քաշուելէն ետք՝ ըրած առարկութիւնս հակայեղափոխական պիտի համարուէր։ Տիրող լռութիւնը խզելով ըսի. «Ընկերներ, շատ կը փափաքէի ցոյցին մէջ դեր մը ունենալ. եթէ երբեք զիս յարմար կը նկատէք, առանց վիճակ քաշելու, այդ դերերէն մին ինծի տուէք։» Տակաւին ժողովը բացուած չէր. ատենապետը առաջարկիս վրայ ժողովը բացուած յայտարարեց և առաջարկս ժողովին ներկայացուց։ Ժողովը միաձայնութեամբ ընդունեց զայն, բայց ուզեց գիտնալ թէ երկու դերերէն ո՞ր մէկը կ'ուզեմ ստանձնել։ Խորհելու և տատամսելու պէտք չունէի, ընելիքս նախօրօք որոշած էի։ Ըսի՝ Աչըգեանը պալատ տանիլ և Պահանջագիրը ներկայացնել։ Ժողովը նորէն միաձայնութեամբ ընդունեց։

«Համբարձում Պօյաճեան դէմս նստած էր։ Կարծես թէ իր սրտին մէջ եղած անցուդարձը որոշ կերպով կը տեսնէի։ Վիճակ պիտի ձգուէր Պահանջագիրը կարդացող ընկերը որոշելու։ Մուրատ խօսեցաւ. «Եթէ յարմար կը տեսնէք, առանց վիճակի, Պահանջագիրը կարդալն ալ ինծի յանձնեցէք։» Միաձայնութեամբ ընդունուեցաւ։

(Շարունակութիւն տես էջ 2)

ՄԱՐԱՇԱԼ ԱՄԷՐԻ ՃԱՌԸ

Անցեալ շաբթու, ԱՄՀի առաջին Փոխ-Նախագահ և զինեալ ուժերու գերագոյն Փոխ-Հրամանատար Մարաջախտ Ապտէլ Հաքիմ Ամէր՝ Սինա, էլ Արիշի ռազմակայանին մէջ շատ կարևոր ճառ մը խօսելով՝ անդրադարձաւ Ամերիկայի Մ. Նահանգներուն կողմէ Իսրայէլին հայթայթուած զէնքերուն, որոնք երբեք չեն մտահոգեր մեզ։

ԱՄՀ ունի ամենէն արդիական զէնքերը և մեծ փորձառութիւն, որուն չի կրնար հասնիլ Իսրայէլ՝ նոյնիսկ Ամերիկայի վերջին հայթայթումներէն յետոյ։ Չմոռնալ որ Ս. Միութիւնը կը մնայ զէնքի մշտակայ հայթայթիչը։

Մարաջախտ Ամէր ցաւ յայտնեց արաբ ժողովուրդներուն մէջ դեռ յետադիմական և աշխարհակալութեան խաղալիկ տարրերուն համար։ Սէուտ. կառավարութիւնը կը դժուարացնէ մեր գործը Եմէնի հարցին մէջ, օժանդակութիւն ստանալով Արևմուտքէն։ Իսլամական Ուխտը, որ դաւ է արաբութեան դէմ, 1968ին՝ Ատէնէն անգլ. ուժերուն պարպումէն, կ'ուզէ Ամերիկայի առջեւ բանալ դուռը։ Բայց մենք ուխտած ենք զօրավիգ կանգնիլ Ատէնի և Գրաւեալ Հարաւի։ Եւ ընդհանրապէս՝ պիտի ձախողեցնենք Արևմուտքի դրդումով եղած բոլոր ձեռնարկները։

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ Ա. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԷՆ

Մայիս 25ին վերջացան Ա. Մ.Հ.ի ընկերվարական երիտասարդական Ա. Համագումարի աշխատանքները։

Այս համագումարի ընթացքին ընդունուեցան շատ մը բանաձևեր, որոնցմէ կարևորագոյններն են.

* Լայն տեղ տալ ժողովրդական մասսաներու ներկայացուցիչներուն Երիտասարդ կազմակերպութիւններու վարչութիւններուն մէջ և հսկել որ Գատրերը ի վիճակի ըլլան իրենց յանձնուած աշխատանքները յաջողութեամբ կատարելու։

* Երիտասարդական հարցերով զբաղող բոլոր կազմակերպութիւններուն համակարգութիւն։

* Գիւղացիական Երիտասարդական գատրերու կազմակերպման դրութեան վերակազմութիւն, մշակութային ծրագիրի մշակում և վերատեսում գատրերու զոման տեսակներուն։

* Մասնաւոր ուշադրութեան առարկայ դարձնել ընկերվարական հիմնարկներուն երիտասարդ վկայեալներու կազմակերպական դրութիւնը, բոլոր կառավարչատուններու մէջ նշանակելով՝ երիտասարդներ համախմբելու գործով զբաղող պատասխանատուներ, ինչպէս նաև փորձառութիւն վարժեցնող կազմակերպութիւն։

* Երիտասարդական կազմակերպութիւններուն անդամակցելու առաւելագոյն տարիքը 30ը նշանակել։

* Այլազան լեզուներու դասընթացքներ հաստատել, մրցանակներ յատկացնելով արժանաւորագոյններուն։

* Երիտասարդներուն յատուկ ընկերվարական հրատարակութիւններ պարունակող գրադարաններու հաստատում։

* Ֆիզիքական մարմնամարզի յայտագիրներու պատրաստութիւն։

Երիտասարդական Գործերու Պետական Նախարար Դր. Թալաաթ Խայրի, Մինիէ մեկնեցաւ, 1966—67 տարեշրջանին տեղւոյն Երիտասարդական գործունէութիւններուն յայտագիրը քննութեան ենթարկելու համար պատասխանատուներուն հետ։

ԱՐԱԲ ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԳԻՐՆԵՐ

ՄՈՀԱՄՄԷՏ ԷԼ ԹԱՊԷԻ

ԱՄՀի ամենէն ժողովրդական և իր խիզախութեամբը նշանաւոր սակաւաթիւ հրապարակագիրներէն մէկն է Մոհամէտ էլ Թապէի։ Անոր կարևորութիւնը շեշտուած էր նախորդ վարչակարգի օրով և աւելի՝ ուշ գրաւեց ներկայ ընկերվարական վարչակարգի տակ։

Էլ Թապէի առաջին յօդուածը հրատարակուած է 1919ին՝ «Իճիփշըն Մէյլ» անգլիատառ թերթին մէջ։ Այս առաջին յօդուածով՝ ան կը յարձակէր բրիտանական գրաւման դէմ և հակառակ բրիտանացիներու ներկայութեան, երկրին մէջ, էլ Թապէի հալածանքի չենթարկուեցաւ և իր անունը դարձաւ համբաւաւոր։

Ան ծնած է 1903ին։ Սկսած է գրել՝ երբ կը յաճախէր Իրաւաբանութեան Համալսարանի առաջին դասարանը։ Իր սկզբնական գործունէութիւնը կը կայանար թատերական մարզի աշխատանքին մէջ։ Թատերական իր առաջին քննադատականը լոյս տեսած է «Ալ-Սիասա» թերթին մէջ։

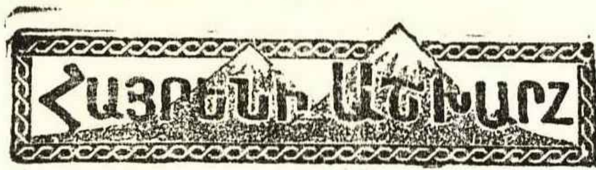
Անկէ ետք՝ էլ Թապէի կոչուեցաւ «Ահրամ»ի խմբագիրի պաշտօնին և կը գրէր խմբագրականներ. իր պաշտօնը պատւական էր, այսինքն չէր վճարուեր, որովհետև այդ ժամանակաշրջանին քիչ թերթեր կային որ ի վիճակի էին իրենց աշխատակիցներուն պատուագին կամ թոշակ վճարելու, մանաւանդ երբ սկսնակ էին անոնք։

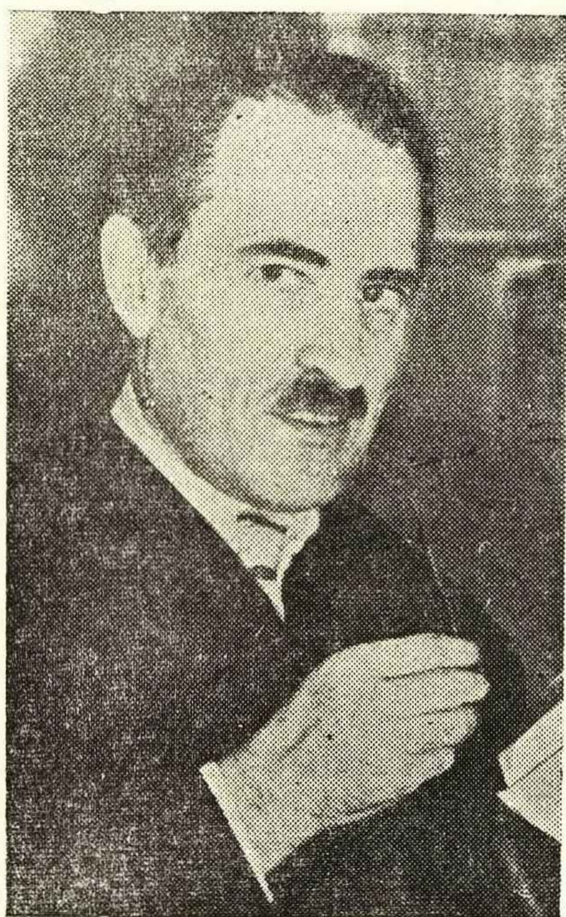
Մոհմ. էլ Թապէի կ'աշխատէր Խորհրդարանի քարտուղարութեան մօտ՝ իբրև թարգմանիչ։

1925ին Ֆաթմա էլ Եուսէֆ սկսաւ հրատարակել «Ռոզ էլ Եուսէֆ» շաբաթաթերթը և հրաւիրեց էլ Թապէին աշխատակցելու իրեն, նախ իբրև խմբագիր, ապա իբրև խմբագրապետ։ Այստեղ է որ Մոհմ. էլ Թապէի սկսաւ քաղաքականութիւն ընել։ Բայց չէր կրնար դահլիճը քննադատել կամ ազատօրէն արտայայտել իր գաղափարները և իր քաղաքական տեսութիւնները, քանի որ Խորհրդարանին մէջ պաշտօնեայ էր։ Ուրեմն, ստիպուած եղաւ հրաժարիլ Երեսփոխանական ժողովի քարտուղարի իր պաշտօնէն և ամբողջութեամբ նուիրուիլ լրագրութեան։

(Շար. տես էջ 4)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎԱՀՐԱՄ ԱԼԱԶԱՆ ՈՂ ԵՒՍ Է

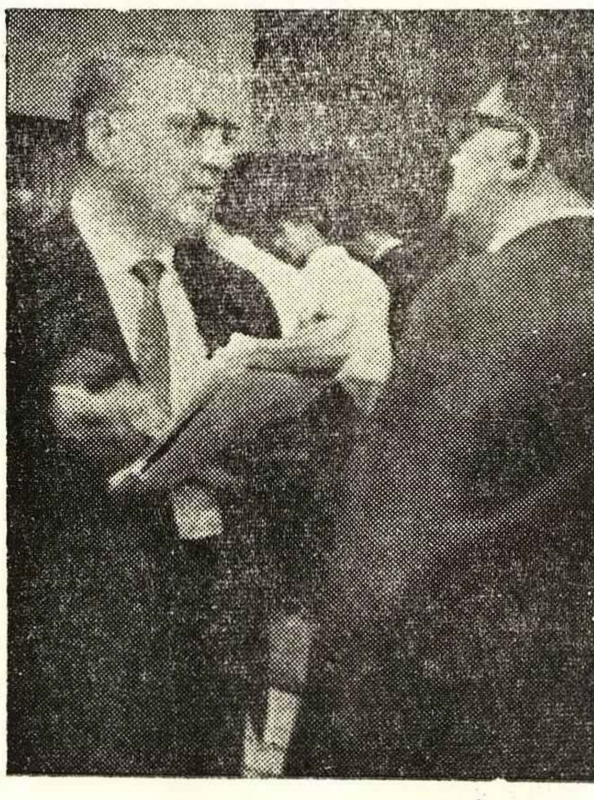
«Գրական Թերթ»ի վերջին թիւին մէջ ցաւով կը կարդանք Սովետահայ վաստակաւոր գրագէտ ՎԱՀՐԱՄ ԱԼԱԶԱՆի մահը, որ տեղի ունեցած է յետ երկարատեւ հիւանդութեան:

Վահրամ Ալազան ծնած է 1901ին։ Ան Սովետահայ առաջին սերունդի յաւագոյն ներկայացուցիչներէն էր:

ԲԵԳԼԱՐ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ ԵՒ ՏԻԿԻՆԸ ՄԵԿՆԵՑԱՆ ՄԱՅՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Օդանաւակայանին մէջ Բեգլար Նաւասարդեան, Տիկին Մարիցա Նաւասարդեան եւ Էտի «Ջահակիր»ի խմբագիրին հետ։

Բեգլար Նաւասարդեան կը պատասխանէ «Ջահակիր»ի խմբագիրին հարցումներուն։

Անցեալ 24 Մայիսին, Երեքշաբթի՝ Գահիրէի մէջ իմացուեցաւ, որ դաշնակցական յայտնի հրապարակագիր եւ գործիչ հանգուցեալ Վահան Նաւասարդեանի միակ որդին՝ պատրաստուած մտաւորական ԲԵԳԼԱՐ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ — որ նախապէս բազում տարիներ Գահիրէի, Պէյրութի, Միացեալ Նահանգներու մէջ վարած է կուսակցական կարեւոր պաշտօններ եւ եղած է Ամերիկայի Հ. Յ. Դ. Կեդրոնական Կոմիտէի քարտուղար եւ «Ամերիկայի Ձայն»ի տնօրէն — բացատրեալ հրաժարականով մը հեռացած է Հ.Յ.Դաշնակցութենէն եւ «Յուսաբեր» օրաթերթի խմբագրապետութենէն, զոր ստանձնած էր քանի մը տարիէ ի վեր: Նոյն ատեն, հետեւելով իր ամուսինին, կուսակցութենէն հրաժարած եւ ԱՆՁԱյի Գահիրէի գրասենեակի տնօրէնուհիի իր պաշտօնը ձգած էր նաեւ Մ. Տիկին Նաւասարդեան:

Այս ցնցիչ լուրերուն յաջորդեց՝ այր եւ կին Նաւասարդեաններուն հայրենասիրական երկրորդ ու աւելի մեծ արարքին լուրը, թէ անոնք պիտի մեկնին մայր հայրենիք՝ հոն հաստատուելու:

Արդարեւ, երէկ, Չորեքշաբթի 1 Յունիս 1966, առաւօտեան ժամը 10ին, Գահիրէի օդանաւակայանէն, Նաւասարդեան ամոլը, Աէրոֆլոտով, մեկնեցաւ հայրենիք Մոսկուայի ճամբով:

Օդանաւակայան փութացած էին հոծ թիւով բարեկամներ, ծանօթ ազգայիններ, գրողներ, արուեստագէտներ, մամուլ (հայ եւ օտար) թղթակիցներ եւ նոյնիսկ դաշնակցական հայեր։ Բեգլար Նաւասարդեան, մեկնելէն կէս ժամ առաջ, տուաւ մամլոյ ասուլիս մը՝ խիստ շահեկան բովանդակութեամբ, որով կը բացատրուէր իր այս գերազանցօրէն օրինակելի, դրուատելի ու բացառիկ տարողութեամբ հայրենասիրական արարքին պատճառները ու իմաստը:

Մեր շատ մը հարցումներուն ի պատասխան Բեգլար Նաւասարդեան ըսաւ թէ իր հրաժարականին եւ անոր ընկերացող 18 էջնոց բացատրողագիրին մէջ կը գտնուին ամբողջութեամբ եւ անոնց պատճէնները թղթատարով հասցէագրած է բոլոր հայկական թերթերուն:

Անկեղծութեան եւ պարկեշտութեան այս մեծ երեւոյթին մանրամասնօրէն պիտի անդրադառնանք մեր յաջորդ թիւով։

Հրճուագին, բայց միաժամանակ յուզիչ էր բաժանումը: Ընտիր հայեր էին որ կը վերադառնային մայր հողին։

Բարի ճանապա՛րհ եւ յաջողութիւն կը մաղթենք:

ԳՈՒՄ ԳԱԲՈՒԻ ՑՈՅՑԸ

(Շարունակութիւն Ա. էջէն)

«Ժողովը լրացած էր: Ընկերները կ'ողջագուրուին. տաք համբոյրներ կը դրոշմեն իրարու ճակտին։ Ո՞վ գիտէ Յուլիս 15ի ցոյցէն ետք, ով ողջ պիտի մնար, ով՝ մեռած։

(Մնացեալը յաջորդով)

ՊՕՂՈՍ ՃԵԼԱԼԵԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԱՒՈՐ 1966Ի ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄԻՆ

Շաբաթ 23 Ապրիլ, Սուրսոք Թանգարանի պարտէզին մէջ տեղի ունեցաւ Լիբանանի «Ժէօնէս Միւզիքալ»ի կողմէ կազմակերպուած երաժշտական երրորդ մրցման մրցանակներու բաշխումը։

Դատակազմը, որ բաղկացած էր միջազգային անուն ունեցող երաժիշտներէ, *յօրինումի երկրորդ մրցանակը* (1000 Լ.Ո.) շնորհեց Պօղոս Ճելալեանի (այս տարի յարմար չնկատուելով առաջին մրցանակ տալ), ինչպէս նաեւ Փարիզի մէջ կատարելութեան դասընթացքներու հետեւելու համար կրթաթոշակ մը:

Նշանակելի դէպք մըն է այս Լիբանանի նուագի պատմութեան մէջ, քանի որ առաջին անգամն է որ Լիբանանցիներու գործերը կը տպուին միջազգային գետնի վրայ եւ կը տարածուին ամբողջ աշխարհի մէջ։

ԹԱՏՐՈՆ

«ԱՌԱՆՑ ՁԿՆՈՐՍԻ ՆԱՒԱԿԸ»

Հայ Գեղարուեստասիրաց Միութեան 45ամեայ Յոբելեանի հանդիսութեանց Գ. ձեռնարկը եղաւ այս խիստ հետաքրքրական թատերախաղին ներկայացումը, Շաբաթ, 21 Մայիս 1966, կ.ե. ժամը 9.30ին, Էզպէքիէի թատրոնին մէջ, բեմադրութեամբ վաստակաւոր թատերական գործիչ պ. Վահէ Պոյաճեանի եւ խաղարկութեամբ Հ.Գ. Միութեան բազմամեայ թատերախումբին։

Խաղին նիւթը ծանօթ է։ Անկումի ենթարկուած մեծահարուստ մըն է, որ թատերական դարձուածքով մը կը վերականգնէ ինքզինք եւ կը վերատիրանայ իր դիրքին, բայց, անշուշտ փոխուած՝ նոր հոգեբանութեամբ մարդու մը վերածուած։ Մեռած ձկնորս մը պատճառն է այս վերականգնումին եւ մեծահարուստը կ'ամուսնանայ անոր կնոջ հետ։

Մեծահարուստ Ռիշար Ժորտանի դերը ստանձնած էր Գրիգոր Փարթամեան եւ զայն կատարեց խիստ յաջողութեամբ։ Զգայուն, զանազանեալ եւ խոր հասկացողութեամբ։

Հանրիէթի դերով բեմ եկաւ Տիկ. Ալիս Տէփոյեան, կարճատեւ բայց գրաւիչ։ Արթօ Մանուկեան կատարեց (մէթր տ'օթէլի) Ժանի դերը։

Արսէն Գրալեան՝ իբրեւ տնօրէն եւ Շաւարշ Գարանֆիլեան՝ իբրեւ սեղանաւոր վաւերական էին։ Վահէ Պոյաճեան՝ «Սեւ զգեստով մարդը»ի դերին մէջ յատկանշական էր։ Այծեմնիկ Պոյաճեան կատարեալ մայր մը դուրս եկաւ, ինչպէս միշտ։ Մանուշ Ադամեան կ'անձնաւորէր Ֆրեսան եւ հակառակ դերին անյարմարութեան, տարաւ յաջողապէս։ Նազարէթ Ետիգարաշեան իբրեւ Մարգօ եւ Նորա Իփէքեան՝ Էսթելլի դերով խղճամիտ խաղարկութիւն ունեցան։ Տիկ.Նորա միշտ նորութիւն մը ունի տալիք բեմին, երբ կը խաղայ։

Յուշարար Ե. Տեմիրճեան եւ բեմավոր Ն. Տէօվլէթեան ձեռնարկը յաջողութեան առաջնորդող օժանդակներ եղան։

Նորանոր յաջողութիւններ կը մաղթենք Գեղարուեստասիրացի Թատերախումբին։

Զ. Պ.

300ԱՄԵԱԿ ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉԻ ՀԱՅԵՐԷՆ ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Հինգշաբթի, 26 Մայիս 1966, երեկոյեան ժամը 9ին՝ Նուպարեան Ազգ. վարժարանի հանդիսասրահին մէջ տեղի ունեցաւ Գահիրէի Հայց. Եկեղեցւոյ Կիրակնօրեայ վարժարանի «դասախօսութեան շարքին» երրորդը:

Ներածական խօսքին մէջ՝ Արժ. Տ. Արշամ Քհնյ. Պօղոյեան (Վարիչ-Տնօրէն) խօսեցաւ Կիրակնօրեայ Դպրոցի դասախօսութեանց ձեռնարկին մասին եւ խոստացաւ յառաջիկայ տարեշրջանին աւելի կանոնաւոր կերպով կազմակերպել այս հաւաքոյթները։

Բացուեցաւ բեմին վարագոյրը. մէջտեղը՝ կապոյտ շղարշով ծածկուած ցուցատախտակի մը վրայ զետեղուած էին Աստուածաշունչի գեղատիպ եւ մեծածաւալ օրինակներ, մէկը գոց եւ միւսը բաց վիճակի մէջ. անոնց շուրջ կային ձիթենիի ճիւղեր: Այդ միջոցին վարագոյրին ետեւէն, պպ. Յակոբ Համբիկեան եւ Վահրամ Պասմաճեան փոխն ի փոխ արտասանեցին Յ. Օշականի «Աստուծոյ շունչով» քերթուածը։

Օրուան դասախօսն էր Պր. Նուպար Քիւփէլեան (Կիրկ. Դպրոցի տեսուչ). նիւթ՝ «300ամեակ Աստուածաշունչի հայերէն տպագրութեան»։

Յարգելի դասախօսը նախ խօսեցաւ տպագրութեան գիւտի հեղինակին (Եոհան Կիւթեմպերկ) եւ քաղաքակրթութեան պատմութեան մէջ այդ գիւտին բերած յեղաշրջման մասին: Անդրադարձաւ հայերէն առաջին տպագրուած գիրքին (Պարզատումար, 1512) եւ առաջին հայ տպագրիչ Յակոբ Մեղապարտի մասին։ Թուեց տպագրութեամբ զբաղած հայ երախտաւորներու անունները եւ խօսեցաւ Ոսկան Երեւանցիի մասին, որ յանդգնութիւնը ունեցաւ Աստուածաշունչի նման կոթողական գիրք մը հրատարակել (1666)՝ հակառակ ժամանակի, միջոցի եւ շրջապատի դժուարութեանց։

Խօսքը վերջացուց տպագրութեան հայ մշակոյթին բերած նպաստին մասին արտայայտուելով։

Փակման խօսքը ըրաւ Առաջնորդ Սրբազան Հայրը։

ԱԶԳՕԳՈՒՏ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Ազգօգուտ եւ օգտաշատ բանախօսութեան մը ներկայ գտնուեցանք, Ուրբաթ 6 Մայիսի երեկոյեան, Բարեգործականի սրահին մէջ:

Յարգելի բանախօսը՝ Պր. Մ. Անդրանիկ քաջածանօթ է եգիպտահայութեան, իր հրապարակագրի բազմաթիւ ազգարժէք ու բանիբուն յօդուածներով, եգիպտահայ մամուլին մէջ (Ջահակիր, Արեւ, Արաքս) լոյս տեսած։

Բանախօսը իր նիւթը՝ «Հայամարտ կամ ազգապահպանման ուղիով» ընտիր ու սահուն հայերէնով գրուած, խորապէս եւ լաւագոյնս մշակած էր։

Փափաքելի էր՝ որ սփիւռքի հայ մամուլը անխտիր արտագրէր զայն՝ տրուած ըլլալով ազգապահպանման համահայկական ու այժմէական բնոյթը։

Ցաւալի է որ բանախօսութեան ներկայ եղողները, շատ սահմանափակ թիւ մը կը ներկայացնէին։

Որչա՜փ փափաքելի պիտի ըլլար՝ որ նմանօրինակ ազգաշէն բանախօսութեանց խուռներամ բազմութիւն մը ներկայ ըլլար, մանաւանդ նոր սերունդը, որ դժբախտաբար կը բացակայէր։

Բանախօսութեան մէջ շեշտը դրուած էր, հայութեան ընդհանրապէս, եւ Բարեգործականին մասնաւորապէս կատարելիք այն կենսական դերին մասին, որ իրեն վիճակուած է ներկայիս, մանաւանդ ամերիկահայութեան եւ ֆրանսահայութեան մէջ, ուր ձուլումի վտանգը ահաւոր համեմատութիւններ առած է, եւ աւերներ կը գործէ անկաշկանդ:

Պարտինք օժտել վերոյիշեալ գաղութները, դպրոցական հսկայ ցանցով մը՝ կրթական թէ հասարակական գործիչներուն առընթեր որպէսզի թէ դպրոցներով, թէ՛ հանրօգուտ դասախօսութիւններով, բանախօսութիւններով, կամ այլ զանազան եւ ազդու միջոցառումներով՝ հսկայ զարկ մը եւ իրաւ պատնէշ մը դրուի ձուլումի Զուլումին առջեւ։

Թէեւ այս ազգապահպանման գործը կարօտ է դրամի, սակայն փառք ամենակարողին, ատիկա չի պակսիր երբեք Բարեգործականի պէս վաթսունամեայ եւ հարուստ կազմակերպութեան։

Յեղյեղուած ճշմարտութիւն մըն է հետագայ խօսքը, թէ՝ «կամենալը կարենալ է»։ Քանի ներկայիս զանգուածային ներգաղթ չէ կարելի, կրնանք մեր լաւագոյնը, եթէ ոչ առաւելագոյնը ընել, հայը հայ պահելու կենսական գործին, մինչեւ որ հայութեան ցանկալի ու երջանիկ միաւորումը իրականանայ հայրենի կտուրին տակ։

Մեր պարագային հայապահպանման ճակատամարտի կենսական զուպարին մէջ, մեր լաւագոյն զրահներն են, Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցին եւ Հայ Դպրոցը: Անշուշտ թէ մշակութային կամ մարզական ակումբներն եւս ունին իրենց ոչ զանցառելի դերը։

Ուրեմն ոտքի, եւ քանի դեռ ուշ չէ։ Լաւ է անագան քան երբեք, ընե՛նք մեր կարելին որպէս զի ապագան մեզ չնզովէ։

Նուիրական պարտականութիւն է որ իւրաքանչիւր հայ, հայօրէն ապրի։

Հ.Բ.Ը.Մ.ի կ'իյնայ այս նպատակը իրագործել ընդդէմ ձուլումի Մողոքին՝ շնորհիւ իր բազմազան միջոցներուն։ Այլապէս մեր նահատակներուն անթաղ աճիւնները պիտի խռովին, եւ նենգամիտ ոսոխին կլլատ թողածը մենք մեր ձեռքով ամբողջացուցած պիտի ըլլանք։

Ի դէպ կարելի է յիշել հոս, Խորէն Նարպէյի հետեւեալ խօսքերը.—

Հայ ապրինք եղբարք մարդկութեան մէջը:
Հայ կնքեր է մեզ պատմութեան էջը:

ԱՍԱՏՈՒՐ ՊԷՉԻՐՃԵԱՆ

Աղեքսանդրիա

ՆԵՐԿԱՅՈՒԹԵԱՄԲԴ ՆՈՐԷՆ

Ներկայութեամբդ նորէն ես կը լեցուիմ այս գիշեր,
Քո՛յր, մնացիր ա՛լ ինծի մօտ, ու հետզհետէ թող հոսի
Սիրոյդ նեկտարը շիթ–շիթ, նայուածքէդ մեղմ, սիրաշէր,
Հոգիիս խորը մինչեւ ու զայն լնու մինչեւ վեր:

Ի՞նչպէս չըլլալ երջանիկ երբ լոյսիդ տակ կենսածիր,
Վշտի ամպեր թուխպ ու հոծ, ճղճիմ հոգեր առօրեայ
Կը նահանջեն կորակոր, ու պերճօրէն կը շողայ
Պատկերդ ջինջ ու լուսեղ՝ խաւարին դէմ դաւադիր:

Քո՛յր, մնացիր դուն այսպէս միշտ յուսալից, տեսլավառ,
Կեանքին հանդէպ սրտիդ մէջ սիրոյ կրակը անմար,
Բարձունքներու լուսաւէտ ուղղած հայեացքդ պայծառ:

Որ երբ կեանքը քեզ դիտէ մայրամուտի շողերով,
Դուն կարենաս մնալ միշտ այսպէս ծիծղուն, հոգեբով,
Ներկայութեամբդ նորէն ընես հոգիս ալ գինով:

Երուսաղէմ — Գ. ՃԱՐՏԱՐ

ԳԻՐՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

«ԵՐՋԱՆԿՈՒԹԻՒՆ»

(ԱՒ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ)

Ասիկա երկրորդ հաւաքածոն է իր պատմուածքներուն (առաջինը՝ «Անունը Մասիս դրինք»), գրուած ու հրատարակուած Փարիզ, հեւ ի հեւ կեանքի մը ընթացքին, իբրեւ խմբագիր եւ ամէն ինչ որ կապ ունի թերթին («Աշխարհ» շաբաթաթերթ) հետ:

Ալիքսանեանի ծնողքը Վանէն կուգան, բայց ինք ծնած է Պոլիս, ուսած է այնտեղ, գործած ու տաղտուկներ ունեցած է այնտեղ, ու փախած հաստատուած է Փարիզ, տասնեակ տարիներէ ի վեր ու իր կեանքը վերաշինած՝ հոն:

Հայ գրողի եւ մտաւորականի ճակատագիր, տեւական պայքարի, անկումներու պատմութիւն՝ որուն մէջէն «Երջանկութեան» զանակներ ալ կը թուին անպայման:

Ալիքսանեանի այդ զանակներն են՝ անոր գեղարուեստական ստեղծագործութեան գումարը, որ իր ընդհանուրը գտած չէ տակաւին:

Նոր գրող է Ալիքսանեան, լեզուով, ոճով եւ նիւթերով. Նոր ու յառաջդիմական գրող է ան՝ մարդոց, իրերու եւ գաղափարներու իր մօտեցումով, ըմբռնումով, իւրացումով, մշակումով եւ վերարտադրութեամբ: Համամարդկային է իր ամէն ինչը, հայկական զօրեղ խորքի մը վրայ յենած: Նեղ ու առապար չէ իր խորքը, այլ բարձրացած տիեզերականին: Ու ընդհանրական իր ձեւը, պատկումը, տարածումը հեռու է վարդապետական ըլլալէ, թէկուզ ատոր տպաւորութիւնը կը ձգէ իր ընթերցողին վրայ՝ անլոյծ հարցերուն յաճախանքովը:

Այս հատորի վեց պատմուածքներուն մէջ՝ «Երջանկութեան մասին գրէ, ճանիկս» կտորը հեղինակին գրական փիլիսոփայութիւնը բանաձեւելու կը միտի: Գործածուած ֆրոսեսէն ինքնատիպ է, բայց նիւթը ծանօթ: «Սերքըլ վիսիէօ» պիտի ըսէր Ֆրանսացին, որ այստեղ կը դառնայ հեղինակին յատկանիշը, գուցէ գլխաւորը: Ալիքսանեան խածուած է ընկերային յառաջդիմութեան օձէն եւ չի կրնար ասկէ աւելի խորացնել եւ տիեզերականացնել իր փիլիսոփայութիւնը: Բնազանցականութիւնը իր մարզը չէ, երբ կեանքի, առօրեայի հոգը փայտ ու ածուխ կը պահանջէ:

Կրնանք պահանջել միայն, որ իր մանիֆեստը ըլլալու ճակատագրուած այս գրութիւնը ըլլար աւելի ձերբազատուած երկրորդական մանրամասնութիւններէ:

«Պիտի գնդակահարուին լուսաբացին», «Նոյն աթոռին վրայ» եւ «Վաշխառու բարերար» պատմուածքները գաղափարական նոյն ենթահողը ունին եւ ընկերային երեւոյթներ, չքաւորութեան, անգործութեան, շահագործումի, խարդախութեան, ընկերային անարդարութեանց աշխարհը. ու պայքար՝ վասն խիղճի, վասն դասակարգի. ու ջատագովութիւն՝ բարեկամութեան, ընկերսիրութեան, հայրենասիրութեան: Թոյլ տուէք ինծի, որ դիտել տամ, այսքան ընդարձակ կալուածին մէջ, անհարկի մանրամասնութեանց միջամտութիւնը՝ որ գլխաւորին եւ հիմնականին թափը կը կտրէ եւ մեր ուշը կը ցրուէ.... Ալիքսանեանի կտրուկ ոճին եւ անպաճոյճ լեզուին հետ խոտոր կը համեմատի երեւոյթներու արձանագրումին իր մեթոտը: Բան չէ ձգած ընթերցողին, հետեւցնելու կամ գուշակելու համար. ամէն ինչ ինք կ'ըսէ արդէն: Հայ ընթերցողը այդքան ալ համբակ չէ այլեւս: Համբակները ձգեցինք Վալադեաններուն...:

Աւ. Ալիքսանեան

Հատորին յաջողագոյն կտորներն են առաջին եւ վերջին պատմուածքները. «Սեւուլիկ»ը եւ «Հարազատն ու Խորթը»: Առաջինին մէջ մարդկայնական բազկերակը կը բանի իր ծայրագոյն լիութեամբ եւ ջերմութեամբ: Հոյակապ իրապաշտութիւն մը՝ ոգեպաշտական նոյնքան հոյակապ գլայմէքսով մը պայթած: «Սեւուլիկ»ի աշխարհին մեղի հաղորդած անձկութիւնը, տառապանքը, պայքարի մթնոլորտը ինչպէ՛ս կը լուծուին ու կը բողբոջին մարդկային կոչումին հարազատ մէկ իրացումովը (Աշխատաւորներուն սիրտը): Ալիքսանեան յաջողած է այստեղ:

Աւելի՛ յաջողած է «Հարազատն ու Խորթը» պատմուածքին մէջ: Հոս՝ հարազատութիւն (համամարդկային) եւ հայեցիութիւն (ազգային) այնպէս զօդուած են իրարու եւ զիրար զօրացուցած, որ կարելի չէ չըսել՝ թէ ուրիշի մը ձեռքին մէջ այս նիւթը ամբողջական վէպի մը ատաղձը պիտի կազմէր...: Իմ փնտռած խտութիւնը եւ մանրամասնութեանց զանցումը իրականացած են «Հարազատն ու Խորթը» պատմուածքին մէջ:

Ալիքսանեան տաղանդ ունի, լեզու ունի, պիտի զարգանայ ու պիտի գրաւէ պատուաւոր տեղ մը՝ սփիւռքահայ արդի գրականութեան մէջ: Կրնանք նոյնիսկ ըսել, թէ որոշ չափով գրաւած է այդ տեղը, արդէն:

Հ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

ՀԱՐԱԶԱՏՆ ՈՒ ԽՈՐԹԸ

ԱՒ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ

Ա.

Հօրս անունը Աւետիս էր, իմս ալ՝ Աւետիս: Ծանօթներն ու դրացիները հայրս կը կոչէին Աւետիս աղա, զիս՝ ծօ' Աւօ նախ, յետոյ՝ պարոն Աւետիս: Հայր ու տղայ Աւետիս ըլլա՛ր կ'ըսէ՞ք. մերը ա՛յդպէս էր:

Լա՛ւ, բացատրեմ: Հայրս խորթ էր: Բուն հայրս՝ Յովհաննէս աղան, կրավաճառ ի Սկիւտար, մեռաւ երբ ես չորս կամ հինգ տարեկան էի: Մեռաւ կ'ըսեմ, բայց իրականութեան մէջ ես մեռցուցի զինքը: Ո՛չ, ո՛չ կանխամտածուած, ո՛չ ալ գիտակցաբար անշուշտ: Պատմեմ թէ ի՛նչպէս, հանգստացէք:

Թոքատապով անկողին ինկեր է առիւծի պէս ամրանդամ ու հզօր մարդը: Ի՞նչպէս չհիւանդանայ: Անհագին տարածութեամբ մեր պարտէզին ձիւնը թիով հաւաքեր, բերեր լեցուցեր է հորը, որպէսզի ջուրը շատնայ: Է՜հ, խանութին արտադրութեան մէկ կարեւոր մասը ջուրն էր: Կիրը ջուրով կը հալէր, կ'եփէր կը դառնար խմոր, խարճը ջուրով էր, ներկերը ջրախառն... պարզ խօսքով, ջուրը դրամ էր, դրա՜մ...

Բայց անհագին տարածութեամբ պարտէզի մը ձիւնը երբ թիով հաւաքես, բերես, բերես հորը լեցնես, կը յոգնիս, կը քրտնիս անշուշտ: «Մա՛րդ, վրադ հագիր, կուրծքդ ծածկէր...», կը պոռար մայրս: Որո՞ւն կ'ըսես, ո՞վ ականջ կը կախէ ատանկ պարապ խօսքերու: Գլուխը բաց, մազոտ կուրծքը բաց, մարդը կը շարունակէ կռուիլ ձիւնին հետ, ջուրի վերածելու համար զայն...

Թոքատապով անկողին ինկեր է հայրս: Բժիշկը եկաւ, քննեց, յօնքերը պռստեց, թուղթի կտորի մը վրայ բաներ մը գրեց, «լա՛ւ խնամել» փսփսաց ու մեկնեցաւ: Տեսայ որ մօրս աչքերը արցունքով լեցուեցան, Արտամետի խնձորի նմանող կարմիր թուշերը թացցան: Մօտեցայ գետինը փռուած անկողնին, ափը դրաւ հօրս ճակտին: «Կ'էրիմ, կը մրկիմ կնի'կ...», մռնչեց հայրս, մօրս ձեռքը բռնելով. «Էդ խընձորից մի հատ տուր, ուտեմ, պաղըշկիմ...», շարունակեց ան, աչքերը յառելով սեղանին վրայ գտնուող խնձորներով լեցուն պնակին: «Խելառե՞ր ես, մա՛րդ, թոքթոր ասաց մենակ իլաճ տաս... էթամ էչզանէ, գեամ..» Ու գրպանը դրաւ բժիշկին մրոտած թուղթի փոքրիկ կտորը եւ մեկնեցաւ դեղարան:

Մնացինք երկուքս: Հօրս աչքերը, իր թաւ յօնքերուն տակէն, յառած կը մնան միշտ սեղանին խնձորներուն: Կը մօտենամ, հատ մը կ'առնեմ ու կը խածնեմ՝ չըռը՜թ... «Տօ', Աւօ, խատ մ'ալ ծի տուր...», կ'ըսէ հայրս՝ անկողնէն կէս մէջքով բարձրանալու անյաջող փորձ մը ընելով: Չիմանալ կը ձեւացնեմ ու կը շարունակեմ խածոտել խնձորը: Երջանիկ կը զգամ ինքզինքս, հայրս այդպէս տեղէն շարժելու անկարող վիճակի մէջ տեսնելով: Հակառակ պարագային ո՜վ կրնար ընդդիմանալ իր կամքին, ո՜վ կրնար չլսել ձեւացնել իր խօսքը: «Տօ' ես քո մատղաշ հոգին...»: Սարսափելի է հայհոյանքը: Կը վախնամ, կը վերցնեմ խնձորներու պնակը ու կը տանիմ հօրս մօտ, կը դնեմ վերմակին վրայ: Կ'առնէ հատ մը, կ'ուտէ, կը լմնցնէ, յետոյ ուրիշ մը, ուրիշ մը...: Վրայ կը հասնի մայրս շառագունած դէմքով, շնչահատ: Ուշ է: Պնակը պարպուած է ամբողջովին...:

Երկու օր վերջ մեր տան առջեւէն կ'անցնի յոգնած, գլխիկոր երկու ձիերու կողմէ քաշկռտուող մեռելակառք մը, ետեւէն՝ կարմրաթուշ մայրիկս՝ սեւեր հագած ու մէկ քանի դրացիներ...:

Բ.

Մայրս երկու-երեք ամիս վերջ վերամուսնացաւ հօրս հօրեղբօրորդւոյն Աւետիսի հետ: Միասին սկսան աշխատիլ, միասին մեծցնել զիս: Եւ, շիտա՛կ խօսք, լա՛ւ մեծցուցին զիս: Այնքան լաւ, որ կարճ ժամանակ վերջ ես մոռցայ հարազատ հայրըս, մոռցայ կէս-որբութիւնս: Չէի յիշեր իսկ որ հարազատ հայրս թաղուած էր մեր փողոցէն քիչ հեռու գտնուող Պաղլար—Պաշըի գերեզմատան մէջ: Տարիներ անցան: 14—15 տարեկան պատանի մը դարձայ, Պէրպէրեան վարժարանի աշակերտ: Օր մը, հաւաքեցին մեզ բոլորս ու տարին գերեզմանատուն: Ըսին որ բանաստեղծ Մատթէոս Զարիֆեանը պիտի թաղենք: «Կղզիէն հո՜ս... Մատթէո՜ս...», դամբանական կը խօսի բանաստեղծ Զարեհ Պլպուլը: Ես չեմ ճանչնար Զարիֆեանը, նոր կը լսեմ իր մասին: Երբ բանաստեղծութեան, բանաստեղծի մասին խօսուի, մտքիս մէջ Պետրոս Դուրեանի նկարը կը գծուի միայն: «Ո՜հ, այն ատեն ես կը մեռնիմ...»: Ուրեմն պիտի չմեռնի Դուրեանը, կը խորհիմ, քանի որ ես կը յիշեմ զինքը միշտ: Միայն քանի մը քայլ անդին է Դուրեանի գերեզմանը, որուն առջեւ կանգնած եմ հիմա: Կը կարդամ քարին վրայ քանդակուած իր անունը, տակը ծննդեան ու մահուան թուականները ու կ'անցնիմ: Կը կարդամ ուրիշ անուններ, ուրիշ մականուններ, ուրիշ թուականներ: Ու կանգ կ'առնեմ յանկարծ, զարմացած: Փայտէ խաչի մը վրայ՝ մականունս, վրան՝ Յովհաննէս: Հա՞յրս է, ծօ'... Հօրս գերեզմանն է: Ուրա՜խ կը զգամ ինքզինքս... հայրս թաղուեր է Դուրեանի կողքին, Զարիֆեանի կողքին: Հայրս ալ բանաստե՞ղծ էր արդեօք, կը խորհիմ: Չէ՛, չի կրնար ըլլալ, հայրս ալ, մայրս ալ կարդալ-գրել չէին գիտեր: Ուրախութիւնս տեղի կուտայ անմիջապէս անտարբերութեան: Ուսերս կը թօթուեմ ու կը վերադառնամ ընկերներուս մօտ: Դամբանականները լրացած, մեռելաթաղները հող կը լեցնեն Զարիֆեանի դագաղին վրայ, փոսը լեցուած է արդէն: Կը ցրուեն մեզ, տուն կ'երթանք: Չեմ ըսեր մօրս՝ թէ հօրս գերեզմանը տեսայ: Հայրս տուն կուգայ հիմա, սեղան կը նստինք, կը ճաշենք միասին: Առաջին եւ վերջին այցելութիւնս եղաւ ասիկա հարազատ հօրս գերեզմանին:

* * *

Բարեպաշտ կին մըն էր մայրըս, բայց եկեղեցիին շրջափակին մէջ միայն: Դուրսը, հաշիւով կը շարժէր: Տարիներ յետոյ միայն հասկցայ, որ եկեղեցիին շրջափակին մէջ տուածն ալ հաշիւով էր... ի քաւութիւն իր «մեղք»երուն: Կիրակի մը, իր օրինակին հետեւելով, քանի մը մանրուք նետեցի մուրացկանի մը ափին մէջ: Երբ եկեղեցիէն բաւական մը հեռացանք, մայրս կշտամբեց զիս: Ըսել ուզեց.— «Դուն ինչո՞ւ կ'ողորմիս... դուն «մեղք» չես գործած դեռ...»: Մայրս քաջ կին մըն էր սակայն, աշխատասէր, հնարամիտ: Ըսի վերը, թէ կարդալ-գրել չէր գիտեր, իր ստորագրութեանը տեղ խաչ մը կը գծէր միայն, բայց հաշիւներու մէջ իր նմանը չկար, տասնաւորներն ու հարիւրաւորները չէին շփոթեցներ զինքը երբեք: Առուծախի, սակարկութեան մէջ դժուար թէ խաղի գար: Իր կարմիր թուշերուն վրայ խաբողի գոհունակութեան ժպիտը անպակաս էր միշտ, ամէն անգամ որ բան մը գնէր կամ ծախէր: Իր երկրորդ ամուսնութիւնն ալ շահաւոր եղաւ իրեն համար: Աւետիս աղան աշխատանքը սիրող, տնաշէն մարդ էր: Ինչ որ շահէր կը բերէր տուն՝ եղածին պէս: Ոչ սրճարան կը յաճախէր, ո՛չ գինետուն: Տօնական օրերուն կ'ուտէինք ու կը խմէինք երեքս միասին, հիւրեր կ'ընդունէինք, հիւր կ'երթայինք,

(Շար. տես էջ 5)

ԶՐՈՅՑ ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՀԵՏ

Սիրելի Անահիտ,

Այցելութիւններ տալ եւ ընդունիլ միշտ շատ հաճելի են՝ մանաւանդ երբ իրարու հանդիպողները նոյն ճաշակի տէր մարդիկ են եւ անկեղծութեան մթնոլորտ մը կը տիրէ:

— Յաճախ կը խուսափիմ այցելութիւններէ, զաւակներուս պատճառաւ, չեմ ուզեր որ խանգարուի իրենց սերտողութեան պահը:

Ճիշդ է Նաէիին այս պատճառաբանութիւնը: Եթէ տան պայմանները չեն թոյլատրեր որ իր զաւակները առանձնանան հեռու սենեակ մը եւ հոն մնան, մինչ իրենց մայրիկը զբաղած է հիւրասիրութեամբ, աւելի լաւ է անշուշտ այցելութիւն չընդունիլ անյարմար օրերուն եւ ժամերուն: Բայց տղաքն ալ վարժեցնելու է հիւրասիրութեան ու երբ յարմար առիթը ներկայանայ մեր անձին օրինակով սորվեցնենք ի՛նչպէս ընդունիլ, ի՛նչպէս մեծարել եւայլն:

Բայց թոյլ չտանք երբեք՝ որ տղաք երկար մնան մեծերուն քով, ականջ կտրած մտիկ ընեն լսուածներուն եւ մանաւանդ չձգենք որ իրենց տարիքին անյարմար նիւթերու մասին տեղի ունեցող գաղափարներու փոխանակումին մասնակից ըլլան: Քողարկուած խօսքեր կամ ակնարկութիւններ աւելի եւս կրնան սրել անոնց հետաքրքրութիւնը կամ սխալ եզրակացութիւններու հասցնել: Ուստի ուշադրութիւն ընելու է՝ որ երբ տեղ մը երթան այցի, ունենան իրենց տարիքին յարմար խօսակից մը, այլապէս նախընտրելի է երբեք չտանիլ զիրենք՝ եթէ անշուշտ կարելի է տունը ձգել եւ տալ իրենց աւելի հետաքրքրական զբաղում մը:

Սիրով
ԱՍՏՂԻԿ

ՔՍԱՆԵՐՈՐԴ ԴԱՐՈՒ ԱՇԽԱՐՀԱԿԱԼԸ

ԱՐՇԱԿ ՎԱՍԻԼԵԱՆ

Ա.

Ակներեւ իրողութիւն է, որ այսօր Ամերիկա պլլուած «դեմոկրասի և ազատութիւն» պաշտպանելու կեղծ ու պատիր վարագոյրներուն մէջ՝ դարձած է համայն աշխարհի սարսափը։ Մէկ ձեռքին մէջ բռնած տոլարը, իսկ միւս ձեռքին մէջ սուրը՝ կը սպառնայ գերել բովանդակ երկրագունտի ազգերն ու ժողովուրդները։ Ա՛յն ինչ որ չկարողացան ընել Հռոմ, Ճէնկիզխան, Լէնկթիմուր, Նափոլէոն և Հիթլեր, Ամերիկա կը նկրտի ընել մի՛ս-մինակը։ Եւ պէտք է ըսել՝ այս դիւային ծրագիրը ի գլուխ հանելու համար, պայմանները խիստ նպաստաւոր են իրեն։

Արդէն Ամերիկայի կայսրութիւնը այսօր շատ աւելի ընդարձակածաւալ է՝ քան էր անցեալի աշխարհակալներուն տիրապետութիւնը՝ ամէնքը մէկտեղ առած։ Եւ երեւակայել որ դեռ ամէն յիսուն կամ քիչ մը աւելի տարիներ առաջ՝ Ամերիկա թէև ընդարձակածաւալ երկիր մը, սակայն բաղդատմամբ Եւրոպայի, թեքնիք և մշակութային մարզերուն մէջ երրորդական և չորրորդական աստիճանի վրայ կը գտնուէր։ Տնտեսապէս աղքատ, պարտքերու տակ ճնշուած, իր ճարտարարուեստը օտարներու շահագործման ենթակայ, ողորմելի երկիր մըն էր։

Սակայն շնորհիւ իր աշխարհագրական դիրքին, գաղթականութեան հոծ հոսանքին, մանաւորապէս համաշխարհային երկու պատերազմներուն, Ամերիկայի բախտը ժպտեցաւ։

Մինչ Եւրոպայի ազգերը պատերազմի դաշտին վրայ գիրար կը բզքտէին, մահ ու աւեր կը սփռէին ամենուրեք, Ամերիկա կը կողոպտէր անոնց գանձարանը, կը չորցնէր անոնց տնտեսութեան երակները։ Ամերիկա ոչ միայն միլիառներով հսկայ հարստութիւն, ոսկի, արծաթ, ադամանդ, թանկարժէք գոհարեղէններ ու զարդեղէններ ձեռք ձգեց, այլ հոս բերաւ նաև Եւրոպայի ստեղծագործող միտքն ու հանճարը։

Սնանկացած Եւրոպայի ժողովուրդը ապրուստ մը ճարելու համար խուժեց Ամերիկա։ Անիկա այս պարագան երկնքէն տրըւած անզուգական պարգեւ մը համարեց, իր երկիրը զարգացնելու, իր խոպան և արգաւանդ դաշտերը մշակելու իր ճարտարարուեստը աւելի ընդարձակելու։ Իր կրթական հաստատութիւնները ճոխացնելու նոր արշալոյս մը ծագեցաւ իրեն համար։ Ու Ամերիկա իր դռները լայնօրէն բացաւ, բազմաթիւ գիտնականներ, գրչի և մտքի մշակներ, նկարիչներ, ճարտարապետներ, զանազան արհեստաւորներ և սեւագործ բանուորներ հոս եկան։

Այս խառնիճաղանճ բազմութիւնը գործի սկսաւ. ամէն ազգ իր ուրոյն ցանկացած ասպարէզը ընտրեց. իտալացիները, հայերը և յոյները Ամերիկան երկաթուղիի ցանցերով ծածկեցին։ Հայեր Մորանայի, Սաութ Թիքոթայի և Նորթ Թիքոթայի նահանգներուն երկաթուղիները լարեցին։ Հեռաւոր խոպան և աւազոտ Գալիֆորնիան ոսկի դաշտերու վերածեցին։ Լեհացիներն ու հունգարները ածխահանքերու ընդերքէն Ամերիկայի համար վառելանիւթ հայթայթեցին։ Սլաւներն ու պուլկարները երկաթի և պողպատի ձուլարաններուն վարպետները հանդիսացան։ Գեր-

մանները գիտական, կրթական և հողագործական մարզերուն մէջ հրաշքներ գործեցին։ Իրլանտացիները երկրի խաղաղութեան և անդորրութեան պաշտօնը ստանձնեցին։

Ամերիկա դարձաւ կաթ ու մեղր բխող երկիր, գիտութիւն, ճարտարարուեստ, գրականութիւն՝ հսկայական խոյանքներ կատարեցին։ Ու այսպէս՝ գաղթականներէն կազմուած Ամերիկան, այսօր կը ներկայանայ աշխարհի ամենահարուստ, հզօրագոյն մարտական ազգը։ Ստեղծած է մարդկային ըմբռնողութենէն դուրս ռազմական սոսկավիթխար մեքենայ մը և կը սպառնայ հրդեհել ողջ աշխարհը և արեան ճապաղիքներուն մէջ խեղդել բովանդակ մարդկութիւնը։

Իր բաղդադրեալ ճարտարարւեստն ու թեքնիքը հասած են իրենց զարգացման զենիթին. իր բնական հարստութիւնները սպառելու վրայ են. իր վայրէջքը կանխահաս է, և այս աղէտին առաջքը առնելու համար, հարկ է իր պատեանէն դուրս գալ և իր տնտեսութեան համար նորանոր շուկաներ և հում նիւթեր փնտռել։ Կեդրոնական և Հարաւ. Ամերիկա, մանաւորապէս Ասիան և Ափրիկէն՝ կոյս երկիրներ, բնական հարստութեամբ լեցուն. հարկ է զանոնք նուաճել և տիրանալ այդ հարստութեանց։ Ահա՛ գերագոյն պատճառը Ամերիկայի Հարաւային Վիեթնամին նուաճումին։ Այսօր ընդհանուր աշխարհը կը դատապարտէ Ամերիկան այն զարհուրելի ոճիրներուն համար, զորս ան կը գործէ այդ տարաբախտ երկրին մէջ։ Ան ազգերու ընտանիքին մէջ կը ներկայանայ արիւնռուշտ բարբարոս ազգ մը։

Սակայն Ամերիկայի ճարտարարուեստական դրամատիրութիւնը արհամարհելով աշխարհի այս դիրքը, որոշած է տեւականօրէն մնալ Վիեթնամի մէջ։ Այդ առթիւ՝ Գոնկրէսը եօթը հարիւր միլիոն տոլար քուէարկեց, որ Վիեթնամի մէջ մնայուն բանակատեղիներ շինուին և պատերազմը նոր թափով և ուժգնութեամբ առաջ տարուի, և հոգ չէ թէ ի՞նչ անախորժ դէպքեր կրնան ծագիլ այս վայրագութիւններէն։

Դուրս գալ Վիեթնամէն՝ Ամերիկայի համար կը նշանակէ պարտուիլ իր թշնամիներէն, Ս. Միութենէն և Չինաստանէն։ Կը նշանակէ կորսնցնել իր միջազգային հմայքն ու ազդեցութիւնը, վտանգել իր վաճառականական հաղորդակցութեան գծերը, ցուցնել իր տնտեսական իշխանութեան ներքեւ գտնուող ազգերուն՝ զանոնք պաշտպանելու իր անկարողութիւնը։ Տիրանալ Վիեթնամի՝ կը նշանակէ տիրանալ Հարաւ Արեւելեան Ասիոյ ռազմական դիրքերուն և անոր ընդարձակ տարածութեան ընդերքին մէջ ծրարուած անսպառելի բնական հարըստութեանց, միանգամայն։

Համաձայն հնէաբաններուն, Հարաւ. Արեւելեան Ասիոյ ընդերքին մէջ ամթեղուած են ածուխի, քարիւղի, երկաթի, պղնձի, կապարի, թիթեղի, նիքելի, պըքսայտի, մանկանեզի, գրոմի, ծծումբի, ասպէսթոսի, ոսկիի, արծաթի, պլաթինի և ֆոսֆաթի հարուստ պաշարներ։

Ո՞վ կրնայ տարակուսիլ, թէ Ամերիկայի ճարտարարուեստական դրամատիրութիւնը՝ օգտուելով չինեւտոնեւ գժտութենէն և միանգամայն, ոտնահարելով Ամերիկեան Սահմանադրութիւնը, այդ հարստութեան տիրանալու

համար այդտեղի 230 միլիոն բնակչութիւնը գերելու մտադրութեամբ չէր որ արշաւեց Հարաւային Վիեթնամը, հուրի և սուրի մատնելով այդ տարաբախտ ժողովուրդը։

Համաձայն Ամերիկեան Սահմանադրութեան՝ Վիեթնամի նուաճումը հակասահմանադրական է. Գոնկրէսը միայն կարող է պատերազմ յայտարարել։ Նախագահին Հարաւ. Վիեթնամի և Հիւս. Վիեթնամի քաղաքացիական պատերազմին միջամուխ լինելը՝ բացարձակապէս հակասահմանադրական է։

(Վերջը յաջորդով)

ՄՈՀԱՄՄԷՏ ԷԼ ԹԱՊԷԻ

(Շարունակութիւն Ա. էջէն)

«Ռոզ էլ Եուսէֆ»ին բերած իր աշխատակցութիւնը միայն գրական և քաղաքական յօդուածները չէին. Էլ Թապէի այս շաբաթաթերթով ստեղծեց նոյնատեսակ կերպով մտածողներու և պայքարող երիտասարդ հրապարակագիրներու շրջանակ մը, ամբողջական սերունդ մը՝ որ այսօր արաբ լրագրութեան մէջ, օրաթերթերու և հանդէսներու էջերէն, կը փայլի իր քննադատութիւններովն ու քաղաքական հրապարակագրութեամբը։

Էլ Թապէի եգիպտական լրագրութիւնը — որ կը տառապէր հին, ծթռած և բոբբոսած մեթոտներու ու ներկայացման ճնշումին տակ — ազատագրեց և առաջնորդեց արդիական մարզերու, իբրեւ թեքնիք և արուեստ։ Իր օրովն է որ թերթերու խմբագրական յօդուածները ամենէն կարեւոր սիւնակները նկատուիլ սկսան։ Էլ Թապէի իր խմբագրականները կը գրէր ոչ թէ հիներուն պէս չոր, անհրապոյր և բռնաւոր հռետորական դարձուածքներով ու շողշողուն բառերով, այլ՝ պարզ, անսեթեւեթ, բնական, կարճառօտ և յստակ ոճով ու բովանդակութեամբ։ Ինք առաջինն է թերեւս, որ ամենէն ծանր նիւթ ունեցող խմբագրականին մէջ գործածած ըլլայ ամենապարզ ժողովրդային լեզուն։

Գիտակցելով ծաղրանկարչութեան օգտակարութեան և ոյժին՝ մանաւանդ լրագրութեան մէջ, «Ռոզ էլ Եուսէֆ»ի մէջ զարկ տուաւ անոր, շաբաթաթերթը դարձնելով աշխոյժ և ուրախալի օրկան մը։ Այստեղ ծանօթացաւ Ալ. Սարուխանի և աշխատակցութեան հրաւիրեց զայն։ Ամէն մէկ ծաղրանկարի համար՝ Էլ Թապէի կը վճարէր — իր խօսքով «առատաձեռնօրէն» — 20 ե. դ. միայն. իսկ կողքի գունաւոր նկարին համար՝ 50 ե. դ.։ Այդ շրջանին (1928) լրագրական աշխատակցութեանց վճարմանց համեմատութեամբ, ասիկա շատ շատ էր։ Այս վճարումը նախ վերածուեցաւ 5 ե. ոսկի ամսաթոշակի, և ժամանակի ընթացքին՝ բարձրացաւ մինչեւ 20 եգ. ոսկիի։

Թագաւորական շրջանի բոլոր լրագրողներուն նման — որոնք ազատօրէն կ՚արտայայտէին իրենց միտքերը և յանդուգն քննադատութիւններ կ՚ընէին՝ ի շահ ժողովուրդին և երկրին — Էլ Թապէի եւս երկու անգամ բանտարկուած է։

Այդ օրերուն՝ օրէնքը կ՚արգիլէր մամուլի մէջ յարձակիլ ոեւէ թագաւորի վրայ կամ քննադատել զայն։ Էլ Թապէի կծու խօսքեր ուղղած էր Իրանի ներկայ Շահի հօրը՝ Րիզա Փեհլեվիին։

1927ին Էլ Թապէի դատապարտուեցաւ վեց ամիս բանտարկութեան, յետաձգումով (սիւրսի)։ 1933ին դատի քաշեցին զինք՝ քննադատած ըլլալուն համար Արդարութեան Նախարարը և ընդհանուր դատախազը, և չորս ամսուան բանտարկութիւն տուին իրեն։ Անկէ ասդին՝ Էլ Թապէի ստիպուած է հանքային ջուրեր խմել։

— Բանտին մէջ այնքան գէշ վարուեցան հետս, որ երիկամունքներս վնասուեցան ու ես ստիպուած եմ հիմա յատուկ կենսակարգի մը (րէժիմ) հետեւիլ։ Զարմանալի է բանտարկեալներուն վրայ կատարուածը։ Ցամենայն դէպս, նկատի առնելով իմ առողջական վիճակս, բացառաբար իմ խցիկիս մէջ զետեղած էին անկողին մը։

Հազիւ ազատուած բանտէն, Էլ Թապէի կը տեղեկանայ որ արքայական պալատը նոր ամբաստանութիւն մը յօրինելու վրայ է իր մասին։ Կրկին թագաւորութեան դէմ գործածած ըլլալու յանցանքով, բայց այս անգամ աւելի վտանգաւոր, որովհետեւ հարցը կը վերաբերէր Ֆուատ թագաւորին։

Էլ Թապէի պիտի դատապարտուէր հինգ տարի բանտարկութեան։ Բայց ներքին գործոց նախարարը և դատախազը խորհուրդ կուտան իրեն շրջապտոյտ մը կատարել Եւրոպա։ Եւ Էլ Թապէի, ամբաստանագրին հրատարակութեան նախօրէին, Մարտ 1934, ստիպուած կ՚ըլլայ հեռանալ երկրէն։

Ֆուատ թագաւորին առողջութիւնը խախտած էր և թագաւորի սենեկապետ Իպրաշի Փաշա հեռացուած իր պաշտօնէն։ Էլ Թապէի, չորս ամիս դուրսը մնալէ ետք, կրցաւ հայրենիք վերադառնալ։ Եւ 1934 Յուլիս 14ին հիմնեց «Ախըր Սաա» պատկերազարդ շաբաթաթերթը, «Ախպար էլ Եոմ» հրատարակչական տան կողմէ տպագրուած։ Այստեղ էլ Թապէի ցոյց տուաւ մեծ գործունէութիւն, գրելով ազգային և միջազգային բոլոր երեւոյթներուն և հարցերուն մասին՝ գերազանց ձեռնհասութեամբ։ Պայքարեցաւ օտար գործակալութեանց հրատարակած սուտ զրոյցներուն դէմ, պաշտպանելով արաբ երկիրը և ժողովուրդը՝ կայսերապաշտութեան հետ ճակատելով անվախօրէն։

Մոհամմէտ Էլ Թապէի այսօր կը նկատուի հասուն տեսաբան մը՝ յատկապէս արաբական քաղաքական և ընկերային մարզին համար։ Ինքն էր որ առաջարկեց, 100 միլիոն ոսկի վարկով, միջարաբական տեղեկատուութեան գործակալութեան մը հիմնադրումը՝ Միջին Արեւելքի մէջ։ Առաջարկեց ռատիոկայաններ և հեռատեսիլի օժանդակ կայաններ ունենալ (արաբանպաստ) Ասիոյ և Եւրոպայի մէջ եւս, օրը օրին հակազդելու համար կայսերապաշտական պայքարին և լուսաբանելու աշխարհի հանրային կարծիքը՝ ի մասին արաբաշխարհի։

Էլ Թապէի կ՚ընդունի որ արաբական մամուլը իրապէս սկիզբ առած է 1906ին՝ Մուսթաֆա Քամէլի «Էլ Լեվա» թերթի հիմնադրումով։ Անկէ առաջուան մամուլը, որ կը գլխաւորուէր պետական «պաշտօնաթերթ»ով, ենթակայ մամուլ մըն էր և չէր ներկայացներ երբեք արաբական մտածողութիւնը։

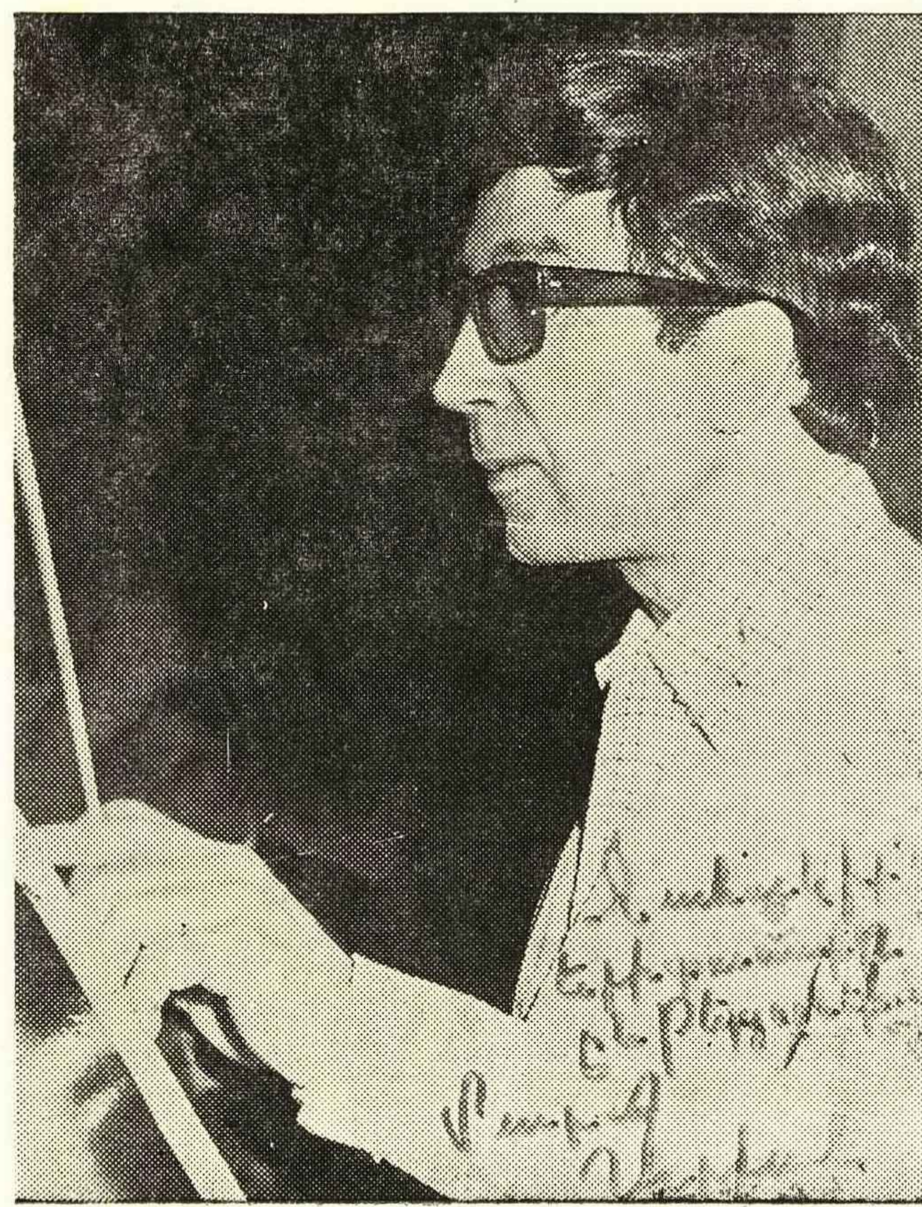
Էլ Թապէի աշխատակցած է նաև «Ախպար էլ Եոմ» և «Էլ Ախպար» թերթերուն։ Օրական հարիւրէ աւելի նամակ կը ստանայ և ճիգ կ՚ընէ պատասխանել բոլորին։

«Լրագրութիւնը ծիրք մըն է — կ՚ըսէ ան — ու մարդ լրագրող կը ծնի և ոչ թէ կը շինուի։ Տաղանդը կը զարգանայ միայն ընթերցումներու և ճամբորդութեանց ընդմէջէն...»

Իր կարողութեանց լիութիւնը ապրող հրապարակագիր մըն է Մոհամմէտ Էլ Թապէի, ժողովուրդին բարեկամը և մտքի ռահվիրայ։ Ան, նաև, հայասէր արաբ մտաւորական մըն է։

Հ. Մ.

ՄԱՐԳ ԱՐԵԱՆԷ «ՋԱՀԱԿԻՐ»Ի ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Արդի երգի աշխարհին մէջ մեծ հռչակ հանած ՄԱՐԳ ԱՐԵԱՆ՝ Ֆրանսայէն Պէյրութ գացած էր եւ երգած «Էփի Գլապ»ի մէջ: Իրեն հետ մասնաւոր տեսակցութիւն ունեցան «Ջահակիր»ի Պէյրութի երիտասարդ աշխատակիցներէն Սամօ Սարգիսեան եւ Սարգիս Գրիգորեան (յօդուածը տես՝ «Ջահակիր» Երիտ.-Մարզ. բացառիկ թիւ 5): Վերեւի նկարը՝ արուեստագէտն ձօնած է «Ջահակիր»ի ընթերցողներուն։

ՍՈՒՏԱՆԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ՀԱՅՈՑ-ԽԱՐԹՈՒՄ

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ 1965-66 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ

(Շարունակութիւն նախորդ թիւէն և վերջ)

Բ. ՈՒՍՈՒՑՉԱԿԱՆ ԿԱԶՄ.—

Այս տարուան մեր ուսուցչական կազմը կը բաղկանար վեց անձերէ:

ա. Հոգշ. Տ. Սուրէն վրդ. Չքնչինեան.— կրօնք, հայերէն, ազգային պատ. եւ աշխարհ.

բ. Պրն. Օ. Գալուստեան-Տէօրէն-Հայ. թիւ. երգ. մարզանք: Կրօնք եւ ազգ. մանկապարտէզին:

գ. Տիկ. Էմմա Գալուստեան.— Անգլ. լեզուի պատասխանատու ուսուցչուհի, թուաբանութիւն՝ վերի կարգերուն, ընդհ. հսկիչ եւ քարտուղարուհի:

Եկեղեցի յաճախելու եւ Ուրբաթ օրերն ալ կրօնաբարոյական ուսուցմանց հետեւելու: Տարուան ընթացքին երկու անգամ ալ, Ս. Ծննդեան ու Զատկուան շրջաններուն, Ս. Հաղորդութիւն ստացան:

Շնորհակալ ենք, այս առթիւ, Եկեղեցւոյ եւ Կիրկ.ի հոգաբարձութեան՝ որ կը քաջալերէ ու կը գնահատէ կրօնաբարոյական այս գործը: Եւ ատոր համար ալ հոգաբարձութիւնը, Ս. Եկեղեցի եւ Կիրակնօրեայ կանոնաւոր յաճախողներուն մրցանակներ կու տայ:

Ամանորի և Ս. Ծննդեան հանդէսին առթիւ տեսարան մը «Խիղճը որ կ'արթննայ» թատերախաղէն (Ժ. Ճէպէլեանի):

դ. Տիկ. Մարօ Բարձիկեան.— Մանկապարտէզի բաժնի դաստիարակ ուսուցչուհի: Գիտութիւն եւ գծագրութիւն նախակրթարանի բաժնին: Եւ ներքական հսկողութիւն:

Տիկ. Մարօ Բարձիկեանի նկատմամբ ուրախ ենք յայտնելու, որ արդարացուց մեր յոյսերը ու կրկին շատ ուրախ պիտի ըլլանք, միշտ մեր ուսուցչական կազմին մէջ ունենալով զինք: Մանկապարտէզի փոքրիկները շատ բան կը պարտին իրեն:

ե. Որ. Նակաբ Եուսէֆ Աուասալեան.— Արաբերէն լեզուի պատասխանատու ուսուցչուհի, վարժարանի ինքնաշարժի հսկիչ եւ ներքապահ:

զ. Տիկ. Հուրի Աֆարեան.— Օգնական անձնուէր ուսուցչուհի վարժարանիս:

Այս առթիւ պիտի ուզէինք հանդիսաւոր այս պահուն, առանց համեստութիւնները վիրաւորելու, վարժարանիս հոգաբարձութեան կողմէ եւ բոլորիս կողմէ անխտիր ջերմօրէն, անկեղծ սրտով ու հոգիով շնորհաւորել մեր ժրաջան ուսուցչական կազմը, որ զիտակից սիրով, զոհաբերութեամբ եւ անհատնում համբերութեամբ, տարի մը եւս գործեց առաքելական նուիրումով Սուտանահայ գաղութի ու Հայ ազգի մատաղ սերունդին ուսման ու հայեցի կրթութեան համար:

Ու Պօղոս առաքեալի համաձայն, մենք ալ որպէս ծառաներն ու սպասաւորները մեր ժողովուրդին՝ կրնանք ըսել վերջապէս թէ.– «Ծառայք անպիտանք եմք, զոր ինչ պարտ էր առնել արարաք.»

Ամենակարողն Աստուած թող ուժեղնէ բոլորին ոգին ու նուիրումը. ոյժ եւ կարողութիւն պարգեւելով, բազմապատկելու համար մեր նիզն ու աշխատանքը զալիք տարեշրջաններուն եւս:

Գ.– Ս. ԵԿԵՂԵՑԻ ԵՒ ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆ.—

Այս տարի մեր աշակերտները առիթը ունեցան կանոնաւորապէս

Դ. ԳՈՄՊՈՆԻ ԳՈՒԷՃ.—

Այս տարի եւս յաջողեցանք կանոնաւորաբար յաճախել եւ շարունակել հայերէնի ուսուցումը օտար վարժարան յաճախող մեր զաւակներուն: Այս առթիւ մեր ուրախութիւնը եւ շնորհակալութիւնը կը յայտնենք թէ՛ Դաղուբային Ազգ. պատ. վարչութեան եւ թէ՛ Գոլէճի տնօրէնութեան, իրենց ազնիւ ու իմաստուն վերաբերմունքին համար: Հայ աշակերտներուն կը մնայ օգտուիլ առիթէն: Անոնց համար եւս յարմար տեսանք՝ առ ի քաջալերութիւն՝ մրցանակի գիրքեր նուիրել:

Ե.– ՊՏՈՅՏ ԵՒ ՀԱՆԴԷՍ.—

Այս տարի եւս կատարեցինք մէկէ աւելի պտոյտներ, որոնք հաճելի ու օգտակար դարձան մեր աշակերտներուն: Մասնակցեցանք նոյնպէս այս տարի ալ, Գոմպոնի Գոլէճի միջ-դպրոցական նոր տարուան ու Ս. Ծննդեան աշակերտական հանդիսութեանց, ուր լաւ տպաւորութիւն թողուցին մեր աշակերտները՝ ինչպէս միշտ:

Ս. Ծննդեան ու նոր-տարուան առթիւ վարժարանիս ու անոր ի նպաստ կատարուած հանդէսը, շնորհիւ մեր աշակերտութեան ցուցաբերած շնորհալի ու գնահատելի մասնակցութեան, սպասուածէն շատ աւելի յաջող անցաւ ու ի պատիւ մեր գաղութի անձնուէր, ազնուասիրտ ու առատաձեռն անդամներուն, գոյացաւ նաեւ անսպասելի հասոյթ մը:

Ինչպէս միշտ, դարձեալ կը հաւատանք՝ որ միշտ պիտի ըլլան ազնուասիրտ բարերարներ, որոնք ազնուական ու իշխանական վերաբերմունք պիտի ցոյց տան, Ազգին կրթական հայ օճախը վառ պահելու ու նախանձելի վիճակի մէջ պահելու զայն:

Ամէն բարիք ու նպաստ առա՛ջ ու վեր է համազգային կրթական գործը, որովհետեւ դաստիարակութեան համար ծախսուած

(Շար. տես էջ 6)

ԱԶԻԶ ՇԱՈՒԱՆ ՄՈՍԿՈՒԱ ԿԸ ՄԵԿՆԻ

Եգիպտացի երգահան և Գահիրէի ՎՈԿՍ-ի մշակութային վարչական տնօրէն Ազիզ Շաուան՝ 12 Յունիս 1966-ին, «Արմենիա» նաւով կը մեկնի Ս. Միութիւն, մէկ տարի հետեւելու համար Մոսկուայի Երաժշտանոցի թեքնիք կատարելագործումի դասընթացքներուն:

Բարի ճանապարհ և յաջողութիւն կը մաղթենք:

ԻՐ ՀԱՅՐԸ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Իմ հայրը մեկնել է ռազմաճակատ 1941 թուին եւ չի վերադարձել: Լսել եմ որ կենդանի է՝ Ֆրանսիա կամ Ամերիկա:

Հայրս՝ Յարութիւնեան Լեւոն Ալեքսոյի, 1914—1915 թ. ծնուած, Հայկական Կիրովական քաղաքի Եղաբլի գիւղում (այժմ Մեղրուտ):

Կնոջ անունը՝ Յարութիւնեան Մացակի, 1918 թ. ծնուած, Եղաբլի գիւղ (Մեղրուտ):

Մեծ տղան՝ Յարութիւնեան Վանիչկա Լեւոնի, 1934 թ. ծնուած Եղաբլի գիւղ (Մեղրուտ):

Փոքր տղան՝ Յարութիւնեան Վարդգէս Լեւոնի, 1936 թ. ծնուած, Եղաբլի գիւղ (Մեղրուտ):

Դուստրը՝ Յարութիւնեան Վիոլետա Լեւոնի, 1940 թ. ծնուած, Կիրովական քաղաքը:

Անա մեր ընտանիքի անդամները, որ թողել է հայրս եւ մեկնել պատերազմ: Խնդրում եմ ձեզնից, փնտռէք ձեր լրագրի միջոցով, գուցէ կենդանի է:

Իմ հասցէն՝

Vanitchka Levoni Haroutiounian
165, Rue Chahoumian, Maison 61
KIROVAKAN (ARMENIE)
(U.R.S.S.)

— Կը խնդրուի արտատպել Ֆրանսահայ եւ ամերիկահայ թերթերու մէջ:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԵՐԵՒԱՆԻ «ԱՐԱՐԱՏ»Ը ԵՒ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ «ՍԲԱՐԴԱԿ»Ը ՀԱՒԱՍԱՐ ՄՆԱՑԻՆ՝ 0—0

Ս. Միութեան Ֆութպոլի Ա. խմբաւորման ախոյեանական երթի մրցումները կը շարունակուին:

Անցեալ Ուրբաթ, 27 Մայիսին Մոսկուայի մէջ մրցեցան Երեւանի «Արարատ»ն ու Մոսկուայի «Սբարդակ»ը հոծ բազմութեան մը ներկայութեան:

Այս խիստ հետաքրքրական մրցումը աւարտեցաւ հաւասար արդիւնքով՝ 0—0:

«Արարատ» այսօր կը մրցի Մոսկուայի մէջ տեղւոյն «Լոգոմոթիւ» խումբին դէմ:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՕՊԵՐԺ ՏԷ ՓԻՐԱՄԻՏԻ

ԳԵՂԱՏԵՍԻԼ ՊԱՐՏԷԶՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ, 11 *ՅՈՒՆԻՍ* 1966, *ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ ԺԱՄԸ* 9*ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ*

Կազմակերպութեամբ

ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ ԱԶԳ. ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ՏԻԿՆԱՆՑ ԽՆԱՄԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ

Ի նպաստ

ԱՂՔԱՏԻԿ ՍԱՆՈՒՑ ՖՈՆՏԻՆ

ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ՃԱՇ - ՃՈԽ ԱԹՐԱԳՍԻՈՆ

ՄՈՒՏՔ Ե. Դ. 130 — ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՃԱՇ Ե. Դ. 120

Տոմսերու և սեղաններու կանխաւ ապահովումին համար դիմել Գալուստեան Ազգային Վարժարան՝ հեռաձայնելով 73225:

ՀԱՐԱԶԱՏՆ ՈՒ ԽՈՐԹԸ

(Շարունակութիւն Գ. էջէն)

կ'երգէինք Վանայ երգեր, կը պարէինք Վանայ պարեր, բոլորս միասին: Այսպէս կ'անցնէին օրերը, տարիները, անհոգ, ուրախ, երջանիկ...:

Գ.

Երբ քանիս մտայ, մեր թաղին ամենէն բարեկեցիկ ընտանիքներէն մին էինք մենք: Ես պարոն Աւետիս դարձած էի հիմա: Թերթերուն մէջ անունս կ'երեւար, բեմերէն խօսքս կը լսուէր: Հայրս ու մայրս չէին հասկնար ո՛չ ըսածս, ո՛չ ըրածս, բայց հիմա աւելի կը սիրէին զիս, կը յարգէին նոյնիսկ: Այդ սէրն ու յարգանքը շատ սուղ արժեց իրենց... Յետոյ պիտի հասկնաք թէ ի՛նչպէս:

Հայրս ալ, մայրս ալ, հայրենասէրներ էին: Աւելի ճիշդ կ'ըլլայ ըսել թերեւս՝ վանասէրներ: Սեղան նստած երբ ճաշէինք, համբաւաւոր փռապան Թորոսի սպիտակ հացը խոտի նման էր իրենց համար... «ա՜խ, մեր լաւաշը...»: Միսը համ չունէր, կաթը ջրոտ էր՝ պտուղը չոր... «Ա՜խ, մեր Արտամետի խնձորը...»: Վանայ օդը ուրիշ էր, ջուրը՝ ուրիշ: Վանայ հայերն ալ ուրի՜շ էին, Պոլսոյ հայերը՝ ուրի՛շ: Կարճ խօսքով՝ վանեցին էր միայն իսկական հայը: Յետոյ կը սկսէր ափսոսանքը, նզովքը.— «Աստուած կոտորի մեզ կոտորողը... Աստուած քանդի Վանը քանդողը...»:

***

Երեւանի ռատիոն տակն ու վրայ ըրաւ ամէն ինչ: Հիմա, Երեւանի ռատիոն կը խօսէր հայրենիքի մը մասին, Հայաստանի մը մասին, որ... Վանէն հեռու կը գտնուէր: Վանը չկար Հայաստանի մէջ: «Կ'եղնի՞...»: Պատերազմի տարիներուն էր: Ամբողջովին հայաբնակ մեր թաղը՝ Իճատիէն, սկսած էր լեցուիլ «շներով ու գել»երով: Վտանգաւոր էր լսել Երեւանի ռատիոն: Երեքս ալ մեր ականջները ձայնասփիւռի գործիքին փակցուցած մտիկ կ'ընէինք այդ հրաշք տուփէն լսուող հրաշապատում խօսքերը: Հայրենիքը պատերազմի մէջ է, հայրենիքը վտանգի մէջ...: Մայրս կը խաչակնքէր, հօրս ու իմ աչքերը կը լեցուէին: Կը լսէինք յետոյ երգեր ալ՝ աշխատանքի, յոյսի ու երջանկութեան երգեր ու կրկին կը լեցուէին մեր աչքերը, ուրախութեան արտասուքներով այս անգամ: «Տղա՛յ, ուռուսի հայե՞րն են ըսոնք...»: Կը ջանայի մէկ քանի բառերով բացատրել, ներկայացնել նոր Հայաստանը, Խորհրդային Հայաստանը, «ուռուս»ի ու «թուրք»ի բոլոր հայերուն Հայաստանը, որ ահա՛, այդ հրաշք տուփին մէջէն իր մայրական ձայնը լսելի կը դարձնէր աշխարհի չորս ծագերուն ցրուած իր տարագիր զաւակներուն...:

Օր մըն ալ, բաւական մը զիս մտիկ ընելէ վերջ, հայրս հարցուց թէ ինչո՞ւ կը մնանք մեր տունը քանդող անհաւատին հողին վրայ, ինչո՞ւ մենք ալ չենք երթար մեր հայրենիքը, քանի իր ձեռքերն ու ոտքերը կը բռնեն դեռ, քանի դեռ կրնար վերջին տուն մըն ալ կառուցել մեզ համար, այս անգամ հայրենիքի հողին վրայ:

«Պատերազմէն վերջ, եթէ ողջ մնանք, մենք ալ կ'երթանք, հայրի՛կ», պատասխանեցի:

Դ.

Պատերազմը վերջացաւ, «շներն ու գելերը» իրենց դասը առին, մենք ողջ մնացինք ու ճամբայ ելանք դէպի հայրենիք: Ճամբաները, սակայն, ծուռ ու մուռ էին, դժուար անցանելի: Հայրենիքը հեռու էր, հեռո՜ւ: Ճամբու կէսին հատաւ մեր շունչը, կքոտեցան մեր ծունկերը, ինկա՛նք ու մնացինք մեր ինկած տեղը: Անցորդ էինք այդ ճամբուն վրայ, դարձանք տեղացի:

Մէկ քանի ամիս դիմացաւ Աւետիս աղան, յետոյ մէկ քանի տարի: Չորրորդ տարւոյ կէսին, Աւետիս աղան ցնդեցաւ: Սկսաւ գլուխը պատերուն զարնել մեղմիկ, կուրծքը ծեծել ուժգին: «Մի՛ ըներ, հայրիկ, մի՜ ըներ...»: Մտիկ չէր ըներ, ցնդեր էր մարդը: Ճարահատ, հիւանդանոց տարինք զինքը: Առողջ էր, ձեռքերը, ոտքերը կը բռնէին տակաւին... Բայց, ո՞ւր էր հողը, ո՞ւր էր հայրենիքի հողը, որպէսզի կարենար վերջին տուն մըն ալ կառուցել մեզ համար...: Հիւանդանոցէն ծերանոց փոխադրեցինք հայրս, որպէս «անվտանգ» յիմար: Օր մըն ալ լուր տուին որ մեռեր էր: Գացինք, տեսանք դիակը, չորցած, սեւցած աչքերով... կարծես թէ ծեծած, ծեծա՜ծ, բռնցքահարած ըլլային զինքը: Հարց տուինք պաշտօնեաներուն, հիւանդապահուհիներուն թէ ի՞նչպէս եղաւ, առողջ էր տակաւին, ձեռքերը ոտքերը կը բռնէին...: «Աւետիս աղան խենթեցաւ «Տօ՛ Աւօ, տնաւե՛ր Աւօ, հի՞ւր ի հայրենիք... հի՞ւր ի Հայաստան» կանչելով ու անիծելով զիս փորձեր էր փախչիլ ծերանոցէն...: «Բժիշկը հասաւ, ասեղ մը ըրաւ ու... մեռա՜ւ Աւետիս աղան...», պատմեց մեզ տարիներ յետոյ բարեկամ մը, որ ծերանոցին մէջ կը պաշտօնավարէր հօրս մահուան օրերուն:

Է՜հ, այո՛, այսպէս մեռան երկու հայրերս, հարազատն ու խորթը: Առաջինը՝ Արտամետի խնձորին ա՜խովը՝ երկրորդը հայրենիքի հողին ա՜խ ու վախվա՜խովը...:

(«Երջանկութիւն» գիրքէն)

ԶԱՀԱԿԻՐ

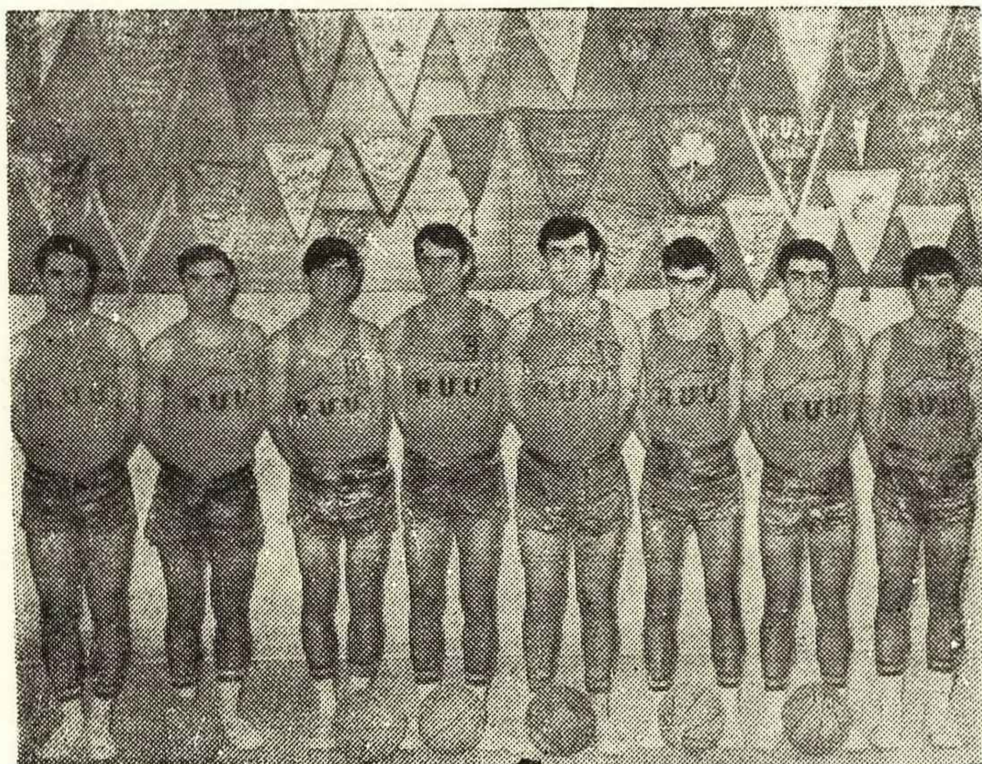
2 ՅՈՒՆԻՍ 1966

ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՊԷՅՐՈՒԹ

Հ.Մ.Մ.-Ի ՊԱՍՔԷԹՊՈԼԻՍԹՆԵՐՈՒ ՓԱՅԼՈՒՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Հ.Մ.Մ. Պէյրութի պասքէթպոլի Ա. խումբը: Աջէն ձախ՝ Գէորգ Առաքելեան, Շահէ Գանթարճեան, Վանիկ Տէմիրճեան, Պետրոս Անսըլեան, Պետրոս Սահակեան, Ժանօ Գուտճեան, Անդրանիկ Քէչիչեան եւ Զաւէն Տէմիրճեան (խմբապետ)։

Շաբաթ եւ Կիրակի օրերը, Մայիսի 21 եւ 22ին, Հ.Մ.Մ.ի Տեղական Վարչութեան կազմակերպութեամբ եւ Տոքթ. Յակոբ Գրքեաշարեանի նախագահութեան ներքեւ, տեղի ունեցաւ պասքէթպոլի մրցաշարք մը, որուն մաս կը կազմէին 8 խումբեր (Հ.Կ.Ե.Մ., Մաքաապէ, Էշպէլ էլ Արզ, Գլիպ Սփորթիֆ, Ս.Ս.Հ., Սլիփ Թոնֆոր, Սանայա եւ Հ.Մ.Մ.)։

Մրցաշարքի բոլոր մրցումները ալ տեղի ունեցան Սահակեան Լիսէի Գ. Կիւլպէնկեան մարզադաշտին վրայ, բազմահարիւր մարզասէրներու ներկայութեան։ Շարաթ օրուան զտումի մրցումներու յաղթականները իրարու դէմ նակատեցան Կիրակի օր:

Աւարտականի մնացողներն էին Հ.Մ.Մ. եւ Սլիփ Թոնֆոր։ Երկու խումբերն ալ ցուցաբերեցին փայլուն խաղարկութիւն մը: Հ.Մ.Մ.ի մարզիկները ուշագրաւ դարձան իրենց ճկունութեամբ եւ գնդակի արագ ու դիպուկ փոխանցումներով: Մրցումն աւարտեցաւ Հ.Մ.Մ.ի յաղթանակով 45-33: Կիսախաղի արդիւնքն էր 22—21, ի նպաստ Սլիփ Թոնֆորի:

Կը շնորհաւորենք սոյն մրցաշարքի բաժակին արժանացած Հ.Մ.Մ.ի մարզիկները, մաղթելով իրենց նորանոր յաջողութիւններ։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՊԱՍՔԷԹ-ՊՈԼ

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻԱ ԱՇԽԱՐՀԻ ԱԽՈՅԵԱՆ

Ամենամեծ անակնկալը պատահեցաւ պասքէթ պոլի համաշխարհային ախոյեանութեան մրցաշարքին, որուն մէջ Եուկոսլաւիա յաջողեցաւ ախոյեան հռչակուիլ պարտութեան մատնելէ յետոյ Սպանիան, իսկ Միացեալ Նահանգները՝ Խորհրդային Միութեան 75ով 73, այսպէսով Բ. կը հանդիսանայ Մ. Նահանգները եւ Գ. Խորհրդային Միութիւն։

ԻՏԱԼԻՈՅ ՍԻՄԵՆԴԱԼԸ ԱԽՈՅԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ

Իտալիոյ Սիմենդալ Խումբը պարտութեան կը մատնէ Փրակայի Սլաւիա խումբը 77ով 72 (Ա. կիսախաղ 41-35 ի նպաստ Սիմենդալէ)։

Այս մրցումը աւարտական մրցումն էր որ տեղի ունեցաւ Պոլոնիայի (Իտալիա) մէջ։

ՀԵԼԻՈԼԻՏՕ ԺՈՒՏՈՅԻ Ա.Մ.Հ.Ի ԱԽՈՅԵԱՆ

Ժուտօ մրցաշարքը վերջացաւ եւ Հելիոլիտօ հռչակուեցաւ ախոյեան, Բ. տեղը կը գրաւէ Կէզիրէ, իսկ Գ. Հելիոպոլիսի խումբը։

ԳՈՒՆՏ ԱՐՁԱԿԵԼՈՒ ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՆՈՐ ՄՐՑԱՆԻՇ ՄԸ

Վերջացան Գահիրէի աթլեթիզմի բաց մրցումները։ Հասան Մահրուսա յաջողեցաւ արաբական նոր մրցանիշ մը հաստատել, ան գունտը արձակեց 15մ.82, նախկին մրցանիշն էր 15մ,63։

Այս մրցումներուն կը մասնակցէին մօտաւորապէս 250 մարզիկ։

Այս մրցումն. րուն փայլեցաւ Սալի Ամրու որ կրցաւ սկաւառակի արձակման նոր մրցանիշ մը հաստատել արձակելով 38մ. 22 (իր նախկին մրցանիշն էր 37մ.93)։

Մրցակցութիւնը շատ զօրաւոր էր 400 մեթր վազքի, Սաիտ Պահլուլի, Սաիտ Նէկմի և Մոհամէտ Ռիհանի միջեւ։ Սաիտ Պահլուլ կրցաւ շահիլ վազելով 49 4. ասկէ առաջ վազած էր 49։

ԱՓՐԻԿԷԻ ԿՌՓԱՄԱՐՏՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑԱՇԱՐՔ ԼԱԿՈՍԻ ՄԷՋ

Այս մրցաշարքին կը մասնակցին 100 կռփամարտիկներ 14 ափրիկեան երկիրներէ. մէջն ըլլալով ԱՄՀը որ առաջին երկու մրցաշարքերուն ախոյեանութիւնը խլած է. յոյսով ենք թէ այս տարի եւս կը հռչակուի ախոյեան։

ՎԱՀԱՆ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

ՊՐ. ԿԱՐԳԻՍ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ
ՕՐ. ՍԵԴԱ ՍԻՒԼԱՀԵԱՆ

խօսեցեալք

28-5-66 Հալէպ

Մեր ջերմ խնդակցութիւնները խօսեցեալ զոյգին և իրենց ընտանեկան բոլոր պարագաներուն։

ՊԷՅՐՈՒԹ

ՍԱՀԱԿԵԱՆ ԼԻՍԷԻ ՄԱՐԶԱՀԱՆԴԷՍԸ

Սահակեան Լիսէի տարեկան մարզահանդէսը տեղի պիտի ունենայ 12 Յունիս 1966, Կիրակի օր, Պէյրութի Քաղաքապետարանի Մարզադաշտին վրայ կէսօրէ ետք ժամը 4ին:

Լիբանանահայ այս կրթական հաստատութեան այս տարուան մարզահանդէսը կը վայելէ հովանաւորութիւնը Պէյրութի պատուական ազգայիններէն՝ Տէր և Տիկին Ընկեր Սարգիս Սարգիսեանի։

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Այրի Տիկին Անոյշ Գոսնոյեան եւ Տիկին Մարի Գումրուեան, իրենց թոռնիկին Աննա-Մարիայի մկրտութեան առթիւ կը նուիրեն.
«Զահակիր»ին 100 ե.դ.
Հայկ. Ընթերցասրահին 100 ե.դ.

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՕՏԱՐԱԿԱՆԸ, Գրեց Եղիվարդ (Տ. Եղիշէ Տէրտէրեան Ս. Պատրիարք), հոգեւոր գեղարուեստական պատմուածքներ, այլաբանութիւնք: Զօնուած Վեհ. Վազգէն Ա.ի։ Կողք Ղեւոնդ Արզ. Սամուրեանի։ Գեղատիպ, 220 մեծադիր էջ։ Դիմել՝ Տպ. Սրբոց Յակոբեանց, փոստարկղ 4001, Երուսաղէմ, Յորդանան։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՍՐԱՀ—ԳԱՀԻՐԷ

ՀՐԱՒԷՐ ԲԱՑԱՌԻԿ ԱՆԴԱՄԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Հայկական Ընթերցասրահի բոլոր անդամ-անդամուհիները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ Բացառիկ Անդամական Ընդհ. Ժողովի մը, որ տեղի պիտի ունենայ այսօր, Հինգշաբթի, 2 Յունիս 1966, կ.ե. ժամը 9ին, Սրահիս մէջ։

ՕՐԱԿԱՐԳ

Ընթերցում Սրահիս բարեփոխուած Ծրագիր-Կանոնագրին, ըստ Երիտ. Նախարարութեան 1965 տարուոյ թիւ 26 օրէնքի տրամադրութեանց:

Բոլոր անդամ-անդամուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՍՈՒՏԱՆԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔ

(Շար. Ն. էջէն)

հսկայական գումարները չեն «Կորսուիր» երբեք, այլ շահադրուած դրամագլուխի պէս ազգին կը վերադառնան սերունդներու կեանքին մէջ բազմապատկուած տոկոսով...:

Այս առթիւ պիտի ուզէինք կարգ մը անուններ ալ յիշել, որոնք տարուան ընթացքին տեւաբար օգտակար եղան մեզի.— Ուրեմն՝ շնորհակալութիւններ, ԳՐԻԳԱՊ հաստատութեան, պրն. Ն. Կիւմիւշեանի, պրն. Ժ. Պոտուրեանի, Պրն. Ե. Ճիերճեանի, պրն. Կ. Սեմերճեանի, պրն. Վ. Խաչիկեանի, պրն. Ա. Մալխասեանի, տիկ. Պ. Գազանճեանի, տիկ. Ա. Մարկոսեանի, տիկ. Մ. Վանեանի եւ պրն. Տ. Յարութիւնեանի, որ սիրայօժար նուիրեց իր հեղինակած գիրքերէն, աշակերտութեան մրցանակ տալու համար:

Վերջապէս անհասնում շնորհակալութիւններ՝ հին եւ նոր բոլոր մեր բարերարներուն եւ նուիրատուներուն, որոնք իրենց ազնիւ ընթացքով միշտ կանգուն կը պահեն Հայ դպրոցը։

Մասնաւոր շնորհակալութիւններ պէտք է յայտնել նոյնպէս Գալուստ Կիւլպէնկեան Ֆոնտին։

Այս առթիւ թող ներուի ինձի, յատուկ շնորհակալութեան խօսք ուղղել նաեւ, բժիշկ Ի. Իշխանցին, որ սիրայօժար եւ կամաւոր կերպով յանձն առաւ վարժարանիս աշակերտութեան եւ պաշտօնէութեան բժշկական քննութիւնները կատարել:

Ամէն աշակերտ իր վիճակացոյցին ետեւը պիտի գտնէ ասիկա:

Զ.— ՀՈԳԱԲԱՐՁԱԿԱՆ.—

Այս տարի ունեցանք նոյնպէս՝ հոգաբարձական ժողովներ, որոնց նպատակը եղաւ միշտ վարժարանիս բարօր ընթացքը ապահովել։

Ու ի պատիւ վարժարանիս հոգաբարձութեան պատուարժան ու անձնուէր անդամոց, վարժարանս ցարդ վայելեց ամէն տեսակէտ բարեկարգութիւն եւ յառաջդիմութիւն: Ու մենք ուսուցչական կազմս, վայելելով հանդերձ անոնց կատարեալ վստահութիւնը, մարդկօրէն ըրինք ինչ որ հնարաւոր էր, գէթ ի դերեւ չհանելու համար իրենց ակնկալութիւնները։ Այս տարի եւս հոգ.ը վարք ու բարքի եւ ուսման մէջ յառաջադէմ աշակերտներուն տրամադրած է մրցանակի գիրքեր եւ ինքնահոս գրիչներ: Կը փափաքինք որ մեր աշակերտները խնամքով պահեն, եւ արձակուրդին ալ իրենց պարապոյ ժամերուն կարդան գիրքերը....։

1965—66 ուսման տարեշրջանի աշակերտութեան արդիւնքները եղան գոհացուցիչ: Ունեցանք շատ լաւ յաջողութեամբ աշակերտներ, բոլոր նիւթերու մէջ քննութիւններէ զերծ աշակերտներ, տարեվերջի քննութիւն անցընող աշակերտներ եւ վերաքննելի աշակերտ մը։

Նախակրթարանի բաժնի 30 աշակերտներէն 9 աշակերտ քննութիւն անցուց. 8 աշակերտ յաջողեցաւ եւ 1 աշակերտ կը մնայ վերաքննելի՝ վերամուտին։

Ծաղիկ դասարանի 15 աշակերտները յաջողութեամբ կ'աւարտեն, իսկ մնացեալ 14 փոքրիկները կը շարունակեն դեռ մանկապարտէզի բաժինը:

Ընդհ. աշակերտութեան արդիւնքներն ու մրցանակները պիտի յայտարարենք երբ մեր տեղեկագիրը աւարտենք:

Այս առթիւ պիտի ուզէինք սակայն բարի թելադրութիւն մըն ալ ընել մեր տկար ու բոլոր աշակերտներուն, որ մեծ արձակուրդը բոլորովին խաղով չանցընեն միայն, այլ քիչ մըն ալ աշխատին, որպէսզի յառաջիկայ տարի աւելի լաւ հետեւին իրենց դասերուն մէջ եւ արգելք չըլլան դասարանի յառաջդիմութեան:

Մենք, ընդհանուր առմամբ, շնորհակալ ենք նաեւ մեր ազնիւ ծնողներէն, որոնք մեզի հետ աշխատեցան եւ օգնեցին իրենց զաւակաց՝ դասապատրաստութեանց մէջ պարտաճանաչ ըլլալու՝ թէ ուսման եւ թէ կրթութեան գործին մէջ:

Գործակցութեան այս ոգիով պիտի կարողանանք ազնուանալ ու յառաջդիմել ու մեր ազգապահպանման ու հայապահպանման մեծ գործին բոլոր մարզերուն մէջ ալ լաւ արդիւնքներ եւ յաջողութիւններ արձանագրել միշտ:

Շնորհակալութիւն նոյնպէս մեր գաղութի պատ. ազգ. վարչութեան եւ անոր յարգելի նախագահին, հոգաբարձութեանց եւ մեր միութիւններուն եւ բոլոր անոնց, որոնք հեռուէն կամ մօտէն միշտ օգտակար կ'ըլլան ու կը հետեւին մեզի:

Շնորհակալութիւններ վերջապէս ի մասնաւորի մեր հիւրընկալ ու բարեխնամ հանրապետական ազատ Սուտանի կառավարութեան:

Յաջողութիւն եւ բարի արձակուրդ կը մաղթենք մեր ազնիւ աշակերտներուն եւ նորանոր ու լաւագոյն յաջողութիւններ՝ գալիք նոր տարեշրջաններուն համար, միշտ բարձր ու պատիւով պահելով Հայուն անունը ամէն տեղ:

Առ ի գիտութիւն միայն՝ յայտնենք նաեւ որ, վերամուտ եւ վերաքննութիւն տեղի պիտի ունենան Բշ. 1 Օգոստոս 1966ին, իսկ արձանագրութիւնները Բշ, 18 Յուլիս 1966էն սկսեալ:

ՕՆՆԻԿ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ
Տնօրէն Խարթումի Ազգ. Վարժարանի
Խարթում, 17 Ապրիլ 1966

ՉԱՀԱԿԻՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

چاهاكير
جريدة أسبوعية
ص.ب ٢١١١ بالقاهرة ج.ع.م. - ت ٩١٥٠١٣
صاحبة الامتياز : السيدة عايدة سيرونيان (بالايان)

TCHAHAKIR
HEBDOMADAIRE ARMENIEN
B.P. 2111 Le Caire (R.A.U.) · Tél.915013
Adresse Télégraphique: TCHAHAKIR, Cairo
Rédacteur en chef: SARKIS BALAYAN

Արտօնատէր — ԱԻՏԱ ՍԵՐՈՎԲԵԱՆ
Սեփականատէր խմբագիր — ՍԱՐԳԻՍ ՊԱԼԱԵԱՆ

Հիմնուած 1948ին

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ ԹԻՒ 133 — ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 9 ՅՈՒՆԻՍ 1966 | ՀԱՏԸ ՁԵՌՔԷ 2,5 Եգ. Դհկ. կամ 25 Լիբ. Դհկ. | عدد رقم ١٣٣ – الخميس ٩ يونيه ١٩٦٦

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ԹՇՈՒԱՌ, ԲԱՅՑ ՓԱՌԱՀԵՂ...

(ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ 75ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Եօթանասունհինգ տարի առաջ, Մայիս 27ին, հիւանդ, անօգնական և ծայրագոյն թշուառութեան մէջ, Պոլիս, մեռած է Յակոբ Յ. Պարոնեան, հայ երգիծաբանութեան հայրը։

Այն ատեն ալ, ինչպէս անկէ առաջ և ետքը, ինչպէս այսօր, ամէն օր, առնուազն ամէն Մայիս 27ին, մարդիկ կը մեռնին՝ ճոխութեան կամ թշուառութեան մէջ։ Սակայն քիչեր նկատի կ'առնուին մեռած ատեն, որովհետեւ ապրած չեն ըլլար կեանք մը, որ իրենք իրենց համար չըլլայ, այլ ըլլայ հաւաքականութեան համար, ու մանաւանդ այդ հաւաքականութեան իրաւատէր բայց զրկուած, ստեղծագործող բայց անիրաւուած մասին՝ ընչազուրկ դասակարգին համար։

Յակոբ Պարոնեան, ազգ. քարտուղար, ուսուցիչ, լրագրող, գրող, հաշուակալ, ազգ. երեսփոխան, մեռաւ անշուք մահով և գուցէ ոչ ոք տագնապեցաւ, տխրեցաւ այդ մահով, որովհետեւ շահերով ուղղակի կապուած չէր անոր։ Մեռաւ մոռցուած՝ բոլոր մեծերուն նման։

Մեռա՞ւ, սակայն։

Ո՛չ։ Անմահացաւ։ Ու կ'ապրի այսօր, ու պիտի ապրի ընդմիշտ։

Ինչո՞ւ։ Որովհետեւ չապրեցաւ ինքն իրեն համար, չգործեց իր գրպանին, իր ստամոքսին և իր փառատենչիկ ախորժակներուն համար։ Զփնտռեց շահ, պատիւ ու պաշտօն։ Զհագաւ մետաքս ու մերժեց նստիլ բարձր աթոռներու վրայ։

Համեստ ընտանիքի զաւակ, ապրեցաւ համեստ կեանք մը, միշտ կէս անօթի, որպէսզի գէթ իր օրերուն և իր շրջանակին մէջ, իր անձով, խիղճ ըսուածը չմեռնի, պատիւ ըսուածը չվաճառուի, համոզում ըսուածը չսակարկուի, սկզբունք ըսուածը խաղալիքի չվերածուի և նկարագիր ունենալը նկարագիր չունենալուն հետ չշփոթուի։

Ադրիանուպոլիսէն Կոստանդնուպոլիս փոխադրուելով, ունենալով մէկտեղ առեւտրականի զգացողութիւն և հասկացողութիւն, Պարոնեան նախընտրեց ուսուցչական ասպարէզը, որպէսզի նուիրականութիւններ աճուրդի դնելու և սրբութիւններ վարձու տալու ստիպողականութեան մէջ չգտնուի։

Իրեն պէս ընչազուրկ էր իր ժողովուրդն ալ, ենթակայ փոքրամասնութեան մը - օտար յափշտակիչի եւ քաղքենի դրամատէր փոքրամասնութեան շահագործումին։

Այդ ժողովուրդը՝ ո՛չ սիրտ, ո՛չ համբերութիւն և ո՛չ ալ ժամանակ ունէր քարոզներով դաստիարակուելու։ Ստրուկ էր քաղաքականապէս, լլկուած էր տնտեսապէս, և յուսահատական գոյութիւն մը քարշ կուտար։ Սակայն պէտք ունէր լոյսի, պէտք ունէր արդարութեան և իրաւունքի ձայնին։ Պարոնեան, կոչեցեալ մը, երկնաւորէն պաշտօն ստանձնած էր մտրակել կեղծն ու անիրաւը, գողն ու անպարկեշտը, յղփացեալն ու եսամոլը՝ ի պաշտպանութիւն խոնարհին, անոր իրաւունքներուն և անոր բարոյականին։

Կարճ, կտրուկ, խիտ և զուարճացնող երգիծագրութիւնը եղաւ իր ճիւղը և ատով կրցաւ ուղղակի հասնիլ — հասնիլ՝ արուեստով — ամենէն զարգացած մարդէն՝ մինչեւ ամենէն անուս անհատի ուղեղին և սիրտին։

Ատեցին և հալածեցին զինք անոնք, որոնք սովոր էին շահագործել զանգուածը և տգիտութեան ու խաւարի մէջ պահելով՝ ըստըրկացնել զայն։ Ատեցին և հալածեցին, որովհետեւ Պարոնեան, իր սպանիչ ծաղրով վերջ կը դնէր անոնց չարաշահութեանց, կեղծիքին, արթնցնելով իր ընթերցողը, գիտակցութեան առաջնորդելով անոր փթթած միտքը։

Ցեստադիմութիւնը, սակայն, որ քինախնդիր ու վրէժխնդիր է, ի վերջոյ լուծեց իր վրէժը՝ չէզոքացնելով զինք ու թշուառութեան և հիւանդութեան մէջ վերջացնելով անոր կեանքը։

Ինչո՞ւ տարբեր պիտի ըլլար իր ճակատագիրը՝ ժողովուրդի բարոյականը և կեանքը յեղաշրջել փորձող իր նախորդներէն, օտար և հայ։ Պարոնեան կը յիշէ Սոկրատը և հոգ չ՚ըներ, որ կրնայ անոր նման մեռնիլ։ Որովհետև գալիք սերունդները պիտի փառաւորեն զինք։

Արդարեւ, նախ արեւելահայութիւնը, ապա ամբողջ հայութիւնը, իսկ 1920էն ետքն ալ՝ Հայաստանի կառավարութիւնն ու ժողովուրդը, մտաւորականութիւնը, այս արի և անձնուրաց յեղափոխականին, հայ երգիծագրութեան հսկային այնպիսի՜ փառք ապահովեցին, որ հպարտանք պիտի ներշնչէ յաջորդող սերունդներուն։

Ո՞վ պիտի չուզէր հաւատալ հոգիի անմահութեան, որպէսզի Պարոնեանի պարագային, մարդկութեան հերոսական մեռելները և հայութեան նահատակ ռահվիրաները տեսնէին իրենց անդենականի

(Շարունակութիւն 5րդ էջ 5)

ՇԱԲԹՈՒԱՆ ԱՆՑՈՒԴԱՐՁԵՐԷՆ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՆԱՍԷՐ ՊԵՀԵՐԱՅԻ ՄԷՋ

Ցառաջիկայ Չորեքշաբթի, Յունիս 15ին, Նախագահ Կամալ Ապտէլ Նասէր պիտի այցելէ Պեհերա և կարեւոր ճառ մը պիտի խօսի մեծ հաւաքոյթի մը ընթացքին, զոր Ա.Ը. Միութիւնը պիտի կազմակերպէ Տամանհուրի մէջ։

Այս առթիւ, Նախագահութեան ընդհ. քարտուղար Ապտէլ Մէկկիտ Ֆարիտ պիտի մեկնի Տամանհուր՝ հսկելու համար Նախագահին այցելութեան յայտագրին աշխատանքներուն։

Նախագահը բացումը պիտի կատարէ կարգ մը նոր հիմնարկութեանց։

ՎԵՀԱԺՈՂՈՎ ՆԻՒ ՏԵԼՀԻԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յունիս 5ին, իր պաշտօնատեղին՝ Նիւ Տելհի մեկնելու նախօրէին, Հնդկաստանի Արտաքին գործոց նախարար Տենիշ Սինկ (որ եկած էր Պելկրատէն), Նախագահ Նասէրի հետ տեսակցելէ ետք յայտարարեց, որ Նախագահ Նասէրի, Նախագահ Թիթոյի և վարչապետ Ինտիրա Կանտիի միջեւ եռակողմանի վեհաժողով մը պիտի գումարուի Նիւ Տելհիի մէջ, յառաջիկայ Հոկտեմբերին։

ՓՈԽ-ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ըստ «Ահրամ»ի թղթակիցին, սովետ վարչապետ Ա. Քոսիկինի ԱՄՀ այցէն ետք, յառաջիկայ Սեպտեմբերին Մոսկուա պիտի այցելէ ԱՄՀի Զինեալ Ուժերու գերագոյն փոխ-հրամանատար Մարաջախտ Ապտէլ Հաքիմ Ամէր։ Իսկ յառաջիկայ Մայիսին՝ վարչապետ Զաքարիա Մոհիէտտին։

Փետրուարին ԱՄՀ պիտի այցելէ Ս. Միութեան համայնավար կուսակցութեան ընդհ. Քարտուղար Լէոնիտ Պրեժնեւ։

ԻԳՆԱՏԻՈՍ ՊԵՏՐՈՍ ԺԶ. ԿԱԹՈՂ.-ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՊԱԹԱՆԵԱՆ ՊԱՊԱԿԱՆ ԿԱՐՏԻՆԱԼ

Վատիկանէն կը տեղեկացնեն, որ Սեպտեմբերին՝ Պօղոս Զ. Ս. Պապը երկու նոր Կարտինալներ պիտի նշանակէ. մէկը Պաղտատի Փօլ Շէյխօ Պատրիարքը, միւսը՝ Կիլիկիոյ Հայ Կաթողիկէ Պատրիարք-Կաթողիկոս Իգնատիոս Պետրոս ԺԶ. Պաթանեան (Պէյրութ)։

★ ՀԱՅՐԵՆԻ ԱՇԽԱՐՀ ★

ՏԻԳՐԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻ ԱԽՈՅԵԱՆ ԿԸ ՄՆԱՅ

Մոսկուայէն Յունիս 4ին հեռագրեցին, որ Պետրոսեան իր հակառակորդը՝ Սփասքին պարտութեան մատնեց 22րդ խաղի 35րդ շարժումին իրեն վերապահելով Ճատրակի Ախոյեանի համաշխարհային տիտղոսը։

Մնացեալ երկու խաղերուն արդիւնքները չեն ազդեր Պետրոսեանի աշխարհի ախոյեանի դիրքին։

Պետրոսեանին հիացողները և հայ ժողովուրդը, ամենուրեք, ցնծութեան մէջ է իր ընտիր զաւկի այս յաղթանակին համար։

Ճատրակի ախոյեան Տիգրան Պետրոսեան զրոյցի մէջ՝ «Ֆիզկուլտուրնիկ»ի թղթակից Միսակ Նազարեանի հետ։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Մոսկուա 6. Յունիս (Թասս).— Ճատրակի աշխարհի ախոյեանական մրցման 23րդ խաղը վերջացաւ Սփասքիի յաղթանակով։ Ընդհ. կէտաւորում. 12—11՝ի նպաստ Պետրոսեանի։

Վերջին խաղը (24րդ) սկսաւ Երէկ 8 Յունիսին։

ՄԱՐԱՋԱԽՏ ՅՈՎՀ. ԲԱՂՐԱՄԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Քանի մը օրեր Հայաստան այցելեց ՍՍՀՄի պաշտպանութեան նախարարի տեղակալ, Սով. Միութեան մարաջախտ Յովհ. Բաղրամեան, զոր Էջմիածնի շրջանի աշխատաւորները առաջադրած են ՍՍՀՄի Գերագոյն սովետի երեսփոխանութեան թեկնածու։

Մայիս 20ին Էջմիածնի մշակոյթի պալատին մէջ տեղի ունեցաւ Յովհ. Բաղրամեանի հանդիպումը իր ընտրողներուն հետ։ Հանդիպումը անցաւ ջերմ մթնոլորտի մէջ։

ԼԱՈՍԻ ԹԱԳԱՒՈՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԵՐԵՒԱՆ.— Լաոսի թագաւորը, թագուհին եւ իշխանը, որոնք Խորհ. Միութիւն կը գտնուէին արձակուրդով, երկու օր Հայաստան մնացին։ Անուանի հիւրերը այցելեցին Մատենադարան, ուր թանկարժէք ձեռագիրներ կը պահուին։ Այնուհետև հիւրերը գտնուեցան ազգային տնտեսութեան իրականացումներու ցուցահանդէսը։ Պտոյտ մը կատարեցին Սեւանի վրայ և Ներկայ եղան Հանրապետութեան արուեստագէտներու մէկ երգահանդէսին։

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԻ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ԵՐԵՒԱՆ.— Երևանի մէջ սկսաւ կառուցումը Անդրկովկասի մեծագոյն մատենադարանին։ Շէնքը, որ պիտի ունենայ հինգ յարկ և մէկ կարևոր մասը ապակիով պատուած պիտի ըլլայ, աւելի քան 25 միլիոն հատոր գիրք պիտի բովանդակէ։ Կառուցումը աւարտած պիտի ըլլայ նուազագոյն ժամանակի մէջ։ Ցատակագիծը պատրաստուած է նշանաւոր ճարտարապետներու կողմէ։ Շէնքը պիտի ունենայ արդիական ոճ և ամէն կարգի յարմարութիւններ։

ԹԱՏԵՐԱԳԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ՏԷՐ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Հայաստանի ծանօթ թատերագիրներէն է Գրիգոր Տէր Գրիգորեան։ Ան գրական ասպարէզ մուտք գործած է Երկրորդ Աշխարհամարտէն ետք, «Այս աստղերը մերն են» փիէսով (գրուած Լեւոն Գարակէօզեանի աշխատակցութեամբ), որ 1949ին արժանացած է ազգային մրցանակին։

Քննադատներու կարծիքով՝ Գր. Տէր Գրիգորեանի լաւագոյն գործը՝ «Վերջին գամերը» փիէսն է, որ բեմադրուած է Երեւանի, Թիֆլիսի, Վարշաւիոյ եւ Սոֆիայի մէջ։

Տէր Գրիգորեանի «Գարնանային Անձրեւ» տռամը բեմադրուած է նաեւ Ֆրանսայի, Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան, Սուրիոյ, Լիբանանի եւ Արժանթինի հայկական բեմերուն վրայ։

Թատերագիրը՝ իր ծննդեան 50ամեակին առթիւ շքանշանի արժանացած է։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՆԱՍՏԱՍ ՄԻԿՈՅԵԱՆ

ՀԱՅՐԵՆԻ ԱՇԽԱՐՀ

ՄԻԿՈՅԵԱՆԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ԸՆՏՐՈՂՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Յունիս 4ին՝ ԹԱՍՍ կը տեղեկացնէ Երեւանէն, թէ Անաստաս Միկոյեան, որ Ս. Միութեան Գերագոյն Սովետի Ազգերու Խորհուրդին թեկնածու է, հանդիպում ունեցած է հայկական մայրաքաղաքի իր ընտրողներուն հետ։

«Ժողովրդի ընտրեալ ներկայացուցիչն ըլլալը՝ մեծ պատիւ է ոեւէ կոմունիստի համար, յայտարարած է ան։ Պետութեան բարձրագոյն օրկանին գալիք ընտրութիւնը նոր գրաւականը պիտի ըլլայ կուսակցութեան և ժողովուրդին, կոմունիստներու և ոչ-կուսակցականներու պլոքներուն միաւնականութեան և բոլոր սովետ ժողովուրդներու կողմէ՝ 23րդ համագումարի որոշումներուն հանդէպ պատրաստակամութեան։

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԱՀԱՅ կեանք

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏ - ՄԱՐԶԱՀԱՆԴԷՍ - ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Կիրակի, 29 Մայիս առաւօտեան, Հոգեգալստեան տօնին առթիւ հանդիսաւոր սուրբ պատարագ մատոյց և քարոզեց Հոգշ. Տ. Զաւէն Եպիսկ. Չինչինեան, որ անդրադարձաւ նաև՝ հայրենիքին համար զոհուած հերոսներուն և մարտիրոսներուն, մօտ 50 տարի առաջ։

Անոնց համար մասնաւոր հոգեհանգիստ կատարուեցաւ գըլխաւորութեամբ Գերշ. Մամբրէ Արք. Սիրունեանի և յետոյ երկու հայ արիներու կողմէ կրուած ծաղկեպսակով մը, թափորը առաջնորդուեցաւ նորաշէն Ապրիլեան յուշարձանին առջեւ։

Ծաղկեպսակի զետեղումէն ետք, ազգանուէր և զոհաբերող Պր. Լեւոն Հիւրմիւզէն խնդրուեցաւ «Հայր Մեր» ըսել։ Եւ ինք սրտաբուխ երկիւղածութեամբ կատարեց տէրունական աղօթքը։

Կէսօրէ ետք ժամը 4.30ին տեղի ունեցաւ Պօղոսեան Ազգ. վարժարանի տարեկան մարզահանդէսը։

Հոծ բազմութիւն մը փութացած էր ներկայ գտնուիլ գըլխաւորութեամբ վիճակիս առաջնորդ Գերշ. Տ. Մամբրէ Արք. Սիրունեանի։

Ղեկավարութեամբ մարզիչ պր. Վարձպետեանի, տեղի ունեցաւ հանդիսաւոր տողանցք և դրօշի բարեւ։ Հետզհետէ կատարուեցաւ մեծ ու փոքր աշակերտներուն կողմէ շուէտական մարզանք, վազք, ձիարշաւ, դգալարշաւ, չուան ցատկել, պալոնի խաղ, պարանաձգութիւն, պար, ճկունութեան մարզանքներ, արագ փոխադրութեան և հաւասարակշռութեան մրցում, պարկարշաւ, աթոռախաղ, բարձրութեան ոստում և շուէտական մարզանք։

Այս բոլորը կատարուեցան շատ շահեկան կերպով և ներկաները մեծ հրճուանքով և խանդավառութեամբ դիտեցին իրենց զաւակներուն և նոր սերունդին ճկունութիւնը, կորովը և աշխուժութիւնը։

Մրցումներուն մէջ Ա. Բ. Գ. հանդիսացողները ստացան գեղեցիկ նուէրներ և մետալներ։

Տնօրէնուհի Օր. Պերճուհի Սարգիսեան շնորհակալութիւն յայտնեց մարզահանդէսի յաջողութեան սատարող բոլո՛ր ազգայիններուն։ Եւ Մամբրէ սրբազան պահպանիչով փակեց սոյն շքեղ հանդէսը:

Մարզահանդէսէն ետք վարժարանի սրահին մէջ դիտեցինք նաեւ աշակերտներուն ցուցադրած գծագրութիւնները, ձեռարուեստը, ձեռագործները և կարած հագուստները:

Համեմատած իրենց տարիքին՝ բոլորին մէջ ալ նշմարելի է առաւել կամ նուազ չափով ձիրք շնորհ և... տաղանդ։ Չէ՞ որ տաղանդաւոր ժողովուրդ ենք։

Երբ կը դիտէի բ. դասարանի աշակերտի մը գծագրութիւնը, քովէս ձայն մը ըսաւ «պարո՛ն, ասիկա ես գծած եմ...»: Դարձայ և... ժպտեցայ։ Հազի՛ւ 8 տարեկան տղեկ մը. որուն աչքերուն մէջ արդար հպարտութեան մը ցոլքը կը փայլէր:

— Անունդ ի՞նչ է, հարցուցի:

— Արթօ Խանճեան։

— Ուրիշ գծագրութիւն ունի՞ս հոս:

— Ո՛չ, ասիկա է միայն, «Թռուցիկ թռցնող տղաքը»...։

Բաւական շահեկան էր գծագրութիւնը։ Սակայն շատ աւելի շահեկան էր ինքը։ Կը սիրեմ համարձակ տղաքը և այսպիսի անակնկալներ մեծ հաճոյք կը պատճառեն ինծի։

Գծագրութեան ուսուցիչ Տ. Պասմաճեանի ուշադրութիւնը կը հրաւիրեմ իր վրայ, նաեւ՝ Գահիրէի մեր տաղանդաւոր նկարիչներուն ուշադրութիւնը:

ՄԿՐՏԻՉ ԱՆԴՐԱՆԻԿ

Աղեքսանդրիա

ՀԱՆԳՐՈՒԱՆ ԳՏԱԾ ՄԱՐԴԻԿ

Թափառական հայի ճակատագիր ունէր հայրենի հող ու ջրից կտրուած, Աղեքսանդրիա քաղաքում ապաստանած այս մարդը՝ Արամ Կէօնճեանը։ Շրջում էր հայեացքը մոլոր, որտե՞ղ էր վերջնական հանգրուանը, չգիտէր։

— Անի՛կ,— մի երեկոյ ասաց նա կնոջը,— մենք պէտք է գնանք։

— Արամ, յոգնել եմ գաղթելուց...

— Չէ՛, այս մէկը ոչ թէ գաղթ է, այլ վերադարձ։ Այնուհետեւ ոչ մի տեղ չենք գնա...

Արամ Կէօնճեանի 17ամեայ աղջիկը՝ Ալիսը, ընդունուեց Երեւանի պոլիտեխնիկական ինստիտուտի Լենինականի բաժանմունքի մեքենաշինական-տեխնոլոգիական ֆակուլտետը։ Այժմ նա չորրորդ կուրսի ուսանողուհի է։

Աբրահամը աշխատանքի անցաւ շինարարութիւնում։ Դա նրա սիրած գործն է կառուցե՛լ, կառուցե՛լ... Եգիպտոսում զբաղուել էր նաև խամ ու խոպան հողերի մշակմամբ։ Նոյնը նա շարունակում է այստեղ, սակայն նոր եռանդով ու ոգեւորութեամբ:

Արամ Կէօնճեանի ընտանիքը

Արամ Կէօնճեանը հոգու աչքերով տեսնում էր արեւային լեռներ, շէնքեր ու քաղաքներ, հայրենի կապոյտ մի երկինք։ Վաղը, հէնց վաղը նա կը գնայ դեսպանատուն և՝

— Ես հայրենիք կ՚ուզեմ...։

Եւ այսպէս, Գահիրէի սովետական դեսպանութիւնն ընդառաջեց պանդուխտ հային, շատ հայերի... եգիպտահայերի կառաւանը 1962ի աշնանը ժամանեց հայրենիք։ Կառաւանապետը Արամ Կէօնճեանի տղան էր՝ Աբրահամը։ Տուն ստացան, տեղափոխուեցին Լենինական քաղաքում։ Սիրով ու հոգատարութեամբ շրջապատեցին աւանդական այս քաղաքի բնակիչները, մարդիկ, որ անչափ հիւրասէր են և գիտեն յարգել իրենց պանդուխտ եղբայրներին։ Կէօնճեանների ընտանիքը չորս սենեակնոց բնակարան ստացաւ, երկուսը որդու՝ Աբրահամի ընտանիքի, երկուսը՝ իր, աղջկայ և կնոջ համար։

Աբրահամը հայկական դպրոց չի յաճախել, բայց այդ պակասը լրացրել է ինքնակրթութեամբ։ Նրան օգնել են ընկերները, քննութիւններ է յանձնել և այսօր Երեւանի ջրային խնդիրների ու հիդրոտեխնիկայի գիտահետազօտական ինստիտուտի ասպիրանտ է։ Աբրահամն ուսումնասիրում է Շիրակի դաշտավայրում շաքարի ճակնդեղի ոռոգման հետ կապուած կարեւորագոյն հարցեր։

Իսկ 70ամեայ Արամ Կէօնճեանը ծառեր է տնկում հայրենի հողի վրայ։ Եւ նա երջանիկ է այն գիտակցութեամբ, որ ինքն էլ վերջապէս ունեցաւ հայրենիք։

Արամ Կէօնճեան յաճախ է գնում Ախուրեանի ափ և երկա՜ր ու երկա՜ր նայում նուիրական գետի փախչող ջրերին։ Ալիքները ցրում են նրա դառը յիշողութիւնները և փոխարէնը տալիս յաւերժութեան ու յաւիտենականութեան երգը։

Հ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՌՈԶԻ ԱՐՄԷՆԻ ՀԵՏ

Խմբագրատանս մէջ ուրախութիւնը ունեցանք ընդունելու ֆրանսահայ երիտասարդ երգչուհի Ռոզի Արմէնը։ Հայաստանէն վերադարձէն ի վեր չէինք տեսած զինքը, բայց հաճոյքով ունկնդիր եղած էինք իր նոր յաջողութիւններուն ֆրանսական թելեվիզիոնին ու ռատիոյին մէջ։ Մեր առաջին հարցումը իրեն եղաւ հետեւեալը.

— Արդէն 2–3 ամիսներ անցան ձեր վերադարձէն ի վեր։ Հայաստան այցելութեան ձեր խանդավառ տպաւորութիւնները կը պահե՞ն միշտ իրենց ջերմութիւնը։

— Այո՛, անկասկած։ Անդադար կը խորհիմ Հայաստան կատարած իմ այցելութեանս մասին։ Կարօտցած եմ Երեւանը, երեւանցիները։ Մեծ յոյս ունիմ որ յառաջիկայ Սեպտեմբերին կրկին պիտի երթամ Երեւան ու հոն պիտի մնամ մօտ երկու ամիս:

— Որքա՞ն տեւեց ձեր այցելութիւնը...

— Մէկ ամիս մնացի Երեւանի մէջ։ 27 նրգահանդէսներ տուի Ֆիլհարմոնիայի սրահին մէջ... լեցուն։ Ֆիլհարմոնիայի տնօրէնը՝ Մինասեան մեկնումի պահուս ըսաւ որ կրնայի շարունակել ամիս մըն ալ, միշտ լեցուն սրահներու առջև...։

— Երգեցի՞ք նաև Երեւանէն դուրս ուրիշ քաղաքներու մէջ։

— Այո՛, երեք նրգահանդէս Մոսկուայի մէջ... անօրինակ յաջողութեամբ, որու հետեւանքով ալ ինծի առաջարկուեցաւ որպէս գլխաւոր դերասանուհի դեր ստանձնել երկու ֆիլմերու մէջ։

— Առաւելապէս ի՞նչ բան ձեզ յուզեց Երեւանի մէջ:

— Ամենէն աւելի այն խանդավառ ընդունելութիւնը, որուն արժանացայ Երեւանի օդակայանին մէջ։ 600–700 երեւանցիներ եկած էին դիմաւորել զիս, Հայաստանի գունագեղ ու բուրումնալից ծաղիկներով բեռնաւորուած։ Դիմաւորողներուն մէջ կար նաև 70 նոց ալեզարդ կին մը, մէկ ձեռքին գաւաթ, միւսին՝ ծաղիկներ, որ եկած էր համբուրել զիս, բարիգալուստ մաղթելով... չկրցայ զսպել յուզումս և սկսայ արտասուել...

Երբ Ռոզի Արմէն կը պտըտի Լենինականի մէջ...

«Ջահակիր»ի Լենինականի բնթերցողներէն մին խմբագրութեանս ուղարկած է վերի զուարթ նկարը, զետեղելու համար զայն թերթիս մէջ։

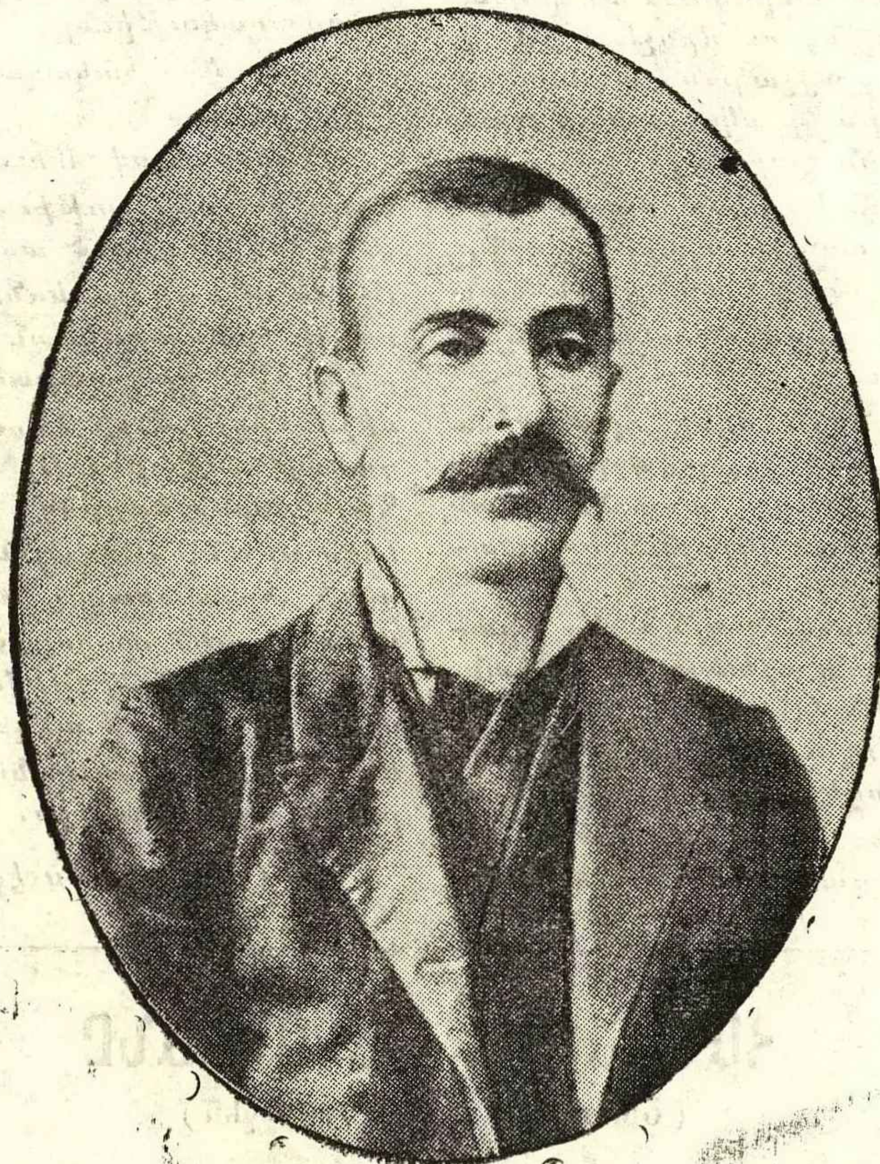
— Առիթը ունեցա՞ք մօտէն ճանչնալու սովետահայ արուեստագէտներ։

— Այո՛, հանդիպում ունեցայ աշխարհահռչակ երգչուհի Գոհար Գասպարեանի հետ, բախտը ունեցայ հանդիպելու նաև Մարտիրոս Սարեանի, ճանչցայ Պ. Լիսիցեանը, Թաթուլ Ալթունեանը և նաև ամերիկահայ երգչուհի Լուսին Ամարան... մտքիս մէջ

(Շար. տես էջ 6)

Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ ԵՒ ԻՐ ԺԱՄԱՆԱԿԸ

Տասնըիններորդ դարու արեւմտեան և արեւելեան հայոց կեանքին ուսումնասիրութիւնը՝ շատ դիւրութեամբ մեզ կ'առաջնորդէ այն եզրակացութեան, թէ մեր ժողովուրդը այդ շրջանին (մանաւանդ դարուն կէսէն ետք, վերջին քառորդին) ապրած է յետադիմութեան յետին սանդխամատներուն վրայ ու այդ իսկ պատճառով, յանկարծ, ունեցած է, միաժամանակ, հրաշալի Զարթօնք մը։

Վերջին քառորդին (այդ դարուն) եկած է Զարթօնքը՝ արդար և ուժական լիիրաւ յատկանիշներով ու մեր ազգը դրած է յառաջադէմ ազգերու շարքին, առանց սակայն յետադիմութեան մնացորդները, աւերակները, դեռ կանգուն երդիկները բոլորովին բնաջինջ ընելու։

Գրիգոր Օտեան, Ռուսինեան, Սերվիչէն և ընկերները՝ Արևմուտքէն մեզի բերին ժողովրդավարական ըմբռնումներն ու տեսակէտները, երբ նոյն ժողովրդավարութիւնը արեւելահայոց մօտ, շնորհիւ ընկերային գիտութեանց և նոր մանկավարժութեան բերած բարիքին, ընդարձակ գետին շահած էր արդէն։ Գր. Արծրունիի «Մշակ»ը և Րաֆֆին, Շիրվանզադէն, ժողովրդային տոհմիկ վերածնունդի մը մշակները ըլլալէ առաջ՝ արդէն էին յառաջդիմականութեան գործօններ, ինչպէս իրենց նախակարապետները՝ Աբովեան, Նալբանդեանց և Նազարեան։

Նալբանդեանցի այցը՝ արեւմտահայութեան, ապա Յարութիւն Սվաճեանի երեւումը («Մեղու» թերթով) աւետումն է վարչական յառաջդիմականութենէն (1863ի Ազգ. Սահմանադրութիւնը որով վերջ կը դրուէր ամիրաներու մենատիրութեան և ասպարէզ կը բացուէր մտաւորական ու արհեստաւոր հայուն ալ առջեւ) ետք գրական-գաղափարաբանական յառաջդիմականութեան եւս։

Յակոբ Պարոնեան, քսան տարեկան հմտացեալ (օտար և հին մշակոյթով) այս երիտասարդը, կազմուելէ ետք (հայկական շրջանակներէ դուրս) մուտք կը գործէ ազգային միջավայրէն ներս։ Եւ իր հանդիպումը, ժողովրդային ու ազգային բարքերուն, ըմբռնումներուն, ձգտումներուն և ախորժակներուն հետ՝ կը հանդիսանայ քէն մը ցաւագին։

Տաճկահայ միջավայրը, իսկական խառնարան մը, զուրկ էր մարդը մարդացնող, հայը հայացնող ձգտումներէ և գետնաքարշ միտումները շղթայի զարկած էին նոյնիսկ ամենէն անկախ ըլլալու կոչուած միտքերը։

Ունէինք սրբատիպ հոգեւորականներ, պատրաստուած, արժանաւոր և պատկառազդու. սակայն, առ հասարակ, մեր կղերը կը ճապաղէր յետադիմութեան, կեղծիքի, տեսփոթիզմի և շահագործումի գետիններուն վրայ, ամէն ինչ վերածելով պատկերի և արձանի, անշունչ, անհոգի։

Պարոնեան, բարոյական և մտաւորական բռնապետութեան այդ կարգերուն դէմ ծառացող խառնուածք մը ըլլալ կ'ենթադրուէր, երբ քաղաքական բռնակալութիւնն արդէն աւերեր էր լայն գօտիները և դիմագեղծեր էր երկրամասը խճողող բոլոր ցեղերը (հայ, յոյն, քիւրտ, լազ, եգիպտի, արաբ և սլաւ)։

(Շար. տես էջ 4)

«Պաշտօնի գլուխ անցնող ոեւէ անձ յանիրաւի հալածելով անոր վրայ զրպարտութիւններ դիզելը վատութեանց վատութիւնն է, իսկ անձի մը թերութիւններն, մանաւանդ ամբողջ ժողովրդեան հաճոյ չերեւցող թերութիւն մը ծաղրելը՝ քաջութեանց քաջութիւնն է եւ ոչ ոք կրնայ զմեզ այս քաջութենէն զրկել»:

ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆ

«ԱԶԳԻՆ ԱՌԱՋԻՆ ԵՐԳԻԾԱԲԱՆԸ»

ՀԱՆՃԱՐԵՂ ՊԱՐՈՆԵԱՆԸ

ՄԿՐՏԻՉ ԱՆԴՐԱՆԻԿ

Ամէն անգամ երբ Պարոնեանը յիշեմ, հոգեցունց սարսուռով կը համակուիմ և սիրտս կը ճմլուի իր թշուառ և անօթի մեռած ըլլալուն համար։

Կրնա՞յ հայ մարդը չխորհրդածել։

Հարցում մը կը ծագի՝ թէ հայ ժողովուրդը գիտէ՛ տառապեցնել իր տաղանդաւոր զաւակները։ Գիտէ նաեւ՝ փառաշուք յուղարկաւորութիւններ սարքել և փառաբանելով եօթներորդ երկինք բարձրացնել... յետ մահու։ Այս ի՜նչ այլանդակ, ի՜նչ անբնական երեւոյթ է։ Ասիկա ամօ՜թ է։

Պարոնեանի վերջին օրերու սրտառուչ գանգատը, բարեկամի մը, իր անօթութեան մասին, այժմ չեմ կրնար յիշել և ժամանակ ալ չունիմ պրպտելու և գտնելու։ Անօթի խաչելէ ետք, հիմա մեծ երգիծաբանը գնահատութեան զէնիթին բարձրացուցած ենք։

Երկրորդ և աւելի մտալլկիչ հարցում մըն ալ...

Այս ողբերգութիւնը որ պատահած է շատերուն, աւելի կամ նուազ համեմատութեամբ, մեր ազգային գիտակցութեան և արժանապատուութեան արատ կը բերէ։ Արդէն բերած է։ Տանք միայն մէկ օրինակ եւս. որ լուսազարդէ պարագան։

Րաֆֆի իր ընտանիքով կ'ապրէր շատ համեստ, չըսելու համար խեղճութեան մէջ, նուիրուած ըլլալով ազգային զարթօնքին։ Ստիպուած էր պարտքեր ընելու և կը վախնար ու կը չուարէր Թիֆլիսի փողոցներէն անցնելու, պարտապահանջներէն չհալածուելու համար։ Աստուծոյ մէկ օրը Րաֆֆի կը մեռնի։ Այն ատենուան ամբողջ Թիֆլիսը, հայ և... վրացի 100.000 (այո՛, հարիւր հազար) հոգի դագաղին ետեւէն կ'երթան...։ Խե՛ղճ մեծ մարդ, երանելի՜ հայ գրող...։

Եղա՞ւ ասիկա։ Արդար գնահատա՞նք է այս։ Չեղա՛ւ, չեղա՛ւ, չեղա՛ւ։ Շատ դառն է ու լեղի։

Պարտքերը գանձելու համար կենդանութեանը անմտօրէն անտեսել կամ հալածել, իսկ մահուան առթիւ մեծով-պզտիկով սգաւոր դառնալ և հարազատի մը վշտով ողբալ, իսկապէս աններեւակայելի և գայթակղեցուցիչ բան է, միայն ու միայն հայու յատուկ եզակի երեւոյթ մը ամբողջ մարդկութեան մէջ։

Չե՞նք գիտեր, թէ ի՛նչ կ'ընենք։ Կը կրկնեմ և ըսի արդէն, որ ասիկա պարզապէս... մեծ ամօթ է հայերուս և յաւիտենական ամօթը պիտի մնայ։ Իւրաքանչիւր հայ իր խղճին առջեւ ինքզինք ամօթահար պարտի զգալ։

Մտավախութիւնը ունիմ, թէ այս մեծ հոգիները պէտք չունին մեր յետ մահու յարգանքին։ Նաեւ մտալլկումը ունիմ, որ անոնք անպատում ժպիտով մը կը խղճա՜ն մեզի պէս ոչնչատեսիլ մարդոց փոքրոգութեան, ծայրայեղ դրամապաշտութեան և գետնաքարշ կեանքին վրայ...։ Իրենց համար խաղը աւարտած է. և կեանքի ամբողջ ողբերգակատակերգութեան վարագոյրը իջած։ Անոնք հայկական պանթէոնին մէջ կանգնած են յաղթական։

Կը յանդգնիմ ըսել նաեւ, թէ մարտիրոսութիւն պէտք չէ ըլլայ սփիւռքահայ գրողին կեանքը և չդառնայ ամենօրեայ լուռ նահատակութիւն, գոնէ՛... այսուհետեւ...։ Անճաշակութեամբ չերկարելու համար՝ գրութիւնս կախման կէտերով կը գոհանամ, թէեւ այս կախման կէտերուն տեղ կարելի էր յօդուածաշարք գրել։ Առ այժմ վերջակէտ դնենք պատմութեանց, զորս ո՛չ ոք պիտի կարենայ գրել... լրիւ և ամբողջական։

* * *

Այս քիչ մը կամ... շատ անհաճոյ նախաբանէն ետք, սկսինք

(Շար. տես էջ 4)

ԱԶԳԸ ՅՈԲԵԼԵԱՆ ՊԻՏԻ ԿԱՏԱՐԻ

Հայոց ապաբախտ գրողը նստել
Ու միտք էր անում,— ի՞նչ անեմ, Աստուած,
Թերթը փող չունի, վարձ չի վճարում,
Գիրքն առնող չունի, գիրք չի վաճառւում,
Անվարձ ու անհաց ես ի՞նչպէս գրեմ,—
Սակայն, բան չկայ, պէտք է համբերեմ,
Երբ որ լրանայ քառասուն տարի,
Ազգը յոբելեան պիտի կատարի:

«Կախարդական այն աշխարհում երջանիկ,
Ուր ապրում են երազներ»...
— Էդ ի՞նչ ես նստել, ա՛յ մարդ...
Անհոգ ու հանդարտ,
Եկել են ահա ցուրտ ու բուք օրեր,
Պէտք է մեզ պաշար, ձմեռուան շորեր:
— Ինձ մի խանգարիր, հեռացիր, ա՛յ կին,
Կը լինի անշուշտ ամէնն իր կարգին,
Դու միայն սպասիր քառասուն տարի,
Ազգը յոբելեան պիտի կատարի:

«Կախարդական այն աշխարհում երջանիկ,
Ուր ապրում են»...
— Հայրիկ,— ներս մտաւ ուսանող որդին,—
Ի՞նչ անեմ հիմի իմ վարպետին,
Ասում էր, էգուց էլ դպրոց չգամ,
Ով փող չը բերի. ուսման վարձը տայ:
— Հա՛, որդի կը տանք, իրաւ ես ասում,
Վարպետն էլ մարդ է, ապրել է ուզում,
Բայց թող սպասի քառասուն տարի,
Ազգը յոբելեան պիտի կատարի:

Ո՞ր տեղ մնացի... ա՛յ քո վարպետը
Ջհաննամ գնայ, հենց դու էլ հետը...
«Կախարդական այն աշխարհում երջանիկ, ուր»...
— Պարոն, դուք երբ որ ունէիք կարիք,
Էնքան բան թողի ես ձեզ ապառիկ,
Ախար չէ՞ մեղք ենք, մենք էլ ենք ձերը,—
Դրան մէջ կանգնեց խանութի տէրը:
— Հա, կը տամ, կը տամ, ի՞նչ ես խանգարում,
Տեսնում ես նստած՝ ես բան եմ գրում,
Գնա սպասիր քառասուն տարի,
Ազգը յոբելեան պիտի կատարի...

— Ո՞ր տեղ մնացի, ի՞նչ էի գրում,
Ի՞նչ էք ներս գալիս մարդու խանգարում...
«Կախարդական այս աշխարհ»...—
Տաս համբերելուց կտրւեց չարես,
Քո պարտքը, ախպէր, պիտի վճարե՞ս,
Թէ հենց միշտ էդպէս հայոց գրողը
Պիտի կլանի ձեռք ընկած փողը...
— Գրում ես, ախպէր, հանգիստ թող արա,
Ջի կորչիլ տուած փողդ ինձ վրայ,
Դէ գնա սպասիր քառասուն տարի,
Ազգը յոբելեան պիտի կատարի...

«Ի՞նչ եղաւ գրիչս... ո՞ր կողմը կորաւ»...
Հոգին էլ էստեղ հասաւ բերանը,
Ու մեծ գրողը կանգնեց դրանը.
— Դէհ ժամը հասաւ, պատրաստուիր,
Պոէտ, տենչերդ հաւաքիր ու արի ինձ հետ».
— Վա՛հ, այսպէս անժա՞մ, դրամաս հապա...
Ցնորք, ծրագիր, Եւրոպա...
Գրողը այստեղ այնպէս ծիծաղեց,
Խեղճ մարդը իսկոյն դալկացաւ, պաղեց...
Եւ էլ չսպասեց քառասուն տարի
Եւ գնաց չապրեց մի քանի տարի..,
Ազգը մեծ թաղում պիտի կատարի...

ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

1900

(Գար. Կաթ. Յովսէփեանի արխիւէն)

ԿԱՂԱՆԴՉԷՔԻ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆ

Դուն ալ տեղդ միաս, Դեկտեմբեր։

Դուն ալ առժամանակեայ բարի յատկութիւններ՝ կուտաս մարդոց, յատկութիւններ որոնք քեզի հետ կը մեկնին, քեզի հետ մէկտեղ նորէն գալու համար:

Դեկտեմբերի վերջերը վաճառատանց պաշտօնեայք գլուխ բերելու ժամանակ չեն գտներ, կ'աշխատին բան մը ընելու, եթէ նեղը միան, մէյմէկ խոզանակ կ'առնեն և իրենց տիրոջը գլխարկը կ'աւլեն:

Մին իր տիրոջը թիկնոցին վրայ չէւղ մը կը գտնէ, միւսն կտոր մը լաթ կը թրջէ և տիրոջը փանթալոնին վրայ արատ մը սրբել կը ձևացնէ. ամէնքն ալ էֆենտին շատ կը սիրեն և իրենց սէրը կ'արտայայտեն այլ և այլ պարապ խօսքերով:

— Էֆենտի, կը մոխս կոր, տուն գնա։

— Էֆենտի, ես փոսթան կը ղրկեմ, հրամանքդ գնա, հանգիստդ նայէ.. արդէն քիչ մ'ալ հարբուխ եղեր ես։

— Էֆենտի, փոխանակագիրները վաղն առտու կանուխ կը գանձեմ ես, դուք ուշ եկէք, առտուները շատ ցուրտ կ'ընէ կոր։

— Ծօ Մարտիրոս, սա Ֆրչան բեր ու էֆենտիին պօթինը քիչ մը մաքրէ, չե՞ս տեսներ այո՛լ, ամէն բան ըսելո՞ւ է.

— Էֆենտի տունը բան մը պիտի առնես նէ՝ առնել տայինք։

Ասոր նման հազարումէկ խօսքեր, արտայայտութիւնը՝ ջերմ սիրոյ, հաւատարմութեան և յարգանաց։

Թղթատարութեան ցրուիչներն ալ Դեկտեմբերի վերջերը մեծ փութաջանութիւն ցոյց կուտան, թղթաբերը հասնելուն պէս՝ նամակները կ'ընդունին և շնչասպառ կը վազեն ցրուելու համար զանոնք և ամէն վաճառականի կ'ըսեն.

— Ամենէն առաջ ձեր նամակները բերի, ես զձեզ ուրիշներուն պէս չեմ բռներ։

Տան սպասաւորներն ալ բնաւ դատարկ չեն նստիր, աղդին անդին կը վազեն. գործ ըլլայ չըլլայ՝ գործել կը կեղծեն. եթէ չկարենան իրենք զիրենք գործի վրայ ցուցնել՝ տան պարտէզը կը սկսին փորել, աշխատութիւն մը՝ որ աչքի կը զարնէ։

— Թորոս, ինչո՞ւ կը փորես պարտէզը։

— Ի՞նչ ընեմ, հանըմ, չեմ կրնար պարապ նստիլ, կը նեղանամ։

Սպասուհիներն անկողինները աւելի խնամքով կը պատրաստեն, սենեակներն ուշադրութեամբ կ'աւլեն, սանտուները տղաները շատ չեն կամթտեր, ծառաները շատ ատեն չեն կորսեր և առաւօտները կանուխ կ'ելնեն սովորականէն աւելի. խոհարարներն կերակուրները համով կ'եփեն. մատակաբարները քիչ կը գողնան։

Խմբագիրներն ալ Դեկտեմբերի վերջերն աւելի ուշադրութեամբ կը գրեն և շողոմաբար յօդուածներ կը պատրաստեն տարեգլխուն համար, յօդուածներ՝ որովք թերթին ուղղութիւնը կը գովաբանուի։

Դասատուները նուազ սրատես և շատ ներող կ'ըլլան ամսոյս վերջերը. աշակերտաց ամենէն աչքի զարնող յանցանքները չեն տեսնուիր, անոնց ծուլութիւնը կը ներուի։ Աշակերտ մը նոյնիսկ եթէ ապտակէ դասատուն՝ չտեսնելու կը զարնէ դասատուն, որ կ'ըսէ.

— Շոյեցիր զիս, Երուանդ, ապրիս, տեղդ նստէ, համարդ կարդայ։

Ո՜, Դեկտեմբեր, դուն ալ, ինչպէս կ'ըսեն ռամկօրէն, սաղլամ այաք-բաշը մը չես, բնաւորութիւնները կը փոխես մարդոց, որոց բարուց մէջ փոփոխութիւն կը մուծանես:

Նշանուած աղջիկներն աւելի չնորհք, աւելի սէր ցոյց կուտան, որ կաղանդչէքը սիրուն բան մ'ըլլայ։

Տիկիններն աւելի կը մեղքնան իրենց ամուսինները։ «Շատ ծախք կ'ընես կոր՝ բայց ի՞նչ ընենք, պէտք է, պարապ բաներու համար չես խարճեր կոր ա» կ'ըսեն։

Վերջապէս անոնք, որ կաղանդէն օգտուելու ասպարէզին մէջ կը գտնուին, կը ջանան հաճելի երեւալ անոնց, որոնցմէ նուէր պիտի ընդունին:

Դառնանք քիչ մ'ալ անոնց, որ կաղանդչէք տալու շրջանակին մէջ անցած են և մտիկ ընենք զանոնք։

— Ի՞նչ կայ չկայ Համբարձում աղա.

— Ի՞նչ պիտի ըլլայ, կաղանդ կայ. ստակ պէտք է, սա կաղանդչէքի սովորութիւնը չվերցաւ գնաց։

— Կը վերնայ մի ես։

— Ջնճուխներուն կաղանդչէք, վարժապետներուն կաղանդչէք, պահակին կաղանդչէք, սաքային կաղանդչէք, սափրիչին կաղանդչէք, վերջապէս՝ բարեւտուողին կաղանդչէք, փարա չունիս նէ՝ ի՞նչ կ'ընես։

— Ծարելու է, անցեալ տարի ես ալ չունէի, տունէն քանի մը կտոր բան ծախեցի՝ կաղանդչէք տուի։

— Երեք ամիսէն վճարելի պզտիկ պոնոներ տամ կ'ըսեմ կոր այս տարի։

«ԽԻԿԱՐ»

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ՄԵԾ ԵՐԳԻԾԱԲԱՆ
ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ

Յակոբ Պարոնեան ծնած է 1842ին՝ Ադրիանապոլիս քաղաքին մէջ. Նախնական կրթութիւնը ստացած է իր ծննդավայրին Արշակունեաց դպրոցը, ուր՝ որպէս ուսում Սաղմոսի և այլ կրօնական գիրքերու ընթերցումով պարապելէ ետք՝ 1857ին կ'աւարտէ զայն ու կ'ընդունուի յունաց դպրոցը։ Հոսկէ՝ տարի մը «յոյն լեզուի դժուարութիւնները միայն սորվելով» կը հեռանայ ու ինքզինք կը նուիրէ ինքնազարգացման։

1864ին Պարոնեան կը փոխադրուի Պոլիս, ու մինչեւ 1870 կը զբաղի ուսուցչական պաշտօնով։ Այս շրջանին կը սկսի անոր գրական առաջին փորձերը։

1870ին կը սկսի հրատարակել «Փող Առաւօտեան» պարբերականը, որ կարճ կեանք մը կ'ունենայ. նիւթական դժուարութիւններու պատճառաւ։

1871ին կը սկսի հրատարակել Ֆէլէկեանի «Եփրատ»ը, որ իր կարգին առանց արտօնութեան հրատարակուած ըլլալուն կը խափանուի։

Յ. Սվաճեան զինք կը հրաւիրէ «Մեղու»ի աշխատակցութեան, իսկ 1872ին Յ. Պարոնեան կը ստանձնէ «Մեղու»ի խմբագրութիւնն ու բոլոր հոգերը։

«Մեղու»ի մէջ Պարոնեան կը սկսի քննադատել ժամանակակից Պոլսահայերու օտարամոլ բարքերը, ազգային ժողովները, կրօնականներն ու տակաւին այն ամէնը, որոնք սերտ աղերս ունէին հայ ազգային կեանքին հետ։ Իր քննադատութիւնները սուր երգիծանքով կատարուած՝ իր վրայ կը հրաւիրեն Պոլսահայ բոլոր կազմակերպութիւններու, անձնաւորութիւններու թշնամանքն և հալածանքը։

Երկու ամսուան փակումի դատապարտուելէ ետք, 1874ին ի սպառ կը խափանուի «Մեղու»ի հրատարակութիւնը, որպէս հակակրօն և հակակառավարական թերթ։

Օգտուելով Ռուս—Թրքական պատերազմին առթիւ յարաբերաբար ձեռք ձգուած ազատութենէն, Յ. Պարոնեան կը ձեռնարկէ «Թատրոն»ի հրատարակման։ Սոյն թերթին մէջ իր տարած պայքարը միշտ երգիծանքի ձեւով կը հասնի գագաթնակէտին։ Ոչ ոք կը վրիպի Պարոնեանի ծաղրող, խայթող ու կճող գրչէն: «Ազգային ջոջեր»ը կը սկսի հրատարակել «Թատրոն»ին մէջ. Իր դէմ տարուած հալածանքին չկարենալով դիմադրել, մէկ տարուան մէջ եօթ անգամ փակուելէ ետք՝ 1878ին «կիզմնեբը «Թատրոն»ն ալ կը գադրի։ Կը հրատա-

(Շար. տես էջ 5)

ՀԱՆՃԱՐԵՂ ՊԱՐՈՆԵԱՆԸ

(Շարունակութիւն Գ. էջէն)

թօթուել մի քանի խօսքեր Պարոնեանի արտակարգ ստեղծագործութեան մասին։

Տպաւորութիւնը, զոր կերցի այս օրերս՝ վերընթեռնելով իր գործերէն մի քանին, խորապէս ատինքնեց զիս իր գերհաճելի և հրաշալի նկարով։ Պարոնեանը կարդալով զուարթութեան աղուոր փթթում մը կ'ունենանք, ոչ միայն գրական վայելք կը պարգեւէ, այլ կը դաստիարակէ իր հմուտ մարդու նշդրակի հարուածներովը:

Այս հրեղէն հոգին իր շրջանին ամենէն անկեղծ հայ մարդն էր և ամբողջապէս կ'ըսէր ինչ որ կը խորհէր։ Ամէն կեղծաւորութենէ հեռու կը խորհրդածէր։ Երբե՛ք, երբե՛ք չքծնեցաւ մարդոց առջեւ՝ անոնց հաճելի երեւալու համար, երբեք չկեղծեց, չշողոքորթեց. Մնաց իր տեսակին մէջ (երգիծագիր) անզուգական, աննման և մի՛շտ հաբաւստ ինքզինքին։ Իր գեղեցիկ հոգին յստակօրէն կ'երեւի իր իւրաքանչիւր բառէն և արժանի է հիացական ուշադրութեան։

Հայ գրականութեան փառքերէն և արեւով ոսկեզօծուած գագաթներէն Յ. Պարոնեանի երգիծական գիւտերուն առատութիւնը, համեղութիւնը ու անակնկալը կը պարտինք Պոլսոյ միջավայրին։ Պոլսահայութեան խորագոյն զգացումները ամենէն կատարեալ կերպով սեւեռած և քանդակած է իր գրութիւններուն մէջ, մանրամասնութեանց պայծեցուցիչ առատութեամբ մը: Բարքերու, տիպարներու կենդանի պատկերացումը, մարդոց առօրեան բնական համեմատութիւններով (և երբեմն ալ ծաղրանկարային չափով) ներկայացուցած է հոգեբան դիտողի հմտութեամբ և իմացական արտասովոր սրութեամբ։ Երբ տեսած է անիրաւութիւնը, կեղծիքը, վատութիւնը և փոքրոգութիւնը՝ չէ խնայած ծաղրը, նաեւ սուր խայթոցը՝ խայտառակող, ազդող, թելադրող և աղնուացնելու ձգտող։

«Մեծապատիւ Մուրացկաններ» «Ազգային ջոջեր», «Պտոյտ մը Պոլսոյ թաղերուն մէջ», «Պաղտասար Աղբար», «Քաղաքավարութեան վնասները» եւայլնի մէջ, գերազանց փայլով կը յայտնուի դասական անուն զարձած Պարոնեանը։

Յ. Սվաճեան «Մեղու» թերթին հիմնադիրը կը գրէ — «Թէ՛ գրելու կարող և թէ՛ «Մեղու»ի արդիւնքովը անօթի միալ յանձն առնող անձ մը գտնել դժուար էր» և ուրախութիւն կը յայտնէ որ այդ հազուագիւտ անձը, Պարոնեան, գտնուած է։ Ինքնանահատակուիլ թէ՞ մաղնիսական խենդութի՞ւն։ Ցիմարութի՞ւն թէ երանութի՞ւն։ Ցաւխոնական հարցումներ (*)։

Ձեմ փափաքիր մէջբերումներ կատարել Պարոնեանի բազմազան և բազմերանգ սրամտութիւններէն, բեղմնաւոր վաստակէն, սակայն կ'ուզեմ նշել «ջոջ»երէն մէկուն յատկացուցած կէս տողնոց կենսագրականը։ Այո՞, ճի՛շդ կէս տող, ո՛չ աւելի և ոչ պակաս։

Սպիտակ էջին վրայ գրուած է միայն ջոջին անունը և...«Մըդկիթ մը շինած է»։

Կարճ, լակոնական. բովանդակալից և... ջախջախիչ։ Եւ ասիկա եղա՛ւ կենսագրական։ Հոյակապ է արդարեւ. Նշանաւոր, մագիստրական գիւտ մը. անթերի գոհար մը. հանճարի փայլատակում մը: Այս խտացած կէս տողին մէջ կը տեսնենք թրքական լուծին տակ ճզմուած հայութեան ցաւագին հոգիին պատկերացումը և հայ մը որ... մզկիթ կը շինէ։

Ո՜վ յաւէ՛րժ ողբացեալ վարպետ, քեզի ժամանակակից չըլլալով քու ձեռքը չեմ սեղմած և քեզի հետ չեմ խօսած, այժմ, ափսոսախառն վշտով և օրհնութեան մրմունջով կ'ըսեմ — եթէ կարելի է, թոյլատրէիր, որ քու ոսկրացած ձեռքը համբուրեմ...։

Աղեքսանդրիա Մ.Ա.

*) Ծ.Յ.— Դերասանապետ Թովմաս Ֆասուլեաճեան նամակի մը մէջ կը գրէ Պարոնեանի մասին.– «Մեռնելէն տասնըհինգ օր առաջ, կամուրջին վրայ հանդիպեցայ իրեն. հին հագուստներով էր. «Ի՞նչ կ'ընես» ըսի. Պատասխանեց. «Մեռնելու համար կ'ապրիմ: Տասը մատդ մոմ ընես՝ պարապ է, չ'արժեր այս ազգը...»

Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ ԵՒ ԻՐ ԺԱՄԱՆԱԿԸ

(Շարունակութիւն Գ. էջէն)

Չէր կրնար հաշտուիլ Պարոնեան, որ մտաւորականութիւնը,–որուն կոչումն էր առաջնորդել զանգուածները, եթէ ոչ ֆիզիքապէս և ընկերայնօրէն (բռնակալութեան բերումով), գէթ մտքով լուսաւորելով անոնց ուղին,—մտաւորականութիւնը կըրնար քծնանքի անձնատուր ըլլալ և մտնել վսեմաշուքներու և գեբապատիւներու ծառայութեան մէջ։

Խոր, սխեմաթիք, ակադեմական, ծանր գրականութեան մը համար չկային կոչեցեալները, բայց և չկար նաեւ զայն ծաղկեցնող, ընդունող գետինը։ Մեր ժողովուրդը, 19րդ դարու վերջերուն, յատկապէս Պոլիս և շրջակայքը, կ'ապրէր առօրեայի կեանք մը միայն, զո՛ւրկ հեռանկարներէ՝ զուրկ յաւերժական մտորումներէ, անմիջականին աղկաղկ մտահոգութեամբը։ Եւ այդ առօրեային, այդ անմիջական արդիւնքներուն լաւագոյն հայելին էր լրագրութիւնը, որ նոյնպէս ծառայութեան մէջն էր յետադիմութեան։

Կեղծիք, շողոմանք, ցուցահանդէս պուրժուական բարքերու, շանթաժ և խարդաւանանք — ասոնք էին, քիչ բացառութեամբ, հայ լրագրողներու ապրուստին աղբիւրները, առնուազն՝ «Հայրենիք» օրաթերթի (Շահնազարեանի) ծնունդէն առաջ։ Եւ ասիկա կը ծառայէր սրբագործումին՝ աղաներու շահագործումներուն, նիւթական, ազգային, կրթական և վարչական մարզերուն մէջ։

Եւ այս մթնոլորտին մէջ՝ ահա՛ երեւումը Յակոբ Պարոնեանին, որ ինչպէս ըսինք, ընդունող ու քաջալերող գետինի պակասէն (ծանր գրականութեան ի նպաստ), ձեռք կը զարնէր լրագրութեան ու անոր ամենէն հատու և շեշտակի ճիւղին — երգիծագրութեան։

Լրագրի տէրերը կը փնտռէին Պարոնեանը, որուն ամէն մէկ տողը մէկ խնդիր կը յարուցանէր՝ նոյնիսկ ծիծաղելով. Բայց անմիջապէս ետք կը զղջային, կարծես, երբ Պարոնեանի գրութեանց պատճառով՝ բաժանորդագրութիւններ կը մերժուէին:

Պարոնեան, որ կ'ապրէր քարտուղարութեամբ կամ ուսուցչութեամբ, պատուագին չէր ստանար իր գրածներուն համար (ինչպէս իրմէ ետք եկող Օտեանը). Կը գրէր ձրիաբար։ Եւ այդ իսկ պատճառով՝ գրած ժամանակ՝ պարտաւոր չէր փափկանկատումներով առաջնորդուելու։

Քիչ ետք՝ տէրն ու տիրականը կը դառնար թերթին. բայց անոր տնտեսականին տուժելը՝ պատճառ մը չէր որ Պարոնեան սանձ դնէր իր գրիչին։ Ո՛վ ալ ըլլար թերացողը, անպարկեշտ կամ պարզապէս ծիծաղելի՝ ինք կոչում ունէր զայն հարուածելու, ծաղրելու և ծիծաղով (իր արեւստը) դարձի բերելու զայն։

Բարքերու և մտայնութեանց տաղանդաւոր նկարիչն ըլլալէ ետք՝ Պարոնեան իսկական յեղափոխիչ մըն է ուրեմն, հոգ չէ թէ հալածուի, պաշտօնէ հանուի, բամնեգինէ զրկուի և անօթի մնայ։

Հինցած են իր զգեստները, մաշած, բայց ինք չի զիջիր նոր հագուստի մը փոխարէն լռելու, եթէ կերպասավաճառը ժողովուրդին ու աշխատաւորին արիւնը ծծող վաշխառու մըն է կամ դերձակը՝ շահագործող խարդախ մը։

Երգիծագրական իր արուեստը վերլուծելու ժամանակ՝ դժուար չէ հաստատել մարդկայնական այն խորքը, որ տիրական է իր մէջ՝ նոյնիսկ ամենէն անարգ երեւոյթներու ծաղկումին ընթացքին։ Կը ծիծաղի՝ տաղիչ կերպով, սակայն բարութեան ոգիով մը, ազնուութեան գիծով մը, որ յարգանք կը պարտադրէ: Գռեհիկ ու կոպիտ չէ Պարոնեան։

Ժողովրդային ոճով գրելու իր յատկութիւնը պահ մը մտածել կուտայ մեզի՝ թէ նախնական է ան, մանկամիտ է ան և շատ սովորական: Բայց, քիչ մը եթէ յապաղինք իր տողերուն վրայ, կը տեսնենք անհուն խոռութիւնը իր վիշտին, իր տառապանքին, իր մորմոքին, մարդուն համար, հայուն համար։Այնքան կը սիրէ ան մարդկային էակը և կ'ուզէ լալ ու ծիծաղիլ անոր մեղքերուն վրայ՝ անոնցմէ ազատելու համար զինք։ Տեսակ մը Ցխուս, որ ցմրուր կը քամէ ցաւին բաժակը, յաղագս քաւութեան ու թողութեան։

Յակոբ Պարոնեան, գրական սեռի մէջ՝ հայ երգիծագրութեան հայրը ըլլալէ ետք, ընկերային յեղափոխիչ մըն է և յառաջդիմականութեան ռահվիրայ։ Չունի տող մը, էջ մը, տեսարան մը, նոյնիսկ ընդհանուր հիմնական գաղափար և յաջող ազուցումներ զուրկ իր թատերախաղերուն մէջ, որ չծառայէ յառաջդիմականութեան։

Ու շատ բնական էր, որ իր դարը չգնահատէր զինք, այլ հալածէր։ Մինչ եկող դարերը աճեցուցին իր փառքը և դեռ պիտի աճեցնեն զայն, որովհետեւ մարդուն մտայնութեանց մէջ յառաջդիմականութիւնը կը տառապի տակաւին...

ՀԱՅԿ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

ԷՋԵՐ ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԷՆ

ԳՈՒՄ ԳԱԲՈՒԻ ՑՈՅՑԸ

«Մինչև ցոյցին օրը այլևս պաշտօնական ժողով տեղի պիտի չունենար, այլ պատրաստութիւններ պիտի տեսնուէին: Այդ ժողովին կը մասնակցէին, ի մէջ այլոց նաև Գր. Ամպարճեան, Գր. Գըլճեան և Արամ Աչըգպաշ:»

Կուսակցութեան կազմակերպչական սիստեմը ունէր տասնապետներէ զատ յիսնապետներ և հարիւրապետներ, որոնք իրենց տրամադրութեան տակ ունէին հինգական և տասնական տասնապետներ. հրահանգը անոնց միջոցով կը տրուէր շարքերուն:

Կիրակի առտու պէտք է կտրուէին գաւառները տանող հեռագրաթելերը, որպէսզի անմիջական ջարդերու հրահանգներ չերթային: Այդ պաշտօնը տրուած էր տիվրիկցի տասնապետ (ուսուցիչ) Թորոս պատուելիին: Վերջէն ստուգուած էր որ շաբաթ իրիկուն ան իր պաշտօնը կատարելէ ետք, կիրակի առտու ալ ներկայ եղած էր եկեղեցիի ցոյցին՝ իր խումբովը:

Ցոյցի ծրագրին մանրամասնութիւնը տասնապետներուն տեղեկագրուած չէր՝ առ ի զգուշութիւն: Միայն հրահանգուած էր ներկայ ըլլալ եկեղեցի, իրենց խումբերով, և՝ զինուած: Պահանջագիրը բազմաթիւ օրինակներով արտագրուած էր և բաժնուած խմբապետներուն, որպէսզի եկեղեցիին մէջ կարդացուած ատեն իրենք ալ բարձրաձայն կարդային:

Կիրակի առտու կանուխէն Պոլսոյ ծայրերէն և հեռաւոր անկիւններէն խուռն բազմութիւն մը կը սկսի խուժել Գում Գաբուի Մայր Եկեղեցին:

Մուրատ և Ճանկիւլեան նախապէս կը ժամադրուին սրճարանի մը մէջ՝ միասին եկեղեցի երթալու համար: Սրճարանին մէջ մէկէն կը յայտնուի հարիւրապետ Նազարէթ Լուսինեան և կը յայտնէ թէ երկու գաղտնի ոստիկաններ սպրդած են բակին մէջ: Յայտնի էր որ ոստիկանութիւնը լուր առած էր: Անմիջապէս ոստիկաններուն վրայ հսկելու համար «գաղտնի ընկերներ» կը դրուին: Լրտեսները կը զգան և կը մեկնին...:

Նախապէս որոշուած էր Պահանջագիրը կարդալ «Առաքելոց Սըրբոց»ի ատեն. բայց վերջին վայրկեանին այդ որոշումը կը փոխեն, կասկածելով որ մեկնող լրտեսները կրնային նոր ոստիկաններ բերել տալ և ծրագիրը խանգարել: Թէև ժողովի որոշումին դէմ՝ բայց երկուքը (Մուրատ և Ճանկիւլեան) պատասխանատուութիւնը իրենց վրայ վերցնելով՝ կ'որոշեն շտապել:

Երբ Պատրիարքը դպիրներով Ատեան կ'երթայ «Փառք ի Բարձունս» սկսելու, Ճանկիւլեան Մուրատին կ'առաջարկէ դերերնին փոխել և ինք Պահանջագիրը կարդայ, իսկ Մուրատ՝ Պատրիարքը առնէ պալատ տանելու: Մուրատ կը համաձայնի: Հազիւ դպիրները կը սկսին «Փառք»ը, Ճանկիւլեան բարձրաձայն կը սկսի կարդալ Պահանջագիրը, որուն կը ձայնակցին ամէն կողմէ խմբապետները: Ահա այդ Պահանջագիրը:—

Հարազատ ժողովուրդ,

Մենք, հայերս, ունինք երկիր մը, հայրենիք մը, որուն մեր նախահայրերը մկրտած են Հայաստան անունով, որուն ալ օժիտ է դարձած թշուառ ածականը: Քեզ քաջ ծանօթ է այդ երկիրը, վասնզի դուն անդիէն եկած ես հոս, ուր կ'ապրիս պանդուխտ:

Այդ երկրին տնտեսական, հասարակական եւ քաղաքական վիճակն հիմա կա՛մ արիւն, կա՛մ արցունք կը հոսեցնէ ամէն մէկ հայու սրտէն: Անտանելի հարստահարութիւնք, անիրաւ ձերբակալումներ, ապօրէն դատապարտութիւնք ու անխիղճ աքսորանք այնտեղ անպակաս են: Սոյնպիսի արարքներու դէմ ժողովրդի բողոքող արդար ձայնը անլսելի կը մնայ միշտ եւ մինչեւ իսկ կատաղի զօրքերով անխնայ կը կոտորուի, սուինահար ու գնդակահար կ'իյնայ նա, ինչպէս Վանայ, Մշոյ, այլ տեղերու եւ վերջերս Կարնոյ մեծ դէպքին մէջ: Մեր հազարաւոր վիժող քոյրերու աղաղակը եւ մեր նահատակուող եղբայրներու տակաւին տաք արիւնը մինչ այժմ անուշադիր մնացած է,— ի՛նչ կ'ըսեմ, արհամարհուած ու ծաղրուած է իսկ: Զուրկ ամէն տեսակ իրաւունքներէ, ծանրաբեռնեալ ամէն տեսակ հարկերով, անխիղճ հարստահարուած պաշտօնեայէն, վաշխառուէն, եւ այլն, զուրկ նաեւ ինքնապաշտպանութեան իրաւունքէ եւ անպաշտպան կանգնած դէմ առ դէմ թշնամու հրացանի ու սուրին, զուրկ հաց կտրելու դանակէն անգամ,– հայերս կը քայքայուինք, կը կորսուինք: Ժողովուրդ, դու պիտի կորսուիս, դու պիտի վերանաս, եթէ քո վիճակը նոյնութեամբ տեւէ: Պատառ մը հաց, քիչ մը գլգիլ, որ քեզ հարստահարելէն, հարկեր ժողովելէն ետք կը մնայ քովդ, այն ալ՝ քուկդ չէ, զինեալ կու գան կը զարնեն գլխուդ, կ'այրեն տունդ, կ'անպատւեն կինդ, եւ լանիդ բերնէն կը խլեն պատառ հացն ալ, սեւ գլգիլն ալ: Ի՞նչ ես դուն այսօր քու հայրենիքիդ մէջ ... անասուն մը: Կաթնատու կովը, ապուշ ոչխարն անգամ քեզմէ աւելի գնահատուած են: Ի՞նչ ես դուն այսօր այս շռայլ մայրաքաղաքին մէջ: Ողորմելի պանդուխտ մը, անտուն, անտիրական աշխատաւոր մը, որ երկու ձեռքերէդ ուրիշ բան մը չունիս քեզ սեփական: Բայց այդ երկու ձեռքերդ ալ մեծերն ու հարուստները անգութ կերպով կ'աշխատցնեն, կը քամեն քու մարմինիդ բոլոր ոյժը, եւ այնուհետեւ, որուն հոգը, որ տկար ու անգործ մնացած, աղքատութեան սեւ օրերդ քաշ կու տաս, մահիդ համար ա՛խ քաշելով. իբր՝ ցանկալի բախտի մը համար:

Մինչդեռ տասնեակ հազարներով դուն այստեղ եւ այլ տեղերք մեծերու — քու քրտինքով, քու աշխատանքով, քու արիւնով ապրող այդ գազաններու — անլեզու գործիք մ'ես դարձած, Հայաստանի մէջ քու որբ ընտանիքդ, վայրենի կամաց խաղալիք դարձած, իր ծնած օրը կ'անիծէ եւ աչքը ճամբին յառած՝ արցունք կը կտրէ: Ժողովուրդ, այս ի՞նչ է. սա ապրի՞լ կը նշանակէ, սա գոյութի՞ւն մ'է, քու անունը դեռ մա՞րդ է...: Տես, այն վիթխարի պալատներուն մէջ ապրող անբան մեծամեծները քու աշխատանքով կը սնուին. դուն ես անոնց սննդատուն, դուն ես անոնց կերակրողը: Արդարութի՞ւն է այդ: Մեծամեծները քու վաստակդ կը շռայլեն զարդարուն հարեմներու վրայ, ուր քու կուսանք բանտարկուած են, իսկ դուն, ողորմելի, աղքատ, օրուան հացի կարօտ մուրացկան մ'ես դարձած: Երազիդ մէջ իսկ տեսա՞ծ ես արդեօք այդպիսի աղիտալի վիճակ մը...:

Ժողովո՛ւրդ,

Քո անթիւ, անհամար թշուառութիւններու բուն պատճառը, իսկական արմատը քու փորիդ քաղցած ըլլալն է. կ'ուզեմ ըսել թէ՝ քու տնտեսական սնանկացեալ եւ քայքայուած վիճակն է: Հայրենիքիդ հողը քուկդ

(Շարունակութիւն տես էջ 6)

ՔՍԱՆԵՐՈՐԴ ԴԱՐՈՒ ԱՇԽԱՐՀԱԿԱԼԸ

ԱՐՇԱԿ ՎԱՍԻԼԵԱՆ

(Շարունակութիւն նախորդ թիւէն եւ վերջ)

Բ.

Ընդհանուր աշխարհը գերելու Ամերիկայի դիւային ծրագիրը վիժեցնելու համար անոր դէմ կանգնած են երկու հզօր ընդդիմադիր ազգեր, Սովետ Միութիւն եւ Չինաստան:

Մինչ Սովետ Միութիւն քաղցրանուագ քաղաքականութիւն մը կը վարէ եւ մերթ գաղջ սպառնալիքներ կ'ընէ ընդդէմ Ամերիկայի, անդին՝ Չինաստան, նեցուած ազգերու այս ախոյեանը, մարտական յեղափոխական ձեւով մը՝ ծառացած է Ամերիկեան Իմփերեալիզմին դէմ: Ասիան կլլելու համար Չինաստանն է միակ խոչընդոտը՝ Ամերիկայի ճամբուն վրայ: Ամերիկա զայն ճանչնալով որպէս իր շահերուն թիւ 1 թշնամին, քրոնիք ատելութիւն մը ունի անոր հանդէպ:

Վերջին տասնամեակին՝ Ամերիկա զայն տապալելու կամ իրեն ենթարկելու բոլոր ստորին միջոցները գործածեց. այդ նպատակաւ՝ Ամերիկա ծախսեց 5 միլիառ տոլար. իր 7րդ նաւատորմիղով գրաւեց Ֆորմոզան եւ զայն յանձնեց ժողովուրդի արիւնարբու թշնամիին՝ Չան-քայ-Շէքի իշխանութեան. օգնեց ու ամէն կերպով պարենաւորեց այդ խամաճիկը, այն յուսով՝ թէ օր մը ան կարող պիտի ըլլայ արշաւել մայր Չինաստան եւ տիրանալ անոր կառավարութեան: Սակայն ցարդ իր յոյսերը ի դերեւ ելան: Եւ այսօր այդ խոչընդոտը իր ճամբուն վրայէն խափանելու համար՝ Ամերիկա տենդագին պատրաստութեան մէջ է:

Այսօր Չինաստանի սահմանին՝ Խաղաղական ովկիանոսի երկայնքին, Ամերիկա ունի 600.000 զօրք, 440 պատերազմական նաւեր, 500 ռմբաձիգ օդանաւեր, համաձայն կառավարական հաւաստումին՝ 1967ին վերջերը այդ զօրքերուն թիւը պիտի հասնի մէկ միլիոնի. պատերազմական նաւերուն թիւը՝ 500ի, ռմբաձիգ օդանաւերունը՝ 6000ի. ասոնց պիտի ընկերանան ուրիշ յարձակողական արագաշարժ ռազմանաւեր, որոնք իրենց վրայ կը կրեն կորիզային ռմբաձիգ օդանաւեր: Ասկէ զատ՝ կան ուրիշ պատերազմական նաւեր, որոնք մշտնջենապէս վեր եւ վար կ'երթեւեկեն Չինաստանի ջուրերուն մէջ: Այս բանակին 300.000ը ներկայիս կը կռուի հարաւային Վիեթնամի մէջ. իսկ պատերազմական նաւերը կը պաշտպանեն Ֆորմոզան եւ հարաւային Կորէան՝ ուր Ամերիկա ունի 2 զօրաբանակ: Իսկ միւս զօրքերուն մէկ մասը կը պաշտպանէ Ամերիկեան կայանները, որոնք կ'երկարին Հակարջային ովկիանոսէն մինչեւ Հնդկաց ովկիանոսը:

Հավանա կղզիներուն մէջ Ամերիկա ունի օդային աներեւակայելի ոյժ, իր հովանիին տակ կը գտնուին Կուամ, Ֆորմոզա, Ֆիլիփեան կղզիներ, Հարաւային Վիեթնամ նոյն իսկ Եւրոպան:

Խաղաղական ովկիանոսին մէջ կը վխտան կորիզային փոլարիս ընդծովեանները, որոնցմէ ոմանք զինուած են՝ 2 Միսըլներով, որոնք կարող են 1500 մղոն հեռաւորութեան վրայ խփել իրենց նշանակէտը. ուրիշներ ունին 3 Միսըլներ. որոնք կրնան 2800 մղոն հեռաւորութեան վրայ խփել նշանակէտը: Այս պատրաստութեանց առնչութեամբ՝ Նախագահ Ճոնսընը յայտարարեց, թէ Սովետ Միութիւնը չէ, որ կը սպառնայ Ամերիկայի գոյութեան, այլ Չինաստանը:

Տեղական լուրերուն համաձայն, Ամերիկա Խաղաղական ովկիանոսի սահմանին վրայ պիտի կեդրոնացնէ 8-12 զօրաբաժիններ. աւելի պիտի ընդարձակէ Վիեթնամի պատերազմը, միանգամայն պիտի ջանայ Ասիոյ մէջ կասեցնել Չինաստանի ռազմական գաղափարական յառաջխաղացքը: Այս հսկայ զինուորական պատրաստութիւնը կռնակ պիտի կանգնի ՄԱԿի Ամերիկեան Դեսպանին՝ Արթըր Կոլտպերկին, որ ՄԱԿի միջոցաւ պիտի փորձէ համոզել Չինաստանը՝ խոհեմ կերպով բանակցիլ Ասիոյ հարցին կարգադրութեան շուրջ: Այս հարցին մէջ կը պարփակուին Հարաւային Վիեթնամ, Հարաւային Կորէա, Ֆորմոզա, Թայլընտ եւ Հնդկաստանի վիճելի սահմանը: Ասիոյ այս ծրագրին մասին Նախագահ Ճոնսըն բանակցեցաւ Տիկին Ինտիրա Կանտիին հետ՝ երբ ան յատուկ միսիոնով մը եկած էր Ամերիկա. եւ այս բոլոր խնդիրներուն շուրջ ստացած էր Տիկին Ինտիրայի (Հնդկաստանի վարչապետին) հաւանութիւնը:

Թէ ժողովրդային Չինաստանը պատրաստ է ընդառաջելու այդ ծրագրին եւ կամ յաջողութեամբ պիտի կարողանայ դիմադրել ամերիկեան Իմփերեալիզմին, ապագան ցոյց պիտի տայ:

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ

(Շար. Դ. էջէն)

բակէ նաև հայատառ Թուրքերէն «Թիաթրօ» պարբերականը:

«Թատրոն»ին փակուելէն ետք Յ. Պարոնեան կ'աշխատակցի նախ «Մասիս»ին, ապա Ս. Յովհաննէսեանի «Փորձ»ին:

1881*էն մինչև* 1885 *կ'ընտըրուի Ազգ. Երեսփոխանական Ժողովի անդամ:*

1883*ին կը սկսի հրատարակել «Ծիծաղ»ը, որպէս պառշիւր, իսկ* 1884*ին կը սկսի «Խիկար»ի խմբագրութեան:*

1886*ին «Խիկար»ի մէջ կը սկսին լոյս տեսնել «Պաղտասար Աղբար»ը, նաև «Քաղաքավարութեան Վնասները»:*

Հակառակ անոր որ «Խիկար»ը կը զգուշանար քաղաքական ու պատրիարքական հարցերով զբաղելէ, այսուամենայնիւ ան կրկին կ'ենթարկուի խափանումներու և վերջնականապէս փակուի՝ 1888*ին:*

«Խիկար»ի խափանումէն յետոյ՝ Յ. Պարոնեան հնարաւորութիւն չ'ունենար զբաղելու խմբագրական աշխատանքով:

Ա. Արփիարեան իր յուշերուն մէջ անդրադառնալով Պարոնեանի կեանքին, կ'ըսէ՝ «Պարոնեան ընդհանրապէս տրտում, տխուր, յուսահատական կերպարանք մը ունէր: Ամէն անգամ որ զինք տեսնէի, կը կարծէի թէ այն օր, մեծ վիշտ մը ունի, կամ անյաջողութիւն մը: Բայց ոչ, իր բնաւորութիւնն էր, ներքին ցասկոտութիւն մը ունէր»:

Հոգեկան այսպիսի ծանր պայմաններու ներքև ապրելէն զատ, ան կը տուայտէր նիւթական դըժուարութիւններով: Իր ծաղրած «Ազգային ջոջերուն» մօտ ան կը զբաղէր հաշուակալական գործերով, կարենալ հոգալու համար իր ընտանիքին ապրուստը:

1890*ին ան կը հիւանդանայ և անօգնական, ծայրագոյն թշուառութեան մէջ, իր աչքերը կը փակէ անմահ երգիծաբան Յ. Պարոնեան* 1891, *Մայիս* 27*ին:*

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

(Շար Ա. էջէն)

բնակավայրէն, թէ իսկական արժէքը, ճշմարտութեան, իրաւունքի, արդարութեան, ժողովուրդին ու աշխատաւորութեան ծառայող անձնուէր մարդը ինչպէ՛ս կը փառաւորուի...

Եթէ ընկերվարականացած երկիրներու մէջ մտքի և արուեստի աշխատաւորը նոյնքան կը պաշտպանուի այսօր պետութեան կողմէ որքան բանուորը և քիչ մը աւելի, կան տակաւին երկիրներ և շըրջաններ՝ ուր կ'ուրացուին ժողովուրդին ծառաները և լոյսի բանբերները: Սակայն, շատ հեռու չէ այն օրը, ուր ամէն կարգի արժէքները, մանաւանդ մտաւորական արժէքները, իրենց ողջութեան եւս պիտի վայելեն ժողովուրդին երախտագիտութիւնը, անհուն և անսահման... Երախտագիտութի՛ւն, զոր կը վայելեն անմահ Պարոնեանները...

Թշուառ մեռաւ Պարոնեան, բայց փառահեղ է իր կեանքը այժմ ամենուրեք, բոլոր սիրտերու և միտքերու մէջ...:

Ո՞ՒՐ ԿԸ ԳՏՆՈՒԻ

Յակոբ Պարոնեանի Գերեզմանը

Ոչ ոք գիտէ:

Գուցէ այդ շրջանին վերապրողներ յիշեն: Եւ սակայն ատենի ընթացքին այդ երեւելի մարդուն հողակոյտն ալ կորսուելու դատապարտուած է:

Ո՞վ է այս անփութութեան եւ մեծ կորուստին պատասխանատուն:

Ո՞ր պատրիարքը, ո՞ր քաղաքականը եւ կամ ո՞ր անփոյթ, անհոգ ազգայիններն է այս մեծ կորուստին պատճառը:

Մինչե՞ւ երբ այս անհոգութիւնը:

Վաղուց գիտենք թէ հայը իր արժէքներուն արժէքը կը հասկնայ միայն այն ժամանակ, երբ օտարը կը հետաքրքրուի այդ արժէքով եւ երեւան կը բերէ այդ արժէքին արժանիքները:

Գնա մեռիր եկուր սիրեմ:

Բայց դժբախտաբար Պարոնեան ողջ եղած ատեն չէ սիրուեր, չէ գնահատուեր, որովհետեւ՝ *շիտակ* խօսող է եղեր, որովհետեւ՝ մեր յանցանքները մեր երեսին զարնող՝ մեր պակասները երեւան հանող անվախ բարեկամ մըն է եղեր:

Եւ մենք, չենք սիրեր մեզի բարեկամ եղողները, որովհետեւ շիտակը կ'ըսեն:

Ուրեմն իր կեանքի ընթացքին չսիրուող Պարոնեանը, մեռնելէն վերջն ալ չենք կրցեր սիրել: Եւ այսօր, երբ ամէն կողմ կը յիշէ զայն, կը պանծացնէ իր անունը, կը ներկայացուին իր թատերախաղերը եւ կը հրատարակուին իր անմահ գործերը, չեմ գիտեր քանիերորդ անգամ ըլլալով, մենք՝ Իսթանպուլահայերս ձեռնածալ նստած ենք տակաւին:

Գոնէ գերեզմանին տե՞ղը գտնէինք:

Ո՞վ պիտի լուսաբանէ, եւ կամ ցոյց պիտի տայ մեզի հանճարին հողակոյտը գոնէ, որպէսզի աճիւնները հաւաքելով զետեղէինք իրեն արժանի տեղը՝ իր անմահութիւնը պատկերացնող կոթողով մը:

Ե. ԱՅՎԱԶ

«Բոլիս»

ՋԱՀԱԿԻՐ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ
9 ՅՈՒՆԻՍ 1966

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Միացեալ Նահանգները որոշած են ֆութպոլը տարածել ամբողջ Մ. Նահանգներու մէջ և արդէն իսկ սկսած են դպրոցներու մէջ մեծ զարկ տալ այս խաղին։ Կազմուած է ֆետերասիոն մը և քանի մը հոգիներ արդէն իսկ Լոնտոն հասած են բանակցութեանց համար համաշխարհային ֆութպոլի Նախագահ Սըր Սթանլի Ռաուսի հետ, որպէսզի կազմակերպեն մրցաշարք մը, որուն պիտի մասնակցին Մ. Նահանգներէն 11 խումբեր եւ հաւանաբար 5 օտար խումբեր եւս, այս մրցաշարքը տեղի պիտի ունենայ 1967ին։

Մ. Նահանգները իրենց բոլոր յոյսերը կը դնեն օտար ազգերու և մանաւանդ անգլիացիներու վրայ։ Այս մրցաշարքին համար համաշխարհային ֆութպոլի ֆետերասիոնի Նախագահը արդէն իր հաւանութիւնը տուած է։

— Հապէշիստան Արեւելեան Ափրիկէի Ֆութպոլի բարեկամութեան մրցաշարքին ախոյեան կը հռչակուի։ Իր վերջին մրցումը ունեցաւ Սուտանի խումբին հետ, որ վերջացաւ 1ով 1։ Հապէշի խումբը նշանակուած կէտերու առաւելութիւնով կը շահի առաջնութիւնը։

— Լիվըփուլի Էվէրթոնը կը շահի Անգլիոյ բաժակը, իսկ նոյն քաղաքի Լիվըփուլ խումբը առաջինը կը հանդիսանայ Անգլիոյ լիկի մրցումներուն։

Էվէրթոն խումբը իր աւարտական մրցումը խաղաց Շէֆիլտի հետ։ Այս վերջինը հարիւր առ հարիւր վստահ էր տիրանալու բաժակին և իսկապէս ալ բ. կիսախաղէն 5 վայրկեան վերջ արդէն 2 կէտեր նշանակած էր, բայց քիչ ետք Էվէրթոնի խումբը նշանակեց յաջորդաբար 3 կէտեր ու մրցումը վերջացաւ ի նպաստ Էվէրթոնի։

— Ռէալ Մատրիտ Եւրոպայի ախոյեանութեան մրցաշարքին կը հռչակուի ախոյեան՝ պարտութեան մատնելէ ետք Եուկոսլաւիոյ Փարթիզան խումբը 2ով 1։ Այս մրցումը տեղի ունեցաւ Պրիւքսէլի մէջ. վեցերորդ անգամն է որ Սպանիոյ Ռէալ Մատրիտը կը շահի բաժակը։

Այս մրցաշարքը հիմնուած է 1956ին ու մինչեւ 1960 Ռէալ Մատրիտը շահած է շարունակաբար (5 տարի)։

— Յունաստանի Այք խումբը պարտութեան կը մատնէ Անգլիոյ բաժակի ախոյեան Էվէրթոն խումբը՝ 1ով 0։

— Գահիրէի Ահլիի մարզիչ Դատիչ, գալ եղանակէն սկսեալ պիտի մարզէ Աղեքսանդրիոյ Իթթիհատ Սաքանտարիի խումբը, իսկ Ահլիի խումբը պիտի մարզէ Ահլիի բերդապահ Ապտէլ Հէլիլը և Մոհամէտ Էլ Կինտին։

— Հիւսիսային և հարաւային Գորէաները միասնաբար կը կազմակերպեն բարեկամական երկու մրցումներ, մին Սէուլի մէջ և միւսը Փիոնկ Եանկի մէջ, առ ի պատրաստութիւն հիւսիսային Գորէայի խումբի, աշխարհի բաժակի մասնակցութեան համար։

ՊԱՍՔԷԹ ՊՈԼ

Կէզիրէի պասքէթ պոլի խումբը ստացած է երկու հրաւէրներ, մին Հոլանտայէն իսկ միւսը Զուիցերիայէն, որոնք սիրով ընդունուած են Կէզիրէի կողմէ։ Կը սպասուին նաեւ հրաւէրներ եւրոպական ուրիշ երկիրներէ։ Մրցումները հաւանաբար տեղի ունենան Օգոստոս ամսուն։

ԼԱՐԱԽԱՂ

ԱՄՀի ժիմնասդիքի ազգային խումբը կը պատրաստուի, շաբաթը 5 օր տրամադրելով փորձերու։

Այս խումբը բարեկամական մրցումներ պիտի ունենայ Փեքինի մէջ Յուլիսին, որոնք պիտի տեւեն 10 օր։ Յետոյ պիտի այցելէ Մոսկուա և պիտի մասնակցի աշխարհի ախոյեանութեան մրցաշարքին, որ տեղի պիտի ունենայ Արեւմտեան Գերմանիոյ Տորթմանտ քաղաքին մէջ։

ՎԱՀԱՆ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՌՈԶԻ ԱՐՄԷՆԻ ՀԵՏ

(Շար. Բ. էջէն)

անջնջելի կը մնայ նաեւ Սովետական Հայաստանի 45րդ տարեդարձի հանդիսութեան երեկոն. ուր երգեցի հինգ երգեր Հայաստանի բոլոր ղեկավարներուն, մեծանուն գիտնականներու, մտաւորականներու և արուեստագէտներու ներկայութեան։

— Կը կարդանք տեղական մամուլին մէջ, որ այժմ սկսած էք փնտռուած վեդէթ մը դառնալ, ճի՞շդ է...

— Այո՛, մեծապէս փոխուած է ամէն ինչ, կը հրաւիրուիմ ամէն կողմէ... երգեցի արդէն Ֆրանսայի շատ մը քաղաքներուն մէջ, մօտերս պիտի երգեմ նաեւ Պելճիքայի, Գերմանիոյ, Ամերիկայի և Թուրքիոյ մէջ...

— Յետո՞յ։

— Յետոյ, Մայիսին՝ Օլիմփիա... բայց ուր որ ալ գտնուիմ, ուր որ ալ երգեմ, անհամբերութեամբ կը սպասեմ Սեպտեմբեր ամիսը. կրկին գտնուելու համար իմ սիրելի Երեւանի մէջ, երգելու համար կրկին գեղարուեստասէր երեւանցիներու առջեւ։

— Վերջին խօսք մը։

— Կը խնդրեմ որ «Աշխարհ»ի միջոցաւ իմ շնորհակալութիւններս յայտնէք բոլոր անոնց, որոնք Երեւանի մէջ ինծի բերին իրենց աջակցութիւնն ու քաջալերանքը։ Շնորհակալութիւն Ֆիլհարմոնիայի վարիչներուն, լրագրողներուն, ռատիոյի և թելեվիզիոնի աշխատակիցներուն և գիս ծափահարող ազնիւ հանդիսականներուն։

«ԱՇԽԱՐՀ»

(Փարիզ)

ԳՆԱՀԱՏԱՆՔ

Արամ Մուրատեան, «Աղեքսանդրիա» Դրամատան պաշտօնեայ եւ եգիպտահայ ծանօթ երգահան, ընտանեկան նամակ մը ստացած է միլիոնատէր Լիլա Աչիսոն Ուալասէն, աշխարհահռչակ «Րիտըրզ Տայճէսթ» հանդէսի սեփականատիրուհին։ Մուրատեան անոր ծանօթ էր իր յօրինած երգերէն մին՝ միլիոնատիրուհիին կատարած մեկ միլիոն տոլար նուիրատուութեան համար, իբրեւ մասնակցութիւն Նուպիոյ հնութիւններու փրկութեան, կը գրէ «Անրամ»։

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Օր. Տիանա Մանճըլըքեանի ընդ Պր. Պերճ Խաֆէսճեանի (Մոնրէալ) բարեբաստիկ ամուսնութեան առթիւ Տէր և Տիկին Գէորգ Ճիհանեան և զաւակունք կը նուիրեն.

Արզարեան դարմանատան 50 ե.գ.

«Ջահակիր»ին 50 ե.գ.

«ՋԱՀԱԿԻՐ»ԻՆ

Ողբ. Օր. Լիւսի Մամուրեանի (Աղեքս.) դառնակսկիծ մահուան առթիւ վասն ցաւակցութեան Տէր և Տիկին Միսաք Մամուրեան կը նուիրեն 100 ե.գ.։

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մեր նախկին ընկեր Յարութիւն Մէքէրեանէն (հայրենադարձ 1948ի) շնորհակալութեամբ ստացանք փոստով ուղարկուած հետեւեալ գիրքերը.—

ԱԴԱՄ ՄԻՑԿԵՎԻՉ, Ընտիր Երկեր, Հայպետհրատ, 1965։

ԲԼԱՍ ՏԸ ՕԹԵՐՕ, Քեզ համար Թախծելիս, բանաստեղծութիւններ, Թրգմ. Ռ. Դաւոյեան, հրատ. Հայաստան, 1965։

ԽԱՔԱՆԻ, Քառեակներ, Բանաստեղծութիւններ, Թրգմ. Ս. Ումառեանի, հրատ. Հայաստան, 1965։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ տարեգիրք, Գրականութեան Մատենագիտական ցանկ, 1963։ Խմբ. Ա. Բաբայեան, Գ. Ա. Ֆունդամենդալ Գրադարան, 1965։

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑ, Երկերի ժողովածու, Հայպետհրատ, 1956։

ՆԱՅԻՐԻ ԶԱՐԵԱՆ, Արա Գեղեցիկ, ողբերգութիւն 5 արար, 1946, Հայպետհրատ։

ՍՏ. ԹՈՓՉԵԱՆ, Շիրվանզադէի էսթեթիկան, ՀՍՍՌ — Գ. Ա. հրատ. 1963։

Մ. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ, Տաղեր, Հայպետհրատ, 1961։

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ, անգլերէն, պատկերազարդ, գրեց՝ Կրեկոռի Շնիրսըն, Մոսկուա, 1959։

ԳԷՈՐԳ ԲԱՇԻՆՋԱՂԵԱՆ, գրեց Մինաս Սարգիսեան, կեանքը և գործը, Գ. Ա. հրատ. 1957։

ԲՆԱՆԿԱՐՆ ՈՒ ՀԱՅ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐԸ, Ռաֆայէլ Շիշմանեան, Հայպետհրատ, 1958։

ՀԱՅՐԵՆԻ ԾԽԱՆ, Գրեց Վահէ Հայկ, Հայպետհրատ, 1960։

ՍԱՅԱԹ-ՆՈՎԱ, գրեց Յ. Թումանեան, Հայպետհրատ, 1945։

ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆ, Տաղեր, կազմեցին Ալազան և Վ. Նորենց։ Հայպետհրատ, 1932։

Յ.Մ.ԹԻՒԹԻՒՆՃԵԱՆ, Կրտսեր դպրոցականի հոգեբանական հիմնական առանձնայատկութիւնները, Հայպետհրատ, 1962։

ԳՈՒՄ ԳԱԲՈՒԻ ՑՈՅՑԸ

(Շարունակութիւն Ե. էջէն)

չէ ամենեւին: Դուն կը վարես, կը ցանես, ոչխարներու հօտը կ'արածեցնես, կալուածատէր հարուստներու, պէյերու, տէրութեան համար։ Հողերը՝ որոնց համար կը վճարես անագին տուրքեր, որով իրաւունք կ'ունենաս մշակելու: Բայց կը մշակես, չարաչար կ'աշխատիս եւ առած արդիւնքն ալ կրկին քուկդ չէ, եւ ոչ հարիւրին հինգն անգամ։ Քո տնտեսական դրութիւնդ է, որ յեղափոխուելու անհրաժեշտ է: Տնտեսական կացութիւնդ եւ տնտեսական յարաբերութիւնները երկրին մէջ պէտք է կատարելապէս կերպարանափոխուին եւ կանոնաւորուին քո պահանջներուն համեմատ:

Որո՞նք են քո պահանջները:

Դուն կ'ուզես որ հողը հաւասարապէս պատկանելի ըլլայ այն ամենուն, որք կը մշակեն զայն:

Դուն կ'ուզես, որ այդ հողէն առած արդիւնքն ալ պատկանի անոնց, որք կ'արտադրեն զայն:

Դուն կ'ուզես որ այդ սկզբունքին համեմատ ամէն մարդ աշխատանք, գործ ընէ եւ հողը մշակէ, բանի, որուն զօրութեամբ ալ՝ ամէն մարդ աշխատաւոր պիտի ըլլայ իր ապրուստն հայթայթելու համար։

Դուն կ'ուզես, մի խօսքով, որ տնտեսական ամէն հարստութիւն միշտ հաւասարապէս սահմանուած ըլլայ ժողովուրդին ամէն անդամներուն մէջ:

Բայց կրնա՞ս արդեօք քո այդ տնտեսական պահանջներն իրագործել, երբ դուն ստրուկ ես, երբ դուն քու ճակատագրիդ տէրը չես, երբ դուն հայրենիք չունիս: Ճակատագրին տէրը դուն ինքդ պէտք է ըլլաս, որպէսզի սահմանելով հարկ եղած հասարակական կարգն ու օրէնքները, կարենաս տնտեսական դրութիւնդ պահանջներուդ համեմատ ազատաբար կարգադրել: Նախ քո քաղաքական վիճակդ պէտք է յեղափոխես, քո քաղաքական պահանջներդ ի կատար ածես, որպէսզի միջոց ունենաս քո տնտեսական վիճակդ ալ բարելաւելու:

Քաղաքականապէս դուն ինքդ պիտի ըլլաս քո ինքնավար տէրը: Պիտի ըլլայ Օրէնսդիր Ժողով մը, իբրեւ ժողովրդային ներկայացուցչութիւն, որոնց անդամները կ'ընտրուին ազատ կերպով, ընդհանուր քուէարկութեամբ, առանց խտրութեան կրօնի դասակարգի, սեռի, պարապմունքի եւ կարողութեան։ Այդ Օրէնսդիր Ժողովը պէտք է ունենայ կատարեալ իրաւունք ազգային կառավարչական բոլոր հարցերու մէջ։ Հայաստանի նահանգները պէտք է ունենան ընդարձակ ինքնավարութիւն: Պիտի ըլլայ նաեւ մամուլի, խղճի, գումարման, ընկերութիւններու եւ ընտրական գործի ազատութիւն։

Ժողովո՛ւրդ,

Ահա այն քաղաքական սկզբունքը, որոնց գործադրութիւնը անյետաձգելի է փրկութեանդ համար, եւ յանուն որոյ՝ այս ցոյցը կ'ընես: Ոչ թէ կը խաբուիս՝ որ այդ բոլորն ալ այսօր քեզ տրուի, այլ դուն կ'ուզես այսօրուան ՑՈՅՑով յայտարարել ի դիմաց ամբողջ աշխարհին՝ թէ որո՞նք են քո պահանջները։ Դուն գիտես որ կեանքդ վտանգի կ'ենթարկես քո ամէն մէկ արդար քայլափոխին մէջ: Բայց ուրիշ անելիք չմնաց այլեւս. հոգիդ հասած բերանդ՝ դուն պատրաստուած ես դիմելու ամէն ծայրայեղութեանց, որոնց միջոցով միայն քո արդար ձայնը լսեցնել տալ աշխարհին, եւ քո արդար պահանջներդ նպատակին հասնել:

Ահա այս է մեր այսօրուան ՑՈՅՑին խորհուրդը:

Գիտնանք մեր գործը առաջ մղել եւ մեր դատը պաշտպանել նոյնիսկ ամենածանր եւ ամենասուղ գնով:

Կեցցէ՛ Հայ ժողովուրդը, որոյ միակ աղաղակն այժմ պէտք է ըլլայ՝ ՄԱՀ ԿԱՄ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ:»

(Մնացեալը յաջորդով)

ՉԱՀԱԿԻՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

چاهاكير
جريدة اسبوعية
ص.ب ٢١١١ بالقاهرة ج.ع.م - ت ٩١٥٠١٣

TCHAHAKIR
HEBDOMADAIRE ARMENIEN
B.P. 2111 Le Caire (R.A.U.) - Tél. 915013
Adresse Télégraphique: TCHAHAKIR, Cairo
Rédacteur en chef: SARKIS BALAYAN

Արտօնատէր — ԱԵՏԱ ՍԵՐՈՎԲԵԱՆ
Սեփականատէր խմբագիր — ՍԱՐԳԻՍ ՊԱԼԵԱՆ

Հիմնուած 1948ին
Տպաքանակ 3000

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ ԹԻՒ 134 — ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 16 ՅՈՒՆԻՍ 1966 *ՀԱՏԸ ԶԵՌՔԷ 2,5 Եգ. Դհկ. կամ 25 Լիբ. Դհկ.* ١٩٦٦ عدد رقم ١٣٤ – الخميس ١٦ يونيه

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ՓՐԿԱՐԱՐ ԳՈՐԾԸ ԵՒ ՄԵՆՔ

(ՔՍԱՆ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ ԱՌՋԵՒ)

Արեւմտահայ ժողովուրդի ընտիր զաւակներէն և Յեղափոխական Հնչակեան կազմակերպութեան սերը կազմող Քսան հայեր կախաղան հանուեցան 15 Յունիս 1915ին, Պոլսոյ Պայազիտի հրապարակին վրայ՝ Պատերազմական Նախարարութեան շէնքին կից պարտէզին մէջ։

Զանոնք կախաղան հանողը Ժէօն-Թիւրք կոչուած Իթթիհատական տաճիկներու կառավարութիւնն էր, «Թուրք պետութեան դէմ դաւած» ըլլալու և «Անկախ Հայաստան կազմել ծրագրած» ըլլալու չինծու դատապարտութեամբ։

Քսանըհինգ էին անոնք, երբ Արթիւր Եսաեան անուն «ուսուցիչ» մը — որ՝ հնչակեան ծպտուելով՝ յաջողած էր իբրեւ պատգամաւոր մասնակցիլ Գոնսթանցայի Հնչակեան 7րդ Համագումարին — Գահիրէէ Գալուստեան վրժ.ի իր «պաշտօն»ը ձգելով փութացած էր Պոլիս, վերոյիշեալ յեղափոխականները անձամբ մատնանիշ ընելու Իթթիհատական կառավարութեան։

Դաւաճան-մատնիչ Եսաեանի ապրելակերպը — ճոխ կեանք, առատ մսխում դրամի — նկատի առնուած էր ո՛չ միայն վարժարանի տնօրէնէն, ուսուցիչներէն, այլ մանաւանդ տնտեսապետ Մկրտիչ Լէյլոզեանէն, որ պարտք սեպած էր տեղեկացնել ատիկա Հնչակեան վարչութեան։ Այս մարմինը, հաստատելէ ետք, վճռած էր մաքրել ապիրատը, բայց Եսաեան կրցած էր պրծիլ ու հասնիլ Պոլիս։

Մատնուելով ձերբակալուածներէն հինգը ազատ արձակուեցաւ և քսանը մնաց բանտը՝ 1914 Մարտէն մինչեւ 1915 Յունիս 15, իրենց վախճանը։

Ինչո՞ւ այսքան դանդաղ շարժեցաւ ոճրագործ Իթթիհատը։ Դանդաղ շարժեցաւ, որովհետեւ կը վախնար, որ յեղափոխութիւնը կրնար մէկէն պայթիլ ու կուլ տալ զինք։ Շատ գաղտնի պահուած է քսաններու հարցաքննութիւնը և անոնց ճակատագիրը վճռուելէն ետք՝ Իթթիհատը ձեռնարկած է կազմակերպելու ծանօթ Եղեռնը՝ Ապրիլ 24ը, մէկ գիշերուան մէջ ձերբակալելով և անյայտ քշելով հայոց 200 գլուխները։

Անգլուխ մնացած ժողովուրդի մը միւս քսան ընտիրները անճիտելը դիւրացած էր այլեւս ու ոչինչ կրնար պատճէլ հրապարակաւ կախաղան բարձրացուելէն իսկ։

Արդարեւ, շշմած էր հայ ժողովուրդը և 200էն ետք Պայազիտի 20ին, քիչ յետոյ ալ Կեսարիոյ և Եոզկատի տասնեակներուն համար չէր կրնար, չկրցաւ անմիջական շարժում մը շղթայազերծել։

Գուցէ պատմութիւնը պիտի դատապարտէ մեզ, թէ՝ տեսնելէ ետքն ալ, որ տաճիկը սկսաւ ուտել մեզ մեր գլուխէն, մեր բազուկներն ու ոտքերը մնացին թոյլ, թուլցած, անշարժ։

Ի՞նչ էր սակայն, քսաններուն յանցանքը։ Միւս 200ին նման հայ մտաւորական, գրագէտ, ուսուցիչ և գործիչ ըլլա՞լը միայն, թէ ուրիշ բան։

Այո՛, ուրիշ բան, աւելի մե՜ծ և աւելի խելացի, յանդուգն, հերոսական ու անհրաժեշտ մէկ ձեռնարկ, որ կասեցուեցաւ այսպէս, ափսո՜ս...

Հնչակեան մեծ ղեկավար Փարամազ, տեղեկանալէ ետք, թէ Իթթիհատը 1913ին Սելանիկի իր ընդհ. ժողովին մէջ որոշած է բնաջնջել հայութիւնը, կը դիմէ հայոց «մեծ գլուխներ»ուն և կը յայտնէ գաղտնիքը։ Այդ «մեծ գլուխներ»ը, կրօնական և գործակցող-կուսակցական, կարեւորութիւն չեն ընծայեր Փարամազին, կա՛մ թերգնահատելով Թուրքը և կա՛մ գերգնահատելով հայութեան ոյժը..

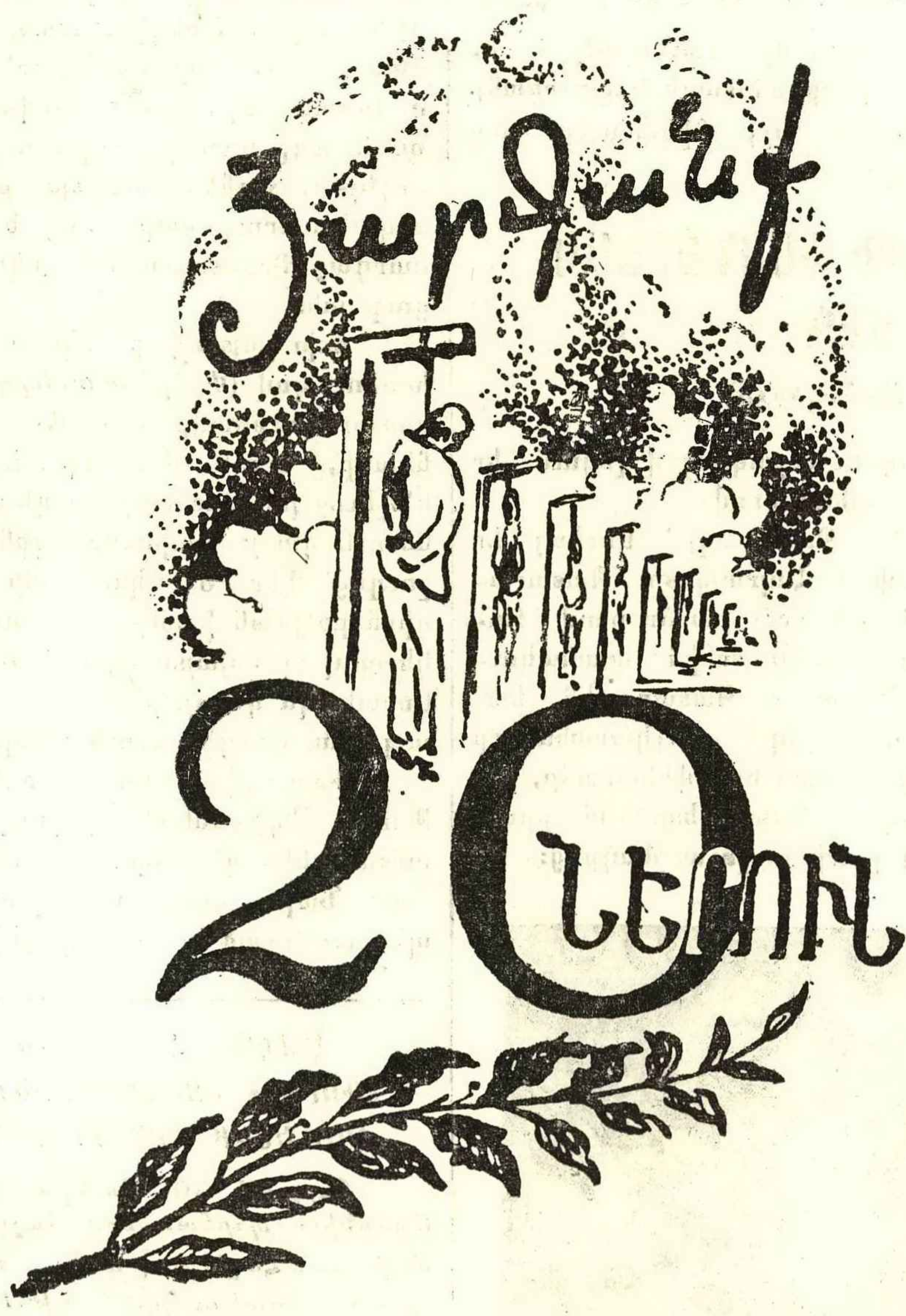
Մարգարէատիպ Փարամազ կը հրաւիրէ կուսակցական համագումար՝ Ռումանիոյ Գոնսթանցա քաղաքին մէջ։ Տաճիկ կառավարութիւնը կը յաջողի Եսաեանը ղրկել այնտեղ իբրեւ «պատգամաւոր» մը և ունենալ բոլոր գաղտնիքները։ Հնչակեան համագումարը, ՊԱՇՏՊԱՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ԿԵԱՆՔԸ որոշած էր Իթթիհատին գործի ձեռնարկելէն շատ առաջ, մաքրագործել հայոց բնաջնջումը վճռող և ծրագրող Թուրք պետերը...

Քսանները, քիչ բացառութեամբ, անոնք էին՝ որոնք պիտի յաջողցնէին այս հայաշէն ձեռնարկը... Ու պիտի փրկուէր հայութիւնը վստահաբար։

Էնվէր, Թալէատ, Պէհաէտտին Շաքիր, Տոքթ. Ազմի, Ճիմալ և այլն, եթէ մահացուէին, ո՛չ Ապրիլ 24ի գիշերուան նախճիրը, ո՛չ ալ տեղահանութիւնը, ջարդը և աւերածութիւնը տեղի պիտի ունենային վստահաբար։

Այդ ոճրագործ պետերուն անհաբեկումովը՝ թերեւս Իթթիհատը կորսնցնէր իշխանութիւնը, և անոր տեղ կրնար գալ հայոց հանդէպ հանդուրժողութիւն ունեցող չափաւոր Իթիլաֆը։

(Շարունակութիւն տես էջ 2)

ԵՂԵՐԵՐԳ

Հայ Յեղափոխականներուն

Հօրիզոնէ հօրիզոն ձեզ իրար միացնող
Եւ ամրօրէն ձեզ զօդող ու ձեզ կոփող իրար մէջ
Այդ զգացումը մէ՛կ էր՝ ոսոխին դէմ սրտադող
Ու գաղափարը մէ՛կ էր՝ տարերք առէջ առ առէջ...

Յորովայնէ նզովեալ մողոքին դէմ այդ խուժդուժ
Ազնուական արգանդի դուք ծընունդներ աւանդի,
Դարձաք լոյսի փարոսներ. կենսաւորող ոգի, ոյժ,
Դարձաք վահան տկարի, դարձաք մարտկոց իրաւի...

Կը հեծեծէր հողը մեր, լքուած, վայրի, անջրդի,
Երբ սարսեցիք ընդերքը ձեր կրունկով խստամբեր.
Ապա բացիք ճանապարհ՝ ճպոտով ձեր կախարդի,
Որ այլեւս սերունդներ չխարխափեն տարուբեր...

Բացիք ճամբան, որ մշակն անվախօրէն ալ խոփէ,
Որ մանկան իր մաճը բուք այլեւս վարէ յոյսով լի,
Որ սերմնացանն ալ շուար՝ ա՛լ չխըրտչի ուրուրէ,
Եւ տուն դառնայ հէք հնձւորն՝ բերքի, հունձի շահով լի...

Բացի՛ք ճամբան, որ կրակն ճարճատելէ չդադրի
Շինականի թոնրին մէջ, ու բուխերիկը նախնեաց
Իր արքական բարկ ծուխէն չըզրկուի, չըպաղի,
Ու բա՜ց ըլլան սեղաններն՝ հարազատին թէ բազմաց..

Հազար ափսո՜ս մեր արի՛, մեր ոսկեսի՛րտ վկաներ,
Որ ներզօրէն ձեզ հասան վամփիրներն անօրէն,
Ու խաւարը բերին ետ, երբ բիբերէն բոսոր ձեր
Հըրաշագործ բո՜ցը մեծ՝ յորդած ժայթքե՛ր էր արդէն...

ՀԱՅԿ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

ՓՈԽԱՆԱԿ ԿԱԹԻԼ ԱՌ ԿԱԹԻԼ ՄԵՌՆԵԼՈՒ ԵՒ ԱՆԷԱՆԱԼՈՒ, ՀԱՅԸ ՄԻ ԱՆԳԱՄ ԷԼ ՊԻՏԻ ՄԵՌՆԻ, ՈՐ ՀԱՅԸ ԱՊՐԻ։

ՓԱՐԱՄԱԶ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԹՈՄԱԹ ԷԼ ԱՈՒԱՏԱԼԼԱՀԻ ՄԱՀԸ

Շաբաթ, 11 Յունիս 1966ին, Ակուզայի իր տան մէջ՝ սուրիացի ուսանողի մը կողմէ ահաբեկումով մահացաւ սուրիացի Թոմաթ էլ Աուատալլահ որ ԱՄՀ-Սուրիա Միութեան օրով նախարար էր։

Նահատակին յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ յաջորդ օր՝ պետական մեծ շուքով։ Յուղարկաւորութեան մասնակցեցան Նախագահ Նասէր, Մարաջախտ Ամէր, վարչապետ Մոհիէտտին, խորհ. նախագահ Անուար Սատաթ, փոխ-նախագահ Շաֆէյ, Ա.Ը.Մ.ի ընդհ. քարտ. Ալի Սապրի և այլ նախարարներ, բարձրաստիճան մարդիկ։

Սապրի Ապու Ալլամի մզկիթէն՝ Թափորէն մեծ մաս մը հետեւեցան դագաղին՝ դէպի օդանաւակայան, ուրկէ մասնաւոր օդանաւով Սուրիա տարուեցաւ անիկա։

ՍԷՈՒՏ. ԱՐԱԲԻԱՅԷՆ ՀԵՌԱՑԱՒ

Կիրակի, 12 Յունիսին, արաբական «Թալուտի» նաւով Սէուտական Արաբիայէն Սուէզ հասան 313 պաղեստինցի, 175 ԱՄՀեան, 2 սոմալցի, 11 ինտոնեզիացի, 15 օմանցի և 3 պահրէնցի արաբներ, որոնք այնտեղ կ'ենթարկուէին հալածանքի։

Վերադարձողները յայտնեցին, որ դեռ շատ շատեր կային սէուտական բանտերուն մէջ, որոնք պէտք է ազատուէին։

ՀԱՇՈՒԵՅԱՐԴԱՐԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ՄԱԿի ենթակայ մարմին մըն է Աշխարհակալութեան հաշուեյարդարի Յանձնախումբը, որ իր հերթական նիստերը սկսաւ Գահիրէ, Արաբ. Լիկայի շէնքին մէջ, Երկուշաբթի, 13 Յունիսին։

Օրակարգի վրայ էր՝ Գրաւեալ Հարաւի հարցը, որուն շուրջ արտայայտուեցան ՄԱԿի ընդհ. քարտ. օգնական Օմար Ատիլ, Գրաւեալ Հարաւի ազատագր. կազմակերպութեան ղեկավարները, ԱՄՀի արտ. գործոց նախարար Մահմուտ Ռիատ, Արաբկ. Լիկայի ընդհ. փոխ-քարտուղար Տոքթ. Սայէտ Նոֆալ։

ԳՐԱԳԷՏ Ի.Ա. ՔԱՏՏՈՒՍ

Ծանօթ վիպասան եւ քննադատ Իհսան Ապտէլ Քատտուս ստանձնած է «Ախպար էլ Եոմ» օրաթերթի խմբագրապետութիւնը։

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Շաբթուան սկիզբը՝ Սուրիոյ արտաքին գործոց նախարար Տոքթ. Իպրահիմ Մախուս տեսակցեցաւ Իրաքի Հանրապետութեան արտ. գործ. նախարար Տոքթ. Ատնան էլ Պաչաճիի հետ։ Իսկ ԱՄՀի արտ. գործոց նախարար Մահմուտ Ռիատ՝ Սուրիոյ փոխ-վարչապետ և արտ. գործոց նախարար Տոքթ. Իպրահիմ Մախուսի հետ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՀԱՅՐԵՆԻ ԱՇԽԱՐՀ

ԳՈՀԱՐ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ ԾԵՐԱԿՈՅՏԱԿԱՆ ԹԵԿՆԱԾՈՒ

Դամասկոս գտնուած միջոցին, Մոսկուայէն հեռագիր մը հաղորդուած է, որ Գոհար Գասպարեան Ս. Միութեան Գերագոյն Սովետի (Ծերակոյտի) անդամութեան թեկնածու նշանակուած է: Գոհարը, յուզուած եւ մեծ դժուարութեամբ տուած է իր հաւանութիւնը այս պատասխանատու պաշտօնին, կը գրէ «Երեկոյեան Երեւան» օրաթերթը:

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ ՀԵՂԻՆԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԵՐԵՒԱՆԻ Մաշտոցի անուան Մատենադարանի գիտաշխատող, արուեստագիտութեան թեկնածու Նիկողոս Թահմիզեան յաջողած է յայտնաբերել 1600 տարուան հնութիւն ունեցող հայկական երգեր: Անոնց հեղինակը եղած է Մեսրոպ Մաշտոց եւ դարերու ընթացքին երգուած են որպէս շարական: Վերջերս Երեւանի օփերայի թատրոնին մէջ համերգ մը սարքուած է եւ յայտնի պարիտոն ՌոպերԲաբուրեանը երգած է այդ հինաւուրց հայ երգերը:

ՊՈՒԼԿԱՐԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՍՆՕՐԵԱԿ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Սեփ. Թղթակցութիւն «Ջահակիր»ի)

Հայաստանի մշակոյթի նախարարութիւնը Մայիս 24էն մինչեւ Յունիս 2, Պուլկար մշակոյթի տասնօրեակ հռչակած էր ամբողջ Հայաստանի մէջ: Տակաւին շաբաթներ առաջ, Երեւանի ամենագլխաւոր հրապարակ-պողոտաները, հայկական եւ պուլկարական դրօշներով, զանազան լոզունգներով ու նաեւ ցուցահանդէս նկարներով զարդարուած էին:

Մայիս 23, Երկուշաբթի կէսօրէ ետք, Երեւանի ժամով ժամը 5ին, 1933ին եւ 1946ին ներգաղթած հազարաւոր պուլկարահայեր կայարան եկած էին դիմաւորելու մասնաւոր շոգեկառքը, որ կը բերէր պուլկարները եւ հայերը:

Երբ շոգեկառքը մօտեցաւ՝ հարիւր պուլկարներ եւ երկու հարիւր պուլկարահայեր վագոններու պատուհաններէն կէս մը դուրս ելած, երգերով, կեցցէ՜ Սովետական Հայաստան լոզունգներով կը թնդացնէին օդը, մինչ կայարան խուժած դիմաւորող բազմութիւնը՝ հուռռա՜, կեցցէ՜ Պուլկարիան գոչելով: Աւետիք Իսահակեանի անուան դպրոցական ֆանֆարը, պուլկարական, հայկական քայլերգները եւ գեղեցիկ երգեր կը հնչեցնէր: Ուրախութեան եւ յուզումի տեսարաններ կը պարզուէին: Ամէն շոգեկառքէն իջնող, գտած իր հարազատը, իրարու փաթթուած՝ անվերջ կը համբուրուէին:

Եկող հիւրերուն մէջ էին Պուլկարահայ «Երեւան» Մշակ. Միութեան կեդրոնական վարչութեան փոխ-նախագահներ Գ. Գաբրիէլեան, Մ. Խաչիկեան, նաեւ Սոֆիա հրատարակուող «Երեւան» շաբաթաթերթի խմբագիր Ընկ. Բ. Թիւֆենկճեանը:

Այսպէս, Մայիս 24էն սկսեալ պուլկար մշակոյթը պանծացուեցաւ Երեւանէն մինչեւ Հայաստանի ամենափոքր քաղաքները, ամէն օր զանազան ելոյթներով, մինչեւ Յունիսի 2ը: Պուլկարիայէն երկու հարիւր հայերը օրուան մէջ պիտի այցելեն Էջմիածին, Սեւան, Զուարթնոց, Գառնի եւ Գեղարդ՝ մասնաւոր մեքենաներով: Յունիս 5ին արդէն կրկին Երեւանի կայարանէն ետ պիտի մեկնին հիւրերը:

Մայիս 29ին՝ Կիրակի, պուլկարահայ խումբը այցելեց Էջմիածին ունկնդրելու համար Պատարագի հոգեզմայլ արարողութիւնը:

Հոգեգալուստի սոյն առթիւ կը պատարագէր Երուսաղէմի նախկին Պատրիարք Տ. Տիրան Արք. Ներսոյեան: Եկեղեցին ամբողջ Ն ներով եւ շրջափակով լեցուն էր հաւատացեալներով:

Ս. Պատարագին ներկայ էր Վեհափառ Հայրապետը: Պատարագիչ Տիրան Արք. բարձր ոճով քարոզեց օրուան տօնին նշանակութեան մասին: Պատարագէն ետք՝ ներկայ եղող պուլկարահայերը հրաւիրուեցան նոր վեհարանը, ուր Վեհափառ Հայրապետը օրհնութիւններով բարի գալուստ մաղթեց:

Ռուսճուգցի ընկ. Յակոբ Աբէլեան, որ կը ներկայացնէ «Ջահակիր»ը Երեւանի մէջ

Մայիս 30ին, Երկուշաբթի, երեկոյեան ժամը 7ին, Մշակութային Կապի Կոմիտէի մեծ սրահին մէջ կազմակերպուած էր, ի պատիւ մեր պուլկարահայ խմբին, ընկերական-գեղարուեստական երեկոյ: Կը նախագահէր Սփիւռքահայութեան հետ մշակութային կապի Կոմիտէի Նախագահ Վարդգէս Համազասպեան: Պատուոյ ամպիոնին վրայ էին Սիլվա Կապուտիկեան, Սոֆիա հրատարակուող «Երեւան» շաբաթաթերթի խմբագիր Ընկ. Բեն. Թիւֆենկճեան եւ պուլկարահայ «Երեւան» Մշակ. Միութեան նախագահ Ընկ. Մ. Խաչիկեան:

Ընկ. Վ. Համազասպեան քանի մը խօսքով կատարեց բացումը՝ ըսելով., «Հայ ժողովուրդը դարերու ընթացքին, մանաւանդ Մեծ Եղեռնի կոտորածներուն, շնորհիւ իր մեծ հաւատքին՝ ազատուած է: Անշուշտ այդ մեծ կոտորածներէն ետք շնորհիւ Սովետական մեր Պետութեան, ահա դուք ձեր աչքերով տեսաք Հայաստանը, վերականգնած՝ շինարարութեամբ, բարգաւաճումով եւ պատրաստ մրցակցութեան մտնելու եւրոպական պետութիւններու հետ» (ծափահարութիւններ):

Ապա, մատենադարանի քարտուղար Վ. Գրիգորեանը, յայտնելով իր Պուլկարիա այցելութեան տպաւորութիւնները, բոլոր պուլկարահայ օճախներու մշակոյթին մասին տուաւ տեղեկութիւններ եւ ըրաւ թելադրանքներ՝ «Երեւան» Մշակ. Միութեան կեդրոնական վարիչներուն: Անկէ ետք խօսեցաւ յայտնի եւ սիրուած բանաստեղծուհի Սիլվա Կապուտիկեան: Ան շատ յուզուած, վերյիշում մը ըրաւ իր այցելութեան օրերէն՝ մասնաւորապէս Պէյրութ, ուր հայերը զանազան կազմակերպութեանց մէջ՝ հոգիով միացած են մեր Սովետ. Հայաստանին, ու բողոքի ձայն բարձրացուց մեր թրքահայ հողերուն միացումին ի նպաստ (անվերջ ծափահարութիւն):

Այս առթիւ շնորհակալութեան խօսքեր ուղղեցին Պուլկ. Մշակ. Միութեան նախագահ Ընկ. Մ. Խաչիկեան եւ խմբագիր Ընկ. Բ. Թիւֆենկճեան, մասնաւորապէս Մշակութային Կապի Կոմիտէի նախագահին՝ Ընկ. Վ. Համազասպեանին, իր անհուն հոգատարութեան եւ իրենց ցոյց տրուած մեծ հիւրասիրութեան համար՝ հանդէպ խումբին ու մեքենաներով Հայաստանի զանազան կողմերը սարքած պտոյտներուն:

(Շար. տես էջ 6)

ԼԻԲԱՆԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏ

ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՄԵՐԳ

«Գրական Համերգ» որակումը առնուած է, ասմունքի մեծանուն վարպետ՝ Սուրէն Քոչարեանէն, սակայն Թորոս Սպիտանեանի «Գրական Համերգ»ը կուգայ ամբողջացնելու երեկոյին իմաստը՝ գրականութեամբ եւ երգով:

Չորեքշաբթի 18 Մայիս 1966. երեկոյեան ժամը 9.00ին Գալուստ Կիւլպէնկեան Հանդիսասրահին մէջ, մասնակցութեամբ խմբավար՝ Տոքթ. Է. Էլմաճեանի, Սայաթ-Նովա երգի ու նուագի նորակազմ խումբին եւ երգիչ-երգչուհիներու: Այս բոլորը հովանաւորութեամբ՝ Հայ Երիտասարդաց Քրիստոնէական Ընկերակցութեան:

Ճոխ յայտագիրը սկսաւ նախանուագով (*Փրէլիւտ Ժ. Ալպէնիզ*) կատարողութեամբ՝ Օր. Ա. Մալճեանի, որուն մատները նրբօրէն կ'ելեւէջէին դաշնակի ստեղնաշարերուն վրայ: Նախանուագին յաջորդեց՝ Վեր. Յ. Ակներեանի հակիրճ բացման խօսքը, որ ամփոփ կերպով արտայայտուեցաւ Հ.Ե.Ք.Ը.ի նորակազմ վարչութեան ու անոր ապագայ ծրագիրներուն մասին:

Գաղութիս ասմունքողներէն Թորոս Սպիտանեան յաջորդաբար արտասանեց՝ գեղեցկօրէն շարագրուած «Նախաբան»ը, որ ընդհանրապէս առնուած էր Նարեկացիի տողերէն, «Երգ Պանդուխտի», որ նոր նիւթ մըն էր յայտագրին մէջ՝ ուր շեշտերու եւ տողերու համակցողութիւնը պարզուած էր: 2) Հայոց Լեզուն (Յ. Շիրազ) եւ «ՄԵՆՔ» (Ժ. Յակոբեան) միացեալ կտորները:

Թորոս Սպիտանեան

Անոնց յաջորդեցին երկու խառնակներ 1) *Հոյ Նազան*: 2) *Հունձքը*. (որ պիսերու արժանացաւ), կատարողութեամբ Տոքթ. Է. Էլմաճեանի, Պրն. Վ. Ճէպէճեանի, Օր. Շ. Քէշիշեանի եւ Օր. Մ. Փարթամեանի, որոնց ձայներու միացումը համակրելի խառներգներ դուրս տուին:

Թորոս Սպիտանեան դարձեալ բեմին վրայ, սկսաւ իր ասմունքի շարքին՝ «Արեւը» (Արազիէն), «Ախ Թամարը», «Կտակը», եւ «Նեսոյի Քարաբաղնիսը» (Յ. Թումանեանէն): Այս նիւթերը՝ պէտք է ըսել, որ ասմունքողին կողմէ լաւ մարսուած էին:

Յաջող զուգերգը ըրին՝ Ե. Սահարունիի «Սայաթ-Նովա»ն՝ Օր. Շուշիկ Քէշիշեան եւ Օր. Մարի Փարթամեան: Ապա Թորոս Սպիտանեան կրկին ասմունքեց Յ. Խանդամուրեանի «Լեզուն» եւ Լ. Մուրատեանի «Սայաթ-Նովա» (Ֆիլմսենարիոյէն հատուած մը): Երկու նիւթերն ալ դժուար, սակայն լաւ ուսումնասիրուած ու շարադրուած են, յստակ տարբերութիւն կը դնէ ասմունքողը, կերպարներու եւ նախադասական ելեւէջներու միջեւ:

Եւ վերջապէս բեմը կը բացուի ու կը տեսնուին «Սայաթ-Նովա» խումբին անդամները, որոնք կ'աշխուժացնեն ժողովուրդը՝ իրենց յաջորդական զանազան նուագներով եւ երգերով, ընկերակցութեամբ՝ Օր. Վ. Կորկոտեանի եւ Պրն. Լ. Քաբրնեանի, որոնց ձայները իսկապէս որ համակրելի են:

Նուագախումբի անդամները՝ Յ. Մելքոնեան, Ռ. Մուշեղեան, Մ. Սազայեան, Ս. Էսմէրեան, Զ. Գիքապեան, Յ. Սամուէլեան եւ Ա. Խնդիրեան շնորհաւորելի են:

Թորոս Սպիտանեան, այս ելոյթով եկաւ փաստելու՝ որ ինք բծախնդիր ասմունքող է:

Շնորհաւորելի են բոլոր մասնակցողները: Յ.

ՀԱԼԷՊԻ Հ. Մ. Մ.ի «ՌՈՒՊԻ» ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ ՀԱՅՐԵՆԻՔ ՀՐԱՒԻՐՈՒԱԾ

Ուրբաթ 10 Յունիս 1966, Արմենիա պերճանաւով հայրենիք մեկնեցաւ Հալէպի Հ.Մ.Մ.ի «Ռուպի» Նուագախումբը, ելոյթներ ունենալու համար Հայաստանի գլխաւոր քաղաքներուն մէջ:

Նուագախումբի ղեկավարն է Սուրէն Գահվէճեան, իսկ պատուիրակութեան ղեկավարներն են ընկերներ Աւետիս Էքմէքճեան եւ Հ.Մ.Մ.ի Հալէպի ատենապետ ընկեր Յովհաննէս Տէր Գէորգեան:

Բարի ճանապարհ եւ յաջողութիւն կը մաղթենք «Ռուպի»ի պատուիրակութեան:

ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆԻ ՅԱՋՈՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Անցեալ Շաբաթ, 11 Յունիս 1966, Օպերժ Տէ Փիրամիտի գեղատեսիլ պարտէզներուն մէջ տեղի ունեցաւ Գալուստեան Ազգ. Վարժարանի տարեկան պարահանդէսը, նախաձեռնութեամբ Տիկնանց Խնամակալութեան, ի նպաստ աղքատիկ սաներու ֆոնտին:

Անթերի կերպով տեղի ունեցան նաեւ սպասարկութիւնը, տիկիններու եւ օրիորդներու կողմէ վիճակահանութեան տոմսերու տեղաւորումը, եւ մեծ վիճակահանումը (շահեցաւ Տիկ. Գալֆայեան, Sabena-ի երթուդարձ օդանաւային տոմս՝ Աթէնքի համար): Գործադրուեցաւ հաստատութեան «Պլու Սթար Շօ» եւ հունգարական երրեակ խումբերու գեղարուեստական յայտագիրը:

Հանդիսականները մէջ ընդ մէջ պարեցին նուագախումբի եղանակներուն հետեւելով:

Գովելի է Գալուստեանի տիկիններուն, Հոգաբարձութեան, Ծնողք-Ուսուցիչ Միութեան եւ օժանդակ յանձնախումբի անդամներուն եւ Պր. Օննիկ Ալեքսանեանի թափած ջանքերը, ու շնորհաւորելի է իրենց այս յաջողութիւնը:

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ (Շար Ա. էջէն)

Լա՛ւ: Տեղի ունեցա՞ւ Ապրիլեան չարաշուք գիշերուան նախճիրը, տեղի ունեցա՞ն Պայազիտը, Եոզկատը եւ Կեսարիան, — այլեւս ինչի՞ կը սպասէք, տղա՛ք, հա՛յ երիտասարդներ... Ոտքի չե՞լլէ՞ք... ու չհարուածէ՞ք...

Մեղադրելի ընթացքին մէջ եղած ենք մե՛նք, մնացողներս, դեռ հաւատալով եւ յուսալով՝ որ Թուրք կառավարութիւնը կրնար մեր գլուխը զարնելէն ետք՝ խնայել մեր մարմինին եւ անդամներուն...

Մեղադրելի ենք, որովհետեւ, մեծ դժբախտութիւնը պատահելէն ետք, կարելի՛ էր — ինչպէս վրիժառիչ Շահան Նաթալի (հայակեր հրէշներուն զինադադարեան ահաբեկումին հանճարեղ կազմակերպիչը) ըսած է — մեծագոյնին, այսինքն՝ ՄԷԿ ՈՒ ԿԷՍ ՄԻԼԻՈՆԻ ԿՈՐՈՒՍՏԻՆ ԱՌԱՋՔԸ ԱՌՆԵԼ, ԵԹԷ ՓԱՐԱՄԱԶԻՆ ԾՐԱԳԻՐԸ ԵՒ ՁԵՌՆԱՐԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷԻՆՔ ՈՒ ԳՈՐԾԱԴՐԷԻՆՔ....

Զմայլելի է փրկութեան ձեռնարկը իր ծագումին մէջ, հայավայել, արժանավայել: Բայց անփառունակ եղաւ անոր ընթացքը ու վախճանը.

Քեռիները, գերմարդներ, ո՛չ միայն ցոյց տուին ճշմարիտ ուղին, այլ իրենք ճամբայ ելան եւ զոհուեցան, բայց մենք չհետեւեցա՜նք իրենց արութեան գործին մէջ:

Պանծալի է սակայն Քեռիներուն ձեռնարկը, եւ զիրենք, մեր աչքին ու պատմութեան առջեւ կը վերածէ սուրբերու, գերհերոսներու, որքան ալ արդիւնքը նուաստացուցիչ ըլլայ վերապրողներուս համար:

Հպարտանա՛նք քսան մեծերուն անունով եւ անձով, գործով եւ գաղափարով, մահով ու յիշատակով: Հպարտանա՛նք: Թող այդքան մը իրաւունք տրուի մեզի:

Բայց, արժանի ըլլալու համար այդ հպարտանքին, արդեօք պարտ չե՞նք ընելու աւելի՛ն՝ քան ինչ որ կ'ընենք այսօր, կաղն ի կաղ:

Անոնք մեռան հայ լեզուին համար, հայ եկեղեցիին համար, հայ հողին համար, Էջմիածինին համար, Արարատին համար...: Ի՞նչ կ'ընենք մենք հիմա, այս նուիրական բաներուն համար, որոնց պաշտպանութեան զոհուեցան անոնք....

Հպարտանա՛նք, հայրենակիցներ, բայց եւ կատարե՛նք մեզի աւանդ ձգուած պարտքը, գիտնանք արժանի՛ ըլլալ մեծ քսաններու աստուածատուր Գաղափարին ու ազգաշէն Գործին:

ՔՍԱՆ ԱՆՄԱՀՆԵՐԸ

Դարձեալ այս գիշեր յուշերն անցեալին,
Սարսուռ կ'ազդէին իմ դիւրազգաց սրտին,
Աչերուս առջեւ անմահներն կեցած՝
Քսան զոհերը ձողերէն կախուած...։

Պահ մը ակնարկս պիշ՛ պիշ՛ սեւեռուն,
Կը դիտէմ անոնց սիրտեր դիւցազուն,
Որք ազատատենչ մարմնացումն հայուն,
Եղան ողջակէզ ազգութեան սիրոյն...։

Քսան զոհերուն անունը անմահ
Հայոց սրտերուն դրոշմուած մնայ.
Եւ դարէ ի դար դրոշմ հայկական,
Վեհ իտէալներով մնայ անսասան...։

Եւ անոնց անմահ յուշարձան մի օր,
Պիտ կանգնի մեր մայր հողին վրայ, բոլոր
Հայ նահատակաց անունը յիշող
Կոթողը բիւրեղ նշան իբր ոխ։

Գ. ՇԱՄԱԼԵԱՆ

ՔՍԱՆՆԵՐՈՒՆ ՈՒՂԻՆ, ՔՍԱՆՆԵՐՈՒՆ ԳԱՂԱՓԱՐԱԿԱՆՈՎ

Այս 15 Յունիսը 51րդ տարեդարձն է, Պոլսոյ մէջ կախաղան հանուած Քսան Հնչակեաններուն, որոնք անձնուրացօրէն նետուեցան այն վտանգալից ձեռնարկին մէջ, որուն արդիւնքը պիտի ըլլար վիժեցնել ողջ հայութեան գոյութեան դէմ ծրագրուած ահաւոր դաւը, հայոց ցեղասպանութիւնը:

Այո՛, հարստահարուած եւ անիրաւուած ժողովուրդի մը՝ իր գոյութեան համար մղած արիւնոտ մաքառումներուն ամենայիշատակելի թուականներէն մին է Յունիս 15ը, Քսաններու հերոսացման օրը։

Իրենց հայրենիքին եւ ժողովուրդին ազատութեան, իբրեւ մարդ ապրելու իրաւունքի ստացման համար մղած իրենց պայքարի նուիրական ուղիին վրայ մարտիրոսացան Քսան անմահները, որոնք «Ամենայն տեղ մահը մի է, մարդ մի անգամ պիտ մեռնի, բայց երանի որ իւր ազգին, Ազատութեան կը զոհուի»ն իրենց շրթներուն, յառաջացան դէպի կառափնատ։

Ու 51 տարիներ անցած են այսօր այն չարաշուք օրէն, երբ Ազատութեան, Հաւասարութեան եւ Եղբայրութեան համար իրենց կեանքը նուիրած Քսան գաղափարական հայեր, կախաղաններու վրայ հերոսացան։

Քսանները մահացան, բայց կախաղաններու վրայէն մեզի աւետեցին Հայ ժողովուրդի եւ հայրենիքի լուսաշող առաւօտը, ու այսօր վերածնուած հայ ժողովուրդը անոնց ձեռնարկած վեհ գործին յիշատակը կը յաւերժացնէ ամէն տարի եւ ամենուրեք տօնելով անոնց անմահացման տարեդարձը:

ՓԱՐԱՄԱԶ
Մաթէոս Սարգիսեան

Ազգերու ազատագրութեան պայքարի ճանապարհները բոլորն ալ եզերուած են կախաղաններով, խաչափայտերով, մահափիներով եւ արեան հեղերով:

Հայ ժողովուրդը շատ սուղ վճարեց իր ազատագրման համար, որ այս իսկ պատճառով թանկարժէք է, ու պէտք է ըլլայ իր սիրոյն, գուրգուրանքին եւ հիացման առարկան, ուր որ ալ գտնուին իր զաւակները:

Եւ իրաւամբ այդ խոր հաւատքը չուշացաւ իրականութիւն դառնալու: Փշրուեցան բռնակալութեան շղթաները, զգետնուեցան հայ ժողովուրդի անյագ դահիճները ու ահա գեղեցիկ առաւօտ մը՝ ծնաւ Սոցիալիստական Հայաստանը, կարմիր ներկուած Քսաններու եւ քսան հազարներու արիւնովը:

Գաղափարի, անձնազոհութեան եւ հայրենասիրական զգացումներուն յաղթանակն էր այդ, որուն նուաճումը բերին Քսան Անմահներ՝ իրենց իսկ արիւնը թափելով:

Անընկուն կամքով եւ վառ հայրենասիրութեամբ լեցուն Քսաններուն օրինակը ունեցաւ իր հետեւորդներու բանակը, քսան հազարներ, որոնք զոհաբերուեցան հայրենիքի ազատութեան, ընկերային կարգերու յեղաշրջման, ժողովուրդներու բարեկամութեան եւ համաշխարհային խաղաղութեան համար

«Գաղափարը չի մեռնիր»...

Կախաղաններու վրայէն Քսան անմահներու բերնէն արտասանուած այս վսեմ նշանաբանը հիւրացուցին բոլոր հայրենասէր սրտեր։ Քսաններու մարտիրոսացման օրը, Յունիս 15ը, անմոռաց եւ տօնական թուական մը դարձաւ. եւ հայ ազատագրական պայքարի պատմութեան մէջ նոր էջ մը բացաւ։ Այդ օրը իր մէջ երեւան բերաւ անոնց ազատատենչ ոգին, ու անոնք անձնազոհութեամբ մեզի եւ մեր ներկայ սերունդին աւանդեցին այդ ոգին:

«Գաղափարը չի մեռնիր»...

Պայքարը, զոր անոնք տարին մինչեւ կախաղան, մինչեւ կառափնատ, զօրաւոր ապացոյցն է անոնց մաքուր հայրենասիրական զգացումներուն արտայայտութեան: Այդ պայքարին շնորհիւ է որ ծլարձակեցան անոնց սերմերն ու նոր սերունդը իրենց նման անընկուն եւ աննուաճելի կամքով եւ հայրենասիրութեամբ լի, Արարատի ստո-

(Շար. տես էջ 6)

ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՎՐԷԺԻ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐԸ

(ՊԱՏԿԵՐ)

Գրեց ՍԻՐՎԱՐԴ

Փոթորկայոյզ ամպերը, չանթալի կայծակը սարսափի և մահուան ահազանգը կը հնչեցնէին ուժգին, քստմնասարսուռ ելեւէջներով։

Արամ Աչըգպաշեան

Զուլումի և Արիւնի Աստուածը կը հրջհրջէր Հայ Երկրին վրայ։ Տիեզերքը, կարծես, մահուան գիրկը կը գալարուէր, իր վերջին բոպէները կը համրէր հոգեցունց հեծկլտանքով մը։

Արիւն, աւեր, չիւան ամէնուրեք:

Կեանքի և մահուան պայքարամարտի ուժգին թափի արձագանգը կը լսուէր հեռուէն, բարձրացիք սարերու ետեւէն. . .

. . . .

. . . .

***

Արիւնահոս աչքերով, խոցուած սրտով և սակայն վրէժի զայրոյթը ակռաներուս տակ կը յառաջանամ դէպի սրբավայրերուն ամենանուիրականը, Սուլթան Պայազիտի հրապարակը, Մարմարայի և Ոսկեղջիւրի մէջտեղ տարածուող բարձունքը։

Այս բարձունքը, որ իր առջեւ ունի մասամբ Ոսփորը և ամբողջ Պոլիսը, հիւրընկալելով երկար տարիներէ ի վեր Թուրք սպարապետութեան հսկայակերտ շէնքերը, որոնց մէջ յաճախ ոճիրներուն էին սոսկալին, Հայութիւնը բնաջնջելու չնական ծրագիրը յղացուած և գործադրութեան դրուող հրամանը խմբագրուած է, Հայութիւնը դեռ երէկ դարաւոր անէծքի մրմունջը ունէր իր շրթունքին վրայ դէպի այդ բարձունքը, այսօր սակայն, 1915, Յունիս 15 սև թուականէն ի վեր, անոր է՛ս պաշտելի, է՛ն նուիրական սրբավայրը, Յեղափոխութեան սրբազնասուրբ խորանը դարձած է:

Կը քալեմ գուիներէն անվեհեր՝ ճեղքելով մոլեռանդ խուժանը բարբարոսներու, որոնց պիղծ շրթներուն վրայ կը տեսնեմ գոհունակութեան ժպիտը, դէմքերնուն վրայ՝ ցեղիս արեան վարդակարմիր բիծերը և աչքերուն մէջ՝ գազանային արտայայտութիւնը։

Կը զայրանամ, կատաղի ալիքներու նման կը փրփրիմ ամբողջ էութիւնովս և անդիմադրելի բաղձանք մը կ'ունենամ բուռ ակռաներովս բզքտելու արիւնի և ոճիրի մէջ թաթխուած այդ վոհմակը, վեց դար անընդհատ ցեղիս արիւնը ծծող տզրուկները, որոնք՝ այսօր իսկ՝ իրենց հոգեվարքային գալարումներուն տակ, երախնին լայնօրէն բացած՝ անոր արեան վերջին կաթիլն ալ ըմպելու տենչանքը կը սնուցանեն իրենց գարշելի կուրծքերուն տակ։

Նորագոյն սրբավայրէն քանի մը քայլ հեռու կը գտնուիմ. սիրտս կը տրոփէ. բայց ուխտաւորի մը ջերմեռանդ հաւատքովը գօտեպնդուած՝ Քսան Անմահները տեսնելու բաղձանքով, կը յառաջանամ հեւ ի հեւ։ Փաթթոցաւորներու ամբոխը կը խտանայ տակաւ առ տակաւ և քայլերս՝ բոլորովին ակամայ՝ կը սկսին դանդաղիլ, կ'թոտիլ։ Գերագոյն ճիգ մը կ'ընեմ ու դաղաններու այդ հսկայական սիւքը

[illegible]

Նամոլ դահիճներու կերտած քսան աշտարակները՝ Թուրք Բռնակալութիւնը յաւերժացնող. կ'ընդնըշմարեմ անոնց կատարը խուսող՝ Հայ Յեղափոխութիւնը մարմնացնող քսան առաքեալները, ցեղիս դարաւոր թշուառութիւնն ու աներեւակայելի տանջանքը երգող խիզախ հոգիները, երեսները դէպի Արեւելք դարձուցած՝ հեռո՛ւն, աղջամուղջին մէջէն վառւած Փառքի Օրին լուսաճաճանչ այգը ողջունելու դիրքին մէջ։

— Ա՜հ, անգութ դահիճներ, հոգւոյս խորէն ինքնաբերաբար դուրս կը պոռթկայ, ինչպէս չկրցաք ճանչնալ այս ճիւան հսկաները, ծաղիկ կեանքերը, Հայաստանի Հաւատքին ու Յոյսին ջահերը շիջելու:

Կատաղութենէս ու սարսափէս արիւնակալած աչքերս դէպի ձախ կը դառնան. տեսողութեանս առջեւ կը կոթողուին զոյգ հրէշներու՝ Էնվէրի և Թալէաթի — պատկերները, դիւային քրքիջը լպիրշ շրթներուն վրայ՝ յաղթանակի և գոհունակութեան գագաթնակէտին հասած:

— Հեռացէ՛ք այս սրբավայրէն, ո՛վ թշուառական ոճրագործնե՛ր, կը պոռամ անոնց պժգալի երեսին ի վեր. ձեր գաճաճ հոգիներով մի՛ ժպրհիք վրդովել Քսան Անմահներու հանգիստը: Հեռացէ՛ք, ո՛վ դժոխքի զաւակնե՛ր, որովհետեւ դուք արժանի չէք դիտելու ազատութեան առաքեալներու խնկելի երեսները, անոնց սրբազան ճակատները, որ անօրինակ ճառագայթներով ողողուած, անձնուէր քաղցրութիւնով պարուրուած է։ Անոնք Ճշմարտութեան առաքեալներն էին, որ անպարագիծ հաւատքով մը ապրեցան, իսկ դուք, թշուառականնե՛ր, կեղծիքը,

Տօքթ. Պէնէ

Ոճիրը և Անարդարութիւնը յաւերժացնող բռնապետներն էք: Հեռացէ՛ք այս վայրէն, ո՛վ հրէշածին հոգիներ, դո՛ւք որ կանգնեցիք այս մահասիւները թշուառ վաթանի Զուլումը երգող սուրբերու մեռցնելու չնական կնոջքով Ազատութեան գաղափարը, բայց դրէք անոնց հեւքին և դուք յաւիտենական պիտի լսէք.—

— Թշուառական եակներ, ձեր հոգեվարքի հոնդիւններուն մէջ լեղապատառ՝ ձեր զազրելի գոյութիւնը քանի մ'ամիս եւս քաշելու համար մեզ խաչեցիք այս սիւներուն վրայ մեր մարմինները անշնչացնելէ աւելի մեր գաղափարները գերեզմանելու ցանկութեամբ, սակայն գիտցէք որ անիկա անմահ է եւ գալիք քառորդներու թիւը վաղը պիտի կրկնապատկուի. Սոսկացէ՛ք, ո՛վ բռնապետնե՛ր, վասնզի ձեր անպարտելի կարծուած գահը վաղը պիտի փշրուի Ս. Դ. Հնչակեան ռազմիկներու հարուածներուն տակ: Եւ արդէն հեռուէն կը լսենք արձագանգը Հայ կարաւաններուն, որոնք՝ գերբ ամեհի փոթորիկ՝ կը սուրան վրէժի հրաշէկ կայծերը քաղելու ձեր եւ ձեզ նման նահատակներու գլխին փառքին ցեղին համար վաղուան Մեծ Փառատօնը:

(Շար. տես էջ 4)

ՀԱՅ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՔՍԱՆ ՌԱՀՎԻՐԱՆԵՐԸ

Յունիս 15ը տարեդարձն է Ս. Դ. Հնչակեան Քսան Կախաղաններուն։

Ս. Դ. Հնչակեանութիւնը ամէն տարի պիտի տօնէ այդ սուգի օրը, որ պիտի ըլլայ օր մըն ալ պաշտօնապէս, հանուր Հայութեան Մեծ Տօնը, ուր ամբողջ ազգը իր քաղաքական ու Տնտեսական ազատագրութեան համար կախուող ռահվիրաներուն յարգանքի բաժինը պիտի բերէ սերունդէ սերունդ։

Մեր Քսան ընկերները կախուեցան արդարութեան և իրաւունքի, պատուի ու ազատ հայրենիքի Դատին համար, անոնք ինկան լոյսի յաղթանակը յաւերժացնելու երդումով։

Իթթիհատը անողոք գտնուեցաւ իսկական հայերուն հանդէպ, որոնց սպանութիւնով յիմարաբար փորձեց գաղափարը սպաննել, գաղափարը՝ որ հետզհետէ իր սերմերը տուաւ ու այսօր ամբողջ հայութիւնը կ'առաջնորդէ ինքնավար Հայաստանի այն ուղիէն, որ գծեցին ՔՍԱՆՆԵՐԸ իրենց կեանքի գնով։

Քոսթանցայի եօթներորդ ընդհանուր պատգամաւորական ժողովը «Սահմանադրասէր» Թուրքիոյ կեղծիքը պատռած էր, ու կուտար որոշումները որ պէտք էր ըլլային ընդհանուր հայ ժողովուրդին ուղեցոյցը։ Քանի որ Իթթիհատի հայաջինջ քաղաքականութիւնը չէզոքացնելու համար դրուած էին այդ որոշումները։

Յեղափոխական մականուանեալ կուսակցականներ հակառակ էին Իթթիհատի դէմ առնուած որեւէ քայլի բայց երբ վրայ հասան զուլումի ու սարսափի, աքսորի ու տարագրութեան օրերը, այդ պահուն միայն շատերը հասկցան այն դառն իրականութիւնը, որ տարիներ առաջ ծանօթ էր Ս. Դ. Հ. Կուսակցութեան։

Ի՜նչ մեծ բարեբախտութիւն, սակայն, որ վերապրող Պատմիչները մեր միացած արենակիցներուն հետ ողջ կը վերադառնար աքսորէն, և նա էր, նա՛ որ կ'աղաղակէր 1919ի Քսան Կախաղաններու սգատօնին առթիւ։

«Իթթիհատի դիւային ծրագիրը հրապարակ եկաւ իր սարսափովը՝ բան մը, որ յարգելի նահատակները տարիներ առաջ գուշակեր էին։ Եւ ատոր համար Քսան Հնչակեանները, Պոլիս եկան, Ցուղայի համբոյրներով հայ ժողովուրդը խաչելութեան առաջնորդող հրէշ Էնվէր-Թալէաթները սպաննելու։ Այսօր երբ ազատ ենք տօնելու անոնց սգահանդէսը, ՄԵՆՔ ԿՈՒԳԱՆՔ ԽՈՍՏՈՎԱՆԵԼՈՒ, ՄԵՐ ԳՈՐԾԱԾ ՍԽԱԼԸ և ընդունելու Ս. Դ. Հնչակեան Կախաղաններու հեռատես քաղաքականութիւնը: Կը խոնարհինք անոնց գերեզմաններուն առջեւ, կը յարգենք անոնց անմահ, անթառամ յիշատակը, և կ'ուխտենք այլեւս չշեղիլ այն ճանապարհէն որ ՔՍԱՆ ՆՍԽԱՎԿԱՆԵՐԸ գծեցին։»

Իցի՜ւ թէ իրականանային այդ խօսքերը ու հայութիւնը անգամ մըն ալ խաբկանքի լեղի բաժակը չքամէր։

1920 ՄԱՐԳԱՐ Ա. ԲԷՊԱՔԵԱՆ

ՆԱՀԱՏԱԿ ԸՆԿԵՐՆԵՐԻՍ

Ընկերնե՛ր անմոռաց, իտէալի անմահ նահատակ,
Մի անգամ եւս լսեցէ՛ք դուք ինձ, հոգու աշխարհից,
Թէ ինչ պիտ պատմեմ վշտոտ իմ սրտից,
Որ չէ թէ երազ, այլ որպէս պատգամ, մարգարէութիւն
Նրանք ինձ հասան հենց ձեր աշխարհից, շատ օրեր առաջ...
Եւ իրականացան, պիտ մարմին առնեն եւ կենդանանան...

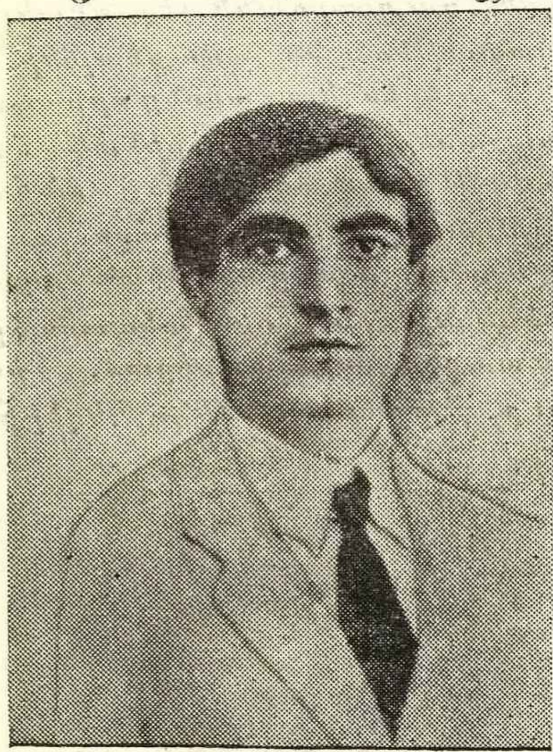
ՍՈԿՐԱՏ

1914 թուի վերջին կէսի սկիզբներին էր, որ «սահմանադրական» Թիւրքիայի հորիզոնի վրայ կուտակուած չարագուշակ ամպերը ահագնագոռ պայթիւնով կայծակնահար արեցին համայն հայ աշխարհը որոտալով Հնչակեան հերոսների, մարդկային արդար դատին նուիրուած այդ ազնիւ հոգիների բանտարկութեան և դժոխային տանջանքների գոյժը։

Համիտեան հրէշային հալածանքների շարունակութիւնն ու վերերևումն էր այդ, որ իր արժանաւոր ժառանգների ձեռքով սկսեց գործադրուել, այն էլ սահմանադրական... երկրում, ուր Կ. Պոլսից մինչև Վան և Շապին Գարահիսար, Իթթիհատի ամբողջ կազմը փրփրած երախով և կուրացած աչքերով փնտռում էր երեսնամեայ Հնչակեան այն զօրաւոր և վրիժառու բազուկը, որ սկիզբից ի վեր ծնունդ էր առել պատմական ապտակը և խորտակիչ հարուածն իջեցնելու իր դարաւոր դահիճի, իր հալածիչ թշնամու վատ գլխին... և ուր Ազատութեան Աստուծոյ տաճարում Հնչակեան ողջակէզ էր պահանջում, մահով կեանք եւ կախաղանով կենդանութիւն տալու բազմաչարչար Հայութեան։

ԳԵՂԱՄ ՎԱՆԻԿԵԱՆ (ՎԱՆԻԿ)

ՀՐԱՆԴ ԵԿԱՒԵԱՆ

Թրքական բանտերը լեցուեցին Հնչակեան անձնուէր Փարամազներով, Պէննէներով, Ռ. Կարապետեաններով, Ա. Աչըգպաշեաններով, Ասօներով, ծաղիկ Վանիկներով, Բրուտեաններով և հարիւրաւոր ուրիշ Հնչակեան անձնուրացներով։

Անգութ հայակեր ճիւաղներն իրենց արժանի պաշտօնի վրայ էին, ճիւաղնե՛ր, որոնք դժոխքի անիծապարտ անդունդից անգամ վտարուած, իրանց արիւնոտ մագիլների մէջ էին ուզում ճզմել ազնուութիւնը, անձնուրացութիւնը, վեհութիւնն ու մեծութիւնը։

Սարսափած էր հայ աշխարհը, նա ինչ որ չարագուշակ նշան էր փնտռում հայրենիքը աւերելու նպատակով ստեղծուած ահռելի փոթորիկի մէջ, այդ դժոխային խորշակիչ հողմերի թեւերի վրայ... Նա շուարած՝ իրան հարց էր տալիս իր գոյութեան մասին։ Ցնցուած էր նա, շուարած ու քարացած։ Միայն Հնչակեան շարքերն էին, որ զոհաբերութեան վարժ պաղարիւնութեամբ դիտում էին ահռելի փոթորիկը, վառուած աշխարհասասան հրդեհը, Իթթիհատի սարքած հրէշային խրախճանքը... որովհետեւ նրանք լաւ էին հասկանում՝ թէ ի՞նչ էր պահուած այդ սարսափների ծալքերում... Նրանք գիտէին, որ հայկական վերածնումի երկունքն էր այդ,

Բայց ծանր էր զոհողութիւնը և անտանելի՝ շալկած խաչի ծանրութիւնը, հոգին յօժար՝ սակայն մարմինը տկար։ «Հայր, հեռացրու ինձանից այս դառն բաժակը, եթէ քու կամքդ է այդ», յաճախ կրկնեց Հնչակեանութիւնը։ Բայդ հօր կամքը չէր այդ։ Զոհը պահանջուած էր և պիտի տրուէր, որովհետեւ ազգային վերածնութեան երկունքն էր և պատրաստուելու վրայ էր Ազատութեան Աստուծոյ տաճարում և կենարար կախաղանների բարձունքում։ Այդ էր աւանդում յեղափոխութիւնը և այդպէս էր խօսում Հնչակեան երեսնամեայ կեանքի փորձառութիւնը։

Թէև որպէս փորձառու և թրծուած յեղափոխական՝ Հնչակեանը պաղարիւնութեան դիրքից էր դիտում փոթորիկը, սակայն հոգեկան վրդովումը զոհաբերութեան գերագոյն պարտականութեան հետ մտերմութեան դաշինքով են կապուած, այնպէս որ այդ թուականին Պարսկաստանի ընկերները Հոկտեմբեր 24ին Ռաշտ քաղաքում խմբուած, Գողգոթայի խաչելութեան սուրբ և վերածնիչ յուշապատկերի առաջ՝ «Հա՛յր, հեռացրու ինձանից այս դառն

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՏԷՐ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

բաժակը, եթէ քո կամքդ է այդ» մրմնջելով լուռ աղօթում էինք, երբ հոգեկան ինքնամփոփումի գերագոյն մի վայրկեանում, լայն բացուեցին երկնքի դռները և նօսր ու թափանցիկ եթերքի մէջ սաւառնող լուսապարար հոգիների խմբերը երևեցին, բոլորն էլ ժպտուն, ուրախ և հրեշտակային մեղեդիների անուշ ելևէջների ներդաշնակ քաղցրութեամբ լցնելով մեզ օղակող հորիզոնը։ Այնքան գրաւիչ, այնքան սքանչելի այդ երկնային տեսարանի, այդ Աստուածային աշխարհի բնակիչներից մէկը, զարնան առաւօտեան զեփիւռի թեթեւութեամբ սլանալով ջինջ ու մաքուր եթերքի միջից, ժպտադէմ և անոյշ նայուածքով մօտեցաւ ինձ։ Այդ՝ Համադանցի Սեղբեսդրոս Խամբաբեան ազնիւ ու անարատ պատանու անմահ ու անմեռ հոգին էր, որ իր հրեշտակային թեւերի մէջ առած ինձ՝ պարզ, հասկանալի և նոյն իսկ հայերէն լեզուով (մի զարմանաք, երազ չեմ պատմում և ոչ էլ առեղծուած, այլ պարզ իրականութիւն) իմ հոգւոյս շշնջաց սկսուած ահռելի փոթորիկի գաղտնիքը։ Նա լուծեց գաղտնիքը, որ իմ և մեր բոլորի հոգին ու սիրտն էր տանջում, մաշում և հալեցնում։ Որովհետեւ մեր իտէալիստ ընկերները, Հայութեան լաւագոյն և անձնուրաց զաւակներն էին թպրտում ճիւաղների ժանտ մագիլների մէջ, հրճուանք պատճառելով հրէշների աշխարհի բնակիչներին, Համիտի արժանաւոր ժառանգներին։

Յաւիտենականութեան խորհրդաւոր ծոցում կատարուող այս տեսարանը, հոգիների հանդիպումը այնքա՜ն սրտառուչ, այնքա՜ն տպաւորիչ և գեղեցիկ էր, որ երկար ժամանակ հոգեզմայլ և վերացած դրութեան մէջ դիտում էի՝ թէ ինչպէս ձիւնափայլ շղարշով պարուրուած և վարդագոյն շողերի լուսարձակումով այդ գերմարդկային նոր ու թափանցիկ մարմինները բարձրանում էին դէպ երկինք, դէպ անհուն տարածութեան ծոցը, և հեռանում այս նիւթական աշխարհի ծանր ու թունաւոր մթնոլորտից, որ բռնաւորուած է մարդկային գարշ անարդարութիւնով և անիրաւութիւններով միայն...

Ծածկուեց երկնակամարը մութ ու թանձր ամպերով, զգացւեց նոյն հեղձուցիչ մթնոլորտի ծանրութիւնը, երևաց նոյն կայծակն ու որոտը, և մահկանացուների միևնոյն ա՜խ ու վա՜խի սրտաճմլիկ տեսարանը, ուր միայն լաց ու վիշտն է խօսում մարդկային կեանքի հետ։

ՍՈՒՐԱՏ Մ. ԳԵԼՕՅԵԱՆՑ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՔՍԱՆՆԵՐԸ

ՓԱՐԱՄԱԶ
(ՄԱՏԹԷՈՍ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ)
ԱՐԱՄ ԱՉԸԳՊԱՇԵԱՆ
ՌՈՒԲԷՆ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ
(ՎԱՀԱՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆ)
ՏՈՔԹ. ՊԷՆՆԷ
(ՊԵՏՐՈՍ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ)
ԳԵՂԱՄ ՎԱՆԻԿԵԱՆ
(ՎԱՆԻԿ)
ՀՐԱՆԴ ԵԿԱՒԵԱՆ
ՄՈՒՐԱՏ ԶԱՔԱՐԵԱՆ
(ՅԱԿՈԲ ՂԱԶԱՐԵԱՆ)
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՏԷՐ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ
ԹՈՎՄԱՍ Վ. ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ
ԵՐՈՒԱՆԴ ԹՕՓՈՒԶԵԱՆ
(ԲԱՆՈՒՈՐ)
ՄԻՆԱՍ ՔԷՇԻՇԵԱՆ
ՅԱԿՈԲ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ
ԱԲՐԱՀԱՄ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՍՄԲԱՏ ԳԻԼԸՃԵԱՆ
ԳԱՐԵԳԻՆ ՊՕՂՈՍԵԱՆ
ԱՐՄԵՆԱԿ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ
ԵՐԵՄԻԱ ՄԱԹՈՍԵԱՆ
(ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ)
ԳԱՌՆԻԿ ՊՕՅԱՃԵԱՆ
ՊՕՂՈՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ
ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԷՑԵԱՆ

ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՎՐԷԺԻ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐԸ

(Շարունակութիւն Գ. էջէն)

Ամբոխը ցնցուեցաւ, կատաղած գազանի նման չողիքով լպըրծուն շրթներէն սկսաւ հոսեցնել հայհուչներ, սպառնալիքներ։

Անհեղասլաց կայծակը պոռթկաց երկնքի արգանդէն. ամպերը ուժգնօրէն բախուեցան իրարու և սարսռազդեցիկ որոտումը կլանեց ամբողջ երկիրը...

Ամբոխը՝ սարսափահար՝ նահանջեց, տարածուեցաւ փրփրած ովկիանոսի ալիքներու նման և չքացաւ, անէացաւ...

. . . .

. . . .

⁂

... Խաղաղ է չուրջս, խաղաղ է և երկինքը. միայն թեթև քամին է, որ մեղմօրէն կ՚անցնի համբուրելով քսան ձողերուն վրայ հանգստացող Քսան Հերոսներու անբիծ ճակատները։

Ծնկաչոք և երկիւղած հաւատքով կը մօտենամ մահասիւներուն, կը գրկեմ խանդաղատանքով մը և կը համբուրեմ կարգաւ. աչքերս անթարթօրէն կը յառին դէպի վեր ու կը սկսին լափել անոնց ճառագայթարձակ, անխռով դէմքերը։

Աչքերս կ՚արցունքոտին ու թաշկինակս՝ ձեռքիս մէջ սեղմած՝ կը տանիմ երկու աչքերուս։

Անգամ մ՚ալ, գէթ վերջին անգամ, կը դիտեմ անոնց ճիվան հասակը, վերջին նայուածքս՝ ինքնաբերաբար՝ կը սևեռի, կը գամուի Յեղափոխութեան է՛ն մեծ առաքեալին՝ Փարամազի դէմքին, և անոր սևեռաբիբ աչքերուն մէջ կը կարդամ խոշորագրերով.— «Երջանիկ են անոնք, որոնք պարտականութեան ճամբուն վրայ կ՚իյնան»։

Այս պարբերութիւնը երկրորդ անգամն է որ կը կարդամ, բայց մոռցած եմ առաջինը ե՞րբ և ո՞ւր կարդացած ըլլալս։ Պահ մը մտածելէ յետոյ կը յիշեմ նոյն իրեն՝ Փարամազի 1914 Յունիս 27 Քոսթանցայէն ինձի գրած նամակը։

Կը բանամ յուշատետրս ու կը կարդամ։

«Շատ եմ ցանկանում տեսնել ձեր այդ աղակայոյզ աշխարհը, (Ամերիկան) ուր ամէն բան կռւով է սկսւում եւ կռւով վերջանում. Ես էլ եմ կռիւը սիրում. որովհետեւ նրա մէջ առնականութիւն կայ, որովհետեւ նրա մէջ երիտասարդութիւն, հսկայութիւններ կան։ Ո՞վ է որ չի սիրում երիտասարդներին, այն երիտասարդներին, որոնք իրենց խանդ ու խինդով յոյզ ու տենչով շարունել են «Երիտասարդ Հայաստան»ի բացառիկ թուի մէջ իրենց բոլոր առնականութեամբ...։

«Այժմ ես մի միսիայով Կեդրոնից հեռու եմ եւ ցաւում եմ որ Ամերիկա գալս ուշանում է։ Ես կը գնամ այժմ հոն, ուր պարտականութեան ձայնը ինձ կը հրաւիրէ։ Երջանիկ են անոնք՝ որոնք պարտականութեան ճամբուն վրայ կ՚իյնան»։

— «Այո՛, երջանիկ էք դուք և հանգիստ, պաշտելի ընկերնե՛ր, կը մենախօսեմ յուզումնավառ, որովհետև պարտականութեան ճամբուն վրայ փակեցիք ձեր աչքերը, խաչուեցաք Յիսուսի նման, որպէսզի տառապող հայութեան ազատագրութեան արշալոյսը ձեր արիւնէն ծնի։

«Պատւոյ դաշտին վրայ ինկաք դուք. դաշտերուն վսեմագոյնին, ուր պիտի հասուննայ վաղը ազատութեան հունձքը։

«Դուք ձեր երիտասարդական գարնանոր փթթումին մէջ ինկաք, ծանօթանալէ յետոյ պայքարի գերագոյն արբշռութեան և Հայրենիքի փրկութեան համար զոհուելու գաղափարին հետ։

«Մահուան անողոք մանգաղին առջև դուք գիտակցաբար գլուխ ծռեցիք, առիւծի խոյանքով մը և ժպիտը շրթներուդ վրայ բարձրացաք այս կախաղաններուն կատարը, ցոյց տալու համար ձեր դահիճներուն թէ՝ դուք մահէն վախցողներ չէք, վասնզի Ս. Դ. Հնչակեան դրօշին տակ երդուող մը մահը արհամարհել կ՚ուսանի, և իր կեանքը պատարագել՝ Հայրենիքի ազատագրութեան խորանին վրայ...»։

Խուժանային գոռումի և գոչումի արձագանգը կ՚ընդհատէ մենախօսութիւնս։ Սարսափահար ետ կը դառնամ։ Արիւնառուշտ և վայրագ խաժամուժը՝ Հայ արիւնէն մոլեգնած՝ կը խուժէ դէպի Քսան Փառքի կոթողները...։

Փայլակը կը խաղայ երկնակամարին վրայ։ Ամպերը կը գոռան Անծանօթին մտրակներուն տակ։ Կայծակի ահեղ որոտումէն երկիրը կը շարժի օրօրոցի նման։ Անբացատրելի սարսուռով մը համակուած՝ աչքերս կը գոցուին ինքնաբերաբար և ես կ՚իյնամ գետին, որպէս անշնչացած դիակ...

. . . .

. . . .

⁂

Խրոխտ և ահեղ ձայն մը ամբողջ էութիւնս կը ցնցէ։ Ոտքի կը կանգնիմ արհաւիրքով լի։ Աչքերս կը բացուին։ Մթութեան անթափանց քօղը ամբողջ երկիրը կլանած է, բայց անոր ծալքերուն մէջէն աչքերս յամառ սևեռումով մը կը յաջողին տեսնել դիակներէ կազմուած բուրգերը, քիչ մը հեռուն, դէպի այն կողմը, ուրկէ կը խուժէր արիւնի սիրահար ամբոխը։

— Վրէժի և Ազատութեան Աստուածներու զոհերն են ատոնք, կը հնչէ ականջիս ձայն մը։ Հայաստանը աւերողներու, Հայութիւնը բնաջնջել փորձող բռնակալներու վախճանը այս է։ Հայաստանը՝ ուշ կամ կանուխ՝ պիտի ազատագրուի, իսկ բռնապետութիւնը՝ Թուրքիան պիտի գերեզմանուի։

Ի տես այդ բուրգերուն, ցեղիս արիւնը ծծողներէ կազմուած, սիրտս կը զովանայ, հոգիս անհուն հրճուանքի մէջ կը թաւալի...

— Գլուխդ դարձուր դէպի Արևելք, կը հնչէ նոյն ձայնը ականջիս, հոն պիտի տեսնես Վրէժի եւ Ազատութեան Աստուածները իրենց գերին մէջ։

Գլուխս՝ ինքնաբերաբար կը դառնայ հոն, դէպ Արևելք, ուր կ՚ընդնշմարեմ Քսան Հսկաներ, հպարտ ու յաղթական, լոյսերուն մէջ թաւալուն, որոնք կը յառաջանան իրենց ետևէն քաշելով Հայ ռազմիկներու հոծ կարաւանը անյողդողդ ու միակամ, Ազատութիւնն ու Ինքնավար Հայաստանը խորհրդանշող Դրօշը իրենց առաջնորդ։

Արևելքը կը շառագունի, խաւարը կը հալածուի և ամբողջ երկիրը յեղակարծ դղրդիւնով կը լեցուի։ Ազատութեան զանգակները կը հնչեն, ողջ և նահատակուող հայութիւնը՝ իր հերոսներով՝ ոտքի, զինուորական կարգապահութեամբ և երգախառն ցնծութեամբ կ՚ուղղուի դէպի Արևելք, դէպի Վրէժի եւ Ազատութեան Աստուածներու կարաւանը...

Նոյն ձայնը, այս անգամ աւելի ուժգին և խրոխտ, կը հնչէ.

— Հայ Ազատութեան եւ Ինքնավար Հայաստանի փառաւոր տօնակատարութեան միայն անոնք պիտի մասնակցին, որոնք իրենց պարտականութիւնը կատարած են...։

Հսկայ բազմութիւնը ճեղքուեցաւ։ Ստուար մասը, գերթ յանցապարտ, քաշուեցաւ մէկ կողմ, իսկ փոքր մասը, լի խանդով ու հրճուանքով, յառաջացաւ ցնծերգելով.

Զինուորներ ենք Հնչակեան
վեհ գաղափարի, դրօշի,
Որ անձնուէր եւ անյողդողդ,
երեսուն տարի անկաշառ,
Արշաւալից ուղիներէ
անցանք խրոխտ, յուսալի,
Աւետելու Ազատութեան
ցայգաստղը լուսավառ։

1916 ՍԻՐՎԱՐԴ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կիրակի, 26 Յունիս 1966, առաւօտեան ժամը 10ին
Գահիրէի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցիին մէջ,
1915ին Պոլսոյ մէջ կախաղան հանուած

ՔՍԱՆ ՀՆՉԱԿԵԱՆՆԵՐՈՒ

յիշատակին, անոնց Նահատակման 51րդ տարեդարձին առթիւ:

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը անխտիր, իր ներկայութեամբ պատուելու անմահ հերոսները:

ԷՋԵՐ ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԷՆ

ԳՈՒՄ ԳԱՊՈՒԻ ՑՈՅՑԸ

(Շարունակութիւն նախորդ թիւէն եւ վերջ)

Ճանկիւլեան այս Պահանջագիրը արդէն վերջացուցած կը համարէր, երբ Սուքիաս քահանան ետեւէն կը խլէ Թուղթը ու կը փախչի խաչկալին ետեւը: Ճանկիւլեան ատրճանակը քաշած կը հալածէ քահանան:

Մուրատ կը յառաջանայ Աշըգեան Պատրիարքի կողմը և խստութեամբ կ'առաջարկէ որ իր հետ կառք նստի և երթայ պալատ Պահանջագիրը ներկայացնելու համար: Աշըգեան Պատրիարք կը փախի սարսափահար և կը պահուըտի: Ցոյցին մասնակցող 14 ամեայ պատանի մը մատնանիշ կ'ընէ Աշըգեան Պատրիարքին տեղը: Աշըգեան Պատրիարք ելլելով կը փախչի պարտէզին կողմը և կ'աշխատի երկաթէ դուռը բանալ: Պատանին որ միշտ կը հետապնդէր զայն, կ'իմացնէ Ճանկիւլեանին: Աշըգեան Պատրիարք կը յայտնուի: Ճանկիւլեան կը բռնէ անոր մօրուքէն և կը քաշէ դուրս: Այդ պահուն Մայր Եկեղեցիին հրշէջ խումբը ներս կը խուժէ: Ճանկիւլեան ատրճանակը կը պարպէ օդին մէջ, որմէ հրշէջները ետ ետ կը փախչին, բայց թիւով գերազանց ըլլալով կը սկսին հարուածել Ճանկիւլեանը: Վրայ կը հասնի Սեբաստացի Յովակիմ. կը վռնտէ հրշէջները և կը խնամէ Ճանկիւլեանի վէրքերը, որուն զէնքերը խլուած էին:

Մայր Եկեղեցիին զանգակները անընդհատ կը զարնուէին: Ծովածաւալ բազմութիւնը խռնուած էր բակն ու շրջակայքը: Ճանկիւլեան և Յովակիմ ժողովուրդը կը մղեն դէպի Պատրիարքարան:

Մուրատ և Ճանկիւլեան ամէն միջոցի կը դիմեն Աշըգեան Պատրիարքը առնել պալատ տանելու համար, սակայն ան կը յամառի և կը մնայ աթոռին ամուր կառչած:

Պատրիարքարանը պաշարուած էր զինուած ընկերներով, անոր գաւիթին ապակիները ջարդ ու փշուր եղած էին ժողովուրդին կողմէ. ցուցարարները ատրճանակի հարուածներով ծակ-ծակ ըրած էին դահլիճին առաստաղը:

Ճանկիւլեան դահլիճ մտած պահուն աչքը կը հանդիպի պատէն կախուած ԹՈՒՂՐԱՆ (որ Թուրք պետական զինանշանը կը ներկայացնէր): Ժողովուրդի խանդավառ բացագանչութեանց մէջ՝ Ճանկիւլեան Թուղրան պատէն վար կ'առնէ և ոտքերուն տակ փշուր փշուր կ'ընէ:

Մինչ Հնչակեան ճառախօսները խումբ խումբ հաւաքուած՝ ժողովուրդին կը կարդային Պահանջագիրը, *անդին՝ Տաճատ Վարդապետ կը փութար ոստիկանատուն և կառավարական ոյժեր կը հրաւիրէր եկեղեցի:*

Մուրատ և Ճանկիւլեան կրցած էին սպառնալիքի տակ համոզել Աշըգեան Պատրիարքը, որպէսզի միասին պալատ տանին Պահանջագիրը:

Երբ հազարաւոր ամբոխը կը տեսնէ անոնց Պատրիարքարանէն վար իջնելը՝ խանդավառութեամբ կը բացագանչէ.— Կեցցէ՛ Հայ Ազգը, կեցցէ՛ ազատութիւնը, կեցցէ՛ Հայաստանը, կեցցէ՛ Հնչակեան կուսակցութիւնը:

Գում Գափուի պահակապետը՝ տողստանցի քոմիսէր Մուսթաֆա Պէյ, հինգ-վեց ոստիկաններով 30 քայլ հեռաւորութեան վրայ կեցած կը դիտէր ցոյցը. սեբաստացի Նազարէթ Լուսինեան և Կարապետ խմբապետները երբ կ'առաջանան դէպի ոստիկանները, ասոնք կամացուկ կը հեռանան:

Աշըգեան Պատրիարքը կը նստեցնեն կառք, դիմացը ունենալով Ճանկիւլեան: Մամբրէ Վարդապետն ալ կառքին մէջ տեղ կը գրաւէ:

Կառքը հազիւ տեղէն շարժած էր, երբ կը հասնին 50ի չափ զինուած ոստիկաններ և կը պաշարեն կառքը, Տաճատ Վարդապետին ցուցմունքին համաձայն:

Կառքը կը կեցնեն և Ճանկիւլեանը կը ձերբակալեն, Պատրիարքին ցուցմունքներուն վրայ: Այնուհետև զինուորները կը դիմեն դէպի ցուցարարները և կը ստիպեն ցրուիլ: Ժողովուրդը կը յամառի և չ'ուզեր տեղէն շարժիլ. զինուորները հրացանը կը պարպեն ժողովուրդին վրայ, իսկ ժողովուրդը ատրճանակի հարուածներով կը պատասխանէ: Փողոցը պահ մը կը դառնայ կատարեալ պատերազմի դաշտ:

Վանեցի Մանուկ Նալպանտեան զօրքերու վրայ կատարած յարձակման պահուն կ'իյնայ անոնց սուրերու հարուածներուն տակ: Ցուցարարները առաջին նահատակին արիւնը տեսնելով՝ ա՛լ աւելի կատաղութեամբ կը կռուին, սաստկացնելով գնդակներուն տարափը:

Թուրք զինուորները կը պահուըտին պատերուն տակ: Տասնապետ սեբաստացի Յովհաննէս Ղումրուեան, ատրճանակը ձեռին, ուղղակի կը յարձակի պահուըտած զինուորներուն վրայ, բայց զարնուելով գետին կ'իյնայ: Բազմութենէն խումբ մը՝ կատղած՝ կը յարձակի զինուորներուն վրայ և ծանրապէս կը վիրաւորէ անոնցմէ մէկ քանին:

Այդ միջոցին Թուրքերուն օգնական ուժը կ'աւելնայ և հայերը կը ստիպուին դադրեցնել կռիւը:

Կռուի դաշտին վրայ ինկած էին Մանուկ Նալպանտեան և Յովհաննէս Ղումրուեան և ծանրապէս վիրաւորուած զինուորներ — տասէն աւելի թեթև վիրաւորները կրցած էին հեռանալ: Անմիջապէս կառավարական կառքերով մեռելները կը վերցուին:

Գուրպան Պայրամի օրն էր: Հնչակեան այս զգայացունց և անօրինակ ցոյցին լուրը արագութեամբ կը տարածուի քաղաքին մէջ: Տօնական ընդունելութեան առեն պետական բոլոր շրջանակներուն նիւթը այդ կ'ըլլայ:

(«Պատմ. «Ս.Դ.Հ.Կ. բեան» Ա. Հասրէն)

ՊԱՅՔԱՐՈՂ ԱԶԳԵՐԸ ՉԵՆ ՄԵՌՆԻՐ. ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ ԱՏԱՆԿ ԵՐԵՒՈՅԹ ԱՐՁԱՆԱԳՐԱԾ ՉԷ ՏԱԿԱՒԻՆ ԻՐ ԾՈՑԻՆ ՄԷՋ:

ՍԱՊԱՀ-ԳԻՒԼԵԱՆ

ՀԵԼԼԱԴԱՑԻ ՅԱՍՈՒՄԸ

Աւստրալիական կառավարութիւնը մտադիր է Հարաւային Վիեթնամ ուղարկել յոյն վտարանդիներին:

Այս տագնապալի լուրը կայծակի արագութեամբ տարածուեց ամբողջ Յունաստանով մէկ: Ինչպէս գրում են թերթերը, աւստրալիական կառավարութիւնը մտադրուել է Վիեթնամում ԱՄՆի կողմից մըղւող կեղտոտ պատերազմին մասնակցելու նպատակով զինել եւ այնտեղ ուղարկել այն յոյն պատանիներին, որոնք վտարանդի որոնելու նպատակով հասել էին մինչեւ Աւստրալիա: Յունական հասարակութիւնը խորապէս վրդովուած է այս հաղորդագրութեամբ: «Լամբրակիսի անուան դեմոկրատական երիտասարդութիւն» կազմակերպութեան կեդրոնական խորհուրդը, արտայայտելով երկրի երիտասարդական լայն շրջանների կարծիքը, հրատարակել է յատուկ դիմում, որտեղ ընդգծւում է, որ յունական կառավարութեան պարտքն է ապահովել Աւստրալիայում բնակւող յոյն վտարանդիների անվտանգութիւնը: Նա պէտք է հասնի այն բանին, որպէսզի աւստրալիական իշխանութիւնները հրաժարուեն իրենց յանցաւոր մտադրութիւնից:

«Լամբրակիսի անուան դեմոկրատական երիտասարդութիւնը» իր դիմումով երկրի ամբողջ բնակչութեանը եւ երիտասարդութեանը կոչ է անում լայն պայքար ծաւալել յոյն փախստականներին ամերիկեան իմպերիալիզմի վիեթնամեան աւանտիւրայի մէջ ներքաշելու դէմ:

Յունական երիտասարդութիւնը, երկրագնդի բոլոր ազնիւ մարդկանց հետ մէկտեղ, վճռականօրէն «Ո՛չ» է ասում ԱՄՆի յանցագործ պատերազմին՝ ընդդէմ ազատասէր վիեթնամական ժողովրդի:

Բ. ԱՆՏՐԷԵՎ (ԱՊՆ)

ԻՐ ՀԱՅՐԸ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Իմ հայրը մեկնել է ռազմաճակատ 1941 թուին եւ չի վերադարձել: Լսել եմ որ կենդանի է՝ Ֆրանսիա կամ Ամերիկա:

Հայրս՝ Յարութիւնեան Լեւոն Ալեքսոյի, 1914—1915 թ. ծնուած, Հայկական Կիրովական քաղաքի Եղաբլի գիւղում (այժմ Մեղրուս):

Կնոջ անունը՝ Յարութիւնեան Մացակի, 1918 թ. ծնուած, Եղաբլի գիւղ (Մեղրուս):

Մեծ տղան՝ Յարութիւնեան Վանիչկա Լեւոնի, 1934 թ. ծնուած Եղաբլի գիւղ (Մեղրուս):

Փոքր տղան՝ Յարութիւնեան Վարդգէս Լեւոնի, 1936 թ. ծնուած, Եղաբլի գիւղ (Մեղրուս):

Դուստրը՝ Յարութիւնեան Վիոլետա Լեւոնի, 1940 թ. ծնուած, Կիրովական քաղաքը:

Ահա մեր ընտանիքի անդամները, որ թողել է հայրս եւ մեկնել պատերազմ: Խնդրում եմ ձեզնից, փնտռէք ձեր լրագրի միջոցով, գուցէ կենդանի է:

Իմ հասցէն՝

Vanitchka Levoni Haroutiounian
165, Rue Chahoumian, Maison 61
KIROVAKAN (ARMENIE)
(U.R.S.S.)

— Կը խնդրուի արտատպել Ֆրանսահայ եւ ամերիկահայ թերթերու մէջ:

Հ.Մ.Ը.Մ.-ՆՈՒՊԱՐ-ՀԵԼԻՈՊՈԼԻՍ

ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՄՐՑԱՇԱՐՔԸ

„ԱՐԱՄ ՕԳՆԱՅԵԱՆ„ ԲԱԺԱԿԻՆ ՇՈՒՐՋ

23 Յունիսէն 2 Յուլիս 1966

Հ.Մ.Ը.Մ.— ՆՈՒՊԱՐԻ ԿՈՂՄԷ ՅԱՏԿԱՊԷՍ ՀՐԱՒԻՐՈՒԱԾ
ՊԷՅՐՈՒԹԻ Հ.Մ.Մ.Ի ՊԱՍՔԷԹ-ՊՈԼԻ ԽՈՒՄԲԻՆ
ՄՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ ՅԱՅՏԱԳԻՐԸ

Ա.— Հինգշաբթի, 23 Յունիս 1966, կ.ե. ժամը 7.30ին
Հ.Մ.Ը.Մ.— ՆՈՒՊԱՐ ընդդէմ Հ.Մ.Ը.Մ.— ԱՐԱՐԱՏԻ
ժամը 9ին՝ Հ.Մ.Մ.— ՊԷՅՐՈՒԹ ընդդէմ ՆԻԸՐ ԻՍԹԻ

Բ.— Շաբաթ, 25 Յունիս 1966, կ.ե. ժամը 8ին՝
Հինգշաբթի օրուան յաղթական խումբերը իրարու դէմ
ՅԱՂԹԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԸ ՊԻՏԻ ՍՏԱՆԱՅ ԲԱԺԱԿԸ

ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԷՆ ԵՏՔ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Գ.— Երեքշաբթի, 28 Յունիս 1966, կ.ե. ժամը 9ին
ՀԵԼԻՈԼԻՍՕ ընդդէմ Հ.Մ.Մ.— ՊԷՅՐՈՒԹԻ

Բոլոր մրցումները ալ տեղի պիտի ունենան Հ.Մ.Ը.Մ.— ՆՈՒՊԱՐԻ դաշտին վրայ:

ԾԱՆՕԹ.— Հ.Մ.Մ.ի խումբը հանդիպումներ պիտի ունենայ նաեւ Աղեքսանդրիոյ հայ եւ օտար խումբերու հետ յաջորդող շաբթուան մէջ: Մանրամասնութիւնները յաջորդով: ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՈՒԶՊԵԿԻՍՏԱՆԷՆ

Կոոոս Չիրչիք, 10 Մայիս 1966

Սիրելի «Ջահակիր»,

Միջին Ասիոյ խորերէն, որտեղ համարեա մի երկոտասան տարիներ եմ ապրում, ահա զարմանահրաշօրէն իմ ձեռքն հասաւ «Ջահակիր»ը և կարդալով նրա բովանդակութիւնը՝ անչափ գոհ մնացի, որ Եգիպտոսի նման մի հեռաւոր հայագաղութում մի նոր հայաթերթ է բազմանում ճիշդ այն օրերին, որտեղ հայրենասիրական սրբազան ներգաղթի զուգընթաց, այլասերուած մարդկանց հեւագին անպարտութեամբ շարունակւում են Գանատայի և Աւստրալիոյ անյոյս ճանապարհները:

Շատ արդար է «Ջահակիր»ի յամառ պայքարն ու լուսաբանական յօդուածները՝ փրկելու համար մեր եղբայրների ուծացումը, այլասերումը, որին աւա՜ղ փորձում են առաջնորդել շահախնդիր մարդիկ՝ խոհարարի մը առաջնորդութեամբ: Եւ սխալւում են բոլոր անոնք, ովքեր հաւատում են որ դոլարներով կարելի է կաշառել սփիւռքահայութիւնը և նրան առաջնորդել մոլոր ու ապալեր ճանապարհներով:

«Ջահակիր»ի հայրենասիրական ուղղութիւնը, շատ գնահատելի է:

Բազմաթիւ երկիրների մէջ ապրող ցիրուցան հայերի մասին գրուած թղթակցութիւնները և յօդուածները հրացմունքով եմ կարդում և մի աննկարագրելի սարսուռ ցնցում է իմ սիրտը ի տես նրա հայրենակարօտ արտայայտութիւններին:

Պոռթկում է իմ սիրտը, երբ կարդում եմ իմպերիալիզմի պնակալէզների վատ արարքների մասին: Ո՞ւր են առաջնորդում նրանք մեր եղբայրներին: Աւստրալիա՞: Չե՞ն իմացել որ ՏԵՂԻՈՅՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՈՐՈՇԵԼ Է, ՎԻԵԹՆԱՄԻ ՌԱԶՄԱՃԱԿԱՏԸ ՈՒՂԱՐԿԵԼ Ն'Ի ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԻՑ: Միթէ հայ գաղթականների համար բացառութի՞ւն ունեն: Ո՛չ հազար անգամ ո՛չ:

Եւ բոլոր այն սփիւռքահայերը՝ մոլորուելով խոհարարների փրոփականտից՝ առաջնորդուեն Աւստրալիա, թող լաւ իմանան, որ նրանց սպասում է Վիեթնամի ռազմաճակատը, և նրանք՝ հեռաւոր Արեւելքի ճահիճների մէջ առյաւէտ կը թողուն իրենց ոսկորները և թէ՛ խաչափայտ մը իսկ չի լինիր իրենց շիրիմների վրայ:

Սփիւռքահայ մեր եղբայրների առաջ մի յուսաթօյր լուսատատան ճանապարհ է մնում: Դա մեր ծաղկանման Հայաստանն է: Այնտեղ է իրենց ապագան, իրենց երջանկութիւնը:

**

Ձեր թերթին մէջ յաճախ հանդիպում եմ Գրիգոր Պասմաճեանի անուան: Եւ որովհետեւ մանկութեան օրերուն մի ընկեր ունէի այնպիսի անուն-ազգանունով, ուզում եմ իմանալ թէ դա իմ ընկե՞րն է:

Գրիգոր Պասմաճեանը, որին ես ճանաչում էի, ունէր մի մայր և մի եղբայր, կարծեմ Անդրանիկ անունով: Նրանք Աթէնքից գաղթեցին Կիպրոս և Սալքոնեան հաստատութիւնը սովորում էր Գրիգորը: Իր Կիպրոսի հասցէն՝ որքան ինձ չի դաւաճանում յիշողութիւնս՝ Ֆին Ճանճիլար փողոցն էր: Աթէնքում նրանք ապրում էին երաժշտագէտ-ջութակահար Համբարձում Պէրպէրեանի տան մօտ: Իմ մի այլ բարեկամս՝ որը նոյնպէս ընկերն էր Գրիգորի՝ կոչւում էր Կարապետ Սկրտիչեան: Եթէ իսկապէս Գրիգոր Պասմաճեանը իմ ընկերն է, ես շատ եմ խնդրում ձեզանից որ իմ այս երկտողը իրեն էլ տաք ընթերցանութեան համար: Գուցէ այսպէսով ուրախացնէք զոյգ սրտեր, որոնք համարեա երեսուն տարիներ կորցրած են միմեանց:

Մի երկրորդ խնդրանք: Եգիպտոսում ապրում է Տէտէեան անունով մի գրող: Յարգելի Տէտէեանը պէտք է լինի ծերունի: Նա նախապատերազմեան շրջանին աշխատակցում էր «Արեւ»ին և յունահայ «Արամազդ» օրաթերթին: «Ջահակիր»ի մէջ կարդացի թէ Տէտէեանը հեռու գնացել էր՝ Մոնրէալի իր զաւկի մօտ: Եթէ հասցէն՝ ձեզ ծանօթ է, խնդրեմ իմացուցէք ինձ: Ինչո՞ւ: Որովհետեւ Մոնրէալում մի դասընկեր ունեմ և նա ուժեղ փարած է հայրենասիրական աշխատանքի և որին՝ հայանուն թշուառականների ցուցմունքներով տեղական իշխանութիւնները հալածում են: Այսօր 5րդ տարին է և ես կորցրած եմ ընկերոջս հասցէն: Գուցէ Տէտէեան որդիի միջոցաւ ուրախանամ:

Երրորդ, նախապատերազմեան օրերին, Աթէնքում ծանօթացել էի Եգիպտահայ Գառնիկ Սվազլեան անունով մի գրողի: Նա կարծեմ հեղինակն էր «Ներգաղթ»ի: Աշխատակցում էր նաեւ «Արամազդ»ի: Արհեստով ոսկերիչ էր, կարծեմ: Եգիպտահայ մի ընկեր ունեմ այստեղ (հայրենադարձ) և նա ինձ ասեց թէ Գառնիկը ո՛չ եւս է: Ի՞նչ տեղեկութիւն կարող էք տալ:

Ձերդ՝ ՍՄԵՑԻ

ՋԱՀԱԿԻՐ
16 ՅՈՒՆԻՍ 1966
ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԼՈՒՍԻՆ... ԵՒ ԱՐԱՐԱՏԻ ՄԻՒՍ ԿՈՂՄԸ

Երէկ առաւօտ, հազիւ աւարտած էի նախաճաշս, երբ զը՜նկ, զը՜նկ, դրան զանգը հնչեց:

Անմիջապէս պատշգամ վազեցի, անհանոյ պատահար մը դիմաւորելու փութկոտութեամբ:

Նայեցայ վար, մեր Պրն. Աւետիսն էր:

— Բա՛ց, բա՛ց, վարէն պոռաց ան, շո՛ւտ բաց. քեզի շատ լաւ լուր մը ունիմ տալիք:

— Հէ՞ լաւ լուրիդ ի՛նչ պէտք, դուն ինքդ արդէն աւետիս ես, ըսի ու վար իջայ դուռը բանալու:

— Հա՛, ըսել է իմացա՛ծ ես:

— Ի՞նչ բանը:

— Աւետիսը:

— Քեզմէ զատ, ուրիշ Աւետիս չտեսայ դեռ այս առաւօտ եւ ո՛չ ալ աւետիս առի: Ե՛լ նայինք, վեր ել:

— Առաւօտեան լուրերը չառի՞ր: Աշխարհ իրար անցեր է:

— Եթէ աշխարհ իրար անցեր է, մենք ալ Լուսին կը փախինք. հոն հարկաւ դեռ խաղաղ է:

— Անպիտա՛ն, ըսել է լուրը առած ես: Ես ալ մօտդ վազեցի, քեզի ուրախալի անակնկալ մը ընելու:

— Չէ՛ բարեկամ, չէ՛, բան մը առած չեմ: Մի՛ զրկուիր ինծի անակնկալ մը ընելու հաճոյքէն:

— Հապա Լուսին երթալդ ի՞նչ է:

— Երազանք. ո՞ւր պիտի երթայի հապա: Խօսք մըն էր այդպէս նետեցի:

— Լա՛ւ ուրեմն, ըսեմ, ուրախացիր. խորհրդայինները Լուսին ելած են:

Ես ո՛չ ուրախութեան եւ ո՛չ ալ զարմանքի արտայայտութիւն ունեցայ:

— Ի՞նչ է, չե՞ս ուրախանար. Եղբա՛յր խորհրդայինները, այսինքն հայերս ալ միասին, ամերիկացիներէն առաջ...: Չե՞ս հաւատար:

— Եթէ հաւատայի արդէն կ'ուրախանայի:

— Ամբողջ աշխարհ կը խօսի, քիչ ետք երբ թերթերը առնես, կը տեսնես:

Պա՛ղ պաղ, խօսակցիս երեսը նայեցայ:

— Դուն որ խորհրդայիններու ամէն մէկ յաջողութեան համար կը խանդավառուէիր...:

— Այո՛. բայց չեմ կրնար հաւատալ թէ խորհրդայինները կրնան Լուսին բարձրացած ըլլալ:

— Ինչպէ՞ս թէ չես կրնար հաւատալ:

— Չեմ կրնար, որովհետեւ խորհրդայինները, այսինքն հայերս ալ միասին, դեռ Արարատի միւս կողմը չենք կրնար հասնիլ, ալ ո՞ւր մնաց Լուսին...:

— Հիմա գիտութեան մէջ քաղաքականութիւն չխառնենք:

— Չխառնե՛նք, այո՛, եթէ նի՛ թէ խառնուած չըլլային: Բայց չէ՞ որ թուրքերը իրենք զիրենք սեփականատէր կը նկատեն Լուսինին, ինչպէս նաեւ Արարատին...:

— Կը նկատեն միայն... Հոգ մի՛ ըներ, խորհրդայինները օր մըն ալ Լուսնէն կը հասնին Արարատին:

— Թող Արարատէն հասնին Լուսնին...:

ԲԱԶԷ

Ալէյ, 5 Փետրուար 1966

ՔՍԱՆՆԵՐՈՒՆ ՈՒՂԻԷՆ, ՔՍԱՆՆԵՐՈՒՆ ԳԱՂԱՓԱՐԱԿԱՆՈՎ

(Շար. Գ. էջէն)

րոտին, իրենց բազուկներով կը ծաղկեցնեն, մեր հայրենիքին մէջ, գաղափարի ծառը, որպէսզի յաւիտեան վառ եւ անշէջ մնայ հայուն հերոսական ոգին եւ մեր պատմութեան մէջ անմոռանալի թըւական մը դառնայ Քսաններուն օրը:

Յիշե՛նք Յունիս 15ը: Մեր ցեղի անուան կամքին ու իրաւունքի յաղթանակի փառատօնն է ան, ու անգամ մը եւս հաղորդուինք ու ներշնչուինք հայ ժողովուրդի արդար իրաւունքներու տանցման եւ պաշտպանութեան համար զոհուած Փարամազներու, Վանիկներու, Պեննեներու, Աչըգպաշեաններու եւ Բանւորներու մաքրամաքուր գաղափարականովը:

Ազատագրութեան մեծ պայքարի ամենաթանկագին զոհերէն ու ամենամեծ հերոսներէն եղան Քսանները, որոնք իրենց իրատես ծրագիրներով առաջնորդուած եւ զօրաւոր գաղափարականով ամրապնդուած, դիմեցին դէպի մահ, դէպի հերոսացում, այն խոր հաւատքով եւ համոզումով՝ որ իրենց «մահուամբ զմահ կոխեցին եւ յարութեամբն իւրեանց, մեզ զկեանս պարգեւեցին»:

Այո՛, մեր սրբազան հայրենիքի ազատագրումով յարութիւն առին մեր բոլոր հերոսներն ու մեզի կեանք՝ խաղաղ, շինարար եւ ապահով կեանք պարգեւեցին ու այսօր հայ ժողովուրդը հպարտանքով, սիրով եւ հիացմունքով կ'ողջունէ իր մայր հայրենիքը, Սովետական Հայաստանը, ուր իր շինարար եղբայրներուն եւ քոյրերուն միջեւ դէպի յառաջդիմութիւնն ու դէպի բարձրացումն է որ կը լուսաւորէ սփիւռքի խաւար անկիւններուն մէջ մնալու պարտադրուած հայորդիները:

Մայր հայրենիքը փարոսի մը նման կը լուսաւորէ եւ յաւիտեան պիտի լուսաւորէ աշխարհի վրայ ցիր ու ցան եղած բոլոր հայերը ու իր մագնիսական ուժովը ուշ կամ կանուխ դէպի իրեն պիտի տանի բոլոր անոնք, որոնց մէջ հայու հոգին մնացած պիտի ըլլայ, որոնց սրտերը հայութեան սիրով պիտի շարունակեն տրոփել. այնպիսիներ, որոնք իրենց յարգանքի տուրքը բնաւ չեն զլանար այն բոլոր հերոսներուն, որոնք ինկան այդ պանծալի հայրենիքին համար:

Դուրգուրա՛նք անոնց զոհողութիւններու գնով ձեռք բերուած, անուանի եւ անանուն պայքարողներու ոսկորներուն վրայ բարձրացած, սերունդներու արիւնով շաղախուած հայրենիքին վրայ: Միացնե՛նք մեր սիրտը անոր մշտարոփ սրտին, անոր շունչովը տաքնա՛նք, անոր երգովն ու գեղովը գինովնա՛նք ու անոր վերելքովը հպարտանա՛նք:

Մեր ամբողջ էութեամբը փարի՛նք հայրենիքին, որպէսզի ան աւելի ուռճանայ, աւելի զօրանայ ու վեր, միշտ աւելի վեր սլանայ եւ Արարատի ու Արագածի վրայէն իր աչքերը սեւեռէ իր սիրով տոգորուած եւ իր կարօտով մաշող սփիւռքահայութեան վրայ:

Մեր սրտերուն բախող այս պատգամը ունկնդրելով, Հայաստանի եւ հայութեան աւելի լուսաւոր ապագայի հաւատքովը հայոր-դունելով եւ մեր ժողովուրդին ծառայելու մեր ուխտը վերանորոգելով միայն լաւագոյնս յարգած կ'ըլլանք Քսաններուն յիշատակը:

Քսանները հնչակեան դրօշին ներքեւ պայքարեցան, մահացան եւ անմահացան, բայց իրենց մահէն վերջ դադրեցան ըլլալէ հնչակեան սեփականութիւն, այլ դարձան ողջ հայութեան հերոսները: Հետեւաբար անոնց գիտակից զոհաբերութեան օրինակով պէտք է հպարտանայ ամէն հայ, որ իր երակներուն մէջ կը զգայ ազատութեան եւ արդարութեան համար դարեր պայքարած արմէններու արեան կրակը:

Անհրաժեշտ է որ սփիւռքի մեր նոր սերունդը օրինակ առնէ մահը արհամարհանքով դիմաւորող վեհոգի հերոսներէն, ոչ այլեւս իր ցեղին ազատագրմանը զոհուելու, այլ միայն պահելու եւ պահպանելու իր լեզուն, իր ազգութիւնը, հայրենիքէն հեռու եւ հեռաւոր երկիրներու մէջ, ուր տակաւին կը մնայ գրուած ու օտարական, մինչեւ այն օրը՝ երբ բոլորն ալ ի մի հաւաքուած կը վերամիաւորեն մեր ժողովուրդը մեր մայր հայրենիքին մէջ, որ Ս. Հայաստան կը կոչուի:

Ամէն տարի թող սփիւռքահայ նոր սերունդը, անոնց տարեդարձին հոգեւին ծնրադրելով մեծ զոհերուն խաչազուրկ գերեզմաններուն առջեւ, ուխտէ ամբողջութեամբ նուիրուիլ մեր Մայր Հայրենիքին եւ անոր Գաղափարին ու այդ գիտակից նուիրումով, առաւել եւս արժեւորէ այն մեծ ու անգին անձնազոհութիւնները, զոր ըրին մեր ժողովուրդի անմահ Քսան հերոսները: Անոնք քալեցին մեծ Գաղափարի լուսաւոր ուղիէն ու ինկան անոր պաշտպանութեան պայքարի ճանապարհին. այսօր այդ ուղին կա՛յ աւելի լուսաւոր: Հայ ժողովուրդ, հայ երիտասարդ, քալէ՛ այդ ուղիէն, մարդկութեան բարօրութեանը ձըգտող վեհ գաղափարի ուղիէն, մինչեւ որ հասնիս հոն, ուր կը ծաղկի եւ կը յառաջդիմէ այն հայրենիքը՝ որ մերն է, այն ժողովուրդը՝ որ հայ կը կոչուի եւ այն գաղափարականը՝ որ համամարդկային է:

Խոնարհինք Քսաններու յիշատակին առջեւ ու քալե՛նք անոնց պայծառ ուղիէն, անոնց վեհ գաղափարականովը:

ՍԱՐԳԻՍ ՊԱԼԱՆԵԱՆ

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Տէր և Տիկին Թովմաս Մանճըլըքեան իրենց աղջկան Օր. Տիանայի ընդ. Պր. Պերճ Գաֆէսճեանի (Մոնրէալ) բարեբաստիկ ամուսնութեան առթիւ կ'ընեն հետեւեալ նուիրատուութիւնները.—

Աղքատախնամին (Աղեքս.) ե.դ.	200
Նիբր Իսթ Հայկ. Ակումբին	200
«Կամք»ին	200
Հ.Մ.Ը.Մ.ին (Աղեքս.)	200
Հայկ. Ընթերցասրահին	200

(Ստանալ Նուիրատուէն)

«ՋԱՀԱԿԻՐ»ԻՆ

Առ ի գնահատութիւն Թերթիս ազգային-ընկերային ուղղութեան, Աղեքսանդրիայէն ստացանք հետեւեալ նուիրատուութիւնները.—

Պր. Արտաշէս Մուղալեան ե.դ.	100
Պր. Կարապետ Ճոճեան	50
Պր. Տիրան Պասմաճեան	50

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՆԴԱՍՏԱՆ, պարբերական Գրականութեան եւ Արուեստի, Թիւ 16, 175 էջ, գեղեցիկ տպագրութեամբ, պատկերազարդ, շահեկան եւ նոխ բովանդակութեամբ: Գին՝ 20 Ֆր.: Դիմել՝ Բ. Թոփալեան, 46 Ռիւ Ռիշէ, Փարիզ (9րդ), Ֆրանսա:

ԵՂԻԱՅԵԱՆ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿԻ ՍԱՆՈՒՑ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

ՍԱՆՈՒԹԵԱՆ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Եղիայեան ուսումնական կրթաթոշակի հիմնադրամէն օգտուիլ փափաքող թեկնածուները կը հրաւիրուին գրաւորապէս դիմել Գահիրէի Ազգային Առաջնորդարան՝ հետեւեալ հասցէով.

Comité des Boursiers Gregoire d'Elie
Patriarcat Arménien
179, Ave. Ramses
Le Caire

Թեկնածուները իրենց դիմումնագիրները պէտք է ղրկած ըլլան 31 Յուլիսէն առաջ, սոյն թուականէն ետքը կատարուած խնդրագիրներուն հետեւանք պիտի չտրուի: Թեկնածուները իրենց դիմումնագրին հետ պէտք է ներկայացնեն յարակից հետեւեալ փաստաթուղթերը.

1.— *Ծննդեան վկայագիր, առողջապահութեան նախարարութենէն տրուած.*

2.— *Ուսումնական վկայական, լուսանկարուած օրինակ.*

3.— *Դպրոցական վերջին տարեշրջանի ուսումնական վիճակացոյց.*

4.— *Բարի վարուց վկայագիր վարժարանի տնօրէնէն.*

5.— *Առողջական վկայագիր ազգային դարմանատունէն կամ բժիշկէ մը.*

6.— *Երկու լուսանկար անցագրի չափով.*

Թեկնածուները իրենց դիմումնագրին մէջ պէտք է յիշեն այն երկրորդական վարժարանին կամ համալսարանին անունը, ուր մտադրած են յաճախել:

Գահիրէի թեկնածուները պարտին անձամբ ներկայանալ Եղիայեան Սանուց Յանձնախումբի քարտուղարութեան մօտ, լեցնելու համար յատուկ հարցարանը: Սաներու ընտրութիւնը կը կատարուի համաձայն Եղիայեան Հիմնադրամի կանոնագրութեան:

ԵՂԻԱՅԵԱՆ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿԻ ՍԱՆՈՒՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ՊՈՒԼԿԱՐԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՍՆՕՐԵԱԿ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Շարունակութիւն Բ. էջէն)

Հինգշաբթի, Յունիս 2ին, Վեհափառ Հայրապետի մասնաւոր հրաւէրով, հիւրերը այցելեցին Էջմիածին: Պուլկարահայ «Երեւան» թերթի խմբագիր Ընկ. Բ. Թիւֆէնգճեան, Պուլկ. Թեմական Խորհուրդի քարտուղար Մ. Ռէթքանեան, թեմական խորհուրդի անդամ եւ Ռուսճուքի Եկեղեցական վարչութեան ատենապետ Յ. Աբէլեան («Ջահակիր»ի լիազօր) նաեւ Մշակոյթի Կապի Կոմիտէի տեղակալ Պր. Բէգմեզեան:

Վեհարանին մէջ, ընդունելութեան ընթացքին եղան զանազան արտայայտութիւններ Պուլկ. թեմի հարցերուն շուրջ: Արդէն կէսօրուան հացը պատրաստ էր: Եղան մտերմիկ խօսակցութիւններ ու բարեմաղթութիւններ: Երեկոյեան ժամը 6ին բոլորս հրաժեշտ առինք Վեհափառէն՝ անոր քաղցրիկ ժպիտովը, հայրական օրհնութիւններովը բեռնաւոր բաժնուեցանք Իրմէ:

Յունիս 5ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին արդէն Երեւանի կայարանը հազարաւոր հայեր եկած էին ճամբելու իրենց սիրելիները: 12 օրուան հիւրասիրութիւնը հանդէպ հիւրերուս, անմոռանալի էր. բոլորս գոհ եւ լաւ տպաւորութեամբ կը բաժնուէինք: Մասնաւոր կառախումբը ճամբայ ելաւ ժամը 3.30ին: Շոգեկառքի պատուհաններէն դուրս թաշկինակներու, ձեռքերու անվերջ շարժումին կը խառնուէին Երեւանի պետական Ֆանֆարին շեփորումները: «Կեցցէ՛ Սովետական Հայաստան», «Կեցցէ՛ Պուլկարիան» գոչումներուն մէջ՝ զգացիքը կամաց կամաց անջատուեցաւ:

ՅԱԿՈԲ ԱԲԷԼԵԱՆ

Երեւան, 6 Յունիս 1966

ՃԱՀԱԿԻՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

چاهاكير
جريدة أسبوعية
ص.ب ٢١١١ بالقاهرة ج.ع.م. ت ٩١٥٠١٣
صاحبة الامتياز السيدة عايدة سيروبيان (بالايان)

TCHAHAKIR
HEBDOMADAIRE ARMENIEN
B.P. 2111 Le Caire (R.A.U.) - Tél. 915013
Adresse Télégraphique: TCHAHAKIR, Cairo
Rédacteur en chef: SARKIS BALAYAN

Արտօնատէր — ԱՅՏԱ ՍԵՐՈՎԲԵԱՆ
Սեփականատէր խմբագիր — ՍԱՐԳԻՍ ՊԱԼԱԵԱՆ

Հիմնուած 1948ին
Տպաքանակ 3000

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ ԹԻՒ 135 — ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 23 ՅՈՒՆԻՍ 1966 | ՀԱՏԸ ԶԵՌՔԷ 2,5 Եգ. Դհկ. կամ 25 Լիբ. Դհկ. | عدد رقم ١٣٥ – الخميس ٢٣ يونيه ١٩٦٦

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԵԱՆ ՃԱՄԲԱՆ

ԵՒ ՀԻՆՑԱԾ ՊԱԼԱՐՆԵՐՈՒ ՄԷԿ ՆՈՐԱԳՈՅՆ ԲՈՐԲՈՔՈՒՄԸ

(ԲԵԳԼԱՐ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ ՀՐԱԺԱՐՈՒՄԻՆ ԱՌԹԻՒ)

«Բազմաթիւ բարդ պատճառներով, Հ. Յ. Դաշնակցութեան հոգեմտաւոր մարմինը այսօր ծածկուած է այնպիսի ախտաժէտ պալարներով, որ գրեթէ անհնար կը թուի օրկանիզմի ամբողջական դարմանումը։»

Այսպէս կը սկսի այն բացատրողականը, զոր դաշնակցական կրտսեր բայց կարեւոր գործիչ Բեգլար Նաւասարդեան՝ «ԱՄԲԱՍՏԱՆԱԳԻՐ» խորագրին տակ, իր կնոջը հետ ստորագրած է՝ կուսակցութենէն իրենց հրաժարումին (24 Մայիս 1966) առիթով, Գահիրէի մէջ։ Եւ Յունիս 1ին ալ, ինչպէս տեղեկացուցինք այստեղ, մեկնած են Սովետական Հայաստան, հոն հաստատուելու եւ գործելու համար այլեւս։

Այս հրաժարումը, մեկնումը (դէպի մայր հայրենիք) եւ «Ամբաստանագիր»ը խիստ նշանակալից են, տրուած ըլլալով որ, Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութենէն ետք (հիմնուած 1887ին), Հ.Յ.Դաշնակցութիւնը հայութեան երկրորդ կուսակցութիւնն է (հիմնուած 1890ին) եւ վաստակ ունի (հոգ չէ թէ բազմաթիւ աններելի սխալներով ուռճացած)։ Գաղտնիք չէ, որ իր իսկ սայթաքումներով՝ մայր հողէն հեռացուելէ ետք, տարագիր դարձած այս հայ կուսակցութիւնը դեռ կը շարունակէ գործել գաղութներու մէջ, եւ գործել՝ ոչ թէ բարոյապէս եւ նիւթապէս սնանելով հայ զանգուածներէն, այլ անհարազատ ուժերէ։ Հ.Յ.Դաշնակցութիւնը, առնուազն 1921էն ետք, այլեւս միջազգային մարմին մըն է, միջազգային հակակշռի եւ — ինչո՞ւ չէ — միջազգային ղեկավարութեան տակ, եւ երբե՛ք չի նմանիր այլեւս գաղութահայ միւս կազմակերպութիւններուն, որոնք Հ.Յ.Դ.ի յոխորտ, յաւակնոտ, արկածախնդրական եւ անպատասխանատու քաղաքական «նպատակներ»ը չունին, այլ կը գործեն՝ ազգը ազգ պահելու նուիրական դաշտին մէջ։

Ըսինք, առնուազն 1921էն ի վեր, Հ.Յ.Դ., կեղեւով ազգային, բայց միջուկով միջազգային (չըսելու համար օտար) կազմակերպութիւն մըն է։ Ան շատոնց չքացած պիտի ըլլար հայ հորիզոնէն, եթէ արտաքին նիւթական օժանդակութեան ոյժը գոյութիւն չունենար։

Այս յաւակնոտ եւ մեթոտներով ալ ֆաշիստական կազմակերպութեան մասին՝ հայ հայրենասէր մամուլին հետ նաեւ օտար անկաշառ օրկաններ տարիներէ ի վեր անթիւ ախտաճանաչումներ ըրած են, պահանջելով որ անոր մարմնին վրայ քրոնիկ դարձած ախտերը եւ գոյացած պալարները իրենց թոյնն ու թարախը չսրսկեն հայ կեանքէն ներս։ Մենք պայքարած ենք չէզոքացնել ու Հ.Յ.Դ.ի աղետաբեր արարքները, յաճախ յաջողութիւն գտնելով։ Իրողութիւն է սակայն, որ Հ.Յ.Դ., իր ազգավնաս գործունէութեան մէջ յաջողած է տեղ տեղ, ինչպէս՝ Հայաստանեայց Եկեղեցիի միասնականութեան խախտումը, Անթիլիաս եւ քանի մը շրջաններ։

Այս կազմակերպութիւնը անողակելի պայքար տարած է երիտասարդ հայ հայրենիքին՝ Սովետական Հայաստանին դէմ, անշուշտ ոչ մէկ յաջողութիւն գտնելով եւ ծայր աստիճան վարկաբեկուելով։ Այդ պայքարը — զօրացումովը սովետական պետութեան — բոլորովին առ ոչինչ կը համարուի այսօր՝ նոյնիսկ Միացեալ Նահանգներուն կազմած «Գերեալ Ժողովուրդներու Ազատագրութեան Կոմիտէ»ին մէջ, որ պարզ ցուցարարական մարմին մըն է, կերակրելու համար քանի մը տարագիր չափահաս որբեր։

Հ.Յ.Դ.ի, ուրեմն, միակ «գործը» այսօր, կը մնար Անթիլիասը, անոր համար քանի մը գաղութներու եկեղեցիներուն եւս կորզումի նանիր նպատակադրութեամբը։

Արդ, վերոյիշեալ ամփոփ բնութագրումի սահմանին մէջ՝ Հ. Յ. Դ.ի ներկայ պատեհապաշտական իսկութեան եւ արկածախնդրական գործին պալարոտ հանգամանքին ծանօթ էր ամբողջ հայութիւնը։ Բ. Նաւասարդեանի «Ամբաստանագիր» կոչուած բացատրողական պատճառաբանութիւնը, այդ իսկութեան եւ գործին մասին ոչ մէկ նորութիւն կը բերէ մեզի։ Պալարոտ մարմնին մասին խօսած են Անդրանիկ, Միհրան, Քաջազնունի, Զարխուշեան, Թիւթիւնճիէֆ, Սրենց, Լեւոն Մեսրոպ, Մեսրոպ Գույումճեան, Մ. Երիցանց, Լեւոն Մոզեան, Լ. Զօրմիսեան, Վ. Շուշանեան, Ցերահեան, Նաթալի, Աղբալեան, Ղարիբեան, Խոնդկարեան, Մինախորեան, Շէմս, Խ. Թիւթիւնճեան, Յ. Նալբանդեան, Գ. Իփէքեան, Ծառուկեան, դարձի եկած Սնապեան եւ Վ. Ահարոնեան, ինչպէս Ս. Տէր Թովմասեան, Զարեան եւ ուրիշներ։ Իսկ այժմ՝ Բ. Նաւասարդեան, որուն ԱՆՊԱՑՄԱՆ հետեւողներ պիտի ըլլան, թող թէ լռութեամբ։

(Շարունակութիւն տես էջ 7)

ՊԱՐՊՈՒՄԻ ՕՐՈՒԱՆ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Շաբաթ, 18 Յունիս 1966ին ԱՄՀի ամէն կողմերը մեծ հանդիսութիւններ եղան՝ բրիտանացի վերջին զինուորին մեկնումին տասնամեակին առթիւ։ Ամբողջ օրը տողանցքներ եղան։ Իսկ երեկոյեան՝ Սթատին մէջ տեղի ունեցաւ փառատօն։ Հարիւր հազար հանդիսականներ դիտեցին երիտասարդ-երիտասարդուհիներու զանազան խաղերը եւ գեղարուեստական ելոյթները։ Նուագախումբեր անընդհատ կը նուագէին եւ օդանաւեր՝ երկինքը կ'ակօսէին։ Հանդիսութեանց կը մասնակցէին նաեւ զինուորական վարժարանի աշակերտները։

Այս առթիւ՝ ալ լազան տեղեր տրուեցան դասախօսութիւններ. ձայնասփիւռը եւ հեռատեսիլը ուտային պարպումի մասին նիւթեր՝ թատրոն, ժապաւէն եւայլն։

ԶՕՐԱՎԱՐ ՏԸ ԿՕԼ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Ֆրանսայի Նախագահ Զօր. Տը Կօլ «Գարավել» օդանաւով թռաւ դէպի Մոսկուա։ Հոկտեմբերեան Մեծ Յեղափոխութենէն (1917) ետք առաջին անգամն է որ Ֆրանսացի Նախագահ մը կ'այցելէ Ս. Միութիւն։

Զօր. Տը Կօլ

Այս այցելութիւնը պիտի տեւէ 11 օր։ Զօր. Տը Կօլ պիտի խօսի 25 ճառեր (որոնցմէ ոմանք ռուսերէնով) Լենինկրատ, Քիեւ, Վոլկոկրատ, Նովոսիպիրսք, Ակադեմկորատոք, Պայքոնուր եւայլն։

Հակառակ Ֆրանսայի վարչապետ Մորիս Քուվ Տը Միւրվիլի հաւաստիացումին, թէ քաղաքական համաձայնութեան մը հաւանականութիւն չկայ, Ռաշինկթըն եւ Պոն մտավախութեան մէջ են՝ Եւրոպական Միութեան ճակատագրին եւ Եւրոպայի մէջ ամերիկեան ազդեցութեան տկարացման նկատմամբ, Վարշաւիոյ Ուխտին անդամ երկիրներու քուէարկած իրաւասութեան լոյսին տակ։

ՆԱԽԱԳԱՀ ՆԱՍԷՐ ՏԱՄԱՆՀՈՒՐԻ ՄԷՋ

Չորեքշաբթի, 15 Յունիս 1966, Նախագահ Կամալ Ապտէլ Նասէր եւ փոխ-Նախագահներ, փոխ-վարչապետներ ու պաշտօնական անձնաւորութիւնք մեկնեցան Պեհերա Նահանգի մայրաքաղաք Տամանհուր, ուր Նախագահը կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ՝ Պեհերայի կառավարիչէն ու Պեհերայի Ա.Ը.Մ.ի ընդհ. քարտուղարէն ետք։

Նախագահը պատմականն ըրաւ Յեղափոխութեան եւ անոր բերած բարիքին՝ յատկապէս հողերու բաժանման տեսակէտէն (երբ հողերը մեծ մասով կը պատկանէին արքայական ընտանիքին)։ Այս աւատապետութեան եւ շահագործումին վերջ դրուեցաւ, բայց անոնց մնացորդներուն դէմ պայքարը կը շարունակուի։ Զենք հանդուրժեր յետադիմութեան, որ կը ներգործէ արդարութեան արժէքին եւ պատիւի վրայ։ Քսաներորդ դարու բ. կէսին վայել քաղաքակրթութիւն կ'ուզենք։ Աւատականութիւնը ամօթ մըն է այս դարուն։

Ապա անդրադարձաւ գաղութարարութեան սպառնալիքներուն, որոնց կ'օգնէ յետադիմութիւնը։ Մինչ յեղափոխութիւնը կը ձգտի արդարութեան եւ ինքնաբաւութեան։ Մեր ժողովուրդը տարեկան 3 առ հարիւր կ'աճի. արտադրութիւնը պէտք է եռապատիկը ըլլայ. վերջին տարիներուն՝ 7·2 առ հարիւր էր։

Յեղափոխութիւնը գործ կը հայթայթէ բոլորին. պէտք է բոլորը ունենան։ Անհրաժեշտ են գումարներ՝ որ գործարաններ բանանք։ Պերճանքը զանց ընելով՝ համալսարաններէն տարեկան 25 հազար շրջանաւարտներուն գործ կը հայթայթենք։ Դժուար ճամբայ՝ բայց ճշմարիտ։ Դրամագլուխը կը կազմուի խնայողութիւններով։ Կերտելով լռեցնենք մեր թշնամիները, սիոնական եւ իսրայէլեան վտանգը։ Զենք ուզեր դաշոյնի հարուած ստանալ մեր կռնակէն՝ եղբայրակից ուժերէ, որոնցմէ կը պարենաւորուէին Մահմ. Եղբայրները։

Մենք առած ենք մեր դասը եւ ալ չենք խաբուիր նաեւ Իսլամական Ուխտ կոչուած խաբէութենէն։ Արաբ ժողովուրդը թող տեղեակ ըլլայ ճշմարտութեան։ Մենք մեր 14 տարիներովը կը քալենք դէպի յաղթանակ։

ԿԱՐԻՆԷ ԳԷՈՐԳԵԱՆ ՇԱՀԵՑԱՒ ԹԱՒՋՈՒԹԱԿԻ Ա. ՄՐՑԱՆԱԿԸ

ՈՍԿԵԱՅ ՄԵՏԱՅԼ ՄԸ ԵՒ 2·500 ՌՈՒԲԼԻ ՆՈՒԷՐ

Մոսկուա 18 Յունիս (Թասս Հ.Գ.)․— Քսաներկուամեայ Կարինէ Գէորգեան արժանացաւ թաւջութակի ա. մրցանակին (ոսկեայ մետայլ եւ 2.500 ռուբլի)։ Ան յաջողագոյնը հանդէս եկաւ զտումի մրցմանց երեք փուլերուն եւ յաղթանակը ապահովեց այլազան երկիրներէ (Մ. Նահանգներ, Ճափոն, Ֆինլանտա, Իտալիա եւ Արեւելեան Գերմանիա) մասնակցող զօրաւոր մրցակիցներուն վրայ, ցուցադրելով երաժշտական մեծ կարողութիւն, անթերի ճարտարութիւն եւ չեշտուած անհատականութիւն։

(Շարունակութիւն տես էջ 2)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՀԱՅՐԵՆԻ ԱՆԿԻՒՆ

ՀԱՅ ՆՈՒԱԳԱԾՈՒՆԵՐ ՉԱՅՔՈՎՍՔԻԻ ԱՆՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՄՐՑԱՆՔԻՆ

Մոսկուա 14 Յունիս (Թաս Հ.Գ.) Մոսկուայի մէջ տեղի ունեցող Չայքովսքիի անուան երաժշտական երրորդ մրցումներուն, ըստ ամենախստապահանջ քննադատներուն, «Պտակաւոր»ի տիտղոսին հաւանական թեկնածու կը նախատեսուի մանկամարդ հայ թաւջութակահարուհի մը, Կարինէ Գէորգեանը։

Այսօր, մրցումին գտումներու երրորդ կատարումներուն ընթացքին ան մեծ յաջողութիւններ արձանագրեց նուագելով Ֆիլհարմոնիքի նուագախումբին ընկերակցութեամբ։ Իր յայտագիրը կը բաղկանար Հայտընի C. Majeur գոնչերթոյէն, Պրիթթընի Cadenzas էն և Չայքովսքիի Rococo եղանակին տարբերակներէն։

Կարինէն բարձր արուեստով, անսխալ և հանճարի մը խմորումով հանդէս եկաւ, մասնաւորաբար Չայքովսքիի տարբերակներուն շատ յաջող նուագածութեանը մէջ, ուր ան հարազատօրէն արտայայտեց կտորին քնարերգականութիւնը։

Ներկայ հասարակութիւնը ջերմօրէն ծափահարեց մրցանակի արժանացած թաւջութակահարուհին։ Իր ելոյթին վերջաւորութեան, զինքը առաջին շնորհաւորողներէն եղաւ ճատրակի աշխարհի ախոյեան Տիգրան Պետրոսեանը։

Նոյն օրուան ելոյթներուն, բարձր պատիւներու արժանաւորութեան լուրջ թեկնածու մը եւս կը գտնուէր։ Անիկա ջութակահար Ռուբէն Ահարոնեանն է, ականաւոր հայ ուսուցիչ Կոստանթին Տոմպայեի 18 ամեայ աշակերտը։

Ռուբէն Ահարոնեան

Ռուբէն լրացնելու վրայ է Երեւանի երաժշտական երկրորդական վարժարաններէն մին։ Անցեալ Մայիսին ան՝ մասնակցեցաւ Անդրկովկասեան երաժշտական մրցանքին և ա. մրցանակով պարգեւատրուեցաւ։ Ռուբէն Ահարոնեան շատ մը նուագահանդէսներ տուած է Մոսկուայի, Ռիկայի, Թիֆլիսի և այլ քաղաքներու մէջ։

Այսօր խիստ յաջող ելոյթ մը ունեցաւ Պրահմսի գոնչերթոյով և Չայքովսքիի ջութակի գոնչերթոյին իր զգայուն և քնարերգական նուագածութեանը համար արժանացաւ ջերմ ծափահարութիւններու։

ԿԱՐԻՆԷ ԳԷՈՐԳԵԱՆ ՇԱՀԵՑԱՒ ԹԱՒՋՈՒԹԱԿԻ Ա. ՄՐՑԱՆԱԿԸ

(Շարունակութիւն Ա. էջէն)

Առաջին իսկ ելոյթէն ան հանրութիւնը գերեց իր գործիքին մեղեդիական հնչողականութեամբը և շատ դիւրաւ իրականացուց ամենաբարդ մասնայատկութիւններ և նուրբ գեղարուեստականութիւն։ Գէորգեանի յաջողութիւնները աւելցան, մինչ շատ մը երաժշտասէրներ Մոսկուայի երաժշտանոցին մեծ սրահը, կը դիմէին «լսելու Գէորգեանը»։

Դատական կազմը հետեւեալ մրցանակներն ու վկայականները վճռեց.—

Ա. մրցանակ — Կարինէ Գէորգեան (Ս.Ս.Ռ.Մ.)
Բ. » — Սթիֆըն Քէյթս (Ա.Մ.Ն.)
Բ. » — Արթօ Նորաս (Ֆինլանտա)
Գ. » — Էլէոնորա Թեսթելեց (Ս.Ս.Ռ.Մ.)
Գ. » — Քէն-Իչիրօ (Ճափոն)
Դ. » — Լեսսեր (Ա.Մ.Ն.)
Ե. » — Թամարա Գապարաշվիլի (Ս.Ս.Ռ.Մ.)
Զ. » — Միխայիլ Մայսքի (Ս.Ս.Ռ.Մ.)

Վկայականներու արժանացան Նաթանաէլ Ռոզէն (Ա.Մ.Ն.), Սթեֆան Փոփով (Պուլկարիա), Մարգօ Սգանօ (Իտալիա), Մարիա Չայքովսքայա (Ս.Ս.Ռ.Մ.) և Քորնելիա Վիքարսքի (Արեւ. Գերմանիա)։

Մրցմանց մասնակիցները ջերմօրէն շնորհաւորեցին Կարինէն իր այս յաղթանակին համար։

ԵՐԵՒԱՆԻ «ԱՐԱԲԿԻՐ» ՆՈՐԱԿԱՌՈՅՑ ՊԱՆԴՈԿԸ ԻՐ ԴՌՆԵՐԸ ԲԱՑԱԾ Է

ԵՐԵՒԱՆ.— Երեւանի նորակառոյց «Արաբկիր» պանդոկը, որ հինգ յարկանի է և կը բարձրանայ Կոմիտասի փողոցին վրայ, իր առաջին օտար հիւրերը ընդունեց։ Պանդոկը պիտի ընդունի զբօսաշրջիկներ, գործով կամ որեւէ այլ պատճառով Հայաստան այցելող օտարականներ։ Անոր արդիական կահաւորումով օժտուած սենեակներն ու յարկաբաժինները 300 հոգի հանգիստ կրնան ապահովել։

«Մանուշակ» ճաշարանը, որ պանդոկին վարի յարկը կը գտնուի, օժտուած է, եւրոպականի կարգին, հայկական խոհանոցով։ Ազգային ճաշերու ընտիր տեսակները մշտապէս տրամադրելի պիտի ըլլան։

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՌՈՒՄԱՆԱՀԱՅ ԵՐԳՉՈՒՀԻ Ա. ՔԵՐՓԻՉԵԱՆ

Օրերս Պէյրութ կը գտնուի ռումանահայ տաղանդաւոր երգչուհի Անահիտ Քերփիչեան, երգահանդէսներ տալու համար։

Անահիտ զաւակն է հայ արուեստասէր ընտանիքի մը։ Հայրը, Խաչիկ Քերփիչեան, եղած է ռումանահայ թատերական շարժումի առաջնորդներէն։ Անահիտ ծնած է Գաղարճըքի մէջ, երեք տարի յաճախած է տեղւոյն հայկական վարժարանը։ Ապա ընտանեօք փոխադրուած են Պուքրէշ և 1949ին աւարտած է պետական լիսէն։ Անմիջապէս ետք ընդունուած է «Ջիմպիա Փորումպեսքօ Պետ. Երաժշտական Ակադեմիան» և 1954ին աւարտած է Քանթոյի բաժինը։ 1954ին ընդունուած է օփերա՝ որպէս սոլիստ։ Մասնակցած է միջազգային փառատօներու, որոնց շարքին՝ 1956ին գացած է Պերլին, երգելու համար Շումանի նուիրուած միջազգային փառատօնի մը մէջ։ Մասնակցած է Ճորճ Էնեսքուի Ֆիլհարմոնիք համերգներուն։ Երգած է Ռումանիոյ ռատիոյէն և հեռատեսիլէն. յաճախ իր յայտագիրներուն մէջ ունեցած է հայկական կտորներ։

Անահիտ յուզումով կը խօսի հայ երգի մասին։ Վերջերս, պետական քննութեան մը ընթացքին երգերու ցանկին մէջ դրուած է «Կռունկ»ը։ «Եթէ երկրորդ տուն ալ ստիպուած ըլլայի երգել՝ պիտի չկրնայի», կ'ըսէ Անահիտ։ Եւ աչքերը կը լեցուին։

«Ջահակիր» Մարզական-Երիտասարդական Ամսօրեայ յաւելուածի զ. թիւը լոյս կը տեսնէ Շաբաթ, Յունիս 25ին։ Փնտռեցէք զայն թղթավաճառներէն։

Ն.Գ.Տ. ՊԱԹԱՆԵԱՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԳՆԱՀԱՏԱԿԱՆ ԳԻՐԸ ՊՐ. ԵՐ. ՌԷԻԶԵԱՆԻ

Գոհունակութեամբ կը տեղեկանանք որ Գերերջանիկ Պաթանեան Պատրիարքը իր Աղեքսանդրիա այցելութեան առթիւ, փափաք յայտնած է ծանօթանալու Աղեքսանդրիոյ Պաս. Քաղաքական Ժողովոյ անդամ Տիար Երուանդ Ռէիզեանի, եւ ջերմօրէն շնորհաւորած զինքը։ Իսկ նախքան Գահիրէէն իր մեկնումը, պատշօն յանձնած է Պետրոս Վրդ. Թարմունիի Աղեք. գալու եւ Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքարանին մէջ Նորին Գերերջանկութեան կողմէ յիշատակի մետալ մը եւ գնահատական գիր մը յանձնելու Պր. Ռէիզեանին։

ԻԳՆԱՏԻՈՍ ՊԵՏՐՈՍ ԺԶ. ՊԱԹԱՆԵԱՆ
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ-ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

Հայրաբար կ'օրհնէ մեծապատիւ Տիար Երուանդ Ռէիզեանը, և խոր գոհունակութիւն կը յայտնէ Աղեքսանդրիոյ Առաջնորդարանին մէջ իր կառուցած Ապրիլեան Եղեռնի Նահատակաց յուշարձանին համար։

Կը մաղթէ որ այս գեղեցիկ յուշարձանը յաւերժացնելով մեր պանծալի ազգին նահատակներուն յիշատակը ներշնչարան ըլլայ ապագայ սերունդներուն, անոնց սիրոյն՝ հանդէպ Քրիստոսի և Հայրենիքին։

Գահիրէ, 21 Մայիս 1966

(Ստորագրութիւն)
ԻԳ.Պ. ԺԶ. ՊԱԹԱՆԵԱՆ

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

ՏԱՐԱԿԱՆԸ

(ԵՂԻՎԱՐԴ)

Եղիվարդ գրական ծածկանունն է բանաստեղծ վարդապետին՝ Եղիշէ Տէրտէրեանին, որ այժմ Ամենապատիւ Պատրիարքն է Երուսաղէմի։ Ան հեղինակն է բանաստեղծական քանի մը հատորներու եւ կրօնաբարոյական (քարոզ) գիրքերու։

Այս տարի Եղիվարդ մեզի կը ներկայացնէ «Տարականը» խորագրով գեղատիպ հատոր մը, որ ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ ՅԻՍՈՒՍԻՆ ԿԵԱՆՔԸ իմաստասիրական խորքով եւ գրական ճոխ լեզուով ու ոճով։

Շատեր գրած են Յիսուսի կեանքը, Ռընանէն մինչեւ Սարքրը։ Եղիշէ Արքեպս. Դուրեանն ալ փորձած է ատիկա, մանուկներու համար։ Սակայն ինչ որ Եղիվարդ մեզի կուտայ «Տարականը» գիրքով, գրական հարազատ եւ յաջող երկ մըն է։

Բանաստեղծ հեղինակը կրցած է խնդում կամ դանդաղում առաջացնել իր դրուագները զանց առնել կամ անոնց վրայէն անցնիլ արագօրէն, կանգ առնելու համար, Յիսուսի կեանքին ու խօսքին, առակներուն ու ճոխ արարքներուն, վերջապէս անոր փառքին այն մասերուն վրայ, որոնց թափանցումը հոգին կը կերտէ, կը կառուցէ եւ մարդը կը մարդացնէ էապէս եւ հիմնապէս։

Քրիստոնէական դաստիարակչութեան խիստ յաջող ձեռնարկ մը ըլլալէ ետք, մատոյցեան ընտիր լեզուով յօրինուած եւ գեղարուեստական անխառն վայելք պարգեւող գրական գործ մըն է Եղիվարդին այս գիրքը։ Իսկապէս, միտքերը եւ սիրտերը վերացնող ընթերցման վաւերական անվիճելի նիւթ։

Հ. Ժ.

ԵՂԻԱՅԵԱՆ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿԻ ՍԱՆՈՒՑ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

ՍԱՆՈՒԹԵԱՆ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Եղիայեան ուսումնական կրթաթոշակի հիմնադրամէն օգտուիլ փափաքող թեկնածուները կը հրաւիրուին գրաւորապէս դիմել Գահիրէի Ազգային Առաջնորդարան՝ հետեւեալ հասցէով.

Comité des Boursiers Gregoire d'Elie
Patriarcat Arménien
179, Ave. Ramses
Le Caire

Թեկնածուները իրենց դիմումնագիրները պէտք է ղրկած ըլլան 31 Յուլիսէն առաջ, սոյն թուականէն ետքը կատարուած խնդրագիրներուն հետեւանք պիտի չտրուի։ Թեկնածուները իրենց դիմումնագրին հետ պէտք է ներկայացնեն յարակից հետեւեալ փաստաթուղթերը։

1.— Ծննդեան վկայագիր, առողջապահութեան նախարարութենէն տրուած.

2.— Ուսումնական վկայական, լուսանկարուած օրինակ.

3.— Դպրոցական վերջին տարեշրջանի ուսումնական վիճակացոյց.

4.— Բարի վարուց վկայագիր վարժարանի տնօրէնէն.

5.— Առողջական վկայագիր ազգային դարմանատունէն կամ բժիշկէ մը.

6.— Երկու լուսանկար անցագրի չափով.

Թեկնածուները իրենց դիմումնագրին մէջ պէտք է յիշեն այն երկրորդական վարժարանին կամ համալսարանին անունը, ուր մտադրած են յաճախել։

Գահիրէի թեկնածուները պարտին անձամբ ներկայանալ Եղիայեան Սանուց Յանձնախումբի քարտուղարութեան մօտ, լեցնելու համար յատուկ հարցարանը։ Սաներու ընտրութիւնը կը կատարուի համաձայն Եղիայեան Հիմնադրամի կանոնագրութեան։

ԵՂԻԱՅԵԱՆ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿԻ ՍԱՆՈՒՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ՈՂՋ ԵՄ ՄԷՋՆ ԵՍ...

Ո՛ղջ եմ մէջն ես գիշերի՛դ խաւարներուն ու մահուան,
Ո՛վ ժողովուրդ՝ որ ես դեռ, կուրծքին վրայ մարդկութեան,
Նիզակներով բուեւոր՝ բացուած վէրքի մը նման...

Ի լուր ո՞ր մեծ հրեշին կանչին՝ ծուեն առ ծուեն,
Կը փախչիս մի՛շտ, իմ ներքի՛ն կարկառումիս առջեւէն,
Թռիչքն որուն դո՛ւն ես լոկ դրած յիս իբր ապաւէն...

Մինչ առանձի՛ն, մինչ խռո՛վ ու մինչ ներմով անձկագին,
Ես կը քալեմ լռութեան մէջէն ճամբուն անհագին,
Քու արիւնովդ ողողուած քու փրկութեան տեսիլքին,

Հեռուներէ՛ն, մօտերէ՛ն նման ծագող աստղերու,
Նո՛յն չափին մէջ տրոփին եւ նո՛յն չափին սէրերու,
Կը զգամ քայլերն ես ուրի՛շ եղբայրակից սրտերու,

Ու կը յորդի՛, կը յորդի՛ ինքն իր մէջ սի՛րտն իմ ամբո՛ղջ...

1938 ԱՐՇԱՄ ՏԱՏՐԵԱՆ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ԵՒ ԳՈՐԾԻՉ
ԱՐՇԱՄ ՏԱՏՐԵԱՆ
(ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Հազար ինն հարիւր յիսունվեց Յունիս տասը իննին Ակուզայի (Կէպրա) պետական հիւանդանոցին մէջ իր մահկանացուն կնքեց եգիպտահայ սքանչելի բանաստեղծ, կրթական գործիչ եւ յառաջդիմական հրապարակագիր Արշամ Տատրեան:

Մէկ օր առաջ զինք հոն փոխադրած էին՝ իր եղբայրը Հրանդ, դեղագործ Ընկեր Սենեքերիմ Արքինեան (այժմ ողբացեալ), Տոքթ. Գր. Տէր Գէորգեան (իր դասընկերներէն) եւ ինքս՝ իր մտերիմն ու գործակիցը, հիացողն ու եղբայրակիցը: Հոն փոխադրած էինք աւելի քան քսաներկու օր անոր տառապանքին ականատես ու մասնակից ըլլալէ ետք՝ Տար էլ Շիֆայի մէջ, ուր վիրաբոյժ Տոքթ. Օւֆալի գործողութիւն մը փորձելէ ետք՝ անոր լեարդը գտած էր փճացած, հետեւաբար անյոյս:

Թաղեցինք զինք յաջորդ օրը՝ ազգային յուղարկաւորութեամբ, որու ընթացքին դամբանականներ խօսեցան Գեր. Տ. Մամբրէ Ս. Արք. Սիրունեան, Մէթր Ստեփան Շահպազ, Տոքթ. Նուպար Պէրպէրեան եւ ինքս: Ու թաղեցինք զինք Հելիոպոլիս, Ամենայն Սրբոց Գերեզմանատունը, իր սիրած ու պաշտած Վահան Թէքէեանին քով, իր մտաւորական տիկնոջ, զաւակներուն եւ աշակերտներուն արտասուաց մէջտեղ:

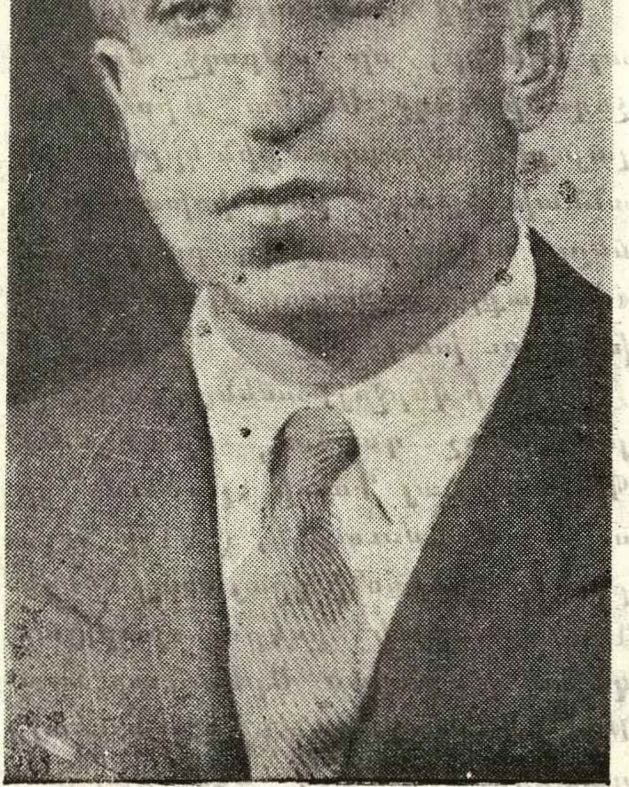
1909ին Ամասիա ծնած Արշամ, Պոլսոյ վրայով եկած էր Գահիրէ 1922ին եւ Գալուստեան վրժ.ը, Խորէնեանը եւ Լիսէն աւարտելէ ետք, իբրեւ Ֆերմանեան սան ղրկուած էր Ֆրանսա եւ *Ինժէնիէօր Ակրոնոմի* վկայականով (երկու տարի փորձ՝ Պօղոս Նուպարի Ֆրանսայի ագարակը) եկած էր Եգիպտոս, իր հարազատներուն մօտ: Փարիզի «Զուարթնոց»ին, «Մենք»ին եւ Գահիրէի «Արեւ»ին մէջ գրած էր բանաստեղծութիւններ եւ հռչակ շահած:

Քանի մը տարի գիւղատնտեսութեամբ զբաղելէ ետք՝ մտաւ Գալուստեան վրժ. իբրեւ վարչական տեսուչ: Երկու տարի ետք անցաւ Լիսէ՝ իբրեւ ընդհ. հսկիչ եւ ութ տարի գործեց այնտեղ, արժանանալով Օֆիսիէ տ'Ագատեմի շքանշանին:

Լիսէի իր պաշտօնավարութեան շրջանին եւ «Ջահակիր»ի գրական խմբագիրի պաշտօնով Արշամ ունեցաւ հասարակական գործունէութիւն: 1948ին, Դեկտ. 23ին յետադիմական կոմիտէի մը դրդումով տասնհինգ խուլիգաններ, յարձակեցան Հ. Ժամկոչեանի եւ Ա. Տատրեանի վրայ՝ զանոնք խոշտանգելու նպատակով (Նոյ. 29ի առթիւ պայքարներու հետեւանօք): Նախկին պաշտօնակիցներ եւս ժուռ նալ տուին իշխանութեանց եւ լիսէին՝ զրպարտելով Արշամը իբրեւ համայնավար փրոփականտիստ: Այս բոլորէն՝ Տատրեան եւ իր ընկերները դուրս եկան յաղթական:

«Ջահակիր»ի կողքին, ձեռնարկեց պարբերագիրքի մը — «Նոյեան Աղաւնի» — բազմաէջ հրատարակութեան մը: Միայն երեք թիւ հրատարակեց անիկա, տալով ժողովուրդին՝ արձակ եւ քերթուած ընտիր էջեր եւ փորձեր (փորձագրութիւններ, *էսէ*) որոնց մէջ վարպետ մըն էր:

Արկածով, գիւղին մէջ, կորսնցուցած էր իր մէկ աչքը: 1954ին ունեցաւ նաեւ ինքնաշարժի արկած մը՝ Գահիրէի փողոցներէն մէկ մայթէն միւսը անցնելու ժամանակ: Այս արկածէն մեծապէս ազդուեցաւ իր առողջութիւնը, որ արդէն վտիտ էր տնտեսական եւ հանրային մաշեցնող հոգերու եւ տառապանքներու հետեւանքով: Ինք լուր չունէր՝ որ իր լեարդը փճացած է. կը շարունակէր աշխատիլ կարծր, անձնական դասերու համար ալ վազելով, հասնելու համար ընտանիքի հօր իր պարտականութիւններուն: Իրեն զօրավիգ էր իր ուսուցչուհի կինը՝ Տիկին Իսկուհին: Բայց, աւաղ, բնութիւնը աւելի զօրաւոր էր իր աւերումին մէջ:

Ա. Տատրեան իբրեւ մարդիկ՝ տիպար մը ըլլալէ ետք, իբրեւ գաղափարական ընկեր՝ փարոս մըն էր, որ կը լուսաւորէր մեր ուղին: Իբրեւ ուսուցիչ եղաւ խիստ սիրուած իր աշակերտներէն: Եւ իբրեւ գրող՝ ան բերաւ մեծ նորութիւններ, արուեստ եւ յառաջդիմականութիւն:

Անոր գրականութեան խորքը՝ տակաւին անմշակ հող է մեր մէջ:

Իմաստասիրական գործօններով հարուստ, լայն հորիզոններու եւ համաշխարհային միտքի հերկ ու ցան մը եղաւ իր գրական գործունէութիւնը: Կոստան Զարեանի մը կամ Եղիշէ Այվազեանի մը զուգէ միանայ ինք՝ որոշ չափով, իբրեւ սեռ:

Մեր ակումբներուն մէջ՝ մեր հմուտ բանախօսներէն էր Արշամ Տատրեան, գիտական զրահաւորումով: Ամենէն սովորական պարզ իր մէկ տեսութիւնը (մամլոյ), թաթաւուն էր ընկերաբանական եւ հոգեբանական աւիշով, հայրենասիրական խոր գիտակցութեամբ:

Անկարելի է սիւնակի մը մէջ ներկայացնել իր գրականութեան ընդհանուր նկարագիրը: Խորհրդազգած բանաստեղծութիւն բուող իր քերթուածներէն իւրաքանչիւրը՝ ընկերային բարդ հարց մը յարուցանող ճիչ, կոչ, հրաւէր կամ հաստատում է: Ու ամէն ինչին վերջը՝ համամարդկայինը հիմնական ու տիրական կը հանդիսանայ:

Իր արձակները, վէպ կամ փորձ, մենագրութիւն (Վ. Թէքէեանի) կամ ուսումնասիրութիւն, ազգային հարազատ զգացումներու, մարդկայնական մտածումներու եւ յառաջդիմական նախասիրութեանց լիցք մը ըլլալէ ետք, համամարդկային եւ տիեզերական մտահոգութեանց (խաղաղութեան եւ եղբայրութեան) ու բնութագրումներու տեսաբանութիւններ են: Հայը՝ հայ մարդ, մարդը՝ իսկական մարդ առնելու իր ինքնատիպ, ինքնադրոշմ կերպը — զինք կը դասէ մեր ժողովրդավար, աւանդապահ եւ յառաջդիմական ընտրելագոյն գրողներու կարգին:

Քառասունեօթնամեայ այս մտաւորականին մահը, իր լիութեան շրջանին,— ուր ան իր ժողովուրդի մշակոյթին կրնար տալ շատ աւելի մեծ ու խոր երկեր,— մեծ հարուած մը եղած է մեզի, մե՜ծ զրկանք:

Անոր մահուան լուրը մեծ տխրութեամբ ընդունուեցաւ հայ սփիւռքի բոլոր անկիւններէն եւ հայ հայրենիքի մտաւորականութենէն, որ գիտէ գնահատել իսկական արժէքները:

Ա. Տատրեանին գաղափարները ու գործը, այնուամենայնիւ, կը շարունակուին եւ ի զօրու են հոս շատերու կողմէ: Եւ ասիկա փոքր սփոփանք մը չէ:

ՀԱՅԿ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ ԱՌԹԻՒ

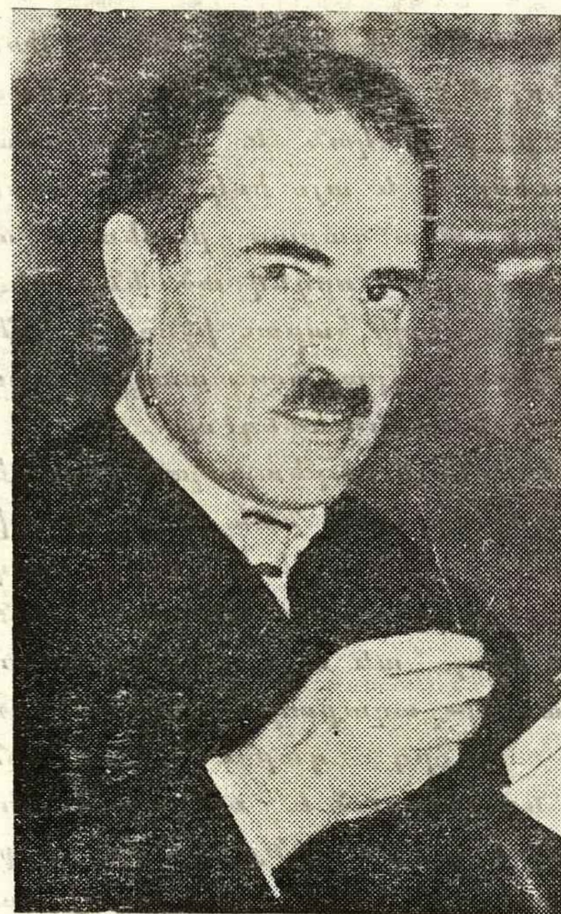
ՎԱՀՐԱՄ ԱԼԱԶԱՆ
(1901 - 1966)

Գ.Ր. ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ

Հայաստանէն ստացուած թերթերէն կը տեղեկանանք, թէ յետ երկարատեւ հիւանդութեան, 19 Մայիսին, Երեւանի մէջ, իր աչքերը փակած է սովետահայ գրականութեան ականաւոր դէմքերէն Վահրամ Ալազան, բուն անունով՝ Վահրամ Գաբուզեան, 65 տարեկան հասակին մէջ:

Ալազան, Հայաստանի սովետականացումէն ետք, հայ գրականութենէն ներս յայտնուող առաջին շնորհալի դէմքերէն մէկը եղաւ, ու ամբողջ տասնըհինգ տարի (1922-1937)՝ արտադրեց գրական բազմաթիւ երկասիրութիւններ, որոնք իր անունը անմահացուցին, իբրեւ տաղանդաւոր բանաստեղծ ու արժէքաւոր արձակագիր:

Երբ կ'ուսումնասիրենք սովետահայ գրականութեան այն շրջանը, որ հիմը եղաւ Հայաստանի այսօրուան գրականութեան՝ ամէն տեղ կը հանդիպինք Ալազանի անունին:

Այդ էջերուն ընդմէջէն Ալազան գրագէտը չէ միայն որ կը յայտնուի մեզի, այլ՝ լուսաւոր կերպով կը փայլի Ալազան հասարակական գործիչը, որ ամէն տեղ ու ամէնքին կը բերէ իր օժանդակութիւնը: Տեղ մը, նոր թերթի մը հրատարակութեան յաջողութեան կ'աշխատի, այլուր՝ հայ գրագէտի մը հեղինակութիւնները դասաւորելու գործով կը զբաղի, տեղ մը բանախօսութիւն մը կ'ընէ կամ ասուլիսներու ընթացքին (գրական նիւթերու շուրջ) իր դրական խօսքը կը յայտնէ, ուրիշ տեղ մը իբրեւ գրական միութիւններու անդամ՝ ժողովներու կը մասնակցի կամ իր գրչեղբայրներուն ձայնը կը հասցնէ մինչեւ Թիֆլիս, Մոսկուա ու մինչեւ Փարիզ, ու յաճախ՝ իր գրիչը կը շարժէ հրապարակագրական գրութիւններով, ազգային-գրական հարցերու շուրջ:

Տխուր դէպքերու բերմամբ իր կեանքին վերջին շրջանը հանդարտ և անպտուղ անցաւ, մինչ առաջին երեսնամեակը բեղմնաւոր և աշխոյժ ընթացք մը եղաւ, որու միջոցին կազմուեցաւ ու անմահացաւ Ալազան գրագէտը:

Ան ծնած էր Վանի մէջ, 1901ին: Հազիւ ստացած նախնական կրթութիւնը՝ կը ծագի համաշխարհային առաջին պատերազմը: Ամէնքին ծանօթ են այն դժբախտ ու ճակատագրական վերիվայրումները, որ Թրքահայութեան ճակատագիրը կազմեցին այս շրջանին (1915-1918):

Վանի հերոսամարտին, Վահրամ հազիւ 14 տարեկան պատանի, օգնութեան կը հասնի ինքնապաշտպանութեան հերոսներուն: Մեծ գաղթին, կ'անցնի Կովկաս ու ծնողքին հետ կը հաստատուի Երեւան:

Հայրը ատաղձագործ էր ու համեստ եկամուտի տէր, որով գաղթականներով խճողուած Երեւանի մէջ դժուար էր բազմանդամ ընտանիքի մը ապրուստը հոգալ: Վահրամ, կը ստիպուի աշխատիլ, իր ծնողքին օգնելու համար: Մօտաւորապէս երկու տարի կ'աշխատի կօշկակարի արհեստանոցի մը մէջ, օգնելով իր հօրը: Այդ օրերուն, համաճարակին զոհ կ'երթան մայրը և քոյրը:

Ալազան առիթ չ'ունենար իր ուսումը շարունակելու: Հետագային ալ, պայմանները թոյլատու պիտի չըլլային կանոնաւոր դասընթացքներու հետեւելու:

Բայց ինքնազարգացումը իր դերը կ'ունենայ նորահաս երիտասարդին վրայ:

Զգելով կօշկակարի արհեստանոցը, ան կը մտնէ «Ս. Հայաստան» օրաթերթի գրաշարատունը (թերթը հիմնուած է 27 Մայիս 1921ին), ուր ան առիթը պիտի ունենար աւելի մօտէն հետեւելու հայ գրին ու գրականութեան:

1921ին, լոյս կը տեսնէ իր առաջին բանաստեղծութիւնը «Ս. Հայաստան» օրաթերթին մէջ: Այդ թուականէն սկսեալ, մինչեւ 1937, ան կ'աշխատակցի Հայաստանի մէջ լոյս տեսնող գրեթէ բոլոր հայերէն թերթերուն, ըլլան անոնք օրաթերթ, շաբաթաթերթ կամ ամսաթերթ: Ան, իր աշխատակցութիւնը կը բերէ նաեւ Հայաստանէն դուրս՝ Կովկասի մէջ (Թիֆլիս, Պաքու, եւայլն) հրատարակուող պարբերաթերթերու ալ:

1921ին կ'անդամակցի Համայնավար Կուսակցութեան Երիտասարդական Միութեան (Կոմերիտմիութիւն): Խանդավառուած կուսակցութեան առաջնորդութիւններէն՝ կ'ունենայ գործօն մասնակցութիւն միութեան աշխատանքներուն մէջ: 1952ին կ'անցնի Համայնավար կուսակցութեան շարքերը:

Հազիւ մուտք գործած հայ հրապարակագրութենէն ներս, 1922ին, կը խմբագրէ «Տպագրական Բանուոր» թերթը, որ պաշտօնաթերթն էր գրաշարատուներու և տպարաններու մէջ աշխատող գործաւորներուն: Հետագային կը խմբագրէ նաեւ «Գրական Դիրքերում» ամսաթերթը, ու աւելի ուշ՝ Հայաստանի Գրողներու Միութեան պաշտօնաթերթը եղող «Գրական Թերթ» շաբաթաթերթը, որուն հիմնադիրներէն մէկն ալ կ'ըլլայ (1932):

Հատորի ձեւով իրմէ լոյս ընծայուած առաջին գիրքը կ'ըլլայ «Տարիների Խաղը» պոէման (1922):

Յաջորդաբար իրմէ լոյս կը տեսնեն հետեւեալ գիրքերը.—

«Հրաբխապոեզիա» (1923, *պոեմ*), «Աշխատանքային» (1924, *բանաստեղծութիւններ*), «Գիւղի Գիշերը» (1925, *բանաստ.*), «Օրիորդ Օլգա» (1925 *պոեմ*), «Պոեմ Գիւղի Մասին» (1926, *բանաստ.*), «Քսան Վեցը» (1928, *բանաստ.*), «Ճանապարհին» (1921, *արձակ, որ տարի մը ետք ազրպէյճաներէնի թարգմանուելով լոյս կ'ընծայուի*), «Պատմուածքներ» (1929), «Երգեր Կառուցման եւ Յաղթանակի» (1930, *բանաստ.*) «Վերելքով» (1931, *արձակ*), «Եռագոյնի եւ Մահուան Երկրում» (1931, *քննադատական*), «Հայ Ֆաշիստների Գրական Անդաստանում» (1932, *քննադատական*), «Մաքառումներ» (1933), «Դարը Դարի Դէմ» (1934, *ռուսերէն լեզուով, Մոսկուա*), «Վաթսուներորդ Հորիզոնում» (1934, *վէպ, որ տարի մը ետք Մոսկուայի մէջ լոյս կը տեսնէ ռուսերէն թարգմանութեամբ*), «Բանաստեղծութիւններ» (1935, *ռուսերէն, ուր թարգմանաբար կը տրուին Ալազանի քերթուածներէն յաջող կտորներ*), «Դղեակներ և Որջեր» (1936): *Ալազան կ'ըլլայ հիմնադիրներէն մին Հայ Գրողներու Միութեան* (24 Դեկտ. 1922), *որուն կազմակերպչական առաջին ժողովին կ'անդամակցի: Այդ օրերուն, այս միութիւնը կը կոչուէր* «Հայաստանի Պրոլետարական Գրողներու Ասոցիացիա» (*Հայաստանի յառաջդիմական գրողներու միութիւն*):

Այս միութենէն ներս, ան, կարեւոր և աշխոյժ գործունէութիւն մը կ'ունենայ, այնպէս որ երկու տարի ետք (1924 Դեկտ.),

(Շար. ... էջ 7)

ԱՄԲԱՍՏԱՆԱԳԻՐ

Ընդառաջելով «Ջահակիր»ի բազմաթիւ ընթերցողներու փափաքին, կը հրատարակենք 24 Մայիս 1966 թուակիր «ԱՄԲԱՍՏԱՆԱԳԻՐԸ», ստորագրուած ԲԵԳԼԱՐ ԵՒ ՄԱՐԻՑԱ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆՆԵՐՈՒ կողմէ եւ խմբագրութեանս հասցէագրուած։ Զանց առած ենք կարգ մը նոյնիմաստ հատուածներ: ԽՄԲ.

Բազմաթիւ բարդ պատճառներով, Հ.Յ. Դաշնակցութեան հոգեմտաւոր մարմինը այսօր ծածկըւած է այնպիսի անտամէտ պալարներով, որ գրեթէ անհնար կը թուի օրկանիզմի ամբողջական դարմանումը։

1956ի առաջին կէսը չլրացած՝ մեռած էին նախ՝ Դրօն, ապա՝ Վահան Նաւասարդեանը։

Առկէ առաջ, բայց յատկապէս 1959ի և 1963ի 17րդ և 18րդ Ընդհանուր Ժողովներուն տեղի ունեցածը (ծանօթ ոչ միայն հակառակորդ հոսանքներուն, այլեւ՝ անկուսակցական լայն հասարակութեան) եկաւ հաստատելու, թէ իր նոր ուղղութեամբ, շարքերուն մէջ ընդհանրացած բարքերով ու բարոյականով, և վերջապէս՝ իր կուսակցական կոչումով, կազմակերպութիւնը ենթարկուած էր իր նախընթացը չունեցող անտաւոր ու մահաբեր կերպարանափոխութեան։

Մինչ անցեալին միշտ, Դաշնակցութեան բոլոր Ընդհանուր Ժողովները զբաղած էին գերազանցօրէն սկզբունքային, քաղաքական և դաւանական հարցերով, ջանալով գտնել լաւագոյն այն կերպը, որով հնարաւոր էր ծառայել Հայ Հայրենիքին ու Ժողովուրդի կենսական շահերուն, 1959ի և 1963ի Ընդհանուր Ժողովները վերածուեցան ամէն ամօթէ զուրկ կրկէսի մը, ուր բոլոր պայքարները կը դառնային այն մէկ ու միակ հարցին շուրջ, թէ ովքեր ինչ աթոռ պիտի գրաւեն, կամ ինչ դիրքերու տիրանան։

Գաղափարազուրկ պառակտումն ու քայքայումը, որուն ենթարկըւեցան այս զոյգ Ընդհանուր Ժողովները, միայն հայելին էր այն միւս պառակտումին ու քայքայումին, որոնք ծայր առած էին 1956էն առաջ բազմաթիւ շրջաններու մէջ՝ Ամերիկա, Լիբանան, Սուրիա, Ֆրանսա:

Նման Ընդհանուր Ժողովներու մէջ, միայն դաւով ու սադրանքով կազմուած արուեստական Պիւրոները չէին կրնար բլլալ նուազ անտաւոր քան այն Ժողովները, որոնցմէ «ընտրուած» էին անոնք։

Սխալ պիտի չըլլար ըսել, որ եթէ ոչ օրինական ձեւով, սակայն իր բովանդակութեամբ, այս գրութիւնը ԱՄԲԱՍՏԱՆԱԳԻՐ մըն է: Ուստի, հարկաւոր է գէթ որոշ փաստերով և առարկայական տըւեալներով, հաստատել ու հիմնաւորել եղած ամբաստանութիւնները:

Ինչպէս ըսուեցաւ արդէն, 1956էն առաջ յատկապէս, կազմակերպութիւնը վարակուեցաւ մշտապէս աճող այնպիսի ախտերով, որ՝ ե՛ւ կուսակցական կոչումով, ե՛ւ կազմերու բարոյազուրկ կենցաղով, ան այլեւս բնաւ չէր, ինչ որ եղած էր Հ.Յ.Դաշնակցութիւնը 1890էն մինչեւ 1956։

Հետեւեալ մի քանի խորագիրներու տակ պիտի հիմնաւորուին այս ամբաստանութիւնները։

1.— ՈՒՂՂՈՒԹԻՒՆ

1947ին տեղի ունեցած, Հ.Յ. Դաշնակցութեան պատմական 14րդ Ընդհանուր Ժողովին, Հ.Յ.Դ. Պիւրոն ներկայացուցած էր ընդարձակ տեղեկագիր մը Հայ Դատի անցեալի ու ապագայի մասին, որմէ օրինակ մը տրամադրուեցաւ ինծի 1952ին, երբ Նիւ Եորքի մէջ Հայ Դատի Յանձնախումբի քարտուղարն էի։

Պայծառ և անվիճելի գարձնելու համար, թէ ինչ եղած է Դաշնակցութեան աւանդական ու անշեղ ՈՒՂՂՈՒԹԻՒՆԸ Հայ Դատի հետապնդման առթիւ, անհրաժեշտ է գէթ քանի մը մէջբերումներ կատարել այդ տեղեկագրէն։

Այսպէս, 1947ին, Պիւրոն կը հաստատէր Ընդհանուր Ժողովի առջեւ.

«Պատմականօրէն մենք Ռուսիոյ մէջ մեր ազատարարը տեսած ենք Թրքական և պարսկական լուծերէն, և այս իսկ պատճառով, մենք աւանդաբար բարեացակամ վերաբերում որդեգրած ենք հիւսիսէն դէպի հարաւ իջնող և մեր հողերուն վրայ հաստատուող ռուսական ուժին հանդէպ։

«Նոյն բարեացակամ վերաբերումը կը մնար նաեւ մեր ընթացիկ քաղաքականութեան մէջ, որովհետեւ ընդհանուր առումով նոյնը կը մնար նաեւ մեր աշխարհամասի ռազմա–քաղաքական պատկերը»։

«18րդ դարու վախճանին, մենք փճացած և ոչնչացած ժողովուրդ մըն էինք — թէ իբրեւ համրանք, թէ իբրեւ բարոյական ուժ, և թէ իբրեւ տնտեսական զօրութիւն — այն հողերուն վրայ, որ այսօր Հայաստան կը կոչուի»։

«Միայն Ռուսիոյ ծաւալումով մինչեւ Արաքսի ափերը՝ կարելի եղաւ մեր վերջին մնացորդները փրկել վերջնական կորուստէ»։

«Ռուսաստանի էջքով հարաւ, իրականութիւն դարձաւ հայ պատմութեան վերջին երեք հարիւրամեակի ազգային գրեթէ բոլոր առաջնորդներու, մեր բոլոր լուսաւորիչներու և մեծանուն երգիչներու երազը»:

«Հրաշքը կատարուած էր և Հիւսիսի բազուկը եկած և իր հովանին տարածած էր մեր ժողովուրդին վրայ»։

«Այս կէտէն դիտելով՝ երէկի բաղդատմամբ այսօր ոչինչ փոխուած է մեր ընդհանուր կացութեան մէջ, այս լոյսին տակ՝ մեր այսօրը ճշդիւ շարունակութիւնն է մեր երէկի»։

«Որքան մարդկային միտքը հեռուները կրնայ տեսնել՝ այդ ամբողջ ժամանակաշրջանի համար մենք պարտադրուած ենք Ռուսիոյ կառչած մնալ, անոր մէջ մեր ապահովագոյն պաշտպանը տեսնելով»։

«Մեր Դատը կամ կրնայ լուծուիլ, բայց միայն ԲԱՐԵԿԱՄ ՈՒԹԵԱՆ գծով Ռուսիոյ հետ և միայն Ռուսիոյ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԵԱՄԲ, և կամ՝ երբեք չի լուծուիր»։

«Այս ըսել է, որ մեր Դատը կրնայ լուծուիլ, երբ Ռուսիա կանգուն է և հզօր, երբ ան անպարտելի է իբրեւ ուժ և անսասան իբրեւ պետութիւն:»

«Ապացոյց — գոյութիւնը այսօրուան Հայաստանի»։

«Երեւանն այսօր շուրջ 250.000 բնակիչներով եւրոպական տիպար քաղաք մըն է, խօսուն ապացոյց մը ստեղծագործ այն աշխատանքին, որ կը տարուի մեր հայրենիքին մէջ։

«Այս ամենուն մասին երէկ, ցարական իշխանութեան տակ, մենք երազել իսկ չէինք կրնար»։

Մէջբերումները կատարուած են բառացիօրէն։ Այս կարգի փաստական հաստատումներով ու տըւեալներով յագեցած է Պիւրոյի ճշտագատ, եւ պատմական անառարկելի դատողութեամբ ու տրամաբանական կուռ հետեւութեամբ ներկայացուած տեղեկագիրը։

Վերեւի միայն մի քանի տողերէն ու մէջբերումներէն վերջնապէս յստակօրէն կը դառնայ, թէ Դաշնակցութեան ուղղամիտ, պայծառատես եւ հայրենանուէր աւանդական քաղաքական ուղղութիւնը — անշեղօրէն հետապնդուած տասնամեակներու ընթացքին — այսօր անճանաչելիօրէն այլանդակուած եւ կերպարանափոխուած է։

Ինչո՞ւ, ի՞նչ պատահեցաւ 1947էն առաջ։

1951 թ. ամերիկացիները Նիւ Եորքի մէջ կազմեցին մասնաւոր անհատներէ բաղկացած «Ընկերակցութիւն» մը՝ Ամերիկեան Կոմիտէ Ս. Միութեան Գերեալ Ազգերու Ազատագրութեան համար՝ անունով։

Արագօրէն ի մի բերուեցան ռուսերը, պելոռուսերը, ուկրայինացիները, վրացիները, ազերինները, հիւսիսային կովկասցիները, եւ այլն։

Մեզի համար անհնարին էր դուրս մնալ:

Մասնակցեցանք հարկադրաբար եւ հակառակ մեր կամքին: Պիւրոյի կողմէ այս աշխատանքները վարողներն էին Վահան Նաւասարդեան եւ Դրօ, իսկ ես պատեհութիւնը ունեցայ աջակցելու։ Սակայն, այս պատեհութիւնը հոգիիս մէջ անջնջելիօրէն դրոշմեց, թէ Պիւրոն այս կարգի աշխատանքներուն կը մասնակցէր ակամայ, խորին դժգոհանքով եւ յաճախ՝ բուռն ընդվզումներով։

Միայն երկու–երեք տարիներու ընթացքին, գաղափարապէս սնանկացաւ Ամերիկեան Կոմիտէի այսպէս–կոչուած «ազատագրական» քաղաքական աշխատանքը։

Եթէ նկատի առնուի, թէ այդ 2–3 տարիներու ընթացքին ինչ էական փոփոխութեանց ենթարկըւեցաւ այս «ընկերակցութեան» անունը միայն, արդէն ամէն ինչ կը պարզուի, շատ պատկերաւոր կերպով:

Սկզբնապէս, ինչպէս ըսինք, «Ընկերակցութեան» անունը եղաւ.

1.— Ամերիկեան Կոմիտէ՝ Ս. Միութեան Գերեալ Ազգերու Ազատագրութեան համար. ապա՝

2.— Ամերիկեան Կոմիտէ՝ Գերեալ Ազգերու Ազատագրման Համար («Ս. Միութիւն»ը վերցուած է). ապա՝

3.— Ամերիկեան Կոմիտէ՝ Ազատագրութեան համար։ (Այլեւս լրիւ անորոշ կը մնայ, թէ ով է, որ որուն՝ ինչպէս պիտի... «ազատագրէ»). եւ վերջապէս՝

4.— Ամերիկեան Կոմիտէ՝ Ազատութեան համար։ (Ոչ ազատագրութեան)։

Այս անունով, Կոմիտէն այժմ ռատիոկայան մը կը վարէ Միւնիխի մէջ։

Երբ մինչեւ 1955ի վերջաւորութիւնը պարզուեցաւ, թէ լրիւ սնանկացած է ամերիկեան «ազատագրական քաղաքականութիւն»ը, Պիւրոն ամենայն արդարութեամբ աւելի եւս համոզուեցաւ, որ իսկապէս, ինչպէս ինք էր ըսած 1947ին, Արեւմուտքը «երէկ այնքան Թրքացած չէր իր բարոյականով, որքան այսօր»։

1956էն, բայց յատկապէս 1959էն (17րդ Ընդհանուր Ժողովէն) առաջ, Սովետ Միութեան մէջ օր աւուր կերպարանք առնել սկսան նախընթաց չունեցող բարեփոխութիւններ ու բարեկարգում, ժողովրդավար սկզբունքներու կիրառում և ազատականութեան ընդարձակում:

Իսկ Հայաստանի մէջ մանաւա՛նդ՝ ամսէ ամիս կ'ամրանար, կ'առողջանար և կ'աճէր հայ ազգային կեանքը։

Սակայն, այն որ տեղի ունեցաւ Հայաստանի մէջ 1965ին — Եղեռնի 50 ամեակի առթիւ — ունէր այնպիսի պատմակշիռ իմաստ և նշանակութիւն, որ գրեթէ համազօր էր Հայաստանի Հանրապետութեան 48ամեայ գոյութեան:

Հազար ձեւով և բիւր արտայայտութեամբ, Հայաստանի հայ ժողովուրդը Հայ Դատի ԻՐԱՒԱՏԷՐ հանդիսացաւ, եռ պահանջելով Թուրքիայէն անոր մեզմէ խլած ու գերեզմանի վերածուած մեր պատմական, պապենական հողերը։

Ճիշդ է, արտասահմանի դաշնակցական մամուլը անդրադարձաւ այս բոլորին և նկարագրականներ հրատարակեց այն մասին, թէ ինչ կը կատարուի Հայաստանի մէջ Յիսնամեակի առթիւ։

Սակայն գրեթէ բացառութեամբ «Յուսաբեր»ի, այդ մամուլը խուսափեցաւ և չմատնանշեց, չվաւերագրեց ու չգնահատեց բացառիկ քաղաքական կշիռ և արժէք ունեցող այն երեւոյթը, որ տեսց Հայաստանի մէջ, 1965ի գրեթէ ողջ երկարութեան։

Իսկ «Յուսաբեր»ի խմբագիրը, որ քանիցս հանգամանօրէն անդրադարձած է Հայ Դատի համար եզակի նշանակութիւն ունեցող դրական այս փաստին, ատոր համար ենթարկուեցաւ Պիւրոյի խիստ դիտողութեանց, մանաւանդ անոր համար, որ Հայաստանն ու հայրենաբնակ հայ ժողովուրդը հռչակած էր Հայ Դատի առաջին իրաւատէր։ Այդ Դատի լուծման՝ և՛ առանցքը, և՛ լծակը։

Հետագային, աւելէ աւելին ալ պարզուեցաւ։

Յստակ դարձաւ, որ մինչ կարելի էր արտատպումներ կատարել խորհրդահայ գրողներու հայրենասիրական բովանդակութիւն ունեցող կտորներէն, սակայն պէտք չէր «չափէն աւելի խանդավառուիլ» Հայաստանի արդի իրականութեամբ, այնտեղ կիրառուող բարեփոխութիւններով և ընդարձակուող ազատականութեամբ։

Ուրիշ «բացատրութիւն» մըն ալ այն էր, որ ամբողջ եղած—չեղածը (ողջ Սովետ Միութեան լայնքին ու տարածքին կիրառուող աննախընթաց բարեփոխութիւնները) ուրիշ բան չէր, բայց եթէ «արտաքին աշխարհի միամիտները խաբելու խաղ»։

Եւ ի վերջոյ, ամենէն էականը, յստակօրէն դարձաւ, որ այժմու Պիւրոն, Հայ Դատի «լուծում» կը սպասէ Արեւմուտքէն, (1947ի Պիւրոն՝ որ պաշտօնի վրայ մնաց մինչեւ 1956 — պիտի ըսէր. «բարոյականով թրքացած Արեւմուտքէն»)։ Թէեւ առարկայական ոչ մէկ տուեալ, դատողութեան ոչ մէկ վարկած կարելի էր բանաձեւել ներկայիս, թէ այդ ինչպէս է, որ Արեւմուտքը Հայ Դատը պիտի... «լուծէ»։

Իսկ նման ուղղութիւն ուրիշ բան չէ, բայց եթէ իր հունէն հանել Դաշնակցութեան տասնամեակներու անշեղ քաղաքական ուղղութիւնը, Դաշնակցութեան հաստատուն, պատմականօրէն ճշմարտադատ և ազգայնօրէն առողջ այն քաղաքականութիւնը, որ խուսափած է նման անհիմն արկածախնդրութիւնէ՝ ուժալ ազդակներու վրայ հիմնելով իր ակնկալութիւնները։

Եւ ահա ուրեմն, ճիշդ այսօր, երբ առարկայական իրականութիւն է ոչ միայն այն, որ «Հայոց պատմութեան վերջին երեք հարիւրամեակի ազգային մեր բոլոր առաջնորդներու, մեր բոլոր լուսաւորիչներու և մեծանուն երգիչներու երազը, կատարուած է, այլեւ՝ իրականութիւն է, որ այժմ ամսէ ամիս ա՛լ աւելի կ'ամրանայ, կը շքեղանայ և կ'արարչակերտէ Հայաստանի հայ ազգային կեանքը, այսօր ահա՝ երբ ամէն տուեալ կայ համոզուելու, թէ հայոց ապագան անցնող հազարամեակին երբեք այնքան յուսադրիչ չէ եղած, որքան այժմ, այսօր ահա՝ Պիւրոն հիմէն կը շրջէ, կը դրժէ և կ'ուրանայ Դաշնակցութեան տասնամեակներու աւանդական այն քաղաքականութիւնը, զոր ան անշեղօրէն պահպանեց 1890էն մինչեւ 1956

Եւ ուստի, կազմակերպութեան ԱՐԴԻ ՈՒՂՂՈՒԹԵՆԷՆ դիտուած՝ այժմու այդ կազմակերպութիւնը ընդհանուր ոչինչ ունի Հ.Յ. Դաշնակցութեան հետ այնպէս ինչպէս ան դաւանեց ու գործեց 1890էն մինչեւ 1956:

2.— ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵՆՑԱՂ, ԲԱՐՔԵՐ ԵՒ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Ի՛նչ էին Դաշնակցութեան ներքին բարքերն ու բարոյականը, եւ ինչի՞ վերածուեցան, յատկապէս անցնող տասը տարիներուն...

Օրինակ մը. մինչեւ 1955, Ընդհանուր Ժողովի պատգամաւոր կ'ընտրուէին միայն այն անհատները, որոնց մասին ընկերները կը մտածէին, թէ կրնան առաւելագոյն օգտակարութիւն մը ունենալ Ընդհանուր Ժողովին մէջ։

1959ի եւ 1963ի պատգամաւորները գրեթէ առանց ԲԱՑԱՌՈՒԹԵԱՆ, «ընտրուեցան» աղտոտ, անձնական եւ հատուածական հաշիւներով։ Եւ ասիկա՝ ամենագըձուձ ու փոքրոգի դաւերով։ Իսկ այսպէս եղաւ ԲԱՑԱՌԱԲԱՐ այն նպատակով, որ սա կամ նա հատուածը իր ՄԵՆԱՏԻՐՈՒԹԻՒՆԸ հաստատէ Ընդհանուրին մէջ եւ ՄԻԱԿՈՂՄԱՆԻ Պիւրօ «ընտրէ»՝ (ինչպէս եղաւ 1959ին)։

Անամօթ այս կերպերու նպատակներէն մէկն ալ այն էր, որ մէկ կողմի կատարեալ տիքթաթուրան հաստատելէ առաջ «զանգուածօրէն մաքրագործուին» միւս կողմի ընկերները։ (Ինչպէս ըրաւ 1959ին «ընտրուած» Պիւրոն Ամերիկայի մէջ)։

Եթէ 1963ին, հրաշքով, Ընդհանուր Ժողովին մէջ կազմակերպութիւնը վերջնապէս անդունդը չգլորեցաւ, սիակ պատճառը այն էր, որ հոն զոյգ «կողմ»երը միլիկրամով հաւասարակշռուած էին, ուստի՝ միլիկրամով հաւասարակշռըւած, ամուլ, անգործ ու սնանկ Պիւրօ մը «ընտրուեցաւ»։

Երեք տարի է ահա, որ այս Պիւրոն «մազի վրայ կը քալէ»։

Սակայն, այսպէս դարձան կազմակերպութեան բարքերն ու բարոյականը ոչ միայն Ընդհանուրներու, այլեւ՝ պատգամաւորական ու շրջանային, ներկայացուցչական եւ նոյնիսկ խմբական ժողովներու մէջ։

Միւս կողմէն՝ փողոցի սեփականութիւնը դարձաւ ամէն ինչ։ Բոլորը գիտէին, թէ ինչ նենգ ու նուաստացուցիչ հատուածական պայքարներ կ'ալեկոծեն շարքերը կազմակերպութեան մը, որ կոչուած է... ծառայելու հայ ժողովուրդին։ Այսօր, պէյրութաբնակ ռեւէ 16–18 տարեկան հայ պատանի կրնայ մատնանիշ ընել Պիւրոյի անդամները եւ գուցէ պատմել նաեւ, թէ անհատական ինչ հակակրանք կամ համակրանք ունին։

Սուրիոյ մէջ տեղի ունեցածը ողջ կազմակերպութիւնը խայտառակեց, մինչ Լիբանանի մէջ, օրին մէկն ալ ունեցա՛նք հայաբնակ աւան մը, հայ քաղաքապետով... Պուրճ Համուտ։

Այս իրողութեան անթիւ ապացոյցներէն միայն մէկը (ամենահամոզեցուցիչը) այն է, որ 2–3 ամիս առաջ, Լիբանանի շրջանային ժողովին, տառացիօրէն քննեցան շրջանաւարտ կեդր. Կոմիտէի անդամները՝ ողջմիտ, ուժական եւ հայրենասէր տղաք, և պաշտօնի անցաւ նոր Կ.Կ., բաղկացած այնպիսի անձերէ, որոնցմէ 7ի վրայ հինգ հոգին կատարեալ մանկլաւիկներն են Պուրճ Համուտի կանկսթեր–քաղաքապետին։

Կայ աւելի ընդվզեցուցիչը։

Պէյրութի մէջ ամէն մարդ, ե՛ւ հայ, ե՛ւ տեղացի, գիտէ, որ Պուրճ Համուտը բոյն է աւազակներու, բռնաբարողներու, կաշառակերներու: Սակայն, ճիշդ այդտեղ, Պէյրութի մէջ գտնուող Պիւրօն, ոչինչ չընելով այս մասին, պատասխանատու մէկ բառ իսկ չարտասանելով, իր որոշ անդամներով, մտերիմ է կանկսթեր–քաղաքապետին։

Այսպէս չէր, բնա՛ւ ու երբե՛ք այսպէս չէր Դաշնակցութիւնը մինչեւ 1956։

Սրբութիւններ կային, որոնք սրբօրէն կը պահպանուէին։ Անոնք գերեզմանուած են այժմ։ Բարոյական ապականութիւնը կը ծաւալի անարգել:

Ուստի, կուսակցական ԿԵՆՑԱՂԻ, ԲԱՐՔԵՐՈՒ ԵՒ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆԻ տեսակէտէն, այժմու կազմակերպութիւնը ընդհանուր ոչինչ ունի Հ.Յ. Դաշնակցութեան հետ այնպէս ինչպէս ան դաւանեց ու գործեց 1890էն մինչեւ 1956։

3.— ՀԱՅԱՊԱՀՊԱՆՈՒՄ

Գաղափարապէս պարպուած ըլլալով, չզբաղելով ոչ դաւանական, ոչ սկզբունքային, ոչ ծրագրային խնդիրներով՝ որովհետեւ այս մարզին մէջ սնանկութիւն կը տիրէ, և վերջապէս՝ բարոյական քաջութիւնը չունենալով հրապարակով խոստովանելու, թէ իր քաղաքական ուղղութեամբ կազմակերպութիւնը հիմէն ու հունէն շեղած է Դաշնակցութեան աւանդական ուղղութենէն, դաշնակցական մամուլը այժմ ընդ երկա՜ր կը խօսի, «տեսութիւն»նե՜ր կը ներկայացնէ և կը թմբկէ... հայապահպանումի մասին։

Այս ըլլալով կազմակերպութեան դաւանած խօսքը, ի՞նչ է անդին անոր կիրառած գործը:

Ինքն իսկ նախաձեռնարկ կ'ըլլայ, կը հիմնէ ու կը պահպանէ ԱՆՋԱ, որուն «առաքելութիւն»ն է հայրենի հողին աշխարհագրօրէն մօտիկ, իրենց լեզուով, ընտանեկան կենցաղով ու կարօտով հայ ընտանիքները արմատախիլ ընել, և իրերայաջորդ ու անվերջանալի քարաւաններով ղրկել Գանատա և Աւստրալիա։

Հարց կը տրուի ԱՆՋԱ հիմնողներուն և ներկայիս պահպանողներուն.

«Եթէ հիները՝ Վահան Նաւասարդեան, Դրօ և միւսները ողջ եղած ըլլային, պիտի կրնայի՞ք հիմնել այս ԱՆՋԱՆ»։

Բոլորի անվերապահ պատասխանը նոյնն է. «Ո՛չ, պիտի չկըրնայի՛նք»։

Ուրե՞մն։ Ուրեմն դաւաճանական ըլլալու աստիճան տարամերժ եղում կայ։ Որովհետեւ «հիներ»ը սոսկ անհատներ չէին, այլ՝ մարմնաւորումը Դաշնակցութեան հասկցած իսկական հայապահպանումի, ճշմարիտ հայափրկութեան։

Այնքան ատեն, որ կային Օհանջանեաններ, Ռուբէններ, Աղբալեաններ, Շանթեր, Լիպարիտներ, մէկ խօսքով՝ շարքը ամբողջ այդ անձի՛ք նուիրեալքի, անհնար և անկարելի էր, ոչ թէ խօսիլ, այլ նոյնիսկ մտածել «Անջա»յի մասին։

Դռնեհօրէն հակասական, սուտ ու կեղծ է մէկ կողմէն հայրենասիրութիւն քարոզել, պատանիներէ և երիտասարդներէ պահանջել, որ ամէն ժողով բանան ու փակեն «Հայաստան ամէն բանէ վեր» բացագանչելով, իսկ միւս կողմէն և միաժամանակ, աշխարհագրօրէն այդ Հայաստանին մօտիկ, և տասնամեակներէ ի վեր արդէն տունտեղ եղած հայ ընտանիքները (նոր սերունդի կրտսերագոյն բոլոր անդամներով միասին) ճամբու դնել դէպի մոլորակի այն միւս ծայրը, ուր չանցած քանի մը տարի, նորահասները անկանգնելիօրէն օտարացած պիտի ըլլան լեզուով, բարքերով, բայց մանաւանդ՝ հայ կարօտով ու հայ հոգիով։

Եւ ուրեմն,նաեւ կեղծուպատիր ՀԱՅԱՊԱՀՊԱՆՈՒՄԻ միայն քարոզչական տեսակէտէն, արդի կազմակերպութիւնը ընդհանուր ոչինչ ունի Հ.Յ. Դաշնակցութեան հետ այնպէս ինչպէս ան դաւանեց ու գործեց 1890 մինչեւ 1956։

4.— ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

Դաշնակցութիւնը աշխարհ եկաւ որպէս Ընկերվար կուսակցութիւն։ Անոր անդրանիկ ծրագրին մէջ անհամեմատ աւելի լայն տեղ տրուած է ընկերվար ուսմունքին, քան ազգային ազատագրական պայքարին։ Որպէս ընկերվար կուսակցութիւն, մինչեւ այսօր ալ՝ կազմակերպութիւնը անդամ է Երկրորդ Միջազգայնականին։

Եւ սակայն...

Թէեւ խօսքով տակաւին ոչ լրիւ խոստովանուած, սակայն ոգիով այլեւս մերժուած է Ընկերվար ուսմունքը, ոչ այնքան շարքերուն մէջ, որքան Պիւրոյի և կեդր. Կոմիտէներու անհատ անդամներու կողմէ։

Առաւելաբար անձնական շահերէ դրդուած և անձնական աշխարհայեացքով, վարիչ մարմիններու անդամները որոշապէս համակիր են նեխած, մարդը անբարոյացնող և մահուան դատապարտուած դրամատիրական կարգերուն։

Եւ ճիշդ ասոր համար, ընկերվարութեան մասին ոչ մէկ բառ կայ, ո՛չ դաշնակցական մամուլին մէջ, ո՛չ դաշնակցական բեմերէ արտասանուած ճառերուն մէջ, ո՛չ դաշնակցական ժողովներու կողմէ քննուած օրակարգերու մէջ։ Եւ ասիկա, նաեւ ու նոյնիսկ Միջին Արեւելքի բոլոր այն երկիրներուն մէջ, ուր անցնող տասնամեակին այնքան պերճօրէն յաղթանակեց և այնքան բեղուն կերպով կը ստեղծագործէ Ընկերվարութիւնը:

Ասկէ միայն 16 տարիներ առաջ, Դաշնակցութեան 60ամեակի առթիւ, Պիւրոն հրատարակութեան տուած էր «Ցուշապատում» հատորը, որուն մէջ «Հ.Յ.Դաշնակցութեան Գաղափարախօսութիւնը» վերնագրով ընդարձակ ուսումնասիրութիւն մը կար Վահան Նաւասարդեանի ստորագրութեամբ։

«Դաշնակցութիւնը աշխարհ եկաւ որպէս Ընկերվար կուսակցութիւն, գործեց իբրեւ Ընկերվար կուսակցութիւն, և պիտի շարունակէ ապրիլ ու գործել իբրեւ Ընկերվար կուսակցութիւն»։

Արդ, ի՞նչ պատահեցաւ այդ թուականէն (ճիշդը՝ 1956էն) ետք։ Միթէ 1959ի կամ 1963ի Ընդհանուր ժողովները Ընկերվարութիւնը հանեցի՞ն Դաշնակցութեան ծրագրէն։ Սակայն, չէ՞ որ կազմակերպութիւնը տակաւին կ'անդամակցի Ընկերվար Միջազգայնականին։

Փաստը այն է, որ այժմու կազմակերպութեան վարիչ մարմիններու բարոյական անպարկեշտութիւնը և արիութեան պակասը հասած են այն աստիճանին, որ թէեւ կազմակերպութիւնը կը մնայ անդամ Բ. Ինթերնասիոնալի, սակայն անոր մամուլին մէջ հրատարակուող նիւթերով և բեմերէն արտասանուած խօսքով, ան այլեւս վերջնապէս ամուսնալուծումի տուած է Ընկերվարութեան։

Առիթով մը (այս տարի) երբ կեդր. Կոմիտէի մէկ նիստին մասնակցող ընկեր մը պարագայօրէն կ'անդրադառնայ իբր ընկերվար խոր համոզումներուն, և Կ.Կ.ի ատենապետի դէմքին զայրոյթ տեսնելով, կը յիշեցնէ, որ Դաշնակցութիւնը ընկերվար կուսակցութիւն է, ոչ միայն Կ.Կ.ի ատենապետը կը սկսի ջղագարի նման բղաւել «Մենք այլեւս ընկերվարական չենք, ընկերվարական չե՜նք, չե՜նք, չե՜նք», այլեւ Կ.Կ.ի միւս անդամները համակրական լռութիւն կը պահպանեն։

Այսպէս է, որովհետեւ այսօր կազմակերպութեան գրեթէ բոլոր վարիչ մարմիններու, գրեթէ բոլոր անհատ անդամները, իրենց անձնական շահերով և համոզումներով այլեւս մերժած և ուրացած են Դաշնակցութեան Ծրագրին մէջ արմատացած ընկերվարութիւնը:

Ուստի, նաեւ այս էական խնդրի պարագային, կազմակերպութիւն մը, որ բարոյական արիութիւնն իսկ չունի այս փոփոխութիւնը խոստովանելու, և իր խորին համոզումներով Ընկերվարական Դաշնակցութիւնը, իրարու հետ ընդհանուր ոչինչ ունին այլեւս։

5.— ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՀԵՂԻՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆԸ

Ո՞րն է այժմու կազմակերպութեան գերագոյն հեղինակութեան ԻՍԿԱԿԱՆ կեդրոնը։ Պիւրօ՞ն, թէ՞... Անթիլիասը։

Փաստը այն է, որ վերը յիշատակուած ախտերն ու արատները 1956էն ետք կազմակերպութեան ներքին ուժերը այնպէս ջլատեցին և անոր նախկին բացարձակ հեղինակութիւնը այնպէս խախտեցին, որ այն Կիլիկեան Աթոռը, որ նոյնինքն կազմակերպութիւնն էր կանգնած, դարձաւ՝ առանձին ու անկախ կեդրոն։

Եւ այսօր փաստը այն է, որ ինչպէս դաշնակցական, այնպէս ալ Դաշնակցութեան համակիր շրջանակներու մէջ Անթիլիասի հեղինակութիւնը անհամեմատ աւելի բարձր է և ընդունելի, քան հեղինակութիւնը ըլլայ Պիւրոյի, ըլլայ՝ տեղական Կ. Կոմիտէներու։

Կրկին անգամ, հարկաւոր է մասնաւոր օրինակով մը պատկերաւորապէս ցոյց տալ, թէ երեւոյթը ինչ աստիճանի է հասած։

Խորէն Կաթողիկոս հրաւիրուած էր մասնակցելու Վազգէն Վեհափառի գահակալութեան տասնամեակին։ Հ.Յ.Դ.Կ. Կոմիտէ մը տեղեկանալով, թէ Անթիլիաս որոշած է Խորէն Կաթողիկոսի տեղ ղրկել Լիբանանի Առաջնորդ Տաճատ Սրբազանը՝ ասիկա կը գտնէ չափազանց անվայելուչ և անպատշաճ։ Եւ այս մասին իր տեսակէտը գրաւորապէս կը հաղորդէ Պիւրոյին։ Այնպէս կը պատահի, որ մէկ–երկու շաբաթ ետք, Պիւրոյի մէկ անդամը կը գտնուի այդ Կ.Կ.ի շրջանը: Բերանացի կը բացատրէ, թէ Անթիլիաս «անպատեհ» սեպած է, Խորէն Կաթողիկոս, կամ նոյնիսկ՝ Անթիլիասի Դպրեվանքի տեսուչ Գարեգին Արք. Սարգիսեան Էջմիածին երթան։ Եւ այս մի քանի բառերը կը բաւեն, որ հարցը փակուի։ Այն յստակ տպաւորութեամբ, որ Անթիլիասի հեղինակութիւնը՝ անվերանայելի է։

Սակայն, այսպէս չէր — բնա՛ւ ու երբե՛ք այսպէս չէր մինչեւ 1956։

Մինչ այդ, Հ.Յ.Դ. Պիւրօ՛ն էր, որ նման հարցեր կ'որոշէր, որովհետեւ եթէ անոնք չափով մը եկեղեցական են, սակայն միաժամանակ և ալ աւելի մեծ չափով ունին ազգային–քաղաքական արժէք և իմաստ։

Եւ ահա, մինչ կտուրներէն անձանձիր կը կրկնուի ու կը կրկնուի, թէ կազմակերպութիւնը անկեղծօրէն ցանկացող է, որ Էջմիածին ու Անթիլիաս ձեռքձեռքի տան, դառնան լծակիցներ և ամենակատարեալ գործակցութեամբ ծառայեն Հայ Եկեղեցիին ու ժողովուրդին, անդին, երբ կը ներկայանայ երկնառաք առիթ մը, երբ պատեհութիւն կը ստեղծուի, որ Անթիլիասի գահակալն ալ Հայաստան երթայ, սիրէ այնտեղի ժողովուրդը և սիրուի անկէ, երբ հնարաւորութիւն կը ներկայանայ, որ ԳՈՐԾՈՎ (ոչ՝ խօսքով) Անթիլիաս ապացոյց տայ, թէ ինչ ջերմութեամբ ու եղբայրական զգացումներով կապուած է Էջմիածնին՝ նման եզակի առիթ կը փախցուի, և ասիկա ոչ Պիւրոյի որոշումով, այլ՝ որովհետեւ Անթիլիաս նման բան «անպատեհ» կը սեպէ:

Ի՞նչն է այստեղ «անպատեհ» սակայն։ Այն, որ յարգուի Վազգէն Վեհափա՞ռը, որ աւելնայ անոր հեղինակութի՞ւնը, թէ՞ բազմապատկուի Էջմիածինի հմայքը սաբագիր հայութեան մօտ։

Սակայն, հանրածանօթ է բոլորին, որ Հայ Սփիւռքի բազմաթիւ համայնքներ և առանձին խմբաւորումները Մայր Հողին ու Հայաստանին կապուած են Էջմիածինի գծով։ Ամէն բանէ առաջ՝ Լուսաւորչական են, իրենց հոգեկան աչքերը ուղղած հոն, ուր հիմնուեցաւ աշխարհիս առաջին քրիստոնեայ ժողովուրդի Եկեղեցական Կեդրոնը՝ սրտերն ու հոգիները կախարդող Էջմիածինը։

Իսկ ասիկա նուազեցնել, առանց հայապահպանման մէջ վճռական դեր կատարող այդ ազդակը նկատի առնելու, թեմեր կցել Անթիլիասին կը նշանակէ անտես ընել այն ճշմարտութիւնը, որ «Կիլիկեան հայրենասիրութեամբ» տարագիր հայ մարդը կ'օտարանայ, մինչդեռ «Էջմիածնական հայրենասիրութիւն»ը համակ սէր է դէպի հայ անցեալը, հայ հողը, Մայր Հայաստանը։

Եւ ա՛յսպէս էր առաջ։ Սակայն, նաեւ այս մարզին մէջ, իրողութիւնները այնպէս են շրջուած իրենց հիմէն, որ ներկայ կազմակերպութիւնը ընդհանուր ոչինչ ունի Հ.Յ. Դաշնակցութեան հետ, այնպէս ինչպէս ան դաւանեց ու գործեց 1890էն մինչեւ 1956։

Կը մնայ մէկ հարցում։ Այս ամբաստանագիրէն — որուն մէջ նշուած կէտերու պատճառով զայն ստորագրողները կը հրաժարին կազմակերպութենէն — միթէ կը հետեւի՞, թէ՝ «Դաշնակցութիւնը այլեւս անելիք չունի»։

Ոչ՝ չի հետեւիր։

Նշուած ախտերն ու արատները կրնան աստիճանաբար դարմանուիլ, սակայն ԲԱՑԱՌԱԲԱՐ ԱՅՆ ՊԱՅՄԱՆՈՎ, որ կազմակերպութիւնը հիմնական վերազնահատութեան ենթարկէ՝ պատմական պահը, անոր իսկակա՛ն պահանջները և այն ազգային կոչումը, որուն պէտք է լծուի կազմակերպութիւնը արդի ժամանակաշրջանին:

Տեղին և անտեղին, ու անվերջանալիօրէն այլեւս տոն քիչօթային «ազատ, անկախ ու միացեալ» թմբկելով՝ ոչ հայ ազգային–քաղաքական գործ կը տարուի ներկայ պատմաշրջանին, ոչ տարագիր փանգուածները հայ կը պահպանուին, և ոչ ալ — վերջին հաշուով — կազմակերպութիւն կը պահուի։

ԻՐԱՊԱՇՏ դատողութեամբ միայն, ազգային — քաղաքական իրականութիւնը ԲԱՑ ԱՉՔԵՐՈՎ դիտելով և բացառաբար ռէալ ազդակներու գնահատութեամբ կարելի է տեսնել, թէ կազմակերպութիւնը՝ դեռ անելիք ՆՈՐ ԲԱՆ շատ ունի։

Սակայն, այդ «շատ բան»ը պէտք է ըլլայ իսկապէս ՆՈՐ, այն է՝ պէտք է համապատասխան ըլլայ արդի պայմաններուն ու պահանջներուն, պատշաճեցուած պէտք է ըլլայ հայութեան արդի ազգային շահերուն, և պէտք է բխի քաղաքական ԻՐԱՊԱՇՏ դատողութենէ։ Հայ քաղաքական շահի իսկական գնահատութենէն։

Իսկ ասիկա կատարուելու պարագային, բիւրեղի չափ յստակ ու պայծառ կը դառնայ, թէ այլեւս անցած է կազմակերպութեան ֆետայական շրջանը, անցած է շրջանը որեւէ բնոյթ ունեցող «ազատագրական» ակնկալութեանց, և անցած է մանաւանդ այն շրջանը, երբ տարագիր հայ կազմակերպութիւն մը — ինչ անցեալ ալ ունեցած ըլլայ ան — կրնայ որպէս Ամենայն Հայոց կառավարութիւն խօսիլ կամ գործել։

Այսօր, հայ ժողովուրդի ազգային էական շահի տեսակէտէն, մէկ նշաւակ կայ հայրենիքէն ներս, եւ մէկ նշաւակ՝ հայրենիքէն դուրս։

Հայրենիքէն ներս՝ պէտք է ամէն կերպ ամրացնել աճող և արարչագործող հայ ազգային կեանքը, պէտք է բազմապատկել անոր կարողականութիւնը, որովհետեւ ա՛յդ է իսկական առհաւատչեան հայ յաւերժութեան։

Հայրենիքէն դուրս՝ անգերազանցելի առաքելութիւնը բոլոր հայ կազմակերպութեանց այն է, որ հայ պահեն տարագիր զանգուածները, և զանոնք հայ պահեն՝ իրենց հայ հոգիով, հայրենիքի կիզիչ կարօտով։

Արդի ժամանակաշրջանին, հայ տարագրութիւնը կը մնայ այնքան հայ և այնչափ հայրենասէր, որքան և որչափ ան կապուած ըլլայ Հայաստանի արդի, լուսաշող, խանդավառ և հայկականութեամբ յագեցած իրականութեան։

Ուստի, ե՛ւ ոգեկան, ե՛ւ ֆիզիքական կամուրջներ պէտք է կանգնել Սփիւռքի ու Հայրենիքի միջեւ, պէտք է բազմապատկել այդ կամուրջները միշտ՝ եթէ երբեք իսկապէս անկեղծ է ցանկութիւնը, որ «հայապահպանում»ը դադրի ժողովրդավարակ, ամբոխավար բառ ըլլալէ, դառնալու համար կենարար իրականութիւն։

Ցատկորոշ պէտք է ըլլայ՝ ե՛ւ անցեալի անթիւ դարերու փաստով, ե՛ւ մեր անմիջական անցեալի վկայութեամբ, որ Սփիւռքի գաղութները հայ կը պահուին բացառաբար այն պարագային, երբ ոգիպէս ու մտքով, սրտով ու հոգիով խանդավառուած են Հայաստանով, կախարդուած՝ հայրենիք վերադառնալու երազով։

Հայապահպանումը կը սկսի կերպարանք առնել, ծաւալիլ ու խորանալ միայն այն ատեն, երբ Սփիւռքի մամուլը կը լեցուի հայրենիքի ներշնչող ու կենսաբեր լուրերով, երբ ամէն հայ տարագիր թերթ կը ծածկուի տարագրի հոգին կշտացնող հայրենական նկարներով ու նկարագրութիւններով, երբ տարագիր բեմերէն կը կրկնուի կանչը Հայ Հողին, երբ մշտապէս կը խորացուի պանդուխտին կարօտն ու հաւատքը, թէ մօտալուտ է երազուած այն օրը օրերուն՝ օրը դարձի:

Եւ ճիշդ հոս է ահա, որ Դաշնակցութիւնը անելիք նոր շատ ու շատ բան ունի։

Այսօր, կազմակերպութեան վարիչներն ու անդամները ազատօրէն կ'այցելեն Հայաստան, ականատես կ'ըլլան, մեր վերջին հազարամեակին մէջ նման ու

(Շար. տես էջ 6)

ԱԿԱՆԱՒՈՐ ՉԵԽ ԱՐԵՒԵԼԱԲԱՆ ԱԿԱԴԵՄԻԿՈՍ ՌԻՖՔԱՅԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 80ԱՄԵԱԿԸ

Ն. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Չեխոսլովաքիոյ Գիտութիւններու ակադեմիան, համալսարանը և Արեւելեան հաստատութիւնը Մայիս 27ին տօնեցին անուանի չեխ արեւելագէտ ակադեմիկոս Եան Ռիփքայի ծննդեան 80ամեակը և գիտական գործունէութեան 55ամեակը։

Փրակայի համալսարանի արեւելագիտութեան ուսուցչապետ Տոքթ. Ե. Ռիփքա հետեւած է Վիեննայի համալսարանին մէջ արեւելագիտութեան — պարսկերէն, արաբերէն, թուրքերէն և ժամանակ մըն ալ յաճախած է աշխարհահռչակ Փրոֆ. Տոքթ. Բ. Կրոզնիի հեթաբանական դասախօսութեանց, բայց յետոյ հրաժարած է այդ խրթին, 700 վանկանշաններէ և գաղափարագրերէ բաղկացող հեթական սեպագրութիւնը ուսումնասիրելէ, որպէսզի լրիւ կարենայ նուիրուիլ իր նախընտրած լեզուներուն և անոնց գրականութեան։ Չեխ գիտնականը բաւական երկար ժամանակ ապրած է Պարսկաստան (հայերու մօտ), Եգիպտոս, Թուրքիա և Կովկաս, ուր եղած է Բագրատունիներու վրացական ճիւղին տան ուսուցիչը։ Չեխ արեւելագէտը շատ մը համալսարաններու պատուակալ բժիշկ է և կարգ մը ակադեմիաներու թղթակից անդամ և արժանացած է չեխ և օտար պետութեանց պատուանշաններուն։

Ակադեմիայի լայնածաւալ դահլիճին մէջ բազմաթիւ հրաւիրեալներու ներկայութեան խօսեցան Ռիփքայի կեանքին եւ գիտական բեղուն գործունէութեան մասին՝ ակադեմիկոս Պրուշէկ եւ Փրակայի համալսարանի դեքան Տոքթ. Վլ. Բեռնէտ։

Ժամը 16ին յոբելեանական նիստը վերջացաւ։ Ցետոյ շնորհակալական խօսքով հանդէս եկաւ մեծանուն յոբելեարը։

Այս առթիւ կ'արժէ «Ջահակիր»ի ընթերցողներուն մէկ քանի հակիրճ տեղեկութիւններ տալ ակադեմիկոս Ռիփքայի գիտական եւ բանասիրական աշխատանքներուն մասին։ Ռիփքան, որ Իրանի հին ու նոր գրականութիւնը հիմնապէս ուսումնասիրած է, չեխերէնի թարգմանած է պարսիկ վիպագիր եւ բանաստեղծ Նիզամիի դիւցազներգութիւնները եւ բանաստեղծութիւնները, Ֆիրդուսիի Շահնամէն, Օմար Խայեամի ռուպայաթները (քառեակները)։ Գրած է նաեւ շատ մը ուսումնասիրութիւններ պարսիկ եւ արաբ գրականութեան եւ պատմութեան մասին՝ գերմաներէն լեզուով, որ իր մայրենի լեզուին պէս գիտէ։ Նոյնպէս գերմաներէն լեզուով պատրաստուած են Ռիփքայի կողմէ՝ պարսկերէնի քերականութիւնը եւ գրականութեան պատմութիւնը։ Ռիփքան բաւական լաւ ծանօթ է նաեւ հայոց պատմութեան։

> «Ջահակիր»ի Աղեքսանդրիոյ ներկայացուցիչն է Պր. ՎԱՀԱՆ ՊԷՆՏԵԱՆ, Հելիոպոլիս փող. թիւ 18 Ռամլէ, Քան Տը Սեզար:

ՆԱՀԱՏԱԿ ԸՆԿԵՐՆԵՐԻՍ

(Շարունակութիւն նախորդ թիւէն եւ վերջ)

Միմեանց յաջորդող տեսարաններից սթափուած, ինձ տրուած պատգամը դուրս թռաւ իմ բերնից: «Մեր ընկերներից շատերը պիտի կախաղան բարձրանան, որովհետեւ ազգային վերստեղծումի սերմեր են նրանք, որ պիտի ցանուին դահիճի ձեռքով իրանց մօտահաս ծիլարձակումով ոտքի պիտի կանգնեցնեն հայութիւնը եւ ազատութեան արեւը պիտի ծագեցնեն հայի բազմաչարչար կենաց հորիզոնում։ Կախաղանի պարգեւած մահով կենդանութիւն պարգեւեն հայ ազգին ու հայրենիքին»։

Ուրեմն, մահ ու կախաղան է սպառնում մեր ընկերներին... «Վա՜խ Փարամազ, վա՜խ...» բացականչեց իմ պաշտելի Լազօն և ջղաձգօրէն իր տեղից վեր ցատկեց:

Այո՛, մահ ու կախաղան էր սպառնում մեր պաշտելի հերոս ընկերներին, այն էլ չէ թէ հատհատ, այլ խմբովին, մի քանի տասնեակներով, և... 1915ի Յունիս 15ը, այդ սեւերով ծածկուած գուժկանը եկաւ յայտնելու հայի գոյութեան 20 զօրաւոր սիւների խորտակումը անարգ բռնապետութեան անգութ հարուածների տակ։

Օ՜, երանի թէ չորացած և ամլութեան դատապարտուած լինէր մայր ժամանակի արգանդը, որ չծնէր այդ սեւ օրն իր հրէշային երեւոյթով... երանի՜ թէ տակն ու վրայ եղած լինէր համաստեղութեան դասաւորումը և դադարէր արեւի ընթացքը, որպէսզի թուրքաց մայրաքաղաքը, անգթութիւնների և ճիւաղային չարչարանքների այդ կրկէսը թանձր խաւարով ծածկուած, չկարողանար իր կուրծքի վրայ ցուցադրել 20 հատ կախաղաններ...: Երանի՜ թէ Ժիփիթների ցասմամբ՝ կայծակնահար՝ մոխրանային և անրեւոյթանային անտառներն ու ծառաստանները, որ Բիւզանդական այրի մայրաքաղաքը չկարողանար մոնկոլական անարգ ձեռքերով զարդնուած հսկայ ցիցերով ու կախաղաններով զարդարել իր վիրաւոր կուրծքը, որ դարերից ի վեր ֆանատիկոս թուրք հորդաների մահասփիւռ ոտից կոխան է եղել: Երանի՜ թէ մայրաքաղաքի բարացած կուրծքը իր քոյր ծովերի արցունքներից շարժած՝ պայթէր և իր հսկայ ալիքների մէջ կուլ տար ա՛յն դահիճների ցեղը, որ մոլեռանդների հովանու տակ Յունիս 15ի սեւ շապիկն էր հիւսում Սուլթանների մայրաքաղաքի համար, այնտեղ անարգ ցիցերի վրայ կախ տալու 20 հոգի կտրիճ, անձնուրաց, ազնիւ ու վեհանձն Հնչակեան գործիչներին։

(Շար. տես էջ 8)

ՕՄԱՐ ԽԱՅԵԱՄԻ ՔԱՌԵԱԿՆԵՐԸ

- ՌՈՒԲԱՅԱԹ -

Հետեւողութեամբ Գ. Փառնակի, Արամ Զարըգի եւ Լեւոն Մեսրոպի թարգմանութիւններուն։

178

Չեմ կրնար տոկալ առանց գինիին
Տանիլ բեռն կեանքին, դիմանալ ցաւին,
Վախ այն օրին վախ երբ Սաքի կանչին
— Պարպէ բաժակդ, ըսեմ «ուժ չունիմ»:

179

Գարուն. Պիտի ուզէի մէկ անգամ միայն
Շրջել՝ Բնութեան օրէնք, մարգերը նորբոյս
Ծածկել՝ ջահիլ տղոցմով աղջիկներով կոյս:
Դաշտերն՝ բոլոր աշխարհի ընել Կիւլիստան...

180

Երբ հոգիս, միսն ու ոսկորդ փոշիւս մի հեղ
Աստուածային Սուրբ հոգիին քովն է քու տեղ
Հազար ամօթ որ բարձունքէդ ինկած շատ վար
Դուն գետնաքարշ, մէջըս ստրուկ կ'ապրիս օտար։

181

Մազերդ կ'աւլեն սեմը գինետան
Հոգս չեն աշխարհի «լաւն» ու «անպիտան»
Երկուքն ալ առջեւս թէ ծնրադիր գան
Գինով համարբուն կես տինար չեմ տար։

Աղեքսանդրիա

Տաղաչափեց ՀԱՅԿ ԿԱՐԻՆԵԱՆ

«ԱՄԲԱՍՏԱՆԱԳԻՐ»ԻՆ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

(Ե. էջէն)

Նախընթաց չունեցող ազգային վերընձիւղումի և արարչակերտումի, անձնապէս կը ծանօթանան Հայաստանի այժմու ընտիր, գաղափարական ու նուիրուած հայ մտաւորականութեան։

Հարկաւոր չէ ըսել, որ այցելուները իրենց ամէն տեսածը գովեն, պայման չէ, որ այդպէս ըլլայ։

Սակայն, էապէս պայմանականն ու անվերաքննելին այն է, որ եթէ տակաւին պիտի խօսուի բացասական երեւոյթներու մասին, եթէ պիտի մատնանշուին այս ու այն պակասները, ապա գիտել տրուի, որ հիմնականի պարագային՝ մոխիրէն յարութիւն առած է հայ պետութիւնը, արարչակերտումի լծուած է հայ ժողովուրդը և բովանդակ հայութիւնը միշտ աճող հաւատքով կը դիմաւորէ իր ազգային ապագան:

Կառուցել ու պահպանել ոգեկան ու ֆիզիքական այն կամուրջները, որոնք կենսաբեր «արիւն» պիտի հոսեցնեն Հայաստանէն դէպի Հայ Սփիւռքի տարագիր «երակներ»ը՝ այս կը նշանակէ գործածել այն միակ մոգական գաւազանը, որով հնարաւոր կ'ըլլայ գործի վերածել և իրականութիւն դարձնել Սփիւռքի միակ հիմնական խնդիրը՝ ՀԱՅԱՊԱՀՊԱՆՈՒՄԸ:

Միշտ պէտք է յիշել, որ անցեալ դարերու ընթացքին, ո՛չ մէկ կերպ, ո՛չ մէկ տեղ, ո՛չ մէկ ատեն կրցանք սոսկ բառական ու քարոզչական «հայապահպանում»ով հայ գաղութ մը փրկել։ Եւ հակառակ ամէն ճիգի, չսեւցին ո՛չ Ղրիմի գաղութը (որ նոյնիսկ «Արմենիա Մարիթիմա» կոչուեցաւ), ո՛չ Լեհաստանի գաղութը, ո՛չ Հնդկաստանի գաղութները, ոչ ալ որեւիցէ այլ՝ հոգիով ու կարօտով Հայ Հողէն կտրուած տարագիր հաւաքականութիւն։

Հայ հոգիի այս կարօտն է պայմաններու պայմանը։

Հայ տարագիրը պէտք է տառապի, գալարի, անընդհատ վառուի իր հայրենիքի կարօտէն։ Այնքան ատեն, որ այդ կարօտը կայ տարագիր հայուն հոգիին մէջ, զայն կրողը թէկուզ մայրենի լեզուն մոռցած ըլլայ (ըլլայ նոյնիսկ թրքախօս — ինչպէս հին այնթապցին) ան ՀԱՅԱՊԱՀՊԱՆՈՒԱԾ է։ Իսկ երբ մեռած է հայ պանդուխտի հոգեկան կարօտը, ամենաընտիր գրաբարագէտն իսկ կորսուած է հայութեան համար։

Եւ ուրեմն, ահա ա՛յս բնագաւառին մէջ՝ աննախընթացօրէն ընդարձակ, բազմակողմանի և իր նշանակութեամբ պատմակերտ անելիք ունի Դաշնակցութիւնը տակաւին:

Մանաւանդ, երբ նկատի առնուի, թէ անոր լայն շարքերուն մէջ արդէն իսկ արմատացած է Հայ Հողի կարօտը, զոր միայն Գանատաներն ու Աւստրալիաները կրնան փճացնել ու մեռցնել։

Յառաջիկայ Ընդհանուր Ժողովին (զայն կարելի է 1968էն առաջ ալ գումարել — 1907էն մինչեւ 1913, Ընդհանուր Ժողով տեղի ունեցած է ամէն 2 տարին) հարկաւոր է հիմնական վերանայումի ու վերագնահատութեան ենթարկել կազմակերպութեան արդի առաքելութիւնը, անոր այժմու պահանջին համապատասխանող պատմական կոչումը, և ապա՝ ըստ այնմ պատշաճեցնել ամէն ինչ.— ե՛ւ ընտրուած մարմինները, ե՛ւ անոնց վարելիք ուղղութիւնը, ե՛ւ իւրաքանչիւր գաղութի համապատասխան աշխատանքները, ե՛ւ արդի աննախընթաց հնարաւորութիւնը գաղութներուն մէջ այլ հոսանքներու հետ միասին համագործակցելու, եւ՝ ամէն, ամէն ինչ։

Թերեւս հարց տրուի հոս, թէ ինչո՞ւ փոխանակ կազմակերպութենէն հրաժարելու, ստորագրեալներս չմնացինք մէջը, ջանալով ընդհանրացնել վերը նշուած մեր համոզումները։

Շատ պարզ է այս հարցումին պատասխանը, որ հետեւեալն է։ Այժմ, կազմակերպութեան վարիչ մարմինները և վճռաբեկ ժողովները ենթակայ են «ներքին ուժերու», որոնք կատարելապէս տիրացած են իշխանութեան: Վերի համոզումները ունեցողները ոչ միայն չեն կրնար զանոնք ազատօրէն ընդհանրացնել, այլեւ՝ երբ այս իմաստով արտայայտուին, կ'ենթարկուին մեկուսացումի, կամ լուռ հալածանքի:

Ցատկապէս անցնող վեց ամիսներուն, իրերայաջորդ բազմաթիւ փաստեր ու պարագաներ եկան հաստատելու ու վերջնապէս համոզելու, որ ներկայ պայմաններու տակ՝ ոչ մէկ հնարաւորութիւն կայ բնականոն կերպով, նորմալ ձեւերով հասնիլ որեւիցէ արդիւնքի։ Գուրճհամուտեան ուժերն են, որ կը «ներգրաւեն» Լիբանանի Կ. Կոմիտէն, և այդ ուժերն են, որ տիրական պիտի ըլլան գալիք Ընդհանուրին։

Իսկ այս մասին արտայայտուիլ կարելի է միայն շշուկով։ Այլապէս՝ երեւոյթի դէմ ծառացողը կը տուժէ՝ «կամ գրպանէն, կամ՝ կոնակէն», ինչպէս ըսուած է Լիբանանի Շրջանային մէկ ժողովին շատ երէց ընկերոջ մը կողմէ։

Ուրեմն, կը մնայ մէկ ելք միայն՝ ԱԶԱՏ դաւանիլ ստորագրեալներուս այն համոզումները, որոնք կը բխին հոգիէն, հոգիի է՛ն, է՛ն խորերէն:

Հասկնալիօրէն, նման ազատ կրնայ պատճառ ըլլալ, որ զայն գործադրողները կոչուին անպարկեշտ, անհաւատարիմ և դաւաճան։

Սակայն, ասիկա պիտի ըլլայ առաւելագոյն աղմուկ և ամբոխավարութիւն։ Ասոր կողքին, գուցէ պատահի տակաւին, գուցէ ճշմարտանայ, որ կազմակերպութեան մէջ դեռեւս կան ԱՆԿԱԽ ՄՏԱԾՈՂՆԵՐ: Ցատկապէս միջին ու երիտասարդ սերունդին մէջ:

Եւ գուցէ պատահի, որ այս սերունդի անդամները անդրադառնան և գէթ իրենց մտքին մէջ ընդունին, որ.—

Առաջին — Այս ամբաստանագրին մէջ չկայ մէկ տառ, չկայ մէկ ստորակէտ, որ համապատասխան չըլլայ առարկայական բացարձակ իրականութեան։

Երկրորդ — Ասիկա ընդունելով որպէս ճշմարտութիւն, այսպէս անդրադարձողները գուցէ տակաւին ընդվզին, կազմակերպուին և անցնին ուժական գործի։

Անկրկնելի Նարեկացիի խօսքով. «Անհամեմատ աւելի մեծ է այն զօրութիւնը, որ հնացածը կը նորոգէ, անոր վերադարձնելով իր առաջին պայծառութիւնը, քան այն ուժը, որ ոչինչէն նոր բան կը ստեղծէ։»

Ահա — ճիշդ ու ճիշդ ա՛յս է պահանջուածը՝ անհրաժեշտ է կազմակերպութեան վերադարձնել անոր գաղափարական, ազգայինքաղաքական և բարոյական «առաջին պայծառութիւն»ը։ Միայն ա՛յդ «պայծառութեամբ» է, որ Դաշնակցութիւնը մէկը միւսէն ահաւոր տասնամեակներ տոկաց, ճիշդ ինչպէս զայն ծնող հայ ժողովուրդը իր ոգեկան «պայծառութեամբ» տոկաց մէկը միւսէն ահաւոր հազարամեակներ:

Եթէ ասիկա չկատարուի, ապա անկանգնելի ու անկասելի կը դառնայ մշտապէս ծաւալող նեխումը, ամենամաքուրներն իսկ վարակող ապականութիւնը, ամէն ինչ քայքայող անբարոյականութիւնը: Անկանգնելի ու անկասելի կը դառնայ կազմակերպութեան բարոյական մահը։

Կա՞ն Նորերուն մէջ այնպիսիներ, որոնց համար հոգեկան կիրք է մաքրել կազմակերպութիւնը, կա՞ն այն տարրերը, այն անձինք նուիրեալները, որոնք ընդունակ են ոչ միայն խօսքի, այլեւ տենդագին գործի, ընդունակ են կազմակերպուելու և չրջելու անիւը։ Կա՞ն իրենց բարոյականով տիրապետող այն ուժերը, որոնք կրնան տիրապետել 19րդ Ընդհանուր Ժողովին մէջ։

Անհնար է գիտնալ։ Բացարձակապէս անկարելի է գուշակել։

Սակայն, ե՛ւ հնարաւոր, ե՛ւ կարելի է ապացուցանել, — անառարկելի փաստերով և առարկայական տուեալներով — որ այնպէս ինչպէս կազմակերպութիւնը կայ այսօր, մարմիններու մենատիրութեամբ, ախտաւոր ու աւազակաբարոյ տարրերու աճող ազդեցութեամբ եւ շարքերը խաթարող ընդհանրացած անբարոյականութեամբ՝ կազմակերպութիւնը կը գտնուի ստոյգ մահուան տանող ճանապարհին։

Այսպիսի կազմակերպութիւն ընդհանուր ոչինչ ունի Հ.Յ. Դաշնակցութեան հետ այնպէս ինչպէս ան դաւանեց ու գործեց 1890էն մինչեւ 1956։

Եւ վերոյիշեալ այս պատճառներով ուրեմն, ստորագրեալներս հրապարակով կը հրաժարինք կուսակցութեան շարքերէն։

Ստորագրութիւններ՝
ԲԵԳԼԱՐ Վ. ՆԱԻԱՄԱՐԴԵԱՆ
ՄԱՐԻՑԱ ՆԱԻԱՄԱՐԴԵԱՆ

Մայիս 24, 1966

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

(Շար. Ա. էջէն)

Մենք գիտէինք, որ Հ.Յ.Դ.ի բուն արեւելումը (օրիանթասիոն), ծնած մէկ օրէն, ռուսասիրական էր, որովհետեւ ռուսասէր եղած է մեր ժողովուրդը առնուազն երկու հարիւր տարիէ ի վեր։ Եւ հակառակ այս իրողութեան, Հ.Յ.Դ.ի ներկայ ղեկավարները (մենք կ'ըսենք՝ նա՛եւ 1921-1956ի ղեկավարները) երդուեալ ռուսատեացներ են եւ կ'ուզե՞ն այդպէս «դաստիարակել» նաեւ իրենց շարքերը։ Ասիկա նորութիւն չէ ոչ ոքի համար։ Սակայն ուրախ ենք որ հրապարակուած, արթնցած եւ խղճի տէր Բեգլար մը՝ նորագոյնս կը հաստատէ ասիկա։

Մենք գիտէինք նաեւ, որ Հ.Յ.Դ., 1921էն ի վեր, Հայ Դատ ըսելով կը հասկնայ, կ'ուզէ հասկնալ եւ հասկցնել միայն ալ, Թուրքերու կողմէ գրաւուած հայկական հողերուն վերադարձն ԱՒԵԼԻ՛ ներկայ հայ սփիւռքանութիւն եղող Սովետական Հայաստանի «վարչաձեւին տապալումը», այլ խօսքով՝ «Հայաստանի ազատագրումը բոլշեւիկեան լուծէն»։ Այս անբարոյութիւնը, որուն ծանօթ է համայն հայութիւնը, Բեգլար եւս կուգայ հաստատելու։ Ու մենք դարձեալ ուրախ ենք։

Մենք գիտէինք դարձեալ, որ, առ ի չգոյէ «քաղաքական գործ»ի, բանկալի գործերով զբաղողները երբեմն այնքան մոլեռանդութեամբ դաստարարութ Դաշնակցութիւնը՝ պղտորեցա՛ծ, մանրցա՛ծ էր եւ սկսած էր զբաղիլ եկեղեցական քաջ գիտնալով, որ կարելի է, զէթ Սփիւռքի մէջ, հայ հասարակութեան վրայ «ղեկավար»ի հովեր փչել՝ եկեղեցիի ճամբով...։ Բռնագրաւեցին Անթիլիասը եւ փորձեցին խախտել Հայաստանեայց Եկեղեցիի միասնականութիւնը։ «Ջահակիր»ը հին շրջանի թիւերէն մէկուն մէջ (1957), հրատարակուած է բլէշէն Ամերիկայի Կեդրոնական Կոմիտէի այն նամակին (սառրագրութեամբ նոյնինքն Բեգլարի, որ այն ատեն Կ.Կ.ի ատենադպիրն էր այնտեղ), որ ցոյց կու տար թէ ինչ ծեւով պէտք բաժնեն կարգ մը եկեղեցիները՝ Ս. Էջմիածինէն, զանոնք կապելու համար Անթիլիասին։ Եկեղեցական ոտնձգութիւնը, բաժանումը, կործանումը կամ յափշտակումը այն ատեն կազմակերպող Բ. Նաւասարդեան իր «Ամբաստանագիր»ին մէջ կը խոստովանի եւ կը դատապարտէ՛ իր ոճիրը։ Եւ ասոր համար մենք խիստ ուրախ ենք։

Դարձեալ, առ ի չգոյէ «գործ»ի, եւ արդարացնելու համար իրենց ստացած ռոճիկը ամերիկեան ֆոնտերէ, դաշնակցական գործիչները գիտէինք՝ որ նուիրուած են մի ինչ որ «ազատագրական» աշխատանքներու։ «Հայ Դատի Յանձնախումբ» կոչեր են այն մարմինը, որուն քարտուղարն է եղեր Բեգլարը 1952ին եւ որուն վերեւ, դաշնակցական Բիւրոն (ղեկավարութեամբ Վ. Նաւասարդեանի եւ Դրօ Կանայեանի, օգնական՝ Բ. Նաւասարդեան) կը մասնակցի եղեր ամերիկացիներու հիմնած «Գերեալ Ժողովուրդներու Ազատագրութեան Կոմիտէ» կոչուած գործազգի կազմակերպութեան, դաւաղիր (տարագիր) կարգ մը ռուսերու, պելոռուսերու, ուքրայնացիներու, վրացիներու, ազերիներու, բաշկիրներու, ինգուշներու, հիւսիսային կովկասցիներու, Թուրքմէններու եւ այլոց ընկերակցութեամբ։

Մենք գիտէինք, որ Փարիզ տպագրուած Հ.Յ.Դ. ընդհ. ժողովի ատենագրութեան մէջ գրուած էր, թէ դաշնակցական սպաներ պիտի մասնակցին Կովկաս արշաւելիք Թրքական բանակին... Ու գիտէինք նաեւ որ հիւանդ ուղեղներու պտուղն է ասիկա։ Բայց Բեգլարի վկայութիւնը, թէ «ազատագրում»ի այս անպիտան եւ ստորին ծրագիրը սնանկ է արդէն։

Բեգլար եւ իր տիկինը կը վկայեն ԱՆԶԱյի ողբերգութիւնը։ Նորութիւն չէր որ հայրենիքի անունով երդուընցող դաշնակցականները՝ հայաստանամօտ վայրերու մէջ տուն տեղ եղած հայերը արմատախիլ կ'ընէին եւ ԱՆԶԱյով զանոնք կը նետէին Գանատայի սառնամանիքները, Աւստրալիոյ տափաստանները եւ Պրազիլի ճնկըլները։ Բայց շահ է մեզի, երբ այդ ողբերգութեան մասին կը խօսին զայն երբեմն իրացնողները, նոյնինքն Նաւասարդեանները։

Վերջապէս, ոչ ոքի համար նորութիւն էր, որ սկիզբի մէկ օրէն, նոյնիսկ «Կովկասեան Նախագիծ»ի (1907) օրերէն ի վեր Հ.Յ.Դ.Ծրագիր-Կանոնագրին մէջ մտցուած ընկերվարական դաւանանքը գլուխգործոց ԿԵՂԾԻՔ մըն է։ Ֆաշիստ եւ նացի (Մուսոլինիի եւ Հիթլերի երեւումէն 30 տարի առաջ) Դաշնակցութիւնը չէ՛ր եւ պիտի չկարենար ընկերվարական ըլլալ, հակառակ Մ. Վարդանեանի, Համբարձումեանի, Վ. Նաւասարդեանի դաւանաբանական պարբերական ելոյթներուն (գիրք, յօդուած, զեկոյց՝ Բ. Միջազգայնականի առթիւ)։ Բեգլար կուգայ, խիստ արդարացիօրէն, հաստատելու գոյութիւնը եւ անսրբագրելիութիւնը այս կեղծիքին։

Ոմանք Բեգլարի այս «Ամբաստանագիր»ը նմանցուցին հանրակառքէն կախուող լաճի պարագային։ Հանրակառքի տոմսակավաճառը ծրիաբար հանրակառք ցատկող լաճը կը յանդիմանէ, անոր ականջը կ'ոլորէ։ Լաճը՝ սմքած, կը լռէ։ Բայց, երբ հանրակառքը կանգ կ'առնէ կայարան մը, լակոտը վար կը ցատկէ եւ հանրակառքը ճամբայ ելլելէն ետք՝ կը սկսի կատաղի հայհոյանքներ ուղղել տոմսակավաճառին։

Այս «Ամբաստանագիր»ը՝ որքան ալ նմանցուի վերոյիշեալ պատկերին եւ որակուի «անպարկեշտ» կամ «դաւաճանական», իր կարեւորութիւնը չի կորսնցներ։ Որովհետեւ Բեգլար Նաւասարդեան լաճ մը չէր։ Ան բարձրագոյն ուսում ստացած մէկն է, զաւակը՝ տարօրինակ (բայց խորքին մէջ հայրենասէր եւ ներգաղթասէր) Վահան Նաւասարդեանին։

Ան եղած է կարեւոր պաշտօններու վրայ, Գահիրէ։ Արաբական Յեղափոխութեան վաղորդայնին Հ.Յ.Դ. արշիւը փախցուցած է արտասահման։ Պատասխանատու պաշտօն ունեցած է Պէյրութ, եղած է քարտուղար Հայ Դատի Յանձնախումբին, Գերեալ Ժողովուրդներու մարմինին գործակալ, «Արմինեըն Ռըվիու»ի խմբագիր, ծայնասփիւռի (ԱՄՆ) խօսնակ, Ամերիկայի Հ.Յ.Դ. կեդր. կոմիտէի քարտուղար, «Յուսաբեր»ի խմբագրապետ եւ փնտռուած բեմբասաց։ Ծանօթ է բազմաթիւ լեզուներու։ Ռուսերէնին տեղեակ է հայերէնէն եւ անգլերէնէն աւելի։ Ունեցած է ընտանեկան փոթորկալի կեանք եւ խիստ տառապած է այդ առթիւ։

(Փակագիծ մը բանանք այստեղ եւ դիտել տանք, որ դաշնակցական շրջանակներէն արտադրուող բերանացի զրոյցները՝ թէ Բեգլար ջղային հիւանդութեանց հիւանդանոցէ մը անցած է իր երիտասարդութեան, թէ այսպէս, թէ՛ այնպէս... անարժէք եւ անզօր սեւացրէքեաններ են։ Աշխարհ գիտէ, որ երբ մէկը այդ կուսակցութեան մէջ ըլլայ, նոյնիսկ եթէ հասարակ ոսկերիչ մըն է, կը դառնայ տաղանդաւոր, ոսկի, կարող, կորովի, պետական պաշտօն վարելու ընդունակ տարր. եւ երբ յանկարծ կուսակցութենէն դուրս գայ, հիասթափուած, արթնցած,— կ'ըլլայ՝ պակասամիտ, խենթ, ետամոլ, փառասէր, ապուշ, անպէտ, թիթեղ, աննկարագիր եւ դաւաճան։)

Մենք խօսեցանք մեզի ծանօթ իրողութեանց հաստատումներուն եւ պախարակումին մասին, որ կատարուած է Բ. Նաւասարդեանի եւ Մարիցա Նաւասարդեանի կողմէ։

Այժմ տեսնենք, թէ ԻՆՉ ԲԱՆ ՆՈՐ Է մեզի համար՝ այս «Ամբաստանագիր»ին մէջ։

Ա. — Նորութիւն է մեզի համար կուսակցական ղեկավարութեան հարիւր առ հարիւր անբարոյացած ըլլալը (մենք կը կարծէինք՝ 50 առ հարիւր)։ Ամենուրեք, Ամերիկայի, Ֆրանսայի, Լիբանանի, Սուրիոյ, Թերեւս եւ Եգիպտոսի Հ.Յ.Դ. ղեկավար շրջանակներուն մէջ կաշառակերութիւնը, դաւադրամոլութիւնը եւ ասոնց հետ կապուած բոլոր երեւոյթները հասարակ բաներ են այլեւս՝ ըստ Բ. Նաւասարդեանի եւ իր տիկնոջ։

Բ.— Կանկսթերիզմը, որ կուսակցութեան լաւագոյն «տակտիկա»ն էր ցարդ դուրսի աշխարհին, ոչ-դաշնակցական կամ հակառակորդ ճակատներուն հանդէպ, այժմ իր շեղբը դարձուցած է դէպի ներս, դէպի կուսակցական ընկերները եւ կ'ահաբեկէ զանոնք՝ Լէնկթիմուրեան անգթութեամբ։ Պէյրութի Պուրճ Համմուտի կանկսթեր քաղաքապետին (դաշնակցական) պարագան լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառէ։

Գ.— Նորութիւն է մեզի համար այն հաստատումը, որ զարթումը սկսած է դաշնակցական երիտասարդութեան մէջ եւ կուսակցութեան ապագան անստոյգ է։ Պիտի միան ռոճիկ ստացող պաշտօնեաները միայն, եթէ անոնք ալ օր մը — նոյնիսկ Բեգլարի նման փայլուն դիրքի հասնելէ ետք — իրենց մարդու եւ հայու խիղճի ձայնին չհետեւին։ Արդարեւ, եթէ Դաշնակցութեան մէջ միայն՝ երդումով հոն մտնողները, կուսակցութիւնը հիմա պատկառելի ոյժ մը պիտի ըլլար։ Սակայն երիտասարդները, անմիջապէս որ կը հաստատեն փտութիւնը եւ կը խելահասին, կը հեռանան (շատերը սուսիկփուսիկ, որպէսզի, ինչպէս Բեգլար կ'ըսէ, չտուժեն «կամ գրպանով, կամ կռնակով»...)։

Դ.— Նորութիւն է դարձեալ, որ Հ.Յ.Դ.ի մէջ այլեւս պատկառանք ազդող կեդրոն կամ ղեկավարութիւն չկայ։ Գերագոյն մարմին չկայ։ Ամէն ինչ ձգուած է պատահական փառամոլներու կամ փառայամոլներու քմահաճոյքին։ Ապա՝ գրեթէ անուս տարրերու ձեռքը։ Այստեղ կրնանք բաղձանք յայտնել, որ Բեգլար հրատարակէ նաեւ 3 էջնոց այն հրաժարականը, զոր ուղղած է կուսակցական կոմիտէի։

Այս նորութիւնները մեզի բերող Նաւասարդեան ամոլին «դաւաճանութիւնը» կը մաքրուի, կը սրբուի, հայրենասիրական այն գեղեցիկ արարքով, զոր գործեցին անոնք՝ մեկնելով մայր հայրենիք։ Հայրենի իշխանութիւնները պիտի մեծարեն զիրենք, գիտենք։ Բայց անոնք յանձն առին տառապիլ օր մը, երբ պատահաբար, մէկը կամ մէկեր, պիտի փորձուին իրենց երեսին նետել իրենց երբեմնի «դաշնակցականութիւն»ը եւ իրենց նոր գործերն ալ պիտի փորձեն մեկնաբանել հին մտայնութեան արձագանգով։

Այս տեսակէտէն՝ Նաւասարդեաններու քաջութիւնը (որուն նմանը փորձելու իղձով տոչորող մըն էր իրենց հայրը) աւելի քան ծափահարելի է։

Անոնք նախընտրեցին ճշմարտութեան ճամբան, խղճի (մարդու եւ հայու) ձայնին անսալով, ի խնդիր առանց կեղծիքի եւ առանց խղճահարութեան ապրելու համեստ բայց իրաւ երջանկութեան։

Սփիւռքահայ գիտակից տարրերը պիտի գիտնան օգտուիլ Նաւասարդեաններու ազգօգուտ պոռթկումէն եւ մատնանշումներէն եւ շատեր պիտի հետեւին անոնց ուղիին — ճշմարտութեան ճամբուն։

ՅՈՒՍԷՖ ԷՖԷՆՏԻ

Այս նկարը առած ենք «Կումհուրիէ» օրաթերթի 13 Յունիս 1966ի թիւէն։ Անիկա կը ներկայացնէ պարոն Եուսէֆ անուն հայը, որ անդամակցած է Մոհամէտ Ալի Փաշայի 1826ին Փարիզ ղըրկած ուսանողական պատուիրակութեան։ Հայազգի Եուսէֆ չորս տարի ուսած է երկրագործութիւն եւ գտած է նարնջազգի նոր տեսակ մը՝ Մանտարինը։ 1830ին Եգիպտոս վերադարձին, Եուսէֆ Էֆենտի Մոհամմէտ Ալիին ներկայացուցած է իր գիւտը՝ խնդրելով որ անուն մը որոշէ այդ պտուղին համար։ Մոհամմէտ Ալի զայն կոչած է «Եուսէֆ Էֆենտի»՝ գիւտարարին անունով։

Այս նկարը կը գտնուէր «Պատմական եւ Երաժշտական Թանգարան»ին մէջ, զոր հիմնած է պատմաբան Կոմաս Մոհամմէտ էլ Աթթար եւ որ պետական պիտի դառնայ ի մօտոյ։

ՎԱՀՐԱՄ ԱԼԱԶԱՆ

(Շարունակութիւն Գ. էջէն)

միութեան ընդհ. ժողովին, իրեն պարտականութիւն կ'իյնայ խօսք առնել ու ներկայացնել վարչութեան գործունէութիւնը։

Ալազան համագումարին կողմէ կը վերընտրուի իր պաշտօնին մէջ։

1926ին, խումբ մը մտաւորականներու հետ շրջապտոյտի կ'ելլէ դէպի Վրաստան ու Ազրպէյճան, որոնց մայրաքաղաքներուն մէջ կազմակերպուած հանդէսներուն խօսք կ'առնէ Հայ Գրողներու Միութեան անունով։

1925ին, քանի մը երիտասարդ գրագէտներ (Ե. Չարենց, Վ. Նորենց, Գ. Մահարի, Ս. Տարոնցի, Մ. Արմէն, եւայլն) դըժգոհ՝ այս ասոցիացիայի գործունէութենէն՝ կ'անջատուին անկէ ու կը հիմնեն նոր կազմակերպութիւն մը, «Նոյեմբեր» անունով։

Երկու տարուան ապարդիւն պայքարներէ ետք, երկու կազմակերպութիւնները կը միանան (1926 Դեկտ.)։ Այս միացման արդիւնաւոր աշխատանքին յաջողութեան մէջ մեծ դեր ունի Ալազան, որ որպէս Հայ Գրողներու Միութեան քարտուղար՝ պատասխանատու դիրքերու վրայ կը գտնուէր։

1929ին, Թիֆլիսի մէջ հիմը կը դրուի «Անդրկովկասեան Ժողովուրդների Մշակութային կապի» միութեան մը, որուն վարչութեան կ'անդամակցի Ալազան, Հայաստանի գրողներուն կողմէ։

Մինչեւ 1937, ան կը վերընտրուի Հայ Գրողներու Միութեան Կեդրոնական Վարչութեան անդամ (1922-1937), յաճախ վարելով Վարչութեան քարտուղարի պատասխանատու պաշտօնը։

1924ին, իրեն կը յանձնուի «Գրական Թերթ»ի խմբագրապետութիւնը։

Նոյն տարին, Մոսկուայի մէջ տեղի կ'ունենայ Սովետական գրողներու համամիութենական առաջին համագումարը։ Ալազան մաս կը կազմէ Հայաստանէն եկող պատգամաւորութեան, իրեն հետ ունենալով՝ Չարենց, Շիրվանզադէ, Դ. Դեմիրճեան ու տասնեակ մը այլ դէմքեր։

1935ին, Հայաստանի մէջ գումարուած Սովետներու 8րդ համաժողովը Ալազանը կ'ընտրէ Սովետական Հայաստանի կեդրոնական վարչութեան անդամ, ինչ որ պատիւ մըն էր հայ գրագէտի մը տրուած՝ գրաւելու համար պետական պատասխանատու աթոռներ։

1935ին, Փարիզի մէջ կը գումարուի մշակոյթի պաշտպանութեան միջազգային կոնգրեսը։ Սովետական երկիրներու կողմէ ղրկուած պատգամաւորութեան մաս կը կազմէ նաեւ Ալազան, ուր ան խօսք կ'առնէ Հայաստանի գրողներու անունով։

Բայց, այս ամէնքը պատճառ չհանդիսացան որ Ալազան ազատի Պերիայի ու համախոհներուն հալածանքներէն, որոնց թիրախը եղաւ Հայաստանի մտաւորականութիւնը, 1937ի չարագուշակ օրերուն։

Ալազան, իրեն բախտակից գրագէտներու եւ գործիչներու հետ աքսորուեցաւ դէպի Սիպերիոյ սառնամանիքը, ուր, ամբողջ տասնըհինգ տարի տոկաց ամէն տեսակ հալածանքներու։

1954ին է որ իր ձայնը կը լսենք Երեւանէն։ Ուրեմն ան աքսորէն վերադարձած պէտք է ըլլայ այս թուականին։

Նոյն տարին, իրմէ լոյս կը տեսնէ բանաստեղծութեանց հատոր մը, «Բանաստեղծին Սիրտը» խորագրով։ 1956ին՝ «Հիւսիսային Աստղը» վէպը։

1960ին լոյս կ'ընծայէ իր «Յուշերը»։

Գերագոյն Սովետի նախագահութեան հրամանագրով, ան կ'արժանանայ Պատուոյ Նշան շքանշանին։ Որոշ շրջաններ գրաւած է երեսփոխանական Աթոռը։

Աքսորի տառապանքներուն մէջ ան վրայ տուած էր իր առողջութիւնը։ Հայաստան վերադարձին՝ արդէն լրջօրէն հիւանդ էր, ու ամբողջ տասը տարի, այսինքն մինչեւ իր մահը՝ դատապարտուած էր անկողնին գամուած մնալ։ Բայց ան յուսահատած չէր իր կեանքէն։ Ան խանդավառ էր իր հայրենիքի վերելքով ու հասնող գիտակից ու ազգասէր երիտասարդութեամբ։

Չմոռնանք հոս աւելցնելու, որ սովետահայ գրականութեան միջին սերունդը՝ որ կազմաւորուիլ սկսաւ 1930ական թուականներուն՝ շատ բան կը պարտի Ալազանին։ Ան շատերը քաջալերեց որ գրեն, ու բազմաթիւներ հովանաւորուեցան իրմէ։

Ան իր աչքերը փակեց 19 Մայիս 1966ին, իր ետին թողլով գրագէտի մաքուր անուն մը հայ գրականութենէն ներս։ Իր անունը միշտ յարգանքի առարկայ պիտի ըլլայ Հայաստանի նորահաս սերունդին կողմէ, որովհետեւ, ան իր կեանքը ամբողջութեամբ ու անձնուրացօրէն նուիրած էր հայ գրականութեան վերելքին։

Ալազան մեծ երախտաւոր մըն է սովետահայ գրականութենէն ներս, ու իր անունը յաւերժօրէն արձանագրուած պիտի մնայ լուսաւոր էջերուն մէջ։

Յարգանք իր յիշատակին։

Գ. Բ.

Յ.Գ.— Այս գրութեան պատրաստութեան համար օգտագործած ենք «Գրական Թերթ»ի 20 Մայիս 1966ի թիւը, եւ մասնաւորապէս «Սովետական Գրականութեան Տարեգրութիւն» (տպ. Երեւան, 1957ին, 753 էջ) հատորը։

ՋԱՀԱԿԻՐ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ
23 ՅՈՒՆԻՍ 1966

ՆՈՒՊԱՐ ԿԻՒԼՊԵՆԿԵԱՆ ԿԸ ՆՇԷ ԻՐ ԾՆՆԴԵԱՆ 70ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ...
ԹՈՒՐՔԻԱՅԷՆ ՊԱՐՈՒՀԻ ՄԸ ԲԵՐԵԼ ՏԱԼՈՎ

«ԵՆԻ ԿԱԶԵԹԷ» Թրքական օրաթերթը իր նորագոյն համարի առաջին էջին վրայ լայն տեղ կուտայ Նուպար Կիւլպենկեանի 70 ամեակին և երկու խոշոր նկարներ հրատարակելով, «Հապերլէր Աժանսը»ի Լոնտոնի թղթակիցէն ստացած լուրն ալ կը հաղորդէ հետեւեալ ձեւով —

ԼՈՆՏՈՆ.— Աշխարհի ամենահարուստ մարդոցմէն Թուրք հայրենակից Նուպար Կիւլպենկեան, իր ծննդեան 70 ամեակին առթիւ Իսթանպուլէն պարուհի մը բերել տուած է՝ միայն մէկ օրուան համար։ Լոնտոնի Հիլթըն պանդոկին մէջ կայացած տարեդարձի հաւաքոյթին ներկայ գտնուած են քաբինեթի Թագաւոր Փոլ Կէթի, պաճէր Ռոչիլտ եւ նման համաշխարհային համբաւի տէր մեծահարուստներ, Թուրք դեսպանը՝ Զեքի Քունէրալփ, խորհրդական Ճելալ Աքպայ և դեսպանատան անձնակազմը։

Նորոգ բրճանպատակ Նուպար Կիւլպենկեան, իր սարճած հեռաձգի երեկոյթի ընթացքին, երբ կը վայելէ թրքուհիին պարը։

Կիւլպենկեան, երբ եօթանասունհերորդ տարեդարձի հսկայ կարկանդակը կը կտրէր, յայտարարեց,— «Մտադիր եմ տակաւին երկար տարիներ ապրիլ այս հողերուն վրայ»։

«Ենի Կազեթէ» կը հրատարակէ երկու լուսանկարներ՝ Նուպար Կիւլպենկեանի 70 ամեակի հաւաքոյթէն։ Առաջինին մէջ կը տեսնուի ան՝ գոհունակ և երջանիկ, մինչ իր մօտ պորտ կը խաղցնէ Իսթանպուլէն յատկապէս բերուած պարուհի մը՝ Շեհրազատ, իսկ երկրորդ նկարին մէջ կը տեսնուի Լոնտոնի Թուրք դեսպան Զեքի Քունէրալփի և այլ բարեկամներու հետ։

Թերթը իր անգլերէն յաւելուածին մէջ ալ կը հրատարակէ նոյն լուսանկարները և լուրը՝ հետեւեալ խորագրով,— «Պր. 5 առ հարիւր 70 տարեկան»։

«ՋԱՀԱԿԻՐ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տէր և Տիկին Պետրոս Ոսկերիչեան (Գահիրէ) մէկ տարուան «Ջահակիր» կը նուիրեն Պր. Պօղոս Շամչոյեանի (Մոնրէալ)։

«ՋԱՀԱԿԻՐ»ԻՆ

ՊՊ. Գրիգոր եւ Լեւոն Լէյլէկեան ընտանիքներ (Աղեքս.) 100 ե.դ. կը նուիրեն ողբ. Սարգիս Եափուճեանի (Աղեքս.) կսկծալի մահուան առթիւ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՍՐԱՀԻՆ

Տիկին Մանոյշ Կապէեանի տարեդարձին առթիւ փոխան շնորհաւորութեան կը նուիրեն.
Տիկին Ազնիւ Հիւսիսեան 100 ե.դ.
Տէր և Տիկ. Հայկ Օհաննէսեան 100 ե.դ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՍՐԱՀ
ԳԱՀԻՐԷ

Ուրբաթ, 24 Յունիս 1966, կ.ե. ժամը 9.30ին

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՀԱՆԴԷՍ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

ՀՆՉԱԿԵԱՆ ՔՍԱՆ ԱՆՄԱՀՆԵՐՈՒՆ

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. ՀԱՅԿ ՕՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Կը բանախօսէ Ընկ. ՍԱՐԳԻՍ ՊԱԼԱԵԱՆ

Գեղարուեստական յայտագիր, երգ, նուագ, արտասանութիւն

ՀԱՅ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ՍԻՐՈՎ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐՈՒԻ՝ ՅԱՐԳԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՄԵՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ ՅԻՇԱՏԱԿԸ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կիրակի, 26 Յունիս 1966, առաւօտեան ժամը 10ին

Գահիրէի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցիին մէջ,

1915ին Պոլսոյ մէջ կախաղան հանուած

ՔՍԱՆ ՀՆՉԱԿԵԱՆՆԵՐՈՒ

յիշատակին, անոնց Նահատակման 51րդ տարելիցին առթիւ։

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը անխտիր, իր ներկայութեամբ պատուելու անմահ հերոսները։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ալիս Պերպերեան եւ զաւակունք (Մելպուրն), Տիկին Աստղիկ Պալեան, Տէր եւ Տիկին Վահէ Գասապեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Պալեան եւ զաւակը, ինչպէս նաեւ համայն ազգակից պարագաները կը ծանուցանեն թէ, Կիրակի, 26 Յունիս 1966, կ.ա. ժամը 10.30ին, Գահիրէի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց շատ սիրելի ամուսնոյն, հօր, եղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝ ողբ՝

ԵՐՈՒԱՆԴ ՊԵՐՊԵՐԵԱՆԻ

մահուան Ա. տարելիցին առիթով։

Հանգուցեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ։

Հ.Մ.Ը.Մ.-ՆՈՒՊԱՐ ՀԵԼԻՈՊՈԼԻՍ

ԿԱՐԵՒՈՐ

Հ.Մ.Մ.- Պէյրութի Պասքէթ-պոլի խումբին ժամանումը յետաձգուած է։ Նոր թուականը մամուլին միջոցաւ պիտի ծանուցուի շուտով։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Հ.Մ.Ը.Մ. ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻԱ

Ուրբաթ 24 Յունիս 1966 կ.ե. ժամը 9ին

ԱՄԱՌՈՒԱՅ ԵՂԱՆԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ԲԱՑՈՒՄ ՄԱՐԶԱՐԱՆԻՍ ԴԱԼԱՐԱԳԵՂ

«ՓԵՐԿՈԼԱՅ»ին

Սպասարկութիւն համադամ կերակուրներու, պատրաստուած մարզարանիս Տիկնանց Յանձնախումբին կողմէ

ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՆՈՐԱԳՈՅՆ ՍԿԱՒԱՌԱԿՆԵՐՈՒ

ԵԳԻՊՏԱՀԱՅԵ՛Ր

Ձեր ամառնային օրերը անցուցէք հաճելիօրէն Հ.Մ.Ը.Մ.ի Աղեքս. Մարզադաշտի կանաչազարդ «Փերկոլայ»ին մէջ ամէն Երեքշաբթի եւ Ուրբաթ երեկոները։

Հայկական ընտանեկան մթնոլորտ — համադամ ճաշերու սպասարկութիւն։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՀԱՏԱԿ ԸՆԿԵՐՆԵՐԻՍ

(Շար. Զ. էջէն)

Բայց ո՛չ, ո՛չ, արիւնի ու տանջանքի ծովից ծնած և կրակով մկրտուած Հնչակեանը պիտի չողբայ, պիտի չլայ ու պիտի չդժկամակէ իր ճակատագրից, քանի որ վախկոտների ու լքուած յուսահատների այդ զէնքը պիտի նսեմացնէ ողբերգական հարսանեաց վսեմութիւնը և. արատաւորէ նրա սրբութիւնը։ Յեղափոխական Ս. Տաճարում նուիրաբերած ողջակէզը իր երկրպագուների ակնածանքի և հիացումի թեւերի վրայ բազմած նահատակ ազգերի արդարադատ Աստուծոյ առաջ՝ յաւիտենականութեանը նոր կեանք պիտի ներշնչէ իր խնկաբոյր անոյշ ծուխովը, որ Հնչակեան հերոսների անարատ սրտի ծալքերից քուլա-քուլա դէպի վեր են բարձրանում։

Ո՛չ, մենք պիտի չողբանք, պիտի չլանք, սիրելի և նահատակ ընկերներ, որովհետև Արդարութեան և վրէժխԱստուածը պատգամեց, որ «Ձեր մահով ազգային վերստեղծումի սերմերն են որ ցանուեցին դահիճի ձեռքով, եւ որ նրանց ծլարձակումովը ոտքի պիտի կանգնեցնէ Հայութիւնը և ազատութեան արեւը ծագեցնէ Հայի բազմատանջ կեանքի հորիզոնում։ Կախաղանի պարգեւած մահովը դուք կենդանութիւն պիտի տաք Հայ Ազգին»։

Այս անխախտ համոզումով և խոր հաւատքով է, որ Թիւրքիայի արատաւոր ճակատին ցուած ձեր 20 կախաղանների դաժանատեսիլ շարքը մեր մէջ աւելի ակնածանք, աւելի կորով ու աւելի եռանդ և յարգանք է ներշնչում ձեր ընդգրկած արիւնոտ պայքարի և ընտրած փշոտ ճանապարհի հանդէպ։ Պայքար և ճանապարհ, որ պատած են սարսափով, արհաւիրքով, արիւնով, ջարդով, կախաղաններով և սանդարամետական բոլոր ահաբեկումներով, եւ սակայն այդ բոլորը ուրախ հարսանիք է նահատակուող հերոսի համար, որովհետեւ Նրա հարսը, վերածնուող Հայաստանի ոգին պճնազարդ և գեղադէմ՝ Նրան է սպասում Մասիսի կատարում։ Եւ մահուան ճերմակ պատմուճանով զարդարուեցիքդուք,պճնուեցիք ու ծածկուեցիք եւ ձեր հարսանեաց խորանը, ձեր իտէալական բարձր ու անհասանելի գիտակցութեան առագաստը մտաք, սիրելի ընկերներ... եւ կախաղանների բարձունքից ձեր բիւրեղացած հոգին դէպ Մասիս արձակեցիք, որ այնտեղ, Թշուառութեան, հալածանքի, արեան ու արհաւիրքի այդ բզքտուած աշխարհում Բեթղեհէմեան առաւօտեան աստղի նման առաջնորդէք ձեր գաղափարակից ընկերների անթիւ խմբերը դէպ վրէժի դաշտը, դէպ մահուան ու կենաց աշխարհը դէպ վերստեղծումի եւ վերածնումի մեծ ու վեհ գործը։ Չէ՞ որ ձեր խաչովը երջանկութիւն եւ մահովը՝ կեանք պատգամուեց Հայութեանը։ Չէ՞ որ հէնց կախաղանի տակից միահոգի եւ միաձայն՝ Պէննէեանի խօսքերով աղաղակեցիք դահիճի ճակատին թէ՝ «Քսան անմեղներիս կախում էք, բայց 20,000 մեր ընկերներից պիտի գան լուծելու մեր վրէժը»։ Այո՛, այժմ ո՛չ թէ 20, այլ բազում 20 հազարներ եւ նոյն իսկ համայն Հայութիւնը ոտքի կանգնած վրէ՛ժ եւ վրէ՛ժ աղաղակելով դէպ Հայրենիք է խոյանում...

Հայրենիք, որի փրկութեան ու վերաշինութեան զօրաւոր առաջնորդներից եւ յենարաններից զօրաւորն էր Աչըգպաշեան, անխոնջ առաքեալը՝ Փարամազ, անվհատ սուրհանդակը՝ Ասօ, անընկճելի հրապարակագիրը՝ Պէննէ, գաղափարի եւ իտէալի ստեղծիչը՝ Նորաբողբոջ ու Նորածիլ Վանիկը, իսկ այս բոլորի սիւնը՝ Ջանկիւլեան, Հնչակեանութեան հինաւուրց կաղնին և նրանց նման հարիւրաւոր Հնչակեան հերոսներ, որոնք երկրի զանազան մասերում Իթթիհատեան դիւային ծրագիրներին զոհ գնացին կախաղանների կատարից...։

Ո՜հ, կտրիճ իտէալիստներ, մարդկային վերստեղծումի անձնուրաց առաքեալներ, մեր պաշտելի ընկերներ, որպէս Քրիստոս, յանցաւոր ու մեղապարտ խուժանի ձեռքով դուք նիւթականից դէպ յաւիտենականը, ապականուած մթնոլորտից դէպ անապականը, մահկանականից դէպ անմահական անտեսանելի աշխարհը փոխանցուեցիք, չէ թէ որպէս հաւատարիմ, հինաւուրց և ծերացած զինուոր՝ թոշակաւորի հանգստեան կեանքը վարելու, այլ որպէս քաջ և հմուտ զօրավարներ՝ երկնքի բարձունքից դէպ վրէժի, մահուան ու կենաց դաշտն առաջնորդելու ձեր գաղափարակիցների, ձեր Հնչակեան քաջարի ընկերների անթիւ գունդերը, որոնք աշխարհի չորս ծայրերից խտացած շարքերով սլանում են դէպի Արարատ, դէպ Մայր Երկրի ծոցը իրանց զօրաւոր բազուկներովը խորտակելու համար դարաւոր ստրկութեան շղթան եւ ջախջախելու՝ մոնկոլեան այն բռնակալութեան զազիր գահը, որ տանջուած ու անօգնական ազգերի կառափներով է կերտուած ու կաղապարուած... լուծելու վրէժն այն բիւրաւոր նահատակների, որոնք անարգ բռնակալն, Համիտի եւ երբեմնի Հայու թեան շապիկի մէջ մտած եւ նրա եղբայրակցութեան ուխտով դաւաճանող Իթթիհատեանների հրէշային շունչովը խորշակած եւ արմատահկէզ՝ այրուած են մշտապէս...։

Անմահ կտրիճնե՛ր, նեղ չէր այս աշխարհը, եւ անձուկ՝ տեւերքը ձեր հոգիների համար։ Թողեցիք նիւթականը եւ վերացաք յաւիտենական անհունութեան մէջ ձեր մեծ ու վեհ գաղափարներով նոր աշխարհ եւ նոր մարդկութիւն ստեղծելու Մասիսի լայնատարած փէշերի վրայ. այնտեղից ջերմութիւն և կեանք ներշնչելու բազմաչարչար Հայ ազգի սառած մարմինին...

Ձեր գծած շաւղով ձեզ են հետեւում ձեր գաղափարի և մարտիրոսական կեանքի քաջ ու հաւատարիմ ժառանգները, ձեր ճակատները զարդարելու համար ա՛յն ծաղկաՑիւս պսակներով, որոնք Եդեմի հրեշտակների ձեռքով են հիւսւում անմահ հոգիներին միայն յատուկ, ձե՛զ արժանի։

Ո՛չ թէ միայն Հայութիւնը, այլ նոյն իսկ համայն աշխարհը յարգանքով ու ակնածանքով լեցուած՝ խոնարհում է ձեր հոգիների և ձեր մարտիրոսացումի պատկերի առաջ, «Կեա՜նք, կեանք և լո՜յս» աղերսելով ձեր փրկարար Խաչից։

ՍՈԿՐԱՏ Մ. ԳԵԼՕՁԵԱՆՑ

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ ՀԱՅ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐՈՒՆ

Կը տեղեկացնենք, որ Աղեքսանդրիոյ համար «Ջահակիր»ի պաշտօնական թղթակիցն է պր. Մկրտիչ Անդրանիկը, որուն պէտք է ուղղել բոլոր հրաւիրագիրները (մինչ երկու հատ)։

ՃԱՀԱԿԻՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ · ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

چاهاكير
جريدة أسبوعية
ص.ب ٢١١١ بالقاهرة "ج.ع.م." ت ٩١٥٠١٣
صاحبة الامتياز: السيدة عايدة سيروبيان [illegible]

TCHAHAKIR
HEBDOMADAIRE ARMENIEN
B.P. 2111 Le Caire (R.A.U.) - Tél. 915013
Adresse Télégraphique: TCHAHAKIR, Cairo
Rédacteur en chef: SARKIS BALAYAN

Արտօնատէր — ԱԵՏԱ ՍԵՐՈՎԲԵԱՆ
Սեփականատէր խմբագիր — ՍԱՐԳԻՍ ՊԱԼԱԵԱՆ

Հիմնուած 1948ին
Տպաքանակ 3000

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ ԹԻՒ 136 — ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 30 ՅՈՒՆԻՍ 1966 — ՀԱՏԸ ՉԵՐՈՒՔԷ 2,5 Եգ. Դհկ. կամ 25 Լիբ. Դհկ. — عدد رقم ١٣٦ - الخميس ٣٠ يونيه ١٩٦٦

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԿԵՆՍԱՎԱՐ ՍԿԶԲՈՒՆՔ

(ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ ՍՓԻՒՌՔԻ ԻՐ ԶԱՒԱԿՆԵՐՈՒՆ ՀԱՆԴԷՊ)

Մենք այս սիւնակներուն մէջ քանիցս խօսած ենք հայոց հայրենիքին ազատագրուած մասին, այժմ այլեւս հզօր Սովետական Հայաստանի որդեգրած մայրական գուրգուրոտ քաղաքականութեան վրայ, շեշտելով՝ որ սփիւռքահայուն հանդէպ յաճախ աւելի հոգածու են մարդիկ, այնտեղ, մանաւանդ երբ այդ սփիւռքահայը կը ներգաղթէ։

Իրականութեան մէջ՝ Հայաստանի բնիկ հայը շատ աւելի տառապած է քան սփիւռքահայը։ Հայաստանցին, հին ատեն՝ պատերազմը, սովը և համաճարակը ճաշակելէ ետք, տեսած է նաև, երբեմն, իշխանաւորին (Բերիա) զուլումը, ու պայքարած, մաքառած է կեանքին համար։ Մինչ սփիւռքահայը՝ վտարանդի ըլլալու հանգամանքէն ետք, տնտեսական դժուարութիւններ միայն ունեցած է որոշ ատեն մը։

Եւ սակայն, հայրենի սովետական իշխանութեան աչքին, ՊԱՆԴԽՏՈՒԹԻՒՆԸ (անհայրենիք ըլլալը կամ հայրենիքէն հեռու մնալը) ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԶՐԿԱՆՔԸ թուելով, ան նպաստաւորած է հայրենադարձ սփիւռքահայը՝ նիւթական և բարոյական առաւելութիւններով, յաճախ «անիրաւելով» տեղացի հայը։ Եւ տեղացի բնիկ հայը, ՎԵՀԱՆՁՆՈՒԹԵԱՆ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՕՐԻՆԱԿԸ տալով, անտրտունջ շարունակած է ապրիլ համեստ միայարկ տնակի մէջ, որպէսզի հեռուներէն ներգաղթող իր արիւնակիցը ունենայ արդիական յարմարութիւններով իր շքեղ յարկաբաժինը՝ մեծ շէնքերու մէջ։

Նիւթական մարզին մէջ, ներգաղթի սկզբնական անխուսափելի և բնական սխալներէն խրատուած, Սովետական Հայաստանի կառավարութիւնը, այսօր, դուրսի իր զաւակները ներս կ'առնէ պարբերաբար անոնց ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ, ԳՈՐԾԸ ԵՒ ԱՊՐՈՒՍՏԸ ապահովելէ ետք միայն։

Սակայն, ինչ որ պիտի ուզէինք վեր առնել այսօր, այստեղ, ատիկա այս նիւթական ապահովութեան ջատագովութիւնը չէ՛ միայն։ Այլ անոր հետ, բարոյական և ընկերային այն կենսավար սկզբունքը, զոր հայրենի իշխանութիւնը որդեգրած է և կը կիրարկէ առնուազն տասը տարիէ ի վեր, ապշեցնելով իր վարչակարգին հակառակորդները և օտար բարեկամ ու ոչ-բարեկամ կառավարութիւններ և ժողովուրդներ եւս։

Ցատկապէս տասը տարիէ ի վեր, մեր մայր հայրենիքին ուժական կորիզը հանդիսացող Սովետական Հայաստանը իր դռները կրնակի վրայ ԼԱՅՆՕՐԷՆ ԲԱՑԱԾ է բոլորին առջեւ։

Այս «բոլոր»ին մէջ կրնան գտնուիլ ե՛ւ բարեկամներ, ե՛ւ ոչ-բարեկամներ, նոյնիսկ թշնամիներ։

Ոչ-բարեկամները եթէ սովետական երկիր կ'երթան իբրեւ զբօսաշրջիկ «լրտեսելու» կամ «պակասութիւններ» տեսնելու և յետոյ հակափրոփականտ ընելու համար, կը տեսնենք՝ որ ձախողութեան կը մատնուին։ Վասնզի, սովետական երկիրները, թիւով 15, այսօր այլեւս ոչի՛նչ ունին «լրտեսուելիք» և չե՛ն ալ վախնար «դուրսէն եկած մանրէ»ներէն կամ «օտար որոմ»էն։ ՎԱՍՆԶԻ սովետական քաղաքացիին միտքին, սիրտին ու գիտակցութեան մէջ տեղ չկա՛յ այդ «մանրէ»ին զարգացման համար, հող չկա՛յ այդ «որոմ»ին փթթումին համար։

Սովետական պետութիւնը այսօր չի՛ վախնար իր ժողովրդային զանգուածները շփման մէջ դնելէ օտար տարրերու հետ (բարեկամ կամ ոչ)։ Ընդհակառակն, ի՛նքն է որ կը ղրկէ իր քաղաքացիները, իբրեւ զբօսաշրջիկներ, աշխարհի ամէն կողմերը, առանց վախնալու։

Ինչո՞ւ։ Որովհետեւ ամուր է հիմը սովետական քաղաքացիի բարոյականին և քաղաքացիական դաստիարակութեան, և անսասանելի։

Այս զօրութեան բերումով է որ Ս. Հայաստանի իշխանութիւնն ալ լայն բացած է իր դռները իրեն «հակառակորդ» դաշնակիզմին կամ այլ դասակարգներու առջեւ, անվախօրէն։

Վերջին տասը տարուան ընթացքին բազմաթիւ դաշնակցական կամ հակասովետ ճանչցուած հայեր ներգաղթեցին, այս անգամ առանց «կը հրաժարիմ դաշնակցութենէն» թուղթը ստորագրելու, ինչպէս եղած էր պահ մը, թիւրիմացութեամբ, Սուրիա-Լիբանանի մէջ, 1947-48ին։ Սովետական կառավարութիւնը նախ չի՛ հարցներ հայրենադարձութիւն կատարել ուզող սփիւռքահայուն անցեալ ու մօտիկ

(Շարունակութիւնը տես էջ 6)

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՆՈՐ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐ՝ ՍԷՈՒՏԱԿԱՆ ԱՐԱԲԻԱՅԷՆ

Սուէզի նաւահանգիստը մտաւ «Թալուսի» նաւը Կիրակի, 26 Յունիսին, Սէուտի. Արաբիայէն բերելով 363 նոր վերադարձողներ, 141ը եգիպտացի, 205ը պաղեստինցի եւ 17ը այլ հպատակ:

Սէուտական իշխանութիւնները ԱՄՀի հպատակ մտաւորականներուն հանդէպ լաւ վերաբերմունք ցոյց տուած են, դիւրացուցած են բոլորի վերադարձը, բայց կը շարունակեն երկրին մէջ հետապնդել եւ ձերբակալել ուսանողի եւ պաղեստինցի հպատակներ։

Ֆեյսալ Նիւ Եորքի մէջ, ճնշումի տակ յայտարարած է որ դուրսէն զաղթող հրեաներ իրաւունք ունին մնալու Պաղեստինի մէջ։ Ասիկա թեթեւցնելու համար իր նախորդ հակահրէական մէկ ելոյթին ձգած գէշ տպաւորութիւնը:

ԱՄՀ-Ի ՆՈՐ ՊԻՒՏՃԷՆ

Շաբաթ մը ուսումնասիրութենէ եւ վիճելէ ետք, Ազգային Ժողովը Հինգշաբթի 24 Յունիս 1966ին փակեց իր երրորդ նստաշրջանը՝ կազմութեամբը Սահմանադրութիւնը խմբագրող յանձնախումբին եւ քուէարկումովը նոր պիւտճէին, որ պիտի վաւերացուի Նախագահ Նասէրին կողմէ՝ այս շաբթու:

Այս պիւտճէին մէջ նախատեսուած է պետական պաշտօնեաներուն տարեկան յաւելումը, որ ի զօրու կը դառնայ Յուլիս 1էն սկսեալ, եւ անիկա անցեալ տարուան 5,5 միլիոնին տեղ՝ 9 միլիոն վարկ մը կը բովանդակէ։

Կը սպասուի՝ Պիւտճէի գործադրման շրջաբերականին եւ երկրագործական միացեալ օրէնքի նախարարական հրամանագրին։ Նոր պիւտճէին մէջ 7 միլիոն ոսկի յատկացուած է համալսարաններուն, 868 հազար ոսկի՝ Պաղեստինի Ազատագրական բանակին ու գործին, 1,041,000 ոսկի՝ Յորդանան խալէտ Պէն Ուալիտի ջրամբարի շինութեան, ապա՝ 5·095·000 ոսկի ալ ԱՄՀի միացեալ ուժերուն:

Ա.Մ.Հ.- ՖՐԱՆՍԱ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ

Կիրակի, 26 Յունիս 1936, առեւտրական համաձայնագիր մը ստորագրուեցաւ ԱՄՀ.ի եւ Ֆրանսայի միջեւ։ ԱՄՀ պիտի աւելցնէ պտուղի եւ բանջարեղէնի արտածումը դէպի Ֆրանսա եւ Արեւմտ. Եւրոպա: Համագործակցաբար՝ Թահրիրի մէջ պիտի մշակուին գետնախնձոր, պղպեղ, լոլիկ, կանաչ լուբիա եւն, արտածելու համար Ֆրանսա։ Աղեքսանդրիոյ մէջ 200 Ֆետտան եւս պիտի յատկացուի կանաչ լուբիայի մշակութեան՝ պահածոյի վերածելու համար: Ֆրանսա պիտի հայթայթէ սերմնցու, թէքնիք եւ քիմիական միջոցներ, պարարտ եւ միջատասպան դեղեր: Պիտի ընդարձակուի նաեւ նարնջազգիներու մշակութիւնը:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ՀՆՉԱԿԵԱՆ ՔՍԱՆՆԵՐՈՒ

Հայ ժողովուրդի ազգային ազատագրական պայքարի լուսատու առաջնորդներէն Հնչակեան Քսան Կախաղաններու 51րդ տարեդարձը՝ այս տարի եւս պատշաճ հանդիսութիւններով նշուեցաւ Լիբանանի, Սուրիոյ, Եգիպտոսի և այլ գաղութներու մէջ:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Արդարև, Շաբաթ Յունիսի 18ին, ընկերներու և համակիրներու ընտրանի հասարակութիւն մը փութացած էր Պէյրութի Հ.Մ.Մ.ի հանդիսասրահը, ուր տեղի ունեցաւ Հնչակեան Քսան Կախաղաններուն նուիրուած յիշատակի հանդիսութիւն մը, որուն նախագահութիւննստանձնած էր Ս.Դ.Հ.Կ. Լիբանանի Շրջանի Ընդհ. Քարտուղար Ընկ. Յարութիւն Կուժունի։

Օրուան ատենապետն էր Ընկ. Հրանդ Գանգրունի։ Հնչակեան քսան տիտաններու գաղափարանուէր ծառայութեանց մասին հանգամանօրէն խօսեցան ընկերներ Արսէն Կիտուր եւ Պէպօ Սիմոնեան։

Գործադրուեցաւ գեղարուեստական ճոխ յայտագիր մը, որուն իրենց մասնակցութիւնը բերին Պէյրութահայ ծանօթ արուեստագէտներ՝ Արփինէ Փեհլիվանեան, Միհրան Էլմայեան, Գէորգ Կակօսեան և Թորոս Սպիտանեան։

ՋԱՀԼԷԻ ՄԷՋ

Հնչակեան Քսան Կախաղաններու 51րդ տարեդարձին առիթով Զահլէի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ տեղի ունեցաւ Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր Պատարագ, աւուր պատշաճի քարոզ և հոգեհանգստեան արարողութիւն, Գերշ. Տ. Գնէլ Եպիսկ. Ճէրէճեանի կատարմամբ։

Ապա՝ Ազգ. Պալըգճեան Վարժարանի Իգնատեան սրահին մէջ, — որուն բեմը գեղազարդուած էր խորհրդապատկերով մը — խուռներամ բազմութեան մը ներկայութեան, տեղի ունեցաւ Քսաններու նուիրուած հանդիսութիւն մը, նախագահութեամբ՝ Ընկ. Օննիկ Ծամպուլեանի և ատենապետութեամբ՝ Ընկ. Գ. Մոլոյեանի։

Օրուան խորհուրդին շուրջ պերճիմաստ բանախօսութեամբ հանդէս եկաւ ընկ. Ժիրայր Նայիրի։ Երկրորդ բանախօսն էր Պր. Աբրահամ Աչըգեան։

Գեղարուեստական կոկիկ յայտագրին իրենց մասնակցութիւնը բերին Սիլվա Ճիրէնեան, Անահիտ Էօրեճեան, Եղիա Փամպուգճեան, Թորոս Սպիտանեան և Գէորգ Կակօսեան:

Խօսք առաւ նաև Գերշ. Տ. Գնէլ Եպիսկ. Ճէրէճեան, որուն հայրական օրհնութեամբ վերջ գտաւ այս խիստ տպաւորիչ հանդիսութիւնը։

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՄԷՋ

Կիրակի Յունիսի 19ին, Դամասկոսի Հայոց Ս. Սարգիս Եկեղեցւոյ մէջ, տեղի ունեցաւ հանդիսաւոր Ս. Պատարագ, ի յիշատակ Հնչակեան Քսան Կախաղաններու, զոր մատոյց և քարոզեց Հոգշ. Տ. Գէորգ Ծ. Վրդ. Կարպիսեան։ Ապա կատարուեցաւ հոգեհանգստեան արարողութիւն՝ նախագահութեամբ Դամասկոսի թեմի բարեջան Առաջնորդ՝ Գերշ. Տ. Շաւարշ Եպս. Գույումճեանի։

Նոյն օրը, երեկոյեան ժամը 7.30ին, Պապ Թումայի Հ.Մ.Մ.ի Ակումբի բացօթեայ հանդիսավայրին մէջ, բազմահարիւր ժողովուրդի մը ներկայութեան՝ տեղի ունեցաւ Հնչակեան Քսան Կախաղաններու նուիրուած յիշատակի հանդիսութիւն մը, նախագահութեամբ Գերշ. Տ. Շաւարշ Եպս. Գույումճեանի։

Ներկաներուն մէջ կը նշմարուէին հայ երեք համայնքներու հոգեւորականներու պատուիրակութիւնները, նախագահութեամբ իրենց առաջնորդներուն, հայկական բոլոր կազմակերպութիւններէն ներկայացուցիչներ և օտար հիւրեր։

Օրուան բանախօսներն էին ընկերներ Ժիրայր Նայիրի և Տիրան Ակինեան, որոնք տպաւորիչ ելոյթներով պանծացուցին Քսանները իրենց ազգային և ընկերային արժէքներով։

Հանդիսութեան վերջաւորութեան ներկայացուեցաւ Քսաններու դատավարութենէն արար մը, որմէ ետք փակման խօսքը ըրաւ Գերշ. Սրբազան Հայրը։

Ժողովուրդը ցրուեցաւ խորապէս տպաւորուած և վերացած Անմահներու խորհուրդով։

ԳԱՀԻՐԷԻ ՄԷՋ

Տօնուեցաւ Ուրբաթ 24 Յունիս 1966ի երեկոյեան, Հայկական Ընթերցասրահի մէջ, ի ներկայութեան Հայ կղերականութեան եւ քոյր կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներուն, նախագահութեամբ Ընկ. Հայկ Օհաննէսեանի, որ պատշաճ բացման ճառով մը շեշտեց Հնչակեան 20

(Շար. տես էջ 2)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՀԱՅՐԵՆԻ ԱՇԽԱՐՀ

ՀԱՅ. ԹԱՏՐՈՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ ԹԻՖԼԻՍԻ ՄԷՋ

ԹԻՖԼԻՍ 14 ՅՈՒՆԻՍ (Թասս Հ.Գ.) — Հայկական պետական տրամաթիկ թատրոնը այսօր՝ Գաբրիէլ Սունդուկեանի «Պէպօ» թատերախաղի իր 500րդ ներկայացումը տուաւ: Հայ մեծ թատերգակէն այս գործը առաջին անգամ բեմադրուած է 95 տարիներ առաջ, եւ թարգմանուած է բազմաթիւ լեզուներու, ընդ որս ռուսերէնի, ազրպէյճաներէնի, ուքրեներէնի եւ վրացերէնի:

Պետ. թատրոնին շատ մը ուրիշ ներկայացումներն ալ բազմաթիւ տարիներ բեմադրուած գործեր են: Վերջերս Աղեքսանդր Շիրվանզադէի «Նամուս»ն ալ 300րդ անգամն ըլլալով ներկայացուեցաւ: Նոյն հեղինակին «Պատուի համար»ը 200 անգամներ ներկայացուած են:

Թիֆլիսի հայկական թատրոնը նշեց իր 107րդ տարեդարձը: Վրաստանի մայրաքաղաքին կեդրոնէն երկարող Ստեփան Շահումեանի անուան փողոցին վրայ կը գտնուի հայկական թատրոնին նոր եւ հսկայ շէնքը: Խումբը կը հաշուէ 80 դերասաններ, որոնց կարգին Հայաստանի եւ Վրաստանի դերասան Տոքի Ամիրբեկեանը, Վրաստանի ժող. դերասանուհի Վեներա Յակոբեանը եւ հանրածանօթ դերասաններ Սերգէյ Շեկոյեանն ու Ռաֆայէլ Աբովեանը:

Թատրոնի խաղացանկը բաղկացած է հայ դասական եւ արդի գրողներու, ինչպէս նաեւ ռուսական եւ միջազգային յաջողագոյն գործերէն:

Հայկական թատրոնը խիստ ժողովրդականութիւն կը վայելէ Թիֆլիսի վրացիներուն եւ 200.000ի հասնող հայ բնակիչներուն կողմէ: Խումբը յաճախ ներկայացումներու համար կը շրջի Վրաստանի հայաբնակ կեդրոններուն մէջ:

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ Ս. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ ՆՈՐ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒՆ

Պաքուի հրատարակչականը լոյս ընծայեց Լեռնային Ղարաբաղի Շուշիկենց գիւղին մէջ մանկութիւնը անցուցած բանաստեղծ Սամուէլ Գրիգորեանի բանաստեղծութիւններու ժողովածուն, որ իր գիւղին լեռան անունով «Սինգարա» կը կոչուի: Ազրպէյճանի մէջ բնակող հայ բանաստեղծներուն երիցագոյնն է Գրիգորեան (59 տարեկան), որուն այս ժողովածուն վերջին երեք տարիներու իր գործերը կը պարունակէ:

Քննադատները մեծապէս գնահատեցին ժողովածուն: Անոր կարգ մը բանաստեղծութիւնները «նոր էջ մը պիտի բանան սովետահայ բանաստեղծութեան պատմութեան մէջ», — կը գրէ Փրոֆ. Սողոմոնեան:

Սամուէլ Գրիգորեան գլխաւորապէս կը գրէ ոտանաւորներու դասական ձեւով: Իր կարծիքով, նիւթն է, որ իսկապէս նոր բնոյթ կու տայ բանաստեղծութեան: Չորս տասնամեակներու ընթացքին, բանաստեղծը լոյս ընծայած է 20 գիրքեր, որոնք հրատարակուած են Պաքուի, Երեւանի ու Մոսկուայի մէջ, հայերէն, ռուսերէն ու վրացերէն լեզուներով: Անիկա տաս մը թարգմանութիւններ բրած է Հաքանիի, Նիզամիի, Ֆիզուլիի, Միրզա Շաֆի Վազեխի եւ Սապիրի գործերէն, զորս հայերէնի վերածած է:

Սամուէլ Գրիգորեան խմբագիրն է Պաքուի մէջ լոյս տեսնող «Գրական Ազրպէյճան» հանդէսին, ուր մայրենի լեզուով կը հրատարակուին հայ գրողներու գործերը:

ՕՐ. ԺԱՆԷԹ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ
ՊՐ. ՍԱՄՈՒԷԼ ԻԼԱՆՃԵԱՆ

խօսեցեալք

Պէյրութ 18-6-1966

Մեր ջերմ շնորհաւորութիւնները խօսեցեալ զոյգին եւ իրենց ընտանեկան պարագաներուն:

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

ՔԷՕԼՆ ՔԱՂԱՔԻՆ ՄԷՋ ՎԱՌԵՑԱՒ Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՃՐԱԳԸ

Ներկայիս Քէօլնի մէջ կ'ապրին բաւական ստուար թիւով Հայեր, որոնք եկած ու հաստատուած են Թուրքիայէն, Պարսկաստանէն, Սուրիայէն, Եգիպտոսէն կամ այլ երկիրներէ:

Քէօլնի մէջ Պր. Դաւիթեան ամենէն հիներէն ըլլալով մեծապէս օգտակար կը հանդիսանայ բոլոր նորեկներուն:

Գերմանիոյ Պոնն քաղաքը կը գտնուին նոյնպէս բազմաթիւ Հայեր, որոնց բոլորին համակրանքը կը վայելեն Ս. Խաչ Դպրեվանքի սաներէն Տ. Գարեգին աբեղայ Պէքճեան եւ Միհրան Ա. Սարկաւագ Թապաքեան. երկուքն ալ կը հետեւին Պոննի Աստուածաբանական ֆաքիւլթէի դասընթացքներուն: Տ. Գարեգին աբեղայ Պոննի եկեղեցիին մէջ կատարած է հայածէս պատարագներ: Պր. Դաւիթեանի յանձնարարութեամբ պատուիրակութիւն մը գնաց տեսակցեցաւ Տ. Գարեգին Աբեղայի հետ տեղւոյս Կաթոլիկէ եկեղեցին ալ մատուռ մը տրամադրած ըլլալով, որոշուեցաւ ամէն ամսոյն երկրորդ Կիրակիին հայածէս Ս. Պատարագ մատուցանել Քէօլնի մէջ:

Առաջին պատարագը տեղի ունեցաւ 15 Մայիսի Կիրակի օր. գրեթէ բոլոր հայերը ներկայ եղան արարողութեան:

Յաջորդ պատարագը կը մատուցուի 12 Յունիսի Կիրակին, Տօն Կաթողիկէ Սրբոյ Էջմիածնի առիթով:

ԺԱԳԼԻՆ ՍԷՏԷՖՃԵԱՆ
«Մարմարա»

ՄՈՆՐԷԱԼԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՆՈՐԸՆՏԻՐ ԹԱՂԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

1966ի Մարտ ամիսէն սկսեալ, գործի լծուած է նորընտիր Թաղական խորհուրդը, որուն առջեւ կը բացուի հսկայ ասպարէզ մը գործի, կազմակերպութեան եւ կառուցման:

Ձախէն աջ, նստած.— Պ. Յակոբ Քէսպէքեան Ատենապետ, Արժ. Տ. Ղեւոնդ Քհնյ. Փափազեան Հովիւ, Պ. Ժիրայր Տէրվիշեան Փոխ—Ատենապետ:
Ձախէն աջ, ոտքի.— Պ. Վահէ Քէքլի Ատենադպիր, Պ. Զարեհ Արսլանեան Գանձապահ, Պ. Ղազար Պալքանեան Հաշուապահ, Պ. Յովհաննէս Գոնոյեան Խորհրդական, Տոքթ. Արշաւիր Կէօննեան Փոխ—Ատենադպիր:
Բեղմնաւոր գործունէութիւն կը մաղթենք:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՏԷՐ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Ցաւով կ'արձանագրենք՝ նախկին եգիպտաբնակ ազգային եւ Հ. Գեղ. Միութեան երբեմնի ատենապետ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՏԷՐ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆԻ մահը, տեղի ունեցած Գանատա, Մոնրէալ, ուր եւս ան կ'ունենար ազգային օգտակար գործունէութիւն: Ողբացեալը պատասխանատու պաշտօններ վարած է ՌԱԿի մէջ:

Ցաւակցութիւն կը յայտնենք ողբացեալի այրիին, զաւակներուն եւ գաղափարի ընկերներուն:

Ի Յիշատակ Հնչակեան Քաջերու

(Շար Ա. էջէն)

մտաւորականգործիչներուն ծրագրին մեծութիւնն ու կարեւորութիւնը, որ յաջողելու պարագային պիտի խնայէր հայ ժողովուրդին՝ իր թւոյն կէսին կորուստը: Ու բաղձանք յայտնեց, որ 20 ները օր մը յիշատակի արժանանան նաեւ Հայաստանի մէջ:

Նախագահը հետզհետէ հրաւիրեց փոքրիկն Նուպար Պահատըրեանը, Օր. Հերմինէ Պալաեանը եւ Օր. Շ. Խաչիկեանը, որոնք արտասանութիւններ ըրին: Երգեց Ընկերուհի Մարկօ Յակոբեան:

Ընկ. Սարգիս Պալաեան ներկայացուց իր խնամեալ բանախօսութիւնը, վեր առնելով 20 ներու արարքին վեհութիւնը ու գեղեցկութիւնը՝ ազգ. փրկութեան տեսակէտէն: Գաղափարական զեղումներու շարան մըն էր այս բանախօսութիւնը, ուր շեշտուեցաւ թէ նահատակներուն երազածը իրականացած էր՝ գոյացումովը Ս. Հայաստանի, որ 46 տարիներէ ի վեր յաղթական կը յառաջդիմէ:

Խիստ կոկիկ եւ չափաւոր հանդէսը ստեղծեց գաղափարական սփոփարար մթնոլորտ: Ներկաներէն շատեր՝ ակումբի բացօթեայ մասին մէջ շարունակեցին ընկերական զրոյցը՝ մինչեւ ուշ գիշեր:

Կիրակի, 26 Յունիս 1966, կ.ա. մատուցուեցաւ Անմահ Ս. Պատարագ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցիին մէջ: Պատարագիչն էր Տ. Արշամ Քհնյ. Պօզոյեան: Քարոզեց Ս. Առաջնորդ Հայրը եւ խօսեցաւ, ի մէջ այլոց, 20 հնչակեան մեծ նահատակներուն մասին, որոնց հոգւոյն հոգեհանգիստ կատարուեցաւ յաւարտ Պատարագի, մասնակցութեամբ քահանայից դասուն եւ «Շնորհալի» երգչախումբին (ղեկ. Մօ. Եդ. Յակոբեան):

Հոգեհանգիստէն ետք՝ Գահիրէի Հնչ. կազմի անդամները ստացան ժողովուրդին ցաւակցութիւնները:

ՊՐԱԶԻԼ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՔԷՇԻՇԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Մայիս 18ին, Ս. Փաւլոյի հայութիւնը դժբախտութիւնը ունեցաւ սեւ հողին յանձնելու յոգնատանջ մարմինը Պր. Երուանդ Քէշիշեանի, որ գաղութին սիրուած եւ յարգուած մտաւորականներէն էր:

Երուանդ Քէշիշեանի մահով Պրազիլի համայնքը կը կորսնցնէ արժանաընտիր ներկայացուցիչը «Կիւլպէնկեան Հիմնարկ»ի, Պրազիլի մէջ:

Հանգուցեալը գրականագէտ էր եւ հրապարակագիր: Պէյրութի մէջ ուր ապրած էր երկար տարիներ՝ հիմնած եւ խմբագրած էր գրական ամսագիր մը, եղած էր մօտիկ թղթակից եւ աշխատակից «Զարթօնք», «Ապագայ», «Պայքար» եւ «Սուրհանդակ» թերթերու: Քանիցս գրական եւ մշակութային դասախօսութիւններ տուած է: Կը վայելէր յարգանք, սէր եւ ժողովրդականութիւն:

ՊԷՅՐՈՒԹ

★ ԺԱՆԷԹ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆԻ ★ ԵՒ ԱՐԱ ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆԻ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Ժանէթ Գույումճեան եւ Արա Կիրակոսեան

Հ.Բ.Ը. Միութեան 60 ամեակին եւ իր հիմնադրութեան 35 ամեակին նուիրուած հանդիսութիւններու շարքին, Պէյրութի Հ.Բ.Ը.ը կազմակերպած էր երգահանդէս մը, որուն մասնակցեցան գաղութիս ծանօթ ու սիրուած երգիչներէն Ժանէթ Գույումճեան (սոփրանօ լիրիք) եւ Արա Կիրակոսեան (թենոր): Երգահանդէսը տեղի ունեցաւ Գալուստ Կիւլպէնկեան հանդիսասրահին մէջ, երաժշտասէրներու խուռն հասարակութեան մը ներկայութեան:

Առաջին անգամ բեմ եկաւ Օր. Ժանէթ Գույումճեան, որ յաջորդաբար մեզի հրամցուց Մոցարդի «Ալելուիա»ն, Քարլ Պոհմի «Շթիլ վի տի Նախթ»ը, Վ. Կոտոյեանի «Ինչպէս երազ»ը եւ Ն. Իզուարտի Ատէլի արիան: Օր. Ժ. Գույումճեան վերոյիշեալ բոլոր կտորներն ալ երգեց խոր ապրումով՝ արժանանալով բուռն ծափողջոյններու:

Երգչուհիին յաջորդեց Արա Կիրակոսեանը, որ յաջորդաբար երգեց Ն. Գալանդերեանի «Արդեօք ո՞ւր ես»ը, Ա. Տիգրանեանի «Դաւիթ պէկ» օփերայի Սանթուրի արիան, եւ Կ. Օրբելեանի «Երեւան եւ գարուն»ը՝ իր ինքնատիպ մեկնաբանութեամբ ու ձայնին լայն ծաւալովը հիացում առթելով ներկաներուն:

Կարճ դադարէ մը ետք, դարձեալ բեմ բարձրացաւ Ժանէթ Գույումճեան բաբախուն յուզականութեամբ մեկնաբանելու համար Վերտիի Տեզտեմոնայի արիան, Կոմիտասի «Կաքաւի երգ»ն ու «Ձինար ես»ը, Վ. Կոտոյեանի «Իմ Երեւան»ը եւ Արթիթի «Համբոյրը»:

Իսկ Արա Կիրակոսեան, իր կարգին, խոր ապրումով ու հասկացողութեամբ երգեց Ա. Պատմագրեանի «Իմ գարուն»ը, եւ Ա. Տիգրանեանի «Բարձր սարեր»ն ու «Գուսանի երգ»ը:

Ջերմ ժողովրդականութիւն գտան երգչուհիին ու երգիչին երկու զուգերգները՝ Գր. Սիւնիի «Միայն քեզ»ը եւ Ա. Տիգրանեանի «Անոյշ»ը:

Ժանէթ Գույումճեանի եւ Արա Կիրակոսեանի այս երգահանդէսը յաղթանակի դափնի մը եւս աւելցուց անոնց դափնեպսակին վրայ:

ՄԱՀՈՒԱՆ Դ. ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՄԵԾԱՎԱՍՏԱԿ ՀԱՅԱԳԷՏԸ

ՓՐՈՖ. Ա. ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

Արտասահմանից ստացուած հեռագրերը գուժեցին սփիւռքի մեր լաւագոյն պատմաբաններից մէկի՝ մեծավաստակ Արշակ Ալպօյաճեանի մահը: Հանգուցեալը հայագիտութեան աւագ սերնդի մեր այն ներկայացուցիչներից էր, որ բաժանելով արեւմտահայութեան դաժան ողբերգութիւնը Թուրքիայում, իր ֆիզիքական գոյութիւնը պահպանելու համար հարկադրուած է եղել տարագրութեան ցուպ վերցնել և մեծ թափառումներից յետոյ վերջապէս գալ ու մշտապէս հաստատուել Եգիպտոսի Գահիրէ քաղաքում: Երկար տարիներ ապրելով այստեղ, նա ամբողջապէս նուիրուել է պատմագիտութեանը և անչափ մեծ ու գնահատելի գործ կատարել հայագիտութեան համար: Փոքրիկ մի յօդուածում դժուար է ներկայացնել նրա թողած վիթխարի ժառանգութիւնը, բայց, այնուամենայնիւ, նրա գիտական աշխատանքների մասին որոշ պատկերացում տալու նպատակով, անհրաժեշտ ենք համարում կանգ առնել նրա մի քանի կարեւոր աշխատութիւնների վրայ և արժէքաւորել դրանք:

Հանգուցեալ Ալպօյաճեանի հայագիտական աշխատանքներն ընդգրկում են 60 երկարատեւ տարիների մի շրջան: Նրա առաջին ուսումնասիրութիւնը՝ «Սրբուհի Տիւսաբ», լոյս է տեսել Վենետիկում 1901 թուականին: Այս ժամանակից էլ սկսած որոշակի է դառել նրա որդեգրած գիտական ուղղութիւնը, և նա ամբողջապէս նուիրուել է հայ ժողովրդի պատմութեան կնճռոտ հարցերի ուսումնասիրութեան՝ ցած չդնելով իր բեղմնաւոր գրիչը մինչեւ իր ցաւալի մահը:

Հանգուցեալ Ալպօյաճեանը մեղուաջան աշխատանք է կատարել, կարելի՛ է ասել, հայագիտութեան բոլոր բնագաւառներում՝ պատմութեան, մատենագրութեան, գաղթավայրերի պատմութեան, մշակոյթի եւայլն: Նրա ուսումնասիրութիւնները ընդգրկում են ինչպէս հին և միջին դարերի պատմական ժամանակաշրջանները, այնպէս էլ՝ նոր ու նորագոյն:

Իր կրթութիւնն ստանալով Պոլսում, Պէրպէրեանի նշանաւոր դպրոցում, որն իր ժամանակի լաւագոյն հայագիտական դպրոցներից մէկն է եղել, նա այնուհետեւ իր իմացութիւնն աւելի է կատարելագործել կեանքում: Ծանօթանալով պատմագիտական կարեւոր ուղղութիւններին և ուսումնասիրելով տարբեր լեզուներով եղած պատմական սկզբնաղբիւրները, նա դրանցից քաղել է այն բոլոր տեղեկութիւնները, որոնք վերաբերում են հայ ժողովրդի պատմութեանը: Նա թարգմանել է այդ տեղեկութիւնները հայերէն և գիտական շրջանառութեան մէջ դրել:

Անուանի գիտնականը ունի մեծագոյն վաստակ՝ կապուած հայ գաղթավայրերի պատմութեան ուսումնասիրութեան հետ: Նա այդ թեմայի վրայ աշխատել է աւելի քան 40 տարի, «Իմ ամենամեծ փափաքս եղած է,— գրել է նա, — մօտաւորապէս 40 տարիներէ ի վեր, հայ գաղթականութեան պատմութիւն մը պատրաստել և այս նպատակին հասնելու համար... մենամոլութիւն մը դարձուցած էին ինծի համար՝ հին դրամներու, դրոշմաթուղթի, գրքի և այլ հաւաքածոներ կազմողներու նման, հայ գաղութներու մասին վաւերագիրներ, տեղեկութիւններ, ծանօթութիւններ և նիւթեր հաւաքել»:

Արշակ Ալպօյաճեան

Այդ գաղութների պատմութիւնը, պէտք է ասել, որ հայ ժողովրդի պատմութեան անբաժանելի մասն է հանդիսանում: Ցայտնի է, որ սկսած մեր թուականութեան 7րդ դարից, հայոց պատմութիւնը այլեւս հայրենիքում ապրող ժողովրդի պատմութիւն չէ միայն, այլ, ինչպէս ճիշդ բնորոշել է յայտնի պատմաբան Լէօն, իր մէջ ընդգրկում է պատմութեան չար բախտով ջարդուած և արտասահման նետուած թափառիկ հայութեան պատմութիւնը եւս:

Հայ գաղթօջախների պատմութեանը նուիրուած Ալպօյաճեանի առաջին ուսումնասիրութիւնն է հանդիսացել «Ռումելիի հայերը» վերնագրով աշխատութիւնը, որը 1905 թուականին արժանացել է Իզմիրեանց գրական մրցանակին: Այնուհետեւ նա հրատարակել է «Կիպրահայ գաղութը» 1927 թուականին «Ամենուն տարեցոյց»ի մէջ (էջ 210-239) և «Պաղտատի հայերը» 1930 թուականի «Պարսկահայ տարեցոյց»ի մէջ (էջ 71-94),

Հայ գաղթավայրերի պատմութեանը նուիրուած կոթողական աշխատութիւնն են հանդիսացել «Պատմութիւն հայ Կեսարիոյ» երկու ստուար հատորները, որոնց ծաւալը 2000 էջից անցնում է: Կեսարիան Հայաստանին դրացի այն երկրներից մէկն է եղել, ուր հայկական գաղութը հաստատուել էր շատ վաղուց և պահպանել իր գոյութիւնը մինչեւ առաջին համաշխարհային պատերազմը: Հեղինակը նշուած հատորներում մեծագոյն բարեխղճութեամբ աղբիւրներից քաղել է այն բոլոր տեղեկութիւնները, որոնք վերաբերում են կեսարիոյ հայոց պատմութեանը և գիտական մշակման ենթարկելով դրանք, կազմել այս արժէքաւոր աշխատութիւնը:

Ալպօյաճեանը տարբեր ժամանակներում գրել է այն գաղթօջախների պատմութիւններ եւս, որոնք մնում են չհրատարակուած վիճակում: Դրանցից կարելի է, օրինակ, մատնացոյց անել «Հայերը Բիւզանդական երկիրներու մէջ», «Հայերը Իրանի մէջ», «Հայերը Իրաքի մէջ», «Հայերը Եգիպտոսի մէջ», «Հայերը Պրուսիայի մէջ», «Հայերը Քէօթահիայի մէջ», «Հայերը Տրապիզոնի մէջ»:

Ալպօյաճեանը կողք-կողքի բերելով առանձին գաղթօջախների պատմութիւնները, կազմել է սփիւռքի գաղութների ամբողջական պատմութիւնը, որը հայագիտութեան այդ բնագաւառի, կարելի է ասել, առաջնեկն է: Այդ վիթխարի մի գործ է, որի դժուարութիւնը կարող են միայն պատկերացնել նրանք, ովքեր զբաղուել են հայ գաղթականութեան պատմութեան որեւէ հատուածի ուսումնասիրութեամբ: Պէտք է նկատի ունենալ, որ հայ գաղթօջախների վերաբերեալ սկզբնաղբիւրները շատ աղքատ են և՝ յաճախ դժուար են ենթարկւում գիտական ընդհանրացումների: Չնայած այս դժուարութիւններին, անուանի գիտնականը ջանք և եռանդ չի խնայել իր սկսած գործը աւարտելու համար:

Հայ գաղթավայրերին նուիրուած նրա ուսումնասիրութիւններից արդէն լոյս է տեսել երեք հատոր՝ «Պատմութիւն հայ գաղթականութեան» խորագրով առաջին հատորը՝ 1941 թուականին, երկրորդը՝ 1955 թուականին, իսկ երրորդի առաջին մասը՝ 1961 թուականին: Աշխատանքը աւարտելու համար մնում է հրատարակել երրորդ հատորի երկրորդ մասը եւս, որը, հաւանական է, գտնւում է պատրաստի վիճակում:

Հայ գաղթօջախներին նուիրուած աշխատութիւններից նա հրատարակել է նաեւ Եգիպտոսի հայ գաղթավայրի պատմութիւնը՝ «Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան Եգիպտոսի նահանգը և հայերը» վերնագրով, որը լոյս է տեսել Գահիրէում 1960 թուականին: Հեղինակն այդ աշխատութիւնը համարել է իր երախտագիտական տուրքը մի երկրի հանդէպ, ուր նա ապրել է աւելի քան 35 տարի: Նշուած աշխատութեան մէջ նա խօսելով իր նպատակների մասին հետեւեալն է գրել. «Երեսուն հինգ տարիէ ի վեր, ինչպէս ըսի, հոս աւիթը ունեցայ հայերու նիւթական և բարոյական գործունէութեան ելեւէջները և մնացորդները նոթագրելու և դասաւորելու, ու անօգուտ չհամարեցի անոնցմէ կազմել փունջ մը և նուիրել զայն արաբ և հայ երիտասարդութեանց»:

Հայ գաղթավայրերի պատմութեան հետ սերտօրէն կապուած է հայ ժողովրդի յարաբերութիւնների պատմութիւնը այլ երկրների և ժողովուրդների հետ: Մեր շրջահայեաց պատմաբանի ուշադրութիւնից չի վրիպել այս եւս: Նրա չհրատարակուած ուսումնասիրութիւնների ցանկում յիշուած են այդ շարքին պատկանող հետեւեալ չորս ուսումնասիրութիւնները՝ «Սպանիա և Հայաստան», «Ֆրանսա և Հայաստան», «Ամերիկա և հայերը» և «Հայ-թուրք յարաբերութիւններ»:

Հանգուցեալ Ալպօյաճեանն առաջին հեղինակն է նաև, որ կազմել է Հայաստանի առաջին պատմական աշխարհագրութիւնը՝ հնագրութիւնը մինչեւ մեր օրերը: Նա հանգամանօրէն ուսումնասիրել է պատմական աղբիւրները, պարզել է, թէ Հայաստանը ի՞նչ տեղանուն, ե՞րբ և ինչպիսի՞ ձեւով է յիշատակւում, ու այդ ամէնը գրանցել քարտէզների վրայ և բնդարձակ բացատրական բնագրերի հետ միասին կազմել մի ստուար հատոր, որ լոյս է տեսել Գահիրէում:

(Շար. տես էջ 4)

ԵԹԷ ԿՐՑԱՐ...

Ունեցածդ — ըլլայ այդ դրամ, ուսում թէ հանճար —
Եթէ կրցար ուրիշին հանել բաժինը արդար,
Կոտրած սրտի մը եթէ տուիր ժպիս մ'կարեկից,
Շուրջիդ մուրէն, թէ կրցար պահել հոգիդ դուն անբիծ,

Հաւատքը խոր, սէրն հզօր, ջահը Յոյսին կենարար,
Հոգիիդ մէջ միշտ պայծառ եթէ պահել դուն կրցար,
Եղբայրներդ քեզ եկած ամէն պարսաւ, անարգանք
Վեհանձնօրէն, թէ կրցար փոխարինել քաղցրութեամբ,

Եթէ կրցար միշտ զգալ ներկայութիւնն Արարչին,
Անոր ուղղուած «փառք» մ'եթէ օրուան քու խօսքն առաջին
Կրցար ընել ու ըզգալ անով ինքզինքդ ապահով,

Արդարութեան ի խնդիր մղուող անհեղ պայքարին
Եթէ ուժերդ համեստ նուիրեցիր կամովին,
Եթէ կրցար սատարել դուն մարդկութեան վերելքին,

Լոկ այն ատեն արժանի կ'ըլլաս մարդու կոչումին:

Երուսաղէմ — Գ. ՃԱՐՏԱՐ

«ԵՍ ԿԸ ՀԱՒԱՏԱՄ ՄԱՐԴՈՒՆ»

(Օկիւսթ Ռոտէնի ծննդեան 125ամեակին առթիւ)

Գրեց ԻՎԱՆ ՔՈՒՓՑՈՎ

Օկիւսթ Ռոտէն (1840-1917) գովերգած է ուժեղ և տաղանդաւոր անհատի գեղեցկութիւնը, որ իր ստեղծագործութեամբ կ'ելլէ քաղքենիութեան դէմ, մարդոց առողջ կեանքը թունաւորող երեսպաշտութեան սարդոստայնին դէմ:

Ռոտէն իր առաջին նշանակալից քանդակները ստեղծած է կենսական և ստեղծագործական դժուարութիւններու պայմաններուն մէջ: Քանդակագործը իր այդ աշխատութիւններուն մէջ կարծես իր անընկճելի կամքն ու համոզումներն է որ կը հակադրէ «ճակատագիր»ի սառն շունչին:

Այդպիսին է Ռոտէնի «Կոտրած քիթով մարդը», որ իր այլանդակուած դէմքը սեփական արժանապատուութեան զգացումով յառած է այն ժամանակուան «նրբաճաշակ» հանդիսականներուն, չփոթանք ստեղծելով անոնց բիւրգերական սիրտերուն մէջ: Ան կերպով մը կը յիշեցնէ Վիքթոր Հիւկոյի ծանօթ վէպին հերոս Ժան Վալժանը: Անոր մէջ կը տիրապետէ արդարութեան զգացումը, որուն խորթ է թուղթէ վարդերու փայլը:

Տղամարդու խորհրդանշական տարազին մէջ, զոր ան անուանած է «Պրոնզէ դարը», նկարիչը դիմած է մարդկութեան կեանքին երեք դարաշրջաններուն վերաբերեալ հին յունական առասպելին: Բայց Ռոտէն այս քանդակին մէջ ոչ այնքան «Ոսկեդար»ն է որ կը գովերգէ, — երբ մարդիկ չէին գիտեր, թէ ինչ է բռնութիւնը, — որքան մարդուն զարթօնքը, անոր պայքարը: Գեղեցիկ, վայելչակազմ կ'արթննայ քունէն և ինքզինք կը գտնէ կիրքերու և վտանգներու աշխարհին մէջ: Ան իր հոգիին և մկաններուն ամբողջ ույժը պրկած, կը նետուի պայքարի՝ այդ վտանգներուն ու կիրքերուն դէմ:

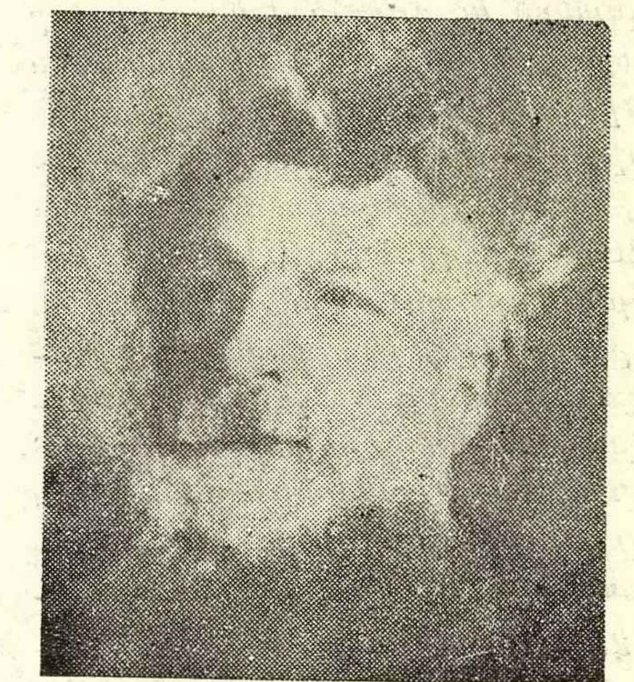
Ռոտէն կը սիրէ մարդկային զգացումներուն գեղեցկութիւնը: Այդ զգացումները անոր ստեղծագործութիւններուն մէջ երբեք չստացան կեանքէն կտրուած հայեցողական բնոյթ:

Վէհը, ուժեղը, երիտասարդը ռոտենեան սիրային քնարերգութեան յատկանիշներն են: Ռոտէն իր ստեղծագործութիւններուն մէջ մինչև վերջ պաշտպանեց մարդու քաջառողջութիւնն ու սէրանքը:

... Երկար ժամանակ քաղաքը ենթարկուած էր դաժան պաշարման: Երախաներու, կիներու և ծերերու կեանքը պահպանելու համար միջնադարեան Գալէի պատուաւոր վեց քաղաքացիներ կ'ընդունին թշնամիին վերջնագիրը: Անոնք դուրս եկած են քաղաքի պարիսպներէն, որպէսզի թշնամիի զօրաբանակի շարքերուն առջեւէն անցնին ստորնացումի և անարգանքի ճամբուն: Այս հինաւուրց առասպելը բազմաթիւ բացատրութիւններ ունի. բայց երբ այսօր կը յիշենք այդ առասպելը, մեր առջեւ կը յառնէ Ռոտէնի կերտած վեցամարմին յուշարձանը: Այդ մարդոց կերպարներուն մէջ կը մարմնացուին և անբաժանելի կապի մէջ կը մտնեն ստորնացումի ցաւը, նահատակութիւնը, ամօթը և միւս կողմէն՝ հպարտութիւնը այդ մարդոց, որոնք իրենց մէջ ոյժ գտած են պայքարելու արդարութեան համար:

Մարդկային վեց տիպարները դրուած են ցած պատուանդանի վրայ: Ու անոնց ձեւն այնպէս է, հանդիսատեսները կարծես իրենք ալ կը կանգնին Գալէի քաղաքացիներու շարքին, կը տոգորուին իրենց զգացումներով, հետեւաբար նաև անոնց հերոսութեամբ:

Ռոտէնի «Օնորէ Պալզաքի յուշարձանը» քանդակը ժամանակին դիւր եկած չէ պաշտօնական քննադատներուն: Ռոտէն այդ ստեղծագործութեան մէջ «պարտութիւն» կրած է և նոյնիսկ չնորհաւորած է իր մրցակիցը, ներկայ գտնուելով անոր յաղթանակին: Սակայն քանդակագործը մինչև վերջը կանգնած մնաց իր տեսակէտին վրայ և մերժեց այդ արձանը վերակերտելու բոլոր պահանջները: Ան գիտէր, որ «այդպիսի» Պալզաք կերտելով, ինքն էր ճշմարիտը՝ իբրեւ արուեստագէտ: Եւ ժամանակը ապացուցանեց Ռոտէնի ճշմարտացի ըլլալը:

Օկիւսթ Ռոտէն

Այո՛, դիմագիծերը և տիպարի համամասնութիւնները այնքան ալ «կատարեալ» չեն: Բայց շնորհիւ այն բանին, թէ նիւթը նմանութիւն ունի մարած լաւայի, տեսակ մը պայթուցիկ և յամառ բանի հետ, ահա շնորհիւ այդ բանին՝ մեր առջեւ կը կանգնի կերպարը խռովայոյզ, անընկճելի ու

(Շար. տես էջ 4)

ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՕՐ. ԼԻՒՍԻ ՄԱՄՈՒՐԵԱՆԻ ՔԱՂՑՐ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հայկազեան Կրթարանի նախկին փոխ-տեսչուհի Օր. Լիւսի Մամուրեան ոչ եւս է:

Կարելի՞ է միթէ հաւատալ առանց ափսոսանքի մահուան այս տխուր բօթին։

Պահ մը շշմեցանք, եւ ապշահար չուզեցինք հաւատալ իրողութեան, եւ սակայն... աւա՜ղ.. առաքինազարդ, պատուական ու բարեհամբոյր մեր շատ սիրելի Օր. Լիւսին ոչ եւս էր տարաբախտաբար:

Մահը զայն կը խլէր մեզմէ դաժանօրէն Մեր Տիրոջ Համբարձման Սուրբ Օրը, եկեղեցական արարողութեանց ընթացքին, հաւատոյ «Հաւատամքի» ընթերցման պահուն աղօթքի եւ խունկի զուլաներուն ընդմէջէն, ան աղօթքը շրթներուն կը շիջէր առ յաւէտ հանդարտիկ... ու մեղմիկ...։

Տասեր կարծեր էին թէ նա նուաղեր էր եւ յուսահատ, անկարելի ճիգեր կը թափէին, զայն սթափեցնելու, սակայն ի զուր...։ Իսկապէս երանելի մահ, Սրբուհիի մը հանգոյն, բարեժպիտ հոգի մը կը բաժնուէր մեզմէ ընդմիշտ թողլով բոլոր զինք ճանչցողները վշտահար:

Ծնած Աղեքսանդրիա 1908ին, Մամուրեան բարեհամբաւ գերդաստանէն, հանգուցեալը իր նախնական կրթութիւնը առած էր Պօղոսեան Ազգ. վարժարանին մէջ, իր զարմիկին վկայութեամբ՝ ըլլալով մինչ այդ, եւ իր շրջանին աշակերտութեան լաւագոյնը, փնտռուած ու

սիրուած միշտ, իր պարկեշտ համարձակութեամբ թէ ասմունքողի յատուկ ու սահուն առոգանութեամբ, փայլն ու զարդը հանդիսանալով դպրոցական բոլոր հանդիսութեանց Պօղոսեանը կ'աւարտէր խիստ փայլուն ու պատուաբեր յիշատակութեամբ, որմէ ետք պիտի յաճախէր Սքօչ-Սքուլի բարձրագոյն դպրոցը, ուրկէ շրջանը եւս պիտի աւարտէր դարձեալ բացառիկ յաջողութեամբ։

Անմիջապէս, երիտասարդ ու պատրաստուած ուսուցչուհին, գորովով ու խանդով, իր հոգեկան, բարոյական, մտաւոր եւ այլ բազում ձիրքերը ի սպաս պիտի դնէր, Հոգելոյս Արժ. Տէր Հայկազուն Ա. Քհնյ. Ոսկերիչեանի նոր հիմնած (1924) Հայկազեան Կրթարանին:

Հայկազեանը պիտի ըլլար արդարեւ ողբացեալին ուսուցչական-դաստիարակչական ասպարէզին փորձաքարն ու փառապսակը։

Տեսուչ հօր հայրական հմուտ շունչին տակ, ան առաւել եւս պիտի կազմաւորուէր ու զարգանար, եւ տար իր թափած ճիգերուն արգասիքը, տալով հայ մանկտոյն ու պատանեկութեան հոգեկան, բարոյական եւ մտաւոր սքանչելի դաստիարակութիւն։

Իր բարոյական նկարագրին յատկանիշներն էին լրջութիւն, պարկեշտութիւն, կարգապահութիւն ու բոլորանուէր սէր ու նուիրում իր կատարած սուրբ գործին նկատմամբ:

Սերունդի լամբողջ խոր յուզումով, ու երախտագիտութեամբ պիտի վերյիշեն իրենց երջանիկ մանկութեան ու պատանեկութեան անցուցած լաւագոյն օրերը Հայկազեան օրհնաբեր մթնոլորտին մէջ, տեսուչ հօր եւ անոր անմիջական ու գիտակից գործակցուհիին՝ հանգուցեալ Օր. Լիւսիի կենդանի շունչին տակ:

Երբ Արժ. Տէր Հայրը Կրթարանի միտքն ու հոգին էր, Օր. Լիւսին կրնանք նկատել անոր մայրական բաբախուն սիրտը: Որովհետեւ ինք կ'ոգեւորուէր, կը տառապէր ու կը հրճուէր հարազատ մօր մը նման, իր սնուցած, դաստիարակած սաներուն հետ, անոնց առընթեր կը նոյնանար, բաժնելով իրենց ցաւն ու ուրախութիւնը միաժամանակ: Ան երբեք չբերացաւ իր դաստիարակչական դերին մէջ, տալով իր առաւելագոյնը, իր շատ սիրած սաներուն. երկար տարիներու իրաւ ու արդար վաստակը, իր հասցուցած հայօրէն սերունդներու փաղանգին, փաստացի ապացոյցը կը կազմեն այս գերազանց նշմարտութեան:

Անշեղ եւ նուիրական փառումը կրթական սուրբ գործին հասցուցին մինչեւ փոխ-տեսչուհիի խիստ պատուաբեր ու պատասխանատու պաշտօնին, զոր տարաւ արժանաւորապէս, մանաւանդ Հոգելոյս Տէր Հօր հիւանդութեան շրջանին իբր քուն պատասխանատու կրթական սոյն յարկին՝ անձնազոհ քաջութեամբ։

Իր սիրական մօր փխրուն առողջութեան բերմամբ ակամայ կը հեռանար իր շատ սիրած, ու պաշտած կրթական յարկէն։ Եւ սակայն, նոյնիսկ մարմնապէս հեռացած անկէ, իր ազնուասիրտ նկարագրով երբեք հեռացած չէր հաստատութենէն: Վկայ իր աշակերտներուն հանդէպ ցուցաբերած սէրն ու գորովը: Երբ կը հանդիպէր ուէ տեղ անոնց անմիջապէս կ'ուզէր տեղեակ ու հաղորդակից ըլլալ իր սաներուն կեանքին, գործին ու զբաղումներուն:

Այս տողերը գրողը եւս, մէկը իր նախկին աշակերտներէն, երբ երբեմն կը հանդիպէր իր դաստիարակ ուսուցչուհիին, ան միշտ քաջալեր ու զօրավիգ կ'ըլլար իր գրական քանի մը նախափորձերուն առթիւ եւ կ'ըսէր, դեռ ականջիս հնչող գողտրիկ խօսքերով «Աստուծ շարունակէ միշտ, յառաջ ու մի կասիր բնաւ»: Նոյնիսկ շատ ուրախացաւ երբ հոգելոյս Տէր Հայկազուն Հօր մահուան առթիւ համեստ յօդուածի մը առընթեր իր մասին եւս արդար եւ իրաւ գնահատանք մը տողած էի։

(Շար. «ա. էջ 6)

ՄԵԾԱՎԱՍՏԱԿ ՀԱՅԱԳԷՏԸ

(Շար. Գ. էջէն)

Քիչ չեն մեծանուն գիտնականի այն մենագրութիւնները, որոնք նուիրուած են հայ հասարակական և գրական աչքի ընկնող գործիչներին: Այս աշխատութիւններից կարելի է մատնացոյց անել «Գրիգոր Զօհրապ. իր կեանքն ու գործունէութիւնը», որ լոյս է տեսել Գահիրէում 1927 թուականին, «Գրիգոր Կեսարացի պատրիարք և իր ժամանակը» տպագրուել է Պոլսում 1919 թուականին, «Մինաս Չերազ. իր կեանքն ու գործունէութիւնը».որ լոյս է տեսել 1936 թուականին Երուսաղէմում, «Հայ Եպիսկոպոսի մը առաքելութիւնը ի Հապէշիստան 17րդ դարում...»եւայլն։ Ձեռագիր վիճակում են գտնւում նրա«Կարապետ Փանոսեանի կեանքը և գործը», «Կարապետ Իւթիւճեանի կեանքը և գործը», «Բիւզանդ Քէչեանի կեանքը և գործը»՝ «Վահան Թէքէեանի հանրային գործունէութիւնը» և այլ հեղինակների նուիրուած ուսումնասիրութիւններ:

Հանգուցեալ Ալպօյաճեանը մեծ աշխատանք է կատարել նաև հայ ժողովրդի ընդհանուր պատմութեան ուսումնասիրութեան ուղղութեամբ: Նա կազմել է հայ ժողովրդի պատմութեան բարձրագոյն դասընթացը և գրել առանձին ուսումնասիրութիւններ հայ տպագրութեան պատմութեան («Տպագրութեան արուեստն ու Հայք»), հայ ազատագրական շարժումների («Պատմութիւն հայ ազատագրութեան»), հայ մշակոյթի («Պատմութիւն հայ քաղաքակրթութեան»), հայ գաղափարական շարժումների վերաբերեալ («Պատմութիւն հայ իմացական շարժման») եւայլն, որոնք, դժբախտաբար, դեռ գտնւում են չհրատարակուած վիճակում։

Ալպօյաճեանի աշխատութիւններն աչքի են ընկնում փաստական նիւթի հարստութեամբ ու եզրակացութիւնների ինքնատիպութեամբ: Նա չի ընթացել հայագիտութեան տրորուած ճանապարհով, այլ քննադատօրէն մօտենալով պատմական աղբիւրներին և վերլուծելով դրանք, աշխատել է հանել իր սեփական ինքնուրոյն եզրակացութիւնները: Կարելի է համաձայնուել կամ չհամաձայնուել նրա այս կամ այն եզրակացութեան հետ, բայց չընդունել նրա ինքնատիպութիւնը չի կարելի։

Հեշտ չի եղել վաստակաւոր գիտնականի գիտա-ստեղծագործական աշխատանքների ուղին: Ալպօյաճեանը աշխատել է նիւթական ծանր պայմաններում: Իր աշխատութիւնները, մեծ մասամբ նա հրատարակել է սփիւռքահայ առանձին բարերարների նիւթական աջակցութեամբ:

Հանգուցեալ Ալպօյաճեանը Սովետական Հայաստանի մեր լաւագոյն բարեկամներից մէկն է եղել։ Նա պատկանում է սփիւռքահայ մեր այն մտաւորականների խմբին, որոնք հոգեպէս կապուած են հայրենի երկրի՝ Սովետական Հայաստանի հետ, հետեւում են նրա զարգացմանն ու բարգաւաճմանը և ուրախանում իրենց արիւնակից հարազատների յաջողութիւններով:

Հայրենի երկրի նկատմամբ իր ունեցած լաւատեսութիւնը կարծես հաւատք դարձնելու դիտումով, հայրենասէր պատմաբանը 1959 թուականին, ինչպէս ինքն է ասում «Ուխտի եկաւ» Հայաստան, շրջեց վարդաշէն Երեւանում, եղաւ գիտական հաստատութիւններում, ծանօթացաւ հայրենի երկրի ժողովրդի հետ։ Նա վերադարձաւ Գահիրէ այն խորը համոզումով, որ Հայաստանը նախկին խեղճ, անօգնական և անզօր երկիրը չէ այլեւս, որ նա ներկայումս թեւածել է մի նոր աննախընթաց փայլուն ժամանակաշրջան։ Պատմաբան գիտնականը տեսաւ նաեւ հայ ժողովրդի պատմութեան մեծ շրջադարձը արտագաղթից՝ ներգաղթ, և հանգեց այն հաստատուն համոզման, որ հայ ժողովուրդը չի մնալու այլեւս իր սփիւռքը, որի արիւնոտ պատմութիւնը գրելու տխուր պարտականութիւնը վիճակուել էր իրեն:

ՄԵՍԻԱՅԵԱՆ ՏՈՀՄԻ ԲԺՇԿԱՐԱՆ

17րդ դարի սկզբներին Պարսկաստանի Խոյ քաղաքից մի հայ ընտանիք է գաղթում Սեբաստիայի Իմարէթ գիւղը և ապա վերահաստատւում Սեբաստիա քաղաքում։

Այդ ընտանիքի զաւակներից Յակոբ Վարդապետը, որ աշխարհական եղած ժամանակ զբաղւում էր բժշկութեամբ, իր որդիներից Աստուածատուր Վարդապետին, որը նոյնպէս բժիշկ էր, ժառանգութիւն է թողնում 1631 թուականին իր իսկ ձեռքով ընդօրինակած մի բժշկարան։

Այնուհետև բժշկարանը, ժառանգաբար անցնում է նրա բժիշկ որդիներին՝ Մատթէոսին և Մաթուսաղային (հետագայում՝ Եղիազար Արքեպիսկոպոս), որոնք և այն հարստացնելով նոր նիւթերով, փոխանցում են Մաթուսաղայի որդուն՝ բժիշկ Մեսիային:

Այսպիսով, հօրից որդի աւանդուելով, բժշկարանը հասնում է այս տոհմի՝ 1915 թուականի ջարդերից ազատուած վերջին բեկորին՝ հանգուցեալ դեղագործ Յովհաննէս Մեսիայեանին, իսկ վերջինից էլ իր զաւակներին՝ Ջապէլ (այժմ հանգուցեալ), Հրանտ և Պարգև Մեսիայեանին, որոնք և որոշում են այն ուղարկել հայրենիք։

Օրերս այդ պատմական բժշկարանը, որը երկարատև ճամբայ է կտրել ամբողջ 17, 18, 19րդ դարերի միջով, ականատես եղել 20րդ դարի ամենամեծ ոճրագործութեանը և հարազատների արիւնով ներկուած ճամբաներով 1915 թուականին Սեբաստիայից հասել Հալէպ, 10277 թուահամարի տակ իր վերջնական հանգրուանը գտաւ Երևանի Մաշտոցեան Մատենադարանում։

Արժէքաւոր այս բժշկարանը բովանդակում է 15րդ դարի հայ ականաւոր բժշկապետ Ամիրդովլաթ Ամասիացու մի շարք գործեր՝ «Ուսումն բժշկութեան», «Օգուտ բժշկութեան», «Անգիտաց անպէտ»... «Ախրապատին» և այլն, ինչպէս նաև Մեսիայեան տոհմի բժիշկների կողմից աւելացուած այլ նիւթեր։ Այդ նիւթերը առանձին հետաքրքրութիւն են ներկայացնում և կարող են նպաստ բերել հայ բժշկութեան պատմութեան ուսումնասիրութեան գործին։

Օ. ԵԳԱՆԵԱՆ
Ձեռագրերի գլխաւոր աւանդապահ

Ես Կը Հաւատամ Մարդուն

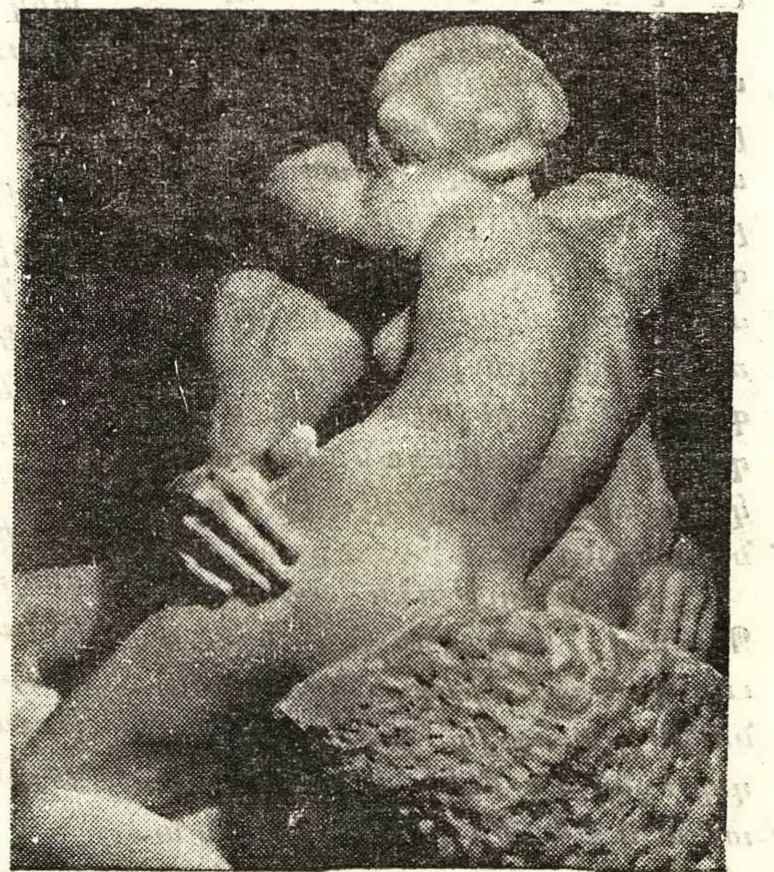
(Շար. Գ. էջէն)

ողբերգական մեծ գրողին, որուն կեանքը տառապանքներու հետ պսակուած սխրագործութիւն էր։

Ռոտէն, ստեղծելով այդ քանդակը, իրաւունք ունէր մեծ խօսք ըսելու մեծ մարդուն մասին: 1880 թուականէն սկսեալ մինչեւ իր մահուան օրը, Ռոտէն Պալզաքի նման ստեղծած էր իր «Մարդկային կատակերգութիւն»՝ «Վրաթա Ատա» հսկայական համադրութիւնը, զոր կը լրացնէ նշանաւոր «Մտածողը» տիպարով։

և երաժշտական, ինչպէս Պոդլէռի և Վերլէնի բանաստեղծութիւններուն մէջ։ Ռոտէն կ'ըմբռնէր ձեւի երաժշտութիւնը, մտածելով որ արուեստի իսկական ստեղծագործութեան արտաքինը ներտօրէն կապուած է անոր էութեան հետ։

Ան կրնար իր քանդակները «չաւարտել», մարդը ներկայացնել առանց ձեռքի ու գլխու («Քալողը») կամ բազմափուլթ քարաբեկորներ հաղած «Մանրէաբան փրոֆեսոր Կապրիչեւսկիի դիմաքանդակը»,

«Համբոյր»
Գործ՝ Ռոտենի

Արուեստի պատմութեան մէջ Ռոտէն կը մնայ իբրեւ անդուլ խիզախող, որ իր մէջ ոյժ գտած է ապրելու երկար և անոր գայթ կեանքով: Ան արժանացաւ փառքի, բայց փառքէն չշլացաւ։ Իր կեանքին վերջին տարիներու գործերը արդի պատկերագրութեան գլուխ գործոցներն են։

Ռոտէն մեռաւ 1917ին, երբ արդէն դասական հասունութեան էր հասած անոր աշակերտը՝ Ի. դարու քանդակագործութեան ռահվիրայ Անթուան Պուրտէլը, երբ անոր աշակերտուհիները՝ Քեթէ Քոլվիցը Գերմանիոյ մէջ և Աննա Կոլուպքինան Ռուսիոյ մէջ՝ իրենց արուեստը անմիջականօրէն կապած էին աշխատաւոր դասակարգերու կեանքին ու պայքարին:

Ռոտէն ներկայացուցած է աշխարհի բարդ այլազանութիւնը։ Ան կը սիրէ և կը յաջողի ստեղծել այնպիսի գործեր, որոնց մէջ մարմնացած է ամենաանաղարտ ու ցայտուն պեղեցկութիւնը: Այդ գեղեցկութիւնը քիչ մը թախծոտ է բայց քանդակագործի միտքը միշտ ալ յստակօրէն կը կարդացուի։ Այդ միտքը ուռճացած էր մարդկային դրական զգացումներով և արուեստագէտը երբեք չէր չահարկում «կենդանագրական» (փորթրեթիւրալ) նշանակէտերով:

Ռոտենի հատիչը և անոր մատները պողպատէ են: Անոնք կաւը կը ստիպեն պրոնզանալու։ Այդ յանդուգն ձգտումը մեզի ծանօթ է Թէոֆիլ Կոթիէի բանաստեղծութեան մէջէն (որուն թարգմանութիւնը՝ ի ռուս, կատարած է Վալերի Պրիւսով). «Արուեստագէ՛տ ձգտէ՝ գերագոյն նպատակին։ Դուն չես ափսոսար նկարին փայլը վարդանի փոխելու համար, ուրտեղ նետուած կը ձուլուի։ Քանդակէ, յղկէ՛, քու գալարուն երազանքներդ կը դրոշմուին յաւիտենական պողպատին վրայ։»

Մեր ժողովուրդի սիրտին մօտ է ֆրանսացի մեծ արուեստագէտի մարդկայնական, հրայրքոտ արուեստը, որուն նշանաբանն է՝ «Ես կը հաւատամ մարդուն»։

ԱՍՈՒԱՆԻ ԲԱՐՁՐ ՋՐԱՄԲԱՐԸ
ԵՒ ՆՐԱ ԱՅԺՄՈՒ ՍՈՎԵՏԱՀԱՅ ԱՇԽԱՏՈՂՆԵՐԸ

Ամբողջ աշխարհին յայտնի է այն հսկայական ճակատամարտը, որը մղում է արաբ ժողովուրդը Ասուանի բարձր ամբարտակի վրայ։ Ինչպէս վերջերս նշեց Նախագահ Կամալ Աբտէլ Նասէրը՝ — Ասուանը — դա ոչ միայն յաղթանակ է գրանիտէ ժայռերի վրայ։ Ասուանը — դա մի ամբողջ նոր դարաշրջան է Եգիպտոսի պատմութեան մէջ։

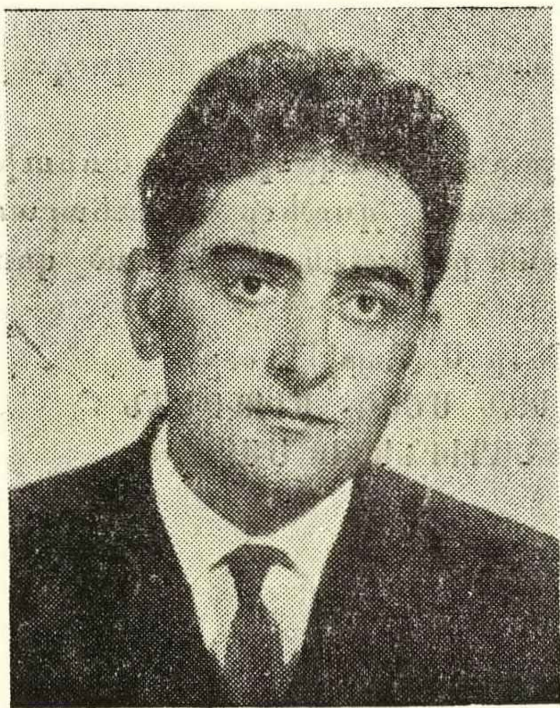
Ասուանի բարձր ամբարտակի կառուցումը, ամբարտակ՝ որը 17 անգամ մեծ պէտք է լինի Քէոպսի յայտնի բուրգից և մարդկութեան կողմից ստեղծուած ամենամեծ ջրամբարի — Նասէրի լճի — որի տարողութիւնը պէտք է լինի 157 միլիարդ մ.խ. — շինարարութիւնը կ'ունենայ հսկայական տնտեսական նշանակութիւն Արաբական Միացեալ Ռեսպուբլիկայի համար։ Միայն մշակուող հողատարածութիւնը կ'ընդարձակուի մինչև 1,3 միլիոն Ֆեդդան։ Բացի այդ տարեկան կը ստացուի 20 միլիարդ քիլովատ Ելեկտրաէներգիա։ Պետութեան տարեկան եկամուտը կ'աւելնայ 234 միլիոն Ֆունտով։

Եւ ահա այդ պայքարում արաբ ժողովուրդի հետ միասին աշխատակցում են սովետական մասնագէտները, ընկերական ջերմ մթնոլորտում և աշխատանքի նկատմամբ խորը պատասխանատուութեամբ։

Նրանք ջանք չեն խնայում, որպէսզի ժամանակին և որակով շահագործման յանձնեն այդ շինարարութիւնը։ Սովետական մասնագէտների շարքում աշխատում են ռուսներ, ուկրաինացիներ, ուզբեկներ, թաթարներ եւայլն։ Իրենց ուժերն են ներդրում նաև հայերը, որոնց թիւը շինարարութեան սկզբից մինչև հիմա հասնում է տասնեակների։

Ներկայումս Ասուանում են տասնևմէկ հայ մասնագէտներ։ Տա՛նք նրանց անունները։

1.— ԻՍԿԱՆԴԱՐԵԱՆ ԱՇՈՏ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԻ — Ինժեներ հիդրոտեխնիկ, տեխնիկական գիտութիւններու թեկնածու, աւարտել է Երևանի պոլիտեխնիկ ինստիտուտը։ Աշխատել է Կիրովականի աւտոմատիկայի գիտա-հետազօտական ինստիտուտում։ Ասուան է եկել 1965 թուին և աշխատում է գիտական կեդրոնում որպէս դասախօս։ Զբաղւում է արաբական ազգային կադրերի պատրաստմամբ։

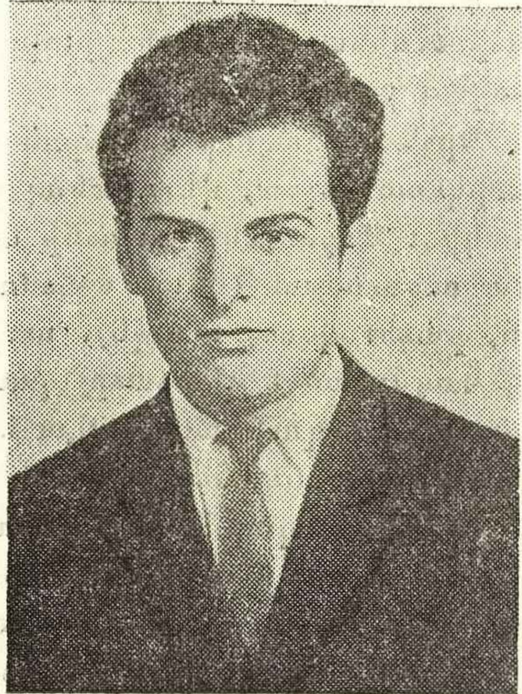
2.— ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ ՀՐԱՅՐ ԱԻԵՏԻՍԻ — Ինժեներ հիդրոտեխնիկ։ Աւարտել է Երևանի պոլիտեխնիկ ինստիտուտը։ Երկար տարիներ աշխատել է Վոլգոգրադում։ Ասուան է եկել 1964 թուին և աշխատում է բարձր ամբարտակի շինարարութիւնում որպէս հիդրոհանգոյցի տեխնիկական բաժնի պետ։

3.— ՍԱՖԱՐԵԱՆ ԱԼԲԵՐՏ — Սովորել է Մոսկուայի ցեմենտատորների յատուկ կուրսում։ Աշխատել է Ապարանի (Հայաստան) ջրամբարի շինարարութիւնում։ Ասուան է եկել 1965 թուին և աշխատում է «Ինեկցիա» վարչութիւնում որպէս ցեմենտատոր։

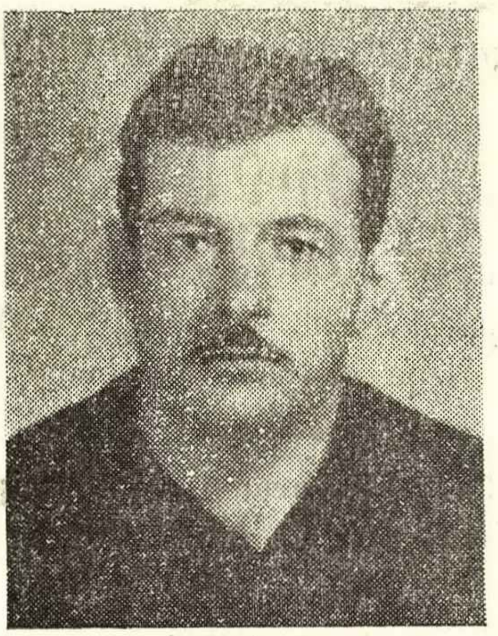
Նկարում՝ (ձախից աջ) բարձրագոյն ամբարտակի շինարարութեան աւագ ինժեներ Արտուր Բարամեանը եւ գլխաւոր մասնագէտ-ինժեներ Լեւոն Վարդանեանը շինարարութեան տեղամասերից մէկում։

4.— ԲԱԴԱԼԵԱՆՑ ԽՈՒՐԻ ԼԵՒՈՆԻ — Ինժեներ մեխանիկ, աւարտել է Մագնիտագորսկի լեռնա-մետալուրգիական ինստիտուտը։ Աշխատել է՝ Բաշկիրական Ավտոնոմ Ռեսբուպլիկա Սիբայի վերանորոգման կայանում որպէս գլխաւոր ինժեներ։ Ասուան է եկել 1965 թուին և աշխատում է երկրորդական խառնման կայանում, որպէս կայանի պետ։

5.— ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ ԼԵՒՈՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԻ — Ինժեներ հիդրոտեխնիկ, աւարտել է Մոսկուայի ջրային ինստիտուտը։ Աշխատել է Բրատսկի հիդրոէլեկտրոկայանի շինարարութիւնում։ Ասուան է եկել 1963 թուին։ Աշխատում է բարձր ամբարտակի շինարարութիւնում որպէս գլխաւոր մասնագէտ։

6.— ԹԱՐՎԵՐՑԵԱՆ ՌԱԶՄԻԿ ԳԵՂԱՄԻ — Ելեկտրագէտ, երկար տարիներ աշխատել է «Հիդրոյատակ շինարարութեան» տրեստում։ Ասուան է եկել 1962 թուին և աշխատում է «Ինեկցիա» վարչութիւնում։

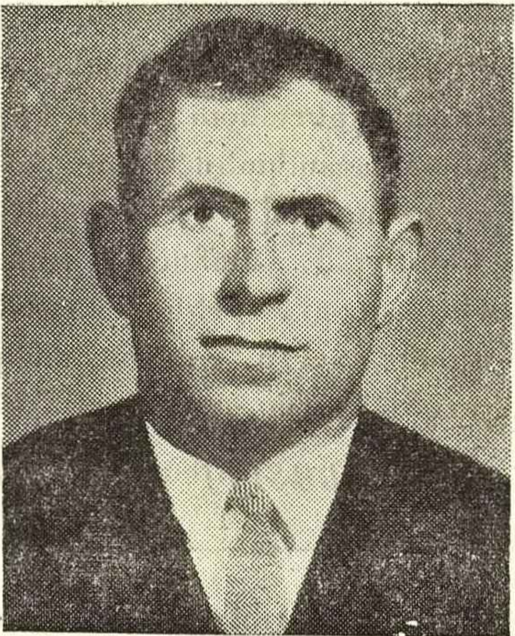
7.— ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ ԵԴՈՒԱՐԴ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԻ — Աւարտել է Մոսկուայի ցեմենտատորների յատուկ կուրսում։ Աշխատել է Ապարանի ջրամբարի շինարարութիւնում։ Ասուան է եկել 1965 թուին և աշխատում է «Ինեկցիա» վարչութիւնում որպէս ցեմենտատոր։

8.— ԽԱՐԱՏԵԱՆ ԵԴՈՒԱՐԴ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԻ — Ինժեներ շինարար, աւարտել է Կույբիշևի պոլիտեխնիկ ինստիտուտը։ Աշխատել է Տոլյատի քաղաքի շինարարական տրեստում, որպէս աւագ ինժեներ։ Ասուան է եկել 1965 թուին և աշխատում է թունելների վարչութիւնում որպէս հերթափոխի պետ։

9.— ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԻ — Փականագործ, աշխատել է, «Հիդրայատակ շինարարութեան» տրեստում։ Ասուան է եկել 1965 թուին։ Աշխատում է «Ինեկցիա» վարչութիւնում որպէս բրիգադիր-փականագործ։

10.— ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ ԿԻՄ ՊԱՎԵԼԻ — Ինժեներ մեխանիկ, աւարտել է Երևանի գիւղատնտեսական ինստիտուտը, աշխատել է Վոլգոգրադում։ Ասուան է եկել 1964 թուին և աշխատում է շինարարական սարքերի կայանում որպէս աւագ ինժեներ, զբաղւում է կռունկների և էքսկավատորների վերանորոգմամբ։

11.— ԲԱՐԱՄԵԱՆ ԱՐՏՈՒՐ ՍՏԵՓԱՆԻ — Ինժեներ շինարար, աւարտել է Երևանի պոլիտեխնիկ ինստիտուտը։ Աշխատել է Երևանի ջերմա-Ելեկտրոկենդրոնի շինարարութիւնում։ Ասուան է եկել 1964 թուին։ Աշխատում է բարձր ամբարտակի շինարարութիւնում որպէս տեղամասի պետ։

Բոլոր մասնագէտները Ասուան են եկել ընտանիքներով և գոհ են իրենց պայմաններից։ Ապրում են յարմարաւէտ բնակարաններում։ Դպրոցական հասակի երեխաները յաճախում են դպրոց, իսկ աւելի փոքրերը մանկապարտէզ։ Կան բոլոր պայմանները կուլտուրական աշխատանքի և հանգստի համար։

Բայց ամենագլխաւորը դա այն սրտաբաց և ջերմ վերաբերմունքն է, որով շրջապատուած են նրանք արաբների կողմից։

Ց. ԲԱՆԲԵՐ

Ասուան, Մայիս 1966

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ԱԶԳ. ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Նուպարեան Ազգ. Վարժարանի 1965-66 տարեշրջանի ամավերջի հանդէսը տեղի ունեցաւ Կիրակի, 19 Յունիս 1966, կ.ե. ժամը 7.45ին Վարժարանի Պըլըքտանեան հանդիսասրահին մէջ։

Ներկայ էին Առաջնորդական Փոխ. Արժ. Տ. Սահակ Ա. Քհնյ. Շաքարեան, Ազգ. Իշխանութեանց անդամներ և ծնողներու հոծ թիւ մը։

Հանդէսը բացուեցաւ ԱՄՀի քայլերգով (դաշնակ՝ Տիկ. Շ. Դարմանեան) և երգչախումբին կողմէ երգուած Նուպարեանի քայլերգով (ղեկավար՝ Մօ. Ե. Յակոբեան)։ Գործադրուեցաւ գեղարուեստական յայտագիր։

Երգչախումբը երգեց «Դպրոցական Երգ»ը, Վարդուհի Շահպենտերեան արտասանեց անգլերէն ոտանաւոր մը, իսկ Հերմինէ Պալեան՝ Ֆրանսերէն։ Երգուեցան «Ծնունդեան երգ»ը, «Երգ Մարզանքի մասին» և «Ալլահ ու Ագպար»։ Արթօ Գնաճեան և Նայիրի Պօղոսեան արտասանեցին արաբերէն եւ հայերէն ոտանաւորներ։

Դադարին՝ ներկաներուն բաժնուեցաւ Վարժարանի «Օշական» պարբերաթերթը (բազմագրուած), ուր գրութիւններ ունէին աշակերտները։

Հանդէսի բ. մասը սկսաւ տարեկան տեղեկագրի ընթերցումով՝ Տնօրէն Պր. Տիգրան Պապիկեանի կողմէ։

Հակառակ Հոգաբարձութեան տարած աշխատանքներուն՝ պիւտճէն այս տարի եւս բաց ունի (5000 Ե.Ո.)։ Աշակերտներու թիւի նուազումը մտահոգիչ է, այս տարեշրջանի սկիզբը արձանագրուած են 212 աշակերտ (մանկապարտէզ-նախակրթարան), որոնցմէ 10ը հրաժարած են տարուան ընթացքին։ Վարժարանի աշակերտները փայլուն յաջողութիւններ արձանագրած են Շանքարի (Հնդկաստան) գծագրութեան միջազգային մրցանքին և տեղւոյս Հայ. Գեղ. Միութեան կազմակերպած մրցանքներուն (շարադրութիւն, արտասանութիւն, գծագրութիւն և դաշնակ)։ Ուսուցչական կազմը ո՛չ մէկ ջանք խնայած է այս տարի ևս յաջողութեամբ բոլորելու համար և հակառակ պարտադիր արձակուրդներու՝ կըրցած է ամբողջացնել ուսումնական ծրագիրը և գոհացուցիչ արդիւնքներու հասնիլ։

Այս տարուան շրջանաւարտներու թիւը 16 է (7 աղջիկ և 9 մանչ), որոնք արաբերէնի պետական քննութիւնները մեծ յաջողութեամբ անցուցած են (միայն մէկ հոգի ձախողած է)։ Հոս կ'արժէ յիշել թէ շրջանաւարտուհի Հերմինէ Պալեան 15 նիւթի վրայ 12ի առաջնութիւնը ունէր։

Պր. Տնօրէնը անհրաժեշտ բացատրութիւններ տուաւ քննութիւններու և կարգափոխութեան առնչութեամբ՝ վարժարանի կանոնագրին մէջ կատարուած փոփոխութեանց մասին։

Ապա տեղի ունեցաւ մրցանակներու և վկայականներու բաշխում։

Շրջանաւարտ կարգի աշակերտներէն Մարօ Քէշիշեան և Նայիրի Պօղոսեան արաբերէն և հայերէն ուղերձներ կարդացին։

Հանդէսը վերջացաւ Արժ. Տ. Սահակ Քհնյ.ի հայրական յորդորով և Պահպանիչով։

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԱՀԱՅ կեանք

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ ԱԶԳ. ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ

Կիրակի, 19 Յունիս կ. ե. ժամը 6ին տեղի ունեցաւ Մելքոնեան մանկապարտէզի հանդէսը, նախագահութեամբ Պր. Վ. Ալիքսանեանի։

Ա.Մ.Հ.եան քայլերգէն ետք, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան բացուեցաւ ծաղկազարդ բեմը, որուն վրայ շարուած երկսեռ փոքրիկները սկսան երգել «Բարեբարին», «Բարի եկաք» և արաբերէն երգ մը։ Նաեւ՝ իրենց թոթովախօս լեզուով զանազան սիրուն արտասանութիւնները հրճուանք պատճառեցին։

Անհրաժեշտ է շեշտել թէ փոքրիկներուն տարիքը 3-5է։ Ի՛նչ որ հանդիսութեան կուտար աւելի փայլ և հա՛մ։

Տեսչուհի Տիկին Մարօ Սահակեան կարդաց տարեկան տեղեկագիրը, որ շահեկան էր։ Այս տարի՝ մանկապարտէզը կուտայ գեղեցիկ հունձք մը 19 շրջանաւարտներու, որոնք իրենց վկայականները ստանալով երգեցին «Հրաժեշտ»ի երգը։

«Կօշկարը» տրամախօսութիւնը և «պուպրիկներու խաղը» մեծ խանդավառութիւն ստեղծեցին, դերակատարներուն սիրունիկ և պուպրիկանման ըլլալուն պատճառով։

Իսկ ծաղիկներու և հայկական պարերը, շատ համով հոտով կատարեցին ծաղկանման հագուած և հայկական տարազներով բալիկները...։ Նշմարելի էին բեմէն իրենց ծնողաց ժպտող և ձեռք շարժող փոքրիկներ, որոնք յայտագրէ դուրս այս ժեստով, ընդհանուր շէնշող մթնոլորտ ստեղծեցին հանդիսականներուն մէջ։

Եւ ասկէ տպաւորուած՝ արժանապատիւ Տէր Գէորգ Քհնյ. Սէմէրճեան ըսաւ թէ կարելի չէ անմիջապէս փակել այսպիսի հանդէս մը և դրուատեց հոգաբարձութիւնը, տեսչուհին և բոլորը, որոնք հայ դպրոցին յառաջդիմութեան համար կ'աշխատին, կը տքնին հոգեւին։ Եւ ազգապահպանման համար կոչ ուղղելով փակեց իր ոգեշունչ խօսքերը Պահպանիչով։

ՄԿՐՏԻՉ ԱՆԴՐԱՆԻԿ

ՃԱՀԱԿԻՐ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ
30 ՅՈՒՆԻՍ 1966

ՊԸՍԹՔԷԹ ՊՈԼ

Նիըր-Իսթի պատանիներուն Ա. յաղթանակը

Նորակազմ խումբ մըն է Նիըր-Իսթի պաւէթ Պոլի պատանիներուն խումբը, մարզիչ ունենալով ծանօթ սիրող դերասան եւ մարզիկ Կարպիս Նիկողոսեանը։

Այս խումբը բարեկամական մրցում մը ունեցաւ Ֆուայէ ՏԸ Նոթր-Տամի խումբին հետ, Շաբաթ 25 Յունիս 1966, կ.ե. ժամը 7.45ին, Նիըր-Իսթի դաշտին վրայ։ Իրաւարարներն էին ՊՊ. Լեւոն Պէնկեան եւ Ֆարուք։

Խաղը խիստ հետաքրքրական անցաւ։ Ֆուայէի խումբը աւելի վարժ խաղացողներ ունի եւ հկուն խաղարկութիւն, միշտ կարգապահ եւ հաւաքական (փասերով)։ Հայ տղաքը, դեռ նոր են, սակայն կրցան վարպետ բայց պարկեշտ հնարքներով յաղթել Ֆուայէին։ Սգորը եղաւ 37ով 25, ի նպաստ Նիըր-Իսթին։ Մրցումէն ետք տեղի ունեցաւ վարչութեան սարքած ընդունելութիւնը եւ պարահանդէս։

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻԱՅԻ ԿԵԱՆՔ

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ ԱԶԳ. ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Կիրակի 26 Յունիս կ.ե. ժամը ճի՛շդ 6ին — զովելի ճշդապահութեամբ մը... — սկսաւ Պօղոսեան Վրժ.ի տարեվերջի հանդէսը, Մելքոնեան թատերասրահին մէջ։

Ծնողաց եւ ազգայիններու հոծ բազմութիւն մը փութացած էր ներկայ գտնուիլ։

Ա.Մ.Հ.ի քայլերգէն եւ «Տէր կեցո դու զՀայս»էն ետք, հայերէն, արաբերէն, ֆրանսերէն եւ անգլերէն արտասանեցին Ա. Անանեան, Ս. Ջուհանեան, Թ. Կոստանդին, Ն. Աբոշեան եւ Է. Խանճեան։ Դպրոցական նուագախումբը աշխոյժ ղեկավարութեամբ Տիկ. Սիրվարդ Պօյաճեանի, մեջընդմէջ նուագեց «Գիշերն անոյշ է» եւ այլ կտորներ, հաճելի վայելք պարգեւելով ներկաներուն։

Անխոնջ եւ վաստակաւոր տնօրէնուհի Օր. Պերճուհի Սարգիսեան կարդաց կուռ տեղեկագրութիւն մը, բուելով բոլոր մարզերուն մէջ կատարուած յառաջդիմութիւնները։

Դասարաններու յաջողագոյն աշակերտները ստացան մրցանակներ։

Յ. Թումանեանի «Զարին վերջը» օփերէթը բեմադրուեցաւ Տիկ. Ս. Պօյաճեանի կողմէ. ա. արարին բեմը ողողուեցաւ փոքրիկներով, որոնք հագուած՝ երփներանգ ծաղիկներու, թռչուններու, թիթեռնիկներու եւ յաւերժահարսերու ձեւով, երգեցին եւ պարեցին թովիչ եւ նազելաճեմ կերպով. բ. եւ գ. արարներուն Մ. Քիւփէլեան, Ա. Սահակեան, Բ. Մածունեան եւ Է. Խանճեան, ունեցան գեղեցիկ խաղարկութիւն եւ ծափահարուեցան։

Արժ. Տէր Գէորգ Քհյ. Սէմերճեան, ոգեւորիչ խօսքերով դրուատեց հայ դպրոցին առաքելութիւնը, նոր սերունդին հայապահպանման համար. գնահատեց ազգ. իշխանութեան զոհողութիւնները եւ սրտագին կոչ ուղղեց ծնողքներուն աջակցիլ ազգապահպանման սուրբ պայքարին։

Երկու արբազաններուն ակամայ բացակայութեան, մեծ մխիթարութիւն եւ բերկրանք պատճառեցին Տէր Հօր խօսքերը։

ՄԿՐՏԻՉ ԱՆԴՐԱՆԻԿ
Աղեքսանդրիա

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

(Շար. Ա. էջէն)

ժամանակի ՊԱՏԿԱՆԵԼԻՈՒԹԻՒՆԸ։ Իրեն համար էականը՝ ենթակային պատրաստակամութիւնն է ընդունելու սովետական հպատակութիւնը։ Եւ ասիկա՝ նաեւ իբրեւ զբօսաշրջիկ մեկնիլ ուզողներուն հանդէպ։

Այս հիմնական կենսավար ու գեղեցիկ սկզբունքը թերեւս ԱՒԵԼԻ ԱՐԱԳ կը կիրարկուի եւ կ'արդիւնաւորուի, երբ ենթական յայտնի հակառակորդ մը եղած է տարիներ։ Եւ ասիկա՝ գրականն է ներքին բարոյական ՍԵՆ ԱԵԺԻ, որուն հասած է մեր մայր հայրենիքը։

Այս խորհրդածութիւնները գրի առինք՝ վերջին տարիներուն Ս. Հայաստան հրաւիրուած դաշնակցական գրագէտներուն, ուսուցիչներուն եւ մտաւորականներուն առիթով։ Գրի առինք, մանաւանդ, ի հետեւանս թարմագոյն օրինակի մը, որ եղաւ ծանօթ դաշնակցական գործիչ եւ «Յուսաբեր»ի խմբագիր Բեգլար Նաւասարդեանի եւ ԱՆՋԱյի Գահիրէի տնօրէնուհի Մարիցա Նաւասարդեանի յանկարծական մեկնումը դէպի մայր հայրենիք։

Իրողութիւն մը կար։ Հայեր, նշանաւոր հայեր, ճակատ փոխելէ ետք, կ'ուզէին իրենց հայրենիքը վերադառնալ։ Երեսուն տարի յառաջդիմական եղած հայերու ներգաղթը թերեւս աւելի երկար ծեւակերպութեանց կարօտէր։ Բայց Նաւասարդեաններու պարագային, հայրենի իշխանութեանց վեհանձն եւ առողջ մէկ սկզբունքին արագընթաց կիրառումն ու իրացումը, զմայլանքով կը լեցնէ մեզ։

Հայրենիք ներգաղթել ուզող հայերու անցեալն ու ներկան նկատի չառնելու բարեբար սկզբունքն ու արարքը՝ հայրենի իշխանութեանց հանդէպ մեզ կը պահէ երախտագիտական դիրքի մէջ, ընդմիշտ։ Ու հպարտութեամբ կ'ուռեցնէ մեր կուրծքերը։

Ուրեմն, Սովետական Հայաստանը, իր ղեկավարներով եւ ժողովուրդով, մեզի ծանօթ երկիրներուն մէջ՝ ամենէն յառաջդիմականներէն եւ ամենէն արդիականներէն մէկն է։

Պարծենա՛նք անով։

ԾՆՈՒՆԴ

Դամասկոսի մեր ղեկավար ընկերներէն Տէր եւ Տիկին Տիրան Ակինեան բախտաւորուած են առաջինեկ աղջիկ զաւակով մը։

Կը շնորհաւորենք բախտաւոր ծնողքը եւ կը մաղթենք լաւագոյն կեանք։

ՅԱՂԹԱՆԱԿԷՆ ԵՏՔ

Տիգրան Պետրոսեան, աշխարհի ախոյեանութեան տիտղոսը ապահովելէ ետք, կը մեկնի մրցասրահէն իր տիկնոջ հետ թեւանցուկ։

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Իրենց սիրեցեալ եղբօր՝ ողբ. Երուանդ Պէրպէրեանի մահուան Ժ. տարելիցին առիթով Տէր եւ Տիկին Վահէ Գասապեան եւ զաւակունք կը նուիրեն.

Նուպարեանի ճաշխնդանին ե.դ.	100
«Ջահակիր»ին	100

Իրենց սիրեցեալ եղբօր եւ մօրեղբօր ողբ. Երուանդ Պէրպէրեանի մահուան Ժ. տարելիցին առիթով Տիկին Աստղիկ Պալեան եւ Տէր եւ Տիկին Լեւոն Պալեան եւ զաւակը կը նուիրեն.

Նուպարեանի ճաշխնդանին ե.դ.	100
«Ջահակիր»ին	100

ՎՐԻՊԱԿ

«Ջահակիր»ի 135րդ թիւի (23 Յունիս) Գ. էջի «Վահրամ Ալազան» յօդուածի Գ. սիւնակի 33րդ տողին վրայ սխալմամբ 1925ը եղած է 1952, իսկ Է. էջի վերջին սիւնակի Ա. տողին 1934ը՝ 1924։ Կը խնդրուի նկատի ունենալ։

ՕՐ. ԼԻՒՍԻ ՄԱՄՈՒՐԵԱՆԻ ՔԱՂՑՐ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

(Շար. Դ. էջէն)

Կարելի՞ էր միթէ մոռնալ իր մեծ ու անզուգական դերը Տէր Հօր կողքին։

Իր միակ մխիթարութիւնն ու սփոփը կը գտնէր հոգեկան միստիկ առանձնութեանը մէջ իր Աստուծոյն, ողորմած ու բարի հոգիի մը միակ ու անզուգական փայլատակը։

Վստահաբար իր նախկին սաները պիտի չթերանան իրենց նուիրական պարտականութեան մէջ, ներկայ գտնուելով, Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցին, մահուան քառասունքին առթիւ, իրենց յարգանքի ու սիրոյ տուրքը մատուցանելու հանգուցեալի քաղցր յիշատակին։

ԱՍԱՏՈՒՐ ՊԷՋԻՐՃԵԱՆ

«Ջահակիր»ի
Աղեքսանդրիոյ
ներկայացուցիչն է
Պր. ՎԱՀԱՆ ՊԷՆՏԵԱՆ,
Հելիոպոլիս փող. թիւ 18
Րամլէ, քաղ Տը Սեզար։

ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆ
ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏ ԿԱՐԳԻ ԱՒԱՐՏԱԿԱՆ ԹԵԶԵՐՈՒ
ԿՐՕՆՔԻ, ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԵՒ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

Տեղի կ'ունենայ Վարժարանիս Մատենադարանին մէջ

ԱՌԱՋԻՆ ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆ՝ ԿՐՕՆՔԻ ԹԵԶԵՐՈՒ

Ուրբաթ, 1 Յուլիս 1966, կ.ե. ժամը 6,30ին

ԵՐԿՐՈՐԴ ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆ՝ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԵՒ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԹԵԶԵՐՈՒ

Ուրբաթ, 8 Յուլիս 1966, կ.ե. ժամը 6,30ին

Մուտքը հրաւէրով

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

ԹԷՔԷԵԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿԱՇԷՆ ՈՒԶՈՒՆԵԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ

Թէքէեան Մշակութային Միութեան Հիմնադիրներու Մարմինը ուրախութեամբ կը յայտարարէ, թէ միութեան հիմնադիրներէն Պր. Հայկաշէն Ուզունեան հաստատած է գրական մրցանակ մը, որ պիտի ըլլայ տեւական։

Սփիւռքահայ մեր պայմաններուն տակ, երբ արուեստագէտ գրողներ, բանաստեղծներ կամ պատմաբաններ, տարիներու իրենց վաստակէն ետք, նիւթական ծանր զոհողութիւններով հրապարակ կը հանեն իրենց միտքին արգասիքը, տխուր անտարբերութիւնն է որ ընդհանրապէս կը դիմաւորէ զիրենք։

Այդ հերոսական այլ ապերախտ աշխատանքին նուիրեալները ձեւով մը գնահատած ու քաջալերած ըլլալու համար, Թէքէեան Մշակութային Միութեան Հիմնադիրներու Մարմինը եւ անոր մտաւորական անդամներէն Հայկաշէն Ուզունեան պարտք զգացած են հաստատել այս մրցանակը, որ պիտի կրէ «ԹԷՔԷԵԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅԿԱՇԷՆ ՈՒԶՈՒՆԵԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ» անունը։

Մրցանակը պիտի ըլլայ տրամադրելի ամէ՛ն տարի, պայմանաւ որ մրցանակի արժանի գործ մը հրատարակուած ըլլայ այդ տարուան ընթացքին։

Մրցանակը պիտի յատկացուի լոյս տեսած գիրքերու հեղինակներուն՝ նկատի ունենալով գործին բովանդակութիւնը եւ գեղարուեստական կամ գիտական արժանիքները։

Պիտի յատկացուի տարեկան *մէկ* մրցանակ միայն, 1000 (հազար) ամերիկեան տոլար, վերոյիշեալ բնոյթով՝ լաւագոյն նկատուած երկի հեղինակին։ Մրցանակի արժանի համարուած գործը կրնայ տարի մը ըլլալ գեղարուեստական (վէպ, պատմուածքներու հաւաքածոյ, բանաստեղծութիւն, թատերախաղ եւայլն), ուրիշ տարի մը՝ պատմաբանասիրական։

Կազմուած է գնահատիչ յանձնախումբ մը, որ կը բաղկանայ Պպ. Հայկաշէն Ուզունեանէ, Վահէ-Վահեանէ, Բենիամին Նուրիկեանէ եւ Գերսամ Ահարոնեանէ։

Այն պարագային, երբ դատական կազմի անդամներէն մէկը կամ միւսը հրատարակէ մրցանակի թեկնածու գործ մը, այդ անդամը կը փոխարինուի մտաւորական ուրիշ դէմքով մը։

Գնահատման առիթով նկատի պիտի առնուին այն գործերը, որոնք երեք օրինակով ղրկուած են յիշեալ յանձնախումբին։

Ուստի կը խնդրուի, որ բոլոր գիրք հրատարակողները երեքական օրինակ ղրկեն սորոտեւ տրուած հասցէին։

Գիրքերը պէտք է յանձնախումբին հասցնել մինչեւ տրուած տարեշրջանին յաջորդող Յունուարի վերջը։

Արդիւնքը, ամէն տարի, պիտի յայտարարուի Զատկի օրը, հաղորդագրութեամբ մը։

Առաջին յատկացումին համար, բացառաբար, նկատի պիտի առնուին 1965 եւ 1966 տարիներու ընթացքին լոյս տեսած գործերը միասնաբար. իսկ 1967էն սկսեալ՝ իւրաքանչիւր տարուան ընթացքին լոյս տեսած գործերը։

Առաջին մրցանակը պիտի տրուի 1967ի Ս. Զատկի օրը։

ԹԷՔԷԵԱՆ ՄՇԱԿ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՀԻՄՆԱԴԻՐՆԵՐՈՒ ՄԱՐՄԻՆ

Հասցէ՝

Tekeyan Cultural Association
Haigashen Ouzounian Prixe Committee
P. O. Box 617 Beirut - Lebanon

00901